ULFILAS.

VETERIS ET NOVI TESTAMENTI VERSIONIS GOTHICAE

FRAGMENTA QUAE SUPERSUNT

AD FIDEM CODD. CASTIGATA LATINITATE DONATA ADNOTATIONE CRITICA INSTRUCTA

CUM

GLOSSARIO ET GRAMMATICA LINGUAE GOTHICAE

CONIUNCTIS CURIS EDIDERUNT

H. C. DE GABELENTZ ET Dr. J. LOEBE.

VOLUMEN I. TEXTUM CONTINENS.

ADIECTAE SUNT TABULAE DUAE LAPIDE EXPRESSAE.

LIPSIAE

APUD F. A. BROCKHAUS.

1843.

ULFILAS.

VETERIS ET NOVI TESTAMENTI
VERSIONIS GOTHICAE

FRAGMENTA QUAE SUPERSUNT

AD FIDEM CODD. CASTIGATA LATINITATE DONATA ADNOTATIONE
CRITICA INSTRUCTA

CONIUNCTIS CURIS EDIDERUNT

H. C. DE GABELENTZ ET **Dr. J. LOEBE.**

ADIECTAE SUNT TABULAE DUAE LAPIDE EXPRESSAE.

LIPSIAE
APUD F. A. BROCKHAUS.

1843.

Addenda atque emendanda.

I. In prolegomenis.

p. IX. Ad ea, quae initio de Ulfilae aetate et vita verbis paucis narravimus, nunc ex libello a Knustio Parisiis invento et a Waitzio descripto et edito (*Ueber das Leben und die Lehre des Ulfila*, Hannover 1840, 4) haec addimus: Ulfilas, circiter annum 318 natus, praetervectus reliquos gradus ecclesiasticos anno 348 e lectore episcopus Gothorum factus est. 355 cum multis suorum e regione transdanubiana emigravit et sub Haemi radicibus consedit. Constantinopoli autem, in quam urbem jam anno 360 profectus esset et quam anno 388 hoc consilio revisisset, ut contemtam condemnatamque suorum fidem defenderet, morbo correptus obiit. Vide libr. laud. p. 34 seqq. In eodem libello p. 17 etiam testamentum fidei continetur, quod Ulfilas moribundus fecit.

— XIII. l. 30 lege: *gudilub*, pro *guþilub*, et l. 32 *Gudilub* pro *Guthilub*. Ceterum Massm. (Die goth. Urkund. von Neapel u. Arezzo, Wien 1838. p. 18) pro *frabauhta boka* male junctim scribit *frabauhtaboka* (sic esse debebat *frabauhtiboka*), neque propterea eius interpretatio verborum huius monumenti probari potest.

— XIV. l. 7 *pro* nostra *lege* nostrae.

— XV. l. 12 sq. Quae Castillionaeo auctore de loco Tim. 1, 3, 16 diximus, falsa sunt, vide adnotationem ad hunc ipsum locum; neque, praesertim cognito libro illo a Waitzio edito, ullum relinquitur dubium, quin Gothi fuerint Ariani, vid. Waitz. p. 40 sqq. 56.

— — col. 1. Nota *) delenda est, vid. nostra: Beiträge zur Textberichtigung der Skeir. p. 41 sq.

— XIX. Testimonia duplicis recensionis in evangelio Lucae videntur esse etiam haec: 9, 34 ante lectionem marginalem *at ïm ïn milhmam atgaggandam* legitur *jah*, quod otiosum esse ad h. l. diximus; fortasse illud *jah* non pertinet ad textum sed est glossatoris, quo indicare volebat *legi etiam at ïm ïn m. a.* Pariter 17, 6 *aiþþau jus jabai* explicandum est; verba ea prius in margine scripta fuisse et ad *jabai* pertinuisse videntur, et glossator dicere volebat: *jabai aut* (i. e. *aiþþau*) *addito pronomine jus jabai*, ut vera sit huius loci lectio: *jabai* (sive *jus jabai*) *habaidedeiþ galaubein sve kaurno sinapis. qiþeiþ du bainabagmà* cet.

— XX. l. 1 *post* obviorum *adde:* et verborum usitatorum diversa significatio [57b]).

— — col. 1 l. 10 *post* 56 *adde:* *mid* in compositione verborum.

— — col. 1 l. 17 *post* olere) *adde*: *usraisjan* 8, 24 pro *urraisjan.*

— — col. 1 l. 23 *post* manasedai *adde:* *qeins* 1, 5. 17, 32. *duþei* 7, 7. *visseis* 19, 22.

— — col. 2 ante notam 58) adde: 57 [b]) *aftra τὰ ὀπίσω* 9, 62. *gaþrafsteins ἄφεσις* 4, 19. *fraletan ἀποστέλλειν* 4, 19. *fraqiþan ἀθετεῖν* 7, 30 h. l.

— XXI. Epistolarum duplicem recensionem in cod. A et B contineri Cast. ad Tim. 1, 2, 6 negat, quod cod. A *plerumque* cum cod. B concinat. Sane sunt loci, ubi uterque codex eandem continent lectionem, quamquam qui locos a Castillionaeo citatos diligenter examinat, eorum numerum multo minuendum esse videbit; sed esse etiam, eosque non „*admodum paucos,*“ uti Cast. ait, quibus discrepent, quis intelligens atque prudens negabit? Has autem lectionis diversitates nuncupavimus vestigia recensionis duplicis vel revisionis, non versionis plane novae, uti Cast. nos intellexisse videtur. Neque nobis, nos errasse, Castillionaeus tam facile persuasit, quam Massmanno MGA. 1840. p. 137.

p. XXI. col. 2 l. 3 adde: Ceterum in textu evangelii Iohannis singularia fere haec inveniuntur: *duhþe* pro *duþe* (quod etiam 6, 65. 8, 47 legitur) aut *duþþe,* vid. Glossar. voc. *þata;* usus frequentissimus particularum *þaruh* et *þanuh* pro graeco δέ et καί, vid. Glossar. hh. vv.; *uh* encliticum et *ïze* relativum ad reddenda participia graeca, vid. Glossar. voc. — *uh* et Grammat. ubi de participio agitur; usus particulae *ïþ* in sententiis adversativis, ubi textus graecus non agnoscit, vid. ad Ioh. 6, 58; usum particulae *ïþ* pro graeco εἰ conditionali Iohannes cum Luca communem habet.

— XXIII. col. 2. not. 76 pro „alteram — incipit“ lege: alteram, ad Ephesios, ad Thessalonicenses alteram, ad Timotheum priorem (ad h. l.) et ad Titum; abrupte incipiunt epistolae ad Galatas et, quia cod. A inscriptiones et subscriptiones non habet, ad Timotheum altera.

— — col. 2 not. 78 post *Colossenses* adde: ad Thessalonicenses alteram.

— XXIV. — 1 l. 8 post *Cor.* adde: 1, 15, 58.

— — — 1 l. 11 post Thess. 1, 3, 1 adde: Philem. 12.

— — — 1 l. 30 post (11) adde: ad 6, 11 *ïb* (12).

— — — 2 l. 2 fin. adde: 2, 3, 6 *e* (5). 16 *q* (6). Tim. 1, 2, 1 *d* (4). 5, 3 *ta* (11). 6, 11 *is* (17). 2, 2, 14 *e* (5). 4, 1 *h* (8).

— XXVIII. l. 26 *pro* syriaca *lege* syriacam.

— XXXII. l. 29 *pro* 1678 *lege* 1690.

— XXXIII. l. 12 *pro* „et fragmenta — Philemonem“ *lege:* alterius ad Thessalonicenses 1, 1 — 2, 4. 3, 7 — fin. epistolae; prioris ad Timotheum 1, 1—9. 18—4, 8. 5, 4—6, 13. alterius ad Timotheum 1, 1—18. 2, 21—4, 16. Tit. 1, 9 — 2, 1. Philem. 11 — 23.

— — l. 24 *pro* „deinde fragmenta — Titum,“ *lege:* alterius ad Thessalon. 1, 1 — 5. 2, 16 — fin. epistolae; prioris ad Timotheum 1, 1 — 3, 5. 4, 1 — 5, 10. 5, 21 — 6, 16. alterius ad Tim. 1, 5 — 4, 11. ad Titum 1, 1 - 10.

— XXXIV. l 4 *pro* 28 sqq. *lege:* 8 — 42.

— XXXV. col. 2 l. 31 adde: Gothicae versionis epistolarum D. Pauli ad Thessalonicenses secundae, ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, quae supersunt etc. edidit C. O. Castillionaeus Mediol. 1839.

— XXXVI. l. 23 *pro wh lege: hw.*

II. In textu.

p.	2	l.	7	pro *ïth* lege *ïþ.*
—	—	—	15	— *stauin* — *stauïn.*
—	11	—	16	— *þiswaduþ* — *þiswaduh.*
—	13	—	14	— *þanuþ* l. *þanuh.*
—	17	—	11	— *gardavaldand* l. div. *garda valdand* (vid. ad Tim. 1, 5, 14).
—	27	—	12	marg. adde 66.
—	55	—	14	pro *afgaggandam* l. *atgaggandam.*
—	95	—	7	— *þiuþ spilloda* l. ict. *þiuþspilloda.*
—	98	—	9	— *vaila merjan* l. ict. *vailamerjan.*
—	100	—	17	— eodem l. idem.
—	109	—	7 et 8	— *nihþan* l. div. *nih þan.*
—	114	—	10	— *stauides* l. *stauïdes.*
—	121	—	9	— *nihþan* l. div. *nih þan.*
—	127	—	17	— *guþ* l. *guþs.*
—	132	—	9	— *gardavaldands* l. div. *garda valdands* (vid. Addend. ad p. 17, 11).
—	156	—	1	— *du* l. *þu.*
—	198	—	3	— *stotuh* l. *stoþuh.*
—	207	—	9	— *ïnnunin* l. *ïnnumin* (vid ad Col. 1, 29).
—	210	—	7	— *andstandi* lege *andstandiþ* (cf. ad Cor. 2, 13, 3).
—	213	—	6	— *andjans* l. *andins* (Cast. Addend. ad Thess. II. p. 65).
—	214	—	7	— *vast* l. *varst* (Cast. Addend. p. 65).
—	219	—	7	— *dragkameim* l. *drugkaneim* (vid ad Gal. 5, 21).

p. 221 l. 10 primum post numerum 22 pone 23, deinde pro *gaïus* l. *gaius*.
— 222 — 4 pro *gaïu* l. *gaiu* (nam *i* sine punctis in codice A scriptum esse Cast. dicit).
— 224 — 11 — *ushrainaiþ* l. *ushraineiþ* (sic enim cod. A vere habet; Cast. Add. p. 66).
— 226 — 9 — *kant* l. *kannt* (nam sic utroque loco in cod. legitur; Cast. Add. p. 66).
— — — 11 — *ainwarjizoh* l. *ainwarjatoh* (vid. Cast. Add. p. 66).
— 228 — 11 — *ïbai* l. *ïba*.
— 230 — 11 — *fairainan* l. *fairaihan* (sic cod., Cast. Add. p. 66).
— 253 — 7 — *bistiggq* l. *bistuggq* (vid. Cast. Add. p. 67).
— 258 — 2 — *gagreiftai* l. *gagreftai* (vid. Cast. Add. p. 67).
— — — 9 — *ana* l. *and* (sic in cod. B scriptum esse videri Cast. in Add. p. 68 dicit, dum in cod. A *ana* videatur; sed *and* solum est rectum).
— 267 — 8 — *frijonda* l. *frijoda*.
— 272 — 11 — *baidis* l. *baideis* (sic cod., Cast. Add. p. 69).
— 290 — 13 — *alizu* l. *wazu* (sic, omisso *h* in fine, in cod. scriptum esse nunc Cast. Add. p. 69 dicit).
— 305 — 9 — *vaurstv þatei ïnnana* l. *vaurstva sei ïnna* (sic Cast. nunc in cod. legit, vid. Add. p. 70).
— 308 — 7 — *saggvam* l. *saggvim* (sic in cod., Cast. Add. p. 70).
— 309 — 5 — *skaþaila* l. *skaþula* (sic cod. B, Cast. Add. p. 71).
— 311 — 5 — *unsveibandanei* l. *unsveibandans* (sic cod. B, Cast. Add. p. 71).
— 314 — 10 sq. pro *ïn unhrainiþa ak ïn veihiþa* l. *du unhrainiþai ak du veihiþai* (sic cod., Cast. Add. p. 71).
— 316 — 3 pro *blissoþ* l. *biqimiþ* (sic cod., Cast. Add. p. 71).

III. In versione latina.

p. 11 l. 9 *pro* sustulit *lege* tulit.
— 12 — 7 — ventibus *l.* ventis.
— 30 — 10 — ut — imperet et obediant *l.* quod — imperat et obediunt.
— 36 — 4 — pro se *l.* apud eum.
— 39 — 6 — nostis *l.* noveritis.
— 55 — 9 — audite *l.* audiatis.
— 64 — 4 — Bartimaei *l.* Bartimaeus.
— 68 — 3 — caput *l.* capite.
— 72 — 5 *post* huius *adde* iam.
— — — 6 *pro* cognoscitis *l.* cognoscite.
— 92 — 4 — tum *l.* autem.
— 97 — 11 — attollunt *l.* tenent.
— 121 — 11 — in omni *l.* per omne.
— 124 — 11 — propter quod *l.* in quo.
— 143 — 8 — permolestet *l.* affligat.
— 159 — 3 — super *l.* in.
— 160 — 9 — descendit *l.* descendi.
— 178 — 8 — die *l.* diem.
— 185 — 7 — domine *l.* dominus.
— 186 — 12 — noctu *l.* nox.
— 189 — 2 — servatis *l.* servate.
— 192 — 7 — excusationes rectius *excusationem* leges.
— 210 — 10 — possibile, sustinens — patientia, *l.* validum, patiens — longanimitate.
— 211 — 1 — hunc non-dilectum dilectum, *l.* haec non-dilecta dilecta.
— 214 — 5 sq. *pro* fuisti — de his ramis, *l.* factus es — contra hos ramos.
— 219 — 8 et 11 *pro* enim *l.* quidem.
— 220 — 13 *pro* de Christo Iesu *l.* secundum Christum Iesum.
— 223 — 5 — ne quidem *l.* neque.
— 229 — 6 — stadio *l.* stadium.

***

p. 232 l. 10 *pro* edidit *lege* edit.

— 237 — 5 — veniuntur *l.* venimur.

— 240 — 4 comma post *literas* dele et post *probatis* pone.

— 247 — 1 *pro* cogitationis *lege* cogitationum.

— 253 — 6 — ministros *l.* ministri.

— 254 — 2 — dilatate *l.* dilatamini.

— 269 — 1 — nisi *l.* num.

— 270 — 7 — regiones *l.* regionem.

— 272 — 2 — sicut *l.* ut.

— 279 — 10 — autem *l.* enim.

— 284 — 6 — circumcisione *l.* circumcisio.

— 290 — 6 — similes deo *l.* imitantes deum.

— 292 — 3 — se gloriosum ecclesiae non habenti, *l.* sibi gloriosam ecclesiam non habentem.

— 300 — 4 — vos *l.* vobis.

— 304 — 5 — principium primogenitum *l.* principium, primogenitus (vid. Grimm Gr. IV, 469).

— 308 — 6 — grati *l.* gratificantes.

— 315 — 7 — autem *l.* enim.

— 316 — 9 — aedificate *l.* aedificetis.

IV. In adnotationibus.

p. 2 col. 1 lin. 6 del. *omn.*

— — — 2 — 3 post. *retinuit* adde: postea autem DM. p. 25 et Gr. I, 43 (3. edit.) *tibr* conjecit, quod etiam Ettmüller HLZ. 1838 No. 224 (in censura editionis nostrae) legendum esse existimat, sed vid. ad Glossar. v. *Aibr.*

— 3 — 1 — 17 post *Ulf.* adde: c. cod. 6 (uti Scholzius notat).

— 7 — 2 — 2 vide quae de *maisre aþrizans* monuimus ad Gal. 2, 6.

— 9 — 2 — 6 post *loco* adde: c. codd.

— 10 — 1 — 2 pro *ïs* lege *ïs.*

— 12 — 2 — 7 pro *pluralis* leg. masculinum.

— 13 — 1 — 2 post *χοίρους* adde: *hairda*] sec., Ulf. ⁰ *τῶν χοίρων*, quod sine dubio in codice suo legit, vid. de eiusmodi omissionibus ad L. 15, 24 et ad Tim. 1, 6, 6.

— 14 — 2 — 2 post 72 adde: Ioh. 13, 36 *andhafjands qaþ.* De simili notionis amplificatione vid. ad Cor. 1, 9, 25.

— 15 — 2 — 4 potius videtur *bilþeh* tantum abundare, *þan jah* autem significare *καί*, uti Thess. 1, 5, 25.

— 16 — 2 — 18 post 32 adde: *ut*] foras, ⁰ gr. omn. —

— 17 — 1 — 1 post 31 adde: Grimm. DM. p. 553 pro *unhulþo* legendum esse videtur *unhulþa,* sed vid. Glossar. h. v.

— 18 — 1 — 1 post 19 adde: *bugjanda*] emuntur, gr. omn. *πωλεῖται*, quod est *frabugjanda.* Deinde post *gr.* adde: omn.

— 19 — 1 — 12 post *invenisse* adde: nam quod Gal. 2, 1 graecum *διά* per *bi* redditur, idem est in temporis significatione, neque cum nostro loco comparari potest. Neque medetur loco Ettmüller l. l. si *bi siponjam* cum *qaþ* conjungit, nam sic quoque *bi* debet significare *per*, quod non significat, et *qiþan bi ainana* est dicere *de* aliquo.

— 21 — 1 — 17 post *azgom* adde: *ïdreigodedeina*] rectius scriberetur *gaïdreigodedeina,* uti Luc. 10, 13 scriptum est.

— 25 — 1 — 4 post 16 adde: *þan*] Goth. ⁰ *τότε*, *þanuh*, quod fortasse a librario propter praecedens *þan* omissum est.

— — — 2 — — adde: 27, 44 *þatuh*] hoc, gr. omn. *τὸ δέ*, fortasse hoc *δέ* latet in *uh* enclitico, cf. ad Ioh. 18, 26 et ad Eph. 4, 32.

— 29 — 1 — 8 post *uslukanans* adde: (quod placet Grimm Gr. IV, 26 et Ettmüller l. l.).

— — — 2 — 15 pro 15 lege 14.

— 36 — 2 ad 3, 16. 17. primum diximus: pro *paitrus* secundum regulas grammaticas scribendum fuit *paitru*, id Ettmüll. l. l. dubitare non debebat; quod Grimm. Gr. IV, 622 dicit, recte habet de *haitan* et *vopjan*, non de *namnjan*, neque dubitamus, quin Gr. GGA. 1836 p. 1792 ubi dicit: nach den

Wörtern *namnjan* wird immer der Nominativ construirt, de passivo cogitaverit. Nos autem recte adnotasse de *paitrus*, etiam L. 6, 14 loco gemello comprobatur, dicitur illic *þanei jah namnida paitru.* Deinde vs. 17 pro *iakobau et iohanne* dativis propter sensum *jakobu* et *johannen* accusativos optabamus; pendere posse hos dativos a *gasatida*, quum subsequatur *jah gasatida im*, non cogitavimus, et si Ettmülleri sententia de hoc loco recta est, facere non possumus, quin Ulfilam sensui parum consuluisse dicamus.

p. 37 col. 1 lin. 5 post *αὐτοῦ* adde: *usgaisiþs*] Grimm Gr. IV, 26 *usgeisiþs* emendandum esse censet, vid. Glossar. v. *Geisan*.
— 41 — 1 — 3 post *omn.* adde: praeter cod. *e* ap. Mi.; is autem praecedentia aliter atque Gothus legit.
— 42 — 1 — 11 post 31 adde: Luc.
— — — 2 — 16 Hanc emendationem nostram, quam etiam Ettmüll. l. l. probavit et quae adeo certa est, ut omnes intelligentes assentire debeant, tamen Graff Aldh. Sprachsch. V, 36 sprevit et — quis credat? — editionum vitiosam lectionem (cf. etiam Bopp Vocalism. p. 102 *) tenet, neque ei *usgaliþun* h. l. sensum pervertere videtur; quam quidem opinionem ei profecto nemo invidebit!
— 43 — 1 adde: 5, 21 *faura*] dicendum erat *faur*, vid. Gr. Gr. IV, 785. neque debebat hic vir doctissimus defendere *faura* citato loco L. 9, 47. cuius loci plane alia est ratio, quum enim *faur* sit nostrum an, an etwas hin, *faura* est vor, bei.
— 45 — 1 lin. 4 pro 3 leg. 5.
— 46 — 1 — 4 sq. pro *gaumaurjan* lege *gaumaurjam.*
— 50 — 1 — 10 post posuit adde: *þammei*] quod, vid. ad Phil. 2, 24.
— 51 — 1 — 7 usque 9 delenda sunt verba, quae parenthesi inclusimus.
— 56 — 2 — 4 adde: *gavairpiþ*] proiicit, gr. *ῥήσσει*, Ulf. c. cod. 12 ap. Mi.
— — — — — 14 pro *valvnon*, *afwapnon*, *gafullnon* l. *volvnan*, *afwapnan*, *gafullnan.*
— 59 — 1 — 11 adde: ceterum Ulf. pro *ἀρτύσετε* cum codd. *ἀρτύσεται* vel *ἀρτυθήσεται* legit.
— 62 — 2 — 1 de *vraka*, forma genuina, vid. ad Gal. 6, 12.
— — — — — 7 adde: *jah*] pr., Ulf. ⁰ *ἦν.*
— 64 — 2 — 13 pro 8 leg. 3.
— 65 — 1 — 4 adde: *attiuhits*] sine dubio falsum est et legendum *attiuhats*, uti 14, 13 *gaggats.* cf. 1, 17 *hirjats.*
— 67 — 1 post l. 3 adde: 11, 30. *andhafeiþ*] exspectabas *andhafjiþ*, cf. Grimm Gr. I, 846 sq.
— 68 — 1 lin. 9 adde: *haubiþ vundan*] Grimm Gr. II, 578. IV, 623 legit ict. *haubiþvundan*, quod potius esse debet *haubidavundan; vundan* est accusativus formae debilioris a *vunds*, *haubiþ* autem accusativus, quem dicunt absolutum, vid. ad Ioh. 11, 44. igitur *haubiþ vundan* est capite saucium l. vulneratum, quod Heliand 149, 1 dicitur *an that hobid vund.*
— — — — — 12 „omn. — Mi." delenda sunt.
— 69 — 2 — 7 alia eiusmodi vitia notata vid. ad Tim. 1, 1, 3.
— 71 — 2 — 5 post *ni*] adde: pr.
— — — — — 8 post erat) adde: aut librarii incuria *jabai* post *jah* intercidit.
— 72 — 2 post l. 3 adde: *frabugjan*, St. ‡ *farbugjan.*
— 76 — 1 ante *sinþam* adde: *sve*] ut, gr. *οὗ* aut *ὅ*, Ulf. c. codd. *ὡς.*
— 78 — 1 post l. 4. adde: *attauhun*] duxerunt, gr. *φέρουσι*, Ulf. c. codd. *ἄγουσι.*
— 79 — 1 lin. 11 post 12 adde: Gal. 5, 16. *qiþa ei ahmin gaggaiþ.* cf. Thess. 2, 3, 1. *þata anþar ei bidjaiþ.*
— — — 2 — 1 post *als* adde: sic Thess. 2, 2, 4.
— 80 — 2 — 14 pro *afar sabbate* fort. legendum est ict. *afarsabbate*, uti olim in partibus quibusdam Germaniae dies Martis (Dienstag) *aftermontag* vocabatur, vid. Grimm DRA. p. 820.
— 83 — 1 — 4 Gr. IV, 192 mavult scribere *bidjandans*, sed sunt codd., qui *προσδεχόμενον* habent.
— 84 — 1 — 2 post *daga ei* adde: alia vide notata ad Tim. 2, 3, 8.
— 89 — 2 — 4 adde: *ju*] iam, gr. omn. *δή*, Ulf. *ἤδη* legisse videtur, vid. Prolegg. p. XXVII.
— 90 — 1 — 2 adde: *sis*] Grimm postquam Gr. IV, 30 in *sik* mutandum suasit, deinde p. 943 defendi dativum posse existimat; id recte quidem, sed Tit. 1, 14 comparare non debebat; illo enim loco *afvandjandana sis sunja* est avertentium *sibi* veritatem pro *a se* veritatem; hoc autem loco Gothus c. codd. longe plerisque *ἐπέστρεψαν* legisse videtur, ut *sis* sit ad se, ad greges suos; cf. Luc. 18, 11 *standands sis σταθεὶς πρὸς ἑαυτόν.*
— 91 — 2 — 4 adde: *soh*] Ulf. c. codd. *καὶ αὕτη* legisse videtur, vid. ad vs. 37.

p. 92 col. 1 lin. 6 *tvalib vintruns*] Grimm Gr. II, 959 legit ict. *tvalibvintruns*, idque repetit IV, 652 *) quia si nostra verborum illorum diremtio recta esset, *tvalibins vintruns* dicendum fuisset; sed eiusmodi accusativus, quem iam Zahn ad Ioh. 6, 70 optabat, nusquam reperitur, nec reperietur.

— — — 2 — 2 post 10, 5 adde: *aftra*] iterum, ⁰ gr. omn.

— — — — — 9 adde: vid. ad Gal. 5, 15.

— 97 — 1 adde: 4, 1 *in auþidai*] in deserto, gr. εἰς τὴν ἔρημον.

— 98 — 1 — 14 „sicuti — *tindan*" delenda sunt.

— — — 2 — 6 adde: *gaþrafstein*] consolatione, gr. omn. ἀφέσει.

— 100 — 1 — 3 pro *hropida* l. *ufhropida*.

— 102 — 2 — 5 post 60 adde: scribitur etiam *suþjan* et *suþjon* Tim. 2, 4, 3.

— 103 — 2 post l. 9 adde: 5, 26 *gasaiwam*] videmus, gr. omn. εἴδομεν.

— 116 — 2 lin. 9 adde: ceterum gr. omn. οἱ, cf. Prolegg. p. XXVII l. 33.

— 118 — 1 — 1 et 2 pro *rumnada* l. *rumnoda*.

— 123 — 2 — 4 *usqiman*] vid. Grimm Gr. IV, 943.

— 124 — 2 — 2 adde: *þai*] hi, gr. omn. οἵ, cf. Prolegg. p. XXVII l. 33.

— 128 — 2 — 19 post *þatainei* adde: alia vide not. ad Thess. 2, 3, 17.

— 133 — 2 — 9 post bellum adde: sic quoque Grimm Gr. IV, 105 interpretatur, et de duplicatione literae *n* comparari possunt, quae adnotavimus ad Gal. 5, 15.

— 136 — 2 — 6 adde: alia eiusmodi dicta collegimus ad Tim. 1, 6, 6.

— 137 — 1 — 2 adde: *ut*] foras, ⁰ gr. omn. vid. Mth. 9, 32.

— 139 — 2 — 8 post *omn.* adde: *sah*] hicque, gr. omn. ὅς, vid. ad Ioh. 18, 26.

— 140 — 1 — 14 cf. supra p. I. Add. ad Prolegg. XIX.

— 142 — 1 — 2 de *sununs* recte iudicat Ettmüller l. l. p. 583 scriptum est enim propter sequens *mans* pro *sunu*, cf. ad Cor. 2, 6, 16 et nostra: Beiträge zur Textberichtigung etc. der Skeireins p. 53; sic fortasse etiam Sk. p. 48, 7 pro *attins* — *veitvodeins* legendum est *attins veitvodei*.

— 143 — 2 — 16 pro „*iþ*] verum, ⁰ gr. omn." leg. *iþ svaþauh*] est pro gr. πλὴν, vid. ad 19, 27.

— 148 — 2 — 7 in adnotatione ad 19, 20 non debebamus dicere, *sums* hoc solo loco pro gr. ἕτερος positum esse, est etiam 14, 20.

— 149 — 1 — 2 adde: *visseis*] pro *visses*, vid. Prolegg. p. XX.

— 157 — 2 — 2 pro 28 leg. 18.

— 170 — 1 — 5 adde: *dauþau*] vid. ad Luc. 9, 27.

— 172 — 1 — 2 adde: *saei*] Ulf. ⁰ ποτέ.

— 173 — 1 — 8 adde: *vas iþ*] fui, verum, gr. ὢν; Goth. c. codd. ἤμην καί.

— — — 2 — 9 pro „Skeir. 38, 7." leg. *allis* Marc. 12, 25.

— 176 — 1 — 14 pro 15. leg. 16.

— — — 2 — 1 post *omn.* adde: praeter cod. 235.

— — — — — 7 delend. *omn.* et ante *patribus* adde: cod. L. Ev. 15.

— 178 — 2 post l. 1 adde: 11, 9 *in dag*] in diem, gr. omn. ἐν τῇ ἡμέρᾳ, quod gothice est *in daga*, vid. Rom. 13, 13; cf. ad Eph. 6, 18.

— — — — lin. 5 pro 15 leg. 13.

— 180 — 1 — 2 pro *veisi* leg. *veisjau*.

— 183 — 1 adde: 12, 20 *þiudo þize urrinnandane*] Grimm Gr. IV, 586 male interpretatur, nam *þize urrinnandane* non ad *þiudo* pertinet, sed est genitivus quem vocant partitivum: erant autem inter excurrentes quidam gentilium.

— — — — l. 5 post *ad* adde: Luc.

— 186 — 2 — 3 post *habam* adde: cf. Mc. 12, 19.

— 198 — 2 — 5 adde: *kajafin*] Massm. Skeir. p. 59 +) errore librarii pro *kajafins* scriptum esse opinatur, sed errat ipse vir doctus, nam sic Gothi dativo pro genitivo uti solent.

— 207 — 1 — 5 post 9 adde: Tim. 2, 1, 14.

— — — 2 — 2 adde: Grimm Gr. IV, 78 et 763 *vainags* emendat, sed si literarum ductus respiciuntur, *vainahs*, quod nos coniecimus, probabilius est.

— 209 — 1 — 9 adde: pro *usbida* Grimm IV, 101 audacius *usbidja* scribit.

p. 210 col. 2 lin. 4 del. *omn.* (nam Goth. c. gr. legit *οὖν*).

— 212 — 1 — 8 pro „Cast. — excidere" leg.: sic cod. A syllabis *us da* supra lineam scriptis *(urraisidaupaim)* quod quum Cast. initio non animadvertisset, illud *urraist* edidit.

— 213 — 1 — 1 adde *aiþþau*] aut, gr. omn. *δέ*, quapropter fortasse *aþþan* legendum est.

— — — — 6 Cast. codice denuo inspecto pro *andeis* legit *andins*, igitur adnotatio nostra delenda est; *andins* autem, si vere ita scriptum est, ad *ands*, formam adhuc incognitam, pertinet.

— — — 2 — 3 adde: Massmannus pro *ïnuh þiudom* probabiliter coniicit *ïn unþiudom.*

— — — 2 — 9 pro „cod. A et Cast." leg.: sic, uti videtur, cod. A recte; Cast. etc.

— 214 — 1 — post l. 3 adde: 11, 15 *gabei*] divitiae, gr. omn. *καταλλαγή*, quod est *gafriþons;* hoc *gabei fairwaus* fortasse errore librarii ortum est ex *gabei fairwau* vs. 12. Deinde etiam pro *was andanumts* rectius dicendum erat *wo andanumts.*

— — — 2 — 8 ante *sic* adde: sec.,

— 215 — 1 — 6 adde: ceterum pro *vilþeis* Grimm Gr. IV, 526 legere suadet *vilþeins*, formam inauditam.

— 216 — 2 — 20 adde: *galeikaiþ*] vid. ad Tim. 1, 6, 6.

— 217 — 1 — 10 adde: pro *hauhiþa* Grimm IV, 695 *hauhiþai* optat, quod post *fraþjan* dativus sequi soleat; solet quidem, sed etiam accusativum secum habet, vid. Phil. 4, 2.

— 219 — 1 — 3 adde: *þamma*] sec. hoc, gr. omn. *ἐν τῷ.*

— 220 — 1 post l. 2 adde: 14, 12. *usgibiþ*] reddit, gr. *δώσει;* Ulf. c. codd. *ἀποδώσει.*

— — — 2 — 10 ante *auk* adde: *gameliþ varþ*] scriptum fuit, gr. omn. *προεγράφη*, vid. ad Tim. 1, 6, 6.

— 223 — 2 — 10 Cast. codice denuo reviso nunc Add. p. 66 dicit, *þairhgaleikonda* quidem in codice scriptum esse, sed literam *n* minus evidentem esse quam reliquas, ita ut librarius ipse eam delevisse videatur.

— — — — 12 post *ufak* adde: *ufblesans sijai*] inflatus sit, gr. omn. *φυσιοῦσθε.*

— 226 — 1 — 3 post 24 adde: ceterum *aftra* ⁰ gr. omn.

— — — 2 — 3 postquam Cast. nobis indicavit, pro edito *qenon* se legere in cod. *þu qinon*, in Add. p. 66 retractat sententiam, dicens, voci *þu* locum quidem vacare, sed eum esse vacuum; in errorem se esse inductum stria nigra orta e solutione atramenti ab acidis facta. Ettmüller in censura Ulfilae nostri p. 584 de h. l. agens longe a vero errat; nam *þu qinono*, quod ille coniicit, Gothi non dicunt.

— 227 — 1 adde: 7, 17. *bimaitai*] circumcidat, pro circumcidatur, cf. ad 15, 29.

— 229 — 1 lin. 2 pro „cod. A et Cast." leg.: sic cod. A; Cast.

— — — 2 — 11 ante *eis* adde: *gaþarbiþ*] Grimm IV, 31 suspicatur legendum esse *gaþarbaiþ*, nec possumus, quin ei assentiamus, cf. Tim. 1, 4, 3.

— 232 — 2 — 1 pro *matjiduþ* leg. *matjiduh.*

— 240 — 1 — 2 adde: vid. tamen Prolegg. p. XXI, 66.

— 245 — 2 — 4 pro: „cod. A; cod B" leg.: cod. B; cod. A.

— 247 — 2 — 11 adde: *sumai*] quidam, gr. aut *πολλοί* aut *λοιποί.*

— 248 — 2 — 3 ante *cod. B* adde: sic cod. A; et pro *mahtedideina* leg. *mahtededeina.*

— 249 — 1 — 11 post *vairþam* adde: (fimus) c. omnibus fere gr.

— 251 — 1 — 6 *ïnnuma* vere in cod. legitur, vid. Cast Add. p. 67.

— 253 — 1 — 12 haec adnotatio nostra, auctoritate Massmanni nimis confidentium, secundum Castill. Add. p. 67 sic scribenda est: *bistuggq*] sic cod. B, in quo tamen *ei* bis scriptum est; cod. A *bistugq.*

— 255 — 2 — 15 adde: ceterum *leitilai* (paucum) ⁰ gr. omn., neque Ioh. 5, 35. Philem. 15 additur; dicitur autem Skeir. p. 47, 3 *du leitilamma mela.*

— 256 — 2 — 3 adde: *du teitau*] ad Titum, gr. *ἐπὶ Τίτου*; Goth. c. codd. *πρὸς Τίτον.*

— 259 — 2 — 14 adde: *qiþau*] dicam, gr. *λέγωμεν.*

— 263 — 1 — 2 adde: *nemuþ*] pr. accepistis, gr. omn. *λαμβάνετε*; quod praeteritum nos male habet, sed non ab interprete, sed a librario, cuius oculi ad sequens idem verbum aberrarent, scriptum esse videtur.

— 274 — 2 — 1 et 2 dele *δὲ* et *ïþ.*

— 275 — 2 — 19 pro „c. codd." lege c. verss.

— 278 — 2 — 1 pro „inspecto — dubitamus" lege: inspecto *drugkaneim* scriptum esse docemur; librarius enim *dragkaneim* scripserat, cognito autem errore ipse *a* in *u* mutavit. Cast. Add. p. 65.

— 283 — 1 — 7 „quod aut gr. — codicum" delenda sunt.

— — — — 14 pro „cod. A" lege: cod. B.

p. 283 col. 2 lin. 7 pro *hatiz(o?)* leg. *hatize;* vid. Cast. Add. p. 68.
— 284 — 1 — 10 ante *sijum* adde: *ak*] sed, gr. omn. γάρ, vid. ad Ioh. 16, 27.
— — — 2 init. Grimm. GGA. 1836 p. 1792 et Gr. IV, 591 recte monet *fram þizai — handuvaurht* interpretandum esse: ab ea (gente) quae dicitur „circumcisio in carne manufacta."
— — — — — 6 pro 19 l. 9.
— 293 — 2 — 9 pro „cod. B et Cast." leg.: sic cod. B; Cast.
— 295 — 1 post l. 11 adde: 1, 17 *in*] in, gr. omn. ἐκ.
— — — 2 — 2 pro „si lectio — distinxit" leg. subaudiendum est *sind*, uti infra 1, 29.
— 296 — 2 — 7 adde: ceterum Gothus post *gahausjau* ⁰ τά.
— — — — — 9 pro „manifesto — *þata*" subaudi *ist*, cf. supra Add. ad 1, 16.
— 298 — 1 — 3 pro „cod A" lege cod. B.
— — — 2 — 11 adde: *mein*] meum, obiective accipiendum est, gr. omn. πρός με.
— — post 12 adde: 3, 2 *þo gamaitānon*] Grimm II, 845. IV, 527 falso pro *gamait* dictum esse censet ab interprete, qui κατατομήν pro participio habuisset, quod ei vix aliquis crediderit.
— 299 col. 1 lin. 1 pro 3, 4 leg. 3, 5. Ceterum pro *bimait* Grimm IV, 53 scribendum esse opinatur, *bimaimait;* cuius emendationis laudatorem certo habebit neminem.
— — — 2 — 6 ante *miþkauriþs* adde: *gamainduþ*] Cast. Specim. ‡ *gamaindaiþ*.
— 307 — 1 — 7 pro „neque — notavimus" scribendum est: vid. ad Tim. 1, 6, 10.
— 309 — 1 — 8 ante *viljahalþei* adde: *auk*] enim, gr. δέ.
— 310 — 2 — 9 pro „Cast. — addidit" lege: cod. B et Cast. ‡ *ussiggvaidjau*.
— 313 — 1 — 10 ante *nauþai* adde: *fram*] a, gr. omn. ἐφ'.
— 318 — 1 — 1 pro „*þan* — omn." lege: *þan jah*] autem etiam, pro gr. καί, uti Matth. 9, 17.

PROLEGOMENA.

Ulfilas [1]), utrum genere Cappadox, Sadagolthino vico oriundus, cuius parentes, incursione a Gothis sub finem seculi tertii in Cappadociam facta, a victoribus domo in Europam abductos fuisse Philostorgius [2]) narrat, an testimonio reliquorum scriptorum parentibus et ipsis Gothicis natus fuerit, diiudicare nunc omittimus, quia ad rem nostram parum valere videtur; nam Ulfilam apud Gothos natum educatumque postea huius gentis episcopum fuisse, praeter reliquos auctores etiam Philostorgius ille tradit, eorumque Gothorum, qui Minores vocati in Moesia inferiore flumen Danubium inter et montem Haemum incolebant [3]). His enim nescio quo doctore nec quo tempore [4]) doctrina religionis Christianae imbui sese passis Theophilo, qui Constantino Magno imperatore primus episcopus fuit [5]), circiter annum 360 [6]) Ulfilas sacrorum antistes successit eumque non solum peritissimum evangelii explicatorem et spectatae virtutis hortatorem habuerunt, sed merita haec maxima in cives suos laudantur, quod libros sacros in eorum sermonem convertit [7]).

Scriptorum autem veterum, qui literarum sacrarum gothicam translationem Ulfilae tribuunt, alii id factum esse in universum dicunt, non libros nominantes, quos converterit, quos praetermiserit; alii omnes

1) Nomen Ulfilae praeter *Ulphilas* (*Οὐλφίλας*), apud scriptores vario modo scribitur: *Urfilas, Urfilus, Gulfilas, Hulfilas, Gilfulas, Galfilas, Ulphias, Gulfias, Gudila, Gudillas, Unila,* quarum mutilationum plurimas hispanici scriptores admiserunt, vid. Essbergium Ulfil. 1. Rectissime sine dubio, quia ita indole linguae gothicae commendatur, *Vulfila* scriberetur (vid. Grim. I 57 sq.), quod verbum, nomen deminutivum vocis *vulfs* (lupus), proprie lupulum significat, vid. Massm. Skeir. p. 97.

2) Histor. ecclesiast. 2, 5. cf. Aschbachii Geschichte der Westgothen p. 31 Not. 63.

3) Jornandes de rebus Geticis p. 135 ed. Lindenb.

4) Apud Basilium Magnum epist. 338 sq. et Epiphanium adversus haeres. 3, 14 Ascholius episcopus Thessalonicensis et Audius, Uranius, Sylvanus sacerdotes primi christianae doctrinae praecones apud Gothos fuisse feruntur; cf. Massm. l. l. p. 90.

5) Socrates Histor. ecclesiast. 9, 32. Nicephorus Callistus 9, 44. Cassiodorus Histor. eccles. tripart. 5, 38. Essbergium l. l. 8. Aschbachium l. l. p. 29.

6) Philostorgius quum Ulfilam primum Gothorum episcopum haberet, non mirum est, si eum Constantino Magno aequalem fuisse scripsit; cf. Benzelii praef. p. XXXI. Apud Scholzium Nov. Test. vol. I. praefat. p. CXXIX Ulfilas seculo quinto biblia convertisse sine dubio per typothetae errorem dictus est.

7) Socrates 4, 33. Sozomenus 6, 37. Nicephorus 11, 48. Cassiodorus 8, 13. Jornandes p. 106. vid. Essbergium 12. Knittelium p. 442 sq. Castill. Specim. praef. p. XI.

complexum esse scribunt [8]), ut ipse Philostorgius, qui tamen libros Regum excipit, eiusque rei causam affert, quod quum iis in libris permultorum bellorum mentio fiat, Ulfilas veritus sit, ne cives sui, a belli studio potius arcendi, sacrae scripturae auctoritate seducti eo ferociores atque bellicosiores fierent [9]). Ea Philostorgii sententia a viris doctis tamquam ridicula improbata atque explosa est; id quod etiamsi in ceteris, quae de Ulfila narravit, parum certus auctor deprehendatur mendaciorumque plurimorum propter partium Arianarum studium argui possit, tamen quia hac in re nulla mentiendi causa erat, calumniandi magis studio, quam recto iudicio factum videtur. Quid enim quaeso Arianorum Cappadocum interesse poterat, Ulfilas libros Regum translationi suae addiderit, an non? Nisi omnia nos fallunt, viri eruditi, qui omnem fidem in his rebus Philostorgio abiudicant, temere eum condemnant idque maxime errant, quod rem ipsam, scilicet infirmioribus stabilitam rationibus, ab his rationibus non satis diligenter seiungunt [10]). Causam omissorum librorum illorum a Philostorgio allatam non probantibus nobis ea in re Philostorgio, ipso Ulfilae aequali, fide dignior testis nemo videtur. Abesse a versione gothica libros Regum quum sciret ipse vel fama accepisset, eius omissionis causam aliquam subiicere volebat, non curans vera esset, necne. Libros Regum igitur ab Ulfila non esse conversos quin credamus, nihil impedit [11]); cur non converterit, nescire nos fatentes suspicamur, Ulfilam ad opus tam amplum conficiendum aut vires aut tempus defecisse; maximam bibliorum partem si transtulit, id ipsum maximam movet admirationem, quum praeter hanc curam non solum domi permulta negotia essent gerenda, sed etiam legationes ad Constantinopolitanos suorum civium nomine suscipiendae [12]).

Totum autem librorum sacrorum corpus Gothos in suum sermonem conversum habuisse, id quod olim scriptorum, harum rerum imperitorum et relata tantum referentium, fide credebatur, nunc permultis argumentis comprobatur. Praeter evangelia enim, antea sola cognita, nostra aetate fragmenta epistolarum Paulinarum et de veteris testamenti libris Esdrae et Nehemiae quaedam partes inventae sunt; unde colligimus, Gothicos theologos etiam reliquos veteris testamenti libros non intactos reliquisse. Nam quid commovere illos potuit, ut omissis aliis tam praestantibus atque gravibus, libros tam ieiuni argumenti neque ad fidem aut ad cultum quidquam valentes translatos suis traderent? Quid? quod etiam eorum, quorum nulla fragmenta adhuc sunt reperta, vestigia in aliis conservatis deprehendimus: in Skeir. p. 37 versus alter et tertius Psalmi

---

8) Inter alios Isidorus Hispalensis Chronico ad aeram 5576: tunc Gulfilas utrumque testamentum linguam in propriam transtulit.

9) l. l. *Οὐρφίλας μετέφρασεν εἰς τὴν (τῶν Γότθων) φωνὴν τὰς γραφὰς ἁ π ά σ α ς πλήνγε δὴ τῶν βασιλείων, ἅτε τῶν μὲν πολέμων ἱστορίαν ἐχουσῶν, τοῦ δὲ ἔθνους ὄντος φιλοπολέμου καὶ δεομένου μᾶλλον χαλινοῦ τῆς ἐπὶ τὰς μάχας ὁρμῆς, ἀλλ' οὐ τοῦ πρὸς ταῦτα παροξύνοντος.*

10) Knittelius p. 443 sq. inde Philostorgium refelli posse opinatus est, quod Theodatus, Gothorum rex, in epistola quadam testimonium e libris Regum protulisset, quod (sic dicit Knittelius) proceres et reges gothici non fecissent, si Ulfilas, cuius consilia et effata apud Gothos oraculorum instar haberentur, Gothos a lectione librorum Regum revocare voluisset. At vir bonus, qui Cassiodorum, non Theodatum illam epistolam scripsisse recordaretur, id etiam recordari debebat, Ulfilae et Theodati aetates duobus seculis diversas esse, intra quod tempus libri, ab Ulfila omissi, ab aliis conversi esse poterant. Causam illam allatam improbabilem esse, maxime ex Jornande discimus, qui eosdem illos Gothos, apud quos Ulfilas episcopus fuit, gentem multam quidem, sed pauperem et imbecillem, nihil abundantem, nisi armento diversi generis pecorum et pascuis silvaque lignorum fuisse, dicit p. 135.

11) cf. Castill. Excurs. ad Philipp. p. 65.

12) vid. Essbergium 13. 14. Zahnii Einleitung p. 20.

quinquagesimi tertii citantur: *saei fraþjai aiþþau sokjai guþ. allai usvandidedun. samana unbrukjai vaurþun*, i. e. qui intelligat aut requirat deum; omnes declinaverunt; simul inutiles facti sunt. Deinde Ephes. 4, 8 in margine codicis A adscriptum est *psalmo* ..., quo librarius hunc locum e libro psalmorum (68, 19) haustum esse indicare voluit. Hinc Psalmos gothice conversos fuisse sine dubio recte coniicitur*); certe explicationis illius auctor omnia novi testamenti loca e versione nostra citavit, neque nos quidem dubitamus, id ipsum fecisse, si quae loca e reliquis bibliorum libris laudata affert. Ex eadem evangelii Iohannei explicatione etiam libros Mosis gothicam versionem complexam fuisse cognoscimus; nam p. 41 sq. etiamsi non verba ipsa, tamen sensus versuum 2—9 capitis 19 libri Numerorum redditur: *vasuh þan jah frauja þo ahmeinon anafilhands daupein. eiþan garaihtaba varþ bi sviknein sokeins gavagida. unte vitoþ þize unfaurveisane missadede ainaizos vitoþ raidida* a z g o n k a l b o n s g a b r a n n i d a i z o s u t a n a b i b a u r g e i n a i s. *afaruh þan þo in* v a t o v a i r p a n d a n s h r a i n j a h h y s s o p o n j a h v u l l a i r a u d a i *ufartrusnjandans. svasve gadob þans ufarmiton munandans*, i. e. fuit autem etiam dominus (Iesus) hunc spiritualem commendans baptismum; igitur recte fuit de purificatione quaestio mota; nam lex horum non-voluntariorum peccatorum unius legem statuit cinerem vaccae combustae extra munimentum; posthac autem hunc in aquam coniicientes puram et hyssopo et lana rubra contegentes; uti decuit hos superbire cogitantes**). Multo clarius eorum librorum versio cognoscitur ex alio codice, qui Vindobonae adservatur [13]) et praeter runorum signa etiam pleraque gothica verba et literas numerorum continet, quas postremas maximam partem e Genesecos capite quinto ductas esse Wilhelmus Grimmius, vir literarum germanicarum peritissimus, primus vidit [14]); sunt autem hae: versu 3 *sl* = 230 (Vulg. 130); vs. 5 *Ɩl* = 930; vs. 7 *wz* = 707 (Vulg. 807); vs. 8 *Ɩib* = 912; vs. 13 *wm* = 740 (Vulg. 840); inde autem sequitur, illum librarium codicem, continentem gothicam veteris testamenti versionem, ante oculos habuisse, unde illas exscripsit.

Omnes igitur libri sacri in gothicam linguam translati fuisse videntur, quamquam aliquorum vel novi foederis librorum nulla adhuc apparent vestigia, v. c. actorum Apostolorum, epistolarum catholicarum, apocalypseos Iohanneae; quae autem desunt, lateantne in monasteriorum tenebris aut codicum obliteratorum sepultura, an bibliothecarum cladibus omnino interierint, quis divinare potest? Sed Ulfilas num ipse illam translationem confecerit, alia quaestio est; perfecisse totam cur negemus, supra indicavimus; at quum tota antiquitate fama manaret, eum biblia in gothicam linguam convertisse, facile fieri potuit, ut qui initium interpretandi fecisset cuiusque auspiciis et fortasse auctoritate ea, quae ipse non perfecerat, ab aliis viris eruditis perfecta essent, ab eodem ipso profecta esse dicerentur. Si in tanta rerum obscuritate coniectura uti licet, qui maxime praeter Ulfilam interpretandis bibliis operam suam poneret, Selinas quidam fuisse videtur, quem Ulfilas a commentariis et in episcopatu successorem habuit [15]); ille enim et patrii et graeci sermonis gnarus, opus a decessore inchoatum, aut receptum aut susceptum, in ecclesiae suae commodum facile perficere potuit [16]).

---

*) cf. Massm. Skeir. p. 88.

**) Gothum haec ex epistola ad Hebraeos citavisse, Massm. l. l. p. 65 sq. nobis non persuasit.

13) Membr. Salisb. Nro. 140 olim Salisb. LXXI.

14) vid. W. J. XLIII p. 15 sqq.

15) vid. Sozomenum 7, 17. Nicephorum Callist. 12, 30.

16) cf. Castillion. Specim. praefat. p. X sq.: a Selina pronum creditu est gothica biblia dictante Ulfila fuisse conscripta et pro suo librarii munere distincta atque emendata.

Gothicae deinde translationis non solum confectae, sed etiam per secula asservatae complura apud scriptores inveniuntur testimonia eaque maxime, ex quo Gothorum magna pars, relictis sedibus Istricis, Theodorico duce Alpes transgressi Italiam occupatam tenuerunt. Gothi enim illic incolentes atque imperantes non mirum est, si per huius terrae fines, certe iis regionibus, ubi regni sedes erat, gothica lingua locuti et in ecclesiis suis gothicis etiam bibliis usi sunt. Ea tempestate illa oratiuncula, in fine codicis Brixiani posita, confecta esse videtur, in qua ut caveant interpretes literarum sacrarum monentur, *ne legenti videatur aliud in graeca lingua, aliud in latina vel gotica designata esse conscripta* [17]). Unde gothicam interpretationem non solum in Italia aliisque terris, quas Gothi tenebant, posteriore tempore exstitisse, sed etiam cum latina pari auctoritate valuisse discimus. Alterum de versione gothica testimonium legitur apud Walafridum Strabum, scriptorem seculi noni, qui gothicorum bibliorum monumenta suo tempore apud nonnullos haberi dicit [18]); cuius fides his in rebus eo maior est, quod monastorio Reichenaviensi praepositus, in confinio fere habitabat earum regionum, quas Gothi utrique olim incoluerant.

Postquam deinde per sex secula a nemine gothicorum bibliorum mentio facta est, nisi si quis quae apud scriptores antiquos legisset, reddidit, neque alicubi vestigium librorum illam versionem continentium comparuit: seculo sexto decimo in monasterii Werdenensis, in Gallia Belgica ad Ruram conditi, bibliotheca codex unus inventus est. Antonio enim Morilloni [19]), qui Antonio Perrenoto, cardinali Granvellano, ab epistolis erat, bibliothecae illius libros manuscriptos perscrutanti in manus incidit codex, quem Ulfilanam versionem continere ille statim vidit, et orationem dominicam cum aliis quibusdam particulis ab eo inde descriptam Maximilianus, Antonii frater, cum Goropio Becano communicavit, qui ea Gotodanicis suis inseruit [20]). Paulo post Gruterus aliquot versus, ab Arnoldo Mercatore ex eodem codice excerptos, in thesauro inscriptionum edidit [21]). Omnia fragmenta, in illo codice servata, multo post (anno 1665) opera Francisci Junii et deinde saepius edita sunt. Sed viri gothicae linguae studiosi diu multumque questi erant, quod de hac totius scripturae sacrae versione tam pauca, eaque evangeliorum modo fragmenta relicta essent, quae ad enodandas et removendas interpretandi difficultates non sufficerent: quum Knittelius, aedis metropolitanae apud Guelferbytanos archidiaconus, seculo proxime superiore in codice bibliothecae Guelferbytanae fragmenta epistolae Pauli ad Romanos scriptae invenit. In ἕρμαιον grandius incidere, quo biblia gothica, etiamsi non omnibus partibus integra, ampliora tamen plurimorum novi foederis librorum fragmenta nacti

---

17) vid. Garbellum ap. Blanchinium Evangeliar. quadrupl. prolegg. p. 7 sq. Ea verba vitiose conscripta et vitiosius descripta Semlero ad praefationem quandam, comparationi gothicae versionis cum latina et textu graeco faciendae praefixam, pertinere sunt visa, vid. huius viri venerabilis Versuch einer Erläuterung einer alten Spur einer gothischen Uebersetzung, Halle 1764, 4.

18) De rebus ecclesiasticis cap. 7.

19) Primum Ulfilanae versionis repertorem quum Ihre in dissertatione de lingua codicis Argentei conscripta et anno 1754 edita recte Morillonem appellavisset, paulo post in altera de codice Argenteo anni 1759 Arnoldum Mercatorem fuisse minus recte dicit, vid. Zahnii Einleit. p. 39 sq. Ceterum quaesitum est, utrum ille codex Argenteus, an alius fuerit; Ihre Ulfil. illustr. p. 98 fuisse negat hanc maxime ob causam, quod Morillon compendiis scribendi usus sit, quae in codice Argenteo, certe locis ab eo exscriptis, non inveniantur, deinde quoque illum literarum formas exhibuisse, quas codex Argenteus omnino non agnoscat. Alii nullum alium, quam Argenteum ante oculos habuisse comprobaverunt, vid. Zahnium l. l.

20) vid. Goropii Origines Antverpenses libro VII p. 739 sq. 750.

21) p. 147 sq.

sumus, viris doctis nostri seculi reservatum erat: in bibliotheca enim Mediolanensi ab Angelo Majo et Carolo Octavio Castillionaeo codices rescripti sunt reperti, quorum priorem scriptionem diligentius intuentibus illis viris doctis, Ulfilanae versionis evangelii Matthaei, epistolarum Paulinarum ad Romanos, eiusque plura, quam quae Knittelius iam repererat, utriusque ad Corinthios, Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, utriusque ad Thessalonicenses et pastoralium ad Timotheum, Titum et Philemonem, praeterea Esdrae et Nehemiae, librorum veteris testamenti, fragmenta continere apparebat, quae fragmenta primum duumviri illi coniunctis curis, deinde Castillionaeus solus inde ab anno huius seculi undevicesimo edidit.

Sed iam pridem quaestionem posuerunt viri eruditi, utrum ea, quae pro Ulfilanae seu gothicae versionis fragmentis haberentur, vere gothica essent, an ad aliam, in usum alius barbaricae gentis confectam, pertinerent. Inter alios Lacrozius negavit et *francicam* esse linguam nostrae versionis probare studuit [22]). Quam trita est ac prope decantata illa quaestio, tam inepta atque infirma sunt argumenta, quibus Lacrozius opinioni suae fidem facere laboravit; quod enim primum dicit, codicem nostrae versionis non in iis regionibus, ubi Gothi incolerent, sed ubi Franci, repertum esse; deinde nonnullos harum literarum ductus ad Francorum veterem scribendi rationem propius accedere; tum alias quasdam latinas esse, quas Gothi in Moesia habitantes cognitas habere non possent; postremo inter literas huius linguae quatuor novas et a graecarum et latinarum similitudine abhorrentes inveniri, quarum tres literis a Chilperico, Francorum rege, renovatis congruere: quis est, quin videat, ea argumenta, quae refellantur vix digna et ea posuisse, esse refutasse? Mirum igitur, quod haec argumentandi perversitas inter alios [23]) Wetstenium, virum magnae sagacitatis, ut probaret istam opinionem, permovere potuit [24]). Omnium optime, quam frigidis rationibus usus esset Lacrozius, demonstravit Ihre in dissertatione de lingua codicis Argentei anno 1754 edita [25]) et sapientiores iam pridem illas nugas improbaverunt [26]).

Quum autem Francorum esse biblia nostra ne probabile quidem reddere illi potuerint, nunc vere Gothica esse argumentis gravissimis confirmatur. Constat enim praeter bibliorum translationem de literis gothicis duo monumenta servata esse, quorum alterum quatuor gothicis subscriptionibus constat, positis sub venditionis cuiusdam testimonio latine scripto [27]), quarum una sic habet: ***ik merila bokareis handau meinai ufmelida jah andnemum skilliggans ·j· jah faurþis þairh kavtsjon jah miþ diakuna alamoda unsaramma jah miþ gahlaibim unsaraim andnemum skilliggans ·rk· vairþ þize saive***, i. e. ego Merila, scriba, manu mea subscripsi et accepimus solidos sexaginta et antea per cautionem et cum diacono Alamodo nostro et cum collegis nostris accepimus solidos centum viginti, pretium horum lacuum. Alterum, simile testimonium, unam gothicam subscriptionem continet, quae fere sic habet: ***ik guþilub diakun þo frabauhta. boka fram mis gavaurhta þus diakun alamoda. fidvor unkjana (?) hugsis kaballarja jah killiggans ·rlg· andnam jah ufmelida***, i. e. ego Guthilub diaconus haec vendidi; libellum a me feci

---

22) vid. Lacrozii epistolam ad Iohannem Chamberlaynium in Thesauro epistolarum tom. III p. 92 sq.
23) vid. Zahnii Einleit. p. 27.
24) Wetstenii Prolegg. in Novum Testamentum p. 304 sq. ed. Semler.
25) vid. Ulfil. illustrat. p. 259 sqq.
26) Semlerus ad Wetsten. Prolegg. p. 305 (quem tamen miramur paulo post p. 308 interpretem nostrum *Francogothum* appellare) cf. Zahnii Einleit. p. 26 sqq. Aschbachium l. l. p. 36 sq.
27) vid. Zahnii Einleit. p. 76 sq. Eas initio seculi sexti scriptas esse Grimmius Gramm. praef. p. XLVII (edit. prioris) suspicatur.

tibi diacono Alamodo; quatuor uncias fundi Caballari et solidos centum triginta tres accepi et subscripsi. Horum documentorum prius Neapoli asservatur, indeque nomine **Neapolitanum documentum** vocatur; alterum Aretii olim erat [28]), quapropter **Aretinum documentum** appellatur; utrumque autem Ravenna, ubi scriptum est, in sedes posteriores pervenit. Ea igitur lingua, qua utuntur testes illi, quae alia esse potest, nisi gothica, quum Ravennae sedes nullius gentis germanicae, nisi gothicae, imperante Theodorico, fuerit et in reliquis literis, latino sermone conceptis, testes illi expresse gothicae ecclesiae sacerdotes appellentur? Et quum horum documentorum lingua eadem, quae nostra versionis sit, haec versio, cui alii genti, nisi Gothis, tribuenda est? Accedit aliud etiam idque gravissimum argumentum: ad finem enim codicis alterius Ambrosianorum [29]), quibus epistolarum Paulinarum fragmenta continentur, calendarium additum est [30]), in quo dies festi et sacri, a communibus paulo diversi, notantur. Fragmentum huius calendarii sic incipit: ·***kg*** · ***þize ana gutþiudai managaize marytre jah friþareikeis*** [31]) i. e. XXIII. (intell. die) horum in gutica gente multorum martyrum et Fritharici. Unde sole clarius elucet, guticae, i. e. gothicae genti hoc calendarium compositum adeoque non alia nisi gothica lingua conscriptum esse, et quum hic etiam eandem, quam in versione nostra linguam habeamus, omnes concidunt dubitationes de origine vere gothica versionis eius, quae gothicae nomine circumfertur [32]). Quibus argumentis denique hoc addatur, etiam locum exstare in hac versione, ex quo interpretem Arianum fuisse intelligitur, cui sectae praeter Gothos nullam aliam germanicam gentem adhaesisse inter omnes constat.

Haec si vere sunt disputata, non dubium adhuc erit, an haec lingua germanica sit; qui theodiscam esse eam voluerunt, idem contendunt non nisi nomine variantes. Gothi enim ipsi si natione Germani fuerunt, id quod testimonio scriptorum veterum et inquilinorum et aliorum comprobatur, etiam eorum sermo ad germanicas linguas pertinuerit necesse est. Ceterum hic sermo ostrogothicus an visigothicus, an moesogothicus nominandus sit, non quaerimus, persuasum habentes, omnibus Gothis eundem sermonem, quod alio loco demonstrabimus, eandemque bibliorum versionem fuisse.

Restat ut de integritate Ulfilanae versionis dicamus; fuerunt enim, qui nostram versionem vere Ulfilae esse dubitantes, an aliis theologis posterioris temporis tribuenda esset, quaesiverunt. In his primus fuit Hickesius [33]), quem virum doctum maxime offendit, quod nostra fragmenta cum codicibus latinis consentirent, quorum copia quum Gotho in Moesia habitanti vix esset, haud dubie graeco bibliorum exemplo uti debuisse; deinde quod nulla nunc arianismi vestigia apparerent, quae quum Ulfilas cum Gothis suis Arianorum haeresin sequeretur [34]), conspicua esse deberent, si iure ei haec versio tribueretur. Sed neque nostram versionem e latinis libris haustam esse infra demonstrabimus, neque intelligimus, cur Arianorum opiniones in ea inesse

---

28) Massm. l. l. p. X qui inscriptionem illam cum reliquis emendatius, pro doctrina sua, singulari libello editurus est.

29) S. 36 part. sup., quem Castillionaeus in sua editione et post eum nos litera A notavimus.

30) vid. Castillion. Specim. p. 26 sq.

31) Castill. male ***madagrize*** et librarii errorem ***friþareikeikeis***, syllaba ***kei*** falso duplicata (vid. ad Matth. 11, 16) edidit.

32) cf. Aschbachium l. l. p. 38.

33) vid. Institutiones grammaticae anglosaxonicae et moesogothicae.

34) Cf. de ea re copiose disserentes Heupelium l. l. p. 11. Essbergium 13. Knittelium p. 449. Mansonem Gesch. der Ostgothen p. 9. Aschbachium l. l. p. 29 sq. cf. p. 222 sq. Massm. Skeir. p. 69 sqq. Castill. Excurs. ad Philipp. 2, 16. p. 63 sqq cf. Specim. praef. p. XIII sqq.

oporteat; nam nec tempus, quo Ulfilas a catholica fide ad Arianos sese convertit, nec quo literas sacras transtulit, notum est: fortasse priusquam ad illam haeresin delapsus est, interpretationem suam confecit, aut quod multo est probabilius, Gothi non tanta religione fidei et confessionis minutias initio sectati videntur, ut vel in biblia eas intulerint, quas in archetypo non invenerunt. Accedit quod ex iis fragmentis, quae in codice Argenteo continentur, nullus locus reperitur, de quo Ariani cum Orthodoxis discreparent. Zahnius[35]) ad rem declarandam duo potissimum loca, initium Iohannei evangelii et Rom. 9, 5 inspicere optavit, quorum locorum alterum nunc habemus: *xristus saei ïst ufar allaim guþ þiuþiþs ïn aivam.* Quod si quis inde Gothos aut interpretem non Arianos fuisse colligeret, properantius ageret, nam ut interpres *guþ* re vera ad Christum retulerit, quamquam id non opus esse viri docti ad h. l. docuerunt, tenendum est, Arianos non divinitatem Christi, sed Christi cum deo patre quasi identitatem negavisse, ut Arii sectator vel severissimus ita scribere posset, uti auctor expositionis illius saepius citatae[36]) *ainabaura sunau guþs guþ visandin* *) (soli filio dei, deus exsistenti). Neque eam ob causam locus, diu desideratissimus, Timoth. 1, 3, 16 ad quaestionem profligandam facit, ubi etiam de Christo *guþ gabairhtiþs vas ïn leika* dicitur; nec quod Castillionaeus ad gothicam versionem heterodoxiae crimine liberandam Coloss. 1, 16 laudavit, satis mirari possumus. Unus tantummodo locus est, a Castillionaeo iam indicatus, ex quo interpretis nostri arianismus perspicue cognoscitur; Philipp. enim 2, 6 legitur: *ïn xristau ïesu. saei ïn guþaskaunein visands ni vulva rahnida visan sik g a l e i k o guþa.* Quo quidem loco Massmannus Skeir. p. 73, qui *samaleiks* et *galeiks* non recte distinxisset, arianismum probari negavit, sed Castillionaeus in epimetro epistolae ad Philippenses addito p. 63 sqq. praeclare de eo disseruit eumque exhibere argumentum, interpretem gothicum qui similitudinem pro aequalitate posuerit, arianismi placitum in textum intulisse docuit.

Contra Knittelius Ulfilae ipsius esse nostram versionem contendens haud felicius causam suam agit[37]); quod enim dicit, Ulfilanam esse oportere, propterea quod apud scriptores nullius nisi Ulfilae sacri codicis versio commemoretur, non consideravit, quam parum gravitatis in argumenta e scriptorum silentiis ducta redundet; et si res ecclesiasticas Gothorum a suis scriptoribus relatas haberemus, aut de iis in aliis historiarum gothicarum libris copiose narratum esset, silentium de renovata interpretatione offenderet; nunc autem, quum eiusmodi mentio non fiat, inde intelligimus posteriores interpretes neque publice neque certo tempore opus fecisse, sed deinceps ita, ut ab aliis alia mutarentur. Re vera fragmenta ad nostram aetatem servata esse illius versionis, quam Ulfilas ex scriptorum testimonio confecit, aut affirmare aut negare difficile quidem est. Versionis illius in gothica ecclesia auctoritatem fuisse magnam, huic rei et Ulfilae auctoritas, qua apud suos viguit, et hoc etiam argumento est, quod nullius alius opera in interpretanda biblia impensa a rerum scriptoribus commemoratur. Quae auctoritas autem si tanta fuit, quid erat causae, ut aliquis literas sacras denuo convertendas susciperet? At si totius versionis repetitionem negamus, procedente tempore hic illic mutationes quasdam factas esse non negamus. Quod e codice Argenteo, conditione et indole singularum eius partium diligentius perspecta, cognosci poterat, plures recensiones exstitisse (cuius rei ignoratione factum est, ut Mareshallus in fraudem incideret, quum propter stupendam vetustatem codicis Argentei hanc versionem non aliam esse, quam Ulfilae illam antiquissimam existimaret[38]); nunc quum epistolarum partes per-

35) Einleit. p. 37.
*) Pro hac vitiosa lectione scribendum est: *ainabaurana — visandan.*
36) Skeir. p. 46, 13.
37) p. 444 sq.
38) Observationes apud Junium p. 388.

multas, evangeliorum nonnullas bis in diversis codicibus comparare licet, etiam clarius intelligitur; illae tamen recensiones certe ex una eaque, uti videtur, Ulfilana originem duxerunt, mutaverunt autem viri eruditi posterioris aetatis, aut ubi Ulfilae versionem textui graeco non satis accurate respondentem vidissent, aut ubi in suis libris alias lectiones reperissent atque quas habuerat Ulfilas. Haec quidem videre non difficile est, illud autem non facile aliquis dicet, quae illis locis initio ab Ulfila scripta et quae ab aliis mutata, addita aut praetermissa sint; dolendum vero est, quod Heynatius, qui additamenta quaedam diversa linguae indole se cognovisse gloriatur [39]), signa cognitorum non prodidit.

Praemissis his in universum de lingua et auctore nostrae versionis, pergimus ad instituendam quaestionem de ratione, qua sit confecta, unde qui eius usus maxime in emendandis locis scripturae sacrae esse possit, apparebit. Primum autem dicendum est de fonte, ex quo Gothus interpres hauserit. Ulfilam interpretationem suam e *graecis* libris confecisse nemo olim dubitavit, idque iam pridem Martyrii Nicetae auctor [40]) testatur postque eum Sixtus Senensis [41]). Quae notitia unde his viris venerit, famane apud veteres percrebuerit an inde coniecerint, quia Ulfilas in Moesia habitavisset et e commercio Constantinopolitanorum hominum graecae linguae peritiam nactus esset, cum etiam graecos libros ad opus suum perficiendum adhibuisse, nos quidem nescimus, sed testimonium maxime prioris illius scriptoris propter vetustatem non adeo contemnendum videtur. Qui vero stat a partibus eorum, qui Ulfilam graecos libros secutum esse [42]) contendunt, is non solum scriptorum auctoritati fidem habere debet, qui in his rebus haud idoneam ad persuadendum vim habere soleant: adsunt etiam argumenta ducta e comparatione versionis nostrae et textus graeci, quibus id probatur. E multis aliis haec pauca proferimus: non solum enim eum ordinem verborum, quo graeci praeiverunt, fideliter servat — praeterquam ubi indoles gothicae linguae alium ordinem exigit, uti in negatione iuxta verbum enuntiati ponenda, cf. ad Joh. **14**, **11**. Luc. 8, **12**; in collocandis quibusdam particulis aut initio aut post initium enuntiati, uti *iþ*, quod aliter atque *δέ*, graeca vocula gothicae respondens, primo enuntiati loco ponitur; aut aliae nescio quae sermonis causae alium ordinem postulant, ut pronomen substantivo praeponatur, *þata andbahti* = *τὴν διακονίαν ταύτην* — sed etiam sermonem suum in permultis ad graecum conformavit, quo pertinere videtur usus dualis numeri, quo tamen Ulfilas saepius utitur, quam in graeco textu exstat et fere omnibus locis, ubi duae personae indicantur; deinde figura, quam attractionem vocant, frequens usus participiorum graecis exemplis accommodatus, abusus pronominis demonstrativi ad vices articuli graeci implendas multaque sunt alia, quae lectores grammatica nostra docebit. Quae quum ita sint, tamen fuerunt, qui omni linguae gothicae eiusque indolis peritia destituti, comparatis singulis gothicis verbis cum graecis, animadvertisse sibi videbantur, Ulfilam saepius a graeco textu discedentem cum latinis libris consentire, cui animadversioni tantam tribuerunt vim, ut

---

39) cf. Zahnii Einleit. p. 36.

40) Apud Simeonem Metaphrastem in actis S. Nicetae (Acta Sanctorum Septembr. V. p. 41 edit. Antverp.) *Οὔρφιλος*, inquit, *τὴν ἱερὰν ἡμῶν γραφὴν καὶ θεόπνευστον ἀπὸ τῆς ἑλλάδος εἰς τὴν γοτθικὴν γλῶσσαν μεταβαλών*. Cf. Hieronymi epistolam ad Sunjam et Frithilam scriptam, qua Gothos graecis sacrae scripturae codicibus usos esse dicit.

41) Biblioth. IV p. 390 edit. Colon. Ulfilas primus Gothus omnes divinas scripturas e *graeco* in gothicam linguam a se conversas tradidit.

42) Cum Ussero apud Junium Glossar. p. 16. cf. Mareshallum p. 389 sq. Benzelium praefat. p. VI. Lyeum p. XXXVI. Ihreum Ulfil. illustr. p. 268. Knittelium p. 445. Zahnium Einleit. p. 28 sqq.

e graeco fonte hausisse eum negantes potius latinos libros secutum esse probare susciperent; prae ceteris Wetstenius id egit [43]); rationes autem, quas tanquam probantes adduxit, tanta laborabant infirmitate, ut non solum alii exsisterent, qui eas refellere conarentur [44]), sed etiam ipse re denuo considerata ad sapientiam reversus versione nostra plerumque quidem graecum textum exprimi, saepe tamen relictis graecis versionem Italam sequi existimaret [45]).

Et loca quidem esse, e quibus cognoscatur, versioni nostrae plurima et verba et versiculos in libris latinis solummodo exstantia admixta esse, eamque lectiones habere, quae a graecis discedentes cum latinis consentiant, non nisi caeci aut rixosi negabunt. Primum enim additamenta non pauca inveniuntur, quae graeci codices omnino spernunt, latini agnoscunt [46]): M. 10, 29 *viljan* — lat. voluntate; Mc. 14, 65 *gabaurjaba* — cum voluntate; L. 1, 3 *jah ahmin veihamma* — et spiritus ancto; 9, 2 *allans* — omnes; 9, 43 *qaþ paitrus. frauja duwe veis ni mahtedum usdreiban þamma. ïþ ïesus qaþ. þata kuni ni usgaggiþ nibai in bidom jah ïn fastubnja* — (paucis mutatis Corb. et Colb.) dixit ei Petrus; domine, propter quid nos non potuimus eiicere illud? quibus dixit: quoniam huiusmodi orationibus et ieiuniis eiicietur; 9, 50 *ni ainhun auk ïst manne. saei ni gavaurkjai maht ïn namin meinamma* — nemo est enim, qui non faciat virtutem in nomine meo; 15, 31 *vast jah* — fuisti et; 19, 22 *jah lata* — *et piger*; haec omnia a graecis praetermissa cum Gotho codd. Colb. Corb. Brix. Redig. aut alii latini habent. Deinde permulta sunt loca, quibus lectiones latinae pro graecis insident; ad quod probandum Zahnius Einleit. p. 32 minus apte laudat Luc. 5, 3 et Joh. 7, 9 quorum locorum altero Gothum cum Brix. pro ἠρώτησε *iussit* (ἐκέλευσε), altero pro εἰπὼν ἔμεινε *dixit cum esset* legisse opinatur; penitus insinuabit in causam, qui haec loca legerit: Mc. 7, 3 *ufta* (saepe) non graeco πυγμῇ, sed lectioni latinorum quorundam *crebro* accommodatum est; L. 9, 20 ubi gr. habent τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ, Gothus autem *þu ïs xristus sunus guþs*, quae conveniunt cum Redig. et Brix. *tu es Christus, filius dei;* 5, 10 *siud nutans*, quibus non graeca ἔσῃ ζωγρῶν redduntur, sed potius lectio Brix. *eritis captores;* 2, 14 *godis viljins* quis graecum εὐδοκία vel εὐδοκίας Gothum his verbis reddidisse contendat, nec potius codicum latinorum *bonae voluntatis?* 1, 29 *ïnnagahtai* procul omni dubio latinos sequitur, qui pro graeco λόγῳ *introitu* legunt; sic etiam in epistolis: Cor. 2, 5, 10 ubi gr. διά habent, Gothus *svesona* = latinorum *proprios*, qui ἴδια legisse videntur; 12, 17 *ïbai þairh wana* = Vulg. *numquid per aliquem*, gr. τινα ὧν — δι' αὐτοῦ; Philipp. 4, 8 *veih* = latino *sancta*, gr. ἁγνά; 1, 18 *þandei* = latinorum *dum*, gr. πλήν vel πλὴν ὅτι. Sic Gothum quum Cor. 2, 8, 19 pro graeco χειροτονηθείς *gateviþs* reddat, latinum *ordinatus* ob oculos habuisse suspicamur, cui verbo gothicum (a *tevi*, ordo, ductum) multo propius quam graeco accedit; et Philipp. 4, 6 ubi graeca ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ per *ïn allai bidai* convertuntur, aliquis coniicere potest, Gothum interpretem non graeca verba, sed latina *in omni oratione*, male intellecta, quod formulam in omni, per se positam (*in allem*), ad sequentem vocem traxerit, esse secutum [47]).

43) Prolegg. in novum testamentum p. 114 sqq. edit. prior.

44) vid. Bengelii Apparatum novi testamenti p. 408 sq.

45) l. l. p. 358 edit. Seml.

46) cf. Zahnii Einleit. p. 32 sq.

47) Wetstenius p. 306 sententiam de confectione nostrae versionis e latinis libris male probat dicens, ubi latinus interpres verba graeca aut parum accurate aut perperam verterit, eodem modo etiam vertisse Gothum; sed lectiones plerorumque locorum ab eo vituperatorum (M. 6, 11. 16. 27. 9, 38.

Quodsi indicatis his vestigiis, tamen versionem nostram e graecis libris ductam esse contendimus, et remittimus lectores ad ea, quae supra de indole huius versionis in universum diximus, et haec addimus: Gothus participium verbi substantivi *εἶναι* et *ὑπάρχειν* cum graecis ponere solet, ubi latini propter huius participii inopiam aut relativo pronomine aut coniunctione aliqua ad illud circumscribendum utuntur; particulas quasdam graecas a latinis omissas fideliter reddit, sic *ἄν* Luc. 9, 46. 10, 13. 17, 6. Joh. 9, 41. Rom. 9, 29; *περ* Luc. 18, 14. Cor. 2, 8, 7; multis locis lectiones latinorum a graecis discrepantes nec Gothus habet, sed cum graecis concinit, sic L. 1, 10 ubi nullus latinorum cum Gotho *προσδεχόμενον* legit; sub orationis dominicae finem Gothus cum codd. graecis doxologiam habet, quam latinorum fere nullus agnoscit; et quid alia producamus, quum paucis exceptis omnia fere e graecis hausta esse aperte testentur?

Viri eruditi igitur quum in Ulfilae versione aliquot locis latinorum codicum lectiones reperissent, alii eum libros utriusque sermonis consuluisse [48]), alii versionem gothicam posteriore aetate ab aliis theologis ad latinos libros reformatam esse censuerunt [49]). Quarum opinionum prior parum laudanda videtur; nam etiamsi neque cum Wetstenio, *num Ulfilas linguae latinae peritus*, neque cum Hickesio et Lacrozio, num *latina lingua in Moesia* vulgaris et latini sacrae scripturae codices illuc translati fuerint [50]), quaerimus; tamen quia lux evangelii Gothis a graeco orbe affulserat, fieri non potuit, quin doctores gothici, qui a Graecis doctrinam acceperant et in graecorum christianorum conciliis intererant, graecae linguae gnari essent, ex quo intelligitur, nullam esse causam, cur primus interpres bibliorum ad libros latinos confugerit, cuius linguae, si vere eam calluit, cognitio ei certe non paratior quam graecae esset. Medio quidem aevo theologos tanta linguae graecae imperitia laboravisse scimus, ut sicubi literae sacrae essent adhibendae, ad libros latinos confugeretur, id quod Lutherus noster fecit, priusquam graecis literis studere coepisset; sed inde probare, illa quoque aetate hominibus exteris latinam quam graecam faciliorem intellectu fuisse atque in explicandis locis difficilioribus latinos libros adhibitos, periculosius videtur. Et si vere habuit libros latinos, cur de tam paucis locis eos consuluit, de plurimis aliis neglexit, ubi propter difficultates interpretationis aut minus recte aut prorsus falso convertit? Multo autem probabilior est altera sententia, qua versio in Moesia ex libris graecis confecta postea in Italia ab aliis theologis gothicis ad teno-

---

Mc. 1, 38) recte habent et cum graecis conspirant, saltem probe pro intellectu Gothi reddita continent. Contra aliis locis Gothus latinos libros non secutus suo Marte minus recte convertit, vide de aliis Luc. 1, 5 et 8 ubi graecum *ἐφημερία* latini multo rectius per *vicem*, quam Gothus per *afar* et *kuni* reddiderunt. Nec firmioribus argumentis Semlerus ad Wetsten. p. 308 epistolam ad Romanos e latino codice expressam esse comprobat, nam quae loca probantia adducit, aut nihil probant, aut a Knittelio falso sunt lecta vel explicata; sic 11, 34 *imma* dativum pro graeco *αὐτοῦ* posuit Gothus, quia ita eius lingua dativus pro genitivo substantivis apponi solet; et quae versio latina habet *ei* vel *illi*, ut eam secutus esse Gothus dici possit? Sic 12, 3 *guþs* (dei) versio latina nulla, codices graeci permulti addunt; 12, 19 Knittelium falso legisse ad h. l. diximus; 14, 9 *qivaim—dauþaim* haec verba cum Gotho non solum latini, sed etiam graeci libri transponunt.

48) Benzelius praefat. p. XXXIII: versio facta est, inquit, non aliunde, quam authentica graeca, latino tamen interprete, qui ille cumque fuit, non inconsulto; cf. Bengelium Defensione N. T. p. 27. Semlerum ad Wetsten. p. 309. Grimmium W. J. LXX p. 47.

49) Wetstenius p. 306 edit. Seml. Ihre Ulfil. illustr. p. 268. Zahnius Einleit. p. 31 sqq. Castillion. Specim. praef. p. XX. cf. eundem ad Ephes. 2, 3 et ad Galat. 4, 18.

50) cf. Ihre Ulfil. illustrat. p. 260. 269.

rem et normam latinorum librorum mutata et interpolata esse existimatur. Neque Griesbachius [51]) audiendus est, qui gothicam versionem aliqua relatione cum latinis coniunctam esse negans potius, quae illa ex his in se translata habere videatur, ea aut casu fortuito et a Gotho et a Latinis addita, aut quum consensus ita habeat, ut maxime interpretamenta, glossemata, additamenta e locis parallelis [52]) eiusque sint generis alia, in utramque versionem ex eodem fonte deducta esse opinatur. Haec altera opinio, ut priorem omittamus, sagaciter quidem excogitata est, sed si vir doctissimus epistolarum nunc editarum comparationem instituere potuisset et vel errores e latinis in gothicam versionem transiisse vidisset, procul dubio aliter iudicasset; nam e. g. quod Eph. 2, 3 ad verbum textus ***viljans*** (voluntates) in margine ***lustuns*** (voluptates) positum est, unde ea lectio venit, nisi e latino codice, in quo verba sonu similia permutata erant? Neque illa sententia, nobis probata, tam ridicula est, quam Richardo Simoni [53]) videbatur, modo ne de Vulgata cogitetur, ad quam nostra versio mutata sit. Vulgatam enim, quam nunc vocant, Gothos non adhibuisse non solum inde cognoscitur, quod multo post usu recepta est, verum etiam quod Gothica versio et novi et veteris testamenti, cum nullo fere libro rarius, quam cum illa concinit [54]); contra saepius cum antiqua illa versione, quam hoc nomine appellatam Sabatier e variis codicibus collectam cum Vulgata edidit, saepius etiam cum Brixiano codice, quem Blanchinius edidit; sed cum nullo horum librorum ita congruit Gothus, ut unum aut alterum prae reliquis secutus esse dici possit. Res autem sic habere videtur: Gothi relictis Istri ripis biblia sua, sicut erant ab Ulfila conversa, aut etiam ab aliquo, si quid deesset, perfecta, secum in Italiam deportarant; ibi incolentes quum linguam Romanorum didicissent et latinos sacrae scripturae codices, in quos inciderant, a sua interpretatione discrepare, passim etiam auctiores esse vidissent, ex illis exemplis libros suos ita correxerunt atque mutaverunt, ut vel singula verba gothica antiquae versionis cum aliis sive usitatoribus, sive ad sensum reddendum magis idoneis permutarent, vel si quae manca viderentur, ea supplerent. Quo factum est, ut non solum lectiones librorum latinorum in versione ea, quae e graecis codicibus facta erat, deprehendantur [55]), sed etiam eae literarum sacrarum partes, quae binis exemplis gothicis conservatae sint, duarum recensionum vestigia ostendant, alteram antiquiorem ad textus graeci similitudinem magis accommodatam, alteram recentiorem multis locis emendatam, mutatam, interpolatam, sed ita, ut, qui eam relegerent atque retractarent, ii librorum antiquorum lectiones religiose in margine sui codicis adpingerent, quas adnotationes librarii posteriores reddiderunt aut etiam aliis auxerunt. Sic in iis fragmentis, quae codex Argenteus solus continet, diligentius inter se comparatis, cognovisse nobis videmur, alia ad recentiorem, alia ad veteriorem recensionem pertinere; et ad illud quidem genus maxime insignem evangelii ***Lucae*** a reliquorum evangeliorum ratione diversitatem referimus, cuius et frequentior cum libris latinis consensus, et discrepantes singularum vocum scripturae [56]), praeterea usus formarum

51) Epistola ad Zahnium data, vid. Zahnii Einleit. p. 34.

52) Loca ex parallelis interpolata habes haec: Matth. (3, 11) 27, 42. (58). Marc. 2, 22. 10, 4. 14, 47. 15, 21. 37. 40. 16, 1. 2. Luc. 4, 33. 6, 4. 9, 43. 50. Joh. 15, 2. Gal. 5, 20. Coloss. 3, 8. cf. Millii Prolegg. 742 sq.

53) Historia critica versionum N. T. p. 222.

54) cf. Knittelium p. 376. Zahnium p. 32. Pro multis aliis locis nunc laudamus Timoth. 1, 3, 6 locum celeberrimum, ubi Goth. cum graecis θεός, a Vulgata omissum, legit, et de vetere testamento cf. numeros, e libro Geneseos supra p. XI citatos, qui a Vulg. multum discrepant.

55) vid. supra pag. XVII.

56) Sic hoc evangelio saepissime *d* pro *þ* in terminatione ponitur, maxime in tertia singularis et secunda pluralis persona: 1, 13 ***gabairid*** pro

verborumque in reliquis evangeliis aut nunquam aut rarissime obviorum [57]), et plurimae lectiones variae et glossae [58]) ad marginem adscriptae, sive a correctoribus ipsis, sive a librariis alia exempla comparantibus additae, quarum quaedam in textum sunt illatae [59]), manus emendatrices satis perspicue indicant. Huc accedit, quod in codice Vindobonensi, cuius supra mentionem fecimus, pauca quaedam verba gothica adducuntur, comparata cum aliis recentioris linguae germanicae; in his, haud dubie ex evangelio Lucae sumtis,

---

gabairiþ. 17 *fauraqimid.* 32. 35. 5, 36. 37. 6, 45; 2, 12. 5, 10. 24. 30. 34. 6, 2. 24. 25. 31. 32. 34. 46; 3, 14. 6, 27. 28. 33. 35. 36. 37. 38; 3, 4. 5, 4. 6, 23. 27. 35. 37; 6, 3; in forma neutra participii praeteriti: 2, 12 *galagid.* 23. 4, 10. 17. 6, 48. cf. 15, 16 *sad* et 7, 46 *haubid* pro *saþ* et *haubiþ;* in tertia singularis praeteriti verborum prioris coniugationis: *bad* 8, 31. 15, 28; *anabaud* 5, 14. 8, 29. 55. *faurbaud* 5, 14. 8, 56; sic in terminationibus masculinis sequente *s* litera: *stads* 14, 22; *faheds* 1, 14. 2, 10. 15, 7; *hundafads* 7, 6 et in participiis *mikilids* 4, 15. *gahrainids* 4, 27. *gamanvids* 6, 40; deinde *b* pro *f* uti 4, 3 *hlaibs;* *n* pro *g* ante palatinas literas, *ng, nk, nq* pro *gg, gk, gq,* vid. ad Luc. 14, 31. (ea scribendi ratio, quae etiam in documento Aretino invenitur, latinitatem videtur olere); literae geminatae simpliciter ponuntur: *fulnan* pro *fullnan,* vid. ad 2, 21; *fauragagjins* et *fauragagjan* 8, 3. 16, 1 pro *fauragaggjan.* Praeterea vocales cum aliis vocalibus et diphthongis permutantur; *ei* cum *e:* 2, 10 *faheid.* 15 *ïohannein.* 8, 32 *anasaisleip.* 9, 13 *manaseidai* pro *fahed, ïohannen, anasaislep, manasedai,* cf. ad 3, 5; *e* cum *ei:* 2, 37 *blotande.* 43 *miþþane.* 10, 5 *þane.* 19, 37 *þoze* pro *blotandei, miþþanei, þanei, þozei,* cf. ad 10, 5; *e* cum *i:* *andbahtededun* 8, 3. *svekunþs* 8, 17. *aggele* 9, 26. 15, 10 pro *andbahtidedun, svikunþs, aggile;* *i* cum *e:* *galagidideina* 5, 18. 6, 11. *qimi* 7, 3 pro *galagidedeina* et *qemi,* vid ad 8, 56; *au* cum *u* vid. ad Marc. 7, 32; *u* cum *au* vid. ad Luc. 1, 54; *o* cum *u:* 3, 26 *ïodins.* 16, 8 *sunjos* pro *ïudins* (vid. vs. 30) et *sunjus,* alia vide ad 4, 13 adnotata. Huc pertinet emissio *j* literae e formis quibusdam verbi *visan:* 9, 12 *sium.* 5, 10 *siud.* 9, 41 *siau.* 8, 25 et 14, 31 *siai.*

57) Verborum formae huic evangelio soli in codice Argenteo propriae: *auhmists* 3, 2. 4, 29. 19, 47 pro *auhumists;* *ïba* 17, 9 pro *ïbai;* *unhulþa* pro *unhulþo* 4, 35. 8, 29. 33. 9, 42 (legitur quidem etiam Matth. 25, 41, sed est hic locus e codice Ambrosiano); 6, 40 *laisaris* pro *laisareis;* 1, 23 *andbahteis* pro *andbahtjis,* vid. h. l.; 9, 39 *hropjiþ* pro *hropeiþ,* cf. Grim. I. 847; 19, 12 *gaggida* pro *ïddja;* *bai* pro *bajoþs* 1, 6. 7. 5, 7. 6, 39. 7, 42; *nauhþan* pro *nauhþanuh* 1, 15. 8, 49. 9, 42 (in sententia negativa etiam J. 6, 17). Verborum eorum, quae aut nusquam in evangeliis amplius, aut perquam raro inveniuntur, tantus est numerus, ut omnia proferri vix possint, quapropter lectores Glossarium adire iubemus; unum alterumque posuisse sat erit: dicitur apud Lucam *airus* pro *aggilus,* *flodus* pro *awa,* *naus* pro *dauþs,* *manaseds* pro *managei,* *gaujans* pro *bisitands,* *gatvo* et *fauradauri* pro *plapjo* (*platjo*), *unhails* pro *siuks,* *namnjan* pro *haitan,* *skeinan* pro *liuhtjan,* *þiuþspillon* pro *vailamerjan,* *magus* pro *þiumagus* multaque simplicia pro compositis, uti *sviltan, aistan, qistjan* all. Alia omittimus, quia in textu graeco etiam huic evangelio sunt propria; addimus autem hoc loco ex observationibus syntacticis prae ceteris, in hoc evangelio articuli eum usum esse, ut etiam substantivo postponatur, vid. 3, 8 *us stainam þaim.* 17, 17 *taihun þai.* 20, 15 *aurtjam þaim;* ea constructio in epistolis saepissime, in evangeliis praeterea tantummodo Joh. 7, 8 invenitur.

58) Variae lectiones: 5, 28 in textu *ïddja* — marg. *laistida;* 6, 27 *fijandam* — *hatjandam;* 40 *gamanvids* — *ustauhans;* 7, 32 *gaunodedum* — *hufum;* 8, 27 *unhulþons* — *skohsla;* 9, 34 *qemun ïn þamma milhmin* — *jah at ïm ïn milhmin atgaggandam;* 16, 13 *faihuþraihna* — *mammonim;* glossae: 3, 14 in textu *valdaiþ* — marg. *ganohidai sijaiþ;* 6, 49 *flodus* — *awa;* 9, 13 *manaseidai* — *managein;* quamquam inter varias lectiones et glossas vere distinguere difficillimum est.

59) Hae multo pauciores sunt, quam quas Zahnius Einleit. p. 34 enumeravit, et iniuria Castill. huc refert loca Cor. 1, 12, 15. 2, 10, 16. Galat. 5, 4. Coloss. 2, 23, de quibus locis in adnotatione diximus; sed citra omnem dubitationem L. 2, 2 de verbis *at visandin kindina syriais raginondin saurim* alterutrum e glossa ortum est, nam *at visandin kindina syriais* idem est, quod *raginondin saurim;* idem 5, 35 de altero *jah;* 14, 32 de *jabai nist mahteigs;* 17, 6 de *jabai;* Cor. 1, 15, 6 de *fiþhundam;* Coloss. 3, 12 de *armahairtein* statuendum est, cf. etiam ad Luc. 19, 7.

tituli et alius cuiusdam loci lectiones [60]) a cod. Arg. diversae insunt. *Marci* etiam evangelii duarum recensionum vestigia deprehenduntur, in quo et sermonis complures proprietates aut cum Luca communes, aut ab omnibus reliquis discedentes cognoscuntur [61]), et variae lectiones in margine sunt adscriptae [62]), et cuius textus, uti Lucae, saepius ex reliquis evangeliis interpolatus [63]) apparet. Quod his indiciis docti de Luca et Marco invenimus, idem de *Matthaeo* et *Johanne* statuendum esse alii libri gothici probant; in codicibus enim Ambrosianis fragmenta evangelii Matthaei leguntur, in quibus discrepantiae a textu codicis Argentei sunt [64]); deinde in opusculo illo theologico, de evangelio Johannis scripto (*Skeireins*), loca pleraque huius evangelii citantur, e quibus auctorem illius opusculi textum a nostro diversum habuisse apparet [65]).

Considerantibus has diversitates, eas leviores modo esse, neque illa retractatione versionis prioris aut indolem aut aequalitatem interiisse cognoscitur. *Epistolae* utrum iam ad Istri ripas conversa fuerint Gothis, an demum in Italia, decernere non audemus nos quidem, quamquam nihil cogitare possumus, quod ne fieret, impedimento fuerit. Quae autem fragmenta ad nostram aetatem pervenerunt, ea posteriori tempori tribuenda esse, inde disci potest, quod non solum cum codicibus italicis fere conspirant, sed etiam quod novas formas (vid. ad Thess. 1, 4, 14), novas syntaxis rationes (vid. ad Coloss. 4, 10) multasque proprietates supra indicatas continent. Earum autem epistolarum etiam duas exstitisse recensiones discrepantia codicum indicat; de antiquiore illa quantum superest verbis contextis edidimus (cod. Carol. et cod. B), altera, cuius varietatem in adnotatione subiunximus (cod. A), recentior esse videtur: nam duo illi codices, quos significavimus, nullas habent adnotationes marginales, certe non eas, quibus variae lectiones aut glossae indicantur [66]), in altero autem recentior aetas, nisi e variis lectionibus margini appictis [67]), certe

---

60) Scriptum est *aivaggeljo þairh lokan;* quum in codice nostro *lukan* legatur, ex alio codice illud desumtum esse apparet; sic etiam *vaurþun afar þo,* quae verba certe ad Luc. 9, 28 pertinent, in cod. nostro legimus addito *þan: vaurþun þan afar þo* (intell. *vaurda*).

61) v. c. quum formulae *sunus mans* apud Matthaeum (9, 6. 10, 23. 11, 19) articulus addi soleat, apud Marcum omittitur 2, 10. 8, 31. 38. 9, 9. 12. 31. 10, 33. 45. 13, 26. 14, 41, quod apud Lucam etiam plerumque factum est.

62) 1, 6 in textu *haiþivisk* — margine *vilþi;* 1, 11 *in þozei vaila galeikaida* — *þukei vilda;* 5, 4 *gatamjan* — *gabindan;* 12, 24 *mela* — *bokos.*

63) vid. Not. 52.

64) 26, 72 cod. Arg. *afaiaik* — cod. Ambr. *laugnida;* 26, 75 *afaikis* — *invidis;* 27, 1 *runa* — *garuni;* ibid. *gudjans* — *þai gudjans.*

65) 6, 11 cod. Arg. *qaþ du siponjam* — Skeir. *qaþ siponjam;* eodem versu *þei* — *ei;* 6, 13 *fimf* — *þaim* ·*e*· ; paulo post *hlaibam þaim barizeinam* — *hlaibam barizeinam;* eodem versu *þaim matjandam* — *at þaim matjandam*; 7, 46 *andhofun* — *andhofun þan;* 7, 48 *fareisaie* — *þize fareisaie;* ut omittamus quod 7, 47 pro *sijuþ* scriptum est *siuþ* et 6, 9 *tvans* pro ·*b*·

66) Margini codicis B adscriptae sunt literae numerales et solae et voce *laiktjo* addita, quarum illis capita, his praelectiones ecclesiasticae indicantur; de iis vide infra; quod ad Cor. 1, 15, 57 *sihv* legitur, Castillionaeus coniecturam suam, quasi 218 versus significaret, ne sibi quidem ipsi probavit, nec nobis literarum illarum significatio perspecta est, nisi forte quis respiciens sensum versiculi, in quo deus victoriam nobis per Iesum Christum dedisse dicitur, literas illas latinas esse coniicit pro *si. h. v.* = signo hoc vinces, ut theologus gothicus indicare voluerit, cives ea tessera usos victoriam de hostibus suis nescio externis aut internis reportaturos esse.

67) Rom. 9, 13 in textu *fijaida* — marg. *andvaih* (?); 10, 7 *iup* — ..*rjo* (in quo fragmento non adverbium, sed verbum pro *iup ustiuhan* latere suspicamur, fortasse *usfarjon*); Cor. 1, 9, 9 *ni faurmuljais auhsau þriskaidai* — *ni faurvaipjais munþ auhsau þriskandin;* 19 *gageigaided-*

e frequentissima lectionum emendatione ad graecum textum facta [68]) et ex singulari scriptura saepe obvia cognoscitur. Huc referimus frequentem assimilationis usum, qua *h* litera finalis in eandem primam sequentis vocis mutatur, quae figura quum rarius in evangeliis, certe iis, quae in codice Argenteo continentur, nec nisi ante *þ* inveniatur [69]), rarius etiam in cod. B, in cod. A ante omnes liquidas et medias literas adhibetur [70]); deinde usum simplicium vocalium in terminationibus pro diphthongis [71]), omissionem

---

jau — *gastaistaldjau*; 21 *gageiggau* — *gavandidedjau*; 22 *waiva* — *vaila*; 10, 30 *andnima* — *brukja*; 13, 3 *ei gabrannjaidau* — *ei wopau*; 5 *ni sokeiþ sein ain* — *ni ïnaljanoþ sein ain*; 15 33 *riurjand* — *fravardjand*; 2, 1, 8 *afsvaggvidai vescima* — *skamaidedeima*; 2, 11 *galiugnondau* — *gafaihondau*; 15 *fraqistnandam* — *fralusnandam*; 3, 14 *afdaubnodedun* — *gablindnodedun*; 5, 12 *uskannjaima* — *anafilhaima*; 12, 7 *hnuþo* — *gairu*; 12, 15 *laþaleiko* — *gabaurjaba*; Gal. 2, 5 *gastandai* — *þairhvisai*; 6 *andsitaiþ* — *nimiþ*; 8 *gatavida* — *vaurhta*; 4, 3 *uf stabim fairwaus* — *uf tugglam*; 13 *siukein* — *unmaht*; 21 *niu hauseiþ* — *niu ussuggvuþ*; 6, 3 *fraþjamarzeins ïst* — *sik silban uslutonds ïst*; Eph. 1, 9 *bi viljan saei faurageleikaida ïmma* — *ana leikainai þoei garaidida ïn ïmma*; 14 *gafreideinais* — *ganistais*; 2, 3 *viljans* — *lustuns*; ibid. *vistai barna hatizis* — *us sateinai urrugkai*; 2, 10 *godaim* — *þiuþeigaim*; 3, 10 *filufaihu* — *managnandei managei*(?), quarum adnotationum maxima pars interpretationes, aliae emendationes secundum graecum textum (Cor. 1, 13, 3. Gal. 2, 6. Eph. 1, 9) aut secundum latinas versiones (Gal. 4, 21. Eph. 2, 3), aut lectiones codicis B continent (Cor. 2, 1, 8. 12, 15).

68) Cor. 1, 16, 2 cod. B *taujai* (faciat) — cod. A *lagjai* c. gr. omn. τιθέτω; 2, 1, 8 *skamaidedeima uns* — *afsvaggvidai vescima* haesitantes essemus, quod gr. ἐξαπορηθῆναι propius accedit; 19 *vailamerjada* evangelizatur — *merjada* praedicatur, c. gr. omn. κηρυχθείς; 2, 13 *ïmma ei* — *ïm* iis, c. gr. omn. αὐτοῖς; 3, 3 *svikunþ* manifestum — *svikunþai* manifesti, c. gr. omn. φανερούμενοι; 3, 9 *us vulþau* e gloria — *ïn vulþau* c. gr. omn. (ἐν) δόξῃ; 8, 19 *miþ gasinþam* cum sociis — *miþgasinþa* consocius, c. gr. omn. συνέκδημος; 20 *bivandjandam* devitantibus — *bivandjandans* devitantes, c. gr. omn. στελλόμενοι; 22 *filaus mais* multo magis — *filu* multo, c. gr. omn. πολύ; 13, 5 *ibai* num (μήτι. ἄρα) — *nibai* nisi, c. gr. plerisque εἰ μήτι; Eph. 1, 22 *all* omne — *alla* πάντα; 2, 2 *aivis* aevi — *fairwaus* mundi, c. gr. omn. κόσμου; 2, 5 *sijum* sumus — *sijuþ* estis, c. gr. omn. ἐστέ; vice versa 4, 25; 4, 28 *ak* sed — *iþ* verum, c. gr. omn. δέ; 4, 30 *þammei* quo — *ïn þammei*, c. gr. omn. ἐν ᾧ. Varietates permultae aliae utriusque codicis ita sunt comparatae, ut uterque graecos diversos secutus sit, cod. A autem maxime eos, quorum origo italica est certa: Cor. 2, 2, 12. cod. B: *ïn aivaggeljon* εἰς τὸ εὐαγγέλιον — cod. A: *ïn aivaggeljons* διὰ τὸ εὐαγγέλιον; 16 *dauþaus* θανάτου — *us dauþau* ἐκ θανάτου; 3, 9 *andbahti* διακονία — *andbahtja* διακονίᾳ; 5, 12 *hairtin* καρδίᾳ — *ïn hairtin* ἐν καρδίᾳ; 7, 3 *gasviltan* ἀποθανεῖν — *miþgasviltan* συναποθανεῖν; Eph. 1, 19 *ïn uns* εἰς ἡμᾶς — *ïn ïzvis* εἰς ὑμᾶς; Philipp. 3, 13 *ni þau* οὐκ (ἄρα) — *ni nauh* οὔπω. Rarissime lectiones codicis A graecorum auctoritas deficit, ut Cor. 2, 7, 9 ubi pro *ïn vaihtai* legit *vaihtai*, quum *ïn* praepositionem omnes gr. agnoscant; sic 9, 2 ubi *wopam* (gloriamur) pro *wopa* (glorior) nec graeci nec latini habent; 13, 7 *ungakusanai* (reprobi) cum solo cod. Lincolniensi, quantum sciamus, pro *gakusanai* (δόκιμοι) legit; quod denique Coloss. 3, 1 pro *þarei*, quod omnes codd. (οὗ) postulant, *þar* (ibi) praebet, librarii errore positum esse suspicamur. Reliquae quae intercedunt diversitates, non sensum aut textum diversum praebent, sed continent diversitates interpretandi, sic Cor. 2, 7, 8 B *auk* — A *unte*; 9, 2 *gavagida* — *usvagida*; Gal. 2, 6 *vulþris* — *vulþrais*; 6, 1 *atsaiwands* — *andsaiwands*; Eph. 1, 14 *ïzei* — *saei*; 3, 10 *managfalþo* — *filufaihu*; 3, 19 *du* — *ïn*; 6, 11 *diabulaus* — *unhulþins*; 6, 18 *vakandans* — *duvakandans*; Coloss. 3, 5 *vinnon* — *vinna*.

69) Quod scribitur *jan-ni* M. 25, 42 et *jassa* 26, 2, ea e cod. Ambros. sunt.

70) Praeterquam quod illa mutatio ante *þ* admittitur, idem fit quoque ante liquidas: *l* Cor. 2, 1, 8. (aliter 7, 8.) Eph. 3, 18; *m* Philipp. 3, 17; *n* Cor. 1, 10, 20. 2, 1, 18. 19. 3, 13. 5, 12. 8, 5. Philipp. 3, 3. all.; *r* Cor. 2, 8, 10 cf. ad 4, 6; *s* Cor. 1, 5, 8. 11, 2. 2, 8, 15. 7, 3. Philipp. 4, 2; ante medias: *b* Cor. 1, 10, 21. 2, 7, 15. 9, 4; *g* Cor. 2, 2, 7. 5, 5. 18. 8, 23. Eph. 4, 24; *d* Cor. 2, 2, 16; quid? quod ante *k* tenuem literam assimilatione utitur Cor. 1, 7, 16.

71) Sic *i* pro *ei*: Cor. 2, 13, 3 *siukiþ*, Gal.

literarum exilius sonantium in fine verborum[72]; evitationem quorundam generum hiatus interposita *j* litera[73]. Quibus omnibus collectis (eaque copia multis facile aliis augeri potest), aperte indicatur, linguam gothicam antea rudem, agrestem, inconditam ab iis, qui librorum sacrorum interpretationi gothicae denuo operam dederunt, ab incorrupta integritate ad peregrini sermonis consuetudinem deflexam et emollitam esse.

Reliqua sunt fragmenta *veteris testamenti*, pauca quidem, sed idonea ad certissimam coniecturam faciendam, plerosque certe libros eius gothice fuisse conversos; libros enim levioris argumenti prae gravioribus a Gothis linguae patriae traditos vix credibile esse, sed procul dubio ceterorum etiam librorum versionem exstitisse, supra ostendimus. Ea autem translatio aetati esse videtur tribuenda, postquam Gothi in Italia sedes ceperunt. Nam quum non ex hebraico codice fluxerit, sed e translatione septuaginta interpretum ea, quae Complutensis editionis fons fuit, id quod ex collatione gothicae cum Complutensi facile cognoscitur[74], Complutensem autem ex italicis codicibus confectam esse constet[75], gothicam etiam versionem, saltem fragmenta nostra, ex libris italicis haustam atque in Italia factam esse apparet.

Ad argumenta, quibus nostram versionem plerasque mutationes in Italia passam esse supra probavimus, haec etiam certiora adiici possunt: post inscriptiones singulorum librorum ponitur *dustodeiþ* vel *anastodeiþ*, i. e. incipit[76], quod in graeco nullo, verum in latinis plerisque invenitur[77]; in fine epistolarum additur *ustauh*, i. e. explicit[78] sive praemissa brevi significatione, ad cuius ecclesiae christianos apostolus epistolam scripserit[79], sive indicato loco, unde illas miserit[80]. Quas subscriptiones quum ab Euthalio,

---

6, 3 *þugkiþ* pro *siukeiþ*, *þugkeiþ*; *e* pro *ei*: Cor. 2, 5, 21. 8, 16. Gal. 6, 13. Eph. 2, 16. Philipp. 2, 26 *ïze* et *þize* pro *ïzei* et *þizei*. Contra in mediis vocibus pleniores praefert sonos, scribit enim Cor. 2, 1, 12 *usmeitum*. Gal. 3, 19 *þizeiei*. Col. 4, 7 *tykeikus* pro *usmetum*, *þizeei*, *tykekus*.

72) Cor. 2, 13, 5 *þau*; 12, 2. 3. Eph. 2, 12 *ïnu* pro *þauh* et *ïnuh*.

73) v. c. pro *ia* scribit *ija* in *frijaþva* omnibus locis, ubi id verbum legitur pro *friaþva*; *iai* — *ijai* in *sijai* Philipp. 4, 5. Col. 4, 6; *aï* — *aiji* in *saijiþ* Cor. 2, 9, 6. Gal. 6, 7. 8; *eiha* — *eijha* in *freijhals* Cor. 2, 3, 17 multisque aliis locis. Contra *iu*, pro quo antea *iju* scribi solebat, maxime in cod. A restituitur, in *sium* et *siuþ* Cor. 2, 2, 17. 3, 3. 6, 16. 13, 9. Eph. 2, 8. 10. 4, 1. Philipp. 3, 3.

74) vid. Esdr. 2, 31 ubi *anþaris* vulgo omissum c. Complut. (*ἑτέρου*) addit; 39 *þusundi ·iz·* = *χίλιοι δεκαεπτά*, lectioni Complut. pro *χίλιοι ἑπτά*; Neh. 5, 13 ab initio c. Complut. addit *jah* (*καίγε*); sic vs. 14 *þiudanis* (*βασιλεῖ*) post *artarksairksaus* *Ἀρθασασθά* et ibidem *καὶ ἐγώ* pro *ἐγώ*, nisi quod verbis transpositis *ïk jah* legit; paullo post quum vulgo scriptum sit *βίαν αὐτῶν οὐκ ἔφαγον καὶ τὰς βίας τὰς πρώτας ἃς πρὸ ἐμοῦ ἐβάρυναν ἐπ᾽ αὐτούς*, Goth. cum Complut. legit *ἄρτον τῆς ἡγεμονίας μου οὐκ ἐφάγομεν· οἱ δὲ ἄρχοντες οἱ ἔμπροσθέν μου ἐβάρυναν ἐπὶ τὸν λαόν*, convertit enim: *hlaif fauramaþleis meinis ni matidedum. ïþ fauramaþljos þaiei vesum faura mis kauridedun þo managein*; vs. 15 pro *δίδραχμα* cum Complut. legit *σίκλους* (*sikle*); pro *ἐκτετιναγμένοι αὐτῶν ἐξουσιάζονται* cum eodem libro *παιδάρια αὐτῶν ἐκυρίευσαν* (*skalkos ïze fraujinodedun*), et sic porro. Eum textus gothici cum Complutensi consensum iam Speciminis editores indicaverunt, sed non omnibus locis id ab iis factum est, ubi Goth. cum illo libro conspirat.

75) vid. epistolam ad Leonem X. summum episcopum, Complutensi praefixam.

76) vid. evangelia Marci et Lucae, epistolas ad Corinthios alteram et ad Ephesios; epistola ad Galatas abrupte incipit, reliqua vero evangelia et epistolae sunt *ἀκέφαλα*.

77) cf. Wetstenium l. l. p. 305.

78) vid. epistolas ad Romanos, ad Corinthios utramque, ad Galatas, Ephesios, Colossenses. Ceterum quod *explicit* gothicum *ustauh* reddidimus, voce latina usi sumus, pro qua rectius *perfecit* dicendum erat; cf. Grimmium W. J. LXX p. 34.

79) Sic in cod. B esse solet.

80) Sic in cod. A, qui etiam duas saepe subscriptiones coniunctas habet.

episcopo Alexandrino, medio seculo quinto demum factas esse inter omnes constet [81]), illo autem tempore neque Ulfilas adhuc *inter vivos esset*, nec *Visigothi sedes antiquas ad Istrum incolerent*, nec *Ostrogothi*, mortuo Attila rebellantes et novas sedes quaerere parantes, his rebus vacasse videantur; quo alio tempore, *nisi postquam occupaverunt Italiam* et — si etiam de reliquis Gothis dicendum est — Galliam eorum libri illas inscriptiones et subscriptiones acceperunt? E latinis libris Gothos etiam indicem lectionum ecclesiasticarum, additamenti eodem tempore cum subscriptionibus introducti [82]), in sua biblia transtulisse, earum appellatio *laiktjo* argumento est; illas enim sectiones Gothi si e graecis libris hausissent, verbum a *siggvan* (ἀναγιγνώσκειν) ductum formassent, ut graeco ἀνάγνωσις responderet, nunc autem vocem mere latinam posuerunt [83]). Praeter hanc divisionem, secundum lectiones factam, alia in utroque codice secundum capitula, sed diversa apparet. Nam quae in cod. B solo leguntur, maximam partem cum Euthalianis conspirant, quas praeterea habet cod. A et B, cum nulla librorum aliorum divisione congruunt [84]). Pro his divisionibus, ut id hoc loco moneamus, evangelia in codice Argenteo secundum canones, Eusebianis non absimiles, divisa sunt [85]), qui a primo *interprete*, an *ab aliis appicti sint*, certo dici non potest.

---

81) Absolvit autem Euthalius illam operam anno 458. vid. Mill. prolegg. 940 et 944. Ceterum in librorum fine illud *explicit* ponere, iam seculo quarto Romanos esse solitos, ex Hieronymi epistola 28, 4 cognoscimus.

82) vid. Mill. prolegg. 941.

83) Appositae sunt hae lectiones margini codicis B et *quidem* Cor. 2, 3, 4. 5, 11. 8, 1. 9, 1. 11, 29 (quarum quinque lectionum Euthalius quatuor tantum agnoscit). Gal. 5, 2. 25. Eph. 5, 1. 5. Philipp. 1, 21. 3, 1. 4, 1. Thess. 1, 3, 1.

84) In epistola ad Romanos, nisi in cod. Carol. ad 12, 1 *i* et ad 13, 1 *e*, nullae divisiones adscriptae apparent; in priore ad Corinthios (cod. A) ad 11, 3 ponitur *h* (8), ad 14, 26 *ie* (15), ad 15, 58 *iz* (17); legitur praeterea etiam ad 11, 25 *e* (5), qua Euthalianam divisionem indicari Castillionaeus existimat, cf. Knittelium p. 384. In altera ad Corinthios legitur in cod. B ad 1, 3 *a* (1). 1, 15 *b* (2). 2, 12 *g* (3). 4, 1 *e* (5). 4, 7 *q* (6). 5, 12 *z* (7). 7, 4 *h* (8). 8, 1 *þ* (9). 9, 3 *i* (10). 11, 21 *ia* (11); literam *d* (4) Castillionaeus (ad 2, 1, 3) omissam aut ita interiisse dicit, ut nulla eius vestigia deprehenderit; ceterum Euthaliana sectio prima ponitur ad 1, 1; octava ad 7, 2; decima ad 10, 1; undecima ad 11, 1: in cod. A duae tantum notantur sectiones ad 5, 11 *d* (4) et ad 8, 1 *q* (6), quae cum graecis omnino non congruunt. In epistola ad Galatas in cod. B ad 2, 11 *g* (3). ad 4, 21 *þ* (9). ad 5, 13 *ia* (11), compluribus omissis; in cod. A ad 3, 27 *g* (3); ad 4, 13 *d* (4). Epistola ad Ephesios cod. A ad 2, 1 *a* (1). Epistola ad Thessalonicenses priore cod. B ad 2, 17 *b* (2). 3, 11 *g* (3). 4, 13 *e* (5).

85) Hos canones primus Lye editioni Benzelianae apposuit; qui ab Eusebianis discedunt, sunt hi: evangelio Matthaei: sect. *md* 6, 9: Eus. 6, 14; *mq* 6, 20: 6, 19; *ne* 7, 15: 7, 13; *nþ* 7, 19: 7, 21; *jþ* 8, 22: 8, 23; *ϥd* 10, 33: 10, 32; *rq* 11, 16: 11, 14; *rz* 11, 18: 11, 15; *tme* 27, 51: 27, 52; evangelio Marci sect. *b* 1, 4: Eus. 1, 3; *g* 1, 6: 1, 4; *þ* 1, 14: 1, 15; *ka* 2, 13: 2, 14; *kþ* 3, 13: 3, 14; *mq* 4, 34: 4, 35; *mz* 4, 35: 4, 36; *nq* 6, 12: 6, 13; *nh* 6, 15: 6, 16; *j* 6, 18: 6, 21; *jþ* 6, 54: 6, 53; *ud* 7, 30: 7, 31; *uq* 7, 37: 8, 1; *pg* 8, 29: 8, 30; *ϥd* 9, 33: 9, 32; *ra* 9, 49: 9, 44; *rb* 9, 50: 9, 49; *rih* 11, 3: 11, 4; *rl* 12, 12: 12, 13; *rnþ* 14, 8: 14, 7; *rpe* 14, 50: 14, 49; *rϥq* 14, 68: 14, 69; *rϥþ* 15, 1: 15, 2; *s* 15, 2: 15, 3; *sa* 15, 3: 15, 4; *sþ* 15, 20: 15, 21; evangelio Lucae *b* 1, 35: 2, 6; *g* 1, 36: 2, 8; *i* 3, 15: 3, 16; *ia* 3, 16: 3, 17; *ib* 3, 17: 3, 19; *lb* 5, 10: 5, 11; *mh* 6, 21: 6, 22; *na* 6, 26: 6, 25; *jþ* 7, 18: 7, 19; *uh* 8, 11: 8, 12; *rpz* 15, 3: 15, 4; *rϥ* 15, 11: 15, 12; *rϥb* 16, 13: 16, 14; *rϥþ* 17, 3: 17, 4; *sq* 17, 24: 17, 25; *siq* 18, 14: 18, 15; *ska* 18, 27: 18, 29; *ske* 18, 43: 19, 1; *slg* 19, 35: 19, 32; *sld* 19, 37: 19, 36; *slq* 19, 40: 19, 41; evangelio Johannis *nq* 6, 35: 6, 37; *jg* 6, 48: 6, 49; *jd* 6, 49: 6, 50; *ua* 6, 63: 6, 64; *ub* 6, 64: 6, 65; *ug* 6, 65: 6, 66; *ϥa* 10, 15: 10, 16; *ϥb* 10, 16: 10, 17; *ϥg* 10, 39: 10, 40; *rh* 12, 27: 12, 28; *rkq* 13, 36: 13, 37; *rlb* 14, 25: 14, 26; *rlz* 15, 16: 15, 17; *rlh* 15, 17: 15, 18; *rmd* 15, 23: 15,

Postquam de fontibus egimus, unde versio gothica, quam nunc habemus, composita sit, sequitur altera quaestio de ratione, quomodo Ulfilas interpretis munus administraverit, qua quaestione profligata intelligi poterit, quid utilitatis novi testamenti crisis inde capiat.

Ulfilam religiosissime sequentem textus graeci auctoritatem verbum de verbo reddidisse omnes fere consentiunt, sed eam fidem servilem plerique tamque superstitiosam cogitaverunt, ut vituperandane sit magis quam laudanda, in incerto relinquatur. Nam qui ita graecos secutum eum dicunt, ut vel formis passivis pro mediis graecis, male intellectis, utatur, quid aliud agunt, quam ut Gothum imperitiae linguae graecae atque adeo suae ipsius accusent? Sed iidem tamen Gothum modo accuratiorem graeci textus imitationem oblitum esse dicunt, modo graecorum auctoritatem deseruisse, id ubi aut soni suavitas aut sermonis gothici ingenium postulaverit [86]). Si vero ita convertit de graecis, ut suae etiam linguae leges observaret, quis eum, cuius sola fides laudanda sit, servilem in modum interpretatum esse contendat? Neque verum est, quod alii viri docti [87]) Ulfilam graecum exemplar totidem saepe verbis interpretatum esse, obscura obscure vertisse, ambigua in ambiguitate reliquisse, syntaxin graecorum collocationemque verborum servavisse aiunt, ut in eius libro graecum habeamus textum gothicis quidem vocabulis convestitum, borealibus tamen idiotismis plane carentem. Sed non solum per se incredibile est, hominem sapientem suo se sensu ita privasse, ut librorum sacrorum interpretationem faceret ita comparatam, ut eius verba legentes neque intelligerent, nec ullum inde fructum perciperent, quum tamen spectasset id, ut cives doctrina christiana e bibliis haurienda imbuerentur atque confirmarentur; sed etiam demonstrari perfacile potest, Gothum suae linguae copiis ita usum esse eiusque leges ita observasse, ut translationem vere gothicam, non graecam verbis gothicis vestitam exhibuisse dici possit [88]). Nam neque articulum ponit, nisi ubi sermo gothicus eum admittit, neque morem graecum cum subiecto neutro pluralis verbum singularis numeri coniungendi imitatur; duali numero saepius, quam in graecis fit, et loco genitivorum a substantivis pendentium saepissime dativis utitur (cf. ad Joh. 8, 34); praedicatum non casu cum subiecto congruo ponit, sed addita *du* praepositione reddit; duobus verbi temporibus contentus neque ad reddendum futurum, neque ad praeterita distinguenda novas formas inducit; tempora non computat annorum, sed hiemum spatiis (vid. ad Matth. 9, 20 et Luc. 2, 42), non noviluniis, sed pleniluniis (vid. ad Coloss. 2, 16), et quis enumerare potest, quoties verba transponit, neque negationem quidem solum, de qua re supra diximus, sed etiam alia (vide e Matthaeo solo 7, 24 *vaurda meina*, gr. *μοῦ τοὺς λόγους*. 24 *jainamma razna* — *οἰκίᾳ ἐκείνῃ*, sic 8, 13.

24; *rme* 15, 24: 15, 25; *rmq* 16, 2: 16, 1; *rmz* 16, 4: 16, 5; *rmþ* 16, 15: 16, 16; *rne* 17, 25: 17, 26; *rjþ* 18, 19: 18, 18; *ruz* 18, 28: 18, 29; *ruþ* 18, 35: 18, 34; *r𐍁* 19, 6: 19, 7. Praeterea canones in codice adscribere librarius nonnunquam omisit, desiderantur enim Matth. 7, 15 *nq;* 7, 17 *nh;* 27, 51 *tmd;* 27, 62 *tna;* Marc. 16, 11 *sld* et 12 *slc;* Luc. 4, 24 *ka;* 6, 6 *mb;* 7, 11 *jz;* 9, 37 *𐍁þ;* 10, 1 usque ad 10, 29 deinceps quinque sectionum numeri ab *rz* usque ad *rib;* 10, 29 *rkb;* 16, 13 *r𐍁a;* 17, 7 *sa;* Joh. 15, 23 *rmg.*

86) vid. Zahnium ad Luc. 19, 31 et Einleit. p. 30, 2.

87) uti Castillionaeus Specim. praef. p. XX, quem virum praestantissimum nunc, multo Ulfilae usu atque familiaritate edoctum, aliter sentire autumamus, ut ipse eos non laudet, qui sententiam illam ad verbum suam reddiderunt, quod fecit Aschbachius l. l. p. 35.

88) vid. Grimmium de hac re docte, uti solet, disputantem Gramm. praef. p. XLVI editionis prioris.

9, 26. 8, 3 ***þata þrutsfill ïs*** — αὐτοῦ ἡ λέπρα. 8 ***uf hrot mein*** — μοῦ ὑπὸ στέγην. 9, 6 ***þana ligr þeinana*** — σοῦ τὴν κλίνην. 27 ***ïesua jainþro*** — ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ. 11, 10 ***sa ïst auk*** — οὗτος γάρ ἐστι. 27, 45 ***varþ riqis*** — σκότος ἐγένετο. 46 ***weila niundon*** — ἐννάτην ὥραν; quoties nullam auctoritatem secutus verba quaedam addit, uti Matth. 5, 17 ***ïk;*** 19 ***sah,*** quod respondet praegresso ***saei;*** 8, 26 ***ïesus*** (quod etiam Syr. et Vulg. versiones addunt); 9, 17 ***biþeh þan;*** 10, 28 ***þatainei,*** quod praeter Tertullianum advers. Gnost. p. 829, sed alio loco positum (qui solum corpus occidant), nullus liber habet; 11, 23 ***eis;*** 27, 15 ***warjanoh;*** quoties alia omittit, uti eodem evangelio 25, 43 ἤμην; 27, 16 λεγόμενον; quoties rerum ac notionum amplificationes admittit, de qua re vide ad Matth. 9, 8 et 23. cf. ad Cor. 1, 9, 25; quoties verba graeca, saepius posita, variis gothicis reddit, uti Matth. 5, 23. 24 ***aibr, giba*** (δῶρον) 6, 2. 5 ***andnemun, haband*** (ἀπέχουσι) 1. 2 ***laun, mizdon*** (μισθόν) 19. 20 ***hlifand, stiland*** (κλέπτουσι) 27. 28 ***maurnan, saurgan*** (μεριμνᾶν) 7, 13 ***ïnngaggan, ïnngaleiþan*** (εἰσέρχεσθαι) 17. 18 ***gods, þiuþeigs*** (ἀγαθός) 24. 26 ***vair, manna*** (ἀνήρ) 9, 17 ***niujata, juggata*** (νέον) 32. 33 ***bauds, dumbs*** (κωφός) 26, 70. 72 ***laugnida, afaiaik*** (ἠρνήσατο), cf. Maresh. p. 472 sq. Massm. B. A. 1834 p. 962; ex quibus omnibus, nec solum in Matthaeo inventis, verum in reliquis etiam evangeliis et in epistolis, Ulfilam non inepte graecissare, sed sermonis gothici et morum indolem fideliter servare apparet. Neque in altera illa recensione, quam posteriore tempore factam et stylo graecis accuratius respondente elaboratam esse supra diximus, proprietates linguae gothicae ita interierunt, ut pro graeca verbis gothicis vestita haberi possit. Quae qui considerant, Ulfilam, quantum pro intelligentia fieri poterat, graecorum vestigia religiose persequutum, ubi autem linguae indoles sic postularet, illorum auctoritate contemta sensum tamen probe atque recte reddidisse sentient.

Sunt quidem loca, ubi minus accurate convertisse videtur; id autem omnibus fere linguarum peregrinarum interpretibus accidit, ut aut a singulorum verborum auctoris significatu aberrarent, aut eius sententiam non assequerentur, aut morum aliarum gentium institutorumque notitiam non satis paratam haberent. Neque Ulfilam, linguae graecae egregie peritum et praecipua arte opus suum facientem, ab ea culpa liberare nobis animus est, qui sacerdotes Iudaeorum in classes descriptos easque singulas singulis hebdomadibus munere sacro functas fuisse nesciret, nam ἐφημερία Luc. 1, 5 et 8 nec per ***afar*** (post i. e. posteri, posteritas), nec per ***kuni*** (genus, gens, familia) convertendum erat, neque laudamus, quod Matth. 5, 26 ***minnista*** (minimus) pro ἔσχατος (***aftumista***), Marc. 1, 4 ***aflageins*** (depositio) pro ἄφεσις (***fralet***), Luc. 6, 44 ***trudan*** (calcare) pro τρυγᾶν, Cor. 2, 11, 20 ***ïn arbaidai briggan*** pro ἐπαίρεσθαι posuit, cf. Castill. ad Coloss. 2, 23; his locis verborum singulorum significationem accuratius investigare neglexit, quod etiam in reddendis particulis quibusdam ei accidit, vid. ad Cor. 1, 4, 5. 7, 17. 2, 11, 16. Huc ea pertinent loca, ubi interior linguae graecae cognitio ei defuit, sic Joh. 8, 25 τὴν ἀρχήν male convertit, quod vitium etiam ab interpretibus compluribus latinis commissum est; aut verborum ordinem secundum leges communes recte quidem, sed cum sensus detrimento mutavit, vid. ad Joh. 14, 11; aut verba graeca explicatu facilia liberius, quam ad sensum reddendum accommodatius convertit, qualia loca sunt Cor. 1, 12, 15, vid. ad h. l.; Rom. 11, 24 ubi κατὰ φύσιν et παρὰ φύσιν opposita non solum non reddidit, sed prioris enuntiati sensum pervertit, nam pro ***us vistai þis vilþeis alevabagmis,*** e natura huius agrestis oleae, si graecis ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγριελαίου respondere debebant, ***us þamma (bi) vistai — alevabagma*** scriben-

dum erat. Ubi propter defectum formarum, quibus tempora verbi signantur, graeca accuratius reddere non potuit, nulla quidem dignus est vituperatione, sed et Cor. 1, 16, 3 *δοκιμάσητε* praeterito *gakusuþ* pro *gakiusiþ* et Joh. 5, 45 ubi participium *κατηγορῶν* circumscriptione relativa reddidit, praesente *vrohciþ* pro *vrohida* rectius uti poterat. Quotquot autem loca his addi possunt, quibus Ulfilas aliquid humani est passus [89]), tamen pro tanto opere eorum numerus tam exiguus et peccata tam levia sunt, ut eius interpretatio pro optima habenda sit; illa autem loca maxime hanc ob causam indicavimus, ne quis Gothum ibi variam graecorum lectionem secutum arbitretur.

Ceterum saepius factum est, ut scripturae similitudine sive singularum literarum, sive verborum compendiis in suo codice deceptus aliter atque nunc in graecis est, converterit. Nunc non de locis Marc. 7, 3. Cor. 2, 5, 10. Philipp. 4, 8 dicetur, nam ibi pro *πυγμῇ*, *διά* et *ἁγνά* etiam interpretes latini aliique scriptores *πυκνά* (vel simile quid), *ἴδια* et *ἅγια* legerunt, ita ut in aliquot libris eiusmodi varietas exstitisse videatur; neque eandem ob causam Cor. 2, 1, 24 huc trahendum est, nam pro *χαρᾶς* non Gothus solum *χάριτος* legit, verum etiam codd. 37 71 et versio Armenica; cum priore autem illo codice Gothus saepissime conspirat. Citamus potius loca Marc. 9, 18 ubi pro *ῥήσσει* legit *ῥίπτει* et Thessal. 1, 5, 14 ubi *ἀνέχεσθε* pro *ἀντέχεσθε;* quamquam sunt etiam, qui his locis cum Gothi lectione consentiant, et illo quidem 12 ap. Mi., hoc 74 ap. Griesb., sed cum iis libris consensus aut nullus, aut tam rarus est, ut hic casu quodam et fortuito concinere et librariis idem, quod Gotho accidisse videatur; idemque de Luc. 1, 10 statuimus, ubi et a Gotho et a librariis codicis 131 et evangeliarii 44 pro *προσευχόμενον* falso *προσδεχόμενον* lectum est. Falso eum legisse multo clarius apparet Luc. 7, 25 ubi graeci omnes *τρυφῇ* habent, ipse autem convertit, quasi *τροφῇ* (*fodeinai*, vid. Matth. 6, 25. 26. Luc. 4, 16. Eph. 5, 29. Skeir. 50, 14) scriptum reperisset; sic Joh. 16, 6 quum *gadaubida* (obduravit) scripserit, *πεπώρωκεν* pro *πεπλήρωκεν* (*usfullida*) legisse existimandus est; et fidem habent Mareshallus et Benzelius, qui Ulfilam Marc. 10, 22 *χρήματα* pro *κτήματα* et Matth. 27, 52 *κειμένων* pro *κεκοιμημένων* per similem errorem legisse existimant, vid. ad hh. ll.; neque minus idoneis argumentis ad Marc. 10, 24 comprobavisse nobis videmur, Gothum *πεποθηκότας* interpretatum esse pro *πεποιθότας;* sic Marc. 15, 29 praepositiones *παρά* et *πρό* in compositione eum non recte distinxisse vidimus, nisi potius librarius in codicem mendum intulit; neque improbabile videtur interpretem nostrum Luc. 19, 2 *ὑποστρέψαι* festinatione quadam abreptum pro *ὑπέστρεψεν* et 18, 35 *προσαιτεῖν* pro *προσαιτῶν* legisse, deinde Cor. 2, 3, 7 *ἐνδόξῃ* cum *ἐνδόξῃ* et Luc. 8, 53 *εἰδότες* cum *ἰδόντες* permutavisse. Ad Luc. 5, 14 nos probasse coniecturam Mareshalli, iudicantis Ulfilam pro *ἀρκεῖσθε* fortasse *ἄρχετε* aut *ἄρχεσθε* legisse, nunc poenitet, propterea quod nullum verbum cum *valdan* compositum illud *ἄρχειν* continet et *ganohidai sijaiþ*, quod in margine scriptum est, glossa potius quam varia lectio esse videtur. Quod vero Marc. 15, 24 et Luc. 15, 8 *τίς* cum *τις*, Cor. 1, 10, 17 et Philipp. 1, 16 *οἱ* cum *οἵ* (cf. Luc. 8, 14), Gal. 2, 17 *ἆρα* cum *ἄρα* permutata inveniuntur, id sola interpretis negligentia factum est, fieri autem facilius poterat propter accentus et spiritus

---

89) vid. ad Marc. 12, 13. Luc. 16, 16. 17, 22. Thessal. 1, 5, 23.

antiquitus omissos. His etiam in locis cavendum est, ne quis a Gotho varietatem graeci textus redditam opinetur.

Restat, ut de iis etiam locis loquamur, ubi Ulfilas vitia contra linguae suae leges commisisse videtur, quo in numero ea maxime sunt, ubi oblitus verborum structurae, quam sermonis gothici ratio postulabat, graeca sola secutus negligentius convertit; sic Luc. 1, 9 *hlauts imma urrann du saljan atgaggands* pro *atgaggandin,* quia in graeco est ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθών. Cor. 1, 7, 10 sq. *þaim liugom haftam anabiuda qenai — jah aban* pro *abin,* Gothus ita propter graecum γυναῖκα — καὶ ἄνδρα; Luc. 16, 18 *wazuh saei afletands — jah liugands* pro *afletiþ jah liugaiþ,* nam participia graeca ἀπολύων καὶ γαμῶν enuntiato relativo redditurus erat, sed posito pronomine relativo etiam participia pro verbis ipsis addidit; vid. etiam quae ad Coloss. 2, 14 et 3, 5 adnotavimus et cf. Luc. 9, 13 *maizo fimf hlaibam jah fiskos tvai,* ubi quum pro graeco ἢ πέντε ἄρτοι dativum post comparativum solitum posuisset, pergendum erat *fiskam tvaim,* sed consilii oblitus cum graecis, qui recte ἰχθύες δύο habent, ipse male nominativo pergit; sic etiam Matth. 8, 15 fortasse rectius pro *heito,* quod cum graecis ponit, *heitons* posuisset, propter praecedens *heitom.* Alia loca, quae huc trahi possint, habent, quo defendantur, uti Joh. 6, 63 *þo vaurda. þoei ïk rodida ïzvis. ahma ïst jah libains ïst,* ubi verbum *ïst* Gotho non ad subiectum *vaurda,* sed ad praedicata *ahma* et *libains*, quibus apponitur, pertinere visum est, sic etiam e latinis Cantabrigiensis et Corbeiensis converterunt. Saepius autem in eo erravit, quod substantivis adiectivorum formas, ab illorum genere abhorrentes, apposuit, quae loca collegimus ad Nehem. 6, 16.

Maximam autem ex comparatione interpretationis nostrae utilitatem nasci ad restituendam textus graeci integritatem nemo adhuc negavit: quamquam enim non pauca enumeravimus loca, in quibus Ulfilas sive per errorem, sive de consulto a graecis discessit, et permulta etiam alia sunt, ubi eum sermonis gothici ingenium a diligentiore graecorum imitatione avocavit; tamen versionem nostram primo omnium loco ponere non dubitamus, propterea quod non solum fidissime graeca reddidit, sed etiam quia nulla alia lingua graecae propius cognata, nulla magis idonea est, quae textus graeci tanquam imaginem exprimat, quam gothica. Fuerunt quidem, qui versionem syriacam anteponerent 90), sed si varietatum nubem ab hominibus linguae syriacae peritis adductam 91), contemplamur et versionis gothicae prae illo exiguum numerum computamus, syriaca nulla re nisi aetate esse praestabiliorem apparebit. Oportet autem eum, qui de dignitate versionis alicuius recte statuere vult, eius linguae, qua est conscripta, eam peritiam habere, ut quae sint varietates in illa, quae linguae proprietates probe dignoscere queat; qua peritia destituti, qui comparationem textus graeci cum versione Ulfilana instituerunt, fieri non potuit, quin rem successu minus prospero gererent. Ea imperitia Zahnius initio se prohibitum esse fatetur, ne omnes lectiones a graecis discrepantes notaret; postquam autem peritior fieri coepisset, operi perficiendo eum mors praeripuit. Quas autem varietates Griesbachius, omissis compluribus iam a Millio datis 92), ex imperfectis Junii et Knittelii editionibus adnotaverat, eas

---

90) vid. Heupelium l. l. 4, a. qui Franzii auctoritate permotus, versionis gothicae praestantiam ignorantis, id posuisse videtur.

91) vid. Scholzium I. prolegg. p. CXXI sqq.

92) Quod ei laudi magis, quam vituperio tribuendum esse Zahnius existimat, Einleit. p. 33*.

Schulzius, qui editionem Griesbachianam iterum curavit, adhibita Zahnii mala versione aliis auxit, ita tamen, ut quo consilio id fecerit, non intelligatur, qui dum paucas novas addit, sexcentas omiserit. Ne calumniari videamur, ex Johannei evangelii aliquot capitibus, quas lectiones varias tacite praeterierit, liceat indicare, praetermissis tamen locis, in quibus Gothi lectio cum nullo alio libro congruit, sive ille pro arbitrio, sive propter nativam sermonis discrepantiam aliquid mutaverit, praeciderit aut addiderit, v. c. **10, 21** *mag unhulþo* gr. δαιμόνων δύναται (quamquam sic in cod. 235 etiam legi Scholzius adnotat); 25 ubi αὐτοῖς omittitur; **11, 4** ubi pro Ἰησοῦς ponit *ïs* (quod fortasse librarii *ïs* pro *ïs* scribentis error est); **6** ubi omittit *οὖν*; 25 ubi omittit *αὐτῇ*; **11, 34** *lagidedun* (posuerunt) pro *τεθείκατε*; **12, 6** ubi ipsa alio loco ponit *ïna*, alio graeci; **9** ubi addit *ïesus*; **28** ubi *namo þeinata* pro σοῦ τὸ ὄνομα collocat; **12, 43** ubi *mais* alio loco ponit. Sed sunt permulta alia, ubi aut falso adnotavit, uti **10, 16** ubi Gothum *αὐλή* pro *ποίμνη* legisse dicit, vid. nos ad h. l.; **10, 18** ubi Gothi auctoritas delenda erat, nam uti ad h. l. comprobavimus, non ἀλλ' — ἐμαυτοῦ a Gotho omissa sunt, sed ἐμοῦ — αὐτήν librarii negligentia exciderunt; **10, 36** ineptit addens Gothum omittere articulum *τοῦ*; — quasi cum Ulfilas unquam ad vocem *θεός* posuisset! **11, 4** ubi *αὕτη* a Gotho abesse dicit, quum aperte conversum sit voce *þo*, sed per hunc errorem innumeris locis lapsus est vir ille doctus; **11, 9** et **12, 20** ubi *ἐκ* Gothum omisisse dicit, eam autem praepositionem Gothus post verba partitiva (*πολλοί, τινές* all.) fere solet omittere; **11, 33** ubi Gothum cum D aliisque latinis codicibus conspirare dicit, imo potius cum aliquot latinis apud Sabatier, qui habent: Iudaeos, qui venerant (erant) cum ea plorantes; aut Gothi auctoritatem aliis adnotatis non apposuit, uti **10, 39** ubi Gothum *οὖν* c. codd. omittere non adnotat, quum mox apud eum *πάλιν* post *αὐτόν* poni dicat; sic **10, 41** et **42** neque ἐποίησε σημεῖον neque εἰς αὐτὸν ἐκεῖ cum aliis legisse adnotat; **11, 21** ὁ ἀδελφός μου post ἀπέθανε (ἐτεθνήκει) ponitur; **11, 29** *δέ* additur; **12, 6** τοῦτο δὲ εἶπε legitur, itemque **12, 26** ἐμοί τις διακονῇ; in iisque Gothi cum aliis libris graecis consensum non indicatum esse eo magis offendit, quod aliis locis versio gothica in auctoritatum numero posita est, uti **10, 10. 10, 16** (ubi dubitari etiam potest, an recte factum sit, nam etiamsi *γενήσεται* Gothus legisset, tamen aliter scribere non potuisset) **10, 29. 30. 39. 11, 17. 30. 32. 46** (ubi ne falso adnotaverit, Gothum ὅ pro ἅ legisse, veremur, nam sic pro plurali numerum singularem neutrius ponere solet); **12, 17. 37** (superfluum h. l. erat Gothum excitare, a quo quum et *galaubjan ïmma* et *du ïmma* sine discrimine dicatur, utrum εἰς αὐτόν an αὐτῷ lectum fuerit, certo dici non potest). Sed haec sufficiant. Scholzius, recentissimus novi testamenti editor, ad additamenta Schulziana nihil addidit, maximam partem eius auctoritate adductus falsane sint, an proba nihil curans, ipse etiam suo commentario adspersit, nonnullis nescio quo consilio quave causa omissis.

Diligentis critici quum esse videretur, omnes discrepantias notare, quae inter textum graecum et versionem gothicam intercederent, id suadente Michaeli [93]) nos quidem fecimus, exceptis tamen iis, quae non ex alia lectione, sed ex diverso utriusque linguae ingenio ortae sunt; sic v. g. genitivus pluralis post *alls, was, sums, ainshun* pro eodem illorum verborum casu, uti Matth. **7, 17** *all bagme* (omne arborum) — πᾶν δένδρον. **5, 46** *wo mizdono* (quam mercedum) — *τίνα μισθόν*. Joh. **12, 20** *sumai þiudo* (quidam

---

93) **Einleitung in die göttlichen Schriften p. 279.**

gentilium) — τινὲς Ἕλληνες. Marc. 6, 5 *ni ainohun mahte* (non unam virtutum) — οὐδεμίαν δύναμιν; circuitio infinitivi cum praepositione et articulo et eadem genitivorum absolutorum, uti Matth. 27, 12 *miþþanei vrohiþs vas* (dum accusatus fuit) — ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτόν. 57 *þan seiþu varþ* (quum sero fieret) — ὀψίας γενομένης; eadem infinitivi passivi, uti Marc. 10, 45 *at andbahtjam* (ad servitia) — διακονηθῆναι, cf. ad 8, 31 et 15, 9; usus praeteriti temporis in narratione pro praesente graeco, vid. ad Matth. 8, 20 et Luc. 3, 11 et praeterea multa alia, quae enumerare longum est, non sunt varietates; eas autem invenire auxilio interioris sermonis gothici cognitionis non adeo difficile est. Inveniuntur quidem loca, ubi haereri possit, utram lectionem Gothus sequutus sit, quia eadem forma gothica duabus graecis respondet, uti Gal. 6, 2 ubi *usfulleiþ* = ἀναπληρώσατε et ἀναπληρώσετε, Cor. 1, 15, 49 ubi per *bairaima* et φορέσομεν et φορέσωμεν reddi poterat, cf. ad L. 5, 30; aut particulae graecae diversae a Gotho non satis diligenter sunt distinctae, uti δέ et γάρ, δέ et καί, καί et οὖν; in his satius erit Gothum codices eos secutum dicere, cum quibus conspirare fere solet. Quae autem lectiones re vera sunt variantes, hae eo diligentius notandae sunt, quia versio Gothi, quae cum nullo librorum vetustorum adhuc superstitium ita concinit, ut ex eo solo hausta dici possit, ipsa pro codice est habenda. Nam etiamsi plurimis locis evangeliorum cum codice D, epistolarum cum codicibus DEFG*) consentit, tamen in evangeliis illum, in epistolis hos codices Gothum esse secutum contendi non potest, quia haud pauca sunt loca, ubi ab illorum auctoritate discedit — quae etiam causa est, cur versio gothica, quum mixtis adnumeranda sit, ad byzantinam sive constantinopolitanam recensionem solam a viris doctis non debebat referri —; sic Matth. 5, 46 cod. D τελῶναι, Goth. *þiudo* (ἐθνικοί); 6, 1 D δικαιοσύνην, Goth. *armaion* (ἐλεημοσύνην); 6, 4 D habet αὐτός, quod Goth. omittit; 6, 13 D omittit doxologiam, quam Goth. habet, et sic permulta alia; idemque fit in epistolis Rom. 8, 34 καί post ὅς habent DEFG, Goth. cum aliis omittit; 9, 18 illi legunt οὖν μοι, Goth. cum all. *mis nu* (μοι οὖν); 23 habent καί, quod Goth. omittit; 26 αὐτοί ab illis omissum Goth. addit; 9, 32 illi habent ὡς, quod cum all. Goth. omittit; 15, 11 legunt ἐπαινέσατε, Goth. c. all. ἐπαινέτωσαν, et sic saepius.

Haec praefati, quibus aut minus recte disputatis, aut cursim breviterque tantum attactis, iudicum aequitatem atque indulgentiam rogamus, denique de codicibus versionem gothicam continentibus et editionibus a viris doctis ante hanc nostram adornatis dicemus.

Principem locum et aetate et dignitate *codex Argenteus* tenet [94]). Eum seculo XVI. in monasterio Werdenensi repertum, inde sub finem eiusdem seculi [95]) primum Pragam delatum, postea anno 1648 a co-

---

*) Quos Griesbachius signat.

94) Vide copiosius de hoc codice loquentem Ihreum in dissertatione de codice Argenteo anni 1769 (Ulfil. illustrat. p. 184 sqq.) et praefatione in eundem librum p. 3 sqq.; deinde Zahnium Einleitung p. 37 sqq.

95) Viri docti codicem temporibus belli tricennalis Pragam delatum esse opinantes, idoneum argumentum, quo id probarent, adducere non potuerunt; iam seculo sexto decimo loco suo motum esse, cognoscitur e Richardi Streinii, Caesari Rudolpho II. a consiliis et Matthiae archiducis palatio praefecti, libro sic inscripto: Apologia oder Schutzred uber des durchleuchtigsten Hauses Osterreich von weiland Kaiser Friderich I. demselben anno 1156 erthailten ansechlichen Privilegio; eo enim in libro auctor postquam Otfridum *wamba* verbo obscoeno pro

mite Königsmark in spoliis Holmiam missum, cum Isaaco Vossio inde anno 1655 nescimus utrum Christinae reginae, an huius viri ipsius voluntate in Belgium profectum, a comite de la Gardie autem magno pretio [96]) redemtum et involucro argenteo ornatum bibliothecae universitatis Upsaliensis donatum esse, inter omnes constat. Hic codex literis argenteis et aureis in membranis purpureis formae quartae, quam vocant, sub finem seculi quinti aut initio sexti, quum Gothi Italiam incolebant, scriptus est [97]). De trecentis viginti plagulis, quibus eum constitisse divisione quaternionali comprobatur, quum repertus est, centum octoginta octo relictae erant, quibus tempore recenti manus impia plurimum minimumque undecim detraxit [98]); itaque in libris nostris habemus e codice Argenteo ducta: evangelii Matthaei 5, 15—6, 23; 7, 12—10, 1; 10, 23—11, 25 (in quibus est plagula illa, altera parte mutila vs. 15—23); 26, 70—27, 19; 27, 42—65; Marci 1, 1—6, 30; 6, 53—12, 38; 13, 16—29; 14, 4—16; 14, 41—16, 12; Lucae 1, 1—10, 30; 14, 9—16, 24; 17, 3—20, 46; Johannis 5, 45—11, 47; 12, 1—49; 13, 11—19, 13. De iis autem in codice nunc etiam desiderantur Marc. 1, 13—37; 2, 15—3, 7. 5, 42—7, 33 et nisi omnia nos fallunt, Matth. 27, 54 usque ad finem. Evangelia in cod. Arg. non eo ordine, quem nostrae editiones servant, sequebantur, sed sic: Matthaeus, Johannes, Lucas, Marcus; id autem, quod e perverso ordine, quo nunc singulae plagulae distractae sunt, cognosci non potest, cognoscitur et ex ordine, quo in arcubus sub textu pictis (vid. Tab. I) sequuntur, et ex literis numeralibus, singulis quaternionibus adscriptis, de quibus adhuc hae exstant: *g* (3) in fol. 14 (a Matth. 9, 27 incipiente); *ie* — *k* (15—20) in fol. 33 (Joh. 7, 2—16) fol. 101 (Joh. 8, 57) fol. 87 [99]) (Joh. 11, 22) fol. 79 (Joh. 13, 11) fol. 73 (Joh. 16, 14) fol. 117 (Joh. 19, 4); *kb* (22), *kd—kz* (24—27), *l* et *la* (30 et 31) qui quaterniones textum Lucae continent; *le* (35) *lq* (36) *lh* (38) *lþ* (39) *m* (40), in quibus quaternionibus evangelium Marci scriptum est. Supra textum plagulae ad sinistram legitur *þairh* (i. e. *κατά*) intellige *aivaggeljo*, ad dextram nomen evangelistae *maþþaiu*, *ïohannen*, *lukan*, *marku*; hae inscriptiones sunt manu recentiore et

---

ventre usum esse dixit, addit: dess auch aber jm gottischen Euangelj buech dessen Sr. Kay: Maytt. original haben, zur befinden. Streinius autem quum anno 1601 obierit, codicem Argenteum, qui sine dubio idem est, quem ille ante oculos habuit, iam seculo XVI. Pragam pervenisse non dubium est. Hanc notationem autem Schmellerus, vir doctissimus, cum nobis humanissime communicavit.

96) Zahnius Einleit. p. 44 sq. quanti de la Gardie codicem emerit, diversas virorum doctorum sententias notat; quarum hae duae sunt rectae, una, qua thaleris sexcentis (intell. suecicis imperialibus), altera, qua quadringentis (intell. suecicis imper. banc.) emisse dicitur; utraque enim summa aequiparat thaleros ducentos nostri aeris.

97) Literas impressas vel inustas esse primus Ihre contendere ausus est, quem secuti sunt Schimmeierus et Adelungius; argumenta autem, quae tamquam probantia Ihre affert, satis frigida esse iam Zahnius optime docuit et nos, quum illas nugas recolere taedeat, id tantum quaerimus, quomodo si illo tempore artis typographicae — nam eam cogitavisse illos viros doctos non dubium est — principia iam innotuerunt, ea ars tam longae oblivioni rursus tradi potuerit; deinde cur librarius duplices lineas duxerit, quarum si typos excussisset, ne una quidem opus erat.

98) Eius furti a nobis primum cogniti et nescio qua auctoritate in ephemeridibus publicis omnium fere gentium divulgati, Anglus quidam, qui codicem contulisset, accusatus est: sed neque nos hi accusatores sumus, neque Angli nomen nobis cognitum est, qui codicem eo consilio legerit, ut usum aliquem inde faceret; mirum autem est, quod alium codicem, qui evangelia gothica continuisset, Neapoli in Angliam delatum esse Itali palam professi sunt, vid. Castill. Specim. praef. p. V.

99) Apud Ihreum Ulfil. illustr. p. 87 falso 187 scriptum est.

male quidem scriptae; infra illas scriptiones sequitur textus in singulis plagulis versibus vicenis conscriptus; ima plagulae parte arcus illi, quos supra commemoravimus, in quibus loca parallela aliorum evangeliorum indicata literis aureis scripta sunt; in marginibus leguntur literae numerales, canones sive sectiones indicantes (vid. Tabul. I), praeterea lectiones variae et glossae, diversissima ratione scriptae, aliae enim pereleganter (uti ad Luc. 6, 49. 7, 32. 9, 13), aliae male pictae (uti ad Luc. 6, 27), aliae ut literarum ductum et colorem inscriptionum illarum aequiparent; aliae splendorem argenteum servarunt (uti ad Marc. 1, 6. 11), aliarum color adeo nigruit, ut an unquam argenteus fuerit, cognosci vix possit; alia etiam additamenta atramento et sermone latino aetate recentiore scripta inveniuntur, quibus qui scripsit, capitum numeros, argumentum singulorum versuum aut capitum, Gothum quaedam omisisse (vid. ad Joh. 7, 52), significationem verborum (haec supra verba gothica ipsa sunt scripta), in ima paginarum parte quid in sequentibus desideretur, quot foliis praetermissis continuatio sequatur, indicare voluit. Inepta manus etiam aliquot locis textum mutavit atramento argenteo, sed miseris literis, alias verborum formas inducendo (vid. ad Matth. 9, 24 et ad Marc. 4, 7). Plura alia de scribendi ratione, compendiis, mendis, quaeque sunt huius generis alia in palaeographia gothica, grammaticae nostrae addenda, dicemus. Ceterum maxima plagularum pars ita servata est, ut scriptura facile legi possit; sunt tamen versus et singulae quoque plagulae, quarum literae nescitur qua causa adeo deletae sunt, ut quasi spongia abstersae videantur neque quidquam literarum, nisi sub luce idonea aut etiam ea paulo detracta, cognoscatur; aliis locis literarum pigmenta membranas ita perederunt, ut singulae literae et voces interierint nec nisi ex foraminibus relictis, quid scriptum fuerit, indicari queat; aliis locis literae aversae paginae adeo penetraverunt et ductibus adversae ita sese immiscuerunt, ut diligenter discernendae illae sint, si in his errare nolueris. Colorem purpureum plagulae permultae mutarunt et aut roseum aut violaceum aut fuscum traxerunt; literae argenteae maximam partem livuerunt aut rubiginarunt. Neque tamen metuendum est, ne codex iste omnino intereat, quum tanta cum cura Upsalienses asservent, ut eum ad posteritatem etiam perventurum esse non temere speremus.

Codex Carolinus [100]), rescriptus, quatuor foliis continet partes versionis epistolae ad Romanos, Isidori Hispalensis originibus superscriptas; repertus est a Knittelio anno 1756 in bibliotheca Guelferbytana; membranae sunt formae maioris, literae codici Argenteo simillimae (vid. Tabul. II, v); in Italia circa idem tempus, quo codex Argenteus, uti Knittelius existimat, scriptus, quondam in monasterium Weissenburgense [101]) delatus, inde inter numerum aliorum librorum Moguntiam venundatum missus, ibi ab Henrico Iulio de Blum emtus et Pragam deportatus, denique Antonio Ulrico regnante 1678 Guelferbytum pervenit, ubi hodie servatur. Continetur autem folio 277: Rom. 11, 33—12, 5; fol. 256: 12, 17—13, 5; fol. 255: 14, 9—20; fol. 280: 15, 3—13. Paginae divisae sunt in duas partes, quarum in altera sinistra textus

---

100) vid. Knittelium p. 316 sqq.

101) Hunc codicem ad Bobiense in Liguria coenobium pertinuisse, unde etiam bibliothecae Ambrosianae palimpsesti prodiere, datis ad Angelum Maium literis docuit v. c. Niebuhr, et eo quoque pertinuit alius, in bibliotheca Vaticana asservatus, homiliarum gothicarum fragmenta continens (Skeireins) CAST. in Addend. ad epistolam Corinth. alteram p. 83, unde Adelungium suspicantem, codicem Carol. in Hispania, Visigothorum sede, scriptum esse, erravisse apparet.

gothicus viginti septem versibus valde imparibus exaratus, in altera dextra versio latina posita est, neque cum Vulgata, neque cum textu gothico congruens.

Codices Ambrosiani numero sunt quinque, membranacei palimpsesti, e coenobio Bobiensi, quod in Liguria situm est, Mediolanum deportati, quos omnes Castillionaeus eo tempore, quo Gothi Italiae imperium tenuerunt, scriptos esse probavit [102]). Inter eos *codex A* (S 36 part. sup.; vid. Tabul. II, III), forma quarta, nunc continet Gregorii Magni homilias in Ezechielem, sub quibus latent fragmenta epistolae ad Romanos: 6, **23—8, 10. 8, 34—11, 1. 11, 11—33. 12, 8—14, 5. 16, 21—** fin. ad Corinthios prioris **1, 12—25. 4, 2—12. 5, 3—6, 1. 7, 5—28. 8, 9—9, 9. 9, 19—10, 4. 10, 15—11, 6. 11, 21—31. 12, 10—22. 13, 1—12. 14, 20—27. 15, 1—35. 15, 46—16, 11. 16, 23—** fin.; ad Corinthios alterius **1, 8—4, 10. 5, 1—9, 7. 12 1—** fin. ad Galatas **1, 22—2, 8. 2, 17—3, 6. 3, 28—4, 23. 5, 17—** fin. ad Ephesios **1, 1—2, 20. 3, 9—5, 3. 5, 17—29. 6, 9—19.** ad Philippenses **2, 26—4, 7.** ad Colossenses **1, 10—29. 2, 10—3, 8. 4, 4—13.** ad Thessalonicenses prioris **5, 22—** fin. et fragmenta epistolarum ad Thessalonicenses alterius, ad Timotheum utriusque, ad Titum et Philemonem. *Inscriptiones* in paginarum parte superiore positae, ***du kaurinþium, du aifaisium*** et aliae maximam partem mutilatione membranarum interierunt, in margine variae lectiones et glossae (vid. not. 67) minoribus, quam in textu sunt, inclinatisque literis scriptae. Ceterum codicis scripturam non eiusdem librarii esse Castillionaeus iudicat, nam alteram partem peritiore, alteram rudiore manu exaratam esse; et quamquam literae plerumque lectu non difficiles sint, tamen plagulas aliquot ita abrasas aut elutas inveniri, ut scripturam gothicam nunquam quemquam assecuturum speret. Foliorum ordo etiam ab eo, qui rescripsit, omnino perturbatus est.

Cod. B (S 45 part. sup.; vid. Tabul. II, IV) eadem qua A forma, Hieronymi explanationem in Iesaiam continet, scriptam super versionem gothicam epistolarum ad Corinthios prioris **15, 48 —** fin. ad Corinthios alterius integrae, ad Galatas **1, 1—2, 17. 4, 19 —** fin. ad Ephesios **1, 1—4, 6. 4, 17—5, 11. 6, 8—** fin. ad Philippenses **1, 14—2, 8. 2, 22—4, 17.** ad Colossenses **1, 6—29. 2, 11—** fin. ad Thessalonicenses prioris **2, 10—** fin. deinde fragmenta epistolae ad Thessalonicenses alterius, utriusque ad Timotheum et ad Titum. Literarum forma haud inelegans quidem est, sed festinationem quandam prae se ferre videtur. Propter recentem scripturam superinductam verba Ulfilana saepius aegre tantum cognoscuntur; plagularum ordo pariter atque in codice A perturbatus est.

Tertio loco is codex ponitur, quem nos *Ambrosianum* appellavimus; sunt autem quatuor tantum pagellae codicis, forma minore, versionem latinam evangeliorum continentis (I. 61 part. super.), sub qua scriptum est interpretationis gothicae fragmentum evangelii Matthaei, eiusque quidem partis, quae in codice Argenteo maximam partem nunc desideratur; lucramur autem inde **25, 38—26, 3. 26, 65—70,** pergitque, postquam hoc versu cod. Argenteus incepit, cum hoc usque ad **27, 1.** Scripturae genus est grande et ad codicem Argenteum propius quam ceteri Ambrosiani accedit (vid. Tabul. II, II).

---

102) vid. Castill. Specim. praef. p. IV sq. XV sqq.

Supersunt deinde tria folia codicis (G 82 part. sup.), in quo scripta est commentatio in libros Regum latina; librarius in usum suum convertit codices Plauti fabularum, Senecae tragoediarum et interpretationis Ulfilanae librorum Nehemiae et Esdrae; servata sunt in quatuor pagellis de Nehemia 5, 13—18. 6, 14—7, 3; duabus de Esdra 2, 28 sqq. Literarum specimen redditum est Tabul. II, I.

Quinto denique loco ponimus codicem, qui *Skeireins* continet, cuius una pars Romae in bibliotheca Vaticana cum Frontino superscripto (cod. no. 5750 membr. forma quarta) servatur, altera Mediolani (cod. Ambros E 147, membr. forma quarta), in qua super gothica concilium Chalcedonium scriptum est; vide de eo Massmannum docte atque copiose disputantem Skeir. p. 55 sqq. Eius autem mentionem eam ob causam hic fecimus, quia inde duximus Joh. 1, 29. 3, 3—5. 23—26. 29—32. 5, 21—23. 35—38 et praeterea alia ibi leguntur, quae in cod. quoque Arg. exstant; eorum varietatem in adnotatione indicavimus.

Antonium Morillonem primum versionis Ulfilanae memoriam redintegravisse supra commemoravimus; post eum Derrerus quidam totum codicem Argenteum descripsit, quae descriptio, a comite de la Gardie simul cum codice Argenteo emta et Upsaliam deportata, anno 1702 cum Olai Rudbeckii domo et libris conflagravit. Primam autem Ulfilae editionem e codice Argenteo et Derreri illa descriptione haustam Franciscus Junius adornavit [103]); ea autem editio mendis scatet ita, ut nunc eius nulla fere utilitas sit, accedit, quod multa addidit, quorum vestigia in codice nulla apparent, itemque omisit, quae vel hodie sine difficultate legi possunt. Multa autem laude dignae sunt observationes Thomae Mareshalli, Angli, volumini priori inde a pagina 385 additae. Haud melior evasit editio Georgii Stiernhielmii, consiliarii militaris suecici et praesidis collegii antiquitatum Holmiensis, quae Junianam editionem paucissimis locis emendatam, permultis etiam corruptiorem repetiit [104]). Multo maiore cum cura Ericus Benzelius, archiepiscopus Upsaliensis, et eo mortuo Eduardus Lye, Anglus, Ulfilam ediderunt [105]); nam Benzelius non solum lectiones permultas Junii et Stiernhielmii emendavit, sed etiam primus de nostrae versionis discrimine et consensu cum textu graeco verissime indicavit; unum modo desideratum est: non omnia loca evanida atque lectu difficilia dare valuit. Eum laborem suscepit Johannes ab Ihre, regiae cancellariae consiliarius et professor universitatis Upsaliensis, qui totum opus ab aliquo e Stierhielmii editione describendum curavit in eamque descriptionem emendationes ex codice Arg. ipso haustas intulit [106]); eoque in negotio ea diligentia, prudentia, peritia versatus est, quam is modo, qui codicem Argenteum suis oculis vidit, satis aestimare potest. Quae Ihre

---

103) Quatuor D. N. Iesu Christi evangeliorum versiones perantiquae duae, gothica scil. et anglosaxonica, quarum illam ex celeberrimo cod. Arg. nunc primum depromsit Fr. Junius. Accessit et glossarium gothicum. Dortrechti 1665 (Amstelodami 1684) 2 voll. 4.

104) D. N. Iesu Christi SS. Evangelia ab Ulfila Gothorum in Moesia episcopo circa annum a nato Christo CCCLX ex graeco gothice translata nunc cum parallelis versionibus sueco-gothica, norraena l. islandica et vulgata latina edita Stockholmiae, 1671, 4. cf. Eberti Allgemeines bibliograph. Lexicon II. p. 991.

105) Sacrorum evangeliorum versio gothica ex cod. Arg. emendata atque suppleta cum interpretatione latina et adnotationibus E. Benzelii edidit, observationes suas adiecit et grammaticam gothicam praemisit E. Lye, Oxonii 1750, 4.

106) Id exemplar, quod postremo in Heinatii, professoris Francofurtensis, possessionem venit, indeque nomine *Heynatii manuscriptum* vocatum est, Zahnius deinde in consilium adhibuit.

ad novam Ulfilae editionem curandam e codice duxerat atque aliunde collegerat, quum ipsi opus perficere per fata non liceret, A. F. Büschingius, gymnasii Berolinensis director, edidit [107]). Multis annis post quod Ihreo non contigerat, ut Ulfilam totum ederet, J. Chr. Zahnio, sacerdoti saxonico, contigit [108]); is autem textum non solum fragmentis epistolae ad Romanos a Knittelio inventis auxit [109]), sed etiam adhibita multa cura et Ihrei emendationibus, supplementis, adnotationibus fidissime usus, quantum potuit, emendatissimum atque integerrimum dedit, exceptis iis locis, ubi Ihre ipse codicem Argenteum diligentius inspicere neglexerat. Id quum compluribus locis factum esset, Zahnius aut in errorem perductus est, aut mendas ab Ihreo non animadversas corrigere non potuit. Praeterea optandum fuit, Zahnius maiorem sermonis gothici peritiam iudiciique subtilitatem habuisset; nam adnotationes, quas textui subiunxit, praeter quas Mareshallo, Gordono, Ihreo debet, ieiunae sunt atque ineptae, maximam partem etiam falsae. Post Zahnium nemo fragmenta Ulfilana integra edidit; sed quae de Matthaei evangelio supersunt, bis sunt edita a S. Henshallo, magistro anglico, et J. A. Schmellero, linguae germanicae in universitate Monacensi doctore [110]). Quum autem et propter priorum editionum vitiositatem et quod in iis fragmenta nuper a Maio reperta et a Castillionaeo in lucem edita [111]) non continerentur, nova Ulfilae editione opus esse [112]) videretur, ii deinde, quos eam

---

107) Iohannis ab Ihre scripta versionem Ulfilanam et linguam moeso-gothicam illustrantia ab ipso doctissimo auctore emendata novisque accessionibus aucta, iam collecta et una cum aliis scriptis similis argumenti edita ab A. F. Büsching, Berolini 1773, 4. In huius libri appendice etiam *Iohannis Gordoni,* iurisconsulti Edinburgensis, Specimen animadversionum criticarum in priscam evangeliorum versionem gothicam continetur, optimarum observationum plenum, et dolendum, quod non plura de eo linguae gothicae peritissimo atque subactissimi iudicii viro habemus.

108) Ulfilas gothische Bibelübersetzung nach Ihrens Text, mit einer grammatischwörtlichen lateinischen Uebersetzung, samt einer Sprachlehre und einem Glossar ausgearbeitet von F. K. Fulda, das Glossar umgearbeitet von W. F. H. Reinwald etc. herausgegeben von J. Chr. Zahn, Weissenfels 1805, 4.

109) Ulphilae versionem gothicam nonnullorum capitum epistolae Pauli ad Romanos e litura cuiusdam ms. rescripti, qui in augusta apud Guelpherbytanos bibliotheca adservatur etc. eruit, commentatus est datque foras F. A. Knittel 1762, 4. Eam editionem textum accuratissime lectum et erutum continere si Ebertus l. l. p. 992 dicit, aut immerita laude eam sustulit, aut de re sibi parum comperta confidentius iudicavit; nam Knittelius, quae facilia lectu sunt in codice, recte legit, in iis, quae aliquanto sunt difficiliora, saepius erravit, linguae autem gothicae proprietates ei plane incognitae fuerunt.

110) Horum virorum alter, qui libellum sic inscripsit: The gothic gospel of St. Matthew from the codex Argenteus of the fourth century with the corresponding English or Saxon from the Durham book of the eigth century etc. by S. Henshall, London 1807, 8. ad textus emendationem non solum nihil contulit, sed etiam falsis verborum distractionibus aut copulationibus eum foede maculavit; adnotationes autem textui subiectae tam sunt perversae atque ineptae, ut, quae commemorentur, non sint dignae. Multo melius Schmellerus Matthaei fragmenta edidit hoc in libello: Evangelii secundum Matthaeum versio francica seculi IX. nec non gothica sec. IV. quoad superest, Stuttgart 1827, 8. is enim vir doctissimus textum, e Zahnii editione haustum, quam emendatissime potuit, edidit, atque etiam primus fragmentis, e codice Ambrosiano detectis, auxit.

111) Ulphilae partium ineditarum in Ambrosianis palimpsestis ab *Angelo Majo* repertarum specimen coniunctis curis eiusdem Maji et C. O. Castillionaei editum, Mediolani 1819, 4. — Ulphilae versio gothica epistolae D. Pauli ad Corinthios secundae, quam etc. edidit C. O. Castillionaeus, Mediol. 1829. — Gothicae versionis epistolarum D. Pauli ad Romanos, ad Corinthios primae, ad Ephesios, quae supersunt etc. edidit C. O. Castillionaeus, Mediol. 1834. — Gothicae versionis epistolarum D. Pauli ad Galatas, ad Philippenses, ad Colossenses, ad Thessalonicenses primae, quae supersunt etc. edidit C. O. Castillionaeus, Mediol. 1835.

112) Quos in errores viros nostri aevi doctissi-

adornaturos audissemus, aut diutius cunctarentur, aut consilium abiecissent, ipsi nos ad hoc opus suscipiendum accessimus, neque solum fragmenta versionis Ulfilanae omnia colligere, sed etiam emendatius, quam adhuc factum esset, edere constituimus. Nam legentibus nobis atque diligentius relegentibus cum alteram textus partem, a Zahnio ex Ihrei adnotationibus emendatam, tum reliqua a Knittelio et Castillionaeo e codicibus hausta, permulta inventa sunt, quae trutina examinata probari non possent quibusque nulla nisi ex iterata codicum inspectione atque recognitione medicina quaeri posse videretur. Quae quum ita essent, Upsaliam et Guelpherbytum profecti singulari humanitate et liberalitate bibliothecarum custodum summa cum laude praedicanda impetravimus, ut codicem Argenteum et Carolinum ab initio ad finem usque per otium legeremus ac perlustraremus et vitia animadversa, utrum librariorum negligentiae, an editorum incuriae tribuenda essent, cognosceremus. Et in utroque codice conferendo exspectatio nostra nisi superata, certe non decepta est; quas enim lectiones olim dubias nunc suspicione liberaverimus, quam multas corruptas emendaverimus, qui adnotationes nostras perlegerit, ipse videbit. Sed multo magis, quam illi, codices Ambrosiani, quamquam a Massmanno ex parte iterum inspecti, ut denuo excuterentur necesse erat; quod quum ipsis nobis facere non liceret, Castillionaeum precibus adiimus, ut coniecturas nostras, quas dubiis et aperte falsis lectionibus substitueramus, cum codicum scriptura comparare vellet; idque negotium non solum paratissimo animo atque rarissima gratificatione et benevolentia suscepit, sed etiam tanta diligentia atque accuratione gessit, ut textus epistolarum, quantum superest, quem eius ipsius editione multo emendatiorem edidimus, summo iure Castillionaei etiam studio debeatur.

In adornanda autem nostra editione ita versati sumus ut lectiones codicum (in evangeliis Argentei, in epistolis codicis B) veras, non eas, quas exhibebant editiones, summa fide redderemus, exceptis iis solis, quae aperte falso habebant, quas quidem ex legibus sermonis emendavimus, dubias autem et quarum emendatio non esset in promptu, relinqueremus intactas; in verborum autem scriptura, quum gothicarum literarum integritatem retinere cuperemus, hanc legem servavimus, ut non *th, ch, wh, qu* scriberemus, sed simpliciter *þ* (islandicae proprie literae formam, ab aliis viris doctis iam introductam) *x, w, q* et pro *w* simplicem formam *v;* verba denique interpunctionibus diremimus frequentioribus quidem, quam in codicibus apparent, sed quae ad sensum explicandum utiles esse viderentur. Textui sic constituto versionem latinam addidimus, non qualem Zahnius confecit, ut verborum gothorum solorum ratione habita vel contra consuetudinem sermonis latini peccaret, sed quae regulas latinitatis observans verbum gothicum verbo latino redderet; in quo negotio, quantum licebat, Vulgatam secuti sumus. Denique adnotationem criticam adiecimus, qua primum editionum priorum errata enumerantur, quae quia ad historiam textus gothici pertinebant et qua diligentia quave negligentia codices a criticis adhibiti essent, cognosci posset, nunc non omittenda esse videbantur; deinde lectiones merito suspectas indicavimus, temere in dubitationem vocatas defendimus, rationes

---

mos editionum illarum vitia perduxerint, inter alia optime cognoscitur e disputatione Graffii de infirma germanicae linguae declinatione conscripta, multa doctrina repleta, in Novi diarii societatis eruditorum Berolinensium etc. volumine altero inde a pag. 1. edita; is enim leges constituit plerasque, e lectionibus falsis deductas, quarum eum cognitis veris lectionibus, etiamsi non poenitebit, tamen loca, quae nunc citavit tanquam probantia, non probare id, quod voluit, ipse intelliget.

emendationum aut explicationum ab aliis initas sub indicium vocavimus, neque ubi Gothus aut minus recte in interpretatione versatus esset, aut contra sermonem suum peccavisset, aut graeca falso legisset, animadvertere omisimus; tum textus nostri et graeci vulgati frequentem discrepantiam notavimus, vulgatus autem textus graecus nobis est, quem Griesbachii editio praebet, praeterque varietates ibi positas Millium etiam et Matthaeium consuluimus; denique varietates vel in altero codice inventas, vel in marginibus adscriptas ibi adiunximus, ita ut quae in textu aliarum editionum sint, omnia, de adnotationibus, observationibus, aliorum explicandi conatibus, ea quae utilia viderentur, librorum autem gothicorum additamenta, glossae, variae lectiones, gothici et graeci textus diversitates omnes indicatae inveniantur. Ut breviores esse possemus, notis usi sumus fere his:

‡ significat lectionem prorsus falsam.
+ — lectionem non falsam quidem, sed quam codd. non agnoscant.
∾ — verborum transpositionem.
° (supra lineam positum) — verborum omissionem.
gr. — lectionem textus graeci Griesbachiani.
gr. omn. — lectionem codicum graecorum omnium.
cod. et *codd.* — lectionem codicis vel lectiones codicum a Griesb. citatorum.
div. — divisim.
ict. — iunctim.
pr. — primum.
sec. — secundum.
tert. — tertium.
coni. — coniecit l. coniectura.
vers. vel *verss.* — versio vel versiones.
lac. — lacuna.
editt. — editiones Ulfilae, quae nostram praecesserunt.
B. — Benzel.
B. A. — Bairische Annalen.
Bü. — Büsching.
Cast. — Castiglione.
F. — Fulda.
G. s. *Gord.* — Gordon.
GGA. — Göttingische Gelehrte-Anzeigen.
Gr. — Grimm, Deutsche Grammat.
H. — Henshall.
HLZ. — Hallische Literaturzeitung.
Hx. — Heinatzii manuscriptum.
Ih. — Ihre.
J. s. *Jun.* — Junius.
Kn. — Knittel.
MGA. — Münchner Gelehrte-Anzeigen.
LM. — Lye-Manning.
Mi. — Matthaei.
Mill. — Millius.
Msm. — Massmann.
Rw. — Reinwald.
Sch. — Schulz.
Schm. — Schmeller.
Sk. — Skeireins.
St. — Stiernhielm.
W. J. — Wiener Jahrbücher.
Z. — Zahn.

III. In adnotatione.

p. 2 col. 1 lin. 6 del. *omn.*
— 3 — 1 — 17 post *Ulf.* adde: c. cod. 6 (uti Scholzius notat).
— 7 — 2 — 2 vide quae de h. l. ad Gal. 2, 6 diximus.
— 9 — 2 — 6 post *loco* adde: c. codd.
— 10 — 1 — 2 pro *ïs* leg. *is.*
cod. — 2 — 3 pro ∾ *gr. omn.* l. gr. omn. *αὐτοῦ ἡ λέπρα.*
— 12 — 2 — 7 pro *pluralis* l. masculinum.
— 18 — 1 — 1 post *gr.* adde: omn.
— 42 — 1 — 11 post 31 adde: L.
— 45 — 1 — 4 pro 3 leg. 5.
— 54 — 1 — 2 pro *skulþs* l. *skulds.*
— 56 — 2 — 4 post 18 adde: *gavairpiþ*] proiicit, gr. fere omn. *ῥήσσει;* Goth. c. cod. 12 ap. Mi. *ῥίπτει.*
— cod. — 2 — 14 pro *valvnon — afvapnon, gafullnon* l. *valvnan, afvapnan, gafullnan.*
— 62 — 2 — 5 post 10 adde: vid. tamen ad Gal. 6, 12.
— 64 — 2 — 13 pro 8 l. 3.
— 65 — 2 — 5 post *ἀκολουθοῦντες* adde: vel potius librarii negligentia verba *jah þai afargaggandans* exciderunt, cf. ad Rom. 9, 15.
— 73 — 2 — 8 sq. pro *ubuhwopida* et paulo post *ufwopida* l. *ubuhvopida — ufvopida.*
— 80 — 2 — 16 post 11 adde: pro *afar sabbate* fort. ict. legendum *afarsabbate,* sicut *aftermontag* olim dicebatur pro *dienstag,* cf. Grim. Deutsche Rechtsalterth. p. 820.
— 92 — 2 — 9 post *allh* adde: vid. ad Gal. 5, 15.
— 94 — 2 — 13 sq. vid. Prolegg. pag. XXVII.
— 118 — 1 — 1 sq. pro *urrumnada* et *usrumnada* leg. *urrumnoda* et *usrumnoda.*
— 157 — 2 — 2 pro 28 l. 18.
— 161 — 1 — 4 post *ἀποθάνῃ* adde: *καί* c. Goth. omittunt Vulg. Colb. Patrr. lat.
— 163 — 1 — 8 pro *conspirat* lege: (dixit cum esset) conspirare Z. haud ita recte dicit.
— 176 — 1 — 14 pro 15 l. 16.
cod. — 2 — 1 post *omn.* adde: praeter cod. 235.
cod. — cad. — 7 del. *omn.* et post *c.* adde: cod. L ev. 15.
— 183 — 1 — 5 post *ad* adde: L.
— 207 — 1 post l. 10 adde: 7, 22. *ïnnumin*] vid. ad Coloss. 1, 29.
— 212 — 1 — 8 pro *Cast.* — *excidere* sic legendum est: sic cod. A syllabis *us da* supra lineam
daus
scriptis (*urraisidauþaim*), quod quum Cast. initio non conspexisset ‡ *urraisi* edidit.
— 219 — 1 — fin. adde: 13, 13 *dragkameim*] vid. ad Gal. 5, 21.
— 221 — 2 — 9 post 23 adde: *gaius*] sic Cast. sine punctorum supra *i* positorum vestigio et h. l. et Cor. 1, 1, 14 in cod. A scriptum esse dicit; minus recte autem Goth. ita scripsit, nunquam enim hoc nomen bisyllabum est ita, ut *ai* vocales diphthongum efficiant.
— 222 — 1 post l. 3 adde: 1, 14. *gaiu*] vid. ad Rom. 16, 23.
— 224 — 2 — 3 pro *ushrainaiþ — ushraineiþ* lege: *ushraineiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *ushrainaiþ.*
— 226 — 2 — 19 post *legerit* adde: codice denuo inspecto Cast. *ainwarjatoh* scriptum esse sibi videri dicit; quae lectio si vera est, Goth. *ἕκαστον* pro genere neutro habuit.

p.	232	col. 2	lin.	1	pro *matjiduþ* l. *matjiduh.*
—	240	— 1	—	2	vid. Prolegg. pag. XXI, not. 66.
—	248	— 2	—	10	pro *codd.* l. gr.
—	249	— 1	—	11	post *vairþam* adde: c. gr. omn.; lectio codicis B c. Patrr. lat. conspirat.
—	268	— 2	—	17	post *nibai* adde: (nisi).
—	283	— 1	—	7	quae post *alla* leguntur, delenda sunt omnia.
—	295	— 2	—	2	pro A l. B.
—	298	— 1	—	3	pro A l. B.
—	308	— 2	—	6	ante *fraujin* adde: *saggvim*] sic cod. B. Cast. ‡ *saggvam.*
—	315	— 1	—	11	pro *þiuhaiþ* l. *tiuhaiþ.*

Aivaggeljo þairh Matþaiu.

3, 11 Aþþan ïk ïn vatin ïzvis daupja. ïþ sa afar mis gaggida svinþoza mis ïst.
þizei ïk ni ïm vairþs ei anahneivands andbindau skaudaraip skohis ïs. sah
5, 8 þan ïzvis daupeiþ ïn ahmin veihamma. — audagai þai hrainjahairtans. unte
15 þai guþ gasaiwand. — ... ak ana lukarnastaþan. jah liuteiþ allaim þaim ïn
16 þamma razna. sva liuhtjai liuhaþ ïzvar ïn andvairþja manne. ei gasaiwaina
17 ïzvara goda vaurstva jah hauhjaina attan ïzvarana þana ïn himinam. ni hug-
jaiþ ei ïk qemjau gatairan vitoþ aiþþau praufetuns. ni qam gatairan ak usfulljan.

Evangelium per Matthaeum.

3, 11. At ego in aqua vos baptizo, verum hic post me veniens maior me est, cuius ego non sum dignus, ut me - inflectens resolvam corrigiam calcei eius; hic vero vos baptizat in spiritu sancto. — 5, 8. Beati hi mundi - corde, nam hi deum vident. — 15. ... sed super candelabrum, et lucet omnibus his in hac domo. 16. Sic luceat lux vestra in praesentia hominum, ut videant vestra bona opera et celebrent patrem vestrum hunc in coelis. 17. Ne putetis, quod ego venerim abrogare legem aut profetas; non veni abrogare, sed perficere.

Adnotatio.

3, 11. Hunc versum et 5, 8, qui in cod. Arg. non leguntur, ex libro, qui a Massmanno editus *Skeireins aivaggeljons þairh ïohannen* inscribitur, addidimus. Hic prior versus citatus est Sk. p. 14 (42). — *ïn — daupja*] ~ gr. omn., deinde Goth. ° *εἰς μετάνοιαν*, quod in locis parallelis (Mc. 1, 8. L. 3, 16. J. 1, 26) gr. etiam omittunt; eadem verba M. 9, 13. Mc. 2, 17 et apud Goth. et apud quosdam gr. desiderantur. — *ïk*] sec. ego, ° gr. omn. — *anahneivands*] me inflectens, ° gr. omn., videtur ex Mc. 1, 7 additum esse (cf. ad 27, 42). — *andbindau — ïs*] solvam corrigiam calcei eius, gr. omn. *τὰ ὑποδήματα βαστάσαι*. — *þan*] vero, ° gr. omn. — *veihamma*] Ulf. c. cdd. ° *καὶ πυρί*.

5, 8. Hic versus primum editus in Ulfilae partium ineditarum specimine ab Ang. Maio et C. O. Castillionaeo edito pag. 24, nunc repetitur Sk. p. 26 (48). — *audagai*] leguntur deinde *auk þan qaþ* (enim autem dixit), quae ab auctore hujus operis, ut verba scripturae sacrae cum suis cohaererent, addita sunt.

5, 15. Principium eorum, quae conservata sunt in cod. Arg. — *lukarnastaþan*] J. St. + *lukarnastaþin*, H. ‡ div. — *liuteiþ*] utrum sic, an *liugeiþ*, quod editt. habent, in cod. Arg. scriptum sit, hodie distingui non potest; nos cum G. (Ulfil. illustr. append. p. 50) praetulimus *liuteiþ*, quod pro *liuhteiþ* (Cor. 1, 4, 5) errore librarii scriptum esse, ille recte dicere videtur, vid. vs. 16 *liuhtjai*, adde Cor. 2, 4, 4 *liuhtjai*, vs. 6 *liuhtida*. Singulae literae librarii negligentia saepius omissae sunt, *h* ipsum Mc. quoque 15, 38 *als* pro *alhs*, L. 6, 12 *þairvakands* pro *þairhvakands*, 6, 17 et 8, 4 *hiuma* pro *hiuhma*, J. 6, 12 *drausnos* pro *drauhsnos*. — *þamma*] H. ‡ *þamna*.

5, 16. *liuhtjai*] H. ‡ *liughtjai*.

5, 17. *ïk*] ego, ° gr. omn., B. ‡ *ni*. — *ei ïk qemjau*] J. St. + *ei qam*.

18 amen auk qiþa ïzvis. und þatei usleiþiþ himins jah airþa. jota ains aiþþau
19 ains striks ni usleiþiþ af vitoda. unte allata vairþiþ. ïþ saei nu gatairiþ aina
anabusne þizo minnistono jah laisjai sva mans. sah minnista haitada ïn þiudangard-
jai himine. ïþ saei taujiþ jah laisjai sva. sah mikils haitada ïn þiudangardjai himine.
20 qiþa auk ïzvis þatei nibai managizo vairþiþ ïzvaraizos garaihteins þau
21 þize bokarje jah fareisaie. ni þau qimiþ ïn þiudangardjai himine. hauside-
duþ þatei qiþan ïst þaim airizam. ni maurþrjais. ïth saei maurþreiþ. skula
22 vairþiþ stauai. aþþan ïk qiþa ïzvis þatei wazuh modags broþr seinamma
svare skula vairþiþ stauai. ïþ saei qiþiþ broþr seinamma raka. skula vair-
þiþ gaqumþai. aþþan saei qiþiþ dvala. skula vairþiþ ïn gaiainnan funins.
23 jabai nu bairais aibr þein du hunslastada jah jainar gamuneis þatei broþar
24 þeins habaiþ wa bi þuk. aflet jainar þo giba þeina ïn andvairþja hunsla-
stadis jah gagg faurþis gasibjon broþr þeinamma jah biþe atgaggands at-
25 bair þo giba þeina. sijais vaila hugjands andastauin þeinamma sprauto. und
þatei ïs ïn viga miþ ïmma. ïbai wan atgibai þuk sa andastaua stauin
26 jah sa staua þuk atgibai andbahta. jah ïn karkara galagjaza. amen qiþa

---

18. Amen enim dico vobis, usque dum perit coelum et terra, jota unum aut una linea non perit de lege, donec omne fit. 19. Verum qui nunc abrogat unum praeceptorum horum minimorum et doceat sic homines, hic minimus nominatur in regno coelorum: verum qui facit et doceat sic, hic magnus nominatur in regno coelorum. 20. Dico enim vobis, quod, nisi plus fit vestrae iustitiae, quam horum scribarum et Farisaeorum, non quidem venitis in regnum coelorum. 21. Audistis, quod dictum est his maioribus: ne occidas; verum qui occidit, reus fit iudicio; 22. at ego dico vobis, quod quisque iratus fratri suo temere reus fit iudicio; verum qui dicit fratri suo: raka! reus fit concilio; at qui dicit: fatue! reus fit in geennam ignis. 23. Si igitur feras munus tuum ad aram et illic recorderis, quod frater tuus habet aliquid contra te; 24. relinque illic hanc oblationem tuam in praesentia arae et vade prius te-reconciliare fratri tuo et posthac accedens offer hanc donationem tuam. 25. Sis bene volens adversario tuo propere, usque dum es in via cum eo, ne quando tradat te hic adversarius iudici et hic iudex te tradat commentariensi, et in carcerem ducaris. 26. Amen dico

---

5, 18. *jah*] H. ‡ *jau.* — *allata vairþiþ*] J. St. B. ‡ *alla gavairþiþ*, H. ‡ *alla tavairþiþ.*

5, 19. *sah*] pr. Z. + *sa;* ceterum ° gr. omn. — *þiudangardjai*] H. ‡ div. — *sva*] sec. sic, ° gr.

5, 20. *ni þau*] editt. ‡ jct. — *ïzvaraizos garaihteins*] ∾ gr. omn. Ceterum Ulf. ° *πλεῖον.*

5, 22. *skula*] pr. Schn. ‡ *scula.*

5, 23. *jabai*] H. semper ‡ *gabai.* — *aibr*] sic cod. Arg.; neque Ihrii conjectura *bair,* neque Zahnii *libr* digua, quae recipiatur, quia utrumque verbum auctoritate caret; nec *giba* habet, quo se commendet, quum *þein,* non *þeina,* quod *giba* postulat, in textu scriptum sit. Vocem *aibr* dubiae originis et significationis Grim. quoque I. 44 sq. retinuit.

5, 24. *andvairþja*] H. ‡ *andvirþja.* — *gasibjon*] te reconciliare, gr. omn. *διαλλάγηθι.* — *atbair*] H. ‡ div.

5, 25. *atgibai þuk*] ∾ gr. omn.

5, 26. *minnistan*] minimum, gr. omn. *ἔσχατον,* quapropter Sch. Ulfilam in suo libro *ἐλάχιστον* legisse suspicatur; fortasse Gothus falso vertit, quod quidem non semel tantum ei accidit.

27 þus. ni usgaggis jainþro. unte usgibis þana minnistan kintu. hausideduþ þa-
28 tei qiþan ïst. ni horinos. aþþan ïk qiþa ïzvis þatei wazuh saei saiwiþ qi-
29 non du luston ïzos. ju gahorinoda ïzai ïn hairtin seinamma. ïþ jabai augo
þein þata taihsvo marzjai þuk. usstagg ïta jah vairp af þus. batizo ïst auk
þus ei fraqistnai ains liþive þeinaize jah ni allata leik þein gadriusai ïn gai-
30 ainnan. jah jabai taihsvo þeina handus marzjai þuk. afmait þo jah vairp af
þus. batizo ïst auk þus ei fraqistnai ains liþive þeinaize jah ni allata leik
31 þein gadriusai ïn gaiainnan. qiþanuh þan ïst þatei wazuh saei afletai qen.
32 gibai ïzai afstassais bokos. ïþ ïk qiþa ïzvis þatei wazuh saei afletiþ qen
seina ïnuh fairina kalkinassaus. taujiþ þo horinon. jah sa ïze afsatida liugaiþ.
33 horinoþ. aftra hausideduþ þatei qiþan ïst þaim airizam. ni ufarsvarais.
34 ïþ usgibais fraujin aiþans þeinans. aþþan ïk qiþa ïzvis ni svaran allis. ni

---

tibi: non exis illinc, donec reddis hunc minimum obolum. 27. Audistis, quod dictum est: ne moecheris; 28. at ego dico vobis, quod omnis qui adspicit mulierem ad concupiscendam eam, iam moechatus - est - cum ea in corde suo. 29. Verum si oculus tuus hic dexter sollicitet te, erue eum et proiice a te, melius est enim tibi, ut perdatur unum membrorum tuorum et non totum corpus tuum cadat in geennam; 30. et si dextra tua manus sollicitet te, abscinde hanc et proiice a te; melius est enim tibi, ut perdatur unum membrorum tuorum et non totum corpus tuum cadat in geennam. 31. Dictum autem est, quod omnis qui repudiet uxorem, det ei divortii libros; 32. verum ego dico vobis, quod omnis qui repudiat uxorem suam sine crimine adulterii, facit hanc moechari; et hic qui repudiatam ducit - in - matrimonium, moechatur. 33. Iterum audistis, quod dictum est his maioribus: ne peieres, verum reddas domino iuramenta tua; 34. at ego dico vobis, non iurare omnino, non

---

5, 29. *þata*] J. St. ‡ *þana*. — *usstagg*] Schm. ‡ *afstagg*; codicis Arg. lectionem esse falsam pro *usstigg*, iam Grim. II. 190* recte notavit. In codice rasum est *a*, qua re fortasse emendatio indicatur. — *gadriusai*] Z. praef. p. XIV absurde contendit Gothum legisse πέσῃ pro βληϑῇ, scilicet Ulfilam habet pro interprete verborum graecorum tenacissimo; at cf. 6, 2 *andnemum* (acceperunt) = ἀπέχουσι, et alia.

5, 30. *þeinaize*] St. ‡ *þeinlize*. — *gadriusai*] H. + *driusai*.

5, 31. *qiþanuh þan*] J. St. Hz. uti fere ubique ‡ *quiþan uhþan*; nam *uh* est particula enclitica, non proclitica, vid. Gram.; hunc errorem permultis locis Z. quoque admittit. — *wazuh*] cod. Arg. ‡ *wa* || *wazuh*; sic saepius syllabae in lineae antecedentis fine scriptae, ab initio sequentis repetitae sunt, vid. ad L. 1, 66. J. 9, 41. — *qen*] Ulf. ° αὐτοῦ.

5, 32. *sa ïze*] F. + *sa ïzei;* Hz. ex corr. ‡ *saïze;* Z. h. l. et 7, 15 recte div., sed Mc. 9, 1 ‡ jct.

5, 33. *ni ufarsvarais*] J. St. B. H. ‡ *niu farsvarais*. — *usgibais*] St. ‡ *usgibas*. — *fraujin*] in cod. Arg. exceptis iis locis, ubi non de deo aut Jesu sermo est (M. 6, 24. 27, 63. L. 16, 13. J. 15, 15) semper scribitur per notam *fin* (sic etiam *fins*, *fan* pro *fraujins*, *fraujan*), quam J. St. B. H. ‡ *fanin* sunt interpretati, rectam atque integram formam primus restituit Gordon. p. 51.

5, 34. *guþs*] editt. ‡ *goþs*, H. ‡ *jþ*. Ceterum editiones semper forma *goþ*, *goþis* etc. utuntur; Maresh. p. 408, Gord. p. 52 f. et Ih. *guþ*, *guþs* scribi merito iusserunt, vid. Joh. 10, 34, ubi sine nota *guda* legitur; sic semper etiam Castill. in editione epistolarum recte dedit.

35 bi himina. unte stols ïst guþs. nih bi airþai. unte fotubaurd ïst fotive ïs.
36 nih bi ïairusaulymai. unte baurgs ïst þis mikilins þiudanis. nih bi haubida
37 þeinamma svarais. unte ni magt ain tagl weit aiþþau svart gataujan. sijaiþ-
þan vaurd ïzvar, ja ja. ne ne. ïþ þata managizo þaim us þamma ubilin ïst.
38. 39 hausideduþ þatei qiþan ïst. augo und augin jah tunþu und tunþau. ïþ ïk
qiþa ïzvis ni andstandan allis þamma unseljin. ak jabai was þuk stautai bi
40 taihsvon þeina kinnu. vandei ïmma jah þo anþara. jah þamma viljandin
41 miþ þus staua jah paida þeina niman. aflet ïmma jah vastja. jah jabai was
42 þuk ananauþjai rasta aina. gaggais miþ ïmma tvos. þamma bidjandin þuk
43 gibais jah þamma viljandin af þus leiwan sis ni usvandjais. hausideduþ
44 þatei qiþan ïst. frijos newundjan þeinana jah fiais fiand þeinana. aþþan ïk
qiþa ïzvis. frijoþ fijands ïzvarans. þiuþjaiþ þans vrikandans ïzvis. vaila taujaiþ

---

per coelum, nam sedes est dei; 35. neque per terram, nam scabellum est pedum eius; nec per Ierusolymam, nam civitas est huius magni regis; 36. neque per caput tuum iures, nam non potes unum pilum album aut nigrum reddere. 37. Sit autem verbum vestrum: sane, sane; minime, minime; verum hoc plus his ex hoc malo est. 38. Audistis, quod dictum est: oculum pro oculo et dentem pro dente; 39. verum ego dico vobis, non resistere omnino huic malo, sed si quis te percutiat ad dextram tuam malam, offer ei etiam hanc alteram. 40. Et huic volenti cum te iudicium et pallium tuum tollere, permitte ei etiam tunicam. 41. Et si quis te cogat miliare unum, eas cum eo duo. 42. Huic oranti te des et huic volenti a te mutuari sibi, ne avertaris. 43. Audistis, quod dictum est: ames propinquum tuum et oderis inimicum tuum; 44. at ego dico vobis: ametis inimicos vestros, benedicatis his persequentibus vos, bene faciatis

---

5, 35. *þiudanis*] H. ‡ *þiudanins*.

5, 36. *gataujan*] H. ‡ *gataugan* (sic 5, 47).

5, 37. *sijaiþ-þan*, J. ‡ *sij aiþþan*, B. + *sijai þan*, Z. ‡ *sijaiþ þan*, H. ‡ *sijai þau*, Schm. ‡ *sijai-þþan*. Veram huius formae naturam nullus interpretum perspexit; Z. coaluisse eam putat ex *sijai* et *uþþan* vel *aþþan*, quod synaloephes genus cum *aþþan* inauditum est; aliquid veri inest in altera illa opinione; Schm. videtur aliquid desiderare, quod puncto posito indicat. Res autem ita se habet: *uh* particula enclitica cum vi quadam copulativa ab initio sententiarum verbis annectitur; quod si ea vox, cui annectitur, in vocalem longam aut diphthongum desinit, ad vitandum hiatum *u* particulae omittitur; nostro loco igitur *sijaih* pro *sijaiuh* (uti *viljauh* [Cor. 1, 11, 3], *sumaih*, *þaih*, al. pro *viljau-uh*, *sumai-uh*, *þai-uh*); sin vero brevis est vocalis terminationis, ea ipsa abiicitur et integra particula *uh* additur (J. 6, 64 *vissuh*, L. 7, 6 *ïddjuh* al. pro *vissa-uh*, *ïddja-uh*). Deinde illud *h* saepius subsequenti consonanti assimilatur, cf. *jan-ni* 25, 42. *jag-gabairaidau* J. 3, 4. *jas-sa* M. 26, 71. *nis-sijai* L. 20, 16 et potissimum *sumaiþ-þan* M. 26, 67. J. 11, 46. *þaiþ-þan* Rom. 12, 4. Frequentatur ea figura in epistolis, vid. Mssm. Sk. p. 60.

5, 39. *allis*] omnino, ° gr. omn., solus Ptolem. ap. Epiphan. Haeres. 33, 6 testante Millio *ὅλως* habet. — *unseljin*] H. ‡ *unselgin*. — *taihsvon*] H. ‡ *taishvon*.

5, 40. *staua*] St. ‡ *stava*.

5, 42. *jah*] St. ‡ *jak*.

5, 43. *fiais*] St. ‡ *filis*. — *newundjan*] H. ‡ div.

5, 44. Falluntur Griesb. et Mill. opinantes Gothum *καὶ διωκόντων ὑμᾶς* omisisse, nam ea verbis *jah vrikandans ïzvis* reddidit; potius in suo codice legit et secundum eum vertit: *ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.* Ita nec

45 þaim hatjandam ïzvis jah bidjaiþ bi þans usþriutandans ïzvis. ei vairþaiþ
sunjus attins ïzvaris þis ïn himinam. unte sunnon seina urranneiþ ana ubi-
46 lans jah godans jah rigneiþ ana garaihtans jah ana ïnvindans. jabai auk fri-
joþ þans frijondans ïzvis ainans. wo mizdono habaiþ. niu jah þai þiudo þata
47 samo taujand. jah jabai goleiþ þans frijonds ïzvarans þatainei. we managizo
48 taujiþ. niu jah motarjos þata samo taujand. sijaiþ nu jus fullatojai svasve
6, 1 atta ïzvar sa ïn himinam fullatojis ïst. atsaiwiþ armaion ïzvara ni
taujan ïn andvairþja manne du saiwan ïm. aiþþau laun ni habaiþ fram
2 attin ïzvaramma þamma ïn himinam. þan nu taujais armaion. ni
haurnjais faura þus svasve þai liutans taujand ïn gaqumþim jah ïn ga-
runsim. ei hauhjaindau fram mannam. amen qiþa ïzvis. andnemun miz-
3 don seina. ïþ þuk taujandan armaion ni viti hleidumei þeina. wa tau-
4 jiþ taihsvo þeina. ei sijai so armahairtiþa þeina ïn fulhsnja jah atta þeins.
5 saei saiwiþ ïn fulhsnja. usgibiþ þus ïn bairhtein. jah þan bidjaiþ. ni si-
jaiþ svasve þai liutans. unte frijond ïn gaqumþim jah vaihstam plapjo stan-
dandans bidjan. ei gaumjaindau mannam. amen qiþa ïzvis þatei haband

---

his odientibus vos et precemini pro his calumniantibus vos, 45. ut fiatis filii patris vestri huius in coelis, nam solem suum oriri - facit super malos et bonos et pluere - facit super iustos et super iniustos. 46. Si enim amatis hos amantes vos solos, quam mercedum habetis? nonne etiam hi paganorum hoc ipsum faciunt? 47. Et si salutatis hos amicos vestros tantum, quo plus facitis? nonne etiam portitores hoc ipsum faciunt? 48. Sitis igitur vos perfecti, sicut pater vester hic in coelis perfectus est. 6, 1. Curate beneficium vestrum non facere in praesentia hominum, ut videamini eis, alioquin mercedem non habetis a patre vestro hoc in coelis. 2. Quum igitur facias beneficium, ne cornu - canas ante te, sicut hi simulatores faciunt in conciliis et in viis, ut celebrentur ab hominibus; amen dico vobis: acceperunt mercedem suam. 3. Verum te facientem beneficium ne sciat sinistra tua, quid faciat dextra tua, 4. ut sit hoc beneficium tuum in abscondito et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi in aperto. 5. Et quum oretis, ne sitis sicut hi simulatores, nam amant in conciliis et angulis platearum stantes orare, ut observentur hominibus; amen dico vobis, quod habent

---

opus est verbo *vrikan* novam significationem tribuere, quam eius etymon respuit, nec cum Rw. *fraqiþandans* pro *vrikandans* coniicere; cf. ad L. 3, 14.

5, 45. *ana*] tert. super, ° gr. omn.

5, 46. *ainans*] solos, ° gr. omn. — *þiudo*] paganorum, gr. τελῶναι.

5, 47. *frijonds*] amicos, gr. ἀδελφούς. — *taujiþ*] H. ‡ *taugiþ*, uti vs. 36 et saepius. — *motarjos*] portitores, gr. ἐθνικοί. — *þata samo*] hoc ipsum, gr. οὕτω.

5, 48. *fullatojai*] H. utrumque ‡ div. — *atta*] H. ‡ *attah*. — *ïzvar*] Z. ‡ *zvar*.

6, 1. *armaion*] St. ‡ *armajon*; ceterum gr. δικαιοσύνην. — *andvairþja*] St. ‡ *andvairþia*, H. ‡ *andvairþga*.

6, 2. *ei*] H. ° ‡. — *hauhjaindau fram*] H. ‡ *hauhjainda ufram*. — *andnemun*] H. ‡ div. uti saepius.

6, 4. *sijai*] Z. + *siai*. — *þeina*] gr. ante *so*. — *fulhsnja*] pr. cod. Arg. ‡ *fulhsja*. — *fulhsnja*] sec. Ulf. ° αὐτός c. codd. et verss.

6, 5. *bidjaiþ* — *sijaiþ*] oretis — sitis, gr. προσεύχῃ — ἔσῃ. — *jah*] sec. Ulf. ° ἐν. — *plapjo*] quum in nulla germanicarum linguarum hoc verbum inveniatur, Ulfilas ex graeca mutuasse videtur πλατεῖα, eamque ob causam *platjo* scribendum esse putamus.

6 mizdon seina. ïþ þu þan bidjais. gagg ïn heþjon þeina jah galukands haur-
dai þeinai bidei du attin þeinamma þamma ïn fulhsnja jah atta þeins. saei
7 saiwiþ ïn fulhsnja. usgibiþ þus ïn bairhtein. bidjandansuþ-þan ni filuvaurd-
jaiþ svasve þai þiudo. þugkeiþ ïm auk ei ïn filuvaurdein seinai andhausjain-
8 dau. ni galeikoþ nu þaim. vait auk atta ïzvar. þizei jus þaurbuþ. faurþizei
9 jus bidjaiþ ïna. sva nu bidjaiþ jus. atta unsar þu ïn himinam. veihnai namo
10 þein. qimai þiudinassus þeins. vairþai vilja þeins sve ïn himina jah ana
11. 12 airþai. hlaif unsarana þana sinteinan gif uns himma daga jah aflet uns
13 þatei skulans sijaima svasve jah veis afletam þaim skulam unsaraim. jah ni
briggais uns ïn fraistubnjai. ak lausei uns af þamma ubilin. unte þeina ïst
14 þiudangardi jah mahts jah vulþus ïn aivins. amen. unte jabai afletiþ
15 mannam missadedins ïze. afletiþ jah ïzvis atta ïzvar sa ufar himinam. ïþ ja-
bai ni afletiþ mannam missadedins ïze. ni þau atta ïzvar afletiþ missadedins
16 ïzvaros. aþþan biþe fastaiþ. ni vairþaiþ svasve þai liutans gaurai. fravard-
jand auk andvairþja seina. ei gasaiwaindau mannam fastandans. amen qiþa
17 ïzvis þatei andnemun mizdon seina. ïþ þu fastands salbo haubiþ þein jah

mercedem suam. 6. Verum tu, quum oras, vade in cubiculum tuum et claudens ianuam tuam ora ad patrem tuum hunc in abscondito, et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi in aperto. 7. Orantes autem ne multa-loquamini sicut hi paganorum; videtur eis enim ut in multiloquio suo exaudiantur. 8. Ne similes-sitis igitur his, scit enim pater vester, cuius vos indigetis, antequam vos oretis eum. 9. Sic igitur oretis vos: pater noster tu in coelis, sanctificetur nomen tuum, 10. veniat regnum tuum, fiat voluntas tua, ut in coelo, etiam super terra; 11. panem nostrum hunc quotidianum da nobis hodierno die, 12. et remitte nobis, quod rei simus, sicut etiam nos remittimus his debitoribus nostris, 13. et ne ducas nos in tentationem, sed libera nos ab hoc malo: nam tuum est regnum et potentia et gloria in secula, amen. 14. Nam si remittitis hominibus peccata eorum, remittit etiam vobis pater vester hic super coelis; 15. verum si non remittitis hominibus peccata eorum, non quidem pater vester remittit peccata vestra. 16. At quando ieiunatis, ne fiatis sicut hi simulatores tristes; permutant enim facies suas, ut videantur hominibus ieiunantes; amen dico vobis, quod acceperunt mercedem suam. 17. Verum tu ieiunans unge caput tuum et

6, 6. *galukands*] J. St. ‡ *galaukands*. — *haurdai*] Zahnii coniectura *paurdai* non necessaria est, vid. Cor. 2, 2, 12.

6, 7. *bidjandansuþ-þan*] editt. ‡ *bidjandans uþþan*.

6, 8. *jus*] pr. vos, ° gr. omn., H. ‡ *gus*, ut saepius *g* pro *j*. — *faurþizei*] H. ‡ div.

6, 9—13. Oratio dominica saepius, sed male repetita in libris varii argumenti, e. g. in Anonymi libro de literis et lingua Getarum, quem edidit Bonav. Vulcan., Graeteri Bragure I. p. 110. Adelungii Mithridate II. p. 182. — *þu*] tu, gr. ὁ, vid. ad L. 6, 20.

6, 11. *sinteinan*] ea vox, Adelungio l. l. obscurae significationis esse visa, comparanda est cum *sciteins* Cor. 2, 11, 28 = ὁ καθ' ἡμέραν; significat igitur quotidianum. — *himma daga*] editt. ‡ jct.

6, 13. *unte—amen*] ° gr.

6, 15. *ni þau*] editt. ‡ jct., nam *þau* pertinet ad verbum *afletiþ*.

6, 16. *svasve*] Z. + *sve*. — *fravardjand*] J. St. ‡ *fravaurdjand*, H. ‡ *fravardjana*. — *gasaiwaindau*] J. St. ‡ *gasaiwandau*.

6, 17. *haubiþ þein*] ∾ gr. omn.

18 ludja þeina þvah. ei ni gasaiwaizau mannam fastands ak attin þeinamma
þamma ïn fulhsnja. jah atta þeins. saei saiwiþ ïn fulhsnja. usgibiþ þus.
19 ni huzdjaiþ ïzvis huzda ana airþai. þarei malo jah nidva fravardeiþ jah
20 þarei þiubos ufgraband jah hlifand. ïþ huzdjaiþ ïzvis huzda ïn himina.
þarei nih malo nih nidva fravardeiþ jah þarei þiubos ni ufgraband nih
21. 22 stiland. þarei auk ïst huzd ïzvar. þaruh ïst jah hairto ïzvar. lukarn lei-
kis ïst augo. jabai nu augo þein ainfalþ ïst. allata leik þein liuhadein vairþiþ.
23 ïþ jabai augo þein unsel ïst. allata leik þein riqizein vairþiþ. jabai nu liu-
24 haþ þata ïn þus riqiz ïst. þata riqiz wan filu. ni manna mag tvaim fraujam
skalkinon. unte jabai fijaiþ ainana. jah anþarana frijoþ. aiþþau ainamma uf-
hauseiþ. ïþ anþaramma frakann. ni maguþ guþa skalkinon jah mammonin.
25 duþþe qiþa ïzvis. ni maurnaiþ saivalai ïzvarai. wa matjaiþ jah wa drigkaiþ.
nih leika ïzvaramma. we vasjaiþ. niu saivala mais ïst fodeinai jah leik
26 vastjom. ïnsaiwiþ du fuglam himinis. þei ni saiand nih sneiþand nih
lisand ïn banstins. jah atta ïzvar sa ufar himinam fodeiþ ïns. niu jus

---

faciem tuam lava; 18. ut non videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo huic in abscondito, et pater tuus, qui videt in absconditum, reddit tibi. 19. Ne colligatis vobis thesauros super terra, ubi tinea et aerugo perdit et ubi fures effodiunt et furantur. 20. Verum colligite vobis thesauros in coelo, ubi neque tinea neque aerugo perdit et ubi fures non effodiunt neque furantur. 21. Ubi enim est thesaurus vester, ibi est etiam cor vestrum. 22. Lucerna corporis est oculus; si igitur oculus tuus clarus est, totum corpus tuum lucidum fit; 23. verum si oculus tuus malus est, totum corpus tuum tenebrosum fit; si igitur lumen hoc in te tenebrae sunt, hae tenebrae quam multae! 24. Non homo potest duobus dominis servire; nam si odit unum, etiam alterum amat; aut uni obedit, verum alterum contemnit; non potestis deo servire et mammonae. 25. Ideo dico vobis, ne solliciti-sitis animae vestrae, quid edatis et quid bibatis, neque corpori vestro, quo vestiatis; nonne anima plus est cibo et corpus vestibus? 26. Videte ad aves coeli, quod non serunt neque metunt neque colligunt in horrea, et pater vester hic super coelis alit eas; nonne vos

---

6, 20. *huzdjaiþ*] St. ‡ *husdjaiþ*.

6, 24. *unte jabai*] nam si, gr. omn. ἢ γὰρ, quamobrem putandus est Ulfilas legisse εἰ γὰρ, et sensus est: nam si odit alterum, etiam alterum diligit. In loco parallelo L. 16, 13 etiam a Graeco differt Goth., vid. ad h. l. — *fijaiþ ainana*] ∾ gr. omn. — *ufhauseiþ*] obedit, gr. omn. ἀνθέξεται; Ulf. fortasse legit ὑποτάξεται, ei enim verbo respondet *ufhausjan* L. 2, 51. 10, 17. 20. Rom. 13, 1. — *ïþ*] verum, gr. omn. καί, pro qua graeca voce gothicum *ïþ* etiam aliis locis in enuntiatis adversativis ponitur (Mc. 10, 42. 15, 15. cf. 15, 31.)

6, 25. *matjaiþ*] Z. ‡ *maþjaiþ*.

6, 26. *nih*] pr. Z. + *ni*. — *sneiþand*] J. St. B. ‡ *sneiand*, Bü. H. ‡ *sneidhand*. — *maisve aþrizans*] sic in cod. Arg. legitur, quamquam literae pene legi non possunt; H. ‡ *mais veaþrizans*. Interpretes lectionem codicis Arg. merito habentes corruptam alii aliam coniecturam proposuerunt; Gord. p. 54 *mais vairþizans*, Z. *mais sveraiþans*, probante Schm., uti videtur, et Wackernagel Deutsch. Lesebuch I. praef. p. XXIII; Rw. Gloss. p. 77 vulgatam defendit, sed quid *maisve* sit, nescire se fatetur; gothicam formam esse Z. Gloss. p. 178 recte negat. Non dubium est, quin monstrosa illa lectio librarii negligentia orta sit, et quum coniectura ad

27 maisve aþrizans sijuþ þaim. ïþ was ïzvara maurnands mag anaaukan ana
28 vahstu seinana aleina aina. jah bi vastjos wa saurgaiþ. gakunnaiþ blomans
29 haiþjos. waiva vahsjand. nih arbaidjand nih spinnand. qiþuh þan ïzvis
þatei nih saulaumon ïn allamma vulþau seinamma gavasida sik sve ains þize.
30 jah þande þata havi haiþjos himma daga visando jah gistradagis ïn auhn
31 galagiþ guþ sva vasjiþ. waiva mais ïzvis leitil galaubjandans. ni maurnaiþ
32 nu qiþandans. wa matjam aiþþau wa drigkam aiþþau we vasjaima. all auk
þata þiudos sokjand. vaituh þan atta ïzvar sa ufar himinam þatei þaurbuþ —
7, 12 —...jaina ïzvis mans. sva jah jus taujaiþ ïm. þata auk ïst vitoþ jah praufeteis.
13 ïnngaggaiþ þairh aggvu daur. unte braid daur jah rums vigs sa brigganda
14 ïn fralustai jah managai sind þai ïnngaleiþandans þairh þata. wan aggvu
þata daur jah þraihans vigs sa brigganda ïn libainai jah favai sind þai
15 bigitandans þana. atsaiwiþ sveþauh faura liugnapraufetum þaim ïzei qimand

---

magis potiores estis his? 27. Verum quis vestrum sollicitus potest addere ad staturam suam cubitum unum? 28. Et de vestibus quid solliciti - estis? considerate flores campi, quomodo crescunt, neque laborant neque nent. 29. Dico autem vobis, quod neque Solomon in tota gloria sua vestivit se, ut unus horum. 30. Et si hoc foenum campi hodierno die existens et cras in fornace positum deus sic vestit, quomodo magis vos parum credentes? 31. Ne solliciti - sitis igitur dicentes, quid edimus aut quid bibimus aut quo vestiamus; 32. omne enim hoc pagani quaerunt; scit autem pater vester hic super coelis, quod indigetis — 7, 12. — (fac)iant vobis homines, sic etiam vos faciatis iis, hoc enim est lex et profetae. 13. Intrate per angustam portam, nam lata porta et spatiosa via haec ferens in perniciem et multi sunt hi ingredientes per hanc. 14. Quam angusta haec porta et torta via haec ferens in vitam et pauci sunt hi invenientes hanc. 15. Attendite vero a falsis - profetis his, qui veniunt

---

medendum opus sit, nulla facilior et verior ea inveniri potest, quam Gordonus fecit; nam quod Z. addubitat, *mais* cum comparativo coniungi posse, constat non solum Graecos et Latinos *μᾶλλον* et potius cum comparativo ponere, sed etiam Islandos (vid. Gloss. Edd. v. Heldr); atque adeo ipsos Gothos eiusmodi pleonasmos sibi concedere, vid. Cor. 2, 8, 22 *mais usdaudozan.* Nostro autem loco accedit, quod Vulgata etiam *magis pluris* habet. — *þaim*] J. St. ‡ *þaima.*

6, 27. *vahstu*] J. St. ‡ *vahstm.* — *seinana aleina*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *seinan alleina.*

6, 28. *saurgaiþ*] J. St. B. H. ‡ *saurjaiþ.*

6, 29. *vulþau*] J. St. ‡ *vulþu.*

6, 30. *jah*] pr. J. St. ‡ *jabai.* — *gistradagis*] *αὔριον*; vox *gistra,* cuius radix in omnibus affinibus dialectis non *cras,* sed *heri* significat, videtur errore interpretis posita esse; si quis ex bohemica lingua zegtra, cras, ad tuendam lectionem comparare et Ulfilam a culpa iniuriae vindicare velit, eius in memoriam vocamus Cor. 1, 15, 32, ubi *αὔριον* = *du maurgina.* — *waiva mais*] quanto magis, gr. *οὐ πολλῷ μᾶλλον.*

6, 31. *we*] J. St. ‡ *wa.*

6, 32. *all auk*] H. ‡ *alla uk.*

7, 13. *vigs*] H. ‡ *vigis;* cod. Arg. *vigss;* prius autem illud *s* linea perpendiculari ab recenti manu superinducta deletum est, quam viri docti literam *i* esse putarunt; neque tamen negamus, illum refectorem, cuius inscitia linguae gothicae etiam aliis locis deprehenditur, *vigis* legendum esse existimavisse. — *ïnngaleiþ.*] J. St. B. ‡ *ïngaleiþ.*

7, 15. *sveþauh*] J. St. ‡ *sveþau,* sic enim nusquam, sed *þau* cum *sve* compositum semper scribitur ad-

16 at ïzvis ïn vastjom lambe. ïþ ïnnaþro sind vulfos vilvandans. bi akranam
ïze ufkunnaiþ ïns. ïbai lisanda af þaurnum veinabasja aiþþau af vigadeinom
17 smakkans. sva all bagme godaize akrana goda gataujiþ. ïþ sa ubila bagms
18 akrana ubila gataujiþ. ni mag bagms þiuþeigs akrana ubila gataujan nih
19 bagms ubils akrana þiuþeiga gataujan. all bagme ni taujandane akran god
20 usmaitada jah ïn fon atlagjada. þannu bi akranam ïze ufkunnaiþ ïns.
21 ni wazuh saei qiþiþ mis. frauja frauja. ïnngaleiþiþ ïn þiudangardja himine ak sa
22 taujands viljan attins meinis þis ïn himinam. managai qiþand mis ïn jai-
namma daga. frauja frauja. niu þeinamma namin praufetidedum jah þei-
namma namin unhulþons usvaurpum jah þeinamma namin mahtins mikilos
23 gatavidedum. jah þan andhaita ïm þatei ni wanhun kunþa ïzvis. afleiþiþ
24 fairra mis jus vaurkjandans unsibjana. wazuh nu saei hauseiþ vaurda
meina jah taujiþ þo. galeiko ïna vaira frodamma. saei gatimrida razn sein ana
25 staina. jah atïddja dalaþ rign jah qemun awos jah vaivoun vindos jah bi-
stugqun bi þamma razna jainamma jah ni gadraus. unte gasuliþ vas ana
26 staina. jah wazuh saei hauseiþ vaurda meina jah ni taujiþ þo. galeikoda
27 mann dvalamma. saei gatimrida razn sein ana malmin. jah atïddja dalaþ

---

ad vos in vestibus ovium, verum intrinsecus sunt lupi rapientes. 16. In fructibus eorum cognoscatis eos; num colliguntur a spinis uvae, aut a tribulis ficus? 17. Sic omne arborum bonarum fructus bonos facit, verum haec mala arbor fructus malos facit. 18. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. 19. Omne arborum non facientium fructum bonum exciditur et in igne ponitur. 20. Ergo in fructibus eorum cognoscatis eos. 21. Non omnis, qui dicit mihi: domine! domine! ingreditur in regnum coelorum, sed hic faciens voluntatem patris mei huius in coelis. 22. Multi dicunt mihi in illo die: domine! domine! nonne tuo nomine vaticinati-sumus et tuo nomine daemonia eiecimus et tuo nomine virtutes magnas fecimus? 23. Et tum confiteor iis, quod non unquam novi vos, abite procul me, vos operantes iniquitatem. 24. Omnis igitur qui audit verba mea et facit haec, assimilo eum viro prudenti, qui aedificavit domum suam super petra, 25. et cecidit deorsum pluvia et venerunt aquae et flaverunt venti et ruerunt contra hanc domum illam et non concidit, nam fundata erat super petra. 26. Et omnis qui audit verba mea et non facit haec, assimilatur homini stulto, qui aedificavit domum suam super arena, 27. et cecidit deorsum

---

dito *h* (i. e. *uh*); male *sveþau* olim scribebatur 11, 22 et 24. — *liugnapraufetum*] St. ‡ div. — *þaim ïzei*] J. St. Hz. ‡ ict., vid. ad 5, 32.

7, 17. *gataujiþ*] Z. ‡ *gataujit*.

7, 23. *unsibjana*] hanc formam corruptam esse iam G. et LM. contenderunt; pro Gordoni coniectura *unsibjata* suspicamur legendum esse *unsibja*. *sawazuh nu saei* etc.; *sawazuh* quidem frequens usus sermonis gothici postulat, vid. 10, 32. cf. Mc. 9, 37. 10, 11. alia. (quamquam dicitur etiam M. 7, 26 *jah wazuh saei* — J. 6, 45 *wazuh nu sa* —). *N* pro *S* et vice versa etiam aliis locis librarii ponunt, vid. Mc. 6, 2; cf. ad L. 3, 14.

7, 24. *vaurda meina*] ∾ gr. omn. h. l. et vs. 26; ceterum Ulf. utroque loco ° τούτους.

7, 26. *vaurda meina*] vid. ad vs. 24.

7, 27. *jainamma razna*] ∾ gr. omn. — *drus*] J. St. ‡ *draus*.

rign jah qemun awos jah vaivoun vindos jah bistugqun bi jainamma razna
28 jah gadraus jah vas drus ïs mikils. jah varþ þan ustauh ïesus þo vaurda.
29 biabridedun manageins ana laiseinai ïs. vas auk laisjands ïns sve valdufni
8, 1 habands jah ni svasve bokarjos. dalaþ þan atgaggandin ïmma af fair-
2 gunja laistidedun afar ïmma ïumjons managos. jah sai. manna þrutsfill ha-
bands durinnands ïnvait ïna qiþands. frauja. jabai vileis. magt mik gahrain-
3 jan. jah ufrakjands handu attaïtok ïmma qiþands. viljau. vairþ hrains. jah
4 suns hrain varþ þata þrutsfill ïs. jah qaþ ïmma ïesus. saiw ei mann ni
qiþais ak gagg. þuk silban ataugei gudjin jah atbair giba. þoei anabauþ mo-
5 ses du veitvodiþai ïm. afaruh þan þata ïnnatgaggandin ïmma ïn kafarnaum
6 duatïddja ïmma hundafaþs bidjands ïna jah qiþands. frauja. þiumagus
7 meins ligiþ ïn garda usliþa harduba balviþs. jah qaþ du ïmma ïesus. ïk
8 qimands gahailja ïna. jah andhafjands sa hundafaþs qaþ. frauja. ni ïm
vairþs ei uf hrot mein ïungaggais. ak þatainei qiþ vaurda jah gahailniþ sa
9 þiumagus meins. jah auk ïk manna ïm habands uf valdufnja meinamma
gadrauhtins. jah qiþa du þamma. gagg. jah gaggiþ. jah anþaramma. qim. jah

---

pluvia et venerunt aquae et flaverunt venti et ruerunt contra illam domum, et concidit et erat ruina eius magna. 28. Et factum - est, quum conficeret Iesus haec verba, tremuerunt turbae de doctrina eius; 29. fuit enim docens eos ut potestatem habens et non sicut scribae. 8, 1. Deorsum autem descendente eo de monte, sequutae - sunt post eum turbae multae. 2. Et ecce, homo leprae - cutem habens accurrens adoravit eum dicens: domine! si vis, potes me mundare. 3. Et extendens manum attigit eum dicens: volo; fi mundus! et statim munda facta - est haec leprae - cutis eius. 4. Et dixit ei Iesus: vide, ut homini non dicas, sed vade, te ipsum ostende sacerdoti et offer oblationem, quam praecepit Moses ad testimonium eis. 5. Post autem hoc ingrediente eo in Cafarnaum, adiit eum centurio orans eum 6. et dicens: domine, servus meus iacet in domo paralyticus, male affectus. 7. Et dixit ad eum Iesus: ego veniens sano eum. 8. Et respondens hic centurio dixit: domine, non sum dignus, ut sub tectum meum ingrediaris, sed tantum dic verbum, et sanatur hic servus meus. 9. Et enim ego homo sum habens sub potestate mea milites et dico ad hunc, vade! et vadit; et alii: veni! et

---

7, 28. *ïesus*] J. B. H. ‡ *ïaisus*, St. ‡ *jaisus*; cod. Arg. semper *ïs*; primus Maresh. (vid. Jun. p. 405) rectam lectionem invenit; post eum commendavit Gord. (Ulf. illustr. append.) p. 52 et Z. ad M. 8, 7. cf. Castill. ad Esdr. 2, 36. — *biabridedun*] hanc formam, cuius loco Z. *bibairdedun* (immo *bibairidedun!*) reponere volebat, rectam esse comprobat *abrs* L. 15, 14 et *abraba* M. 27, 54.

8, 1. *ïumjons*] J. St. B. H. ‡ *ïunjons*, Z. ‡ *jumjons*.

8, 2. *mik*] J. St. ‡ *mir*.

8, 3. *ïmma*] Ulf. ° Ἰησοῦς. — *qiþands*] St. ‡ *qitands*. — *þata* — *ïs*] ∾ gr. omn.

8, 4. *jah*] pr. St. ‡ *ïah*, uti saepius. — *mann*] J. St. B. H. ‡ *man*.

8, 5. *ufaruh þan þata*] post vero hoc, gr. δέ.

8, 8. *mein*] gr. omn. ante *uf*.

8, 9. *habands* — *meinamma*] habens sub imperio meo, gr. ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτόν.

10 qimiþ. jah du skalka meinamma. tavei þata. jah taujiþ. gahausjands þan
ïesus sildaleikida jah qaþ du þaim afarlaistjandam. amen qiþa ïzvis. ni ïn
11 ïsraela svalauda galaubein bigat. aþþan qiþa ïzvis þatei managai fram ur-
runsa jah saggqa qimand jah anakumbjand miþ abrahama jah ïsaka jah
12 ïakoba in þiudangardjai himino. ïþ þai sunjus þiudangardjos usvairpanda ïn
13 riqis þata hindumisto. jainar vairþiþ grets jah krusts tunþive. jah qaþ ïesus
þamma hundafada. gagg jah svasve galaubides vairþai þus. jah gahailnoda sa
14 þiumagus ïs ïn jainai weilai. jah qimands ïesus ïn garda paitraus jah ga-
15 saw svaihron ïs ligandein ïn heitom jah attaitok handau ïzos jah aflailot
16 ïja so heito. jah urrais jah andbahtida ïmma. at andanahtja þan vaurþa-
namma atberun du ïmma daimonarjans managans jah usvarp þans ahmans
17 vaurda jah allans þans ubil habandans gahailida. ei usfullnodedi þata game-
lido þairh esaïan praufetu qiþandan. sa unmahtins unsaros usnam jah sauh-
18 tins usbar. gasaiwands þan ïesus managans hiuhmans bi sik haihait galei-
19 þan siponjans hindar marein. jah duatgaggands ains bokareis qaþ du ïmma.
20 laisari. laistja þuk þiswaduþ þadei gaggis. jah qaþ du ïmma ïesus. fauhons

---

venit; et ad servum meum: fac hoc! et facit. 10. Audiens autem Iesus miratus-est et dixit ad hos sequentes: amen dico vobis, non in Israële talem fidem inveni. 11. At dico vobis, quod multi ab oriente et occidente veniunt et adcumbunt cum Abrahamo et Isaco et Iacobo in regno coelorum; 12. verum hi filii regni eiciuntur in tenebras has extremas; illic fit fletus et fremitus dentium. 13. Et dixit Iesus huic centurioni: vade et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus-est hic servus eius in illa hora. 14. Et veniens Iesus in domum Petri et vidit socrum eius iacentem in febribus 15. et attigit manum eius et dimisit eam haec febris; et surrexit et ministravit ei. 16. In vespere autem facto attulerunt ad eum daemoniacos multos, et eiecit hos spiritus verbo et omnes hos male habentes sanavit, 17. ut impleretur hoc scriptum per Esaiam profetam dicentem: hic infirmitates nostras suscepit et morbos sustulit. 18. Videns autem Iesus multas turbas circum se, iussit ire discipulos trans mare. 19. Et accedens unus scriba dixit ad eum: magister, sequor te quocunque quo vadis. 20. Et dixit ad eum Iesus: vulpes

---

8, 11. *aþþan*] J. St. ‡ *aþþau*. — *saggqa*] J. St. ‡ *saitqa*. — *ïakoba*] Schm. ‡ *ïacoba*.

8, 13. *jainai weilai*] ∾ gr. omn.

8, 14. *jah*] sec. abundat praecedente participio, uti J. 6, 45 et saepius.

8, 15. *ïmma*] ei, gr. αὐτοῖς.

8, 16. *at andanahtja*] J. St. ‡ ict., H. ‡ *at anda nahtja*.

8, 17. *usnam*] si Ulf. ἀνέλαβε in cod. suo legisset, quod Sch. contendit, scripsisset *andnam* (vid. L. 9, 51); subsequitur etiam *usbairan* pro simplici βαστάζειν. — *sauhtins*] B. H. ‡ *sautins*.

8, 18. *siponjans*] discipulos, ° gr. omn.; Ulf. c. verss.

8, 19. *atgaggands*] H. ‡ *atgangands*.

8, 20. *qaþ*] dixit, gr. omn. λέγει; sic Ulf. in narratione semper fere praeterito utitur tempore pro praesente historico Graecorum. — *sein anahnaivjai*] J. St. ‡ *seinana hnaivjai;* ceterum *sein*, suum, ° gr. omn.

grobos aigun jah fuglos himinis sitlans. iþ sunus mans ni habaiþ. war hau-
21 biþ sein anahnaivjai. anþaruh þan siponje ïs qaþ du ïmma. frauja. uslaubei
22 mis frumist galeiþan jah gafilhan attan meinana. iþ ïesus qaþ du ïmma.
23 laistei afar mis jah let þans dauþans filhan seinans dauþans. jah ïnnatgag-
24 gandin ïmma ïn skip afarïddjedun ïmma siponjos ïs. jah sai. vegs mikils
varþ ïn marein svasve þata skip gahuliþ vairþan fram vegim. iþ ïs saislep.
25 jah duatgaggandans siponjos ïs urraisidedun ïna qiþandans. frauja. nasei
26 unsis. fraqistnam. jah qaþ du ïm ïesus. wa faurhteiþ. leitil galaubjandans.
27 þanuh urreisands gasok vindam jah marein. jah varþ vis mikil. iþ þai
mans sildaleikidedun qiþandans. wileiks ïst sa ei jah vindos jah marei uf-
28 hausjand ïmma. jah qimandin ïmma hindar marein ïn gauja gairgaisaine
gamotidedun ïmma tvai daimonarjos us hlaivasnom rinnandans sleidjai filu.
29 svasve ni mahta manna usleiþan þairh þana vig jainana. jah sai. hropide-
dun qiþandans. wa uns jah þus. ïesu sunau guþs. qamt her faur mel balvjan
30. 31 unsis. vasuh þan fairra ïm hairda sveine managaize haldana. iþ þo

foveas habent et aves coeli nidos, verum filius hominis non habet, ubi caput suum reclinet. 21. Alius autem discipulorum eius dixit ad eum: domine, permitte mihi primum ire et sepelire patrem meum. 22. Verum Iesus dixit ad eum: sequere post me et sine hos mortuos sepelire suos mortuos. 23. Et ingrediente eo in navem, sequuti - sunt eum discipuli eius. 24. Et ecce, motus magnus factus - est in mari, adeo - ut haec navis tecta fieret a fluctibus; verum is dormivit. 25. Et accedentes discipuli eius suscitarunt eum dicentes: domine, salva nos, perimus! 26. Et dixit ad eos Iesus: quid timetis, parum credentes? Tunc surgens increpavit ventibus et mari, et facta - est tranquillitas magna. 27. Verum hi homines admirati - sunt dicentes: qualis est hic ut etiam venti et mare obediant ei? 28. Et veniente eo trans mare in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo daemoniaci e sepulcris currentes, saevi valde, adeo - ut non posset homo ire per hanc viam illam. 29. Et ecce, clamarunt dicentes: quid nobis et tibi, Iesu, fili Dei! venisti huc ante tempus torquere nos? 30. Fuit autem procul eis grex porcorum multorum pascens. 31. Verum haec

8, 24. *saislep*] J. St. ‡ div.

8, 25. *ïs*] eius, ° gr.

8, 26. *ïesus*] ° gr. omn.; Ulf. c. verss. — *wa*] J. ‡ *wl.*

8, 27. *wileiks*] H. ‡ div. — *sa ei*] editt. ‡ ict.

8, 28. *gairgaisaine*] exspectaveris *gairgaisene,* solet enim Ulfilas graecum η per *e* non per *ai* reddere, certe raro, uti Esdr. 2, 31 *aillam* (Ἠλάμ, עֵילָם) L. 10, 13. 9, 10 *baiþsaïda* (Βηθσαϊδά) L. 1, 17 *hailias* (Ἡλίας) Mc. 6, 17 *hairodias* (Ἡρωδίας) Sk. 52, 4 *neikaudaimus* (Νικόδημος), pro quibus tamen aliis locis invenitur *beþsaida, helias, herodias, neikaudemus.*

8, 29. *sunau*] H. ‡ *sundu.*

8, 30. *haldana*] Lye Gram. p. 50 male coniecit *haldanda* (immo *haldandei*), cui Z. h. l. et ad L. 8, 32 iniuria adstipulatur; recte enim iam Ih. notavit, significare *haldan* pascere (vid. vs. 33), non pasci, vid. etiam Mc. 5, 11.

8, 31. *qiþandans*] Schm., quem pluralis offendit, nescire videtur, esse constructionem per synesin, vid. 9, 33. L. 9, 11 et saepissime. — *uslaubei uns galeiþan*] permitte nobis ire, gr. ἀποστεῖλον ἡμᾶς. Ceterum Z. Schm. ‡ *uslaubai.*

skohsla bedun ïna qiþandans. jabai usvairpis uns. uslaubei uns galeiþan ïn
32 þo hairda sveine. jah qaþ du ïm. gaggiþ. ïþ eis usgaggandans galiþun ïn
hairda sveine. jah sai. run gavaurhtedun sis alla so hairda and driuson ïn
33 marein jah gadauþnodedun ïn vatnam. ïþ þai haldandans gaþlauhun jah
34 galeiþandans gataihun ïn baurg all bi þans daimonarjans. jah sai. alla so
baurgs usïddja viþra ïesu jah gasaiwandans ïna bedun ei usliþi hindar mar-
9, 1 kos ïze. jah atsteigands ïn skip ufarlaiþ jah qam ïn seinai baurg.
2 þan usatberun du ïmma usliþan ana ligra ligandan. jah gasaiwands ïesus
galaubein ïze qaþ du þamma usliþin. þrafstei þuk barnilo. afletanda þus
3 fravaurhteis þeinos. þaruh sumai þize bokarje qeþun ïn sis silbam. sa vaja-
4 mereiþ. jah vitands ïesus þos mitonins ïze qaþ. duwe jus mitoþ ubila ïn
5 hairtam ïzvaraim. waþar ïst raihtis azetizo qiþan. afletanda þus fravaurh-
6 teis. þau qiþan. urreis jah gagg. aþþan ei viteiþ þatei valdufni habaiþ sa
sunus mans ana airþai afleitan fravaurhtins. þanuþ qaþ du þamma usliþin.

---

daemonia orarunt eum dicentes: si eiicis nos, permitte nobis ire in hunc gregem porcorum. 32. Et dixit ad eos: ite! verum ii exeuntes iverunt in gregem porcorum, et ecce, cursum fecerunt sibi totus hic grex de praecipitio in mare et perierunt in aquis. 33. Verum hi pascentes fugerunt et euntes praedicarunt in urbe omne de his daemoniacis. 34. Et ecce, tota haec urbs exiit obviam Iesu et videntes eum orarunt, ut exiret trans fines eorum. 9, 1. Et conscendens in navem transiit et venit in suam urbem. 2. Tum attulerunt ad eum paralyticum super lecto iacentem, et videns Iesus fidem eorum dixit ad hunc paralyticum: consolare te, filiole, remittuntur tibi peccata tua! 3. Tunc quidam horum scribarum dixerunt in se ipsis: hic blasphemat. 4. Et sciens Iesus has cogitationes eorum dixit: cur vos cogitatis mala in cordibus vestris? 5. Utrum est enim facilius dicere: remittuntur tibi peccata, an dicere: surge et vade? 6. At ut sciatis, quod potestatem habet hic filius hominis in terra remittere peccata, tunc dixit ad hunc paralyticum:

8, 32. *hairda sveine*] gregem porcorum, gr. τοὺς χοίρους. — *and driuson*] J. St. H. ‡ ict.

8, 33. *gataihun in baurg*] ∾ gr. omn., Sch. cum Z. convertit *in vico;* sed *baurg* etiam accusativus esse potest. — *bi*] de (non *propter*), Ulf. c. codd. κατά legit.

9, 2. *þan usatberun*] gr. omn. καὶ ἰδοὺ προσέφερον; Sch. cum Z. vertit *tunc*, suspicans Ulf. τότε legisse; male, nam *þan* ea significatione nunquam initio sententiarum ponitur (vid. M. 7, 23. 9, 15. Mc. 13, 21. 26. all.), sed *þanuh* (M. 8, 26. 9, 6. 14. 29. all.). Quamquam Ulf. M. 27, 51 καὶ ἰδού per *jah þan* reddit, tamen h. l. in suo cod. ἰδού non legisse videtur, abest etiam in cod. e apud Mi. et in compluribus verss. ap. Sch. Quum vero Goth. καὶ προσέφερον Mc. 10, 13 convertat *þanuh atberun* et aliis locis quoque graecum προσφέρειν per *atbairan* reddere soleat, etiam h. l. *þanuh atberun* scribendum esse videtur. Accedit, quod quum Iesus in urbem intravisset (vid. vs. 1), nec aegrotum ante urbem portari oporteret, *usatbairan* (efferre) aptum sensum non praebet.

9, 4. *vitands*] sciens, gr. ἰδών. — *hairtam*] St. ‡ *hartam.*

9, 5. *waþar*] Z. ‡ *watar.* — *ïst raihtis*] ∾ gr. omn.; male notat Griesb. abesse γάρ in Goth. — *þus*] tibi, gr. σοῦ.

9, 6. *afleitan*] sic *leitan* pro frequentiore *letan* Mc. 15, 9. L. 2, 29. 16, 18. — *þeinana*] gr. omn. ante *þana.*

7 urreisands nim þana ligr þeinana jah gagg ïn gard þeinana. jah urreisands
8 galaiþ ïn gard seinana. gasaiwandeins þan manageins ohtedun sildaleikjan-
9 dans jah mikilidedun guþ þana gibandan valdufni svaleikata mannam. jah
þairhleiþands ïesus jainþro gasaw mannan sitandan at motai maþþaiu hai-
tanana jah qaþ du ïmma. laistei afar mis. jah usstandands ïddja afar ïmma.
10 jah varþ biþe ïs anakumbida ïn garda jah sai. managai motarjos jah fra-
11 vaurhtai qimandans miþanakumbidedun ïesua jah siponjam ïs. jah gaum-
jandans fareisaieis qeþun du þaim siponjam ïs. duwe miþ motarjam jah
12 fravaurhtaim matjiþ sa laisareis ïzvar. ïþ ïesus gahausjands qaþ du ïm. ni
13 þaurbun hailai lekeis ak þai unhaili habandans. aþþan gaggaiþ. ganimiþ
wa sijai. armahairtiþa viljau jah ni hunsl. niþ-þan qam laþon usvaurhtans
14 ak fravaurhtans. þanuh atïddjedun siponjos ïohannes qiþandans. duwe veis
15 jah fareisaieis fastam filu. ïþ þai siponjos þeinai ni fastand. jah qaþ du ïm
ïesus. ïbai magun sunjus bruþfadis qainon und þata weilos. þei miþ ïm ïst
bruþfaþs. ïþ atgaggand dagos þan afnimada af ïm sa bruþfaþs jah þan fastand.

---

surgens tolle hunc lectum tuum et vade in domum tuam. 7. Et surgens ivit in domum suam. 8. Videntes autem turbae timuerunt admirantes et laudarunt Deum hunc dantem potestatem talem hominibus. 9. Et transiens Iesus illinc vidit hominem sedentem ad telonium, Maththaeum vocatum, et dixit ad eum: sequere post me; et surgens ivit post eum. 10. Et factum - est, quando is accubuit in domo, et ecce, multi portitores et peccatores venientes adcubuerunt - cum Iesu et discipulis eius. 11. Et observantes Farisaei dixerunt ad hos discipulos eius: cur cum portitoribus et peccatoribus coenatur hic magister vester? 12. Verum Iesus audiens dixit ad eos: non indigent sani medici, sed hi insanitatem habentes. 13. At ite, discite, quid sit; misericordiam volo et non sacrificium; neque enim veni vocare iustos, sed peccatores. 14. Tunc accesserunt discipuli Iohannis dicentes: cur nos et Farisaei ieiunamus multum, verum hi discipuli tui non ieiunant? 15. Et dixit ad eos Iesus: num possunt filii sponsi flere per hoc temporis, quod cum eis est sponsus? verum accedunt dies, quum aufertur ab iis hic sponsus, et tum ieiunant.

9, 7. *seinana*] St. ‡ *seinada.*

9, 8. *ohtedun sildaleikjandans*] ex Maresh. sententia Ulf. utramque lectionem graec. *ἐθαύμασαν* et *ἐφοβήθησαν* coniunxit; B. statuit lectionem nostram e glossa in textum immissa ortam esse; sed neutra ratio intelligenti probabitur; nisi Ulf. *ἐφοβήθησαν θαυμάσαντες* legit (cf. L. 8, 25), quod Brix. quoque versio habet, cogitandum est de amplificatione quadam notionis, qua Ulf. saepius utitur, vid. Mc. 1, 27 *afslauþnodedun sildaleikjandans* (*ἐθαμβήθησαν*), ubi B. iniuria quoque indicat *sildaleikjandans* ex glossa ortum esse; 2, 12 *hauhidedun mikiljandans* (*δοξάζειν*) cf. 2, 4. M. 9, 23. 26, 72. — *valdufni*) J. St. ‡ *valaufni.*

9, 9. *maþþaiu*] sic pro *matþaiu* (Mc. 3, 18) L. quoque 6, 15.

9, 13. *wa*] Z. ‡ *sva.*

9, 14. *atïddjedun*] Ulf. ° *αὐτῷ.* — *fastam*] J. St. ‡ *fastaim.*

9, 15. *atgaggand*] cod. Arg. ‡ *atgagggand.* — *þan*] J. St. ‡ *þam.*

16 aþþan ni washun lagjiþ du plata fanan þarihis ana snagan fairnjana. unte
17 afnimiþ fullon af þamma snagin. jah vairsiza gataura vairþiþ. niþ-þan giu-
tand vein niujata ïn balgins fairnjans. aiþþau distaurnand balgeis. biþeh þan
jah vein usgutniþ jah balgeis fraqistnand. ak giutand vein juggata ïn balgins
18 niujans. jah bajoþum gabairgada. miþþanei ïs rodida þata du ïm. þaruh
reiks ains qimands ïnvait ïna qiþands þatei dauhtar meina nu gasvalt. akei
19 qimands atlagei handu þeina ana ïja jah libaiþ. jah urreisands ïesus ïddja
20 afar ïmma jah siponjos ïs. jah sai. qino bloþarinnandei ·ïb· vintruns duatgag-
21 gandei aftaro attaitok skauta vastjos ïs. qaþuh auk ïn sik. jabai þatainei
22 atteka vastjai ïs. ganisa. ïþ ïesus gavandjands sik jah gasaiwands þo qaþ.
þrafstei þuk dauhtar. galaubeins þeina ganasida þuk. jah ganas so qino fram
23 þizai weilai jainai. jah qimands ïesus ïn garda þis reikis jah gasaiwands

---

16. At non ullus ponit pro assumento pannum villosum super vestimento vetere; nam tollit plenitudinem ab hoc vestimento et peior fissura fit. 17. Neque autem fundunt vinum novum in utres veteres; alioquin rumpuntur utres, deinde tunc et vinum effluit et utres perduntur; sed fundunt vinum novum in utres novos, et ambobus consulitur. 18. Dum is locutus-est hoc ad eos, tunc princeps unus veniens adoravit eum dicens, quod filia mea nunc mortua-est; sed veniens pone manum tuam super ea et vivit. 19. Et surgens Iesus ivit post eum et discipuli eius. 20. Et ecce, mulier sanguiflua duodecim hiemes accedens retro attigit fimbriam vestis eius; dixit enim in se: si tantum attingo vestem eius, sanor. 22. Verum Iesus vertens se et videns hanc dixit: consolare te, filia, fides tua sanavit te! Et sanata-est haec mulier ab hac hora illa. 23. Et veniens Iesus in domum huius principis et videns

---

9, 16. *du plata*] J. St. B. H. ‡ ict.; praepositio *du* uti Mc. 11, 17. 12, 10. all. praedicato enuntiati addita est. — *fanan þarihis ana*] sic cod. Arg. superscripto *i* (*þarhis*); J. St. ‡ *fananþa rihis*; B. ‡ *fanan þarhis*; Gord. (Ulf. illustr. app. p. 56) coni. *fanan þarhisana ana* — neglecto illo superscripto *i*; Schm. coniecit *þairhis* aut *anþaris*, sed indicare debebat vir doctus, quid significaret illud novum verbum, aut quo sensu *anþar* h. l. accipi vellet. Textum graecum legenti apparet *αὐτοῦ* post *πλήρωμα*, quod omnes codd. et verss. habent, in Goth. desiderari; quid impedit, quominus statuamus *ïs* ex alio loco ab eo, qui scripsit codicem Argenteum, verbo *þarih* esse affixum, quum nesciret, quo pertineret? Illud *is* ab *þarihis* demtum si post *fullon* collocatur, ad reliquum *þarih* autem syllaba *ana*, quam sine dubio propter sequens *ana* librarius omisit, additur, lectionem lucramur aptam: ***þarihana ana snagan — fullon ïs af þamma*** etc. Ceterum *þarihs* Ulf. videtur a graeco verbo *τραχύς* mutuatus esse, quod significat *ἄγναπτος* (*ἄγναφος*), vid. Etym. Magn. p. 714, 24.

9, 17. *biþeh þan*] deinde tunc, ° gr. omn. Schm. haesitat et Z. cum B. suspicatur *þan* esse glossam ad *biþeh*, quod tamen *þanuh* esse debebat (vid. ad 9, 2); sed nihil frequentius eiusmodi pleonasmis, sic *auk raihtis, auk allis, þan auk, ïþ þan, aþþan sveþauh*, all.

9, 18. *miþþanei*] J. St. ‡ div.; sic alias etiam reliquae editt. — *þata*] gr. omn. ante *ïs*. — *þeina ana*] H. ‡ ict. — *jah*] B. ‡ *jau*.

9, 20. *vintruns*] hiemes; gr. omn. *ἔτη*; gentium germanicarum propria est ista temporum secundum hiemes computatio, non annorum. — *ïb*] sic cod. Arg. J. B.; St. Z. + XII.

9, 21. *jabai*] Z. ‡ div. — *þatainei*] H. ‡ div. — *vastjai*] J. St. ‡ *vastjan*.

9, 23. *svigljans*] J. ‡ *svilgjans*. — *jah haurnjans haurnjandans*] et buccinatores buccinantes,

24 sviglјans jah haurnjans haurnjandans jah managein auhjondein. qaþ du ïm.
25 afleiþiþ. unte ni gasvalt so mavi ak slepiþ. jah bihlohun ïna. þanuh þan us-
dribana varþ so managei. atgaggands ïnn habaida handu ïzos jah urrais so
26. 27 mavi. jah usïddja meriþa so and alla jaina airþa. jah warbondin ïesua
jainþro laistidedun afar ïmma tvai blindans hropjandans jah qiþandans.
28 armai uggkis. sunau daveidis. qimandin þan ïn garda duatïddjedun ïmma
þai blindans jah qaþ ïm ïesus. gaulaubjats þatei magjau þata taujan. qeþun
29 du ïmma. jai frauja. þanuh attaitok augam ïze qiþands. bi galaubeinai ïgg-
30 qarai vairþai ïggqis. jah usluknodedun ïm augona jah ïnagida ïns ïesus
31 qiþands. saiwats ei manna ni viti. ïþ eis usgaggandans usmeridedun ïna ïn
32 allai airþai jainai. þanuh biþe ut usïddjedun eis. sai. atberun ïmma mannan
33 baudana daimonari. jah biþe usdribans varþ unhulþo. rodida sa dumba.
jah sildaleikidedun manageins qiþandans. ni aiv sva uskunþ vas ïn ïsraela.

---

tibicines et buccinatores buccinantes et multitudinem tumultuantem, 24. dixit ad eos: abite! nam non mortua - est haec puella, sed dormit, et deriserunt eum. 25. Tunc quum expulsa esset haec multitudo, accedens intro tenuit manum eius et surrexit haec puella. 26. Et exiit fama haec in totam illam terram. 27. Et abeunte Iesu illinc sequuti - sunt post eum duo caeci clamantes et dicentes: miserere nostri, fili Davidis! 28. Veniente autem in domum, adierunt eum hi caeci et dixit iis Iesus: creditisne, quod possim hoc facere? dixerunt ad eum: utique domine! 29. Tunc attigit oculos eorum dicens: secundum fidem vestram fiat vobis! 30. Et reclusi - sunt iis oculi et comminatus - est eis Iesus dicens: videte, ut homo non sciat. 31. Verum ii exeuntes diffamarunt eum in tota terra illa. 32. Tunc quum foras exirent ii, ecce, attulerunt ei hominem mutum daemoniacum, 33. et quum eiectus esset daemon, loquutus - est hic mutus, et admiratae - sunt turbae dicentes: non ex - aeterno sic cognitum fuit in Israële.

° gr. omn.; B. probante Zahnio glossam ad *svigljans* esse suspicatur, sed *sviglja* significat αὐλητής, cf. M. 11, 17. L. 7, 32 (ubi *sviglјan* = αὐλεῖν), *haurnja* autem est σαλπιγκτής, cf. M. 6, 2 (ubi *haurnjan* = σαλπίζειν). Potius videnda est in illis, uti L. 2, 29 in *fraujinond frauja*, amplificatio rei, cui similem ad 9, 8 notavimus.

9, 24. *slepiþ*] sic legitur in cod. Arg., uti Mc. 4, 27 et 38, nec mutavit eadem impia et imperita manus, quae Mc. 5, 39. L. 9, 32. J. 11, 12 sq. *slepiþ* in *saeuiþ* corrupit (cf. ad Mc. 4, 7), formam omnino non gothicam, nam neque *ae*, neque *eu*, nec *ui* sunt gothicae diphthongi, cf. Ih. Ulf. illustr. p. 15, et miramur Rw. Gloss. p. 143.* periculum illius monstri defendendi fecisse. Illa mutatio ab homine quodam Scandinavo facta esse videtur, qui islandicum *sofa*, suecanum *sofva*, all. nosset quidem, sed non item anglo-saxonicum *slapan*, anglicum *sleep*, all. Ceterum utramque formam ex eadem radice natas esse, docet Bopp. Vergleichende Gram. I. p. 84 sq. cf. p. 19.

9, 25. *þanuh þan*] male editt. vertunt: quum vero (cf. ad 9, 2), nam *þanuh* est demonstrativum, sic legitur etiam Cor. 1, 15, 54; pro *þanuh þan* scribitur Mc. 8, 20 *aþþan þan*, et Cor. 1, 15, 28 *þanuh biþe*.

9, 26. *jaina airþa*] ∾ gr. omn.

9, 27. *ïesua jainþro*] ∾ gr. omn.

9, 28. *gaulaubjats*] sic cod. Arg. II. Schm.; J. St. B. Z. Hz. + *galaubjats*, quibus incognitus erat usus mere gothicus *u* interrogativum inter *ga* praefixum et verbum ipsum ponendi, sic L. 18, 8 *biugitai*, J. 9, 35 *gaulaubeis*, sic etiam interposito alio verbo Mc. 8, 23 *gau wa sewi*, cf. J. 5, 46 *ga þau laubidedeiþ*, et cf. ad Mc. 14, 44.

9, 30. *qiþands*] St. ‡ *qiþans*.

9, 32. *usïddjedun eis*] ∾ gr. omn.

9, 33. *usdribans*] haesitant Z. Schm.; est figura

34. 35 ïþ fareisaieis qeþun. ïn fauramaþlja unhulþono usdreibiþ unhulþons. jah bi-
tauh ïesus baurgs allos jah haimos laisjands ïn gaqumþim ïze jah merjands
aivaggeljon þiudangardjos jah hailjands allos sauhtins jah alla unhailja.
36 gasaiwands þan þos manageins ïnfeinoda ïn ïze. unte vesun afdauidai jah
37 fravaurpanai sve lamba ni habandona hairdeis. þanuh qaþ du siponjam
38 seinaim. asans raihtis managa ïþ vaurstvjans favai. bidjiþ nu fraujan asa-
10, 1. nais ei ussandjai vaurstvjans ïn asan seina. jah athaitands þans tvalif si ..—
23 — þizai baurg. þliuhaiþ ïn anþara. amen auk qiþa ïzvis ei ni ustiuhiþ
24 baurgs ïsraelis. unte qimiþ sa sunus mans. nist siponeis ufar laisarja nih
25 skalks ufar fraujin seinamma. ganah siponi ei vairþai sve laisareis ïs jah
skalks sve frauja ïs. jabai gardavaldand baiailzaibul haihaitun. und wan filu
26 mais þans ïnnakundans ïs. ni nunu ogeiþ ïzvis ïns. ni vaiht auk ïst gahuliþ.
27 þatei ni andhuljaidau. jah fulgin. þatei ni ufkunnaidau. þatei qiþa ïzvis ïn
riqiza. qiþaiþ ïn liuhada. jah þatei ïn auso gahauseiþ. merjaiþ ana hrotam.
28 jah ni ogeiþ ïzvis þans usqimandans leika þatainei ïþ saivalai ni magandans
usqiman. ïþ ogeiþ mais þana magandan jah saivalai jah leika fraqistjan ïn

---

34. Verum Farisaei dixerunt: in principe daemoniorum eiicit daemonios. 35. Et circumiit Iesus urbes omnes et vicos docens in conciliis eorum et praedicans evangelium regni et sanans omnes morbos et omnes insanitates. 36. Videns autem has turbas misertus-est ob eos, nam fuerunt vexati et dispersi, ut oves non habentes pastorem. 37. Tunc dixit ad discipulos suos: messis quidem multa, verum operarii pauci. 38. Orate igitur dominum messis, ut emittat operarios in messem suam. 10, 1. Et advocans hos duodecim dis(cipulos) — 23. — hac urbe, fugiatis in aliam; amen enim dico vobis, quod non consummatis urbes Israelis, donec venit hic filius hominis. 24. Non-est discipulus super magistro, neque servus super domino suo. 25. Sufficit discipulo, ut fiat, ut magister eius, et servus ut dominus eius; si patrem-familias Beelzebul vocarunt, in quam multum magis hos domesticos eius. 26. Ne igitur timete vobis eos, non quidquam enim est contectum, quod non detegatur, et absconditum, quod non cognoscatur. 27. Quod dico vobis in tenebris, dicatis in luce; et quod in aurem auditis, nuntietis in tectis. 28. Et ne timete vobis hos perdentes corpus modo, verum animam non potentes perdere; verum timete magis hunc potentem et animam et corpus occidere in

---

synesis, cf. ad 8, 31. — *ni aiv*] J. St. ‡ *ni ïn aiva*. — *sva uskunþ*] ∼ gr. — *ïsraela*] J. St. B. H. ‡ *ïsraelan*.

9, 34. *fauramaþlja*] J. St. B. ‡ *faurabaþaja*.

9, 35. *gaqumþim*] J. St. ‡ *gaqumþin*.

10, 23. *þliuhaiþ*] H. ‡ *þluhaiþ*. — *anþara*] Ulf. c. cod. k. et verss. ° ἑτέραν — εἰς τήν.

10, 24. *seinamma*] Z. ‡ *sainamma*.

10, 25. *siponi*] sic recte, nam *ganah* accusativum secum habere solet, vid. etiam Cor. 2, 12, 9. — *baiailzaibul*] J. St. ‡ *baiailzabul*. — *ïnnakundans*] H ‡ *ïnnarundans*.

10, 26. *ni nunu*] J. St. B. Hz. H. ‡ *ninu nu*. — *ni vaiht*] Z. ‡ *nivaith*.

10, 28. *þatainei*] modo, ° gr. omn. — *saivalai*] pr., Hz. + *saivala*.

29 gaiainnan. niu tvai sparvans assarjau bugjanda. jah ains ïze ni gadriusiþ
30 ana airþa ïnuh attins ïzvaris viljan. aþþan ïzvara jah tagla haubidis alla
31 garaþana sind. ni nunu ogeiþ. managaim sparvam batizans sijuþ jus.
32 sawazuh nu saei andhaitiþ mis ïn andvairþja manne. andhaita jah ïk ïmma
33 ïn andvairþja attins meinis. saei ïn himinam ïst. ïþ þiswanoh saei afaikiþ
mik ïn andvairþja manne. afaika jah ïk ïna ïn andvairþja attins meinis þis
34 saei ïn himinam ïst. nih ahjaiþ þatei qemjau lagjan gavairþi ana airþa. ni
35 qam lagjan gavairþi ak hairu. qam auk skaidan mannan viþra attan ïs jah
36 dauhtar viþra aiþein ïzos jah bruþ viþra svaihron ïzos. jah fijands mans
37 ïnnakundai ïs. saei frijoþ attan aiþþau aiþein ufar mik. nist meina vairþs.
38 jah saei frijoþ sunu aiþþau dauhtar ufar mik. nist meina vairþs. jah saei ni
39 nimiþ galgan seinana jah laistjai afar mis. nist meina vairþs. saei bigitiþ
saivala seina. fraqisteiþ ïzai. jah saei fraqisteiþ saivalai seinai ïn meina. bigi-
40 tiþ þo. sa andnimands ïzvis mik andnimiþ jah sa mik andnimands and-
41 nimiþ þana sandjandan mik. sa andnimands praufetu ïn namin praufetaus
mizdon praufetis nimiþ jah sa andnimands garaihtana ïn namin garaihtis
42 mizdon garaihtis nimiþ. jah saei gadragkeiþ ainana þize minnistane stikla
kaldis vatins þatainei ïn namin siponeis. amen qiþa ïzvis ei ni fraqisteiþ

---

geennam. 29. Nonne duo passeres assario emuntur? et unus eorum non cadit in terram sine patris vestri voluntate. 30. At vestri etiam capilli capitis omnes numerati sunt. 31. Ne igitur timete, multis passeribus meliores estis vos. 32. Omnis igitur qui confitetur me in praesentia hominum, confiteor etiam ego eum in praesentia patris mei, qui in coelis est. 33. Verum omnem qui negat me in praesentia hominum, nego etiam ego eum in praesentia patris mei huius qui in coelis est. 34. Ne putetis, quod venerim ferre pacem in terram; non veni ferre pacem, sed gladium. 35. Veni enim distrahere hominem contra patrem eius et filiam contra matrem eius et nurum contra socrum eius. 36. Et inimici hominis domestici eius. 37. Qui amat patrem aut matrem supra me, non-est me dignus, et qui amat filium aut filiam supra me, non-est me dignus. 38. Et qui non sumit crucem suam et sequatur post me, non-est me dignus. 39. Qui invenit animam suam, perdit eam, et qui perdit animam suam ob me, invenit hanc. 40. Hic recipiens vos, me recipit, et hic me recipiens, recipit hunc mittentem me; 41. hic recipiens profetam in nomine profetae, mercedem profetae accipit, et hic recipiens iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipit; 42. et qui potu-recreat unum horum minimorum calice frigidae aquae modo in nomine discipuli, amen dico vobis, quod non perdit

---

10, 29. *viljan*] voluntate, ° gr.
10, 30. *tagla*] H. ‡ *tagal*.
10, 31. *ni nunu*] J. St. ‡ ict., B. H. ‡ *ninu nu*, vid. vs. 26. — *managaim*] J. St. ‡ *managain*.
10, 32. *sawazuh*] Z. + div. — *andhaita*] H. ‡ *adhaita*.
10, 33. *þiswanoh*] Z. + div. — *ïna*] gr. ante *jah ïk*.
10, 42. *minnistane*] minimorum, gr. *μικρῶν*; Sch. errat dicens, Ulf. legere c. cod. 157 *τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων*.

11, 1 mizdon seinai. jah varþ. biþe usfullida ïesus anabiudands þaim tvalif
siponjam seinaim. ushof sik jainþro du laisjan jah merjan and baurgs ïze.
2 ïþ ïohannes gahausjands ïn karkarai vaurstva xristaus ïnsandjands bi si-
3 ponjam seinaim qaþ du ïmma. þu ïs sa qimanda þau anþarizuh beidaima.
4 jah andhafjands ïesus qaþ du ïm. gaggandans gateihiþ ïohanne þatei gahau-
5 seiþ jah gasaiwiþ. blindai ussaiwand jah haltai gaggand. þrutsfillai hrainjai
vairþand jah baudai gahausjand jah dauþai urreisand jah unledai vailamer-
6. 7 janda. jah audags ïst wazuh saei ni gamarzjada ïn mis. at þaim þan af-
gaggandam dugann ïesus qiþan þaim manageim bi ïohannen. wa usïddjeduþ
8 ana auþida saiwan. raus fram vinda vagidata. akei wa usïddjeduþ saiwan.
mannan hnasqjaim vastjom gavasidana. sai. þaiei hnasqjaim vasidai sind. ïn
9 gardim þiudane sind. akei wa usïddjeduþ saiwan. praufetu. jai qiþa ïzvis
10 jah managizo praufetau. sa ïst auk. bi þanei gameliþ ïst. sai. ïk ïnsandja ag-
11 gilu meinana faura þus. saei gamanveiþ vig þeinana faura þus. amen qiþa

---

mercedem suam. 11, 1. Et factum-est, quum consummaret Iesus mandans his duodecim discipulis suis, extulit se illinc ad docendum et praedicandum per urbes eorum. 2. Verum Iohannes audiens in carcere opera Christi, mittens de discipulis suis dixit ad eum: 3. tu es hic veniens, an aliumne expectemus? 4. Et respondens Iesus dixit ad eos: euntes nuntiate Iohanni, quod auditis et videtis; 5. caeci vident et claudi eunt, leprosi mundi fiunt et surdi audiunt et mortui resurgunt et pauperes evangelio-edocentur. 6. Et beatus est omnis qui non scandalizatur in me. 7. In his autem abeuntibus coepit Iesus dicere his turbis de Iohanne: quid exiistis in desertum videre, arundinem a vento agitatam? 8. Sed quid exiistis videre, hominem mollibus vestibus indutum? Ecce, qui mollibus induti sunt, in domibus regum sunt. 9. Sed quid exiistis videre, profetam? utique dico vobis et plus profeta! 10. Hic est enim, de quo scriptum est: ecce, ego mitto angelum meum ante te, qui parat viam tuam ante te. 11. Amen dico

---

11. 1. *biþe*] Z. ‡ *biþ.*

11, 2. *bi*] B. ut graeco *δύο* respondeat lectio, positum esse existimat pro *b*, eamque literam duo significare et a Gothis *bi* pronunciatam esse; Maresh. ap. Iun. p. 403 et Ih. Ulf. illustrat. p. 135 *per* vertunt et Ulfilam *διά* c. codd. et verss. legisse putant; Z. coniecit scriptum fuisse *·b· bi.* Z. et B. coniecturae pari modo contra usum loquendi peccant, nam neque *ïnsandjan* cum dativo ponitur, neque *bi* significat ex, de (hoc sensu). Quamquam Maresh. et Ih. sententia nobis maxime probatur, tamen confitemur, nos *bi* hac significatione (*per*) nullo alio loco invenisse.

11, 5. *ussaiwand*] St. ‡ *assaiwand.* — *þrutsfillai*] St. ‡ *þrustfillai.* — *jah*] tert. ° gr.

11, 7. *þan afgaggandam*] J. St. ‡ *þana fargaggandam;* in cod. Arg. inter *af* et *gaggandam* quaedam literae (*ar?*) scriptae fuerunt, sed iis suo iure deletis lacuna relicta est. — *usïddjeduþ*] St. ‡ *usïddjedut.*

11, 8. *þaiei*] J. St. ‡ *þaei.*

11, 9. *jai*] St. ‡ *ïah.* — *managizo*] J. St. B. H. + *managiza.* — *praufetau*] H. ‡ *praufetan.*

11, 10. *ïst auk*] ∾ gr. omn.; sic Goth. *auk* particulam saepissime post duo verba enuntiati ponere solet, vid. Glossar. — *meinana*] J. St. ‡ *meinna,* H. ‡ *meina.* — *faura*] B. ‡ *frura.*

ïzvis. ni urrais ïn baurim qinono maiza ïohanne þamma daupjandin. ïþ sa
12 minniza ïn þiudangardjai himine maiza ïmma ïst. framuh þan þaim dagam
ïohannis þis daupjandins und hita þiudangardi himine anamahtjada jah ana-
13 mahtjandans fravilvand þo. allai auk praufeteis jah vitoþ und ïohanne faura-
14 qeþun. jah jabai vildedeiþ miþniman. sa ïst helias. saei skulda qiman.
15. 16 saei habai au*sona hausjandona ga*hausj*ai. wamma nu galeiko* þata ku*ni.*
17 *galeik ïst barnam* sitandam *ïn garunsai jah vopjan*dam anþarans *jah qi-*
*þan*dam. sviglodedum ïzv*is jah* ni plinsideduþ. hus*um jah* ni qainodeduþ.
18 qam raihtis ïohan*nes nih mat*jands nih drigk*ands jah qi*þand. unhulþ*on ha-*
19 *baiþ. qam* sa sunus mans *matjands jah* drigkands *jah qiþand. sai.* manna

---

vobis, non exstitit in natis mulierum maior Iohanne hoc baptizante; verum hic minor in regno coelorum maior eo est. 12. Ab autem his diebus Iohannis huius baptizantis usque hodiernum regnum coelorum violatur et violantes arripiunt hoc. 13. Omnes enim profetae et lex usque Iohannem praedixerunt, 14. et si velletis concipere, hic est Elias, qui debuit venire. 15. Qui habeat aures audientes audiat. 16. Cui igitur assimilo hoc genus? Simile est pueris sedentibus in foro et vocantibus alios 17. et dicentibus: cecinimus vobis et non saltavistis; ploravimus et non flevistis. 18. Venit enim Iohannes nec edens nec bibens, et dicunt: daemonium habet. 19. Venit hic filius hominis edens et bibens, et dicunt: ecce, homo

---

11, 12. *fravilvand*] J. St. ‡ *fravilvan.*

11, 15—25. pagina haec codicis Arg., quae hos decem versus continet, dimidia fere parte rupta est, (quod si Schmellerus scivisset, non adnotasset, literas in hac pagina scriptas ita exolevisse, ut pene legi non possent) vid. Tabulam ap. Ih. Ulf. illustr. p. 189. Quae ita interierunt de verbis gothicis, ea primus Ih. ex L. 7, 32 sqq. et 10, 13 sqq. supplendi periculum fecit; eum secuti sunt Z. H. et maximam partem Schm. Quum vs. 15 apud J. et St. totus et alia etiam, quae nunc desunt, legantur, aliquis coniicere potest, eorum temporibus illam scissuram non tam late hiasse; sed qui illorum gothica ex graecis supplendi morem novit, tali opinioni non multum tribuet.

11, 15. *ausona*] de hac voce litera *s* omnino non legitur et literae *u* inferior tantum pars. — *gahausjai*] syllaba *ga* in cod. Arg. non legitur, non satis accurate igitur Schm. edidit.

11, 16. *wamma*] editt. *we*; quod nos dedimus, coniecit Schm.; ea autem coniectura non solum propter sensum commendari videtur, nam non quaeritur, cui rei (*we*), sed cui personae (i. e. *wamma*) simile id genus sit, vid. L. 6, 47 *wazuh sa gaggands du mis — wamma galeiks ïst?* (quamquam *we* non falsum esse, e loco parallelo L. 7, 31 apparet); sed etiam quod vocula *we* spatium omnino non explet. — *kuni*] J. St. B. ‡ *kunni.* J. St. habent a *þata* usque ad *anþaran* (sic quidem pro *anþarans*). In cod. Arg. pro *s* pars literae *þ* clare apparet, pro qua J. St. *v* posuerunt; *anþarans* postulant regulae syntacticae (vid. etiam L. 7, 32) et veri simile videtur, librarii errore scriptum fuisse *anþaranþarans,* quae vitia saepius reperiuntur (L. 6, 17. J. 9, 41. 12, 47. 13, 13. cf. ad M. 5, 31). Ceterum Ulf. c. codd. et verss. ἑτέροις legit, et ab Ih. male addita *frijonds seinans* male repetierunt Z. et Schm.; iis enim transfertur ἑταίροις αὐτῶν, quod alii codd. gr. pro τοῖς ἑτέροις legunt; neque omnino spatium tam multa capit. — *garunsai*] quum codd. alii ἀγορᾷ, alii ἀγοραῖς habeant, legi etiam potest *garunsim.* — *jah*] H. ‡ *jai.*

11, 17. 18.] integri hi versus ap. J. St. leguntur. — *hufum*] *ïzvis*, quod J. St. Ih. Z. Schm. post *hufum* addunt, delendum est; nam pars paginae abrupta tot literas non capit; ὑμῖν omittunt etiam plerique codd. — *nih matjands*] Ih. Z. + *ni matjands.* — *unhulþon*] legitur in cod. Arg. *unhulþ..*, non *unhul..*, ut habet Schm.

11, 19. *afdrugkja*] J. St. hunc versum integrum habent excepto verbo *afdrugkja,* pro quo *afd...* legunt; sed in cod. Arg. tantummodo *a* exstat; ab Ih. recte suppletum esse docet Cor. 1, 5, 11. — *frijonds*] H. ‡ *frijands.*

afetja jah *afdrugkja. mo*tarje frijonds jah fravaurhtaize. jah usvaurhta gado-
20 mida varþ handugei fram barnam seinaim. þanuh dugann ïdveitjan baurgim.
ïn þaimei vaurþun þos managistons mahteis ïs. *þatei ni ïdreigodedun s*ik.
21 *vai þus kaurazein. vai þ*us be*þsaïdan. unte ïþ vaur*þeina *ïn tyre jah seidone*
landa mah*teis þos vaurþ*anons ïn ïzvis. *airis þau* ïn sakkau jah azgon *ïdrei-*
22 *g*odedeina. sveþauh qi*þa ïzvis.* tyrim jah seidonim *sutizo vai*rþiþ ïn daga
23 stauo*s þau ïzvis.* jah þu kafarna*um. þu und hi*min ushauhida. *dalaþ und*
*halj*a galeiþis. *unte jabai ïn s*audaumjam *vaurþeina m*ahteis þos vaurþanons
24 ïn ïzvis. aiþþau eis veseina und hina dag. sveþauh qiþa ïzvis þatei airþai
25 saudaumjo sutizo vairþiþ ïn daga stauos þau þus. ïnuh jainamma mela andhaf..—
25, 38 wanuh þan þuk sewum gast jah galaþodedum. aiþþau naqadana jah vasidedum.

---

edax et bibax, portitorum amicus et peccatorum, et iusta iudicata fuit sapientia a filiis suis. 20. Tunc coepit exprobrare urbibus, in quibus factae-sunt hae plurimae virtutes eius, quod non converterunt se. 21. Vae tibi Corazin! vae tibi Bethsaida! nam si fierent in Tyriorum et Sidoniorum terra virtutes hae factae in vobis, prius fortasse in sacco et cinere poeniteret-eos. 22. Verumtamen dico vobis, Tyriis et Sidoniis facilius fit in die iudicii, quam vobis. 23. Et tu Cafarnaum, tu usque coelum exaltata, deorsum usque infernum vadis, nam si in Sodomitis fierent virtutes hae factae in vobis, fortasse ii existerent usque hodiernum diem. 24. Verumtamen dico vobis, quod terrae Sodomitarum facilius fit in die iudicii, quam tibi. 25. In illo tempore respon(dens) — 25, 38. Quando vero te vidimus hospitem et invitavimus? aut nudum et vestivimus?

11, 20. apud J. St. totus legitur. — *þanuh*] St. Z. ‡ *tanuh.* — *ni*] J. St. ‡ *nih.* — *ïdreigodedun*] fortasse *gavandidedun* reponendum est, sic L. 17, 3 sq. variatur. — *sik*] J. St. B. ° ‡.

11, 21. *kaurazein*] Ih. Z. ‡ *korazein*, vid. L. 10, 13; recte iam B. H. dederunt. — *beþsaï-dan*] aut si mavis *beþsaeidan*, vid. J. 12, 21. — *vaurþeina — vaurþanons*] B. ‡ *in tyrai jah sci-donai vaurþeina ... laudai mahteis þos vaurþa-nons*; Ih. Z. H. Schm. ‡ *vaurþeina ïn tyrai* (H. ‡ *turai*) *jah seidonai svelauda mahte svasve þos vaurþanons. Landa* perspicue in cod. Arg. legitur; quamquam in gr. desideratur, tamen retinendum est, quia alio modo lectio restitui non potest. Ceterum ∾ gr. omn. De literis *þa* vocis *vaur-þanons* partes tantum supersunt. — *airis þau*] Schm. ‡ ict. — *azgon*] J. St. B. Ih. p. 236, 2 + *azgom.*

11, 22. *sveþauh*] sic cod. Arg.; J. St. Ih. Z. H. Schm. ‡ *sveþau*, vid. ad 7, 15. — *tyrim*] H. ‡ *turim*; J. St. post *ïzvis* addunt + *þatei.* — *sutizo*] Ih. H. ‡ *suþizo.* — *ïzvis*] fin. J. St. + *þus.*

11, 23. *dalaþ und halja*] Ih. H. Z. Schm. ‡ *und halja dalaþa*; nam *dalaþa* significat *infra* (Mc. 14, 66) non *deorsum*, id autem est *dalaþ.* — *unte jabai*] J. St. ‡ *þatei ei*; nam *ei*, non nisi in interrogativis sententiis pro graeco *εἰ* ponitur, (Mc. 11, 13. 15, 44. Phlpp. 3, 11); id sentientes Ih. Z. Schm. dederunt *unte ïþ*, (pro quo H. ‡ *unþe ïþ*) recte quidem, sed non explet versum. — *saudaumjam*] J. St. ‡ *saudaumjan.* — *mahteis*] Ih. Z. H. Schm. ‡ addunt *þos*; neque spatium tot literas capit, neque ullum illius vocis vestigium apparet, quum alibi infra lineam excurrentes literarum partes omnes conspiciantur. — *ïzvis*] vobis, gr. omn. *σοί.* — *eis*] ii, ° gr. omn.

11, 24. *sveþauh*] J. St. ‡ *sve þau*; Z. Schm. ‡ *sveþau*, vid. ad 7, 15.

11, 25. *andhaf..*] hactenus cod. Arg.; J. St. de suis integram formam *andhafjands* addiderunt, quos secutus est Z.

25, 38—26, 3 init. Hoc fragmentum, quod in cod. Arg. non reperitur, ab Ang. Majo et Castillionaeo in codice quodam Ambrosiano inventum et in Specimine Ulphilae part. inedit. p. 8 sq. editum est.

39 wanuh þan þuk sewum siukana aiþþau ïn karkarai jah atïddjedum du þus.
40 jah andhafjands sa þiudans qiþiþ du ïm. amen qiþa ïzvis. jah þan ei tavi-
41 deduþ ainamma þize minnistane broþre meinaize. mis tavideduþ. þanuh
qiþiþ jah þaim af hleidumein ferai. gaggiþ fairra mis jus fraqiþanans ïn fon
42 þata aiveino þata manvido unhulþin jah aggilum ïs. unte gredags vas jan-
43 ni gebuþ mis matjan. afþaursiþs vas jan - ni dragkideduþ mik. gasts jan - ni
galaþodeduþ mik. naqaþs jan - ni vasideduþ mik. siuks jah ïn karkarai jan-
44 ni gaveisodeduþ meina. þanuh andhafjand jah þai qiþandans. frauja wan
þuk sewum gredagana aiþþau afþaursidana aiþþau gast aiþþau naqadana aiþ-
45 þau siukana aiþþau ïn karkarai jan - ni andbahtidedeima þus. þanuh and-
hafjiþ ïm qiþands. amen qiþa ïzvis. jah þan ei ni tavideduþ ainamma þize
46 leitilane. mis ni tavideduþ. jah galeiþand þai ïn balvein aiveinon ïþ þai
26, 1 garaihtans ïn libain aiveinon. jah varþ. biþe ustauh ïesus alla þo vaurda.
2 qaþ siponjam seinaim. vituþ þatei afar tvans dagans paska vairþiþ jas - sa
3. 65 sunus mans atgibada du ushramjan. þanuh — — þaurbum veitvode. sai. nu
66 gahausideduþ þo vajamerein ïs. wa ïzvis þugkeiþ. ïþ eis andhafjandans qe-

---

39. Quando vero te vidimus aegrotum aut in carcere et venimus ad te? 40. Et respondens hic rex dicit ad eos: amen dico vobis, etiam vero ut feceritis uni horum minimorum fratrum meorum, mihi fecistis. 41. Tunc dicit etiam his a sinistro latere: ite procul me vos damnati in ignem hunc aeternum hunc paratum diabolo et angelis eius. 42. Nam famelicus fui, et non dedistis mihi edere, sitiens fui, et non potu - recreastis me; 43. hospes, et non invitastis me; nudus, et non vestivistis me; aegrotus et in carcere, et non visitastis me. 44. Tunc respondent etiam hi dicentes: domine, quando te vidimus famelicum aut sitientem aut hospitem aut nudum aut aegrotum aut in carcere et non ministravimus tibi? 45. Tunc respondet iis dicens: amen, dico vobis, etiam vero ut non feceritis uni horum parvorum, mihi non fecistis. 46. Et eunt hi in supplicium aeternum, verum hi iusti in vitam aeternam. 26, 1. Et factum - est, quum finiret Iesus omnia haec verba, dixit discipulis suis: 2. scitis, quod post duo dies pasca fit et hic filius hominis traditur ad crucifigendum? 3. Tunc — — 65. egemus testibus? ecce, nunc audistis hanc blasphemiam eius; quid vobis videtur? 66. Verum ii respondentes dixe-

---

25, 40. *jah þan ei*] etiam vero ut, (*gesetzt auch dass*) Cast. ‡ *jah þanei* (cf. ad L. 5, 24); gr. omn. ἐφ' ὅσον. Gothus sollicitius ingressus graecorum vestigiis accusativum rei (aliquid) omisit; sic vs. 45. — *minnistane*] gr. omn. post *meinaize*. — *meinaize*] Cast. ‡ *meinaze*.

25, 43. *gasts*] Ulf. ° ἤμην.

25, 45. *jah þan ei*] vid. ad vs. 40. — *leitilane*] parvorum, gr. omn. ἐλαχίστων.

26, 65—27, 1. haec in eodem codice continentur, de quo ad 25, 38 dictum est; cod. Arg. de his ea habet, quae inde ab versu 70 capitis 26 sequuntur.

26, 65. *sai nu gahausideduþ*] Cast. ‡ *saikgga hausideduþ*, Schm. ‡ *sai gahausideduþ*. Veram lectionem iam pridem coniectura assequuti eramus, quum Mssm. etiam (Sk. p. 182) eam in cod. Ambr. legi adnotavit, et miramur, Grimmium, virum tantae prudentiae, monstrosam illam formam *saikgga* Gr. III. 12 defendere tentasse.

67 þun. skula dauþaus ïst. þanuh spivun ana andavleizn ïs jah kaupastedun
68 ïna. sumaiþ-þan lofam slohun qiþandans. praufetei unsis xristu. was ïst sa
69 slahands þuk. ïþ paitrus uta sat ana rohsnai jah duatïddja ïmma aina þivi
70 qiþandei. jah þu vast miþ ïesua þamma galeilaiau. ïþ ïs laugnida faura þaim
71 allaim qiþands. ni vait wa qiþis. usgaggandan þan ïna ïn daur gasaw ïna
anþara jah qaþ du þaim jainar. jah sa vas miþ ïesua þamma nazoraiau.
72. 73 jah aftra afaiaik miþ aiþa svarands þatei ni kann þana mannan. afar leitil
þan atgaggandans þai standandans qeþun paitrau. bi sunjai jah þu þize ïs.
74 jah auk razda þeina bandveiþ þuk. þanuh dugann afdomjan jah svaran
75 þatei ni kann þana mannan. jah suns hana hrukida. jah gamunda paitrus
vaurdis ïesuis qiþanis du sis þatei faur hanins hruk þrim sinþam afaikis
27, 1 mik. jah usgaggands ut gaigrot baitraba. at maurgin þan vaurþanana runa
nemun allai gudjans jah þai sinistans manageins bi ïesu. ei afdauþidedeina ïna.

---

runt: reus mortis est. 67. Tunc spuerunt in faciem eius et colaphis-affecerunt eum, alii vero palmis verberarunt dicentes: 68. praedica nobis, Christe, quis est hic verberans te? 69. Verum Petrus foris sedit in atrio et accessit-ad eum una serva dicens: etiam tu fuisti cum Iesu hoc Galilaeo! 70. Verum is negavit coram his omnibus dicens: non scio, quid dicis. 71. Exeuntem autem eum in portam vidit eum alia et dixit ad hos illic: etiam hic fuit cum Iesu hoc Nazoraeo. 72. Et iterum negavit cum iuramento iurans, quod non novi hunc hominem. 73. Post paulum autem accedentes hi stantes dixerunt Petro: in veritate etiam tu horum es, et enim sermo tuus manifestat te. 74. Tunc coepit detestari et iurare, quod non novi hunc hominem; et statim gallus cantavit. 75. Et meminit Petrus verbi Iesu dicti ad se, quod ante galli cantum tribus vicibus negas me; et exiens foras flevit amare. 27, 1. Ad mane autem factum consilium inierunt omnes sacerdotes et hi natu-maximi populi de Iesu, ut interficerent eum.

26, 69. *uta sat*] foris sedit; Cast. versione seductus Sch. male dicit Goth. ἔξωθεν post ἐκάθητο legere.

26, 70. *þaim*] iis, Goth. igitur αὐτῶν non repudiat, uti Sch. ‡ notat. — *wa qiþis*] his verbis incipit fragmentum cod. Arg.

26, 71. *jah sa*] cod. Ambr. *jus-sa*, vid. ad 5, 37.

26, 72. *afaiaik*] J. St. ‡ *afaiair;* cod. Ambr. *laugnida*, quod idem significat. — *svarands*] iurans, ° gr. omn.; B. videtur glossa esse ad *miþ aiþa*, sed habet uterque codex, nec insolita est ea abundantia locutionis, cf. Mc. 1, 6 *vaurda qiþan*, 4, 3 *saian fraiva*, 6, 9 *gaskohs suljom*, 1, 40 *knivam knussjands*, cf. ad M. 9, 8.

26, 73. *standandans*] cod. Ambr. ‡ *standans*. — *paitrau*] cod. Ambr. *du paitrau*, sed additamentum *du* expunctum est. — *bi sunjai*] J. St. B. Z. H. ‡ ict., sic ubique.

26, 75. *qiþanis*] dicti, gr. omn. εἰρηκότος, sic Mc. 15, 28 *þata gamelido þata qiþano* (hoc scriptum hoc dictum) = ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα. — *afaikis*] cod. Ambr. *ïnvidis*, quod idem valet.

27, 1. *at maurgin*] J. St. ‡ ict.; B. ‡ *at maurgan*. — *vaurþanana*] Ih. coni. *vaurþanamma*, sed accusativum habet uterque codex et pro eo casu *maurgin* (a nominativo *maurgins*) habendum est. Praepositio *at* raro quidem cum accusativo construitur, sed uti hoc loco, etiam Mc. 12, 2. L. 2, 41. — *runa*] cod. Ambr. *garuni*. — *gudjans*] addit cod. Ambr. articulum *þai*. — *jah þai*] hucusque pertinet fragmentum cod. Ambr.

2 jah gabindandans ïna gatauhun jah anafulhun ïna pauntiau peilatau kindina.
3 þanuh gasaiwands ïudas sa galevjands ïna þatei du stauai gatauhans varþ.
4 ïdreigonds gavandida þans þrinstiguns silubrinaize gudjam jah sinistam qiþands.
fravaurhta mis galevjands bloþ svikn. ïþ eis qeþun. wa kara unsis. þu viteis.
5 jah atvairpands þaim silubram ïn alh aflaiþ jah galeiþands ushaihah sik.
6 ïþ þai gudjans nimandans þans skattans qeþun. ni skuld ïst lagjan þans ïn
7 kaurbanaun. unte andvairþi bloþis ïst. garuni þan nimandans usbauhtedun
8 us þaim þana akr kasjins du usfilham þaim gastim. duþþe haitans varþ
9 akrs jains akrs bloþis und hina dag. þanuh usfullnoda þata qiþano þairh
ïairaimian praufetu qiþandan. jah usnemun þrinstiguns silubreinaize andvairþi
10 þis vairþodins. þatei garahnidedun fram sunum ïsraelis. jah atgebun ïns und
11 akra kasjins svasve anabauþ mis frauja. ïþ ïesus stoþ faura kindina jah
frah ïna sa kindins qiþands. þu ïs þiudans ïudaie. ïþ ïesus qaþ du ïmma.
12 þu qiþis. jah miþþanei vrohiþs vas fram þaim gudjam jah sinistam. ni vaiht

---

2. Et vincientes eum duxerunt et tradiderunt eum Pontio Pilato praefecto. 3. Tunc videns Iudas hic tradens eum, quod ad iudicium ductus fuit, poenitentia-motus retulit hos triginta argenteorum sacerdotibus et natu-maximis 4. dicens: peccavi mihi tradens sanguinem innoxium; verum ii dixerunt: quid cura nobis? tu scias! 5. Et proiiciens hos argenteos in templum abiit et iens suspendit se. 6. Verum hi sacerdotes sumentes hos denarios dixerunt: non debitum est ponere hos in corbanon, nam pretium sanguinis est. 7. Consilium autem ineuntes emerunt ex his hunc agrum figuli ad sepulcra his hospitibus. 8. Ideo vocatus fuit ager ille ager sanguinis usque hodiernum diem. 9. Tunc impletum-est hoc dictum per Ieremiam profetam dicentem: et acceperunt triginta argenteorum pretium huius aestimati, quod appretiarunt e filiis Israëlis. 10. et dederunt eos pro agro figuli, sicut praecepit mihi dominus. 11. Verum Iesus stetit coram praefecto, et interrogavit eum hic praefectus dicens: tu es rex Iudaeorum? verum Iesus dixit ad eum: tu dicis! 12. Et dum accusatus fuit ab his sacerdotibus et natu-maximis, non quidquam

---

27, 4. *mis*] non *male*, uti H. vertit, sed *mihi*, cf. L. 15, 18. — *svikn*] Ulf. quoque videtur ἀθῶον legisse, nam δίκαιος ab eo per *garaihts* aut *usvaurhts* reddi solet.

27, 5. *aflaiþ*] Z. Schm. ° ‡; reliquae editt. omnes habent, nec Sch. adnotare debebat Ulfilam omittere ἀνεχώρησε.

27, 6. *gudjans*] St. ‡ *gudjands*. — *andvairþi*] sic cod. Arg., B. Ih. Z. Schm. ‡ *andavairþi*.

27, 7. *usfilham*] sic cod. Arg. *usfilha*; editt. ‡ *usfilhan*, Ih. Ulf. illustr. p. 229, 2 ‡ *usfilha* (vid. Mc. 14, 8. cf. J. 12, 7). — *þaim*] J. St. ‡ . . *a*; Ih. Z. H. Schm. ‡ *ana*; in codice Arg. huius vocis ultima tantum pars dignoscitur, quae literae *a* non potest, *m* esse potest, quam ob causam B. coniectura probabilis videtur, etsi articuli usus hoc loco insolentior est.

27, 9. *usnemun*] J. St. B. + *ganemun*. — *silubreinaize*] vs. 3 erat *silubrinaize*. — *andvairþi*] editt. ‡ *andavairþi*, vid. ad vs. 6.

27, 11. *kindina*] J. St. ‡ *kindana*. — *ïmma*] Z. ‡ *ïma*.

27, 12. *miþþanei*] J. St. ‡ div. — *vrohiþs*] J. St. ‡ *vrohits*.

13 andhof. þanuh qaþ du ïmma peilatus. niu hauseis. wan filu ana þuk veit-
14 vodjand. jah ni andhof ïmma viþra ni ainhun vaurde. svasve sildaleikida sa
15 kindins filu. and dulþ þan warjanoh biuhts vas sa kindins fraletan ainana
16 þizai managein bandjan. þanei vildedun. habaidedunuh þan bandjan gatar-
17 hidana barabban. gaqumanaim þan ïm qaþ ïm peilatus. wana vileiþ ei fra-
18 letau ïzvis. barabban þau ïesu. saei haitada xristus. vissa auk þatei ïn
19 neiþis atgebun ïna. sitandin þan ïmma ana stauastola ïnsandida du ïmma
42 qens ïs qiþandei. ni vaiht þus jah þamma garaihtin — — ïsraelis ïst. atstei-
43 gadau nu af þamma galgin. ei gasaiwaima jah galaubjam ïmma. trauaida du
guþa. lausjadau nu ïna. jabai vili ïna. qaþ auk þatei guþs ïm sunus.
44 þatuh samo jah þai vaidedjans þai miþushramidans ïmma ïdveitidedun
45 ïmma. fram saihston þan weilai varþ riqis ufar allai airþai und weila niun-
46 don. ïþ þan bi weila niundon ufhropida ïesus stibnai mikilai qiþands. helei helei.
47 lima sabakþani. þatei ïst. guþ meins guþ meins. duwe mis bilaist. ïþ sumai
48 þize jainar standandane gahausjandans qeþun þatei helian vopeiþ sa. jah suns

---

respondit. 13. Tunc dixit ad eum Pilatus: nonne audis, quam multum contra te testantur? 14. Et non respondit ei contra non unum verborum, adeo-ut miraretur hic praefectus multum. 15. Ad festum autem quodcunque consuetus fuit hic praefectus dimittere unum huic turbae vinctum, quem voluerunt. 16. *Habuerunt* autem vinctum famosum Barabbam. 17. Congregatis autem iis, dixit iis Pilatus: quem vultis, ut dimittam vobis, Barabbam an Iesum, qui vocatur Christus? 18. Scivit enim, quod ob invidiam tradiderunt eum. 19. Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor eius dicens: non quidquam tibi et huic iusto — 42. — Israëlis est, descendat nunc ab hac cruce, ut videamus et credamus ei; 43. confidit in deo, liberet nunc eum; si velit eum, dixit enim, quod dei sum filius. 44. Hoc ipsum etiam hi malefici hi crucifixi-cum eo exprobrarunt ei. 45. A sexta autem hora facta-est caligo super omnem terram usque horam nonam. 46. Verum tum circa horam nonam exclamavit Iesus voce magna dicens: Heli, Heli; lima sabacthani! quod est: deus mi, deus mi, cur me reliquisti! 47. Verum quidam horum illic stantium audientes dixerunt, quod Heliam vocat hic. 48. Et statim

---

27, 14. *sildaleikida*] St. ‡ *sildaleikjda*.

27, 15. *warjanoh*] quodcunque, ° gr. omn.; ceterum vid. ad Mc. 15, 6.

27, 16. *gatarhidana*] St. ‡ *datarhidana*. Maresh. ap. J. p. 410 speciosius quam verius legi suadet *gataiknidana;* vide Sk. 44, 22 ubi *gatarhjan* eodem sensu invenitur. — *barabban*] Ulf. ° λεγόμενον.

27, 42. *atsteigadau*] vid. ad J. 13, 35. — *ei gasaiwaima*] ut videamus, ° gr. omn., Ulf., qui c. verss. legit, ex Mc. 15, 32 addidisse videtur (cf. ad 3, 11).

27, 45. *þan*] H. ° ‡ — *weilai*] J. St. Hz. ‡ *weila;* B. lac.; in cod. Arg. *weil..* tantummodo legi potest. — *varþ riqis*] ∾ gr. omn.

27, 46. *weila niundon*] ∾ gr. omn. — *helei*] Ulf. ἡλεί, non ἡλί legisse, cum Griesb. contendi non potest, nam saepius Ulf. graecum *i* accentu insignitum per diphthongum *ei* reddit, vid. Grim. I. 38. — *lima*] gr. λαμά.

þragida ains us ïm jah nam svamm fulljands akeitis jah lagjands ana raus
49 draggkida ïna. ïþ þai anþarai qeþun. let ei saiwam. qimaiu helia nasjan ïna.
50. 51 ïþ ïesus aftra hropjands stibnai mikilai aflailot ahman. jah þan faurhah alhs
diskritnoda ïn tva ïupaþro und dalaþ jah airþa reiraida jah stainos disskrit-
52 nodedun jah hlaivasnos usluknodedun jah managa leika þize ligandane
53 veihaize urrisun jah usgaggandans us hlaivasnom afar urrist ïs ïnnatgaggan-
54 dans ïn þo veihon baurg jah ataugidedun sik managaim. ïþ hundafaþs jah
þai miþ ïmma vitandans ïesua gasaiwandans þo reiron jah þo vaurþanona
55 ohtedun abraba qiþandans. bi sunjai guþs sunus ïst sa. vesunuh þan jainar
qinons managos fairraþro saiwandeins. þozei laistidedun afar ïesua fram ga-
56 leilaia andbahtjandeins ïmma. ïn þaimei vas marja so magdalene jah marja
57 so ïakobis jah ïosez aiþei jah aiþei sunive zaibaidaiaus. ïþ þan seiþu varþ.
qam manna gabigs af areimaþaias. þizuh namo ïosef. saei jah silba siponida

---

cucurrit unus ex iis et sumsit spongiam implens aceto et ponens super arundinem potu-recreavit eum. 49. Verum hi alii dixerunt: sine, ut videamus, veniatne Helia salvare eum. 50. Verum Iesus iterum clamans voce magna emisit spiritum. 51. Et tum velum templi scissum-est in duo, superne usque deorsum, et terra mota-est et saxa scissa-sunt 52. et sepulcra aperta-sunt et multa corpora horum iacentium sanctorum surrexerunt 53. et exeuntes ex sepulcris post surrectionem eius introeuntes in hanc sanctam urbem et ostenderunt se multis. 54. Verum centurio et hi cum eo custodientes Iesum videntes hunc motum et haec facta timuerunt valde dicentes: in veritate, dei filius est hic. 55. Fuerunt autem illic mulieres multae procul videntes, quae sequutae-sunt post Iesum a Galilaea, ministrantes ei, 56. in quibus fuit Marja haec Magdalene et Marja haec Iacobi et Iosis mater et mater filiorum Zebedaei. 57. Verum quum sero fieret, venit homo dives ab Arimathaea, huius nomen Iosef, qui etiam ipse discipulus-fuit

---

27, 48. *jah lagjands*] St. ‡ ict.

27, 49. *let ei*] J. St. ‡ ict., vid. ad Mc. 15, 36. — *nasjan*] servare, gr. σώσων.

27, 51. *diskritnoda*] sic cod. Arg.; J. St. B. *disskritnoda*, rectius quidem, sed uti codex habet, saepius scribitur, vid. ad Mc. 3, 13. — *ïupaþro*] Z. ‡ *jupaþro*.

27, 52. *ligandane*] iacentium, gr. omn. κεκοιμημένων; B. satis acute suspicatur Ulf. falso legisse κειμένων; κεκοιμῆσθαι certe aliis locis *gaslepan* reddi solet, vid. Cor. 1, 15, 20.

27, 53. *ïnnatgaggandans*] J. St. + *ïnngaggandans*. — *managaim*] B. lac.

27, 54. *vaurþanona*] J. St. ‡ *vaurþano*. — *sunus*] J. St. ‡ *sunu*. — *ïst*] est, gr. omn. ἦν.

27, 55. *saiwandeins*] J. St. ‡ *saiwaindeins*. — *þozei*] J. St. B. H. ‡ *þosei*.

27, 56. *ïosez*] insolentior forma genitivi propter *z* in fine; Mc. 15, 40. 47. L. 3, 29 recte *ïosezis* legitur; si scriberetur *ïoses*, defendi posset comparatis formis *moses* J. 9, 28. *anos* Esdr. 2, 33; nunc vero *ïosezis* scribendum esse videtur.

27, 57. *af areimaþaias*] offendet lectorem haec structura, quod *af* dativum secum habere solet; praeter hunc locum Mc. quoque 15, 43 et *af beþanias* J. 11, 1; elliptice id dictum esse ex L. 6, 17 apparet, ubi *us allamma ïudaias* legitur, omnibus in his locis *landa* supplendum est, cf. ad L. 8, 49. — *þizuh namo*] huius nomen, gr. omn. τοὔνομα, quam formam non novisse videtur Ulf., constructio enim postulat *þizei namo*, ut L. 1, 27. 2, 25; vide tamen ad J. 18, 26.

58 ïesua. sah atgaggands du peilatau baþ þis leikis ïesuis. þanuh peilatus uslaubida
59 giban þata leik. jah nimands þata leik ïosef bivand ïta sabana hrainjamma
60 jah galagida ïta ïn niujamma seinamma hlaiva. þatei ushuloda ana staina jah
61 faurvalvjands staina mikilamma daurons þis hlaivis galaiþ. vasuh þan jainar
marja magdalene jah so anþara marja sitandeins andvairþis þamma hlaiva.
62 ïftumin þan daga. saei ïst afar paraskaivein. gaqemun auhumistans gudjans
63 jah fareisaieis du peilatau qiþandans. frauja. gamundedum þatei jains airz-
64 jands qaþ nauh libands. afar þrins dagans urreisa. hait nu vitan þamma hlai-
va und þana þridjan dag. ïbai ufto qimandans þai siponjos ïs binimaina
ïmma jah qiþaina du managein. urrais us dauþaim. jah ïst so speidizei air-
65 ziþa vairsizei þizai frumein. qaþ ïm peilatus. habaiþ vardjans. gaggiþ vitaid-
uh svasve kunnuþ. ïþ eis gaggandans galukun þata hlaiv faursigljandans þana —

Iesu; 58. hic accedens ad Pilatum petiit hoc corpus Iesu. Tunc Pilatus permisit dare hoc corpus; 59. et sumens hoc corpus Iosef involvit id linteo mundo 60. et posuit id in novo suo sepulcro, quod excidit in saxo et praecludens saxo magno ostia huius sepulcri ivit. 61. Fuit autem illic Marja Magdalene et haec altera Marja sedentes e - regione huic sepulcro. 62. Postero autem die, qui est post parasceven, convenerunt summi sacerdotes et Farisaei ad Pilatum 63. dicentes: domine, meminimus, quod ille seductor dixit adhuc vivens: post tres dies surgo. 64. Iube igitur custodire hoc sepulcrum usque hunc tertium diem, ne forte venientes hi discipuli eius auferant eum et dicant ad populum: surrexit e mortuis, et sit haec posterior seductio peior hac priore. 65. Dixit iis Pilatus: habete custodes, ite, custodite sicut scitis. 66. Verum ii euntes clauserunt hoc sepulcrum signantes hunc —

27, 58. *uslaubida*] permisit, gr. omn. ἐκέλευσε; Maresh. p. 410 *uslaubida* ex loco parallelo J. 19, 38 huc pervenisse suspicatur, ibi enim ἐπέτρεψε legitur, cui verbo *uslaubjan* semper respondet.

27, 62. *paraskaivein*] accusativus forma graeca, sic *synagogein* L. 7, 5. *aipistaulein* Rom. 16, 22.

27, 64. *þridjan*] J. St. B. Hz. ‡ *þridjin*. — *ufto*] sine dubio legendum est *aufto*. — *frumein*] sic recte, vid. Grim. I. 757.

27, 65. *vardjans*] custodes, gr. omn. (praeter cod. D. ubi prima manu scriptum erat φύλακας) κουστωδιάν; sic vs. seq.

Aivaggeljo þairh Marku
a n a s t o d e i þ.

1, 1. 2 Anastodeins aivaggeljons ïesuis xristaus sunaus guþs. sve gameliþ ïst ïn esaïïn
praufetau. sai. ïk ïnsandja aggilu meinana faura þus. saei gamanveiþ vig þei-
3 nana faura þus. stibna vopjandins ïn auþidai. manveiþ vig fraujins. raihtos
4 vaurkeiþ staigos guþs unsaris. vas ïohannes daupjands ïn auþidai jah mer-
5 jands daupein ïdreigos du aflageinai fravaurhte. jah usïddjedun du ïmma all
ïudaialand jah ïairusaulymeis jah daupidai vesun allai ïn ïaurdane awai
6 fram ïmma andhaitandans fravaurhtim seinaim. vasuþ-þan ïohannes gavasiþs
taglam ulbandaus jah gairda filleina bi hup seinana jah matida þramsteins
7 jah miliþ haiþivisk jah merida qiþands. qimiþ svinþoza mis sa afar mis.
8 þizei ïk ni ïm vairþs anahneivands andbindan skaudaraip skohe ïs. aþþan ïk

---

Evangelium per Marcum incipit.

1. Initium evangelii Iesu Christi, filii dei. 2. Ut scriptum est in Esaia profeta: ecce, ego mitto angelum meum ante te, qui parat viam tuam ante te. 3. Vox clamantis in deserto: parate viam domini, rectas facite semitas dei nostri! 4. Fuit Iohannes baptizans in deserto et nuntians baptismum poenitentiae ad remissionem peccatorum; 5. et exierunt ad eum omnis Iudaea-terra et Ierusolymitani et baptizati fuerunt omnes in Iordano aqua ab eo, confitentes peccata sua. 6. Fuit autem Iohannes indutus pilis cameli et zona pellicea circa coxam suam et comedit locustas et mel agrestre 7. et nuntiavit dicens: venit fortior me hic post me, cuius ego non sum dignus procumbens solvere corrigiam calceorum eius. 8. At ego

---

Adnotatio.

Inscript. *anastodeiþ*] ° gr. omn., sic etiam Luc. inscript.

1, 2. *faura þus*] sec. ante te, ° gr.

1, 3. *guþs unsaris*] dei nostri, gr. *αὐτοῦ.*

1, 4. *aflageinai*] sic cod. Arg. aperte; J. St. B. ‡ *aflateinai,* a Z. iniuria probatum.

1, 5. *usïddjedun*] exierunt, Ulf. aut c. gr. *ἐξεπορεύοντο* legit, aut ex usu sermonis gothici vocem *land* sensu collectivo construit. — *allai*] gr. post *ïairusaulymeis.*

1, 6. *haiþivisk*] cod. Arg. in marg. *vilþi* idem significans, vid. Rom. 11, 17. 24.

1, 7. *sa*] hic, ° gr. omn. — *þizei*] J. St. ‡ *þize.* — *ïk*] ego, ° gr. omn. — *anahneivands*] St. ‡ *anahneivauds.*

1, 8. *aþþan*] vid. ad 9, 12.

9 daupja ïzvis ïn vatin. ïþ ïs daupeiþ ïzvis ïn ahmin veihamma. jah varþ ïn
jainaim dagam. qam ïesus fram nazaraiþ galeilaias jah daupiþs vas fram ïo-
10 hanne ïn ïaurdane. jah suns usgaggands us þamma vatin gasaw usluknans
11 himinans jah ahman sve ahak atgaggandan ana ïna. jah stibna qam us himi-
12 nam. þu ïs sunus meins sa liuba. ïn þuzei vaila galeikaida. jah suns sai. ahma
13 ïna ustauh ïn auþida jah vas ïn þizai auþidai dage fidvortiguns fraisans
fram satanin jah vas miþ diuzam jah aggileis andbahtidedun ïmma.
14 ïþ afar þatei atgibans varþ ïohannes. qam ïesus ïn galeilaia merjands aivag-
15 geljon þiudangardjos guþs qiþands þatei usfullnoda þata mel jah atnewida
16 sik þiudangardi guþs. ïdreigoþ jah galaubeiþ ïn aivaggeljon. jah warbonds
faur marein galeilaias gasaw seimonu jah andraian broþar ïs. þis seimonis.
17 vairpandans nati ïn marein. vesun auk fiskjans. jah qaþ ïm ïesus. hirjats afar

---

baptizo vos in aqua, verum is baptizat vos in spiritu sancto. 9. Et factum-est in illis diebus, venit Iesus a Nazareth Galilaeae, et baptizatus fuit ab Iohanne in Iordano. 10. Et statim exiens ex hac aqua vidit reclusos coelos et spiritum uti columbam accedentem super eum. 11. Et vox venit e coelis: tu es filius meus hic carus, in te-quo valde me-oblecto. 12. Et statim, ecce, spiritus eum eduxit in desertum, 13. et fuit in hoc deserto diebus quadraginta tentatus a Satana et fuit cum feris, et angeli ministrarunt ei. 14. Verum post quod traditus fuit Iohannes, venit Iesus in Galilaeam nuntians evangelium regni dei 15. dicens, quod impletum-est hoc tempus et appropinquavit se regnum dei, resipiscite et credite in evangelium. 16. Et ambulans ad mare Galilaeae vidit Simonem et Andream, fratrem eius, huius Simonis, iacientes rete in mare; fuerunt enim piscatores. 17. Et dixit iis Iesus: venite post

---

1, 9. *ïohanne*] J. St. ‡ *ïohannes.*

1, 10. *usluknans*] Ih. Ulfil. illustr. p. 155 pro *usluknandans* positum esse ait, de qua re Z. Gram. p. 55 recte dubitans pro participio passivi verbi *us-lukan* habere maluit; sed haec forma secundum regulas grammaticas *uslukanans* esse debebat: itaque statuendum est, aut librarium errasse scribendo *usluknans* pro *uslukanans*, aut formam *usluknans* pertinere ad adiectivum *uslukns*, cf. L. 6, 35 *usvenans* (ab *usvens*).

1, 11. *qam*] venit, gr. omn. ἐγένετο, cf. J. 6, 25. — *ïn þuzei vaila galeikaida*] cod. Arg. in marg. *þukei vilda* (te-quem volui).

1, 12. *suns sai*] statim ecce; quum nullus graecorum ullum illius *sai* vestigium habeat (quia prorsus sensui repugnat), complures autem εὐθέως praebeant pro vulg. εὐθὺς, deinde noster εὐθέως per *sunsaiv* reddere soleat (3, 6. 5, 29 sq. 6, 25. 10, 52 all.), etiam h. l. sine dubio *sunsaiv* legendum est.

1, 13. *diuzam*] edit. ‡ *dihzam*; sine dubio recta lectio in cod. Arg. exstitit, sed hodie certo dici non potest, quia hic locus in earum plagularum una scriptus erat, quas impia manus e codice avertit. *Diuzam* primus Grim. I. 606 divina coniectura assequutus est, et repudiatam II. 266 repetiit III. 359, monitus loco Cor. 1, 15, 32.

1, 14. *atgibans*] J. St. ‡ *atihdans.*

1, 15. *qiþands*] ante hoc verbum Ulf. c. codd. ° καί.

1, 16. *jah warbonds*] Ulf. c. codd. καὶ παράγων legisse videtur, vid. 2, 15. — *andraian*] St. ‡ *andrajan.* — *þis seimonis*] huius Simonis, ° gr. — *fiskjans*] St. ‡ *fiskians.*

18 mis jah gatauja ïgqis vairþan nutans manne. jah suns afletandans þo natja
19 seina laistidedun afar ïmma. jah jainþro ïnngaggands framis leitil gasaƕ
ïakobu þana zaibaidaiaus jah ïohanne broþar ïs jah þans ïn skipa manvjan-
20 dans natja. jah suns haihait ïns jah afletandans attan seinana zaibaidaiu ïn
21 þamma skipa miþ asnjam galiþun afar ïmma jah galiþun ïn kafarnaum. jah
22 suns sabbato daga galeiþands ïn synagogen laisida ïns jah usfilmans vaur-
þun ana þizai laiseinai ïs. unte vas laisjands ïns sve valdufni habands jah
23 ni svasve þai bokarjos. jah vas ïn þizai synagogen ïze manna ïn unhrain-
24 jamma ahmin jah ufhropida qiþands. fralet. ƕa uns jah þus ïesu nazore-
25 nai. qamt fraqistjan uns. kann þuk ƕas þu ïs. sa veiha guþs. jah andbait ïna
26 ïesus qiþands. þahai jah usgagg ut us þamma. ahma unhrainja. jah tahida
27 ïna ahma sa unhrainja jah hropjands stibnai mikilai usïddja us ïmma. jah
afslauþnodedun allai sildaleikjandans. svaei sokidedun miþ sis misso qiþan-
dans. ƕa sijai þata. ƕo so laiseino so niujo. ei miþ valdufnja jah ahmam

---

me et facio vos fieri captores hominum. 18. Et statim relinquentes haec retia sua sequuti-sunt post eum. 19. Et illinc iniens ultra paulum, vidit Iacobum, hunc Zebedaei, et Iohannem, fratrem eius, etiam hos in nave parantes retia. 20. Et statim vocavit eos et relinquentes patrem suum Zebedaeum in hac nave cum mercenariis iverunt post eum 21. et iverunt in Cafarnaum; et statim sabbato die iens in synagogam docuit eos. 22. Et attoniti fuerunt super hac doctrina eius, nam fuit docens eos ui potestatem habens et non sicut hi scribae. 23. Et fuit in hac synagoga eorum homo in immundo spiritu et exclamavit 24. dicens: desine, quid nobis et tibi, Iesu Nazarene, venisti perdere nos? novi te, qui tu es, hic sanctus dei. 25. Et increpavit eum Iesus dicens: tace et exi foras ex hoc, spiritus immunde. 26. Et laceravit eum spiritus hic impurus et clamans voce magna exiit ex eo. 27. Et obstupuerunt omnes admirantes, ita-ut disputarent inter se invicem dicentes, quid sit hoc, quae haec doctrinarum haec nova, ut cum potestate etiam spiritibus

---

1, 17. *ïgqis*] J. St. ‡ *ïgvis;* recte Maresh. p. 414.

1, 19. *jainþro ïnngaggands*] ∾ gr. omn.; ceterum J. St. ‡ *ïngaggands.* — *framis leitil*] J. Z. ‡ *framisleitl,* St. B. ‡ *framisleita.* Z. h. l. et Versuch etc. p. 86 ‡ *fram ïs leitil;* quid in codice Arg. scriptum fuerit, nec Ih. adnotavit, neque hodie cognosci potest, quia haec plagula e codice direpta est. *Framis* Grim. III. 591. cf. 97 recte pro adverbii comparativo habet, *ulterius* significante et graeco πρό in compositis verbis respondente, sic Rom. 13, 12 *framis galaiþ* = προέκοψεν. Quod vero dicit *leitl* esse formam breviorem pro *leitil,* rectius videmur fecisse statuentes, *leitl* negligentia librarii pro *leitil* ortum esse. — *zaibaidaiaus*] St. ‡ *zaibaidajaus.* — *ïohanne*] J. St. ‡ *ïohannes.*

1, 21. *synagogen*] Z. ‡ *synagogin.* — *ïns*] eos, ° gr.

1, 24. *nazorenai*] sic Goth. constanter legit quum sint loci, ubi gr. aut Ναζαρηνὸς aut Ναζαραῖος habent, 14, 67. 16, 6. L. 4, 34. — *þu*] tu, ° gr. omn.

1, 25. *ahma unhrainja*] spiritus immunde, ° gr. omnes praeter cod. D.

1, 27. *afslauþnodedun*] B. ‡ *afslauþnodeaun;* quod Ulf. *sildaleikjandans* addit, a gr. omnibus omissum, vid. ad M. 9, 8. et Cor. 1, 9, 25. — *laiseino*] vid. ad 6, 2.

28 þaim unhrainjam anabiudiþ jah ufhausjand ïmma. usïddja þan meriþa ïs
29 suns and allans bisitands galeilaias. jah suns us þizai synagogen usgaggan-
dans qemun ïn garda seimonis jah andraïins miþ ïakobau jah ïohannen.
30. 31 ïþ svaihro seimonis lag ïn brinnon. jah suns qeþun ïmma bi ïja. jah duat-
gaggands urraisida þo undgreipands handu ïzos. jah aflailot þo so brinno
32 suns jah andbahtida ïm. andanahtja þan vaurþanamma. þan gasaggq sauïl.
33 berun du ïmma allans þans ubil habandans jah unhulþons habandans. jah so
34 baurgs alla garunnana vas at daura. jah gahailida managans ubil habandans
missaleikaim sauhtim jah unhulþons managos usvarp jah ni fralailot rodjan
35 þos unhulþons. unte kunþedun ïna. jah air uhtvon usstandands usïddja jah
36 galaiþ ana auþjana staþ jah jainar baþ. jah galaistans vaurþun ïmma seimon
37 jah þai miþ ïmma. jah bigitandans ïna qeþun du ïmma þatei allai þuk
38 sokjand. jah qaþ du ïm. gaggam du þaim bisunjane haimom jah baurgim. ei
39 jah jainar merjau. unte duþe qam. jah vas merjands ïn synagogim ïze and
40 alla galeilaian jah unhulþons usvairpands. jah qam at ïmma þrutsfill habands
bidjands ïna jah knivam knussjands jah qiþands du ïmma þatei. jabai vileis.

---

his immundis imperet et obediant ei? 28. Exiit autem fama eius statim per omnes vicinos Galilaeae. 29. Et statim ex hac synagoga exeuntes venerunt in domum Simonis et Andreae cum Iacobo et Iohanne. 30. Verum socrus Simonis iacuit in febre, et statim dixerunt ei de ea. 31. Et accedens erexit hanc apprehendens manum eius, et dimisit hanc haec febris statim, et ministravit iis. 32. Vespere autem facto, quum occidit sol, tulerunt ad eum omnes hos male habentes et daemones habentes. 33. Et haec urbs tota collecta fuit ad ianuam. 34. Et sanavit multos male habentes variis morbis et daemones multos eiecit, et non permisit loqui hos daemones, nam noverunt eum. 35. Et mane crepusculo exsurgens exiit et ivit in desertum locum et illic oravit. 36. Et comites facti-sunt ei Simon et hi cum eo. 37. Et invenientes eum dixerunt ad eum, quod omnes te quaerunt. 38. Et dixit ad eos: imus ad hos circumcirca vicos et urbes, ut etiam illic nuntiem, nam ideo veni. 39. Et fuit praedicans in synagogis eorum per totam Galilaeam et daemones eiiciens. 40. Et venit ad eum lepram habens, orans eum et genibus nitens et dicens ad eum, quod si vis,

---

1, 29. *ïohannen*] J. St. ‡ *ïohannes.*

1, 32. *gasaggq sauïl*] sic recte Ih. Ulfil. illustr. p. 113. sq.; J. St. ‡ *gasag ju sa uïl;* B. Hz. ‡ *gasaggq sau ïl.*

1, 34. *usvarp*] J. St. ‡ *usvairp.*

1, 35. *air uhtvon*] Z. temere coni. *airuh tvon;* nam lectio vulgata eo confirmatur, quod in affinibus linguis eadem vox reperitur, vid. Schmid Schwäb. Wörterb. p. 8. Graff Althochdeutsch. Sprachsch. I. p. 138. Ceterum Ulf. c. codd. et verss. ° λίαν.

1, 37. *þuk sokjand*] ∾ gr.

1, 38. *bisunjane*] circumcirca, Ulf. cum cod. D. ἐγγύς legisse videtur. — *haimom jah baurgim*] vicos et urbes, gr. κωμοπόλεις. Ceterum J. St. B. Hz. ‡ *haimon,* vid. Ih. Ulfil. illustrat. p. 229.

1, 39. *ïn synagogim*] in synagogis; gr. εἰς τὰς συναγωγάς.

1, 40. *knussjands*] Ulf. c. codd. ° αὐτόν.

41 magt mik gahrainjan. ïþ ïesus ïnfeinands ufrakjands handu seina attaitok
42 ïmma jah qaþ ïmma. viljau. vairþ hrains. jah biþe qaþ þata ïesus. suns
43 þata þrutsfill aflaiþ af ïmma jah hrains varþ. jah gawotjands ïmma suns
44 ussandida ïna jah qaþ du ïmma. saiw ei mannhun ni qiþais vaiht ak gagg
þuk silban ataugjan gudjin jah atbair fram gahraineinai þeinai. þatei anabauþ
45 moses du veitvodiþai ïm. ïþ ïs usgaggands dugann merjan filu jah usqiþan
þata vaurd. svasve ïs juþan ni mahta andaugjo ïn baurg galeiþan ak uta
2, 1 ana auþjaim stadim vas. jah ïddjedun du ïmma allaþro. jah galaiþ aftra ïn
2 kafarnaum afar dagans. jah gafrehun þatei ïn garda ïst. jah suns gaqemun
managai. svasve juþan ni gamostedun nih at daura. jah rodida ïm vaurd.
3. 4 jah qemun at ïmma usliþan bairandans hafanana fram fidvorim jah ni ma-
gandans newa qiman ïmma faura manageim andhulidedun hrot. þarei vas

---

potes me mundare. 41. Verum Iesus miserens extendens manum suam tetigit eum et dixit ei: volo, fi mundus. 42. Et quum dixit hoc Iesus, statim haec lepra abiit ab eo et purus factus - est. 43. Et comminans ei statim emisit eum 44. et dixit ad eum: vide, ut alicui non dicas quidquam, sed i te ipsum ostendere sacerdoti et offer pro purificatione tua, quod praecepit Moses ad testimonium iis. 45. Verum is exiens coepit praedicare multum et eloqui hoc verbum, adeo - ut is amplius non posset palam in urbem ire, sed foris in desertis locis fuit et iverunt ad eum undique. 2, 1. Et ivit iterum in Cafarnaum post dies, et compererunt, quod in domo est. 2. Et statim convenerunt multi, adeo - ut amplius non locum - invenirent ne - quidem ad ianuam, et locutus - est iis verbum. 3. Et venerunt ad eum paralyticum ferentes sublatum a quatuor. 4. Et non potentes prope venire ei prae turbis detexerunt tectum, ubi fuit

---

1, 41. *seina*] suam, ° gr. omn. praeter unum cod. D(Bezae), referente Maresh. p. 418.

1, 42. *þata*] pr. hoc, ° gr. omn. — *ïesus*] quum gr. omn. hoc loco et L. 6, 12. 8, 10. J. 18, 1 pronomen demonstrativum (αὐτός vel ὁ) habeant, suspicari licet *ïs* legendum esse, pro quo librarius facile *ïs* scribere poterat; fortasse eadem emendatio 2, 25 adhibenda est, ubi praeter Syriam et Armeniam versiones nullus liber *ïesus* praebet; (aliter pro *ïs* J. 11, 4 iam Lye ap. Benz. praef. p. LXVII *ïesus* cum gr. omn. scribere maluit). Sed negari non potest esse locos, in quibus non ita facile de eiusmodi errore cogitare liceat, e. gr. Mc. 5, 22. ubi *ïuis* (i. e. *ïesuis*), in omnibus autem gr. constanter αὐτοῦ legitur. Difficilius etiam est de loco Mc. 6, 55 sententiam ferre: *ei ïs vesi*, quod legitur, respondet versionibus latinis; *ei ïesus vesi*, si legeretur, lectioni codicis D et eis versionibus aptius esset, cum quibus in aliis locis conspirare solet; Benzelii iudicium Ulfilam ἐκεῖνος pro ἐκεῖ legisse arbitrantis, amplecti non libuerit. Ut vero h. l. rem conficiamus, addimus, Mc. 1, 45 et L. 5, 34 pro *ïs*, quod cod. Arg. cum gr. omn. habet, J. St. (et Luc. loco B. etiam) et Mc. 2, 15 omnes editores contra codicis Arg. auctoritatem male *ïesus* reposuisse. — *þata þrutsfill*] gr. omn. praeter cod. c ap. Mi. post *ïmma*.

1, 44. *mannhun*] Z. ‡ *manhun*. — *gudjin*] Ulf. ἀρχιερεῖ pro ἱερεῖ legisse, Griesb. temere contendit, nam *gudja* et *auhumists gudja* Ulf. promiscue utitur, nec licet eam ob causam coniicere 2, 26 eum simplex ἱερέως in suo cod. legisse, uti idem vir doctus fecit.

1, 45. *ïþ ïs*] vid. ad 1, 42.

2, 1. *galaiþ aftra*] ∾ gr. — *gafrehun*] compererunt, gr. omn. ἠκούσθη. — *ïn garda*] in domo, gr. εἰς οἶκον.

2, 2. *at daura*] Ulf. ° τά cum codd. 28 et 131. — *gamostedun*] *gamotan* est locum habere, capi, vid. J. 8, 37. Cor. 2, 7, 2.

2, 3. *fidvorim*] cod. Arg. et editt. ‡ *fidvorin*.

ïesus. jah usgrabandans ïnsailidedun þata badi jah fralailotun. ana þammei
5 lag sa usliþa. gasaiwands þan ïesus galaubein ïze qaþ du þamma usliþin.
6 barnilo. afletanda þus fravaurhteis þeinos. vesunuh þan sumai þize bokarje
7 jainar sitandans jah þagkjandans sis ïn hairtam seinaim. wa sa sva rodeiþ
8 naiteinins. was mag afletan fravaurhtins niba aius guþ. jah suns ufkunnands
ïesus ahmin seinamma þatei sva þai mitodedun sis qaþ du ïm. duwe mitoþ
9 þata ïn hairtam ïzvaraim. waþar ïst azetizo du qiþan þamma usliþin. afle-
tanda þus fravaurhteis þeinos. þau qiþan. urreis jah nim þata badi þeinata
10 jah gagg. aþþan ei viteiþ þatei valdufni habaiþ sunus mans ana airþai afle-
11 tan fravaurhtins. qaþ du þamma usliþin. þus qiþa. urreis nimuh þata badi
12 þein jah gagg du garda þeinamma. jah urrais suns jah ushafjands badi
usïddja faura andvairþja allaize. svasve usgeisnodedun allai jah hauhidedun
13 mikiljandans guþ qiþandans þatei aiv sva ni gasewum. jah galaiþ aftra faur
14 marein. jah all manageins ïddjedun du ïmma jah laisida ïns. jah warbonds

---

Iesus, et effodientes illaquearunt hunc grabatum et demiserunt, super quo iacuit hic paralyticus. 5. Videns autem Iesus fidem eorum dixit ad hunc paralyticum: filiole, remittuntur tibi peccata tua. 6. Fuerunt autem quidam horum scribarum illic sedentes et cogitantes sibi in cordibus suis: 7. quid hic sic loquitur blasphemias, quis potest remittere peccata, nisi unus deus? 8. Et statim cognoscens Iesus spiritu suo, quod sic hi cogitarunt sibi, dixit ad eos: cur cogitatis hoc in cordibus vestris? 9. Utrum est facilius ad dicendum huic paralytico: remittuntur tibi peccata tua, an dicere: surge et sume hunc grabatum tuum et i; 10. at ut sciatis, quod potestatem habet filius hominis in terra remittere peccata, dixit ad hunc paralyticum: 11. tibi dico, surge sumeque hunc grabatum tuum et i ad domum tuam. 12. Et surrexit statim et attollens grabatum exiit coram facie omnium, adeo-ut obstupuerint omnes et honorificarint magnificantes deum dicentes, quod unquam sic non vidimus. 13. Et ivit iterum ad mare; et omne turbae iverunt ad eum et docuit eos. 14. Et ambulans

---

2, 4. *ïnsailidedun — fralailotun*] illaquearunt — demiserunt, gr. omn. *χαλῶσι;* est amplificatio, cuius alia exempla collecta sunt ad M. 9, 8 et Cor. 1, 9, 25. — *lag*] gr. omn. post *usliþa.*

2, 5. *þus — þeinos*] tibi — tua, gr. *σοῦ*; Ulf. c. codd. *σοί — σοῦ*; sic vers. 9.

2, 8. *mitoþ þata*] ∾ gr. omn.

2, 9. *afletanda*] cod. Arg. ‡ *afleþanda.* — *þus — þeinos*] vid. ad vs. 5. — *jah*] pr. et, ⁰ gr. — *þeinata*] gr. omn. ante *þata.*

2, 11. *nimuh*] sunt qui dicant, Ulf. omittere *καί*, sed errant nescientes, particulam *uh* habere vim copulativam, sic 14, 13 *qaþuh* = *καὶ λέγει*, cf. ad Cor. 1, 16, 13. *Nimuh* autem pro *jah nim* vs. 9 dictum est, solet enim Gothus sermonem variare.

2, 12. *hauhidedun mikiljandans*] vid. ad M. 9, 8; ceterum St. ‡ *haubidedun.* — *þatei*] St. ‡ *þaþei.* — *gasewum*] J. St. cum cod. Arg. ‡ *gasewun,* nec graecis respondens, nec sensum aptum praebens; in cod. *gasewu* pro *gasewu,* errore librarii.

2, 13. *galaiþ*] St. ‡ *gelaiþ.* — *jah all — ïmma*] hoc colon cod. Arg. non in textu, sed in marg. habet, J. St. B. ‡ *jah alla managei usïddjedun,* scilicet in cod. literae *ns* vocis *manageins* diremtae novum versum incipiunt, illi autem pro *us* habuerunt; veram lectionem cum hac falsa miscens, is qui confecit Hz. manuscriptum, dedit: *jah all manageins usïddjedun.*

gasaw laivvi þana alfaiaus sitandan at motai jah qaþ du ïmma. gagg afar
15 mis. jah usstandands ïddja afar ïmma. jah varþ. biþe ïs anakumbida ïn garda
ïs. jah managai motarjos jah fravaurhtai miþanakumbidedun ïesua jah sipon-
16 jam ïs. vesun auk managai jah ïddjedun afar ïmma. jah þai bokarjos jah
fareisaieis gasaiwandans ïna matjandan miþ þaim motarjam jah fravaurhtaim
qeþun du þaim siponjam ïs. wa ïst þatei miþ motarjam jah fravaurhtaim mat-
17 jiþ jah driggkiþ. jah gahausjands ïesus qaþ du ïm. ni þaurbun svinþai lekeis
18 ak þai ubilaba habandans. ni qam laþon usvaurhtans ak fravaurhtans. jah
vesun siponjos ïohannis jah fareisaieis fastandans. jah atïddjedun jah qeþun
du ïmma. duwe siponjos ïohannis jah fareisaieis fastand ïþ þai þeinai sipon-
19 jos ni fastand. jah qaþ ïm ïesus. ïbai magun sunjus bruþfadis. und þatei miþ
ïm ïst bruþfaþs. fastan. sva lagga weila sve miþ sis haband bruþfad. ni ma-
20 gun fastan. aþþan atgaggand dagos. þan afnimada af ïm sa bruþfaþs. jah
21 þan fastand ïn jainamma daga. ni manna plat fanins niujis siujiþ ana snagan
fairnjana. ïbai afnimai fullon af þamma sa niuja þamma fairnjin jah vairsiza
22 gataura vairþiþ. ni manna giutiþ vein juggata ïn balgins fairnjans. ïbai aufto
distairai vein þata niujo þans balgins jah vein usgutniþ jah þai balgeis fra-

---

vidit Levvi, hunc Alfaei, sedentem ad telonium et dixit ad eum: i post me; et exsurgens ivit post eum. 15.*Et factum - est, quum is adcumberet in domo eius, et multi portitores et peccatores adcubuerunt - cum Iesu et discipulis eius, fuerunt enim multi et iverunt post eum. 16. Et hi scribae et Farisaei videntes eum edentem cum his portitoribus et peccatoribus dixerunt ad hos discipulos eius: quid est quod cum portitoribus et peccatoribus edit et bibit? 17. Et audiens Iesus dixit ad eos: non indigent validi medici, sed hi male habentes; non veni invitare iustos, sed peccatores. 18. Et fuerunt discipuli Iohannis et Farisaei ieiunantes; et adierunt et dixerunt ad eum: cur discipuli Iohannis et Farisaei ieiunant, verum hi tui discipuli non ieiunant? 19. Et dixit iis Iesus: num possunt filii sponsi, usque dum cum iis est sponsus, ieiunare? tam longum tempus quam cum se habent sponsum, non possunt ieiunare. 20. At accedunt dies, quum aufertur ab iis hic sponsus, et tum ieiunant in illo die. 21. Non homo assumentum panni novi suit ad amictum veterem; ne auferat plenitudinem ab hoc hic novus hoc vetere et peior fissura fiat. 22. Non homo fundit vinum novum in utres veteres, ne forsan disrumpat vinum hoc novum hos utres et vinum effluat et hi utres per-

---

2, 14. *alfaiaus*] J. St. ‡ *alfaius*. — *usstandands*] St. ‡ *usstandans*.

2, 15. *ïs*] pr., vid. ad 1, 42; ceterum gr. omn. post *anakumbida*.

2, 16. *ïst*] est, ° gr. omn. — *fravaurhtaim*] cod. Arg. ‡ *fraaurhtaim*.

2, 17. *fravaurhtans*] Ulf. c. codd. ° εἰς μετάνοιαν, cf. ad M. 3, 11.

2, 18. *fareisaieis*] sec., gr. omn. οἱ τῶν Φαρισαίων, praeter unum cod. 239, qui cum Goth. consentit.

2, 19. *bruþfaþs*] gr. omn. ante *miþ*; J. St. + addunt articulum *sa*.

2, 21. *af þamma*] ab hoc, gr. αὐτοῦ.

2, 22. init. Ulf. ° *καί*. — *balgins*] sec. J. St. ‡ *baljins*; iidem mox ‡ *baljeis*. — *giutand*] fundunt, gr. omn. βλητέον, Ulf. e L. 5, 38, ubi codd. aliqui βάλλουσι praebent.

23 qistnand. ak vein juggata ïn balgins niujans giutand. jah varþ þairhgaggan
ïmma sabbato daga þairh atisk jah dugunnun siponjos ïs skevjandans raup-
24 jan ahsa. jah fareisaieis qeþun du ïmma. sai. wa taujand siponjos þeinai sab-
25 batim. þatei ni skuld ïst. jah ïesus qaþ du ïm. niu ussuggvuþ aiv. wa gata-
26 vida daveid. þan þaurfta jah gredags vas. ïs jah þai miþ ïmma. waiva galaiþ
ïn gard guþs uf abjaþara gudjin jah hlaibans faurlageinais matida. þanzei
ni skuld ïst matjan niba ainaim gudjam. jah gaf jah þaim miþ sis visandam.
27 jah qaþ ïm. sabbato ïn mans varþ gaskapans ni manna ïn sabbato dagis.
28. 3, 1 svaei frauja ïst sa sunus mans jah þamma sabbato. jah galaiþ aftra ïn syna-
2 gogen. jah vas jainar manna gaþaursana habands handu. jah vitaidedun
3 ïmma. hailidedi sabbato daga. ei vrohidedeina ïna. jah qaþ du þamma mann
4 þamma gaþaursana habandin handu. urreis ïn midumai. jah qaþ du ïm.
skuldu ïst ïn sabbatim þiuþ taujan aiþþau unþiuþ taujan. saivala nasjan
5 aiþþau usqistjan. ïþ eis þahaidedun. jah ussaiwands ïns miþ moda gaurs ïn
daubiþos hairtins ïze qaþ du þamma mann. ufrakei þo handu þeina. jah
6 ufrakida. jah gastoþ aftra so handus ïs. jah gaggandans þan fareisaieis suns-

---

eant; sed vinum novum in utres novos fundunt. 23. Et factum-est transire ei sabbato die per satum et coeperunt discipuli eius praetereuntes vellere aristas, 24. et Farisaei dixerunt ad eum: ecce, quid faciunt discipuli tui sabbatis, quod non fas est? 25. Et Iesus dixit ad eos: nonne perlegistis unquam, quod fecit David, quum indiguit et famelicus fuit, ipse et hi cum eo; 26. quomodo ivit in domum dei sub Abjathare sacerdote, et panes propositionis comedit, quos non fas est edi, nisi solis sacerdotibus; et dedit etiam his cum se exsistentibus. 27. Et dixit iis: sabbatus causa hominis fuit creatus, non homo causa sabbati diei; 28. ita-ut dominus sit hic filius hominis etiam huic sabbato. 3, 1. Et ivit iterum in synagogam, et fuit illic homo arefactam habens manum, 2. et observarunt eum, sanaret sabbato die, ut accusarent eum. 3. Et dixit ad hunc hominem hunc arefactam habentem manum: surge in medio. 4. Et dixit ad eos, fasne est in sabbatis bene facere, aut male facere? animam servare, aut perdere? verum ii tacuerunt. 5. Et adspiciens eos cum ira, tristis ob obdurationem cordis eorum, dixit ad hunc hominem: protende hanc manum tuam; et protendit, et constitit rursus haec manus eius. 6. Et euntes tum Farisaei sta-

---

2, 23. *skevjandans raupjan*] praetereuntes vellere, gr. ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες; Ulf. c. verss.

2, 24. *siponjos þeinai*] discipuli tui, ° gr.

2, 25. *ïesus*] vid. ad 1, 42.

2, 26. *gudjin*] vid. ad 1, 44. — *faurlageinais*] J. St. ‡ *fauralageinais*, vid. L. 6, 4. — *ainaim*] solis, ° gr.

2, 27. *varþ gaskapans*] fuit creatus; gr. solum ἐγένετο, Ulf. c. codd. ἐκτίσθη.

3, 2. *hailidedi*] gr. omn. post *daga*; ceterum J. St. + *jau* (εἰ) e L. 6, 7 addunt et Ulf. c. codd. ° αὐτόν.

3, 4. *ïn*] in, ° gr. — *usqistjan*] utrum Ulf. ἀπολέσαι, an ἀποκτείνειν legerit, certo dici non potest, nam *usqistjan* utrique graeco verbo respondet.

3, 5. *gastoþ aftra*] constitit rursus = graeco ἀποκατεστάθη, cf. 8, 25.

3, 6. *þan*] tum, ° gr. omn.

aiv miþ þaim herodianum garuni gatavidedun bi ïna. ei ïmma usqemeina.
7 jah ïesus aflaiþ miþ siponjam seinaim du marein. jah filu manageins us ga-
8 leilaian laistidedun afar ïmma. jah us ïudaia jah us ïairusaulymim jah us
ïdumaia jah hindana ïaurdanaus. jah þai bi tyra jah seidona manageins filu
9 gahausjandans. wan filu ïs tavida. qemun at ïmma. jah qaþ þaim siponjam
seinaim ei skip habaiþ vesi at ïmma ïn þizos manageins. ei ni þraiheina
10 ïna. managans auk gahailida. svasve drusun ana ïna. ei ïmma attaitokeina.
11 jah sva managai sve habaidedun vundufnjos jah ahmans unhrainjans. þaih
þan ïna gasewun. drusun du ïmma jah hropidedun qiþandans. þatei þu ïs
12. 13 sunus guþs. jah filu andbait ïns ei ïna ni gasvikunþidedeina. jah ustaig ïn
14 fairguni jah athaihait þanzei vilda ïs jah galiþun du ïmma. jah gavaurhta
15 tvalif du visan miþ sis jah ei ïnsandidedi ïns merjan jah haban valdufni du
16 hailjan sauhtins jah usvairpan unhulþons. jah gasatida seimona namo paitrus.
17 jah ïakobau þamma zaibaidaiaus jah ïohanne broþr ïakobaus. jah gasatida
18 ïm namna bauanairgais. þatei ïst. sunjus þeiwons. jah andraian jah filippu
jah barþaulaumaiu jah matþaiu jah þoman jah ïakobu þana alfaiaus jah

---

tim cum his Herodianis consilium fecerunt contra eum, ut eum occiderent. 7. Et Iesus abiit cum discipulis suis ad mare et multum turbae e Galilaea sequuti-sunt post eum et ex Iudaea 8. et ex Ierusolymis et ex Idumaea, et ultra Iordanum et hi circa Tyrum et Sidonem turbae multum audientes, quam multum is fecit, venerunt ad eum. 9. Et dixit his discipulis suis, ut navis praesto esset pro se propter hanc turbam, ut non comprimerent eum. 10. Multos enim sanavit, adeo-ut ruerent in eum, ut eum attingerent, et tam multi quam habuerunt vulnera 11. et spiritus immundos, hi quum eum viderent, ruerunt ad eum et clamarunt dicentes, quod tu es filius dei. 12. Et multum comminatus-est iis, ut eum non manifestarent. 13. Et conscendit in montem et advocavit quos voluit is et iverunt ad eum. 14. Et fecit duodecim ad versandum cum se et ut mitteret eos praedicare 15. et habere potestatem ad sanandos morbos et eiiciendos daemones. 16. Et imposuit Simoni nomen Petrus. 17. Et Iacobo, huic Zebedaei, et Iohanni, fratri Iacobi, et imposuit iis nomina Boanerges, quod est filii tonitru. 18. Et Andream et Philippum et Bartholomaeum et Matthaeum et Thomam et Iacobum, hunc Alfaei, et

---

3, 7. *aflaiþ*] gr. post *seinaim*.

3, 8. *seidona*] J. St. B. e graeco textu codicis D temere addunt *bi*. — *ïs*] is, ° gr. omn.

3, 9. *þraiheina*] J. St. ‡ *þraiheinai*.

3, 10. *jah*] et, ° gr.

3. 11. *þaih*] hi, ° gr. omn.

3, 13. *ustaig*] sic cod. Arg.; editt. *usstaig*, rectius quidem, sed in verbis compositis saepius alterum *s* a librariis omissum est, sic M. 27, 51 *diskritnoda*, L. 8, 55 *ustoþ*, 14, 14 *ustassai*; vid. Massm. Sk. p. 59. Idem factum est, si alterum verbum in *s* desinit, alterum ab *s* incipit, vid. ad Mc. 10, 45. 16, 1.

3, 16. *paitrus*] secundum regulas grammaticas scribendum fuit *paitru*, accusativo casu, vid. L. 1, 13 *haitais namo ïs ïohannen*, cf. M. 9, 9.

3, 17. *ïakobau* — *ïohanne*] ii dativi non habent, unde pendeant, accusativos verbo *gavaurhta* coniungendos requirit sensus. Ceterum pro *ïohanne* J. St. ‡ *ïohannes*.

3, 18. *matþaiu*] St. ‡ *matþaju*. — *kananeiten*] St. Z. ‡ *kananeiþen*.

19 þaddaiu jah seimona þana kananeiten jah ïudan ïskarioten. saei jah gale-
20 vida ïna. jah atïddjedun ïn gard. jah gaïddja sik managei. svasve ni mah-
21 tedun nih hlaif matjan. jah hausjandans fram ïmma bokarjos jah anþarai
22 usïddjedun gahaban ïna. qeþun auk þatei usgaisiþs ïst. jah bokarjos þai af
ïairusaulymai qimandans qeþun þatei baiailzaibul habaiþ jah þatei ïn þamma
23 reikistin unhulþono usvairpiþ þaim unhulþom. jah athaitands ïns ïn gajukom
24 qaþ du ïm. waiva mag satanas satanan usvairpan. jah jabai þiudangardi vi-
25 þra sik gadailjada. ni mag standan so þiudangardi jaina. jah jabai gards
26 viþra sik gadailjada. ni mag standan sa gards jains. jah jabai satana usstoþ
27 ana sik silban jah gadailiþs varþ. ni mag gastandan ak andi habaiþ. ni
manna mag kasa svinþis galeiþands ïn gard ïs vilvan. niba faurþis þana svin-
28 þan gabindiþ jah þana gard ïs disvilvai. amen qiþa ïzvis þatei allata afletada
þata fravaurhte sunum manne jah naiteinos sva managos svasve vajamerjand.
29 aþþan saei vajamereiþ ahman veihana. ni habaiþ fralet aiv ak skula ïst aivei-
30. 31 naizos fravaurhtais. unte qeþun. ahman unhrainjana habaiþ. jah qemun þan
aiþei ïs jah broþrjus ïs jah uta standandona ïnsandidedun du ïmma haitan-
32 dona ïna. jah setun bi ïna managei. qeþun þan du ïmma. sai. aiþei þeina

Thaddaeum et Simonem, hunc Cananitem, 19. et Iudam Iscariotem, qui etiam tradidit eum. 20. Et adierunt in domum et collegit se turba, adeo-ut non possent ne-quidem panem edere. 21. Et audientes de eo scribae et alii exierunt prehendere eum, dixerunt enim, quod furore-perculsus est. 22. Et scribae hi ab Ierusolymis venientes dixerunt, quod Beelzebul habet et quod in hoc supremo daemonum eiicit hos daemones. 23. Et advocans eos in parabolis dixit ad eos: quomodo potest Satanas Satanam eiicere? 24. Et si regnum contra se dividitur, non potest stare hoc regnum illud; 25. et si domus contra se dividitur, non potest stare haec domus illa; 26. et si Satanas insurrexit contra se ipsum et divisus fuit, non potest constare, sed finem habet. 27. Non homo potest vasa validi iens in domum eius rapere, nisi antea hunc validum vincit et hanc domum eius diripiat. 28. Amen dico vobis, quod omne remittitur hoc peccatorum filiis hominum et blasphemiae tam multae quam blasphemant; 29. at qui blasphemat spiritum sanctum, non habet remissionem unquam, sed reus est aeterni peccati; 30. quia dixerunt, spiritum immundum habet. 31. Et venerunt tum mater eius et fratres eius et foris stantes immiserunt ad eum vocantes eum, 32. et sederunt circa eum turba, dixerunt autem ad eum: ecce, mater tua

3, 20. *atïddjedun*] St. ‡ *atïddiedun*, sic *gaïddia* pro *gaïddja*, *matian* pro *matjan* et saepius. Ceterum Ulf. ° πάλιν et αὐτούς.

3, 21, *fram—anþarai*] de—alii, gr. οἱ παρ' αὐτοῦ.

3, 22. *ïairusaulymai*] J. ‡ *ïairusaulyma*.

3, 23. *gajukom*] J. St. ‡ *gajukon*. — *waiva*] sic cod. Arg., non *weaiva*, uti B. in eo legi dicit.

3, 26. *satana usstoþ*] editt. ‡ *satanaus stoþ*; *satanaus* nominativo nunquam dicitur, sed *satana* J. 13, 27. Cor. 2, 11, 14. aut *satanas* Mc. 3, 23. — *gastandan*] J. St. B. + *standan*. — *ak*] St. ‡ *ah*.

3, 27. *þana*] sec., Ulf. ° τότε, aut *þan* ante articulum *þana* librarii oscitantia excidit.

3, 29. *fravaurhtais*] peccati, gr. κρίσεως.

3, 31. *jah*] pr. et, gr. οὖν.

3, 32. *managei*] gr. ante *bi*. — *svistrjus*] J. St. ‡ *svistrjos*.

33 jah broþrjus þeinai jah svistrjus þeinos uta sokjand þuk. jah andhof ïm qi-
34 þands. wo ïst so aiþei meina aiþþau þai broþrjus meinai. jah bisaiwands
bisunjane þans bi sik sitandans qaþ. sai. aiþei meina jah þai broþrjus mei-
35 nai. saei allis vaurkeiþ viljan guþs. sa jah broþar meins jah svistar jah aiþei ïst.
4, 1 jah aftra ïesus dugann laisjan at marein. jah galesun sik du ïmma mana-
geins filu. svasve ïna galeiþan ïn skip. gasitan in marein. jah alla so managei
2 viþra marein ana staþa vas. jah laisida ïns ïn gajukom manag. jah qaþ ïm
3, 4 ïn laiseinai seinai. hauseiþ. sai. urrann sa saiands du saian fraiva seinamma. jah
varþ. miþþanei saiso. sum raihtis gadraus faur vig. jah qemun fuglos jah
5 fretun þata. anþaruþ-þan gadraus ana stainahamma. þarei ni habaida airþa
6 managa. jah suns urrann. ïn þizei ni habaida diupaizos airþos. at sunnin
7 þan urrinnandin ufbrann. jah unte ni habaida vaurtins. gaþaursnoda. jah sum
gadraus ïn þaurnuns. jah ufarstigun þai þaurnjus jah afwapidedun þata. jah
8 akran ni gaf. jah sum gadraus ïn airþa goda jah gaf akran urrinnando jah

---

et fratres tui et sorores tuae foris quaerunt te. 33. Et respondit iis dicens: quae est haec mater mea, aut hi fratres mei? 34. Et circumspiciens circumcirca hos circa se sedentes dixit: ecce, mater mea et hi fratres mei! 35. Qui enim facit voluntatem dei, hic etiam frater meus et soror et mater est. 4, 1. Et iterum Iesus coepit docere ad mare et congregaverunt se ad eum turbae multum, adeo-ut is iret in navem, sederet in mari, et omnis haec turba adversus mare in ripa fuit. 2. Et docuit eos in parabolis multum et dixit iis in doctrina sua: 3. audite, ecce, exiit hic serens ad serendum semine suo. 4. Et factum-est, dum sevit, quoddam quidem cecidit ad viam, et venerunt aves et vorarunt hoc. 5. Aliud autem cecidit in lapidosum, ubi non habuit terram multam, et statim exiit, propter quod non habuit profundam terram. 6. In sole autem oriente exarsit, et quia non habuit radices, exaruit. 7. Et quoddam cecidit in spinas, et superscenderunt hae spinae et exstinxerunt hoc, et fructum non dedit. 8. Et quoddam cecidit in terram bonam et dedit fructum adscendentem et

---

3, 34. *sai*] ecce, Ulf. videtur ἰδού legisse; quamquam loci sunt, in quibus *sai* graeco ἴδε respondet (11, 21. 15, 4. J. 7, 26. 11, 36. all.), quod Goth. alias *saiw* interpretari solet.

3, 35. *jah*] pr. et, ° gr. — *svistar*] Ulf. c. codd. et verss. ° μου.

4, 1. *ïesus*] ° gr. omn. — *galeiþan*] ire, gr. omn. ἐμβάντα; quum hic infinitivus cum sequentibus particula copulativa non iungatur, pro *galeiþan* olim *galeiþandan* (euntem) scriptum fuisse videtur; non tamen inaudita sunt similia asyndetorum genera. — *alla*] Z. ‡ *allo*. — *staþa*] littore (nostrum *gestade*), gr. γῆς.

4, 3. *urrann*] J. St. ‡ *urran*, sic etiam vs. 5. — *fraiva seinamma*] semine suo, ° gr. vid., ad M. 26, 72.

4, 4. *saiso*] J. St. ‡ div.

4, 5. *urrann*] vid. ad vs. 3.

4, 6. *vaurtins*] Z. pro genitivo singularis haberi posse arbitrans errat, nam *vaurts* singulari numero Gothus non utitur, nisi sensu improprio (Rom. 11, 16 sqq. 15, 12); ubi propriam habet significationem, *vaurteis* plurali numero ponit, vid. infra vs. 17. 11, 20. L. 3, 9. 8, 13. 17, 6.

4, 7. *þaurnuns*] St. ‡ *þaurnus*. — *afwapidedun*] cod. Arg. manu secunda et B. ‡ *afwauidedun*, quam immanem formam imperitus corrector etiam 4, 19. 5, 13 in codice posuit, aliis autem locis (9, 43 seqq. L. 8, 14. 33) sinceram lectionem intactam reliquit, nihilo tamen minus etiam in iis B. *afwaujan* edidit. Cf. ad M. 9, 24.

4, 8. *urrinnando*] St. ‡ *urrinando*.

9 vahsjando. jah bar ain ·l· jah ain ·j· jah ain ·r· jah qaþ. saei habai ausona
10 hausjandona. gahausjai. iþ biþe varþ sundro. frehun ina þai bi ina miþ þaim
11 tvalibim þizos gajukons. jah qaþ im. izvis atgiban ist kunnan runa þiudan-
12 gardjos guþs. iþ jainaim þaim uta in gajukon allata vairþiþ. ei saiwandans
saiwaina jah ni gaumjaina. jah hausjandans hausjaina jah ni fraþjaina. nibai
13 wan gavandjaina sik jah afletaindau im fravaurhteis. jah qaþ du im. ni vi-
14 tuþ þo gajukon jah waiva allos þos gajukons kunneiþ. sa saijands vaurd
15 saijiþ. aþþan þai viþra vig sind. þarei saiada þata vaurd. jah þan gahausjand
unkarjans. suns qimiþ satanas jah usnimiþ vaurd þata insaiano in hairtam
16 ize. jah sind samaleiko þai ana stainahamma saianans. þaiei þan hausjand
17 þata vaurd. suns miþ fahedai nimand ita jah ni haband vaurtins in sis ak
weilawairbai sind. þaþroh biþe qimiþ aglo aiþþau vrakja in þis vaurdis.
18 suns gamarzjanda. jah þai sind þai in þaurnuns saianans þai vaurd hausjan-
19 dans. jah saurgos þizos libainais jah afmarzeins gabeins jah þai bi þata an-
þar lustjus innatgaggandans afwapjand þata vaurd jah akranalaus vairþiþ.

---

crescentem et tulit unum XXX et unum LX et unum C. 9. Et dixit, qui habeat aures audientes, audiat. 10. Et quum factus-est seorsim, interrogarunt eum hi circa eum cum his duodecim de-hac parabola. 11. Et dixit iis: vobis datum est scire mysterium regni dei; verum illis his foris in parabolis omne fit, 12. ut videntes videant et non cognoscant, et audientes audiant et non intelligant; ne quando convertant se et remittantur iis peccata. 13. Et dixit ad eos, non scitis hanc parabolam et quomodo omnes has parabolas nostis. 14. Hic serens verbum serit; 15. verum hi circa viam sunt, ubi seritur hoc verbum et quum audiunt incurii, statim venit Satanas et aufert verbum hoc insitum in corda eorum. 16. Et sunt similiter hi in lapidosum sati, qui quum audiunt hoc verbum, statim cum laetitia capiunt id, 17. et non habent radices in se, sed temporales sunt, deinde quum venit afflictio aut persecutio propter hoc verbum, statim sollicitantur. 18. Et hi sunt hi in spinas sati, hi verbum audientes, 19. et curae huius vitae et sollicitatio possessionis et hae circa hoc aliud cupiditates introeuntes exstinguunt hoc verbum et infructuosum fit.

4, 9. *saei habai*] qui habeat, fortasse Ulf. c. Vat. et Cant. ὅς ἔχει legit. — *hausjandona*] audientes, gr. omn. ἀκούειν, cf. vs. 23. 7, 16.

4, 11. *jainaim*] St. ‡ *jainam*. — *gajukon*] parabola, sine dubio *gajukom* plurali numero legendum est.

4, 12. *nibai wan*] male vertunt viri docti: nisi quando, pro: (timeo) ne quando.

4, 13. *þo*] hanc, iniuria Ulf. ταύτην omittere, Sch. contendit.

4, 14. *saijands*] St. ‡ *sajands*.

4, 15. *vig*] J. St. ‡ *vigs*. — *sind*] gr. omn. ante *viþra*. — *unkarjans*] incurii, ° gr. omn.; ex eodem fonte haustum est, unde Ver. Verc. Colb. (cf. Brix.) suum *negligenter* duxerunt. — *insaiano*] St. ‡ *insajano*.

4, 16. *jah*] Ulf. ° οὗτοι. — *þaiei*] J. St. ‡ *þaei*. — *fahedai*] St. ‡ *fahelai*.

4, 17. *aglo*] J. St. ‡ *algo*. — *aiþþau*] St. ‡ *aiþau*. — *vrakja*] J. St. B. ‡ *vrakjai*.

4, 18. *þai*] pr. hi, gr. ἄλλοι. — *saianans*] Ulf. c. codd. ° οὗτοί εἰσι.

4, 19. *saurgos*] J. St. B. ‡ *saurjos*. — *libainais*] vitae, gr. αἰῶνος. — *innatgaggandans*] St. ‡ *inatgaggandans*. — *afwapjand*] vid. ad vs. 7.

20 jah þai sind þai ana airþai þizai godon saianans. þaiei hausjand þata vaurd
21 jah andnimand jah akran bairand. ain ·l· jah ain ·j· jah ain ·r· jah
qaþ du ïm. ïbai lukarn qimiþ duþe ei uf melan satjaidau aiþþau undar ligr.
22 niu ei ana lukarnastaþan satjaidau. nih allis ïst wa fulginis. þatei ni ga-
23 bairhtjaidau. nih varþ analaugn. ak ei svikunþ vairþai. jabai was habai au-
24 sona hausjandona. gahausjai. jah qaþ du ïm. saiwiþ wa hauseiþ. ïn þizaiei
25 mitaþ mitiþ. mitada ïzvis jah biaukada ïzvis þaim galaubjandam. unte þis-
wammeh saei habaiþ. gibada ïmma. jah saei ni habaiþ. jah þatei habaiþ. af-
26 nimada ïmma. jah qaþ. sva ïst þiudangardi guþs. svasve jabai manna vairpiþ
27 fraiva ana airþa. jah slepiþ jah urreisiþ naht jah daga. jah þata fraiv keiniþ
28 jah liudiþ. sve ni vait ïs. silbo auk airþa akran bairiþ. frumist gras þaþroh
29 ahs þaþroh fulleiþ kaurnis ïn þamma ahsa. þanuh biþe atgibada akran. suns
30 ïnsandeiþ gilþa. unte atist asans. jah qaþ. we galeikom þiudangardja guþs
31 aiþþau ïn wileikai gajukon gabairam þo. sve kaurno sinapis. þatei þan saiada
32 ana airþa. minnist allaize fraive ïst þize ana airþai. jah þan saiada. urrinniþ
jah vairþiþ allaize grase maist jah gatavjiþ astans mikilans. svasve magun
33 uf skadau ïs fuglos himinis gabauan. jah svaleikaim managaim gajukom

20. Et hi sunt hi in terram hanc bonam sati, qui audiunt hoc verbum et accipiunt et fructum ferunt, unum XXX et unum LX et unum C. 21. Et dixit ad eos: num lucerna venit ideo, ut sub modium ponatur aut sub lectum? nonne ut super candelabrum ponatur? 22. Neque enim est quidquam occulti, quod non manifestetur, neque factum-est occultum, sed ut manifestum fiat. 23. Si quis habeat aures audientes, audiat. 24. Et dixit ad eos: videte quod audistis, in qua mensura mensuratis, mensuratur vobis et augetur vobis his credentibus. 25. Quia omni qui habet, datur ei, et qui non habet, etiam quod habet, aufertur ei. 26. Et dixit: sic est regnum dei, sicut si homo iacit semen in terram. 27. Et dormit et surgit nocte et die, et hoc semen germinat et crescit, uti non scit is. 28. Ipsa enim terra fructum fert, primum herbam, deinde aristam, deinde plenitudinem granis in hac arista. 29. Tunc quando datur fructus, statim immittit falcem, quia adest messis. 30. Et dixit: cui assimilamus regnum dei aut in quali parabola comparamus hoc? 31. Ut granum sinapis, quod quum seritur in terram, minimum omnium seminum est horum in terra. 32. Et quum seritur, surgit et fit omnium herbarum maximum et facit ramos magnos, adeo-ut possint sub umbra eius aves coeli nidulari. 33. Et talibus multis parabolis

4, 22. *þatei ni*] male notant Mill. et Griesb. nostram lectionem consentire cum iis libris, qui ἀλλ' ἵνα habent, immo Goth. vel ὃ ἐὰν μή vel ὃ μή legit. — *svikunþ vairþai*] Ulf. pro εἰς φανερὸν ἔλθῃ cum Vat. φανερωθῇ legisse videtur, vid. Cor. 2, 4, 11.

4, 23. *hausjandona*] vid. ad vs. 9.

4, 24. *mitaþ*] sic recte, non *mitaþai*, uti Z. maluit, vid. Cor. 2, 10, 13. — *jah biaukada* — *galaubjandam*] et augetur — credentibus, ° gr.; qui habent, pro *galaubjandam* (credentibus) omnes ἀκούουσι legunt; sola vers. Brix. cum Goth. consentit.

4, 30. *wileikai*] Z. + *weleikai*.

4, 31. *kaurno*] St. ‡ *kauron*. — *minnist*] minimum, gr. omn. μικρότερος.

4, 32. *vairþiþ*] St. ‡ *vairþit*. — *maist*] maximum, gr. omn. μείζων, vid. ad 9, 34.

4, 33. *managaim gajukom*] ∾ gr.

34 rodida du ïm þata vaurd. svasve mahtedun hausjon. ïþ ïnuh gajukon ni ro-
35 dida ïm. ïþ sundro siponjam seinaim andband allata. jah qaþ du ïm ïn jai-
36 namma daga. at andanahtja þan vaurþanamma usleiþam jainis stadis. jah
afletandans þo managein andnemun ïna sve vas ïn skipa. jah þan anþara
37 skipa vesun miþ ïmma. jah varþ skura vindis mikila jah vegos valtidedun
38 ïn skip. svasve ïta juþan gafullnoda. jah vas ïs ana notin ana vaggarja sle-
pands. jah urraisidedun ïna jah qeþun du ïmma. laisari. niu kara þuk þizei
39 fraqistnam. jah urreisands gasok vinda jah qaþ du marein. gaslavai. af-
40 dumbn. jah anasilaida sa vinds jah varþ vis mikil. jah qaþ du ïm. duwe
41 faurhtai sijuþ sva. waiva ni nauh habaiþ galaubein. jah ohtedun sis agis mi-
kil jah qeþun du sis misso. was þannu sa sijai. unte jah vinds jah marei
5, 1.2 ufhausjand ïmma. jah qemun hindar marein ïn landa gaddarene. jah usgag-
gandin ïmma us skipa suns gamotida ïmma manna us aurahjom ïn ahmin
3 unhrainjamma. saei bauain habaida ïn aurahjom. jah ni naudibandjom eisar-
4 neinaim manna mahta ïna gabindan. unte ïs ufta eisarnam bi fotuns gabu-

---

locutus-est ad eos hoc verbum, sicut potuerunt audire. 34. Verum sine parabola non locutus-est iis, verum seorsim discipulis suis solvit omne. 35. Et dixit ad eos in illo die: in vespere autem facto eximus illo loco. 36. Et dimittentes hanc turbam acceperunt eum ut fuit in nave; et tum alia navigia fuerunt cum eo. 37. Et facta-est procella venti magna et fluctus ruerunt in navigium, adeo-ut id iam impleretur. 38. Et fuit is in puppi super cervicali dormiens et suscitarunt eum et dixerunt ad eum: doctor, nonne cura tibi quod perimus? 39. Et surgens comminatus-est vento et dixit ad mare: tace! obmutesce! et cessavit hic ventus et facta-est malacia magna. 40. Et dixit ad eos: cur timidi estis tam? quomodo non adhuc habetis fidem? 41. Et timuerunt sibi timorem magnum et dixerunt ad se invicem: quis ergo hic sit, nam et ventus et mare obediunt ei? 5, 1. Et venerunt ultra mare in regionem Gaddarenorum; 2. et exeunti ei e nave statim occurrit ei homo e sepulcris in spiritu immundo, 3. qui domicilium habuit in sepulcris et non catenis ferreis homo potuit eum ligare, 4. nam is saepe ferris circa pedes cur-

---

4, 34. *gajukon*] J. St. ‡ *gajukom*.

4, 35. *at andanahtja*] J. St. ‡ ict. — *þan*] autem, ° gr. omn.

4, 37. *jah*] sec. et, gr. *δέ*.

4, 38. *þizei*] editt. ‡ div.; ceterum *þizei* proprie est: huius (cura) quod.

4, 39. *anasilaida*] ten Kate minus probabiliter coniecit *anastilaida*.

4, 40. *ni nauh*] editt. ‡ ict. Nostra lectio *waiva ni nauh* e duabus codd. diversorum lectionibus *πῶς οὐκ* et *οὔπω* conflata esse videtur, aut Goth. legit *πῶς οὔπω* uti 8, 21 cum compluribus codd.; ceterum uti Goth., habet etiam Brix. (quomodo nondum.)

4, 41. *þannu*] editt. ‡ div., sic M. 7, 20. Rom. 10, 17 (ubi peius etiam *þau nu* editur) Cor. 2, 5, 15; deinde pro *þan nunu* legendum est *þannu nu* Rom. 9, 18. 20. 14, 12. 19. Cor. 1, 4, 5.

5, 2. *manna*] gr. omn. post *aurahjom*.

5, 4. *bi fotuns*] J. St. ‡ ict. — *ana fotum*] J. St. ‡ *anafotun*, B. ‡ *ana fotun;* errat etiam Ih. Ulfil. illustr. p. 244 *fotun* in cod. Arg. exaratum esse dicens; diligenter inspicienti *fotum* clare apparet. — *mahta ïna*] ∾ gr. — *gatamjan*] in marg. cod. Arg. *gabindan* (i. e. ligare).

ganaim jah naudibandjom eisarneinaim gabundans vas jah galausida af sis
þos naudibandjos jah þo ana fotum eisarna gabrak. jah manna ni mahta ïna
5 gatamjan. jah sinteino nahtam jah dagam ïn aurahjom jah ïn fairgunjam vas
6 hropjands jah bliggvands sik stainam. .. saiwands þan ïesu fairraþro rann
7 jah ïnvait ïna jah hropjands stibnai mikilai qaþ. wa mis jah þus. ïesu sunau
8 guþs þis hauhistins. bisvara þuk bi guþa. ni balvjais mis. unte qaþ ïmma.
9 usgagg ahma unhrainja us þamma mann. jah frah ïna. wa namo þein. jah
10 qaþ du ïmma. namo mein laigaion. unte managai sijum. jah baþ ïna filu
11 ei ni usdrebi ïm us landa. vasuh þan jainar hairda sveine haldana at þamma
12 fairgunja. jah bedun ïna allos þos unhulþons qiþandeins. ïnsandei unsis ïn
13 þo sveina. ei ïn þo galeiþaima. jah uslaubida ïm ïesus suns. jah usgaggan-
dans ahmans þai unhrainjans galiþun ïn þo sveina. jah rann so hairda and

---

vatis et catenis ferreis ligatus fuit et solvit a se has catenas et haec in pedibus ferra confregit, et homo non potuit eum domare. 5. Et semper noctibus et diebus in sepulcris et in montibus fuit, clamans et percutiens se lapidibus. 6. Videns autem Iesum procul cucurrit et adoravit eum 7. clamans voce magna dixit: quid mihi et tibi, Iesu, fili dei, huius altissimi! adiuro te per deum, ne torqueas me. 8. Nam dixit ei: exi, spiritus immunde, ex hoc homine. 9. Et interrogavit eum: quod nomen tuum? et dixit ad eum: nomen meum legeon, nam multi sumus. 10. Et adoravit eum multum, ut non eiiceret eos ex regione. 11. Fuit autem illic grex porcorum pascens sub hoc monte, 12. et orarunt eum omnes hi daemones dicentes: immitte nos in hos porcos, ut in hos eamus. 13. Et permisit iis Iesus statim, et exeuntes spiritus hi immundi iverunt in hos porcos; et cucurrit hic grex de

---

5, 5. *fairgunjam*] Z. ‡ *fairngunjam.*

5, 6. .. *saiwands*] Editt. + *gasaiwands.* Ih. in cod. Arg. *gaisaiwands* legi adnotat; sed vir doctus errat, nam quid ante *saiwands* scriptum fuerit, coniici quidem potest, certo dici non potest, quia membrana in hac parte plagulae perforata et sola linea perpendicularis relicta est, quam Ih. pro litera *i* habet. At *ga*, quod coniectura addidit, veremur, ut spatium expleat; quum vero Ulf. *καί* initio sententiarum per *jah — þan* saepius reddat (vid. 3, 6. 31. 6, 6. all.), sine dubio legendum est *jah saiwands þan* et Gothum cum codd. *καὶ ἰδών* legisse statuendum est. Illa autem relicta linea est posterior pars literae *h.*

5, 7. *balvjais mis*] ∾ gr. omn.

5, 9. *namo þein*] gr. *σοί ὄνομα.* — *namo mein laigaion*] nomen meum legeon, gr. omn. *λεγεὼν ὄνομά μοι.*

5, 10. *usdrebi ïm*] ∾ gr.; ceterum *usdrebi* dicitur h. l. pro *usdribi*, vid. Grim. I. 844.

5, 11. *hairda sveine*] gr. post *fairgunja;* ceterum Ulf. c. codd. ° *μεγάλη.*

5, 12. *allos*] omnes, ° gr.

5, 13. *ïesus suns*] ∾ gr. omn., Goth. cum Rd. — *unhrainjans galiþun*] Editt. ‡ *unhrainjai usgaliþun,* quae lectio ne in cod. quidem Arg. exstat, nam mutilatione membranae factum est, ut de verbo *unhrainjans* ultimae duae literae exciderint. Falsa est editorum lectio, quia *unhrainjai* forma abstracta, quam dicunt, addito articulo locum habere non potest, nec *usgaleiþan* (exire) graeco *εἰσελθεῖν* respondit, nec ullo alio loco id compositum invenitur. Quod nos dedimus et linguae gothicae convenit et lectione locorum parallelorum M. 8, 32. L. 8, 33, ubi *galiþun* legitur, satis confirmatur. — *and driuson*] J. St. ‡ ict. — *þusundjos*] J. St. ‡ *þusudjos.* — *afwapnodedun*] vid. ad 4, 7.

driuson ïn marein. vesunuþ-þan sve tvos þusundjos jah afwapnodedun ïn ma-
14 rein. jah þai haldandans þo sveina gaþlauhun jah gataihun ïn baurg jah ïn
15 haimom. jah qemun saiwan. wa vesi þata vaurþano. jah atïddjedun du ïesua
jah gasaiwand þana vodan sitandan jah gavasidana jah fraþjandan þana saei
16 habaida laigaion jah ohtedun. jah spillodedun ïm þaiei gasewun. waiva
17 varþ bi þana vodan jah bi þo sveina. jah dugunnun bidjan ïna galeiþan hin-
18 dar markos seinos. jah ïnngaggandan ïna ïn skip baþ ïna saei vas vods ei
19 miþ ïmma vesi. jah ni lailot ïna ak qaþ du ïmma. gagg du garda þeinamma
du þeinaim jah gateih ïm. wan filu þus frauja gatavida jah gaarmaida þuk.
20 jah galaiþ jah dugann merjan ïn daikapaulein. wan filu gatavida ïmma ïesus.
21 jah allai sildaleikidedun. jah usleiþandin ïesua ïn skipa aftra hindar marein
22 gaqemun sik manageins filu du ïmma. jah vas faura marein. jah sai. qimiþ
ains þize synagogafade namin jaeirus jah saiwands ïna gadraus du fotum
23 ïesuis. jah baþ ïna filu qiþands þatei dauhtar meina aftumist habaiþ. ei qi-
24 mands lagjais ana þo handuns. ei ganisai jah libai. jah galaiþ miþ ïmma jah
25 ïddjedun afar ïmma manageins filu jah þraihun ïna. jah qinono suma visan-
26 dei ïn runa bloþis jera tvalif jah manag gaþulandei fram managaim lekjam
jah fraqimandei allamma seinamma jah ni vaihtai botida ak mais vairs

---

praecipitio in mare. Fuerunt autem circiter duo millia et suffocati-sunt in mari. 14. Et hi pascentes hos porcos effugerunt et praedicarunt in urbe et in vicis; et venerunt videre, quid esset hoc factum. 15. Et iverunt ad Iesum et vident hunc insanum sedentem et vestitum et mentis-compotem hunc, qui habuit legeon, et timuerunt. 16. Et narrarunt iis, qui viderunt, quomodo factum-est de hoc insano et de his porcis. 17. Et coeperunt orare eum ire ultra limites suos. 18. Et ingredientem eum in navem oravit eum qui fuit insanus, ut cum eo esset. 19. Et non sivit eum, sed dixit ad eum: vade in domum tuam ad tuos et nuntia iis, quam multum tibi dominus fecit et misertus-est tui. 20. Et ivit et coepit praedicare in decapoli, quam multum fecit sibi Iesus et omnes mirati-sunt. 21. Et exeunte Iesu in nave iterum ultra mare, congregarunt se turbae multum ad eum et fuit circa mare. 22. Et ecce, venit unus horum synagogae-praefectorum nomine Jaïrus et videns eum cecidit ad pedes Iesu. 23. Et oravit eum multum dicens, quod filia mea extremum habet, ut veniens ponas super hanc manus, ut valeat et vivat. 24. Et ivit cum eo et iverunt post eum turbae multum et torserunt eum. 25. Et mulierum quaedam exsistens in fluxu sanguinis annos duodecim 26. et multum patiens a multis medicis et amittens omne suum et non quoquam sanata, sed potius peius

---

5, 14. *sveina*] porcos, gr. *αὐτούς*. — *haimom*] J. St. ‡ *haimon*. — *qemun*] venerunt, gr. *ἐξῆλθον*, Ulf. c. codd. *ἦλθον*.

5, 15. *gavasidana*] J. St. B. ‡ *gavasidanan*.

5, 18. *vesi*] gr. ante *miþ*.

5, 22. *jaeirus*] Z. + *ïaeirus*. — *ïesuis*] vid. ad 1, 42.

5, 26. *allamma seinamma*] ∾ gr. omn. — *botida* — *habaida*] errant St. B. Z. has formas pro verbis finitis habentes, sunt autem participia graecis *ὠφεληθεῖσα* et *ἐλθοῦσα* respondentia.

27 habaida. gahausjandei bi ïesu atgaggandei ïn managein aftana attaitok vast-
28. 29 jai ïs. unte qaþ þatei jabai vastjom ïs atteka. ganisa. jah sunsaiv gaþaursnoda
sa brunna bloþis ïzos jah ufkunþa ana leika þatei gahailnoda af þamma
30 slaha. jah sunsaiv ïesus ufkunþa ïn sis silbin þo us sis maht usgaggandein.
31 gavandjands sik ïn managein qaþ. was mis taitok vastjom. jah qeþun du
ïmma siponjos ïs. saiwis þo managein þreihandein þuk jah qiþis. was mis
32. 33 taitok. jah vlaitoda saiwan þo þata taujandein. ïþ so qino ogandei jah rei-
randei. vitandei þatei varþ bi ïja qam jah draus du ïmma jah qaþ ïmma
34 alla þo sunja. ïþ ïs qaþ du ïzai. dauhtar. galaubeins þeina ganasida þuk. gagg
35 ïn gavairþi jah sijais haila af þamma slaha þeinamma. nauhþanuh ïmma rod-
jandin qemun fram þamma synagogafada qiþandans þatei dauhtar þeina ga-
36 svalt. wa þanamais draibeis þana laisari. ïþ ïesus sunsaiv gahausjands þata
37 vaurd rodiþ qaþ du þamma synagogafada. ni faurhtei. þatainei galaubei. jah
ni fralailot ainohun ïze miþ sis afargaggan nibai paitru jah ïakobu jah ïo-
38 hannen broþar ïakobis. jah galaiþ ïn gard þis synagogafadis jah gasaw auh-
39 jodu jah gretandans jah vaifairwjandans filu. jah ïnnatgaggands qaþ du ïm.
40 wa auhjoþ jah gretiþ. þata barn ni gadauþnoda ak slepiþ. jah bihlohun ïna.
ïþ ïs usvairpands allaim ganimiþ attan þis barnis jah aiþein jah þans miþ sis

---

habens, 27. audiens de Iesu, accedens in turba retro attigit vestem eius. 28. Nam dixit, quod si vestes eius attingo, valeo. 29. Et statim exaruit hic fons sanguinis eius et sensit in corpore, quod sanata-est ab hac plaga. 30. Et statim Iesus sensit in se ipso hanc ex se potentiam exeuntem, convertens se in turba dixit: quis mihi tetigit vestes? 31. Et dixerunt ad eum discipuli eius: vides hanc turbam torquentem te et dicis, quis me tetigit? 32. Et circumspexit videre hanc hoc facientem. 33. Verum haec mulier timens et tremens, sciens quod factum-est de se, venit et cecidit ad eum et dixit ei omnem hanc veritatem. 34. Verum is dixit ad eam: filia, fides tua sanavit te; vade in pacem et sis sana ab hac plaga tua. 35. Adhuc eo loquente venerunt ab hoc synagogae-praefecto dicentes, quod filia tua obiit; quid adhuc vexas hunc doctorem? 36. Verum Iesus statim audiens hoc verbum dictum dixit ad hunc synagogae-praefectum: ne time, tantummodo crede! 37. Et non permisit unum eorum cum se sequi, nisi Petrum et Iacobum et Iohannem, fratrem Iacobi. 38. Et ivit in domum huius synagogae-praefecti et vidit tumultum et flentes et eiulantes multum. 39. Et ingrediens dixit ad eos: quid tumultuamini et fletis? haec puella non obiit, sed dormit. 40. Et deriserunt eum, verum is eiiciens omnes assumit patrem huius puellae et matrem et hos cum se

---

5, 29. *sunsaiv*] St. ‡ *sunsajv*.
5, 31. *þuk*] J. St. ‡ *þus*.
5, 34. *slaha*] St. ‡ *ssaha*.
5, 35. *nauhþanuh*] J. St. ‡ div.
5, 37. *ïze miþ sis*] eorum cum se; in goth. versione duae lectiones graecorum (*αὐτῷ* et *αὐτῶν*) conflatae esse videntur.
5, 38. *vaifairwjandans*] St. ‡ *vaifarwjandans*.
5, 39. *slepiþ*] cod. Arg. ex correctura manus secundae ‡ *saeuiþ*, vid. ad M. 9, 24.
5, 40. *ligando*] iacens, ° gr.

41 jah galaiþ ïnn. þarei vas þata barn ligando. jah fairgraip bi handau þata
barn qaþuh du ïzai. taleiþa kumei. þatei ïst gaskeiriþ. mavilo. du þus qiþa.
42 urreis. jah suns urrais so mavi jah ïddja. vas auk jere tvalibe. jah usgeisno-
43 dedun faurhtein mikilai. jah anabauþ ïm filu ei manna ni funþi þata jah
6, 1 haihait ïzai giban matjan. jah usstoþ jainþro jah qam ïn landa seinamma.
2 jah laistidedun afar ïmma siponjos ïs. jah biþe varþ sabbato. dugann ïn syn-
agoge laisjan. jah managai hausjandans sildaleikidedun qiþandans. waþro
þamma þata jah wo so handugeino so gibano ïmma ei mahteis svaleikos
3 þairh handuns ïs vairþand. niu þata ïst sa timrja sa sunus marjins ïþ bro-
þar ïakoba jah ïuse jah ïudins jah seimonis. jah niu sind svistrjus ïs her at
4 unsis. jah gamarzidai vaurþun ïn þamma. qaþ þan ïm ïesus þatei nist prau-
fetus unsvers niba ïn gabaurþai seinai jah ïn ganiþjam jah ïn garda sei-
5 namma. jah ni mahta jainar ainohun mahte gataujan niba favaim siukaim
6 handuns galagjands gahailida. jah sildaleikida ïn ungalaubeinais ïze jah bitauh
7 veihsa bisunjane laisjands. jah athaihait þans tvalif jah dugann ïns ïnsandjan
8 tvans wanzuh jah gaf ïm valdufni ahmane unhrainjaize jah faurbauþ ïm ei

---

et ivit intro, ubi fuit haec puella iacens. 41. Et prehendit apud manum hanc puellam dixitque ad eam: talitha kumi, quod est explicatum: puella, ad te dico, surge! 42. Et statim surrexit haec puella et ivit; fuit enim annorum duodecim; et obstupuerunt timore magno. 43. Et praecepit iis multum, ut homo non sciret hoc et iussit ei dare edere. 6, 1. Et surrexit illinc et venit in regionem suam, et secuti-sunt post eum discipuli eius. 2. Et quum fieret sabbatum, coepit in synagoga docere, et multi audientes mirati-sunt dicentes: unde huic hoc et quae haec sapientiarum haec data ei, quod virtutes tales per manus eius fiunt? 3. Nonne hoc est hic faber-lignarius, hic filius Mariae, verum frater Iacobi et Iusi et Iudae et Simonis, et nonne sunt sorores eius hic apud nos? et scandalizati fuerunt in hoc. 4. Dixit autem iis Iesus, quod non-est profeta inhonoratus, nisi in patria sua et in cognatis et in domo sua. 5. Et non potuit illic unam virtutum facere, nisi paucis aegrotis manus imponens sanavit. 6. Et miratus-est propter incredulitatem eorum et circumiit castella circumcirca docens. 7. Et advocavit hos duodecim et coepit eos mittere duos quosque et dedit iis potestatem spirituum immundorum. 8. Et interdixit iis, ut

---

5, 42. *faurhtein*] J. St. ‡ *faurhteni*, quod e B. sententia librarii erratum est; Ih. tacet de h. l., neque num in cod. Arg. vere sic scriptum fuerit, hodie dici potest, quia plagulae textum 3, 42—7, 26 continentes nunc desiderantur.

5, 43. *ïzai giban*] ∾ gr. omn.

6, 2. *wo so*] cod. Arg. (uti dicitur, cf. ad 5, 42) et editt. ‡ *wono*, quae forma non gothica est (cf. Grim. I. 798); quam lectionem in textu posuimus, ea probatur loco 1, 27 *wo so laiseino* (quae haec doctrinarum), vid. Ih. Ulfil. illustrat. p. 227, 4. Grim. I. 605, 2. De permutatione literarum *n* et *s* diximus ad M. 7, 23. — *ei*] quod, gr. *καί*.

6, 3. *þata*] hoc, gr. *οὗτος*; exemplum constructionis germanicarum linguarum propriae.

6, 5. *handuns galagjands*] ∾ gr. omn.

6, 7. *tvans wanzuh*] duos quosque, i. e. bie nos, gr. *δύο δύο*; Ulf. c. cod. D *ἀνὰ δύο* legiss videtur, vid. L. 10, 1.

vaiht ni nemeina ïn vig niba hrugga aina. nih matibalg nih hlaif nih ïn
9. 10 gairdos aiz ak gaskohai suljom. jah ni vasjaiþ tvaim paidom. jah qaþ du
11 ïm. þiswaduh þei gaggaiþ ïn gard. þar saljaiþ. unte usgaggaiþ jainþro. jah
sva managai sve ni andnimaina ïzvis ni hausjaina ïzvis. usgaggandans jainþro
ushrisjaiþ mulda þo undaro fotum ïzvaraim du veitvodiþai ïm. amen qiþa
ïzvis. sutizo ïst saudaumjam aiþþau gaumaurjam ïn daga stauos þau þizai
12. 13 baurg jainai. jah usgaggandans merideduu ei ïdreigodedeina. jah unhulþons
managos usdribun jah gasalbodedun aleva managans siukans jah gahailidedun.
14 jah gahausida þiudans herodes. svikunþ allis varþ namo ïs. jah qaþ þatei
ïohannis sa daupjands us dauþaim urrais. duþþe vaurkjand þos mahteis ïn
15 ïmma. anþarai þan qeþun þatei helias ïst. anþarai þan qeþun þatei praufetes
16 ïst sve ains þize praufete. gahausjands þan herodes qaþ þatei þammei ïk
17 haubiþ afmaimait ïohanne. sa ïst. sah urrais us dauþaim. sa auk raihtis
herodes ïnsandjands gahabaida ïohannen jah gaband ïna ïn karkarai ïn hai-
18 rodiadins qenais filippaus broþrs seinis. unte þo galiugaida. qaþ auk ïohannes
19 du heroda þatei ni skuld ïst þus haban qen broþrs þeinis. ïþ so herodianai

---

quidquam non sumerent in viam, nisi virgam unam, neque peram, neque panem, neque in zonas aes, 9. sed calceati soleis, et ne induatis duas tunicas. 10. Et dixit ad eos: ubicunque quo itis in domum, ibi maneatis, donec exitis illinc. 11. Et tam multi quam non recipiant vos, neque audiant vos, exeuntes illinc excutite pulverem hunc sub pedibus vestris ad testimonium iis; amen dico vobis, facilius est Sodomis aut Gomoris in die iudicii, quam huic urbi illi. 12. Et exeuntes praedicarunt, ut converterentur. 13. Et daemones multos expulerunt et unxerunt oleo multos aegrotos et sanarunt. 14. Et audivit rex Herodes, manifestum enim factum-est nomen eius, et dixit, quod Iohannes hic baptizans ex mortuis surrexit, ideoque operantur hae potentiae in eo; 15. alii vero dixerunt; quod Helias est, alii vero dixerunt, quod profeta est, ut unus horum profetarum. 16. Audiens autem Herodes dixit, quod cui ego caput abscidi Iohanni, hic est, hic surrexit e mortuis. 17. Hic enim quidem Herodes mittens cepit Iohannem et ligavit eum in carcere ob Herodiadem, uxorem Filippi, fratris sui; nam hanc duxit. 18. Dixit enim Iohannes ad Herodem, quod non fas est tibi habere uxorem fratris tui. 19. Verum haec Herodias

---

6, 8. *nih*] sec., J. St. + *ni*.

6, 11. *jainþro*] St. ‡ *janþro*. — *undaro*] J. St. + *undar*. — *amen — jainai*] amen — illi, ° gr. — *sutizo*] St. ‡ *suntizo*. — *gaumaurjan*] suspicamur duplicata liquida scribendum esse *gaumaurrjan*, sic quidem Rom. 9, 29 *gaumaurra* probe legitur.

6, 14. *duþþe*] tantum abest, ut Ulf. *καὶ* omisisse putemus, ut *duþþe* (pro *duh þe*, idque pro *du-uh þe*) pro *jah duþe* dictum esse existimaverimus, vid. L. 14, 21 et cf. ad 2, 11 et ad J. 18, 26.

6, 15. *þatei*] pr. St. ‡ *þatai*.

6, 16. *ïohanne*] J. St. ‡ *ïohannes*. — *sa ïst sah*] hic est hic, gr. *οὗτος*. — *sah*] St. ‡ *jah*.

6, 17. *hairodiadins*] vid. ad M. 8, 28. — *broþrs*] J. St. ‡ *broþr*.

6, 19. *herodianai svor*] haec codicis Arg. lectio, quam editt. omnes reddiderunt, sine dubio vitiosa est; pro *svor* legendum esse *saisvor*, iam B. L. Z. suspicati sunt, in iisque L. anglosaxonico verbo *syrvan* in comparationem vocato, *sveran* esse debere verbum, unde illud praeteritum derivetur, rectissime dicit, cf. *taitok* a *tekan* et alia. Syllaba *sai*, quam

20 svor ïmma jah vilda ïmma usqiman. jah ni mahta. unte herodis ohta sis
ïohannen kunnands ïna vair garaihtana jah veihana jah vitaida ïmma jah
21 hausjands ïmma manag gatavida jah gabaurjaba ïmma andhausida. jah vaur-
þans dags gatils. þan herodis mela gabaurþais seinaizos nahtamat vaurhta
þaim maistam seinaize jah þusundifadim jah þaim frumistam galeilaias.
22 jah atgaggandein ïnn dauhtar herodiadins jah plinsjandein jah galeikandein
heroda jah þaim miþanakumbjandam qaþ þiudans du þizai maujai. bidei
23 mik þiswizuh þei vileis jah giba þus. jah svor ïzai þatei þiswah þei bidjais
24 mik. giba þus und halba þiudangardja meina. ïþ si usgaggandei qaþ du
25 aiþein seinai. wis bidjau. ïþ si qaþ. haubidis ïohannis þis daupjandins. jah
atgaggandei sunsaiv sniumundo du þamma þiudana baþ qiþandei. viljau ei
26 mis gibais ana mesa haubiþ ïohannis þis daupjandins. jah gaurs vaurþans sa
þiudans ïn þize aiþe jah ïn þize miþanakumbjandane ni vilda ïzai ufbrikan.
27 jah suns ïnsandjands sa þiudans spaikulatur anabauþ briggan haubiþ ïs. ïþ
28 ïs galeiþands afmaimait ïmma haubiþ ïn karkarai jah atbar þata haubiþ ïs
29 ana mesa jah atgaf ïta þizai maujai jah so mavi atgaf ïta aiþein seinai. jah

---

insidiata-est ei et voluit eum occidere et non potuit, 20. nam Herodes timuit sibi Iohannem, sciens eum virum iustum et sanctum et custodivit eum et audiens eum multum fecit et libenter ei auscultavit. 21. Et factus dies opportunus, quum Herodes tempore nativitatis suae coenam fecit his maximis suorum et tribunis et his primis Galilaeae. 22. Et aggrediente intro filia Herodiadis et saltante et placente Herodi et his una-adcumbentibus dixit rex ad hanc puellam: ora me omne quod vis et do tibi. 23. Et iuravit ei, quod omne quod ores me, do tibi usque dimidium regnum meum. 24. Verum ea egrediens dixit ad matrem suam, quid orem? verum ea dixit: caput Iohannis huius baptizantis. 25. Et aggrediens statim propere ad hunc regem oravit dicens: volo ut mihi des super patina caput Iohannis huius baptizantis. 26. Et tristis factus hic rex propter haec iuramenta et propter hos una-adcumbentes, non voluit eam reiicere. 27. Et statim mittens hic rex speculatorem iussit ferre caput eius. Verum is iens abscidit ei caput in carcere 28. et attulit hoc caput eius super patina et tradidit id huic puellae et haec puella tradidit id matri suae. 29. Et

---

desideramus, in ultima parte monstrosi illius *herodianai* latet, *s* autem et *n* literas saepius permutatas esse in codd. gothicis versu 2 huius capitis vidimus, adde etiam, quae ad M. 7, 23 monuimus. Detracta syllaba *sai*, restat *herodia,* cuius vocis litera extrema *s,* quia eadem prima erat verbi sequentis, a librario omissa est; quam saepe id factum sit, vid. ad 3, 13.

6, 20. *herodis*] J. St. + *herodes.*

6, 22. *dauhtar*] e sententia Ih. (Ulfil. illustrat. p. 238) aut dativi forma insolita, aut error librarii pro *dauhtr* est; quum vero accusativi etiam absoluti M. 6, 3 inveniantur, lectionem codicis Arg. recte se habere putamus; ceterum Ulf. c. codd. ° *αὐτῆς.*

6, 23. *bidjais mik*] ∾ gr.

6, 24. *ïohannis*] St. + *johannis,* sic quoque vs. 25.

6, 25. *gibais*] Ulf. c. codd. ° *ἐξαυτῆς.* — *ïohannis*] vid. ad vs. 24.

6, 26. *ïn*] sec. propter, ° gr.

6, 27. *ïnsandjands*] J. St. ‡ *ïnsandjans.* — *spaikulatur*] St. ‡ *spaiculatnr.* — *afmaimait*] St. ‡ *afmaimat.*

6, 28. *þizai*] J. St. ‡ *þize.*

gahausjandans siponjos ïs qemun jah usnemun leik ïs jah galagidedun ïta ïn
30 hlaiva. jah gaïddjedun apaustauleis du ïesua jah gatailhun ïmma allata jah
53. 54 sva filu sve gatavidedun — — jah duatsnivun. jah usgaggandam ïm us skipa
55 sunsaiv ufkunnandans ïna. birinnandans all þata gavi dugunnun ana badjam
56 þans ubil habandans bairan. þadei hausidedun ei ïs vesi. jah þiswaduh
þadei ïddja ïn haimos aiþþau baurgs aiþþau ïn veihsa. ana gagga lagi-
dedun siukans jah bedun ïna ei þau skauta vastjos ïs attaitokeina. jah
7, 1 sva managai sve attaitokun ïmma. ganesun. jah gaqemun sik du ïmma
2 fareisaieis jah sumai þize bokarje qimandans us ïairusaulymim. jah
gasaiwandans sumans þize siponje ïs gamainjaim handum. þat-ïst un-
3 þvahanaim. matjandans blaiþans. ïþ fareisaieis jah allai ïudaieis niba ufta
4 þvahand handuns ni matjand. habandans anafilh þize sinistane. jah af maþla
niba daupjand ni matjand. jah anþar ïst manag. þatei andnemun du haban.
5 daupeinins stikle jah aurkje jah katile jah ligre. þaþroh þan frehun ïna þai
fareisaieis jah þai bokarjos. duwe þai siponjos þeinai ni gaggand bi þammei
6 anafulhun þai sinistans ak unþvahanaim handum matjand hlaif. ïþ ïs
andhafjands qaþ du ïm þatei vaila praufetida esaïas bi ïzvis þans liutans.

---

audientes discipuli eius venerunt et abstulerunt corpus eius et posuerunt id in sepulcro. 30. Et coiverunt apostoli ad Iesum et narraverunt ei omne et tam multum quam fecerunt — 53. — et applicuerunt. 54. Et exeuntibus iis e nave statim cognoscentes eum, 55. percurrentes omnem hanc regionem coeperunt super lectis hos male habentes ferre, ubi audiverunt, quod is esset. 56. Et ubicunque quo ivit in vicos aut urbes aut in castella, in platea posuerunt aegrotos et orarunt eum, ut saltem fimbriam vestis eius attingerent et tam multi quam attigerunt eum, sanati-sunt. 7, 1. Et collegerunt se ad eum Farisaei et quidam horum scribarum venientes ex Ierusolymis; 2. et videntes quosdam horum discipulorum eius communibus manibus, hoc-est illotis, edentes panes: 3. verum Farisaei et omnes Iudaei, nisi frequenter lavant manus, non edunt, tenentes traditionem horum maiorum; 4. et a foro, nisi lavant, non edunt, et aliud est multum, quod acceperunt ad tenendum: lotiones poculorum et urceorum et lebetum et lectorum; 5. deinde autem interrogarunt eum hi Farisaei et hi scribae: cur hi discipuli tui non eunt secundum quod tradiderunt hi maiores, sed illotis manibus edunt panem? 6. Verum is respondens dixit ad eos, quod bene praedixit Esaias de vobis his hypocritis,

---

6, 30. *gaïddjedun*] vid. ad 3, 20.

6, 55. *badjam*] St. ‡ *badiam*. — *bairan*] Ulf. c. codd. φέρειν pro περιφέρειν legisse videtur. — *ïs*] vid. ad 1, 42.

6, 56. *ïn*] sec. in, ° gr. — *gagga*] via, Ulf. pro ἀγοραῖς c. cod. D et verss. latinis πλατείαις vel πλατείᾳ legisse videtur, cf. 11, 4.

7, 2. *gamainjaim*] St. ‡ *gamainiaim*. — *unþvahanaim*] J. St. ‡ *unþvaihanaim*.

7, 3. *ïþ*] verum, gr. omn. γάρ, sic J. 6, 6 et saepius. — *ufta*] crebro, Ulf. c. verss. latinis πυκνά legit, vid. L. 5, 33.

7, 4. *ïst manag*] ∾ gr. omn.

7, 5. *þaþroh*] J. St. + *þaþro*. — *þan*] autem, ° gr. omn. — *unþvahanaim*] illotis, gr. κοιναῖς.

sve gameliþ ïst. so managei vairilom mik sveraiþ. ïþ hairto ïze fairra ha-
7 baiþ sik mis. ïþ svare mik blotand laisjandans laiseinins. anabusnins manne.
8 afletandans raihtis anabusn guþs habaiþ þatei anafulhun mannans. daupei-
9 nins aurkje jah stikle jah anþar galeik svaleikata manag taujiþ. jah qaþ du
10 ïm. vaila ïnvidiþ anabusn guþs. ei þata anafulhano ïzvar fastaiþ. moses auk
raihtis qaþ. sverai attan þeinana jah aiþein þeina. jah saei ubil qiþai attin
11 seinamma aiþþau aiþein seinai. dauþau afdauþjaidau. ïþ jus qiþiþ. jabai qiþai
manna attin seinamma aiþþau aiþein. kaurban. þatei ïst maiþms þiswah
12 þatei us mis gabatnis. jah ni fraletiþ ïna ni vaiht taujan attin seinamma
13 aiþþau aiþein seinai. blauþjandans vaurd guþs þizai anabusnai ïzvarai. þoei
14 anafulhuþ. jah galeik svaleikata manag taujiþ. jah athaitands alla þo mana-
15 gein qaþ ïm. hauseiþ mis allai jah fraþjaiþ. ni vaihts ïst utaþro mans ïnn-
gaggando ïn ïna. þatei magi ïna gamainjan. ak þata utgaggando us mann þata

---

ut scriptum est: haec turba labiis me colit, verum cor eorum procul tenet se me; 7. verum frustra me colunt docentes doctrinas, praecepta hominum; 8. relinquentes enim praeceptum dei tenetis, quod tradiderunt homines, lotiones urceorum et poculorum et aliud simile tale multum facitis. 9. Et dixit ad eos: bene abrogatis praeceptum dei, ut hoc traditum vestrum observetis. 10. Moses enim quidem dixit: cole patrem tuum et matrem tuam, et qui male dicat patri suo aut matri suae, morte occidatur. 11. Verum vos dicitis: si dicat homo patri suo aut matri: corban! quod est munus omne quod a me iuvaris. 12. Et non permittitis eum non quidquam facere patri suo aut matri suae, 13. delentes verbum dei hoc praecepto vestro, quod tradidistis, et simile tale multum facitis. 14. Et advocans omnem hanc turbam dixit iis: audite me omnes et intelligite; 15. non quidquam est extra hominem ingrediens in eum, quod possit eum polluere, sed hoc exiens ex homine hoc

---

7, 6. *hairto*] St. ‡ *hairþo*.

7, 7. *mik blotand*] ∾ gr. omn.

7, 8. *raihtis*] enim, Goth. *γάρ* omittere, Griesb. male adnotat. — *svaleikata*] J. St. ‡ div.

7, 9. *fastaiþ*] St. ‡ *fastaih*.

7, 10. *sverai*] Hz. ‡ *sveran*. — *seinamma* et *seinai*] suo — suae, ° gr. omn.; pro *seinai* autem J. St. B. ‡ *seina*.

7, 11. *seinamma*] suo, ° gr. omn. — *þiswah þatei*] J. St. ‡ *þiswaþatei*.

7, 12. *ni*] non, gr. plerique *οὐκέτι*.

7, 13. *þizai — þoei*] J. St. lac., quod dedimus, primus B. et post eum Ih. legit; an recte illi quidem, dici non potest, quia haec plagula una ex iis est, quae furto ablatae sunt. — *anabusnai*] praecepto, videri potest Goth. *ἐντολῇ* aut *ἐντάλματι* legisse (vid. vs. 7 et 9), nam gr. omn. *παραδόσει* habent, quod aliis locis *anafilhs* esse solet (vs. 3), vid. tamen Cor. 1, 11, 2. — *galeik*] J. St. male addunt *anþar*, quod h. l. ne graeci quidem habent. — *taujiþ*] St. ‡ *tavjiþ*.

7, 15. *ni vaihts*] J. St. B. *ni vaiht* idque rectius, nam *vaihts* ita non nisi praedicati loco ponitur: J. 8, 54 *so hauheins meina ni vaihts ïst*. Cor. 1, 10, 20 *ni þatei þo galiugaguda vaihts sijaina*. 7, 19 *þata bimait ni vaihts ïst* (ubi *ni vaiht*, quod imperitus librarius addidit, e textu eiiciendum est). 13, 2 *jabai friaþva ni habau, ni vaihts ïm*. — *utaþro*] J. St. B. ‡ *uzaþro*. — *þatei magi*] J. St. B. ‡ *þata* + *mag*. — *utgaggando — mannan*] J. St. B. + *usgaggando af ïmma* (J. St. ‡ *ïna*) *þata mag ïna gamainjan*. Ceterum pro *us mann* (ex homine) gr. *ἀπ᾽ αὐτοῦ*.

16 ïst þata gamainjando mannan. jabai was habai ausona hausjandona. gahausjai.
17 jah þan galaiþ ïn gard us þizai managein. frehun ïna siponjos ïs bi þo gaju-
18 kon. jah qaþ du ïm. sva jah jus unvitans sijuþ. ni fraþjiþ þammei all þata
19 utaþro ïnngaggando ïn mannan ni mag ïna gamainjan. unte ni galeiþiþ ïmma
ïn hairto ak ïn vamba jah ïn urrunsa usgaggiþ. gahraineiþ allans matins.
20. 21 qaþuþ-þan þatei þata us mann usgaggando þata gamaineiþ mannan. ïnnaþro
auk us hairtin manne mitoneis ubilos usgaggand. kalkinassjus horinassjus
22 maurþra þiubja faihufrikeins unseleins liutei aglaitei augo unsel vajame-
23 reins hauhhairtei unviti. þo alla ubilona ïnnaþro usgaggand jah gagamain-
24 jand mannan. jah jainþro usstandands galaiþ ïn markos tyre jah seidone jah
25 galeiþands ïn gard ni vilda vitan mannan jah ni mahta galaugnjan. gahaus-
jandei raihtis qino bi ïna. þizozei habaida dauhtar ahman unhrainjana. qi-
26 mandei draus du fotum ïs. vasuþ-þan so qino haiþno. saurinifynikiska

---

est hoc polluens hominem. 16. Si quis habeat aures audientes audiat. 17. Et quum iret in domum ex hac turba, interrogarunt eum discipuli eius de hac parabola, 18. et dixit ad eos: sic etiam vos inscii estis? non intelligitis, quod omne hoc extrinsecus ingrediens in hominem non potest eum polluere; 19. nam non intrat ei in cor, sed in ventrem, et in exitu exit, purgat omnes escas. 20. Dixit autem, quod hoc ex homine exiens hoc polluit hominem; 21. intus enim ex corde hominum cogitationes malae exeunt, scortationes, adulteria, homicidia, 22. furta, avaritiae, nequitiae, simulatio, impudicitia, oculus malus, blasphemiae, superbia, stultitia; 23. haec omnia mala intus exeunt et polluunt hominem. 24. Et illinc exsurgens ivit in limites Tyriorum et Sidonum et intrans in domum non voluit, scire hominem, et non potuit occultari. 25. Audiens enim mulier de eo, cuius habuit filia spiritum immundum, veniens cecidit ad pedes eius. 26. Fuit autem haec mulier ethnica, Sorinifynicisca

---

7, 16. *hausjandona*] vid. ad 4, 9.

7, 17. *us* — vs. 19 *usgagg*—] J. St. B. lac.; quae hodie leguntur, debemus Ihrio, qui hos versus difficillimos lectu fuisse ait; saepius tamen erravit.

7, 18. *jah*] sec. Z. ‡ *ïah*. — *unvitans*] cod. Arg. (Ih. referente) ‡ *ïnvitans*, quam lectionem Ih., quamvis *unvitans* ei praeplaceat, defendere frustra studet; *unvits* legitur etiam Cor. 2, 11, 19. 23. 12, 6. 11. cf. *unviti* Mc. 7, 22. Z. *unvitans* tacite in textu posuit. — *ïnngaggando*] Ih. Z. ‡ *ïngaggando*; ceterum *ïst* supplendum esse, Ih. male monet.

7, 19. *gahraineiþ*] purgat, gr. *καθαρίζον*, Ulf. c. cod. D *καθαρίζει* legisse videtur.

7, 22. *aglaitei*] Griesb. male pro plurali habet, sed veremur, ne ea adnotatio ad verbum *βλασφημία* pertineat, nam de *vajamereins* ambigitur, utrum sit nominativus pluralis formae *vajamerei*, an singularis; quamquam enim J. 10, 33 forma *vajamerei* ponenda est, tamen geminae eiusdem nominis formae inveniuntur uti *veitvodei* et *veitvodeins*, *sviknei* et *sviknein*s, *hrainei* et *hraineins*; et Eph. 4, 31 iterum *vajamereins* scribitur, ubi nullus graecorum pluralem *βλασφημίας* agnoscit.

7, 23. *þo alla*] ∾ gr.

7, 24. *usstandands*] St. ‡ *ustandands*.

7, 25. *gahausjandei* etc.] Griesb. errat dicens, Ulf. legisse *ἀλλ᾽ εὐθὺς ἀκούσασα γυνή*, nam sequitur textum vulgatum. — *dauhtar*] Ulf. c. codd. ° *αὐτῆς*. — *fotum*] cod. Arg. (?) editt. Hz. ‡ *fotun*.

7, 26. *saurinifynikiska*] J. St. ‡ *sauraifyniska*, B. (fortasse recte) *sauraifynikiska*. — *usvaurpi*] J. St. ‡ div. — *dauhtr*] J. ‡ *dauhtar*, St. ‡ *dauþar*, Z. ‡ *dauþr*.

27 gabaurþai. jah baþ ïna ei þo unhulþon usvaurpi us dauhtr ïzos. ïþ ïesus qaþ
du ïzai. let faurþis sada vairþan barna. unte ni goþ ïst niman hlaib barne
28 jah vairpan hundam. ïþ si andhof ïmma jah qaþ du ïmma. jai frauja. jah
29 auk hundos undaro biuda matjand af drauhsnom barne. jah qaþ du ïzai. ïn
30 þis vaurdis gagg. usïddja unhulþo us dauhtr þeinai. jah galeiþandei du garda
31 seinamma bigat unhulþon usgaggana jah þo dauhtar ligandein ana ligra. jah
aftra galeiþands af markom tyre jah seidone qam at marein galeilaie miþ
32 tveihnaim markom daikapaulaios. jah berun du ïmma baudana stammana
33 jah bedun ïna ei lagidedi ïmma handau. jah afnimands ïna af managein
sundro lagida figgrans seinans ïn ausona ïmma jah spevands attaitok tuggon ïs.
34 jah ussaiwands du himina gasvogida jah qaþ du ïmma. aiffaþa. þatei ïst us-
35 lukn. jah sunsaiv usluknodedun ïmma hliumans jah andbundnoda bandi tug-
36 gons ïs jah rodida raihtaba. jah anabauþ ïm ei mann ni qeþeina. wan filu
37 ïs ïm anabauþ. mais þamma eis meridedun. jah ufarassau sildaleikidedun
qiþandans. vaila allata gatavida. jah baudans gataujiþ gahausjan jah unrod-
8, 1 jandans rodjan. ïn jainaim þan dagam aftra at filu managai managein visan-

gente, et oravit eum, ut hunc daemonem eiiceret e filia eius. 27. Verum Iesus dixit ad eam: sine antea saturos fieri liberos, nam non bonum est sumere panem liberorum et proiicere canibus. 28. Verum ea respondit ei et dixit ad eum: utique domino! et enim canes sub mensa edunt de micis liberorum. 29. Et dixit ad eam: ob hoc verbum vade, exiit daemon e filia tua. 30. Et intrans in domicilium suum invenit daemonem egressum et hanc filiam iacentem in lecto. 31. Et iterum abiens a limitibus Tyriorum et Sidonum venit ad mare Galilaeorum inter utrosque limites decapoleos; 32. et tulerunt ad eum surdum mutum et orarunt eum, ut imponeret ei manum. 33. Et abducens eum a turba seorsim posuit digitos suos in aures ei et spuens attigit linguam eius, 34. et suspiciens ad coelum, ingemuit et dixit ad eum: effatha! quod est recludere. 35. Et statim reclusi-sunt ei aures et solutum-est vinculum linguae eius et locutus-est recte. 36. Et praecepit iis ut homini non dicerent; quam multum is iis praecepit, magis hoc ii praedicarunt. 37. Et valde mirati-sunt dicentes: bene omne fecit, et surdos facit audire et mutos loqui! 8, 1. In illis autem diebus iterum in valde multa turba exsi-

7, 28. *ïmma*] pr. ei, ° gr. omn.

7, 31. *markom*] pr., J. St. ‡ *markon*. — *miþ tveihnaim*] J. ‡ ict., St. ‡ *miþtveihnam*.

7, 32. *handau*] pro *handu;* ea terminationum accusativi et dativi permutatio in nominibus propriis frequentior, in appellativis rarior est, sic L. 9, 27 *þiudinassau* pro *þiudinassu*, vid. Mc. 9, 1 (nam *dauþau* ibidem, quia *kausjan* genitivum secum habere solet, sine dubio in *dauþaus* mutandum est) Cor. 1, 11, 26 *dauþau* pro *dauþu;* pro *hairau*, quod Rom. 13, 4 in cod. Ambros. legitur, cod. Carol. recte *hairu* praebet. Similiter L. 4, 3 *sunaus* vs. 5 *diabulaus*, et Eph. 5, 5 *skalkinussaus* pro *diabulus, sunus, skalkinassus* scribitur; cf. ad L. 1, 54.

7, 33. *spevands*] sic cod. Arg., editt. *speivands*, quod rectius, certe frequentius est.

7, 36. *wan filu*] Ulf. ° *δέ*. — *mais þamma*] magis hoc, gr. omn. *μᾶλλον περισσότερον*. — *eis*] ii, ° gr.

8, 1. *þan*] autem, ° gr. omn. — *aftra*] iterum, ° gr.; ceterum Ulf. etiam pro simplici *πολ-*

dein jah ni habandam wa matidedeina. athaitands siponjans qaþuh du ïm.
2 ïnfeinoda du þizai managein. unte ju dagans þrins miþ mis vesun jah ni ha-
3 band wa matjaina. jah jabai fraleta ïns lausqiþrans du garda ïze. ufligand
4 ana viga. sumai raihtis ïze fairraþro qemun. jah andhofun ïmma siponjos ïs.
5 waþro þans mag was gasoþjan hlaibam ana auþidai. jah frah ïns. wan ma-
6 nagans habaiþ hlaibans. ïþ eis qeþun. sibun. jah anabauþ þizai managein
anakumbjan ana airþai jah nimands þans sibun hlaibans jah aviliudonds ga-
brak jah atgaf siponjam seinaim. ei atlagidedeina faur. jah atlagidedun faur
7 þo managein. jah habaidedun fiskans favans. jah þans gaþiuþjands qaþ ei
8 atlagidedeina jah þans. gamatidedun þan jah sadai vaurþun jah usnemun lai-
9 bos gabruko sibun spyreidans. vesunuþ-þan þai matjandans sve fidvor þu-
10 sundjos. jah fralailot ïns. jah galaiþ sunsaiv ïn skip miþ siponjam seinaim
11 jah qam ana fera magdalan. jah urrunnun fareisaieis jah dugunnun miþsokjan
12 ïmma sokjandans du ïmma taikn us himina fraisandans ïna. jah ufsvogjands
ahmin seinamma qaþ. wa þata kuni taikn sokeiþ. amen qiþa ïzvis. jabai
13 gibaidau kunja þamma taikne. jah afletands ïns galeiþands aftra ïn skip uslaiþ
14 hindar marein. jah ufarmunnodedun niman hlaibans jah niba ainana hlaif ni

---

stente et non habentibus, quid ederent, advocans discipulos dixit ad eos: 2. miseruit-me huius turbae, nam iam dies tres cum me fuerunt et non habent, quid edant; 3. et si dimitto eos ieiunos ad domum eorum, subiacent in via; quidam enim eorum procul venerunt. 4. Et responderunt ei discipuli eius: unde hos potest aliquis satiare panibus in deserto? 5. Et interrogavit eos: quam multos habetis panes? verum ii dixerunt: septem. 6. Et praecepit huic turbae accumbere super terra et accipiens hos septem panes et gratias-agens fregit et dedit discipulis suis, ut apponerent pro, et apposuerunt pro hac turba. 7. Et habuerunt pisces paucos, et hos benedicens dixit, ut apponerent etiam hos. 8. Comederunt autem et saturi facti-sunt et sustulerunt reliquias fragmentorum septem sportas. 9. Fuerunt autem hi edentes circiter quatuor millia, et dimisit eos. 10. Et ivit statim in navem cum discipulis suis et venit ad limitem Magdalan. 11. Et excurrerunt Farisaei et coeperunt conquirere-cum eo quaerentes ab eo signum e coelo, tentantes eum. 12. Et suspirans spiritu suo dixit: quid hoc genus signum quaerit? amen dico vobis, si dentur generi huic signa. 13. Et dimittens eos ingrediens iterum in navem exiit trans mare. 14. Et obliti-sunt sumere panes, et nisi unum panem non

---

λοῦ legit παμπόλλου, quod per *filu managai* reddit. — *siponjans*] Ulf. c. codd. ° αὐτοῦ.

8, 2. *dagans*] dies accusativo casu, gr. ἡμέραι, cf. 9, 21. — *haband*] Z. ‡ *hahand.*

8, 4. *was*] Ulf. c. codd. et verss. ° ὧδε.

8, 6. *þizai*] J. St. ‡ *þize.* — *jah*] tert. et, ° gr. — *aviliudonds*] St. ‡ *aviliudons.*

8, 7. *þans*] pr. hos, ° gr.

8, 9. *fralailot*] St. ‡ *ralailot.*

8, 10. *galaiþ sunsaiv*] ∾ gr. — *magdalan*] gr. Δαλμανουθά.

8, 12. *kuni*] J. St. ‡ *kun.* — *gibaidau*] J. St. ‡ *gibaidi*, B. ‡ *gibaid*, terminatio *au* in cod. Arg. prorsus evanuit.

15 habaidedun miþ sis ïn skipa. jah anabauþ ïm qiþands. saiwiþ ei atsaiwiþ
16 ïzvis þis beistis fareisaie jah beistis herodis. jah þahtedun miþ sis misso
17 qiþandans. unte hlaibans ni habam. jah fraþjands ïesus qaþ du ïm. wa þagg-
keiþ. unte hlaibans ni habaiþ. ni nauh fraþjiþ nih vituþ. unte daubata habaiþ
18 hairto ïzvar. augona habandans ni gasaiwiþ jah ausona habandans ni
19 gahauseiþ. jah ni gamunuþ. þan þans fimf hlaibans gabrak fimf þusundjom.
wan managos tainjons fullos gabruko usnemuþ. qeþun du ïmma. tvalif.
20 aþþan þan þans sibun hlaibans fidvor þusundjom. wan managans spyreidans
21 fullans gabruko usnemuþ. ïþ eis qeþun. sibun. jah qaþ du ïm. waiva ni nauh
22 fraþjiþ. jah qemun ïn beþanïïn jah berun du ïmma blindan jah bedun ïna
23 ei ïmma attaitoki. jah fairgreipands handu þis blindins ustauh ïna utana
veihsis jah speivands ïn augona ïs atlagjands ana handuns seinos frah ïna.
24 gau wa sewi. jah ussaiwands qaþ. gasaiwa mans þatei sve bagmans gasaiwa
25 gaggandans. þaþroh aftra galagida handuns ana þo augona ïs jah gatavida ïna
26 ussaiwan. jah aftra gasatiþs varþ jah gasaw bairhtaba allans. jah ïnsandida
ïna du garda ïs qiþands. ni in þata veihs gaggais. ni mannhun qiþais ïn
27 þamma vehsa. jah usïddja ïesus jah siponjos ïs ïn vehsa kaisarias þizos

---

habuerunt cum se in nave. 15. Et praecepit iis dicens: videte, ut caveatis vobis hoc fermentum Farisaeorum et fermentum Herodis. 16. Et cogitarunt cum se invicem dicentes: quia panes non habemus. 17. Et cognoscens Iesus dixit ad eos: quid cogitatis, quia panes non habetis; non adhuc cognoscitis nec scitis, quia stupidum habetis cor vestrum. 18. Oculos habentes non videtis et aures habentes non auditis, et non recordamini, 19. quum hos quinque panes fregi quinque millibus, quam multas sportas plenas fragmentorum sustulistis? Dixerunt ad eum: duodecim. 20. At quum hos septem panes quatuor millibus, quam multos cophinos plenos fragmentorum sustulistis? Verum ii dixerunt: septem. 21. Et dixit ad eos: quomodo non adhuc cognoscitis? 22. Et venerunt in Bethaniam et tulerunt ad eum caecum et orarunt eum, ut eum attingeret. 23. Et apprehendens manum huius caeci eduxit eum extra vicum et spuens in oculos eius, apponens insuper manus suas, interrogavit eum, an quid videret. 24. Et suspiciens dixit: video homines quod ut arbores video euntes. 25. Deinde iterum posuit manus super hos oculos eius et fecit eum suspicere, et rursus sanatus fuit et vidit clare omnes. 26. Et misit eum ad domum eius dicens: ne in hunc vicum eas, ne cuiquam dicas in hoc vico. 27. Et exiit Iesus et discipuli eius in vicos Caesariae huius

---

8, 15. *ei*] ut, ° gr. omn.

8, 17. *unte*] sec. quia, gr. ἔτι; Ulf. c. cod. 106 ap. Griesb. ὅτι legit, quod iam B. vidit.

8, 20. *hlaibans*] panes, ° gr. — *usnemuþ*] J. St. ‡ *usnemiþ*.

8, 21. *ni nauh*] non adhuc, gr. οὐ, cf. ad 4, 40; ceterum J. St. B. ‡ ict.

8, 22. *qemun*] venerunt, gr. ἔρχεται. — *beþanïïn*] gr. Βηθσαϊδάν.

8, 23. *seinos*] suas (αὐτοῦ), gr. αὐτῷ. — *gau*] vid. ad M. 9, 28.

8, 24. *þatei*] quod, °gr. — *gasaiwa*] sec. video, °gr.

8, 25. *aftra*] sec. rursus, pro ἀπό verbi compositi ἀποκατεστάθη positum est, sic 9, 12 *aftra gaboteiþ* = ἀποκατεστᾷ, cf. L. 14, 12 *aftra haitaina* = ἀντικαλέσωσι.

8, 26. *mannhun qiþais*] ∾ gr. — *þamma*] J. St. ‡ *þammah*.

8, 27. *usïddja*] St. ‡ *ussïddja*.

filippaus jah ana viga frah siponjans seinans qiþands du ïm. wana mik qi-
28 þand mans visan. ïþ eis andhofun. ïohannen þana daupjand. jah anþarai
29 helian. sumaih þan ainana praufete. jah ïs qaþ du ïm. aþþan jus wana mik
30 qiþiþ visan. andhafjands þan paitrus qaþ du ïmma. þu ïs xristus. jah faur-
31 bauþ ïm ei mannhun ni qeþeina bi ïna. jah dugann laisjan ïns. þatei skal
sunus mans filu vinnan jah uskiusan skulds ïst fram þaim sinistam jah þaim
auhumistam gudjam jah bokarjam jah usqiman jah afar þrins dagans us-
32 standan. jah svikunþaba þata vaurd rodida. jah aftiuhands ïna paitrus du-
33 gann andbeitan ïna. ïþ ïs gavandjands sik jah gasaiwands þans siponjans
seinans andbait paitrau qiþands. gagg hindar mik satana. unte ni fraþjis
34 þaim guþs ak þaim manne. jah athaitands þo managein miþ siponjam seinaim
qaþ du ïm. saei vili afar mis laistjan. ïnvidai sik silban jah nimai galgan
35 seinana jah laistjai mik. saei allis vili saivala seina ganasjan. fraqisteiþ ïzai.
ïþ saei fraqisteiþ saivalai seinai ïn meina jah ïn þizos aivaggeljons. ganasjiþ
36 þo. wa auk boteiþ mannan. jabai gageigaiþ þana fairwu allana jah gaslei-
37 þeiþ sik saivalai seinai. aiþþau wa gibiþ manna ïnmaidein saivalos seinaizos.
38 unte saei skamaiþ sik meina jah vaurde meinaize ïn gabaurþai þizai horinondein

---

Filippi, et in via interrogavit discipulos suos dicens ad eos: quem me dicunt homines esse? 28. Verum ii responderunt: Iohannem hunc baptistam; et alii Heliam; quidam autem unum profetarum. 29. Et is dixit ad eos: at vos quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus dixit ad eum: tu es Christus. 30. Et interdixit iis, ut cuiquam non dicerent de eo. 31. Et coepit docere eos, quod debet filius hominis multum pati, et reiici debet ab his natu-maximis et his summis sacerdotibus et scribis et occidi et post tres dies exsurgere. 32. Et palam hoc verbum loquutus-est; et abducens eum Petrus coepit increpare eum; 33. verum is vertens se et videns hos discipulos suos increpavit Petrum dicens: vade post me, Satana! nam non cognoscis haec dei, sed haec hominum. 34. Et advocans hanc turbam cum discipulis suis dixit ad eos: qui vult post me sequi, deneget se ipsum et sumat crucem suam et sequatur me. 35. Qui enim vult animam suam servare, perdit eam; verum qui perdit animam suam ob me et ob hoc evangelium, servat hanc. 36. Quid enim iuvat hominem, si lucratur hunc mundum omnem, et laedit se anima sua. 37. Aut quid dat homo pretium-redemtionis animae suae? 38. Nam quem pudet mei et verborum meorum in generatione hac adultera

---

8, 28. *þan*] St. ‡ *þain*.

8, 31. *skulþs ïst*] Z. glossam ad *skal* esse dicens errat; illo enim verbo Ulf. utitur ad graecorum infinitivum passivum reddendum, quo lingua gothica omnino caret, sic L. 9, 44 *skulds ïst atgiban* (μέλλει παραδίδοσθαι), J, 12, 34 *ushauhjan* (ὑψωθῆναι), Cor. 2, 5, 10 *ataugjan* (φανερωθῆναι), cf. *mahtana visan* Mc. 14, 5. J. 3, 4. 10, 35. — *usstandan*] St. ‡ *ustandan*.

8, 33. *andbait*] St. ‡ *andbaiþ*.

8, 35. *saivalai seinai*] ∾ gr. — *in*] sec. propter, ° gr. omn.

8, 36. *boteiþ*] St. ‡ *boþeiþ*. — *allana*] J. St. ‡ *allama*.

8, 38. *vaurde meinaize*] ∾ gr. omn. — *seinis*] ‡ St. *seinins*.

jah fravaurhton. jah sunus mans skamaiþ sik ïs. þan qimiþ ïn vulþau attins
9, 1 seinis miþ aggilum þaim veiham. jah qaþ du ïm. amen qiþa ïzvis þatei sind
sumai þize her standandane. þai ïze ni kausjand dauþaus. unte gasaiwand
2 þiudinassu guþs qumanana ïn mahtai. jah afar dagans saihs ganam ïesus pai-
tru jah ïakobu jah ïohannen jah ustauh ïns ana fairguni hauh sundro ainans
3 jah ïnmaidida sik ïn andvairþja ïze. jah vastjos ïs vaurþun glitmunjandeins
4 weitos sve snaivs. svaleikos sve vullareis ana airþai ni mag gaweitjan. jah
5 ataugiþs varþ ïm helias miþ mose. jah vesun rodjandans miþ ïesua. jah and-
hafjands paitrus qaþ du ïesua. rabbei goþ ïst unsis her visan. jah gavaurk-
6 jam hlijans þrins. þus ainana jah mose ainana jah ainana helijin. ni auk vissa
7 wa rodidedi. vesun auk usagidai. jah varþ milhma ufarskadvjands ïm. jah
qam stibna us þamma milhmin. sa ïst sunus meins sa liuba. þamma haus-
8 jaiþ. jah anaks ïnsaiwandans ni þanaseiþs ainohun gasewun alja ïesu ainana
9 miþ sis. dalaþ þan afgaggandam ïm af þamma fairgunja anabauþ ïm ei
mannhun ni spillodedeina. þatei gasewun. niba biþe sunus mans us dauþaim
10 usstoþi. jah þata vaurd habaidedun du sis misso sokjandans. wa ïst þata us
11 dauþaim usstandan. jah frehun ïna qiþandans. unte qiþand þai bokarjos þatei

---

et peccaminosa, etiam filium hominis pudet eius, quum venit in gloria patris sui cum angelis his sanctis. 9, 1. Et dixit ad eos: amen dico vobis, quod sunt quidam horum hic stantium, hi qui non gustant mortem, donec vident regnum dei veniens in potentia. 2. Et post dies sex assumit Iesus Petrum et Iacobum et Iohannem et eduxit eos in montem altum seorsim solos et permutavit se in praesentia eorum. 3. Et vestes eius factae-sunt splendentes, albae uti nix, tales, uti fullo in terra non potest dealbare. 4. Et visus fuit iis Helias cum Mose, et fuerunt loquentes cum Iesu. 5. Et respondens Petrus dixit ad Iesum: rabbi, bonum est nobis hic esse, et facimus tabernacula tria, tibi unum et Mosi unum et unum Heliae. 6. Non enim scivit, quid loqueretur; fuerunt enim exterriti. 7. Et facta-est nubes obumbrans eos et venit vox ex hac nube: hic est filius meus hic carus, hunc audite. 8. Et subito circumspicientes non amplius quemquam viderunt, nisi Iesum unum cum se. 9. Deorsum autem descendentibus iis de hoc monte, praecepit iis, ut cuiquam non narrarent, quod viderunt, nisi quando filius hominis e mortuis surgeret. 10. Et hoc verbum habuerunt ad se invicem quaerentes: quid est hoc e mortuis surgere? 11. Et interrogaverunt eum dicentes: quia dicunt hi scribae, quod

---

9, 1. *þai ïze*] editt. ‡ ict., vid. ad M. 5, 32.
9, 3. *glitmunjandeins*] J. St. B. ‡ *glitmunjande sva*. — *weitos*] Ulf. c. verss. ° λίαν. — *snaivs*] St. ‡ *snaiys*. — *vullareis*] J. St. B. ‡ *vuslareis*.
9, 4. *varþ*] St. ‡ *qarþ*.
9, 5. *ainana helijin*] ∾ gr. omn.
9, 8. *ni þanaseiþs*] St. Z. ‡ ict. — *ainohun*] sic cod. Arg. pro *ainnohun*, sic etiam L. 8, 51. J. 5, 22.
9, 9. *mannhun*] J. St. B. ‡ *manhun*. — *þatei*] St. ‡ *þetei*.
9, 11. *faurþis*] J. St. ‡ div.

12 helias skuli qiman faurþis. ïþ ïs andhafjands qaþ du ïm. helias sveþauh qi-
mands faurþis aftra gaboteiþ alla. jah waiva gameliþ ïst bi sunu mans ei
13 manag vinnai jah frakunþs vairþai. akei qiþa ïzvis. þatei ju helias qam jah
14 gatavidedun ïmma sva filu sve vildedun. svasve gameliþ ïst bi ïna. jah qi-
mands at siponjam gasaw filu manageins bi ïns jah bokarjans sokjandans
15 miþ ïm. jah sunsaiv alla managei gasaiwandans ïna usgeisnodedun jah durin-
16. 17 nandans ïnvitun ïna. jah frah þans bokarjans. wa sokeiþ miþ þaim. jah and-
hafjands ains us þizai managein qaþ. laisari brahta sunu meinana du þus
18 habandan ahman unrodjandan. jah þiswaruh þei ïna gafahiþ. gavairpiþ ïna
jah waþjiþ jah kriustiþ tunþuns seinans jah gastaurkniþ. jah qaþ siponjam
19 þeinaim ei usdreibeina ïna. jah ni mahtedun. ïþ ïs andhafjands ïm qaþ. o kuni
ungalaubjando. und wa at ïzvis sijau. und wa þulau ïzvis. bairiþ ïna du mis.
20 jah brahtedun ïna at ïmma. jah gasaiwands ïna sunsaiv sa ahma tahida ïna
21 jah driusands ana airþa valvnoda waþjands. jah frah þana attan is. wan lagg

Helias debuit venire antea. 12. Verum is respondens dixit ad eos: Helias quidem veniens antea iterum reficit omnia, et quomodo scriptum est de filio hominis, ut multum patiatur et contemtus fiat. 13. Sed dico vobis, quod iam Helias venit et fecerunt ei tam multum quam voluerunt, sicut scriptum est de eo. 14. Et veniens ad discipulos vidit multum turbae apud eos et scribas quaerentes cum iis; 15. et statim omnis turba videntes eum obstupuerunt et accurrentes adorarunt eum. 16. Et interrogavit hos scribas: quid quaeritis cum his? 17. Et respondens unus ex hac turba dixit: magister, tuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum. 18. Et ubicunque quod eum capit, proiicit eum et spumat et stridet dentibus suis et arescit, et dixi discipulis tuis, ut expellerent eum, et non potuerunt. 19. Verum is respondens iis dixit: o genus incredulum, quam diu apud vos sim? quam diu tolerem vos? ferte eum ad me. 20. Et tulerunt eum ad eum, et videns eum statim hic spiritus conturbavit eum et cadens in terram volutus - est spumans. 21. Et interrogavit hunc patrem eius, quam longum

9, 12. *helias*] J. St. + *helia.* — *sveþauh*] Sch. cum Z. *autem* vertit, sed quamquam M. 7, 15 pro graeco δέ ponitur, tamen illo loco sensum habet, quem nostro loco habere non potest; potius eam particulam graeco μέν respondere existimandum est, vid. 10, 39. Philipp. 3, 1; idque, etsi Marcum fere nusquam particula μέν uti Sch. dicit, Ulf. et h. l. legit et 1, 8, ubi per *aþþan* vertit, vid. Tit. 1, 15. — *aftra gaboteiþ*] editt. ‡ ict. vid. ad 8, 25.

9, 13. *ju*] iam, gr. omn. καί.

9, 14. *filu manageins*] ∾ gr. omn.

9, 15. *gasaiwandans*] videntes, Ulf. ἰδόντες legisse, Griesb. audacius contendit, sic enim saepius Goth. per synesin scribit, graecis non consentientibus.

9, 16. *þans bokarjans*] hos scribas, gr. αὐτούς.

9, 18. *usdreibeina ïna*] ∾ gr. omn.; ceterum *usdreibeina* pro *usdribeina*, vid. Grim. I. 844.

9, 19. *ïs*] editt. ‡ *ïesus*, vid. ad 1, 42. — *kuni*] J. St. ‡ *kunni.* — *þulau*] J. St. ‡ *þuldu*, sic uterque cum B. etiam L. 8, 15 ‡ *þuldinai* pro *þulainai* legunt.

9, 20. *valvnoda*] J. St. ‡ *valvinoda;* cod. Arg. B. Hz. Z. ‡ *valvisoda;* neutra lectio habet, quo probari possit; requiritur enim verbum intransitivum, quod a primitivo *valvjan* esse debet *valvnon;* sic *afwapnon, gafullnon, gahailnan* ab *af-*

22 mel ïst ei þata varþ ïmma. ïþ ïs qaþ. us barniskja. jah ufta ïna jah ïn fon
atvarp jah ïn vato. ei usqistidedi ïmma. akei jabai mageis. hilp unsara ga-
23 bleiþjands unsis. ïþ ïesus qaþ du ïmma þata jabai mageis galaubjan. allata
24 mahteig þamma galaubjandin. jah sunsaiv ufhropjands sa atta þis barnis miþ
25 tagram qaþ. galaubja. hilp meinaizos ungalaubeinais. gasaiwands þan ïesus
þatei samaþ rann managei. gawotida ahmin þamma unhrainjin qiþands du
ïmma. þu ahma þu unrodjands jah bauþs. ïk þus anabiuda. usgagg us
26 þamma jah þanaseiþs ni galeiþais ïn ïna. jah hropjands jah filu tahjands ïna
27 usïddja. jah varþ sve dauþs. svasve managai qeþun þatei gasvalt. ïþ ïesus
28 undgreipands ïna bi handau urraisida ïna. jah usstoþ. jah galeiþandan ïna ïn
gard siponjos ïs frehun ïna sundro. duwe veis ni mahtedum usdreiban þana.
29 jah qaþ du ïm. þata kuni ïn vaihtai ni mag usgaggan niba ïn bidai jah fa-
30 stubnja. jah jainþro usgaggandans ïddjedun þairh galeilaian. jah ni vilda ei
31 was vissedi. unte laisida siponjans seinans jah qaþ du ïm þatei sunus mans
atgibada ïn handuns manne jah usqimand ïmma jah usqistiþs þridjin daga
32. 33 usstandiþ. ïþ eis ni froþun þamma vaurda jah ohtedun ïna frailman. jah qam ïn
kafarnaum jah ïn garda qumans frah ïns. wa ïn viga miþ ïzvis misso mitodeduþ.

---

tempus est, ut hoc fieret ei? Verum is dixit: ab infantia. 22. Et saepe eum etiam in ignem coniecit et in aquam, ut perderet eum, sed si potes, adiuva nos miserens nostri. 23. Verum Iesus dixit ad eum hoc si potes credere; omne possibile huic credenti. 24. Et statim exclamans hic pater huius pueri cum lacrimis dixit: credo, adiuva meam incredulitatem. 25. Videns autem Iesus, quod in-unum cucurrit turba, minatus-est spiritui huic immundo dicens ad eum: tu spiritus, tu mute et surde, ego tibi praecipio, exi ex hoc et amplius ne eas in eum. 26. Et clamans et multum discerpens eum exiit et factus-est ut mortuus, adeo-ut multi dicerent, quod mortuus-est. 27. Verum Iesus apprehendens eum in manu elevavit eum et surrexit. 28. Et euntem eum in domum discipuli eius interrogarunt eum seorsim: cur nos non potuimus expellere hunc? 29. Et dixit ad eos: hoc genus in-re non potest exire, nisi in oratione et ieiunio. 30. Et illinc exeuntes iverunt per Galilaeam, et non voluit, ut quis sciret, 31. nam docuit discipulos suos et dixit ad eos, quod filius hominis traditur in manus hominum et occidunt eum et occisus tertio die resurgit. 32. Verum ii non intellexerunt hoc verbum et timuerunt eum interrogare. 33. Et venit in Cafarnaum et in domum veniens interrogavit eos: quid in via cum vobis invicem cogitavistis?

---

wapjan, gafulljan, gahailjan proficiscuntur; verba autem in — *inon* desinentia a substantivis formantur: *fraujinon, reikinon, gudjinon* a *frauja, reiks, gudja* alia. Nullum autem verbum gothicum habet terminationem — *ison.* — *waþjands*] J. St. ‡ *kawjands.*

9, 22. *jabai*] Ulf. ° τι.

9. 25. *samaþ rann*] editt. ‡ ict.; sic etiam Cor. 1, 5, 4 *samaþ gaggandam* et 7, 5 *samaþ gavandjaiþ* div. scribendum est. — *þu*] vid. ad M. 6, 9.

9, 26. *ïna*] eum, ° gr.

9, 28. *galeiþandan*] St. ‡ *galeitandan.* — *duwe*] cur, gr. ὅτι. — *mahtedum*] J. St. B. Hz. ‡ *mahtedun,* sic etiam cod. Arg.

9, 32. *froþun*] J. St. ‡ *frodun.*

9, 33. *qumans*] sic cod. Arg. recte; editt. ‡ *qumands.*

34. 35 ïþ eis slavaidedun. du sis misso andrunnun. warjis maists vesi. jah sitands
atvopida þans tvalif jah qaþ du ïm. jabai was vili frumists visan. sijai allaize
36 aftumists jah allaim andbahts. jah nimands barn gasatida ïta ïn midjaim ïm
37 jah ana armins nimands ïta qaþ du ïm. saei ain þize svaleikaize barne and-
nimiþ ana namin meinamma. mik andnimiþ jah sawazuh saei mik andnimiþ.
38 ni mik andnimiþ ak þana sandjandan mik. andhof þan ïmma ïohannes qi-
þands. laisari. sewum sumana ïn þeinamma namin usdreibandan unhulþons.
39 saei ni laisteiþ unsis. jah varidedum ïmma. unte ni laisteiþ unsis. ïþ ïesus
qaþ. ni varjiþ ïmma. ni mannahun auk ïst. saei taujiþ maht ïn namin mei-
40 namma. jah magi sprauto ubil vaurdjan mis. unte saei nist viþra ïzvis. faur
41 ïzvis ïst. saei auk allis gadragkjai ïzvis stikla vatins ïn namin meinamma.
42 unte xristaus sijuþ. amen qiþa ïzvis ei ni fraqisteiþ mizdon seinai. jah sawazuh
saei gamarzjai ainana þize leitilane þize galaubjandane du mis. goþ ïst ïmma mais
ei galagjaidau asiluqairnus ana balsaggan ïs jah fravaurpans vesi ïn marein.

---

34. Verum ii tacuerunt; ad se invicem disputaverunt, quis maximus esset. 35. Et sedens advocavit hos duodecim et dixit ad eos: si quis vult primus esse, sit omnium ultimus et omnibus minister. 36. Et sumens puerum posuit eum in mediis iis et super ulnas sumens eum dixit ad eos: 37. qui unum horum talium puerorum suscipit in nomine meo, me suscipit et omnis qui me suscipit, non me suscipit, sed hunc mittentem me. 38. Respondit autem ei Iohannes dicens: magister, vidimus quendam in tuo nomine expellentem daemones, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum, quia non sequitur nos. 39. Verum Iesus dixit: ne prohibite eum; non quisquam enim est, qui facit virtutem in nomine meo et possit subito male dicere mihi; 40. nam qui non est contra vos, pro vobis est. 41. Qui enim omnino biberedet vobis poculum aquae in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, quod non perdit mercedem suam; 42. et omnis qui sollicitet unum horum parvorum horum credentium ad me, bonum est ei magis, ut ponatur asinarius - lapis in collum eius et abiectus esset in mare.

9, 34. *misso*] Ulf. ° γάρ. — *andrunnun*] Ulf. c. codd. et verss. ° ἐν τῇ ὁδῷ. — *maists vesi*] maximus esset, gr. μείζων; ceterum cum nullo graeco Ulf. conspirat, cf. 4, 32.

9, 35. *atvopida*] St. ‡ *otvopida*.

9, 37. *ana*] Ulf. cum codd. ἐν pro ἐπὶ legisse, Sch. temere contendit.

9, 38. *ïn*] in, ° gr. — *saei — unsis*] qui — nos, ° gr.; ceterum pro *laisteiþ* St. ‡ *laisteih*.

9, 41. *meinamma*] meo, ° gr. — *ei*] quod, ° gr. — *mizdon*] St. ‡ *misdon*.

9, 42. *asiluqairnus*] J. St. ‡ div.; quum *asiluqairnus* proprie sit lapis molaris ab asino motus, Ulf. sine dubio c. codd. et verss. μύλος ὀνικός legit. — *balsaggan*] sic quidem cod. Arg. et editt. (praeter St , qui in textu *halsaggan*, in glossario autem *balsaggan* habet); sed an haec lectio recte se habeat, valde dubitamus; quid valeat illud verbum, nec e gothica, neque e cognatis linguis decerni potest. Certa, ut videtur, coniectura offerimus *halsaggan; hals* pro graeco τράχηλος L. 15, 20 invenitur; de *agga* vid. Grim. III. 399, cf. Schmid Schwäbisches Wörterb. s. v. *Anke*, Graff Althochd. Sprachsch. I. 345. Literas *h* et *b* aliis quoque locis permutari, indicat Ih. ad L. 6, 40. — *fravaurpans*] J. St. ‡ *fravairpans*.

43 jah jabai marzjai þuk handus þeina. afmait þo. goþ þus ïst hanfamma ïn
libain galeiþan þau tvos handuns habandin galeiþan ïn gaiainnan ïn fon þata
44.45 unwapnando. þarei maþa ïze ni gasviltiþ jah fon ni afwapniþ. jah jabai fo-
tus þeins marzjai þuk. afmait ïna. goþ þus ïst galeiþan ïn libain haltamma
þau tvans fotuns habandin gavairpan ïn gaiainnan ïn fon þata unwapnando.
46.47 þarei maþa ïze ni gasviltiþ jah fon ni afwapniþ. jah jabai augo þein marzjai
þuk. usvairp ïmma. goþ þus ïst haihamma galeiþan ïn þiudangardja guþs þau
48 tva augona habandin atvairpan ïn gaiainnan funins. þarei maþa ïze ni gadauþ-
49 niþ jah fon ni afwapniþ. wazuh auk funin saltada jah warjatoh hunsle salta
50 saltada. goþ salt. ïþ jabai salt unsaltan vairþiþ. we supuda. habaiþ ïn ïzvis
10, 1 salt jah gavairþeigai sijaiþ miþ ïzvis misso. jah jainþro usstandands qam ïn
markom ïudaias hindar ïaurdanau. jah gaqemun sik aftra manageins du
2 ïmma jah sve biuhts aftra laisida ïns. jah duatgaggandans fareisaieis frehun
3 ïna. skuldu sijai mann qen afsatjan. fraisandans ïna. ïþ ïs andhafjands qaþ. wa
4 ïzvis anabauþ moses. ïþ eis qeþun. moses uslaubida unsis bokos afsateinais

---

43. Et si sollicitet te manus tua, abscinde hanc; bonum tibi est debili in vitam ire, quam duas manus habenti ire in geennam, in ignem hunc inexstinguibilem, 44. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 45. Et si pes tuus sollicitet te, abscinde eum; bonum tibi est ire in vitam claudo, quam duos pedes habenti coniici in geennam, in ignem hunc inexstinguibilem, 46. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 47. Et si oculus tuus sollicitet te, eiice eum; bonum tibi est lusco ire in regnum dei, quam duos oculos habenti abiici in geennam ignis, 48. ubi vermis eorum non moritur et ignis non exstinguitur. 49. Omnis enim igne salitur et omne sacrificiorum sale salitur; 50. bonum sal; verum si sal insulsum fit, quo conditur? habeatis in vobis sal et pacifici sitis cum vobis invicem. 10, 1. Et illinc exsurgens venit in fines Iudaeae ultra Iordanum et collegerunt se iterum turbae ad eum et uti solitus iterum docuit eos. 2. Et accedentes Farisaei interrogarunt eum, debitumne sit homini uxorem destituere, tentantes eum. 3. Verum is respondens dixit: quid vobis praecepit Moses? 4. Verum ii dixerunt: Moses permisit nobis literas repudii

---

9, 43. *jabai marzjai*] St. ‡ *jarbimazjai.* — *afmait*] St. ‡ *afmaiþ.* — *goþ*] J. ‡ *joþ.* — *þau*] St. ‡ *þan.* — *unwapnando*] vid. ad 4, 7.

9, 45. *þus ïst*] ∾ gr. — *gaiainnan*] J. St. ‡ *gaiainnin.*

9, 47. *augona*] J. ‡ *aqgona.*

9, 49. *hunsle*] St. ‡ *hunse.*

9, 50. *we*] Ulf. c. codd. ° αὐτό. — *supuda*] pro *supoda*, vid. Grim. I. 40. 855. sic L. 20, 18 *gakrotuda;* cf. Mc. 11, 32 *uhtedun* pro *ohtedun* et quae notavimus ad L. 4, 13.

10, 1. *hindar*] gr. διὰ τοῦ πέραν, quod si legisset Ulf. *hindar* cum accusativo posuisset, nam *ïaurdanau* non, uti volunt interpretes, accusativus est, sed dativus; *hindar* cum dativo autem indicat locum, non ad quem pergebat Iesus, sed ubi fines Iudaeae erant ii, ad quos venit (πέραν), sic J. 3, 26 *saei vas miþ þus hindar* (πέραν) *ïaurdanau.* 6, 22 *stoþ hindar* (πέραν) *marein.* 25 *bigetun ïna hindar* (πέραν) *marein.* Praepositionem *hindar* cum dativo Gothos ponere, viris doctis adhuc ignotum fuit, vid. etiam Rom. 14, 5 *hindar daga.*

10, 3. *qaþ*] Ulf. ° αὐτοῖς.

10, 4. *unsis*] nobis, ° gr. omn., additum ex M. 19, 8.

5 meljan jah afletan. jah andhafjands ïesus qaþ du ïm. viþra harduhairtein ïz-
6 vara gamelida ïzvis þo anabusn. ïþ af anastodeinai gaskaftais gumein jah
7 qinein gatavida guþ. ïnuh þis bileiþai manna attin seinamma jah aiþein sei-
8 nai jah sijaina þo tva du leika samin. svasve þanaseiþs ni sind tva ak leik
9. 10 ain. þatei nu guþ gavaþ. manna þamma ni skaidai. jah ïn garda aftra sipon-
11 jos ïs bi þata samo frehun ïna. jah qaþ du ïm. sawazuh saei afletiþ qen
12 seina jah liugaiþ anþara. horinoþ du þizai. jah jabai qino afletiþ aban seinana
13 jah liugada anþaramma. horinoþ. þanuh atberun du ïmma barna ei attaitoki
14 ïm. ïþ þai siponjos ïs sokun þaim bairandam. dugasaiwands þan ïesus unve-
rida jah qaþ du ïm. letiþ þo barna gaggan du mis jah ni varjiþ þo. unte
15 þize ïst þiudangardi guþs. amen qiþa ïzvis. saei ni andnimiþ þiudangardja
16 guþs sve barn. ni þauh qimiþ ïn ïzai. jah gaþlaihands ïm. lagjands handuns
17 ana þo þiuþida ïm. jah usgaggandin ïmma ïn vig duatrinnands ains jah

---

scribere et dimittere. 5. Et respondens Iesus dixit ad eos: contra duritiem-cordis vestram scripsit vobis hoc praeceptum. 6. Verum a principio creationis marem et feminam fecit deus; 7. propter hoc relinquat homo patrem suum et matrem suam, 8. et sint haec duo ad corpus idem, adeo-ut amplius non sint duo, sed corpus unum. 9. Quod igitur deus coniunxit, homo hoc non separet. 10. Et in domo iterum discipuli eius de hoc ipso interrogaverunt eum; 11. et dixit ad eos: omnis qui dimittit uxorem suam et ducit aliam, moechatur cum hac. 12. Et si uxor relinquit maritum suum et nubit alteri, moechatur. 13. Tunc attulerunt ad eum pueros, ut attingeret eos; verum hi discipuli eius obiurgarunt hos ferentes. 14. Adspiciens autem Iesus indignatus-est et dixit ad eos: sinite hos pueros ire ad me et ne prohibete hos, nam horum est regnum dei. 15. Amen dico vobis, qui non accipit regnum dei uti puer, non fortasse venit in id. 16. Et amplectens eos, ponens manus in eos benedixit iis. 17. Et exeunte eo in viam accurrens unus et

---

10, 5. *þo*] hanc, Sch. igitur falso adnotat, Ulf. ταύτην omittere; sed hic vir doctus sic centies erravit.

10, 6. *gatavida*] Ulf. c. codd. et verss. ° αὐτούς.

10, 7. *seinai*] ° gr. omn. cf. 7, 10 sq. Finem versus καί — αὐτοῦ ° Ulf. c. codd. B. et c. ap. Mi., sed fortasse culpa librario tribuenda est, cuius oculi a priore *seinai* ad alterum delaberentur, cf. ad Rom. 9, 15.

10, 8. *leika samin*] J. St. B. ‡ *leikas ain;* ceterum *samin* (idem) = graeco μίαν, sic L. 17, 34 et Eph. 2, 14 eam significationem *sama* sine articulo positum habet. — *leik ain*] ∾ gr.

10, 9. *þamma*] hoc, ° gr. omn.

10, 11. *wazuh*] St. ‡ *wasuh.*

10, 12. *horinoþ*] St. ‡ *horinnoþ.*

10, 13. *attaitoki*] J. St. ‡ *attaitok.* — *ïs*] eius, ° gr. — *bairandam*] quum versu sequente *dugasaiwands*, quod verbum compositum nullo alio loco invenitur, nec graeco ἰδών satis accommodatum esse videtur, suspectum sit; contra ea pro προσφέρειν non simplex (*bairan*), sed compositum (*dubairan*) exspectetur, fortasse legendum est: *bairandam du. gasaiwands* etc. Praepositiones adverbiorum loco postpositae non rarae sunt: Mc. 8, 6 *atlagjan faur.* 23 *atlagjan ana.* 11, 7 *galagidedun ana.* L. 8, 44 *atgaggan du.* 19, 4 *biþragjan faur,* 28 *gaggan fram,* cf. M. 9, 15. Mc. 5, 40. 15, 43. Notandum etiam est, in cod. Arg. hos duos versus puncto interposito non esse distinctos, quod quidem aliis etiam locis non factum est.

10, 14. *barna*] J. St. ‡ *barn.* — *jah*] sec. et, ° gr. — *þize*] horum, gr. omn. τῶν τοιούτων; Ulf. aut τούτων pro τοιούτων legit, aut τοιούτων propter similitudinem praecedentis verbi per errorem omisit.

knussjands baþ ïna qiþands. laisari þiuþeiga. wa taujau ei libainais aiveinons
18 arbja vairþau. ïþ ïesus qaþ du ïmma. wa mik qiþis þiuþeigana. ni washun
19 þiuþeigs alja ains guþ. þos anabusnins kant. ni horinos ni maurþrjais ni hli-
fais ni sijais galiugaveitvods ni anamahtjais. sverai attan þeinana jah aiþein
20 þeina. þaruh andhafjands qaþ du ïmma. laisari. þo alla gafastaida us jundai
21 meinai. ïþ ïesus ïnsaiwands du ïmma frijoda ïna jah qaþ du ïmma. ainis þus
van ïst. gagg. sva filu svc habais frabugei jah gif þarbam jah habais huzd
22 ïn himinam. jah hiri laistjan mik nimands galgan. ïþ ïs ganipnands ïn þis
23 vaurdis galaiþ gaurs. vas auk habands faihu manag. jah bisaiwands ïesus qaþ
siponjam seinaim. sai. waiva agluba þai faiho gahabandans ïn þiudangardja
24 guþs galeiþand. ïþ þai siponjos afslauþnodedun ïn vaurde ïs. þaruh ïesus aftra
andhafjands qaþ ïm. barnilona. waiva aglu ïst þaim hunjandam afar faihau
25 ïn þiudangardja guþs galeiþan. azitizo ïst ulbandau þairh þairko neþlos

---

genu-flectens oravit eum dicens: magister bone, quid faciam, ut vitae aeternae heres fiam? 18. Verum Iesus dixit ad eum: quid me dicis bonum? non ullus bonus, nisi unus deus. 19. Haec praecepta nosti: ne moecheris, ne occidas, ne fureris, ne sis falsus-testis, ne defraudes, honora patrem tuum et matrem tuam. 20. Tunc respondens dixit ad eum: magister, haec omnia servavi a pueritia mea. 21. Verum Iesus conspiciens ad eum amavit eum et dixit ad eum: unius tibi inopia est; vade, tam multum quam habes, vende et da pauperibus, et habes thesaurum in coelis, et accede sequi me, sumens crucem. 22. Verum is moerens ob hoc verbum ivit tristis; erat enim habens divitias multas. 23. Et circumspiciens Iesus dixit discipulis suis: ecce, quomodo difficulter hi divitias habentes in regnum dei eunt. 24. Verum hi discipuli obstupuerunt ob verba eius; tunc Iesus iterum respondens dixit iis: filioli, quomodo difficile est his cupientibus divitias in regnum dei ire. 25. Facilius est camelo per foramen acus

---

10, 17. *knussjands*] St. ‡. *knussjads;* Ulf. c. verss. ° *αὐτόν*. — *qiþands*] dicens, ° gr.

10, 19. *þeina*] tuam, ° gr.

10, 21. *himinam*] coelis, gr. omn. *οὐρανῷ*, excepto uno cod. e ap. Mi., qui cum Ulf. concinit.

10, 22. *faihu*] pecuniam, gr. omn. *κτήματα;* Maresh. p. 434 Ulf. *χρήματα* legisse, haud iniuria suspicatur, nam pro eo graeco verbo *faihu* poni solet, vid. vss. seqq. et L. 18, 24.

10, 23. *sai*] ecce, ° gr. omn. — *faiho*] insolita forma pro *faihu*, vid. ad L. 4, 13.

10, 24. *ïm*] J. St. ‡ *ïn*. — *hunjandam*] sic cod. Arg. et editt.; Ih. aduotat, codicis esse h. l. tantam obscuritatem, ut certo dici non possit, utrum *hunjandam* an *hugjandam* sit legendum; in quo errat, nam nihil desideratur nisi *n* inter *a* et *d*, quae litera membranae mutilatione interiit. Sed aliud est, quod interpretem advertat; *hunjan* enim editores convertunt per *confidere*, certe quia in graeco textu *πεποιθόιας* scriptum est; sed *πεποιθέναι ἐπί τινι* Gotho est *trauan* cum dativo aut *du* positum (L. 18, 9. Cor. 2, 1, 9); sed quum nostro loco *afar* additum sit, quae praepositio studium, desiderium, cupiditatem rei indicat, verbo *hunjan* significatio desiderandi, cupiendi inesse debet (cf. anglosax. *hongian*, anglic. *hone*); itaque *hunjan afar wa* est cupere aliquid, cupidum, avidum esse rei. Quibus probatis Ulf. fieri non potest, ut *πεποιθότας*, sed *πεποθηκότας* per errorem quendam legerit; similes errores saepius invenient diligentes lectores, cf. ad L. 3, 14. 7, 25. J. 16, 6. Cor. 2, 1, 24.

10, 25. *azitizo*] insolita forma pro *azetizo* (2, 9. M. 9, 5. L. 5, 23. 16, 17. cf. Cor. 2, 11, 19).

26 galeiþan þau gabigamma ïn þiudangardja guþs galeiþan. ïþ eis mais usgeis-
27 nodedun qiþandans du sis misso. jah was mag ganisan. ïnsaiwands du ïm
ïesus qaþ. akei fram mannam unmahteig ïst ni fram guþa. allata auk mah-
28 teig ïst fram guþa. dugann þan paitrus qiþan du ïmma. sai. veis aflailotum
29 alla jah laistidedum þuk. andhafjands ïm ïesus qaþ. amen qiþa ïzvis. ni was-
hun ïst saei aflailoti gard aiþþau broþruns aiþþau aiþein aiþþau attan aiþþau
30 qen aiþþau barna aiþþau haimoþlja ïn meina jah ïn þizos aivaggeljons. saei ni
andnimai ·r· falþ nu ïn þamma mela gardins jah broþruns jah svistruns
jah attan jah aiþein jah barna jah haimoþlja miþ vrakom jah ïn aiva þamma
31 anavairþin libain aiveinon. aþþan managai vairþand frumans aftumans jah
32 aftumans frumans. vesunuþ-þan ana viga gaggandans du ïairusaulymai jah
faurbigaggands ïns ïesus. jah sildaleikidedun jah afarlaistjandans faurhtai
vaurþun. jah andnimands aftra þans tvalif dugann ïm qiþan. þoei habaidedun
33 ïna gadaban. þatei sai. usgaggam ïn ïairusaulyma jah sunus mans atgibada
34 þaim ufargudjam jah bokarjam. jah gavargjand ïna dauþau jah bilaikand ïna

---

ire, quam diviti in regnum dei ire. 26. Verum ii magis obstupuerunt, dicentes ad se invicem: et quis potest servari? 27. Conspiciens ad eos Iesus dixit: sed apud homines impossibile est, non apud deum; omne enim possibile est apud deum. 28. Coepit autem Petrus dicere ad eum: ecce, nos reliquimus omnia et sequuti-sumus te. 29. Respondens iis Iesus dixit: amen dico vobis, non ullus est, qui reliquerit domum aut fratres aut matrem aut patrem aut uxorem aut liberos aut agros ob me et ob hoc evangelium, 30. qui non accipiat centuplum iam in hoc tempore domos et fratres et sorores et patrem et matrem et liberos et agros cum persecutionibus et in aevo hoc futuro vitam aeternam. 31. At multi fiunt primi ultimi et ultimi primi. 32. Fuerunt autem in via euntes ad Ierusolyma et praecedens eos Iesus, et mirati-sunt et sequentes timidi facti-sunt et assumens iterum hos duodecim coepit iis dicere, quae forent ei accidere. 33. Quod ecce, eximus in Ierusolyma et filius hominis traditur his sacerdotibus et scribis et damnant eum capite 34. et irrident eum

---

10, 27. *ïnsaiwands*] Ulf. c. codd. ° δέ. — *akei*] sed, gr. omn. ante *ni*, quod sensus postulare videtur. — *ïst*] est, ° gr.

10, 28. *þan*] autem, ° gr.

10, 29. *ïm*] iis, ° gr. omn. — *aflailoti*] cod. Arg. ‡ *aflailoloti*. — *broþruns*] Ulf. ° ἢ ἀδελφάς. — *aiþþau aiþein*] gr. post *attan*, pro quo cod. Arg. et editt. ‡ *attin*. — *haimoþlja*] sic cod. Arg. hoc et sequente versu; editt. ‡ *haimoþaja*; veram lectionem iam pridem coniectura assecuti sunt Z. Gloss. p. 178. Grim. II. 257.

10, 30. *saei*] St. ‡ *sai*; Ulf. ὅς pro ὅς ἄν legisse, audaciores contendunt. — *jah attan*] et patrem, ° gr. — *aiþein*] matrem, gr. μητέρας. — *haimoþlja*] vid. ad vs. 29. — *vrakom*] fortasse legendum est *vrakjom*, vid. 4, 17. Rom. 8, 35. nam a verbo *vrakjan* non licet formare *vraka*, sed *vrakja*, et a *vrekun* praeterito verbi *vrikan*, proficiscitur *vrekei* (Cor. 2, 12, 10).

10, 32. *ïairusaulymai*] J. St. B. + *ïairausaulymai*, sic vers. seq. — *gadaban*] sic recte, cf. *gadof ïst* Tit. 2, 1. Skeir. p. 38, 5. 11. 40, 14. 42, 3.

10, 33. *ïairusaulyma*] vid. ad vs. 32. — *dauþau*] Ulf. ° καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, quam clausulam omn. gr. habent, in cod. Arg. nullum eorum vestigium apparet.

jah bliggvand ïna jah speivand ana ïna jah usqimand ïmma jah þridjin daga
35 usstandiþ. jah athabaidedun sik du ïmma ïakobus jah ïohannes sunjus zaibai-
36 daiaus qiþandans. laisari. vileima ei þatei þuk bidjos. taujais uggkis. ïþ ïs
37 qaþ ïm. wa vileits taujan mik igqis. ïþ eis qeþun du ïmma. fragif ugkis ei
ains af taihsvon þeinai jah ains af hleidumein þeinai sitaiva ïn vulþau þei-
38 namma. ïþ ïesus qaþuh du ïm. ni vituts. wis bidjats. magutsu driggkan stikl.
39 þanei ïk driggka. jah daupeinai. þizaiei ïk daupjada. ei daupjaindau. ïþ eis
qeþun du ïmma. magu. ïþ ïesus qaþuh du ïm. sveþauh þana stikl. þanei ïk
40 driggka. driggkats jah þizai daupeinai. þizaiei ïk daupjada. ïþ þata du sitan
af taihsvon meinai aiþþau af hleidumein nist mein du giban alja þaimei man-
41 viþ vas. jah gahausjandans þai taihun dugunnun unverjan bi ïakobu jah ïo-
42 hannen. ïþ ïesus athaitands ïns qaþ du ïm. vituþ þatei þuggkjand reikinon
43 þiudom. gafraujinond ïm. ïþ þai mikilans ïze gavaldand ïm. ïþ ni sva sijai ïn

---

et flagellant eum et spuunt in eum et occidunt eum et tertio die resurgit. 35. Et contulerunt se ad eum Iacobus et Iohannes, filii Zebedaei, dicentes: magister, volumus, ut quod te oramus, facias nobis. 36. Verum is dixit iis: quid vultis facere me vobis? 37. Verum ii dixerunt ad eum: da nobis ut unus a dextra tua et unus a sinistra tua sedeamus in gloria tua. 38. Verum Iesus dixit ad eos: non scitis, quod oratis; potestisne bibere calicem, quem ego bibo, et baptismo, quo ego baptizor, ut baptizemini? 39. Verum ii dixerunt ad eum: possumus! Verum Iesus dixit ad eos: certe hunc calicem, quem ego bibo, bibitis, et hoc baptismo, quo ego baptizor; 40. verum hoc sedere a dextra mea aut a sinistra non - est meum dare, sed quibus paratum fuit. 41. Et audientes hi decem coeperunt indignari erga Iacobum et Iohannem. 42. Verum Iesus advocans eos dixit ad eos: scitis quod putant imperare populis, regunt eos; verum hi magni eorum dominantur - in eos. 43. Verum non sic sit in

---

10, 34. *usstandiþ*] St. ‡ *ustandiþ*.

10, 35. *þuk*] te, ° gr.

10, 37. *ugkis*] vers. 35 est *uggkis*; sic variant *drigkan* et *driggkan*, *þagkjan* et *þaggkjan*, *þugkjan* et *þuggkjan*, alia — *sitaiva*] Ih. suspicatur *sitaima* esse legendum, quod Z. temere in textum recepit; Grim. I. 840 dualis formam eam esse arbitratur, quod nobis etiam videtur.

10, 38. *vituts*] J. St. B. ‡ *vituþs*. — *magutsu driggkan*] J. St. + *maguts driggkan*, B. coniecit ‡ *maguts udriggkan*; *u* suffixum esse interrogativum, recte monent L. Ih. Z. — *ïk*] pr., St. ‡ *ïh*. — *ei daupjaindau*] sic Ulf., quia infinitivum passivi, quem exspectes, gothica lingua non habet, sic J. 3, 4 *ïbai mag aftra galeiþan jah gabairaidau*, cf. ad 8, 31.

10, 39. *magu*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *magum*; *magu* est forma dualis, cf. *siju* J. 10, 30. 17, 22. — *daupjada*] Goth. ° *βαπτισθήσεσθε* per errorem librarii, vid. ad Rom. 9, 15.

10, 40. *aiþþau*] aut, gr. *καί*.

10, 42. *þatei*] duas Z. proponit coniecturas, ut sinceram restituat lectionem; aut pro *þuggkjand* mavult legere *þuggkjands*, breviore (?) forma pro *þuggkjandans*; aut *þaiei* pro *þatei*, quae lectio aliquam veri haberet speciem, nisi omn. gr. *ὅτι* legerent, quod etiam propter sensum abesse non debet, et accedit quod *t* vocis *þatei* in cod. Arg. diserte legitur; nos tutius esse arbitramur suspicari, librarium, qui in hac plagula multa erravit, post *þatei* omisisse *þaiei*, cf. ad L. 10, 5 et ad Cor. 1, 12, 22. — *þuggkjand*] Z. + *þugkjand*. — *ïþ*] vid. ad M. 6, 24.

ïzvis. ak sawazuh saei vili vairþan mikils ïn ïzvis. sijai ïzvar andbahts.
44. 45 jah saei vili ïzvara vairþan frumists. sijai allaim skalks. jah auk sunus mans
ni qam at andbahtjam ak andbahtjan jah giban saivala seina faur managans
46 saun. jah qemun ïn ïairikon. jah usgaggandin ïmma jainþro miþ siponjam
seinaim jah managein ganohai sunus teimaiaus barteimaiaus blinda sat faur
47 vig du aihtron. jah gahausjands þatei ïesus sa nazoraius ïst dugann hropjan
48 jah qiþan. sunau daveidis ïesu. armai mik. jah wotidedun ïmma managai ei ga-
49 þahaidedi. ïþ ïs filu mais hropida. sunau daveidis. armai mik. jah gastandands
ïesus haihait atvopjan ïna. jah vopidedun þana blindan qiþandans du ïmma. þraf-
50 stei þuk. urreis. vopeiþ þuk. ïþ ïs afvairpands vastjai seinai ushlaupands qam at ïesu.
51 jah andhafjands qaþ du ïmma ïesus. wa vileis ei taujau þus. ïþ sa blinda qaþ du
52 ïmma. rabbaunei. ei ussaiwau. ïþ ïesus qaþ du ïmma. gagg. galaubeins þeina gana-
11, 1 sida þuk. jah sunsaiv ussaw jah laistida ïn viga ïesu. jah biþe newa vesun ïairusalem

---

vobis; sed omnis qui vult fieri magnus in vobis, sit vester minister; 44. et qui vult vestrum fieri primus, sit omnibus servus. 45. Et enim filius hominis non venit ad servitia, sed ministrare et dare animam suam pro multis redemtionis-pretium. 46. Et venerunt in Ierico, et exeunte eo illinc cum discipulis suis et turba multa, filius Timaei Bartimaei caecus sedit ad viam ad mendicandum. 47. Et audiens, quod Iesus, hic Nazoraeus, est, coepit clamare et dicere: fili Davidis, Iesu, miserere mei! 48. Et obiurgarunt eum multi, ut taceret; verum is multo magis clamavit: fili Davidis, miserere mei! 49. Et stans Iesus iussit advocari eum et vocaverunt hunc caecum dicentes ad eum: consolare te! surge, vocat te. 50. Verum is abiiciens vestem suam exsiliens venit ad Iesum. 51. Et respondens dixit ad eum Iesus: quid vis, ut faciam tibi? verum hic caecus dixit ad eum: rabboni, ut videam. 52. Verum Iesus dixit ad eum: vade, fides tua sanavit te! Et statim vidit et secutus-est in via Iesum. 11, 1. Et quum prope essent Ierusalem

---

10, 44. *frumists*] cod. Arg. J. St. ‡ *frumist;* *s* propter sequentem eandem literam omissum esse, recte monet Z., sic vs. 45. 16, 1. alia vid. apud Massm. Skeir. p. 59.

10, 45. *at andbahtjam*] B. Hz. et Grim. I. 855 ‡ ict., J. St. ‡ *atandbahtjan*; Z. coniecit ‡ *at andbahtnan,* nam *at* nullo alio loco infinitivo adiunctum invenitur; quid Grim. de h. l. statuerit, non intelligimus. Ulf. circumlocutione infinitivi passivi, quo lingua gothica omnino caret (vid. ad 8, 31. 10, 38. 15, 9), utitur; est igitur *at andbahtjam* (ab *andbahti*, servitium, munus) ad servitia sc. sibi praestanda, cf. Cor. 1, 16, 15. — *faur managans saun*] ∼ gr. omn.; ceterum cod. Arg. J. St. B. ‡ *managan,* vid. ad. vs. 44, cf. ad M. 27, 51. Mc. 3, 13. Cor. 2, 3, 2. 4, 5. Notandum autem est, Skeir. p. 37, 9 ubi iterum *saun,* vel potius *ussaunei* legitur, simili quoque vitio alterum *s* (*usaunein*) omissum esse.

10, 46. *jainþro*] illinc, gr. ἀπὸ ἱεριχώ. — *miþ*] cum, gr. καί. — *teimaiaus barteimaiaus*] J. St. + *timaiaus bartimaiaus.*

10, 49. *gastandands*] St. ‡ *gastandans.* — *atvopjan ïna*] ∼ gr.

10, 50. *ushlaupands*] exsiliens, gr. ἀναστάς; Ulf. c. codd. ἀναπηδήσας legisse videtur. — *ïesu*] Z. pro accusativo habens errat, is enim casus rarissime (v. ad M. 27, 1) cum praepositione *at* ponitur; haec brevior forma pro *ïesua* saepius legitur, vid. L. 8, 21 et in epistolis *xristau ïesu* passim dicitur.

10, 52. *ïesu*] gr. αὐτῷ et post *laistida* quidem.

11, 1. *vesun*] J. ‡ *vemun,* St. + *qemun.* — *ïairusalem*] J. St. ‡ *ïairusaleim.* — *beþsfagein*] gr. Βηθφαγή. — *biþaniïn*] aliis locis est *beþania,* vid. vs. 11 et 12.

ïn beþsfagein jah biþaniïn at fairgunja alevjin. ïnsandida tvans siponje sci-
2 naize jah qaþ du ïm. gaggats ïn haim þo viþravairþon ïggqis jah sunsaiv
ïnngaggandans ïn þo baurg bigitats fulan gabundanana. ana þammei nauh
3 ainshun manne ni sat. andbindandans ïna attiuhits. jah jabai was ïggqis
qiþai. duwe þata taujats. qiþaits þatei frauja þis gairneiþ. jah sunsaiv ïna
4 ïnsandeiþ hidre. galiþun þan jah bigetun fulan gabundanana at daura uta ana
5 gagga jah andbundun ïna. jah sumai þize jainar standandane qeþun du ïm.
6 wa taujats andbindandans þana fulan. ïþ eis qeþun du ïm. svasve anabauþ
7 ïm ïesus. jah lailotun ïns. jah brahtedun þana fulan at ïesua jah galagi-
8 dedun ana vastjos seinos. jah gasat ana ïna. managai þan vastjom seinaim
stravidedun ana viga. sumai astans maimaitun us bagmam jah stravidedun
9 ana viga. jah þai fauragaggandans hropidedun qiþandans. osanna þiuþida sa
10 qimanda ïn namin fraujins. þiuþido so qimandei þiudangardi ïn namin attins
11 unsaris daveidis. osanna ïn hauhistjam. jah galaiþ ïn ïairusaulyma ïesus jah
ïn alh jah bisaiwands alla at andanahtja juþan visandin weilai usïddja ïn
12 beþanian miþ þaim tvalibim. jah ïftumin daga usstandandam ïm us beþaniïn
13 gredags vas. jah gasaiwands smakkabagm fairraþro habandan lauf atïddja.

---

in Bethsfage et Bethania ad montem oliferum, misit duos discipulorum suorum 2. et dixit ad eos: ite in vicum hunc oppositum vobis et statim introeuntes in hanc urbem invenitis pullum alligatum, in quo adhuc quisquam hominum non sedit; solventes eum adducite. 3. Et si quis vobis dicat: cur hoc facitis? dicatis quod dominus hunc desiderat, et statim eum mittit huc. 4. Iverunt autem et invenerunt pullum alligatum ad portam foris in platea et solverunt eum. 5. Et quidam horum illic stantium dixerunt ad eos: quid facitis solventes hunc pullum? 6. Verum ii dixerunt ad eos, sicut praecepit iis Iesus, et dimiserunt eos. 7. Et duxerunt hunc pullum ad Iesum et posuerunt insuper vestes suas, et sedit super eum. 8. Multi vero vestes suas straverunt in via, quidam ramos ceciderunt de arboribus et straverunt in via. 9. Et hi praeeuntes clamarunt dicentes: osanna, benedictus hic veniens in nomine domini; 10. benedictum hoc veniens regnum in nomine patris nostri Davidis, osanna in altissimis. 11. Et ivit in Ierusolyma Iesus et in templum et circumspiciens omnia, vespere iam existente hora, exiit in Bethaniam cum his duodecim. 12. Et postero die exsurgentibus iis e Bethania famelicus fuit, 13. et videns ficum procul, habentem frondem, accessit,

---

11, 2. *ïnngaggandans*] Z. ‡ *ïngaggandans*. — *þo baurg*] hanc urbem, gr. omn. *αὐτήν*. — *nauh*] adhuc, ° gr., Ulf. c. codd. *οὔπω* (*nauh ni*) legit. — *andbindandans*] Z. ‡ *andbindandands*.

11, 3. *þata taujats*] ∾ gr. omn.

11, 6. *ïm*] iis, ° gr.

11, 7. *ana*] insuper, quum gr. omn. *αὐτῷ* habeant, aliquis suspicari potest, post *ana* pronomen *ïna* (eum) excidisse, quod ipsum nobis quoque videtur; quamquam praepositiones pro adverbiis ponuntur, vid. ad 10, 13.

11, 8. *sumai*] Ulf. ° *δέ*.

11, 9. *fauragaggandans*] Ulf. ° *καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες*.

11, 10. *ïn namin*] in nomine, ° gr.

11, 11. *at andanahtja*] J. St. ‡ ict.

11, 12. *usstandandam*] J. St. ‡ *usgaggandan*. — *beþaniïn*] B. ‡ *beþanian*.

ei aufto bigeti wa ana ïmma. jah qimands at ïmma ni vaiht bigat ana ïmma
14 niba lauf. ni auk vas mel smakkane. jah usbairands qaþ du ïmma. ni þana-
15 seiþs us þus aiv manna akran matjai. jah gahausidedun þai siponjos ïs. jah
ïddjedun du ïairusaulymai. jah atgaggands ïesus ïn alh dugann usvairpan
þans frabugjandans jah bugjandans ïn alh jah mesa skattjane jah sitlans þize
16 frabugjandane ahakim usvaltida. jah ni lailot ei was þairhberi kas þairh þo
17 alh. jah laisida qiþands du ïm. niu gameliþ ïst þatei razn mein razn bido
18 haitada allaim þiudom. ïþ jus gatavideduþ ïta du filigrja vaidedjane. jah ga-
hausidedun þai bokarjos jah gudjane auhumistans jah sokidedun. waiva ïmma
usqistidedeina. ohtedun auk ïna. unte alla managei sildaleikidedun ïn laisei-
19. 20 nais ïs. jah biþe andanahti varþ. usïddja ut us þizai baurg. jah ïn maurgin
21 faurgaggandans gasewun þana smakkabagm þaursjana us vaurtim. jah gamu-
nands paitrus qaþ du ïmma. rabbei sai. smakkabagms þanei fraqast. ga-
22. 23 þaursnoda. jah andhafjands ïesus qaþ du ïm. habaiþ galaubein guþs. amen
auk qiþa ïzvis. þiswazuh ei qiþai du þamma fairgunja. ushafei þuk jah
vairp þus ïn marein. jah ni tuzverjai ïn hairtin seinamma ak galaubjai þata.
24 ei þatei qiþiþ. gagaggiþ. vairþiþ ïmma þiswah þei qiþiþ. duþþe qiþa ïzvis.
allata þiswah þei bidjandans sokeiþ. galaubeiþ þatei nimiþ. jah vairþiþ ïzvis.

---

ut forte inveniret quid in ea, et veniens ad eam non quidquam invenit in ea, nisi frondem, non enim fuit tempus ficorum. 14. Et prorumpens dixit ad eam: non amplius ex te unquam homo fructum edat. Et audiverunt hi discipuli eius 15. et iverunt ad Ierusolyma; et accedens Iesus in templum coepit eiicere hos vendentes et ementes in templo et mensas nummulariorum et sedilia horum vendentium columbas evertit. 16. Et non permisit, ut quis transferret vas per hoc templum. 17. Et docuit dicens ad eos: nonne scriptum est, quod domus mea domus precum vocatur omnibus gentibus? verum vos fecistis eam ad latibulum maleficorum. 18. Et audiverunt hi scribae et sacerdotum summi et quaesiverunt, quomodo eum perderent; timuerunt enim eum, nam omnis turba mirati-sunt ob doctrinam eius. 19. Et quum vesper fieret, exiit foras ex hac urbe. 20. Et in mane praeeuntes viderunt hanc ficum aridam e radicibus; 21. et recordans Petrus dixit ad eum: rabbi, ecce! ficus, cui maledixisti, exaruit. 22. Et respondens Iesus dixit ad eos: habeatis fidem dei; 23. amen enim dico vobis, omnis qui dicat ad hunc montem: extolle te et coniice te in mare, et non haesitet in corde suo, sed credat hoc, ut, quod dicit, procedat, fit ei omne, quod dicit. 24. Itaque dico vobis, totum omne, quod orantes quaeritis, credite, quod accipitis et fit vobis.

11, 13. *ana ïmma*] sec. in illa, ° gr. omn.
11, 15. *ïesus*] ° gr.
11, 16. *þairhberi*] J. St. ‡ *þairhbeki*.
11, 17. *vaidedjane*] sic cod. Arg., superscripta linea literam *n* indicante; J. St. ‡ *vaidedjins*, B. ‡ *vaidedjine*.
11, 20. *smakkabagm*] J. St. ‡ *smakkanbagm*.
11, 23. *ïzvis*] Ulf. c. codd. et verss. ° ὅτι. — *þata*] hoc, ° gr. omn.; ceterum *þata ei* J. St. B. ‡ ict.

25 jah þan standaiþ bidjandans. afletaiþ. jabai wa habaiþ viþra wana. ei jah
26 atta ïzvar sa ïn himinam afletai ïzvis missadedins ïzvaros. ïþ jabai jus ni
afletiþ. ni þau atta ïzvar sa ïn himinam afletiþ ïzvis missadedins ïzvaros.
27 jah ïddjedun aftra du ïairusaulymai. jah ïn alh warbondin ïmma atïddjedun
28 du ïmma þai auhumistans gudjans jah bokarjos jah sinistans jah qeþun du
ïmma. ïn wamma valdufnjo þata taujis. jah was þus þata valdufni atgaf ei
29 þata taujis. ïþ ïesus andhafjands qaþ du ïm. fraihna jah ïk ïzvis ainis vaurdis
30 jah andhafjiþ mis. jah qiþa ïzvis ïn wamma valdufnje þata tauja. daupeins
31 ïohannis uzuh himina vas þau uzuh mannam. andhafeiþ mis. jah þahtedun
du sis misso qiþandans. jabai qiþam. us himina. qiþiþ. aþþan duwe ni ga-
32 laubideduþ ïmma. ak qiþam. us mannam. uhtedun þo managein. allai auk
33 alakjo habaidedun ïohannen þatei bi sunjai praufetes vas. jah andhafjandans
qeþun du ïesua. ni vitum. jah andhafjands ïesus qaþ du ïm. nih ïk ïzvis
12, 1 qiþa. ïn wamma valdufnje þata tauja. jah dugann ïm ïn gajukom qiþan. vei-
nagard ussatida manna jah bisatida ïna faþom jah usgrof dal uf mesa jah

25. Et quum stetis orantes, remittatis, si quid habetis contra aliquem, ut etiam pater vester hic in coelis remittat vobis transgressiones vestras. 26. Verum si vos non remittitis, non utique pater vester hic in coelis remittit vobis transgressiones vestras. 27. Et iverunt iterum ad Ierusolyma *et in templo ambulante* eo adierunt ad eum hi summi sacerdotes et scribae et natu-maximi 28. et dixerunt ad eum: in *qua* potestatum hoc facis? et quis tibi hanc potestatem dedit, ut hoc facias? 29. Verum Iesus respondens dixit ad eos: interrogo etiam ego vos unum verbum et respondete mihi, et dico vobis in qua potestatum hoc facio. 30. Baptismus Iohannis exne coelo fuit, an exne hominibus? respondete mihi. 31. Et cogitarunt ad se invicem dicentes: si dicimus, ex coelo, dicit: at cur non creditis ei? 32. Sed dicimus: ex hominibus, timuerunt hanc turbam, omnes enim omnino habuerunt Iohannem, quod in veritate profeta fuit. 33. Et respondentes dixerunt ad Iesum: non scimus; et respondens Iesus dixit ad eos, neque ego vobis dico, in qua potestatum hoc facio. 12, 1. Et coepit iis in parabolis dicere: vineam plantavit homo et circumdedit eam sepibus et effodit lacum sub torculari et

11, 26. *ïzvis*] vobis, ° gr.

11, 28. *taujis*] sec., St. ‡ *þaujis.*

11, 29. *ïzvis*] pr. gr. ante *jah.*

11, 31. *aþþan*] proprie *at*, ponitur pro graeco οὖν in eiusmodi sententiis interrogativis, vid. L. 20, 5. 17. J. 6, 30.

11, 32. *ak*] Ulf. c. codd. ° ἐάν. — *uhtedun*] pro *ohtedun*, vid. ad 9, 50. — *alakjo*] omnino, ° gr. omn., sic L. 4, 22.

11, 33. *du ïesua*] sic cod. Arg. (*iua*); J. St. B. ‡ *du ïna;* Z. + *du ïmma.* — *andhafjands ïesus*] ∾ gr. — *ïzvis qiþa*] ∾ gr. omn.

12, 1. *veinagard*] J. St. ‡ *veingard.* — *manna*] St. ‡ *mannna.* — *bisatida*] J. St. + *atlagida;* in cod. Arg. praeter *satida* quidquam legi non potest; evanuerunt enim quae literae ante *satida* scriptae fuerunt, sed probabiliter viri docti coniecerunt, quod dedimus. — *ïna*] pr. eum, ° gr. — *dal*] J. St. lac.; B. ° ‡; Z. *dal*-, quia *dalg* scriptum fuisse suspicatur, fretus, ni fallimur, loco L. 6, 39.; sed eo loco pro *dalga driusand* quin legendum sit *dal gadriusand* non est dubium. Ih. iam pridem locum restituit, recte monens nullum lacunae post *dal* vestigium apparere, et nisi quod membrana ex

2 gatimrida keliku jah anafalh ïna vaurstvjam jah aflaiþ aljaþ. jah ïnsandida
du þaim vaurstvjam at mel skalk ei at þaim vaurstvjam nemi akranis þis
3 veinagardis. ïþ eis nimandans ïna usbluggvun jah ïnsandidedun laushandjan.
4 jah aftra ïnsandida du ïm anþarana skalk. jah þana stainam vairpandans
gaaiviskodedun jah haubiþ vundan brahtedun jah ïnsandidedun ganaitidana.
5 jah aftra ïnsandida anþarana. jah jainana afslohun jah managans anþarans.
6 sumans usbliggvandans. sumansuh þan usqimandans. þanuh nauhþanuh ainana
sunu aigands liubana sis ïnsandida jah þana du ïm spedistana qiþands þatei
7 gaaistand sunu meinana. ïþ jainai þai vaurstvjans qeþun du sis misso. þatei
sa ïst sa arbinumja. hirjiþ. usqimam ïmma jah unsar vairþiþ þata arbi.
8 jah undgreipandans ïna usqemun jah usvaurpun ïmma ut us þamma veina-
9 garda. wa nuh taujai frauja þis veinagardis. qimiþ jah usqisteiþ þans vaurstv-
10 jans jah gibiþ þana veinagard anþaraim. nih þata gamelido ussuggvuþ.
11 stains þammei usvaurpun þai timrjans. sah varþ du haubida vaihstins. fram
12 fraujin varþ sa jah ïst sildaleiks ïn augam unsaraim. jah sokidedun ïna und-
greipan jah ohtedun þo managein. froþun auk þatei du ïm þo gajukon qaþ.

---

aedificavit turrim et tradidit eam operariis et abiit peregre. 2. Et misit ad hos operarios ad tempus servum, ut ab his operariis sumeret fructum huius vineae. 3. Verum ii capientes eum flagellarunt et miserunt vacuum. 4. Et iterum misit ad eos alium servum; et hunc lapidibus iacientes improbrarunt et caput vulneratum fecerunt et miserunt vitiatum. 5. Et iterum misit alium; etiam illum occiderunt, et multos alios, quosdam flagellantes, quosdam autem occidentes. 6. Tunc adhuc unum filium habens, carum sibi, misit etiam hunc ad eos ultimum dicens, quod aestimant filium meum. 7. Verum illi hi operarii dixerunt ad se invicem, quod hic est hic heres, agite! occidimus eum et nostra fit haec hereditas. 8. Et apprehendentes eum occiderunt et eiecerunt eum foras ex hac vinea. 9. Quid igitur faciat dominus huius vineae? venit et perdit hos operarios et dat hanc vineam aliis. 10. Neque hoc scriptum perlegistis: lapis, quem reiecerunt hi fabri, hic factus-est ad caput anguli. 11. A domino factus-est hic et est mirabilis in oculis nostris. 12. Et quaesiverunt eum prehendere et timuerunt hanc turbam, intellexerunt enim, quod ad eos hanc parabolam dixit.

---

parte mutilata est sine ulla difficultate legitur, quod editum est. *Dal uf mesa* (B. Ih. ‡ *ufmesa*) autem, uti iam Z. recte interpretatur, foveam vel vas sub torculari (positum) significat.

12, 2. *at*] Z. + *af*, vid. ad 15, 45.

12, 3. *usbluggvun*] J. St. ‡ *usblauggvun.*

12, 4. *ïm*] J. St. B. ‡ *ïns.* — *gaaiviskodedun jah*] improbrarunt et, ° gr. omn. vid. ad Cor. 1, 9, 25; ceterum J. St. B. ‡ *gaaiviskodudun.* — *ganaitidana*] J. St. ‡ *gahnaigidana,* B. ‡ *ganaigidana.*

12, 5. *aftra*] iterum, ° gr. — *anþarana*] gr. omn. ante *ïnsandida.*

12, 6. *spedistana*] J. St. + *speidistana.*

12, 8. *ïmma*] eum, ° gr. omn. exceptis codd. f et 10 ap. Mi.

12, 10. *stains*] lapis, gr. omn. λίθον ad pronomen relativum (ὅν) referendum, quem graecismum (Matthiae Gramm. Graec. p. 886) Gothus non imitans nominativum, qui requiritur, ponit. — *sah*] J. St. + *sa.*

13 jah afletandans ïna galiþun. jah ïnsandidedun du ïmma sumai þize fareisaie
14 jah herodiane. ei ïna ganuteina vaurda. ïþ eis qimandans qeþun du ïmma.
laisari. vitum þatei sunjeins ïs jah ni kara þuk manshun. ni auk saiwis
ïn andvairþja manne ak bi sunjai vig guþs laiseis. skuldu ïst kaisaragild
15 giban kaisara þau niu gibaima. ïþ ïesus gasaiwands ïze liutein qaþ du ïm.
16 wa mik fraisiþ. atbairiþ mis skatt. ei gasaiwau. ïþ eis atberun jah qaþ du
ïm. wis ïst sa manleika jah so ufarmeleins. ïþ eis qeþun du ïmma. kaisaris.
17 jah andhafjands ïesus qaþ du ïm. usgibiþ þo kaisaris kaisara jah þo guþs
18 guþa. jah sildaleikidedun ana þamma. jah atïddjedun saddukaieis du ïmma.
19 þaiei qiþand usstass ni visan. jah frehun ïna qiþandans. laisari. moses game-
lida unsis þatei jabai wis broþar gadauþnai jah bileiþai qenai jah barne ni
bileiþai. ei nimai broþar ïs þo qen ïs jah ussatjai barna broþr seinamma.
20 sibun broþrahans vesun jah sa frumista nam qen jah gasviltands ni bilaiþ
21 fraiva. jah anþar nam þo jah gadauþnoda jah ni sa bilaiþ fraiva. jah þridja
22 samaleiko. jah nemun þo samaleiko þai sibun jah ni biliþun fraiva. spedu-
23 mista allaize gasvalt jah so qens. ïn þizai usstassai. þan usstandand. war-
24 jamma ïze vairþiþ qens. þai auk sibun aihtedun þo du qenai. jah andhafjands

et relinquentes eum abierunt. 13. Et miserunt ad eum quidam horum Farisaeorum et Herodianorum, ut eum caperent verbo. 14. Verum ii venientes dixerunt ad eum: magister, scimus, quod verax es et non cura (-tangit) te cuiusquam, non enim spectas in faciem hominum, sed in veritate viam dei doces; debitumne est caesareum-tributum dare caesari, an non demus? 15. Verum Iesus videns eorum dolum dixit ad eos: quid me tentatis? afferte mihi numum, ut videam. 16. Verum ii attulerunt et dixit ad eos: cuius est haec effigies et haec inscriptio? verum ii dixerunt ad eum: caesaris. 17. Et respondens Iesus dixit ad eos: reddite haec caesaris caesari, et haec dei deo; et mirati-sunt de hoc. 18. Et adierunt Sadducaei ad eum, qui dicunt, resurrectionem non esse, et interrogarunt eum dicentes: magister, Moses scripsit nobis, quod si cuius frater moriatur et relinquat uxorem et liberos non relinquat, ut sumat frater eius hanc uxorem eius et excitet liberos fratri suo. 20. Septem fratres fuerunt et hic primus duxit uxorem et moriens non reliquit semen; et alter duxit hanc et mortuus-est et non hic reliquit semen; et tertius similiter. 22. Et duxerunt hanc similiter hi septem et non reliquerunt semen; ultima omnium obiit etiam haec uxor; 23. in hac resurrectione, quum exsurgunt, cui eorum fit uxor? hi enim septem habuerunt hanc ad uxorem. 24. Et respondens

12, 13. *sumai*] quidam, gr. omn. τινάς.
12, 14. *saiwis*] J. St. B. ‡ *saiwais*. — *laiseis*] Z. ‡ *laisis*. — *giban kaisara*] ∾ gr. — *þau*] J. St. ‡ *þan*. — *gibaima*] Ulf. c. cod. 225 et verss. ° ἢ μὴ δῶμεν, et ita quidem, ut *gibaima* cum praecedente *þau niu* (ἢ οὒ) coniungat.
12, 15. *ïesus*] sic cod. Arg.; J. St. Hz. Z. ‡ *ïs*. — *gasaiwands*] videns, gr. εἰδώς, sic 12, 28. — *wa mik*] J. St. ‡ *wa me*, B. lac.
12, 16. *ïst*] est, ° gr. omn. — *manleika*] J. St. ‡ *manaleik*.
12, 19. *barna*] liberos, gr. omn. σπέρμα.
12, 22. *samaleiko*] similiter, ° gr. — *so*] J. St. ‡ *sa*.
12, 23. *þizai*] Ulf. c. codd. et verss. ° οὖν.
12, 24. *andhafjands*] cod. Arg. ‡ *andhafjans* eodem vitio, quo Cor. 2, 7, 6 *gaþlaihans*, et Eph. 2, 16 *afslahans* in cod. B pro *gaþlai-*

ïesus qaþ du ïm. niu duþe airzjai sijuþ. ni kunnandans mela nih maht guþs.
25 allis þan usstandand us dauþaim. ni liugand. ni liuganda. ak sind sve aggiljus
26 þai ïn himinam. aþþan bi dauþans þatei urreisand. niu gakunnaideduþ ana
bokom mosezis ana aiwatundjai. waiva ïmma qaþ guþ qiþands. ïk ïm guþ
27 abrahamis jah guþ ïsakis jah ïakobis. nist guþ dauþaize ak qivaize. aþþan
28 jus filu airzjai sijuþ. jah duatgaggands ains þize bokarje gahausjands ïns sa-
mana sokjandans. gasaiwands þatei vaila ïm andhof frah ïna. warja ïst allaizo
29 anabusne frumista. ïþ ïesus andhof ïmma þatei frumista allaizo anabusns.
30 hausei ïsrael. frauja guþ unsar frauja ains ïst. jah frijos fraujan guþ þeinana
us allamma hairtin þeinamma jah us allai saivalai þeinai jah us allai gahug-
31 dai þeinai jah us allai mahtai þeinai. so frumista anabusns. jah anþara galeika
þizai. frijos newundjan þeinana sve þuk silban. maizei þaim anþara anabusns
32 nist. jah qaþ du ïmma sa bokareis. vaila laisari. bi sunjai qast þatei ains ïst
33 jah nist anþar alja ïmma. jah þata du frijon ïna us allamma hairtin jah us
allamma fraþja jah us allai saivalai jah us allai mahtai. jah þata du frijon
newundjan sve sik silban managizo ïst allaim þaim allbrunstim jah saudim.
34 jah ïesus gasaiwands ïna þatei frodaba andhof qaþ du ïmma. ni fairra ïs

Iesus dixit ad eos: nonne ideo erronei estis, non noscentes scripta neque potentiam dei. 25. Nam quum resurgunt e mortuis, non ducunt, non ducuntur, sed sunt uti angeli hi in coelis. 26. At de mortuis, quod resurgunt, nonne cognovistis in libris Mosis in rubo, quomodo ei dixit deus dicens: ego sum deus Abrahami et deus Isaci et Iacobi. 27. Non-est deus mortuorum, sed vivorum; at vos multum erronei estis. 28. Et accedens unus horum scribarum, audiens eos una quaerentes, videns, quod bene iis respondit, interrogavit eum: quae est omnium legum prima? 29. Verum Iesus respondit ei, quod prima omnium lex: audi Israel! dominus, deus noster, dominus unus est, 30. et ames dominum, deum tuum, ex omni corde tuo et ex omni anima tua et ex omni mente tua et ex omni potestate tua; haec prima lex, 31. et altera aequalis huic: ames propinquum tuum uti te ipsum; maior his alia lex non-est, 32. Et dixit ad eum hic scriba: bene, magister, in veritate dixisti, quod unus est et non-est alius praeter eum, 33. et hoc ad amandum eum ex omni corde et ex omni mente et ex omni anima et ex omni potestate, et hoc ad amandum propinquum, uti se ipsum, maius est omnibus his holocaustis et sacrificiis. 34. Et Iesus videns eum, quod prudenter respondit, dixit ad eum: non procul es

hands et *afslahands* scribitur, cf. ad L. 20, 37. — *niu*] J. ‡ *uiu*, sic idem L. 3, 15. 9, 55. — *mela*] cod. Arg. marg. *bokos* (libros).

12, 25. *usstandand*] gr. omn. post *dauþaim*. — *þai*] hi, ° gr.

12, 26. *ïmma qaþ*] ∼ gr. omn. — *ïm*] sum, ° gr. omn. — *jah*] ult. Ulf. ° ὁ θεός.

12, 28. *samana sokjandans*] J. St. ‡ *samasokjandans*, B. ‡ *sammasokjandans*. — *gasaiwands*] vid. ad vs. 15; J. St. + *jah* addunt e graecis. — *ïm*] J. St. B. ‡ *ïn*. — *anabusne*] St. + *anabuzne*. — *frumista*] gr. omn. ante *allaizo*.

12, 30. *frijos*] J. St. ‡ *frigos*.

12, 31. *þizai*] huic, gr. αὕτη.

35 þiudangardjai guþs. jah ainshun þanaseiþs ni gadaursta ïna fraihnan. jah
andhafjands ïesus qaþ laisjands ïn alh. waiva qiþand þai bokarjos þatei xri-
36 stus sunus ïst daveidis. silba auk daveid qaþ ïn ahmin veihamma. qiþiþ
frauja du fraujin meinamma. sit af taihsvon meinai. unte ïk galagja fijands
37 þeinans fotubaurd fotive þeinaize. silba raihtis daveid qiþiþ ïna fraujan. jah
38 waþro ïmma sunus ïst. jah alla so managei hausidedun ïmma gabaurjaba. jah
13, 16 qaþ du ïm ïn laiseinai seinai. saiwiþ faura — — vastja seina. aþþan vai þaim
17. 18 qiþuhaftom jah daddjandeim ïn jainaim dagam. aþþan bidjaiþ ei ni vairþai
19 sa þlauhs ïzvar vintrau. vairþand auk þai dagos jainai aglo svaleika sve ni
vas svaleika fram anastodeinai gaskaftais. þoei gaskop guþ. und hita jah ni
20 vairþiþ. jah ni frauja gamaurgidedi þans dagans. ni þauh ganesi ainhun leike.
21 akei ïn þize gavalidane. þanzei gavalida. gamaurgida þans dagans. jah þa
22 jabai was ïzvis qiþai. sai her xristus aiþþau sai jainar. ni galaubjaiþ. unte
urreisand galiugaxristjeis jah galiugapraufeteis jah giband taiknins jah faura-
23 tanja du afairzjan. jabai mahteig sijai. jah þans gavalidans. ïþ jus saiwiþ. sai.

regno dei, et unus amplius non ausus-est eum interrogare. 35. Et respondens Iesus dixit docens in templo: quomodo dicunt hi scribae, quod Christus filius est Davidis? 36. Ipse enim David dixit in spiritu sancto: dicit dominus ad dominum meum, sede a dextra mea, donec ego pono inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 37. Ipse enim David dicit eum dominum, et unde ei filius est? Et omnis haec turba audiverunt eum libenter. 38. Et dixit ad eos in doctrina sua: cavete a — 13, 16. — vestem suam. 17. At vae his gravidis et lactantibus in illis diebus. 18. At oretis, ut non fiat haec fuga vestra hieme; 19. fiunt enim hi dies illi afflictio talis, uti non fuit talis ab initio creationis, quam creavit deus, usque hodie et non fit. 20. Et ni dominus breviaret hos dies, non utique valeret unum corporum, sed ob hos electos, quos elegit, breviavit hos dies. 21. Et tum si quis vobis dicat, ecce hic Christus, aut ecce illic, ne credatis; 22. nam surgunt pseudochristi et pseudoprofetae, et dant signa et portenta ad seducendum, si possibile sit, etiam hos electos. 24. Verum vos videte, ecce,

12; 36. *ïn*] J. St. B. ‡ *du.* — *ïk*] ego, ° gr. omn.

12, 37. *raihtis*] enim, gr. omn. οὖν; aut Ulf. aut librarius initio versus praecedentis in errorem ductus scripsisse videtur, nam *raihtis* nullo alio loco pro οὖν ponitur. — *fraujan*] J. St. B. ‡ *fraujin* (*fanin*); in cod. Arg. nunc legi amplius nequit. — *ïmma sunus*] ∾ gr. omn. — *alla*] omnis, gr. omn. πολύς.

12, 38. *faura*] in cod. Arg. post *faura* duae literae (non *ïs*, quod J. St. dederunt, sed fortasse *bo* —) scriptae fuerunt; ita autem adesa est membrana, ut quid vere scriptum fuerit, certo dici non possit.

13, 17. *daddjandeim*] editt. ‡ *daddjandein*; in cod. Arg. syllaba *dadd*... integra conservata est, sed ea reliquarum literarum fragmenta sunt, ut lectio inde eruta pro sincera haberi possit.

13, 20. *ni*] fortasse *nih* legendum est, nam hoc, non *ni*, pro graeco εἰ μή poni solet: J. 9, 33. 15, 22. 18, 30. 19, 11. Rom. 7, 7. 9, 29 (quo ultimo loco *niu* male editum erat). — *þanzei*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *þansei*.

13, 22. *galiugaxristjeis*] editt. ‡ *galiuga-xristjais* (J. St. ‡ div.); — *ei* in terminatione, quia in ea parte membrana laesa est, quamquam cognosci non potest, postulat tamen usus linguae

24 fauragataih ïzvis allata. akei ïn jainans dagans afar þo aglon jaina saüil
25 riqizeiþ jah mena ni gibiþ liuhaþ sein jah stairnons himinis vairþand driu-
26 sandeins jah mahteis þos ïn himinam gavagjanda. jah þan gasaiwand sunu
27 mans qimandan ïn milhmam miþ mahtai managai jah vulþau. jah þan ïnsan-
deiþ aggiluns seinans jah galisiþ þans gavalidans seinans af fidvor vindam
28 fram andjam airþos und andi himinis. aþþan af smakkabagma ganimiþ þo
gajukon. þan þis juþan asts þlaqus vairþiþ jah uskeinand laubos. kunnuþ
29 þatei newa ïst asans. svah jah jus. þan gasaiwiþ þata vairþan. kunneiþ þatei
14, 4 newa siju þan — — . . teins þis balsanis varþ. maht vesi auk þata balsan frabug-
5 jan ïn managizo þau þrijahunda skatte jah giban unledaim. jah andstaurrai-
6 dedun þo. ïþ ïesus qaþ. letiþ þo. duwe ïzai usþriutiþ. þannu goþ vaurstv
7 vaurhta bi mis. sinteino auk þans unledans habaiþ miþ ïzvis jah þan vileiþ.
8 maguþ ïm vaila taujan. ïþ mik ni sinteino habaiþ. þatei habaida so.
9 gatavida. faursnau salbon mein leik du usfilha. amen qiþa ïzvis. þis-
waruh þei merjada so aivaggeljo and alla manaseþ. jah þatei gatavida

---

praedixi vobis omne. 24. Sed per illos dies post hanc afflictionem illam sol tenebratur et luna non dat lumen suum 25. et stellae coeli fiunt cadentes et vires hae in coelis commoventur. 26. Et tum vident filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa et gloria. 27. Et tum mittit angelos suos et colligit hos electos suos a quatuor ventis, a finibus terrae usque finem coeli. 28. At a fico sumite hanc parabolam; quum huius ramus tener fit et germinant folia, cognoscitis, quod prope est messis. 29. Sic etiam vos, quum videtis hoc fieri, cognoscitis, quod prope sit tum — 14, 4. — . . ditio huius balsami facta - est. 5. Possibile esset enim hoc balsamum vendere plus quam trecentis denariorum et dare pauperibus, et fremuerunt - in hanc. 6. Verum Iesus dixit: sinite hanc! cur ei asperi - estis? profecto bonum opus fecit in me. 7. Semper enim hos pauperes habetis cum vobis, et quum vultis, potestis iis bene facere; verum me non semper habetis. 8. Quod habuit haec, fecit; praeivit ungere meum corpus ad sepulturam. 9. Amen dico vobis, ubicunque quod nuntiatur hoc evangelium per omnem mundum, etiam quod fecit

---

gothicae; — *ais* autem pro pluralis nominativo sine exemplo est. — *galiugapraufeteis*] J. St. ‡ div. — *sijai*] sit, ° gr. omn,

13. 24. *saüil*] J. St. ‡ *sa uil*, B. ‡ *sau il*. — *liuhaþ*] B. ‡ *lauhaþ*.

13, 25. *himinis*] Griesb. falso adnotat, Ulf. legere ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

13, 28. *ïst asans*] ∾ gr. omn.

13, 29. *gasaiwiþ þata*] ∾ gr. — *þatei*] J. St. ‡ *þata*. — *siju*] sic cod. Arg.; Ih. Z. ‡ *siiau*; secundum regulas grammaticas *sijai* scribendum est.

14, 4. . . *teins*] sic cod. Arg.; editt. ‡ . . *meins*; plene fortasse *fraqisteins* est, vid. Cor. 1, 5, 5 ubi simplex *qisteins* (ὄλεθρος) invenitur.

14, 6. *þannu*] Z. male convertit *nam*, quapropter Griesb. Ulf. cum iis codd. consentire ait, qui γάρ addant, quodsi vero consideramus particulam *þannu* graeco αρα, ἄραγε respondere solere: M. 7, 20. Mc. 4, 41. Rom. 14, 12. 19. Cor. 2, 5, 15 (6, 3), Ulf. aut ἄρ' legisse, aut propter sensum illam particulam de suo addidisse videtur; est autem nostrum *ja* (sie hat *ja* ein gutes werk an mir gethan).

10 so. rodjada du gamundai ïzos. jah ïudas ïskarioteis ains þize tvalibe galaiþ
11 du þaim gudjam. ei galevidedi ïna ïm. ïþ eis gahausjandans faginodedun jah
12 gahaihaitun ïmma faihu giban. jah sokida. waiva gatilaba ïna galevidedi. jah
þamma frumistin daga azyme. þan paska salidedun. qeþun du ïmma þai
13 siponjos ïs. war vileis ei galeiþandans manvjaima. ei matjais paska. jah ïn-
sandida tvans siponje seinaize qaþuh du ïm. gaggats ïn þo baurg. jah gamo-
14 teiþ ïgqis manna kas vatins bairands. gaggats afar þamma. jah þadei ïnnga-
leiþai. qiþaits þamma heivafraujin þatei laisareis qiþiþ. war sind saliþvos.
15 þarei paska miþ siponjam meinaim matjau. jah sa ïzvis taikneiþ kelikn
16 mikilata gastraviþ manvjata. jah jainar manvjaiþ unsis. jah usïddjedun þai
41. 42 sipon.. — — sai. galevjada sunus mans ïn handuns fravaurhtaize. urreisiþ gag-
43 gam. sai. sa levjands mik atnewida. jah sunsaiv nauhþanuh at ïmma rod-
jandin qam ïudas sums þize tvalibe jah miþ ïmma managei miþ hairum jah
44 trivam fram þaim auhumistam gudjam jah bokarjam jah sinistam. atuh þan
gaf sa levjands ïm bandvon qiþands. þammei kukjau. sa ïst. greipiþ þana

---

haec, dicitur ad memoriam eius. 10. Et Iudas Iscariotes, unus horum duodecim, ivit ad hos sacerdotes, ut traderet eum iis. 11. Verum ii audientes gavisi-sunt et promiserunt ei pecuniam dare, et quaesivit, quomodo apte eum traderet. 12. Et hoc primo die azymorum, quum pasca immolarunt, dixerunt ad eum hi discipuli eius: ubi vis, ut euntes paremus, ut edas pasca? 13. Et misit duos discipulorum suorum dixitque ad eos: ite in hanc urbem, et occurrit vobis homo vas aquae ferens, ite post hunc, 14. et quo introeat, dicatis huic domino, quod magister dicit, ubi sunt mansiones, ubi pasca cum discipulis meis edam? 15. Et hic vobis ostendit coenaculum magnum stratum paratum, et illic parate nobis. 16. Et exierunt hi discip(uli) — 41. — ecce, traditur filius hominis in manus peccatorum. 42. Surgite, imus! ecce, hic tradens me appropinquavit. 43. Et statim adhuc in eo loquente, venit Iudas, quidam horum duodecim, et cum eo turba cum gladiis et contis ab his summis sacerdotibus et scribis et natu-maximis. 44. Dedit autem hic tradens iis signum dicens: quem osculer, hic est, prehendite hunc

---

14, 9. *gamundai*] J. St. B. ‡ *gamunjan.*

14, 12. *ei*] pr. ut, ° gr. omn.

14, 13. *gaggats*] sec., cod. Arg. J. St. ‡ *gaggast.*

14, 15. *ïzvis*] J. St. ‡ *ïgvis* (sic uterque etiam 1, 17) pro *ïgqis;* sunt fortasse, quibus quod dualis aliquoties praecesserit, *ïgqis* etiam h. l. praeplaceat; sed invito codice nihil mutandum est. — *jah*] sec. et, ° gr.

14, 43. *sums*] Ulf. c. codd. et verss. ° ὤν. — *managei*) Ulf. c. codd. et verss. ° πολύς.

14, 44. *atuh þan gaf*] B. Z. ‡ *at uhþan gaf;* recte iam J. St. ediderunt, quos Z. iniuria vituperat; scilicet ignoravit hic vir doctus encliticam naturam voculae *—uh,* neque eorum praesertim meminerat locorum, qualis est 16, 8 *diz-uh þan sat,* nam *s* non nisi in mediis verbis aut compositis in cognatum *z* permutatur. Ceterum inter praepositiones et verba cum illis composita, illud — *uh* saepius fit ut ponatur: L. 17, 7 *anuhkumbei* (pro *anakumbei - uh*) 18, 38 *ubuhwopida* (pro *ufwopida - uh*) J. 7, 32. 11, 41. 16, 28. 17, 1. Eph. 4, 9; dirimuntur composita etiam aliis interpositis particulis: L. 20, 25 *us nu gibiþ,* J. 6, 22 *miþ ni qam.* Utraque figura hoc nostro loco adhibetur, sic etiam Cor. 1, 14, 23 *atuþ - þan*

45 jah tiuhiþ arniba. jah qimands sunsaiv atgaggands du ïmma qaþ. rabbei
46 rabbei. jah kukida ïmma. iþ eis uslagidedun handuns ana ïna jah undgripun
47 ïna. iþ ains sums þize atstandandane ïmma uslukands hairu sloh skalk auhu-
48 mistins gudjins jah afsloh ïmma auso þata taihsvo. jah andhafjands ïesus
qaþ du ïm. sve du vaidedjin urrunnuþ miþ hairum jah trivam greipan mik.
49 daga wammeh vas at ïzvis ïn alh laisjands jah ni gripuþ mik. ak ei usfull-
50. 51 nodedeina bokos. jah afletandans ïna gaþlauhun allai. jah ains sums jugga-
lauþs laistida afar ïmma bivaibiþs leina ana naqadana. jah gripun ïs þai
52. 53 juggalaudeis. iþ ïs bileiþands þamma leina naqaþs gaþlauh faura ïm. jah ga-
tauhun ïesu du auhumistin gudjin jah garunnun miþ ïmma auhumistans gud-
54 jans allai jah þai sinistans jah bokarjos. jah paitrus fairraþro laistida afar
ïmma. unte qam ïn garda þis auhumistins gudjins jah vas sitands miþ and-
55 bahtam jah varmjands sik at liuhada. iþ þai auhumistans gudjans jah alla so
gafaurds sokidedun ana ïesu veitvodiþa du afdauþjan ïna jah ni bigetun.
56 managai auk galiug veitvodidedun ana ïna. jah samaleikos þos veitvodiþos ni
57. 58 vesun. jah sumai usstandandans galiug veitvodidedun ana ïna qiþandans. þatei

---

et ducite caute. 45. Et veniens statim accedens ad eum dixit: rabbi! rabbi! et osculatus-est eum. 46. Verum ii iniecerunt manus in eum et ceperunt eum. 47. Verum unus quidam horum adstantium ei educens gladium percussit servum summi sacerdotis et amputavit ei aurem hanc dextram. 48. Et respondens Iesus dixit ad eos: uti ad maleficum exiistis cum gladiis et contis, prehendere me. 49. Die quoque fui apud vos in templo docens et non prehendistis me, sed ut implerentur literae. 50. Et relinquentes eum aufugerunt omnes. 51. Et unus quidam iuvenis secutus-est post eum amictus lino super nudo, et prehenderunt eum hi iuvenes. 52. Verum is relinquens hoc linum nudus aufugit ab iis. 53. Et duxerunt Iesum ad summum sacerdotem et convenerunt cum eo summi sacerdotes omnes et hi natu-maximi et scribae. 54. Et Petrus procul secutus-est post eum, donec venit in domum huius summi sacerdotis et fuit sedens cum ministris et calefaciens se ad ignem. 55. Verum hi summi sacerdotes et omne hoc consilium quaesiverunt contra Iesum testimonium ad interficiendum eum et non invenerunt. 56. Multi enim falso testati-sunt contra eum; et convenientia haec testimonia non fuerunt. 57. Et quidam surgentes falso testati-sunt contra eum dicentes, 58. quod

---

gaggand. 15, 15 *biþ-þan gitanda*. Eph. 4, 23 *anuþ-þan niujaiþ*, cf. ad M. 9, 28. — *ïm*] iis, gr. omn. αὐτὸν — αὐτοῖς.

14, 46. *handuns*] J. St. B. ‡ *handans*; ceterum gr. post *ana ïna* et Ulf. c. codd. et verss. ° αὐτῶν.

14, 47. *ïmma*] pr. ei, ° gr. omn. — *þata taihsvo*] hanc dextram, ° gr. omn.; Ulf. ex locis parallelis (L. 22, 50) J. 18, 10 hausisse videtur.

14, 49. *daga wammeh*] editt. ‡ ict.

14, 50. *gaþlauhun allai*] ∾ gr.

14, 53. *allai*] gr. omn. ante *auhumistans*.

15, 54. *qam*] venit, ° gr. omn.; deinde Ulf. ἔσω non legit.

14, 56. *galiug veitvodidedun*] Hz. ‡ *galiugaveitvodidedun*, sic etiam vs. seq.; Z. iniuria eam lectionem probat, memor fortasse nominis *galiugaveitvods*; sed alia est verborum atque nominum in compositione ratio.

veis gahausidedum qiþandan ïna. þatei ïk gataira alh þo handuvaurhton jah
59 bi þrins dagans anþara unhanduvaurhta gatimrja. jah ni sva samaleika vas
60 veitvodiþa ïze. jah usstandands sa auhumista gudja ïn midjaim frah ïesu qi-
61 þands. niu andhafjis vaiht. wa þai ana þuk veitvodjand. ïþ ïs þahaida jah
vaiht ni andhof. aftra sa auhumista gudja frah ïna jah qaþ du ïmma. þu ïs
62 xristus sa sunus þis þiuþeigins. ïþ ïesus qaþuh. ïk ïm. jah gasaiwiþ þana
sunu mans af taihsvon sitandan mahtais jah qimandan miþ milhmam himinis.
63 ïþ sa auhumista gudja disskreitands vastjos seinos qaþ. wa þanamais þaur-
64 bum veis veitvode. hausideduþ þo vajamerein ïs. wa ïzvis þugkeiþ. þaruh
65 eis allai gadomidedun ïna skulan visan dauþau. jah dugunnun sumai speivan
ana vlit ïs jah huljan andvairþi ïs jah kaupatjan ïna jah qeþun du ïmma.
66 praufetei. jah andbahtos gabaurjaba lofam slohun ïna. jah visandin paitrau
67 ïn rohsnai dalaþa. jah atïddja aina þiujo þis auhumistins gudjins. jah gasai-
wandei paitru varmjandan sik ïnsaiwandei du ïmma qaþ. jah þu miþ ïesua
68 þamma nazoreinau vast. ïþ ïs afaiaik qiþands. ni vait. ni kann. wa þu qiþis.
69 jah galaiþ faur gard. jah hana vopida. jah þivi gasaiwandei ïna aftra dugann

---

nos audivimus dicentem eum, quod ego dissolvo templum hoc manufactum et per tres dies aliud non-manufactum aedifico. 59. Et non sic conveniens fuit testimonium eorum. 60. Et exsurgens hic summus sacerdos in mediis interrogavit Iesum dicens: nonne respondes quidquam, quid hi contra te testantur? 61. Verum is tacuit et quidquam non respondit. Iterum hic summus sacerdos interrogavit eum et dixit ad eum: tu es Christus, hic filius huius boni? 62. Verum Iesus dixit: ego sum, et videtis hunc filium hominis a dextra sedentem potentiae et venientem cum nubibus coeli. 63. Verum hic summus sacerdos scindens vestes suas dixit: quid amplius desideramus nos testes? 64. Audivistis hanc blasphemiam eius! quid vobis videtur? Tunc ii omnes iudicarunt eum reum esse mortis. 65. Et coeperunt quidam spuere in faciem eius et velare faciem eius et colaphizare eum et dixerunt ad eum: profetiza! et ministri petulanter volis percusserunt eum. 66. Et exsistente Petro in atrio deorsum, et accessit una ancillarum huius summi sacerdotis. 67. Et videns Petrum calefacientem se, adspiciens ad eum dixit: etiam tu cum Iesu hoc Nazoreno fuisti! 68. Verum is negavit dicens: non scio, non novi, quid tu dicis. Et ivit ante domum et gallus cantavit. 69. Et ancilla videns eum iterum coepit

---

14, 58. *ïna*] gr. omn. ante *qiþandan*. — *þo*] vid. ad 10, 5.

14, 59. *veitvodiþa*] J. St. ‡ *veitvodidiþa*.

14, 62. *sitandan*] J. St. + *sitan*.

14, 63. *veis*] nos, ° gr. omn.

14, 64. *ïs*] eius, ° gr. — *skulan visan*] ~ gr.

14, 65. *ana vlit ïs*] in faciem eius, gr. *αὐτῷ*; ceterum pro *vlit* B. ‡ *vait*. — *kaupatjan*] St. ‡ *raupatjan*, quod Ih. probat, sed vid. M. 26, 67. Cor. 1, 4, 11. 2, 12, 7. — *qeþun*] dixerunt, gr. omn. *λέγειν* ab *ἤρξαντο* pendens. — *gabaurjaba*] libenter, ° gr. omn.; Ulf. c. verss. latinis. — *slohun ïna*] ~ gr.

14, 66. *jah*] sec. et, J. St. ° (‡) c. gr. omn.; *jah* pleonastice post participia saepius ponitur: M. 8, 14 *jah qimands ïesus ïn garda jah gasaw*. J. 6, 45 *wazuh sa gahausjands at attin jah ganam*, alia. — *atïddja*] J. St. ‡ *atïdja*.

14, 67. *ïesua*] gr. post *nazoreinau*; ceterum vid. ad 1, 24.

14, 68. *faur gard*] ante domum, gr. *ἔξω εἰς τὸ προαύλιον*.

70 qiþan þaim faurastandandam þatei sa þizei ïst. ïþ ïs aftra laugnida. jah afar
leitil aftra þai atstandandans qeþun du paitrau. bi sunjai þizei ïs. jah auk
71 razda þeina galeika ïst. ïþ ïs dugann afaikan jah svaran þatei ni kann þana
72 mannan. þanei qiþiþ. jah anþaramma sinþa hana vopida. jah gamunda pai-
trus þata vaurd. sve qaþ ïmma ïesus þatei faurþize hana hrukjai tvaim sin-
15, 1 þam. ïnvidis mik þrim sinþam. jah dugann greitan. jah sunsaiv ïn maurgin
garuni taujandans þai auhumistans gudjans miþ þaim sinistam jah bokarjam.
2 jah alla so gafaurds gabindandans ïesu brahtedun ïna at peilatau. jah frah
ïna peilatus. þu ïs þiudans ïudaie. ïþ ïs andhafjands qaþ du ïmma. þu qiþis.
3. 4 jah vrohidedun ïna þai auhumistans gudjans filu. ïþ peilatus aftra frah ïna
5 qiþands. niu andhafjis ni vaiht. sai. wan filu ana þuk veitvodjand. ïþ ïesus
6 þanamais ni andhof. svasve sildaleikida peilatus. ïþ and dulþ warjoh fralailot
7 ïm ainana bandjan. þanei bedun. vasuh þan sa haitana barabbas miþ þaim
miþ ïmma drobjandam gabundans. þaiei ïn auhjodau maurþr gatavidedun.
8 jah usgaggandei alla managei dugunnun bidjan. svasve sinteino tavida ïm.

---

dicere his circumstantibus, quod hic horum est. 70. Verum is iterum negavit, et post paulum iterum hi adstantes dixerunt ad Petrum: in veritate horum es, et enim sermo tuus similis est. 71. Verum is coepit negare et iurare, quod non novi hunc hominem, quem dicitis. 72. Et secunda vice gallus cantavit, et recordatus-est Petrus hoc verbum, ut dixit ei Iesus, quod antequam gallus cantet duabus vicibus, negas me tribus vicibus, et coepit flere. 15, 1. Et statim in mane consilium facientes hi summi sacerdotes cum his natu-maximis et scribis et omne hoc concilium vincientes Iesum duxerunt eum ad Pilatum. 2. Et interrogavit eum Pilatus: tu es rex Iudaeorum? verum is respondens dixit ad eum: tu dicis! 3. Et accusarunt eum hi summi sacerdotes multum; 4. verum Pilatus iterum interrogavit eum dicens: nonne respondes non quidquam? ecce quam multum contra te testantur! 5. Verum Iesus amplius non respondit, adeo-ut miraretur Pilatus. 6. Verum per festum quodque dimisit iis unum vinctum, quem petierunt. 7. Fuit autem hic vocatus Barabbas, cum his cum eo tumultuantibus vinctus, qui in seditione homicidium fecerunt. 8. Et exiens omnis turba coeperunt orare, sicut semper fecit iis.

14, 70. *jah auk*] Ulf. c. codd. ° *Γαλιλαῖος εἶ καί.*

14, 71. *afaikan*] negare, gr. omn. *ἀναθεματίζειν*, quod loco parallelo M. 26, 74 strictius per *afdomjan* redditur. — *þana*] vid. ad 10, 5.

14, 72. *jah*] pr., Ulf. c. codd. ° *εὐθέως*. — *sinþam*] sec. J. St. ‡ *sinþan*. — *dugann greitan*] coepit lacrimare, gr. *ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.*

15, 1. *gudjans*] J. St. ‡ *gudjands*. — *brahtedun*] Ulf. ° *καὶ παρέδωκαν*; ceterum non est, quod Gothum *ἀπήγαγον* pro *ἀπήνεγκον* legisse, cum Sch. contendatur; sic *briggan* pro graeco *ἀποφέρειν* etiam L. 16, 22. — *ïna*] eum, ° gr.

15, 2. *ïudaie*] St. ‡ *jadaje*.

15, 5. *ni*] Ulf. ° *οὐδέν* (*vaiht*).

15, 6. *warjoh*] B. ‡ *warja*; cod. Arg. J. St. Z. ‡ *warjo*; id vitium repetitur Skeir. 43, 16 ubi *warjano* pro *warjanoh* (cf. 50, 8 ubi *ainvarjamma* pro *ainwarjammeh*, vel potius pro *ainwarjanoh*) legitur. Encliticum — *h* (i. e. *uh*, cf. ad M. 5, 37) addi debet, quia eo omisso pronomen interrogativum relinquitur (Grim. III. 29), quod hoc loco sensus non admittit. Loco parallelo M. 27, 15 pro *warjoh* legitur *warjanoh*, masculina forma, quae ipsa apud diligentem lectorem offensionem habet, nam *dulþs* genere est femininum (L. 2, 42. J. 6, 4).

15, 8. *usgaggandei*] ascendens, gr. *ἀναβοήσας*. — *alla*] omnis, ° gr.

9 ïþ peilatus andhof ïm qiþands. vileidu fraleitan ïzvis þana þiudan ïudaie.
10. 11 vissa auk þatei ïn neiþis atgebun ïna þai auhumistans gudjans. ïþ þai auhu-
mistans gudjans ïnvagidedun þo managein. ei mais barabban fralailoti ïm.
12 ïþ peilatus aftra andhafjands qaþ du ïm. wa nu vileiþ ei taujau þammei
13. 14 qiþiþ þiudan ïudaie. ïþ eis aftra hropidedun. ushramei ïna. ïþ peilatus qaþ
du ïm. wa allis ubilis gatavida. ïþ eis mais hropidedun. ushramei ïna.
15 ïþ peilatus viljands þizai managein fullafahjan fralailot ïm þana barabban ïþ
16 ïesu atgaf usbliggvands. ei ushramiþs vesi. ïþ gadrauhteis gatauhun ïna ïnn-
17 ana gardis. þatei ïst praitoriaun. jah gahaihaitun alla hansa jah gavasidedun
18 ïna paurpurai jah atlagidedun ana ïna þaurneina vipja usvindandans jah du-
19 gunnun goljan ïna. hails þiudan ïudaie. jah slohun ïs haubiþ rausa jah

---

9. Verum Pilatus respondit iis dicens: vultisne dimittere vobis hunc regem Iudaeorum? 10. Scivit enim, quod ob invidiam tradiderunt eum hi summi sacerdotes. 11. Verum hi summi sacerdotes commoverunt hanc turbam, ut potius Barabbam dimitteret iis. 12. Verum Pilatus iterum respondens dix itad eos: quid iam vultis, ut faciam quem vocatis regem Iudaeorum? 13. Verum ii iterum clamarunt: crucifige eum! 14. Verum Pilatus dixit ad eos: quid enim mali fecit? Verum ii magis clamarunt: crucifige eum! 15. Verum Pilatus volens huic turbae satisfacere dimisit iis hunc Barabbam, verum Iesum tradidit flagellans, ut crucifixus esset. 16. Verum milites duxerunt eum intro atrium, quod est praetorium, et convocarunt omnem cohortem 17. et vestiverunt eum purpura et imposuerunt in eum spineam coronam plectentes 18. et coeperunt salutare eum: salve, rex Iudaeorum! 19. et percusserunt eius caput arundine et

---

15, 9. *vileidu fraleitan*] J. St. + *vileid ei fraleitau*, B. ‡ *vileid fraleitam*, Z. cum Ih. F. + *vileidu fraleitau*. Omnino proba est codicis Arg. lectio, quam dedimus; *u* enim in *vileidu* certo scriptum fuit, quamquam nunc oculorum acie deprehendi vix potest, et sine dubio omissam hanc encliticam desideraremus, quia interrogationi indicandae inservit. Deinde etiamsi *ei* (ut) Gothus post *viljan* ponere solet (15, 12. L. 18, 41), tamen infinitivum cum accusativo etiam solet (Mc. 10, 36. L. 19, 14); denique si *fraleitan* pro passivo Ulfilas usus est, nemo mirabitur, qui gothicam linguam infinitivo passivi omnino carere meminit (vid. ad 10, 45). Nostro loco similis est L. 1, 62 *waiva vildedi haitan* (καλεῖσθαι) *ïna*, cf. Mc. 9, 45. 47. L. 3, 7. 12 et Cor. 2, 5, 20 ubi δεόμεθα — καταλλάγητε τῷ θεῷ Goth. uti h. l. convertit *bidjam gagavairþnan guþa* (petimus reconciliari deo), sic M. 5, 24 *gagg gasibjon* = ὕπαγε διαλλάγηθι.

15, 11. *ïm*] J. St. ‡ *ïns*.

15, 12. *aftra andhafjands*] ∾ gr.

15, 15. *þana*] articulus, nominibus propriis rarissime additus L. 6, 11. J. 5, 36 (alia enim est locorum Mc. 1, 16. L. 3, 1 ratio), cum vi quadam ponitur, significans: talis de quo tam gravia dicuntur. — *ïþ*] sec., vid. ad M. 6, 24. — *ïesu atgaf*] ∾ gr. omn.

15, 16. *ïnnana gardis*] editt. ‡ *ïnn anagardis*, in qua lectione offensionem habet non solum compositionis ratio, quum neque *anagards* vocis αὐλή (quae ante domum aut anterior domus pars est) notionem probe reddat, et simplex *gards* illi graecae voci respondeat (vid. 14, 54), sed etiam genitivus post *ïnn* adverbium positus; nam si genitivo opus est post eiusmodi adverbia, utuntur Gothi formis *utana, hindana*, cf. Graff Althochdeutsche Praeposit. p. 10, ad quorum similitudinem dicendum est *ïnnana*, vid. Cor. 2, 7, 5. Quibus probatis meliore iure contendere videmur Ulf. ἔσω legisse, quam Griesb., qui Gothum εἰς in cod. suo invenisse ait.

15, 17. *þaurneina*] St. ‡ *þaurneia*. — *usvindandans*] gr. omn. ante *þaurneina*.

20 bispivun ïna jah lagjandans kniva ïnvitun ïna. jah biþe bilailaikun ïna. andvaside-
dun ïna þizai paurpurai jah gavasidedun ïna vastjom svesaim jah ustauhun
21 ïna ei ushramidedeina ïna. jah undgripun sumana manne seimona kyrei-
naiu qimandan af akra attan alaiksandraus jah rufaus. ei nemi galgan ïs.
22 jah attauhun ïna ana gaulgauþa staþ. þatei ïst gaskeiriþ wairneins staþs.
23. 24 jah gebun ïmma drigkan vein miþ smyrna. ïþ ïs ni nam. jah ushramjandans
ïna disdailjandans vastjos ïs vairpandans hlauta ana þos. warjizuh wa nemi.
25. 26 vasuh þan weila þridjo. jah ushramidedun ïna. jah vas ufarmeli fairinos ïs
27 ufarmeliþ. sa þiudans ïudaie. jah miþ ïmma ushramidedun tvans vaidedjans.
28 ainana af taihsvon jah ainana af hleidumein ïs. jah usfullnoda þata gamelido
29 þata qiþano. jah miþ unsibjaim rahniþs vas. jah þai fauragaggandans vaja-
meridedun ïna viþondans haubida seina jah qiþandans. o sa gatairands þo
30 alh jah bi þrins dagans gatimrjands þo. nasei þuk silban jah atsteig af
31 þamma galgin. samaleiko jah þai auhumistans gudjans bilaikandans ïna miþ
sis misso miþ þaim bokarjam qeþun. anþarans ganasida ïþ sik silban ni
32 mag ganasjan. sa xristus sa þiudans ïsraelis atsteigadau nu af þamma galgin.

---

conspuerunt eum et ponentes genua adorarunt eum, 20. et quando illuserunt ei, exuerunt ei hanc purpuram et induerunt eum vestibus propriis et eduxerunt eum, ut crucifigerent eum. 21. Et apprehenderunt quendam hominum, Simonem Cyrenaeum, venientem ab agro, patrem Alecsandri et Rufi, ut sumeret crucem eius. 22. Et duxerunt eum in golgotha locum, quod est explicatum calvariae locus. 23. Et dederunt ei bibere vinum cum myrrha; verum is non accepit. 24. Et crucifigentes eum, dividentes vestes eius, iacientes sortem super illas, quisque quid acciperet. 25. Fuit autem hora tertia, et crucifixerunt eum. 26. Et fuit inscriptio criminis eius superscripta: hic rex Iudaeorum. 27. Et cum eo crucifixerunt duos maleficos, unum a dextra et unum a sinistra eius. 28. Et impletum-est hoc scriptum hoc dictum: et cum iniquis numeratus fuit. 29. Et hi praetereuntes blasphemarunt eum, moventes capita sua et dicentes: o hic dissolvens hoc templum et per tres dies aedificans hoc. 30. Salva te ipsum et descende de hac cruce. 31. Similiter etiam hi summi sacerdotes illudentes ei cum se invicem cum his scribis dixerunt: alios sanavit, verum se ipsum non potest sanare. 32. Hic Christus, hic rex Israelis, descendat nunc de hac cruce,

---

15, 21. *sumana manne*] quendam virorum, gr. omn. *παράγοντά τινα;* Ulf. lectionem suam ex locis parallelis M. 27, 32. L. 23, 26 hausisse videtur. — *kyreinaiu*] J. St. ‡ *kyreinaium.*

15, 24. *disdailjandans*] distribuentes, gr. *διαμερίζονται.* — *warjizuh wa*] quisque quid, gr. *τίς τὶ;* Goth. graeca non satis intellexisse apparet.

15, 28. *usfullnoda*] St. ‡ *usfulnoda.* — *qiþano*] vid. ad M. 26, 75. — *rahniþs*] J. St. ‡ *rahniþ.*

15, 29. *fauragaggandans*] antecedentes; lectio illa cod. Arg. et editt. omnino falsa est pro *faurgaggandans*, hoc enim est *παραπορεύεσθαι*, vid. Mc. 11, 20. L. 18, 36; *fauragaggan* autem respondet graeco *προπορεύεσθαι* sive *προάγειν*, vid. L. 1, 76. 18, 39. Mc. 11, 9. — *þo*] sec. hoc, ° gr. omn.

15, 31. *ïna*] eum, ° gr. omn. — *ïþ*] verum, ° gr. omn.; sic Ulf. saepius in oppositarum sententiarum altero membro addit *ïþ*, quod graeci non habent, vid. J. 8, 15. 23. 15, 5.

15, 32. *atsteigadau*] vid. ad J. 13, 35.

ei gasaiwaima jah galaubjaima. jah þai miþushramidans ïmma ïdveitidedun
33 ïmma. jah biþe varþ weila saihsto. riqis varþ ana allai airþai und weila
34 niundon. jah niundon weilai vopida ïesus stibnai mikilai qiþands. ailoe ailoe.
lima sibakþanei. þatei ïst gaskeiriþ. guþ meins guþ meins. duwe mis bilaist.
35. 36 jah sumai þize atstandandane gahausjandans qeþun. sai. helian vopeiþ. þrag-
jands þan ains jah gafulljands svam akeitis galagjands ana raus dragkida
37 ïna qiþands. let ei saiwam qimaiu helias athafjan ïna. ïþ ïesus aftra letands
38 stibna mikila uzon. jah faurahah alhs disskritnoda ïn tva ïupaþro und dalaþ.
39 gasaiwands þan sa hundafaþs sa atstandands ïn andvairþja ïs þatei sva hrop-
40 jands uzon. qaþ. bi sunjai sa manna sa sunus vas guþs. vesunuþ-þan qinons
fairraþro saiwandeins. ïn þaimei vas marja so magdalene jah marja ïakobis
41 þis minnizins jah ïosezis aiþei jah salome. jah þan vas ïn galeilaia. jah laisti-
dedun ïna jah andbahtidedun ïmma. jah anþaros managos. þozei miþïddjedun
42 ïmma ïn ïairusalem. jah juþan at andanahtja vaurþanamma. unte vas para-

---

ut videamus et credamus. Et hi crucifixi-cum eo convitiati-sunt ei, 33. et quando facta-est hora sexta, tenebrae factae-sunt per omnem terram usque horam nonam. 34. Et nona hora clamavit Iesus voce magna dicens: Eloe, Eloe, lima sibacthani, quod est explicatum: deus mi, deus mi, cur me reliquisti! 35. Et quidam horum adstantium audientes dixerunt: ecce, Heliam vocat. 36. Currens autem unus et implens spongiam aceto ponens in arundinem potum-dedit ei dicens: sine ut videamus, veniatne Helias detollere eum. 37. Verum Iesus iterum emittens vocem magnam exspiravit. 38. Et velum templi scissum-est in duo a-summo usque deorsum. 39. Videns autem hic centurio, hic adstans in facie eius, quod sic clamans exspiravit, dixit: in veritate hic homo hic filius fuit dei. 40. Fuerunt autem mulieres procul videntes, in quibus fuit Maria haec Magdalene et Maria Iacobi huius minoris et Iosis mater et Salome. 41. Et quum esset in Galilaea, et secutae-sunt eum et ministrarunt ei et aliae multae, quae iverunt-cum eo in Ierusalem. 42. Et iam in vespere facto, nam fuit para-

---

15, 33. *jah*] et, gr. omn. δέ.

15, 34. *niundon weilai*] ∾ gr. — *lima*] gr. λαμμᾶ. — *sibakþanei*] gr. omn. σαβαχθανί, B. lectionem receptam vitiosam esse pro *sabakþanei*, recte censet, vid. M. 27, 46.

15, 35. *gahausjandans*] J. ‡ *jahausjandans*.

15, 36. *galagjands*] Ulf. ° τε. — *let ei*] J. St. B. ‡ ict., iidem vero M. 27, 49 recte ediderunt. Falso adnotat Sch., Ulf. ἵνα legisse in cod. suo; immo de suo addidit Goth. particulam *ei*, vid. 15, 12; ἄφες autem nostrum legisse, Griesb. recte monet.

15, 37. *aftra*] iterum, ° gr. omn.; fortasse e M. 27, 50 huc tractum.

15, 38. *alhs*] cod. Arg. ‡ *als*, vid. ad M. 5, 15. — *ïupaþro*] St. Z. ‡ *jupaþro*.

15, 39. *þatei*] St. ‡ *þatai*.

15, 40. *þan*] Ulf. ° καί. — *vas*] Ulf. ° καί. — *ïakobis*] Ulf. c. codd. ° ἡ, quod M. 27, 56 additur; excidisse h. l. eo magis miramur, quod omnis lectionis diversitas in hoc versu ea est, ut quae a graecis dissentiunt, cum verbis Matthaei consentiant.

15, 41. *jah*] pr., gr. αἳ καί. — *jah*] sec. et, ° gr. omn. — *þozei*] J. St. ‡ *þoze*.

15, 42. *at andanahtja*] J. St. ‡ ict. — *fruma sabbato*] primus sabbatus, gr. omn. προσάββατον, cf. ad 16, 2.

43 **skaive. saei ïst fruma sabbato. qimands ïosef af areimaþaias gaguds ragineis.**
saei vas silba beidands þiudangardjos guþs. anananþjands galaiþ ïnn du pei-
44 **latau jah baþ þis leikis ïesuis. ïþ peilatus sildaleikida ei ïs juþan gasvalt**
45 **jah athaitands þan hundafaþ frah ïna. ei juþan gadauþnodedi. jah finþands**
46 **at þamma hundafada fragaf þata leik ïosefa. jah usbugjands lein jah usni-**
mands ïta bivand þamma leina jah galagida ïta ïn hlaiva. þatei vas gadraban
47 **us staina. jah atvalvida stain du daura þis hlaivis. ïþ marja so magdalene**
16, 1 **jah marja ïosezis sewun. war galagiþs vesi. jah ïnvisandins sabbate dagis**
marja so magdalene jah marja so ïakobis jah salome usbauhtedun aromata.
2 **ei atgaggandeins gasalbodedeina ïna. jah filu air þis dagis afar sabbate atïddjedun**

---

sceve, qui est primus sabbatorum, 43. veniens Iosef ab Arimathaeo, probus decurio, qui fuit ipse exspectans regnum dei, audens ivit intro ad Pilatum et petiit hoc corpus Iesu. 44. Verum Pilatus miratus-est, quod is iam obiit, et advocans autem centurionem, interrogavit eum, an iam moreretur. 45. Et comperiens ab hoc centurione, tradidit hoc corpus Iosefo. 46. Et emens linum et sumens id obvolvit hoc lino, et posuit id in sepulcro, quod fuit excisum e saxo, et advolvit saxum ad ostium huius sepulcri. 47. Verum Maria haec Magdalene et Maria Iosis viderunt, ubi positus esset. 16, 1. Et imminente sabbati die Maria haec Magdalene et Maria haec Iacobi et Salome emerunt aromata, ut accedentes ungerent eum. 2. Et admodum mane hoc die post(ero) sabbatorum, adierunt

---

15, 43. *qimands*] veniens, gr. ἦλθεν. — *areimaþaias*] vid. ad M. 27, 57. — *gaguds*] J. St. ‡ *guds*, quod Z. eodem sensu poni posse opinatur, quo *gaguds*; sed errat, nam *guds* vox est nihili nec ullo loco reperitur, *gagudei* autem legitur Tit. 1, 1. Skeir. 38, 7, cf. *afguds* Skeir. 44, 22. — *saei*] Ulf. ° καί. — *vas silba*] ∾ gr. omn.

15, 44. *ïs*] is, ° gr. omn. — *þan*] autem, ° gr. omn.; quum ubi particulae *jah þan* unam notionem exprimentes ponuntur, immisso alio verbo dirimi non soleant, in *þan* vitium latere et, quod iam Lye (apud B. praef. p. XIV) et Z. viderunt, *þana* legendum esse arbitramur, quod vero neutiquam euphoniae gratia, uti viri docti nihil probantia exempla producentes opinantur, in *þan* mutilari debuit. — *juþan*] sec. iam, gr. πάλαι.

15, 45. *at*] F. h. l. et Mc. 12, 2 omni auctoritate destitutus *af* scribit.

15, 46. *ïta*] utr. id, ad *leik* (σῶμα) referendum; gr. αὐτόν (intell. Iesum); aliter L. 2, 28.

15, 47. *galagiþs vesi*] positus esset, gr. τίθεται.

16, 1. *ïnvisandins*] cod. Arg. J. St. B. ‡ *ïnvisandin*, omittitur *s* propter sequentem eandem literam, vid. 10, 45. cf. ad 3, 13. Ceterum pro διαγενομένου σαββάτου Goth. habet instante die et cum L. 23, 56. 24, 1 consentire videtur, vid. ad vers. 2. Genitivi autem non sunt absoluti, quos dicunt, sed proprie tempus indicantes, uti vs. seq. Opponuntur igitur *ïnvisandins sabbate dagis* (praecedente sabbato die, quem supra 15, 42 primum sabbatorum dixit, quia dies et sabbatum antecedens et sequens festi dies erant) et *þis dagis afar sabbate* (postero die sabbati), inter utrumque sabbatus ipse interfuit.

16, 2. *þis — sabbate*] die postero sabbatorum (strictius: am nachtag des sabbats), gr. τῆς μιᾶς σαββάτων; pro *þis afar dagis* vid. L. 7, 11. Ceterum Ulf., ab omnibus graecis dissentientem, Lucae narrationem sequi iam supra indicavimus; Gothus ita intelligendus est: die, qui sabbatum ipsum praecedit, mulieres aromata emerunt, (sabbato ipso quieverunt L. 23, 56), die post sabbatum (qui unus est sabbatorum, gr.) ad sepulcrum contenderunt. — *atïddjedun*] cod. Arg. ‡ *atïddedun*. — *at urrinnandin*] J. St. Z. ‡ ict.

3 du þamma hlaiva at urrinnandin sunnin jah qeþun du sis misso. was
4 afvalvjai unsis þana stain af daurom þis hlaivis. jah ïnsaiwandeins gaumi-
5 dedun. þammei afvalviþs ïst sa stains. vas auk mikils abraba. jah atgaggan-
deins ïn þata hlaiv gasewun juggalauþ sitandan ïn taihsvai bivaibidana vastjai
6 weitai jah usgeisnodedun. þaruh qaþ du ïm. ni faurhteiþ ïzvis. ïesu sokeiþ
nazoraiu þana ushramidan. nist her. urrais. sai þana staþ. þarei galagidedun
7 ïna. akei gaggiþ qiþiduh du siponjam ïs jah du paitrau ei faurbigaggiþ ïzvis
8 ïn galeilaian. þaruh ïna gasaiwiþ. svasve qaþ du ïzvis. jah usgaggandeins af
þamma hlaiva gaþlauhun. dizuh þan sat ïjos reiro jah usfilmei jah ni qeþun
9 mannhun vaiht. ohtedun sis auk. usstandands þan ïn maurgin frumin sabbato
ataugida frumist marjin þizai magdalene. af þizaiei usvarp sibun unhulþons.
10 soh gaggandei gataih þaim miþ ïmma visandam qainondam jah gretandam.
11 jah eis hausjandans þatei libaiþ jah gasaiwans varþ fram ïzai ni galaubi-
12 dedun. afaruh þan þata —

---

ad hoc sepulcrum, in oriente sole, 3. et dixerunt ad se invicem: quis devolvat nobis hoc saxum ab ostiis huius sepulcri? 4. Et inspicientes observarunt, quod devolutum est hoc saxum; fuit enim magnum valde. 5. Et accedentes in hoc sepulcrum viderunt iuvenem sedentem in dextra amictum veste alba, et obstupuerunt. 6. Tunc dixit ad eos: ne timete vobis, Iesum quaeritis Nazoraeum, hunc crucifixum; non-est hic, surrexit, ecce hunc locum, ubi posuerunt eum. 7. Sed ite diciteque ad discipulos eius et ad Petrum, quod praecedit vos in Galilaeam, ibi eum videtis, sicut dixit ad vos. 8. Et exeuntes ab hoc sepulcro aufugerunt; invasit autem eas tremor et pavor et non dixerunt cuiquam quidquam, timuerunt sibi enim. 9. Surgens autem in mane primo sabbato apparuit primum Mariae huic Magdalenae, e qua eiecit septem daemones. 10. Haec iens nuntiavit his cum eo exsistentibus, flentibus et plorantibus. 11. Et ii audientes, quod vivit et visus fuit ab ea, non crediderunt. 12. Post autem hoc —

16, 4. *ïnsaiwandeins*] St. ‡ *ïnsanwandeins.*

16, 6. *nazoraiu*] vid. ad 1, 24. — *urrais*] gr. omn. ante *nist.* — *þana staþ*] hunc locum, gr. *ὁ τόπος;* eo autem magis mirum est, quod Goth. accusativo utitur, quia nullo alio loco *sai* interiectio vim imperativi verbi *saiwan* habet, vid. praesertim L. 1, 38.

16, 7. *faurbigaggiþ*] J. St. B. + *fauratgaggiþ.* — *ïzvis*] sec., J. St. ‡ *ïna ïs;* verum vidit Maresh. p. 441.

16, 8. *gaþlauhun*] gr. omn. ante *af.* — *dizuh þan*] pro *diz* J. St. ‡ *dei* verbo praecedenti adpictum, deinde iungunt ‡ *uhþan*, B. ‡ *dis uhþan*, Z. ‡ *diz uhþan*; vid. ad 14, 44. — *ïjos*] sic cod. Arg.; Z. ‡ *ïzos*, J. St. B. ‡ *ïgos;* sinceram lectionem B. in adnotatione exhibet, cf. Grim. I. 785. — *ni qeþun*] J. St. B. ‡ *nimanna*, deinde lac. usque ad finem versus.

16, 9. *marjin þizai*] J. St. B. ‡ *marive þamei;* B. in adnotatione recte coniecit *þizai*, quod intenta oculorum acie cum Ih. in cod. Arg. legimus.

16, 10. *soh*] J. St. + *so.* — *gataih*] St. ‡ *gataiþ.* — *visandam*] J. St. B. ‡ *verun*, deinde lac. usque ad finem versus.

16, 11. *jah eis hausjandans*] J. St. B. + *ïþ eis gahausjandans.* — *gasaiwans*] J. St. B. ‡ *gasaiwands.*

16, 12. *afaruh þan*] J. St. B. ‡ *afar uþþan.*

Aivaggeljo þairh Lukan
a n a s t o d e i þ.

1, 1 Unte raihtis managai dugunnun meljan ïnsaht bi þos gafullaveisidons ïn uns
2 vaihtins. svasve anafulhun unsis. þaiei fram frumistin silbasiunjos jah and-
3 bahtos vesun þis vaurdis. galeikaida jah mis jah ahmin veihamma fram ana-
stodeinai allaim glaggvuba afarlaistjandin gahahjo þus meljan. batista þaiaufeilu.
4. 5 ei gakunnais þize bi þoei galaisiþs ïs vaurde astaþ. vas ïn dagam herodes
þiudanis ïudaias gudja namin zakarias us afar abijins jah qeins ïs us dauh-
6 trum aharons jah namo ïzos aileisabaiþ. vesunuh þan garaihta ba ïn and-
vairþja guþs gaggandona ïn allaim anabusnim jah garaihteim fraujins unvaha.
7 jah ni vas ïm barne. unte vas aileisabaiþ stairo jah ba framaldra dage

---

Evangelium per Lucam incipit.

1, 1. Quia quidem multi coeperunt scribere historiam de his completis apud nos rebus, 2. sicut tradiderunt nobis, qui a primo oculati-testes et ministri fuerunt huius verbi: 3. placuit etiam mihi et spiritui sancto a principio omnia diligenter persequenti continenter tibi scribere, optime Theofile, 4. ut cognoscas horum, de quibus doctus es, verborum veritatem. 5. Fuit in diebus Herodis, regis Iudaeae, sacerdos, nomine Zacarias, ex posteritate Abijae, et mulier eius e filiabus Aharonis, et nomen eius Elisabeth. 6. Fuerunt autem iusti ambo in facie dei, incedentes in omnibus praeceptis et iustitiis domini irreprehensibiles. 7. Et non fuerunt iis filii, quia fuit Elisabeth sterilis et ambo provecti diebus

---

Adnotatio.

Inscript. *anastodeiþ*] vid. ad Mc. inscript.

1, 1. *raihtis*] St. ‡ *rahtis.*

1, 3. *jah ahmin veihamma*] et spiritui sancto, ° gr. omn., Goth. c. verss. lat. — *afarlaistjandin*] gr. omn. ante *fram.*

1, 5. *þiudanis*] J. St. ‡ *þiudans.* — *gudja*] cod. Arg. editt. ‡ *gudji;* ceterum Ulf. ° τὶς. — *afar*] proprie *post,* h. l. substantivi loco positum significat *posteritatem,* sed longe aberrat Goth. a gr., qui ἐφημερία habent; eius vocis sensum nec h. l., nec vs. 8, ubi per *kuni* (genus) vertit, intellexit; ἐφημερία enim est una viginti quatuor classium sacerdotum, qui singulis hebdomatibus ministeriis in templo fungebantur.

1, 7. *vas*] gr. post *aileisabaiþ.*

8 seinaize vesun. varþ þan miþþanei gudjinoda ïs ïn vikon kunjis seinis ïn
9 andvairþja guþs bi biuhtja gudjinassaus hlauts ïmma urrann du saljan at-
10 gaggands ïn alh fraujins. jah alls hiuhma vas manageins beidandans uta
11 weilai þymiamins. varþ þan ïmma ïn siunai aggilus fraujins standands af
12 taihsvon hunslastadis þymiamins. jah gadrobnoda zakarias gasaiwands jah
13 agis disdraus ïna. qaþ þan du ïmma sa aggilus. ni ogs þus zakaria. duþe ei
andhausida ïst bida þeina. jah qens þeina aileisabaiþ gabairid sunu þus jah
14 haitais namo ïs ïohannen. jah vairþiþ þus faheds jah svegniþa jah managai
15 ïn gabaurþai ïs faginond. vairþiþ auk mikils ïn andvairþja fraujins jah vein
jah leiþu ni drigkid jah ahmins veihis gafulljada nauhþan ïn vambai aiþeins
16. 17 seinaizos. jah managans sunive ïsraelis gavandeiþ du fraujin guþa ïze. jah
silba fauraqimid ïn andvairþja ïs ïn ahmin jah mahtai haileïïns gavandjan
hairtona attane du barnam jah untalans ïn frodein garaihtaize manvjan frau-
18 jin managein gafahrida. jah qaþ zakarias du þamma aggilau. bi ve kunnum
þata. ïk raihtis ïm sineigs jah qens meina framaldrozei ïn dagam seinaim.
19 jah andhafjands sa aggilus qaþ du ïmma. ïk ïm gabriel sa standands ïn and-
20 vairþja guþs jah ïnsandiþs ïm rodjan du þus jah vailamerjan þus þata. jah
sijais þahands jah ni magands rodjan und þana dag ei vairþai þata. duþe ei

---

suis fuerunt. 8. Factum-est autem, dum sacerdotio-functus-est is in vice generis sui in facie dei, 9. secundum consuetudinem sacerdotii sors ei exiit ad immolandum, accedens in templum domini; 10. et omnis grex fuit turbae exspectantes foris hora suffitionis. 11. Factus-est autem ei in visione angelus domini, stans a dextra altaris suffitionis, 12. et turbatus-est Zacarias videns et timor cepit eum. 13. Dixit autem ad eum hic angelus: ne time tibi, Zacaria, ideo quod exaudita est precatio tua, et mulier tua Elisabeth parit filium tibi et voces nomen eius Iohannem. 14. Et fit tibi laetitia et gaudium, et multi in nativitate eius gaudent. 15. Fit enim magnus in facie domini et vinum et siceram non bibit et spiritu sancto repletur adhuc in utero matris suae; 16. et multos filiorum Israelis convertit ad dominum, deum eorum; 17. et ipse praecedit in facie eius in spiritu et potentia Heliae, convertere corda patrum ad filios et indoctos in prudentiam iustorum, parare domino turbam perfectam. 18. Et dixit Zacarias ad hunc angelum: ex quo scimus hoc? ego enim sum senex et uxor mea provectior in diebus suis. 19. Et respondens hic angelus dixit ad eum: ego sum Gabriel, hic stans in facie dei et missus sum loqui ad te et evangelizare tibi hoc; 20. et sis tacens et non valens loqui usque hunc diem, quo fiat hoc, ideo quod

---

1, 8. *kunjis*] generis, vid. ad vs. 5.
1, 9. *hlauts*] St. ‡ *hlauþs.*
1, 10. *manageins*] B. ‡ *managens.* — *beidandans*] exspectantes, gr. προσευχόμενον.
1, 11. *siunai*] J. St. ‡ *siuna.*
1, 14. *þus faheds*] ∾ gr. omn.
1, 15. *nauhþan*] St. ‡ *naukþan.* — *ïn*] sec. in, gr. ἐκ.
1, 17. *ïn*] tert., J. St. + *du.*
1, 18. *kunnum*] novimus, gr. omn. γνώσομαι.
1, 20. *jah*] pr., Ulf. ° ἰδού. — *dag ei*] St. ‡ ict.; particulae relativae pro pronomine positae usus

21 ni galaubides vaurdam meinaim. þoei usfulljanda ïn mela seinamma. jah vas
managei beidandans zakariïns. jah sildaleikidedun. wa latidedi ïna ïn þizai
22 alh. usgaggands þan ni mahta du ïm rodjan. jah froþun þammei siun gasaw
23 ïn alh. jah silba vas bandvjands ïm jah vas dumbs. jah varþ biþe usfullno-
24 dedun dagos andbahteis ïs. galaiþ du garda seinamma. afaruh þan þans da-
gans ïnkilþo varþ aileisabaiþ qens ïs jah galaugnida sik menoþs fimf qiþandei.
25 þatei sva mis gatavida frauja ïn dagam þaimei ïnsaw afniman ïdveit mein ïn
26 mannam. þanuh þan ïn menoþ saihstin ïnsandiþs vas aggilus gabriel fram
27 guþa ïn baurg galeilaias. sei haitada nazaraiþ. du magaþai ïn fragibtim abin.
28 þizei namo ïosef us garda daveidis. jah namo þizos magaþais mariam. jah
galeiþands ïnn sa aggilus du ïzai qaþ. fagino anstai audahafta frauja miþ þus.
29 þiuþido þu ïn qinom. ïþ si gasaiwandei gaþlahsnoda bi ïnnagahtai ïs jah þahta
30 sis. weleika vesi so goleins. þatei sva þiuþida ïzai. jah qaþ aggilus du ïzai.

---

non credidisti verbis meis, quae implentur in tempore suo. 21. Et fuit turba exspectantes Zacariam et mirati-sunt, quid tardaret eum in hoc templo. 22. Exiens autem non potuit ad eos loqui, et intellexerunt, quod visionem vidit in templo, et ipse fuit significans iis et fuit mutus. 23. Et factum-est, quando impleti-sunt dies officii eius, ivit ad domum suam; 24. post autem hos dies gravida facta-est Elisabeth, uxor eius, et occultavit se menses quinque dicens, 25. quod sic mihi fecit dominus in diebus, quibus adspexit auferre opprobrium meum in hominibus. 26. Tunc autem in mense sexto missus fuit angelus Gabriel a deo in urbem Galilaeae, quae vocatur Nazareth, 27. ad virginem in sponsionibus marito, cuius nomen Iosef, e domo Davidis, et nomen huius virginis Mariam. 28. Et iens intro hic angelus ad eam dixit: salve! gratiâ opulenta, dominus cum te; benedicta tu in mulieribus. 29. Verum ea videns turbata-est de introitu eius et cogitavit sibi, qualis esset haec salutatio, quod sic benedixit ei. 30. Et dixit angelus ad eam:

---

notandus est, sic 17, 30 *vairþiþ þamma daga ei.* Neh. 5, 14 *fram þamma daga ei;* aliis locis *ei* pronomini demonstrativo adiungitur, ut inde relativum pronomen evadat; sic Cor. 1, 11, 23 *ïesus ïn þizaiei naht galeviþs vas, nam hlaif.*

1, 22. *du ïm*] gr. omn. post *rodjan.*

1, 23. *dagos*] cod. Arg. ‡ *dagis;* quam codicis Arg. lectionem quum Z. defendere auderet, et converteret: quum diei munera finita essent, sacerdotum ministerium non unius tantum, sed septem dierum fuisse oblitus est. — *andbahteis*] B. *Z.* + *andbahteins; andbahteis* dictum est ea genitivi nominum in — *i* innitentium forma (—*eis* pro — *jis*), quam Grim. I. 606 adhuc desideravit; sic *gavairþeis* Cor. 2, 13, 11. Eph. 4, 3. *trausteis* Eph. 2, 12. *valdufneis* Skeir. 49, 2; de *waiteis* J. 12, 24 dubitatur, utrum sit genere masculinum (*waiteis,* cf. germ. *der* waizen), an neutrum (*waiti,* cf. island. *hveiti*).

1, 24. *þan*] St. ‡ *tan.* — *ïnkilþo*] J. St. ‡ div. uti vs. 36 et 2, 5, ubi B. etiam ‡ div. — *menoþs*] J. St. B. ‡ *menaþs.* — *fimf*] Hz. ‡ *fim.*

1, 25. *afniman*] Z. ‡ *afnimam.* — *ïdveit*] St. ‡ *ïdveiþ.*

1, 28. *anstai audahafta*] J. St. ‡ ict.

1, 29. *gasaiwandei*] videns, ° gr. — *gaþlahsnoda*] gr. post *ïs.* — *ïnnagahtai*] i. e. (non *sermone,* uti B. interpretatur, sed) *introitu,* quod Gord. Append. Ulfil. illustrat. p. 57 recte vidit; gr. om. *λόγῳ,* Ulf. c. verss. lat.; ceterum J. St. B. ‡ *ïnnsagahtai.* — *ïs*] eius, ° gr. — *þatei* — *ïzai*] quod sic benedixit sibi, ° gr.

31 ni ogs þus mariam. bigast auk anst fram guþa. jah sai. ganimis ïn kilþein
32 jah gabairis sunu jah haitais namo ïs ïesu. sah vairþiþ mikils jah sunus hau-
33 histins haitada jah gibid ïmma frauja guþ stol daveidis attins ïs. jah þiuda-
noþ ufar garda ïakobis ïn ajukduþ jah þiudinassaus ïs ni vairþiþ andeis.
34 qaþ þan mariam du þamma aggilau. waiva sijai þata. þandei aban ni kann.
35 jah andhafjands sa aggilus qaþ du ïzai. ahma veihs atgaggiþ ana þuk jah
mahts hauhistins ufarskadveid þus. duþe ei saei gabairada veihs. haitada
36 sunus guþs. jah sai. aileisabaiþ niþjo þeina jah so ïnkilþo sunau ïn aldomin
37 seinamma jah sa menoþs saihsta ïst ïzai. sei haitada stairo. unte nist unmah-
38 teig guþa ainhun vaurde. qaþ þan mariam. sai þivi fraujins. vairþai mis bi
39 vaurda þeinamma. jah galaiþ fairra ïzai sa aggilus. usstandandei þan mariam
40 ïn þaim dagam ïddja ïn bairgahein sniumundo ïn baurg ïudins jah galaiþ
41 ïn gard zakariïns jah golida aileisabaiþ. jah varþ. sve hausida aileisabaiþ
golein mariïns. lailaik barn ïn qiþau ïzos jah gafullnoda ahmins veihis ailei-
42 sabaiþ. jah ufvopida stibnai mikilai jah qaþ. þiuþido þu ïn qinom jah þiu-
43 þido akran qiþaus þeinis. jah waþro mis þàta ei qemi aiþei fraujins meinis
44 at mis. sai allis. sunsei varþ stibna goleinais þeinaizos ïn ausam meinaim.

---

ne time tibi, Mariam, invenisti enim gratiam a deo, 31. et ecce, concipis in utero et paris filium, et voces nomen eius Iesum. 32. Hic fit magnus et filius altissimi vocatur et dat ei dominus deus sedem Davidis, patris eius. 33. Et regnat super domo Iacobi in aevum et regni eius non fit finis. 34. Dixit tum Mariam ad hunc angelum: quomodo sit hoc, quoniam maritum non nosco? 35. Et respondens hic angelus dixit ad eam: spiritus sanctus accedit super te et potentia altissimi obumbrat te, ideo ut qui nascitur sanctus, vocetur filius dei. 36. Et, ecce Elisabeth cognata tua etiam haec gravida filio in senio suo et hic mensis sextus est ei, quae vocatur sterilis, 37. quia non-est impossibile deo unum verborum. 38. Dixit autem Mariam: ecce, ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum; et ivit procul ea hic angelus. 39. Exsurgens autem Mariam in his diebus ivit in regionem-montanam festinanter in urbem Iudae 40. et ivit in domum Zacariae et salutavit Elisabetham. 41. Et factum-est, ubi audivit Elisabeth salutationem Mariae, exsultavit infans in utero eius et repleta-est spiritu sancto Elisabeth 42. et exclamavit voce magna et dixit: benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus uteri tui. 43. Et unde mihi hoc, ut veniret mater domini mei ad me? 44. Ecce enim, quum-primum facta-est vox salutationis tuae in auribus meis,

---

1, 32. *hauhistins*] J. St. ‡ *hauhistons*. — *gibid*] J. St. + *gibiþ*.

1, 33. *ïn ajukduþ*] J. St. B. + *ïn aivins*. — *jah*] sec., J. St. B. + *ïþ*. — *andeis*] J. St. B. ‡ *andei; andeis* veram esse nominativi formam, cum nunc didicerimus e Cor. 1, 15, 24. 2, 11, 15, nec cum Z. de eius auctoritate dubitari debet, neque cum Ih. *andeis* pro genitivo amplius quisquam habebit.

1, 35. *ïzai*] J. St. B. ‡ *ïzaize*. — *duþe ei*] J. St. B. ‡ *duþeh;* ceterum Ulf. ° *καί*.

1, 36. *aileisabaiþ*] St. ‡ *aileizabaiþ*. — *ïnkilþo*] vid. ad vs. 24. — *sunau — seinamma*] J. St. B. ‡ *suna* (B. ‡ *sunu*) *ganam* . . . *nin seinam* . . . deinde lac. usque ad vs. 38 *jah galāiþ*.

1, 37. *guþa*] deo, gr. *παρὰ θεῷ*.

1, 42. *ufvopida*] St. ‡ *usvopida*.

45 lailaik þata barn ïn svigniþai ïn vambai meinai. jah audaga so galaubjandei
46 þatei vairþiþ ustauhts þize rodidane ïzai fram fraujin. jah qaþ mariam. mi-
47 kileid saivala meina fraujan jah svegneid ahma meins du guþa nasjand mei-
48 namma. unte ïnsaw du hnaiveinai þiujos seinaizos. sai allis fram himma nu
49 audagjand mik alla kunja. unte gatavida mis mikilein sa mahteiga. jah veih
50. 51 namo ïs. jah armahairtei ïs ïn aldins alde þaim ogandam ïna. gatavida svin-
þein ïn arma seinamma. distahida mikilþuhtans gahugdai hairtins seinis.
52. 53 gadrausida mahteigans af stolam jah ushauhida gahnaividans. gredagans
54 gasoþida þiuþe jah gabignandans ïnsandida lausans. hleibida ïsraela þiumagu
55 seinamma gamunands armahairteins. svasve rodida du attam unsaraim abra-
56 hama jah fraiv ïs und aiv. gastoþ þan mariam miþ ïzai sve menoþs þrins
57 jah gavandida sik du garda seinamma. aileisabaiþ usfullnoda mel du bairan
58 jah gabar sunu. jah hausidedun bisitands jah ganiþjos ïzos. unte gamikilida
59 frauja armahairtein seina bi ïzai. jah miþfaginodedun ïzai. jah varþ ïn daga
ahtudin. qemun bimaitan þata barn jah haihaitun ïna afar namin attins ïs
60. 61 zakarian. jah andhafjandei so aiþei ïs qaþ. ne. ak haitaidau ïohannes. jah
qeþun du ïzai þatei ni ainshun ïst ïn kunja þeinamma. saei haitaidau þamma

exsultavit hic infans in gaudio in utero meo. 45. Et beata haec credens, quod fit perfectio horum dictorum ei a domino. 46. Et dixit Mariam: magnificat anima mea dominum 47. et exultat spiritus meus in deo, servatore meo. 48. Nam adspexit ad humilitatem ancillae suae; ecce enim ab hodierno nunc praedicant me omnia genera. 49. Nam fecit mihi magnitudinem hic potens, et sanctum nomen eius. 50. Et misericordia eius in aetates aetatum his verentibus eum. 51. Fecit fortitudinem in brachio suo, dispersit superbos cogitatione cordis sui; 52. praecipitavit potentes de sedibus et exaltavit humiles; 53. famelicos satiavit bonis et divites dimisit vacuos; 54. adiuvit Israelem, servum suum, recordans misericordiae, 55. sicut locutus-est ad patres nostros, Abrahamo et semini eius in saeculum. 56. Mansit autem Mariam cum ea circiter menses tres et convertit se ad domicilium suum. 57. Elisabethae impletum-est tempus ad pariendum et peperit filium. 58. Et audiverunt vicini et cognati eius, quia magnificavit dominus misericordiam suam de ea, et gavisi-sunt-cum ea. 59. Et factum-est in die octavo, venerunt circumcidere hunc puerum et vocarunt eum secundum nomen patris sui Zacariam. 60. Et respondens haec mater eius dixit: minime, sed vocetur Iohannes. 61. Et dixerunt ad eam, quod non unus est in cognatione tua, qui vocetur hoc

1, 54. *þiumagu*] insolentior forma dativi pro ***þiumagau***, sic 7, 26 *praufetu*. 9, 26 ***vulþu***. 38 ***sunu***, pro ***praufetau***, *vulþau*, *sunau*; cf. 1, 79 ***dauþus***. Rom. 9, 23 *vulþus*. Cor. 1, 1, 12 ***pavlus*** (si Cast. recte edidit) pro *dauþaus*, ***vulþaus***, ***pavlaus***; cf. ad Mc. 7, 32. — ***gamunands***] recordans, gr. omn. μνησθῆναι; Ulf. cum verss.

1, 55. ***fraiv***] haec cod. Arg. et editt. lectio omnino falsa est; dativus ***fraiva*** postulatur; ***fraiv*** pro lectione integra habere, ut sit accusativus casus (qui etiam ***abrahama*** esse potest, vid. vs. 73) non permittit sensus.

1, 57. ***aileisabaiþ***] Ulf. ° δέ.

1, 59. ***daga ahtudin***] ∾ gr.; J. St. B. ‡ ***ahtudim***.

62. 63 namin. gabandvidedun þan attin ïs þata waiva vildedi haitan ïna. ïþ ïs sok-
jands spilda nam jah melida qiþands. ïohannes ïst namo ïs. jah sildaleikide-
64 dun allai. usluknoda þan munþs ïs suns jah tuggo ïs jah rodida þiuþjands
65 guþ. jah varþ ana allaim agis þaim bisitandam ïna. jah ïn allai bairgahein
66 ïudaias merida vesun alla þo vaurda. jah galagidedun allai þai hausjandans
ïn hairtin seinamma qiþandans. wa skuli þata barn vairþan. jah þan handus
67 fraujins vas miþ ïmma. jah zakarias atta ïs gafullnoda ahmins veihis jah
68 praufetida jah qaþ. þiuþeigs frauja guþ ïsraelis. unte gaveisoda jah gavaurhta
69 uslausein managein seinai. jah urraisida haurn naseinais unsis ïn garda da-
70 veidis þiumagaus seinis. svasve rodida þairh munþ veihaize þize fram ana-
71 stodeinai aivis praufete seinaize. giban nasein us fijandam unsaraim jah us
72 handau allaize þize hatandane unsis. taujan armahairtiþa bi attam unsaraim
73 jah gamunan triggvos veihaizos seinaizos. aiþis þanei svor viþra abrahama
74 attan unsarana ei gebi unsis unagein us handau fijande unsaraize galausi-
75 daim skalkinon ïmma ïn sunjai jah garaihtein ïn andvairþja ïs allans dagans

---

nomine. 62. Innuerunt autem patri eius, hoc quomodo vellet vocare eum. 63. Verum is quaerens tabulam cepit et scripsit dicens: Iohannes est nomen eius; et mirati - sunt omnes. 64. Apertum - est autem os eius statim et lingua eius, et locutus - est benedicens deo. 65. Et factus - est super omnes timor hos habitantes - circum eum, et in omni regione - montana Iudaeae nuntiata fuerunt omnia haec verba. 66. Et posuerunt omnes hi audientes in corde suo dicentes, quid debeat hic puer fieri, et enim manus domini fuit cum eo. 67. Et Zacarias, pater eius, impletus - est spiritu sancto et profetavit et dixit: 68. Benedictus dominus deus Israelis, nam visitavit et fecit liberationem populi sui; 69. et erexit cornu salutis nobis in domo Davidis, servi sui, 70. sicuti locutus - est per os sanctorum horum ab initio aevi profetarum suorum: 71. dare salutem ex inimicis nostris et e manu omnium horum odientium nos; 72. facere misericordiam de patribus nostris et recordari foederis sancti sui; 73. iuramenti, quod iuravit erga Abrahamum, patrem nostrum, ut daret nobis, 74. securitate e manu inimicorum nostrorum liberatis servire ei 75. in veritate et iustitia in facie eius omnes dies

---

1, 63. *ïs*] pr. is, ° gr. omn. — *nam jah*] cepit et, ° gr. omn.

1, 64. *tuggo*] St. ‡ *tungo.*

1, 65. *ïna*] eum, gr. *αὐτούς*. — *bisitandam*] cod. Arg. ‡ *bisitantandam;* alterum *tan* sequentem lineam incipit.

1, 66. *wa*] Ulf. ° *ἄρα*. — *jah þan*] et enim, gr. *καί*, Ulf. c. codd. fortasse *καὶ γάρ* legit, vid. Cor. 2, 2, 10.

1, 67. *praufetida*] B. ‡ *praufedida.*

1, 69. *daveidis þiumagaus*] St. ‡ *deveidis þiumagans.*

1, 70. *fram anastodeinai aivis*] ab initio aevi, gr. omn. *ἀπ᾽ αἰῶνος*, quod J. 9, 32 simpliciter *fram aiva* redditur.

1, 71. *giban*] dare, ° gr. omn. — *handau*] J. St. ‡ *handam.*

1, 73. *aiþis*] genitivus pendens a *gamunan;* gr. *ὅρκον;* cum Goth. facit Theophylact. in edit. Rom. Paris. Venet. — *abrahama*] insolens forma pro *abraham* (L. 3, 8. J. 8, 57); cf. vs. 55.

1, 75. *garaihtein*] J. St. B. Hz. + *garaihteim.*

76 unsarans. jah þu barnilo praufetus hauhistins haitaza. fauragaggis auk faura
77 andvairþja fraujins manvjan vigans ïmma du giban kunþi naseinais mana-
78 gein ïs ïn afleta fravaurhte ïze þairh ïnfeinandein armahairtein guþs unsaris.
79 ïn þammei gaveisoþ unsara urruns us hauhiþai gabairhtjan þaim ïn riqiza
jah skadau dauþus sitandam du garaihtjan fotuns unsarans ïn vig gavairþjis.
80 ïþ þata barn vohs jah svinþnoda ahmin jah vas ana auþidom und dag ustaik-
2, 1 neinais seinaizos du ïsraela. varþ þan ïn dagans jainans. urrann gagrefts
2 fram kaisara agustau gameljan allana midjungard. soh þan gilstrameleins
3 frumista varþ at visandin kindina syriais raginondin saurim kyreinaiau. jah
4 ïddjedun allai ei melidai veseina warjizuh ïn seinai baurg. urrann þan jah
ïosef us galeilaia us baurg nazaraiþ ïn ïudaian ïn baurg daveidis. sei haitada
5 beþlahaim. duþe ei vas us garda fadreinais daveidis. anameljan miþ mariïn.

nostros. 76. Et tu, puerule, profeta altissimi vocaris; praeis enim prae facie domini parare vias ei 77. ad dandum scientiam salutis populo eius in remissione peccatorum eorum 78. per commiserantem misericordiam dei nostri', in quo visitat nos oriens ex altitudine 79. lucere his in tenebris et umbra mortis sedentibus ad dirigendum pedes nostros in viam pacis. 80. Verum hic puer crevit et corroboratus - est spiritu et fuit in desertis usque diem ostensionis suae ad Israelem. 2, 1. Factum - est autem in dies illos, exiit edictum a caesare Agusto, describere omnem orbem; 2. haec autem descriptio prima facta - est in exsistente praeside Syriae regente Syris Cyrenaeo. 3. Et iverunt omnes, ut scripti essent quisque in sua urbe. 4. Exiit autem etiam Iosef e Galilaea, ex urbe Nazareth, in Iudaeam in urbem Davidis, quae vocatur Bethlahem, ideo quod fuit e domo familiae Davidis, 5. inscribi cum Maria,

1, 76. *fauragaggis*] St. ‡ *fauragangis.*

1, 78. *ïn þammei*] in quo, gr. omn. *ἐν οἷς* (intell. *σπλάγχνοις*), omnino rectius esset *ïn þizaiei*, nam proprie ad *armahairtei* referendum est.

1, 79. *dauþus*] vid. ad vs. 54.

1, 80. *dag ustaikneinais*] J. St. ‡ *dagus taikneinais.*

2, 1. *agustau*] Z. ‡ *augustau.* Errant autem, ut id h. l. moneatur, Grim. I. 46 et Bopp Vergleichende Grammatik I. p. 68 docentes Ulfilam graecam diphthongum *αυ* in nominibus propriis per *au* exprimere solere, quod enim ad probandam doctrinam producunt *augustus*, uti vidimus, falsum est; deinde *Παῦλος* non est gothice *paulus*, sed *pavlus* Cor. 2, 1, 1. Tit. 1, 1. Philem. 19, uti *Ἠσαῦ* = *esav* Rom. 9, 13 et latinum cautio = *kavtsjo* in Monument. Neapolit. Sic graecam diphthongum *εὐ* Gothi non per *aiu*, sed per *aiv* reddunt, cf. *aivaggeljo, aivxaristia, aivlaugia* (*εὐαγγέλιον, εὐχαριστία, εὐλογία*).

2, 2. *þan*] autem, ° gr. omn. — *at visandin*] J. St. Z. ‡ ict. — *syriais*] sic cod. Arg. et Z.; J. St. B. + *syrias;* cf. Cor. 1, 16, 1 (cod. B) *galatiais.* 16, 19 *asiais.* 2, 8, 1 *makidonais.* L. 4, 26 *seidonais,* cf. 8, 41 *synagogais.* Ceterum *visandin kindina syriais* est glossa ad *raginondin saurim* prius in margine scripta, deinde ab imperito librario in textum illata.

2, 3. *seinai*] sua, gr. *ἰδίαν,* quod quum Gotho *sves* reddi soleat, Ulf. h. l. c. codd. *ἑαυτοῦ* legisse suspicari aliquis potest, sed J. 7, 18. 8, 44. Rom. 14, 4. Cor. 1, 11, 21 etiam *seins* = *ἴδιος.*

2, 4. *þan*] B. ‡ *þanei.* — *galeilaia*] J. St. ‡ *galilaia;* B. ‡ ° *us galeilaia* et J. ‡ ° *us baurg nazaraiþ.* — *baurg*] sec. J. ‡ *baurh.* — *beþlahaim*] J. St. B. + *beþlaihaim,* sic quidem J. 7, 42, sed apud Luc. *beþlahaim,* vid. vs. 15. — *garda fadreinais*] domo familiae, gr. omn. *οἴκου καὶ πατριᾶς.*

6 sei ïn fragiftim vas ïmma qeins. visandein ïnkilþon. varþ þan miþþanei þo
7 vesun jainar. usfullnodedun dagos du bairan ïzai. jah gabar sunu seinana þana
frumabaur jah bivand ïna jah galagida ïna ïn uzetin. unte ni vas ïm rumis
8 ïn stada þamma. jah hairdjos vesun ïn þamma samin landa þairhvakandans
9 jah vitandans vahtvom nahts ufaro hairdai seinai. ïþ aggilus fraujins anaqam
10 ïns jah vulþus fraujins biskain ïns. jah ohtedun agisa mikilamma. jah qaþ
du ïm sa aggilus. ni ogeiþ. unte sai. spillo ïzvis faheid mikila. sei vairþiþ
11 allai managein. þatei gabaurans ïst ïzvis himma daga nasjands. saei ïst xristus
12 frauja ïn baurg daveidis. jah þata ïzvis taikns. bigitid barn bivundan jah ga-
13 lagid ïn uzetin. jah anaks varþ miþ þamma aggilau managei harjis himina-
14 kundis hazjandane guþ jah qiþandane. vulþus ïn hauhistjam guþa jah ana
15 airþai gavairþi ïn mannam godis viljins. jah varþ biþe galiþun fairra ïm ïn himin
þai aggiljus. jah þai mans þai hairdjos qeþun du sis misso. þairhgaggaima ju und
beþlahaim jah saiwaima vaurd þata vaurþano. þatei frauja gakannida unsis.
16 jah qemun sniumjandans jah bigetun marian jah ïosef jah þata barn ligando
17 ïn uzetin. gasaiwandans þan gakannidedun bi þata vaurd. þatei rodiþ vas du

quae in sponsionibus fuit ei mulier, exsistente gravida. 6. Factum-est autem, dum hi fuerunt illic, impleti-sunt dies ad pariendum ei. 7. Et peperit filium suum hunc primogenitum et obvolvit eum et posuit eum in praesepio, quia non fuit iis spatium in loco hoc. 8. Et pastores fuerunt in hac ipsa regione pervigilantes et custodientes vigilias noctis super gregem suum. 9. Verum angelus domini supervenit eos et splendor domini circumfulsit eos et timuerunt timore magno. 10. Et dixit ad eos hic angelus: ne timete, nam ecce, narro vobis laetitiam magnam, quae fit omni populo, 11. quod natus est vobis hodierno die salvator, qui est Christus, dominus in urbe Davidis. 12. Et hoc vobis signum: invenitis infantem involutum et positum in praesepio. 13. Et subito facta-est cum hoc angelo turba agminis coelestis laudantium deum et dicentium: 14. gloria in altissimis deo et in terra pax in hominibus bonae voluntatis. 15. Et factum-est, quum irent procul iis in coelum hi angeli, et hi homines hi pastores dixerunt ad se invicem: pergamus iam usque Bethlahem et videamus verbum hoc factum, quod dominus ostendit nobis. 16. Et venerunt properantes et invenerunt Mariam et Iosef et hunc infantem iacentem in praesepio. 17. Videntes autem ostenderunt de hoc verbo, quod dictum fuit ad

2, 5. *ïnkilþon*] vid. ad 1, 24.

2, 6. *þo vesun*] ∾ gr. omn.

2, 7. *seinana — frumabaur*] J. St. ‡ *seinama — frumabauri*. — *ïm*] St. ‡ *ïn*. — *þamma*] hoc, ° gr. omn.

2, 8. *þamma samin*] gr. omn. post *landa*.

2, 9. *ïþ*] Ulf. c. codd. et verss. ° *ἰδού*.

2, 11. *gabaurans*] Z. ‡ *gabauran*.

2, 12. *jah*] sec. et, ° gr.

2, 13. *aggilau*] J. ‡ *aggilu*, sic etiam vs. 21.

2, 14. *godis viljins*] bonae voluntatis, gr. *εὐδοκία*.

2, 15. *vaurþano*] St. ‡ *vaurþand*.

2, 16. *sniumjandans*] St. ‡ *snumjandans*. — *bigetun*] Ulf. ° *τε;* ea vocula, J. 6, 18 per *ïþ* reddita, saepius etiam in epistolis omittitur, vid. Rom. 7, 7. 10, 12. Cor. 1, 1, 24. Eph. 3, 19.

2, 17. *gakannidedun*] J. St. ‡ *gakannadedun*.

18 ïm bi þata barn. jah allai þai gahausjandans sildaleikidedun bi þo rodidona
19 fram þaim hairdjam du ïm. ïþ maria alla gafastaida þo vaurda þagkjandei
20 ïn hairtin seinamma. jah gavandidedun sis þai hairdjos mikiljandans jah haz-
jandans guþ ïn allaize. þizeei gahausidedun jah gasewun. svasve rodiþ vas
21 du ïm. jah biþe usfulnodedun dagos ahtau du bimaitan ïna. jah haitan vas
namo ïs ïesus. þata qiþano fram aggilau faurþizei ganumans vesi ïn vamba.
22 jah biþe usfulnodedun dagos hraineinais ïze bi vitoda mosezis. brahtedun ïna
23 ïn ïairusalem atsatjan faura fraujin. svasve gamelid ïst ïn vitoda fraujins.
24 þatei wazuh gumakundaize uslukands qiþu veihs fraujins haitada. jah ei
gebeina fram ïmma hunsl. svasve qiþan ïst ïn vitoda fraujins. gajuk hraiva-
25 dubono aiþþau tvos juggons ahake. þaruh vas manna ïn ïairusalem. þizei
namo symaion. jah sa manna vas garaihts jah gudafaurhts beidands laþonais
26 ïsraelis. jah ahma veihs vas ana ïmma. jah vas ïmma gataihan fram ahmin
27 þamma veihin ni saiwan dauþu. faurþize sewi xristu fraujins. jah qam ïn

---

eos de hoc infante. 18. Et omnes hi audientes mirati-sunt de his dictis ab his pastoribus ad eos; 19. verum Maria omnia conservavit haec verba cogitans in corde suo. 20. Et converterunt se hi pastores glorificantes et laudantes deum ob omnia, quae audiverunt et viderunt, sicut dictum fuit ad eos. 21. Et quum implerentur dies octo ad circumcidendum eum, et vocatum fuit nomen eius Iesus, hoc dictum ab angelo, antequam conceptus esset in uterum. 22. Et quum implerentur dies purificationis eorum secundum legem Mosis, tulerunt eum in Ierusalem, apponere coram domino, 23. sicut scriptum est in lege domini, quod quisque masculorum aperiens uterum sacer domini vocatur, 24. et ut darent de eo sacrificium, sicut dictum est in lege domini, par turturum aut duos pullos columbarum. 25. Tunc fuit homo in Ierusalem, cuius nomen Symeon, et hic homo fuit iustus et pius, exspectans consolationem Israelis, et spiritus sanctus fuit super eo. 26. Et fuit ei nuntiatum a spiritu hoc sancto, non videre mortem, priusquam videret Christum domini. 27. Et venit in

---

2, 18. *hairdjam*] J. St. B. ‡ *hairdjan.*

2, 20. *hairdjos*] J. St. B. ‡ *hairdjonds.* — *þizeei*] J. St. B. ‡ *þoei;* ad probandam cod. Arg. lectionem Ih. non ita recte eos ex Ioh. citat locos, in quibus *hausjan* significat nostrum *anhören* (orationem, verba, doctrinam), nam h. l. genitivus *þizeei* non ab *hausjan* pendet, sed esse ex usu attractionis figurae positum, docebit comparatio gr.

2, 21. *usfulnodedun*] Ih. Z. *usfullnodedun,* rectius quidem, sed omissa altera liquida illud verbum saepius non solum in cod. Arg. scriptum invenies, vid. vs. 22. 9, 51. 14, 23 (quo ultimo loco Z. parum sibi constans *usfulnai* in textum recepit), sed etiam Eph. 3, 19 cod. A. — *aggilau*] J. St. ‡ *aggilu.*

2, 22. *usfulnodedun*] vid. ad vs. 21. — *hraineinais*] J. St. ‡ *hraineimais.*

2, 24. *fram ïmma*] de (pro) eo, ° gr. omn.; praepositionis *fram* hoc sensu (pro, de) positae usus, quem Iunius Glossar. p. 53 omnino ignoravisse videtur, non ita frequens est, vix inveneris praeter locos Mc. 1, 44. L. 5, 14. 6, 28. J. 17, 19. Eph. 5, 20. cf. Rom. 14, 12. — *hraivadubono*] St. ‡ *hraivadubona.*

2, 25. *þaruh*] an Ulf. ἰδού omiserit, dubitari potest; ponitur eadem particula pro graeco καὶ ἰδού etiam M. 9, 3, praeterea etiam pro ἰδού M. 9, 18 et pro καί permultis locis. — *vas*] sec. fuit, ° gr. omn. — *veihs vas*] ∾ gr.

ahmin ïn þizai alh. jah miþþanei ïnnattauhun berusjos þata barn ïesu. ei tavi-
28 dedeina bi biuhtja vitodis bi ïna. jah ïs andnam ïna ana armins seinans jah
29 þiuþida guþa jah qaþ. nu fraleitais skalk þeinana. fraujinond frauja, bi vaurda
30. 31 þeinamma ïn gavairþja. þande sewun augona meina nasein þeina. þoei man-
32 vides ïn andvairþja allaizo manageino. liuhaþ du andhuleinai þiudom jah
33 vulþu managein þeinai ïsraela. jah vas ïosef jah aiþei ïs sildaleikjandona ana
34 þaim. þoei rodida vesun bi ïna. jah þiuþida ïna symaion jah qaþ du mariïn
aiþein ïs. sai. sa ligiþ du drusa jah usstassai managaize ïn ïsraela jah du taik-
35 nai andsakanai. jah þan þeina silbons saivala þairhgaggiþ hairus. ei andhul-
36 jaindau us managaim hairtam mitoneis. jah vas anna praufeteis dauhtar fa-
nuelis us kunja aseris. soh framaldra dage managaize libandei miþ abin jera
37 sibun fram magaþein seinai. soh þan viduvo jere ahtautehund jah fidvor. soh
ni afïddja fairra alh fastubnjam jah bidom blotande fraujan nahtam jah
38 dagam. soh þizai weilai atstandandei andhaihait fraujin jah rodida bi
39 ïna ïn allaim þaim usbeidandam laþon ïairusaulymos. jah biþe ustauhun

spiritu in hoc templum, et dum induxerunt parentes hunc infantem Iesum, ut facerent secundum consuetudinem legis de eo, 28. et is suscepit eum super brachia sua et benedixit deo et dixit: 29. iam dimittas servum tuum, dominans domine, secundum verbum tuum in pace, 30. quia viderunt oculi mei salutem tuam, 31. quam parasti in facie omnium populorum, 32. lucem ad revelationem gentibus et gloriam populo tuo Israeli. 33. Et fuit Iosef et mater eius mirantes de his, quae dicta fuerunt de eo; 34. et benedixit ei Symeon et dixit ad Mariam, matrem eius: ecce, hic iacet ad casum et resurrectionem multorum in Israele, et ad signum contradictum. 35. Et autem tuam ipsius animam transit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. 36. Et fuit Anna profetissa, filia Fanuelis, ex genere Aseris, haec pervetusta dierum multorum vivens cum marito annos septem a virginitate sua; 37. haec autem vidua annorum octoginta et quatuor, haec non abiit procul templo, ieiuniis et precibus colens dominum noctibus et diebus. 38. Haec hac hora adstans invocavit dominum et locuta est de eo in omnibus his exspectantibus consolationem Ierusolymae. 39. Et quum consummarent

2, 28. *ïna*] eum, intellige Iesum; gr. *αὐτό*, ad *παιδίον* referendum, sic 1, 59 cf. ad Mc. 15, 46.

2, 29. *fraleitais*] Hz. + *fraletais*, vid. ad M. 9, 6. — *fraujinond frauja*] B. *frauja* pro glossa in textum illata habet, in quo Ih. et Z. assentiunt; sed Maresh. p. 447 lectionem multo rectius defendit; Goth. enim hac ubertate dicendi utitur aut ad reddendum gravem sensum vocis *δεσπότης*, aut cum amplificatione rei, uti M. 9, 23 *haurnjans haurnjandans*, cf. ad M. 9, 8.

2, 33. *ïosef — ïs*] Iosef et mater eius, gr. *ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ*.

2, 34. *ïna*] eum, gr. omn. fere *αὐτούς*. — *drusa jah usstassai*] J. St. ‡ *drusaei jah usstassau*.

2, 36. *framaldra*] J. St. ‡ div. — *jera*] gr. ante *miþ*.

2, 37. *viduvo*] Ulf. c. codd. ° *ὡς* (*ἕως*). — *soh*] sec. haec, gr. omn. *ἥ*, sic vs. 38 *soh* pro *καὶ αὕτη*, vid. ad J. 18, 26; ceterum J. St. + *so*. — *blotande*] sic cod. Arg.; editt. *blotandei*, forma frequentiore, sed vid. ad 10, 5. — *fraujan*] dominum, ° gr. omn.

2, 38. *soh*] vid. ad vs. 37. — *ïn allaim*] inter omnes, gr. omn. *πᾶσι* (ad omnes); J. + ° *ïn*

allata bi vitoda fraujins gavandidedun sik ïn galeilaian ïn baurg seina naza-
40 raiþ. ïþ þata barn vohs jah svinþnoda ahmins fullnands jah handugeins. jah
41 ansts guþs vas ana ïmma. jah vratodedun þai birusjos ïs jera wammeh ïn
42 ïairusalem at dulþ paska. jah biþe varþ tvalib vintruns. usgaggandam þan ïm
43 ïn ïairusaulyma bi biuhtja dulþais jah ustiuhandam þans dagans. miþþane
gavandidedun sik aftra. gastoþ ïesus sa magus ïn ïairusalem. jah ni vissedun
44 ïosef jah aiþei ïs. hugjandona ïn gasinþjam ïna visan qemun dagis vig jah
45 sokidedun ïna ïn ganiþjam jah ïn kunþam jah ni bigitandona ïna gavandi-
46 dedun sik ïn ïairusalem sokjandona ïna. jah varþ afar dagans þrins. bigetun
ïna ïn alh sitandan ïn midjaim laisarjam jah hausjandan ïm jah fraihnandan
47 ïns. usgeisnodedun þan allai þai hausjandans ïs ana frodein jah andavaurdjam
48 ïs. jah gasaiwandans ïna sildaleikidedun. jah qaþ du ïmma so aiþei ïs. magau
wa gatavides uns sva. sai. sa atta þeins jah ïk vinnandona sokidedum þuk.
49 jah qaþ du ïm. wa þatei sokideduþ mik. niu visseduþ þatei ïn þaim attins

---

omne secundum legem domini, converterunt se in Galilaeam, in urbem suam Nazareth. 40. Verum hic infans crevit et corroboratus - est spiritu impletus et sapientia, et gratia dei fuit super eo. 41. Et iverunt hi parentes eius anno quoque in Ierusalem ad festum pasca. 42. Et quum factus - est duodecim hiemes, exeuntibus tum iis in Ierusolymam secundum consuetudinem festi, 43. et consummantibus hos dies, dum converterunt se iterum, mansit Iesus hic puer in Ierusalem et non sciverunt Iosef et mater eius, 44. putantes in comitibus eum esse venerunt diei viam et quaesiverunt eum in cognatis et in notis. 45. Et non invenientes eum converterunt se in Ierusalem quaerentes eum. 46. Et factum - est post dies tres, invenerunt eum in templo sedentem in mediis doctoribus et audientem eos et interrogantem eos. 47. Stupuerunt autem omnes hi audientes eum de sapientia et responsis eius. 48. Et videntes eum mirati - sunt, et dixit ad eum haec mater eius: puer, quid fecisti nobis sic? ecce, hic pater tuus et ego dolentes quaesivimus te. 49. Et dixit ad eos: quid, quod quaesivistis me? nonne scivistis, quod in his patris

---

2, 39. *allata*] Ulf. c. codd. ° τά, *bi vitoda* igitur pertinet ad *ustauhun*.

2, 40. *ahmins* — *handugeins*] spiritu impletus et sapientia, gr. πνεύματι πληρούμενον σοφίας. — *fullnands*] St. + *fulnands*.

2, 42. *tvalib vintruns*] duodecim hiemes, gr. ἐτῶν δώδεκα; uti dedimus legendum esse, iam Lye p. LXV indicavit, vid. M. 9, 20; cod. Arg. et editt. ‡ *tvalib vintrus*, Ih. Hz. ‡ *tvalibvintrus* et videtur Ih. pro adiectivo habuisse, sed vid. L. 8, 42. Ceterum ea synecdoches figura, qua usi in aestimanda aetate hiemes pro annis (partem pro toto) ponunt, Islandis cum Gothis communis est. — *þan*] verum, ° gr. omn., vid. ad 16, 23.

2, 43. *miþþane*] sic cod. Arg. et editt. pro *miþþanei*, vid. ad 10, 5. — *vissedun*] sciverunt, gr. ἔγνω; cod. Arg. ‡ *visedun*, quod quia hoc uno loco ita scribitur, formam rectam in textu ponere tutius nobis visum est.

2, 44. *hugjandona*] Ulf. ° δέ. — *ïna*] pr., gr. omn. ante *ïn*. — *ïn*] tert. in, ° gr.

2, 45. *ïna*] pr. eum, ° gr.

2, 46. *alh*] cod. Arg. ‡ *allh*.

2, 47. *ïs*] pr., J. St. ‡ *ïna*.

2, 48. *qaþ*] gr. post *ïs*.

50 meinis skulda visan. jah ïja ni froþun þamma vaurda. þatei rodida du ïm.
51 jah ïddja miþ ïm jah qam ïn nazaraiþ jah vas ufhausjands ïm jah aiþei ïs
52 gafastaida þo vaurda alla ïn hairtin seinamma. jah ïesus þaih frodein jah
3, 1 vahstau jah anstai at guþa jah mannam. ïn jera þan fimftataihundin þiudi-
nassaus teibairiaus kaisaris. raginondin puntiau peilatau ïudaia jah fidurra-
ginja þis galeilaias herodeis. filippauzuh þan broþrs ïs fidurraginja þis ïturaias
2 jah trakauneitidaus landis jah lysaniaus abeileni fidurraginja. at auhmistam
gudjam annin jah kajafin varþ vaurd guþs at ïohannen zaxarïins sunau ïn
3 auþidai. jah qam and allans gaujans ïaurdanaus merjands daupein ïdreigos du
4 fraleta fravaurhte. svasve gamelid ïst ïn bokom vaurde esaeïins praufetaus
qiþandins. stibna vopjandins ïn auþidai. manveid vig fraujins. raihtos vaur-
5 keiþ staigos ïs. all dalei usfulljada jah all fairgunje jah hlaine gahnaivjada
jah vairþiþ þata vraiqo du raihtamma jah usdrusteis du vigam slaihtaim.

---

mei debui esse? 50. Et ii non intellexerunt hoc verbum, quod locutus - est ad eos. 51. Et ivit cum iis et venit in Nazareth et fuit obediens iis et mater eius conservavit haec verba omnia in corde suo. 52. Et Iesus crevit sapientia et statura et gratia apud deum et homines. 3, 1. In anno autem quinto - decimo imperii Tiberii caesaris, procurante Pontio Pilato Iudaeam et tetrarchia huius Galilaeae Herodis, Filippi autem, fratris eius, tetrarchia huius Ituraeae et Traconitidis terrae et Lysaniae Abilenae tetrarchia; 2. sub summis sacerdotibus Anna et Cajafa factum - est verbum dei ad Iohannem, Zachariae filium, in deserto. 3. Et venit per omnes accolas Iordanis, nuntians baptismum poenitentiae ad remissionem peccatorum. 4. Sicut scriptum est in libris verborum Esaiae profetae dicentis: vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. 5. Omne vallium expletur et omne montium et collium humiliatur et fit hoc pravum ad rectum et aspredines ad vias planas.

2, 49. *skulda*] debui, gr. omn. δεῖ praesenti tempore.

2, 51. *þo vaurda*] gr. post *alla*.

3, 1. *fimftataihundin*] J. St. B. ‡ *fimftaihundin*, scilicet in cod. Arg. omissa syllaba *ta* supra lineam scripta est. — *fidurraginja — herodeis*] J. St. B. + *herodis*, Z. ‡ *herodei* (dativo); *fidurraginja* a nominativo sive *fidurragineis* sive *fidurragini* deducas, tetrarchiam, non tetrarcham significat, cui rei est argumento, quod in sequentibus genitivi *filippaus* et *lysaniaus* ponuntur, eaque est causa, cur pro *herodei*, cui similis dativi forma non amplius invenitur, *herodeis* scripsimus, sic Esd. 2, 33 *lyddomaeis*. In cod Arg. quid post *herodei* scriptum fuerit, deprehendere non potuimus, quamquam vestigium alicuius scripturae relictum est. Denique *fidurraginja* dativum ad nominativum *fidurragineis* (*ragineis* Mc. 15, 43. Rom. 11, 34. Skeir. 52, 11), quam *fidurragini* revocare maluimus, quia nomina appellativa saepius et personam et eius munus, officium, artem etc. significant; inter alia est *fauramaþleis* M. 9, 34 ἄρχων, Neh. 5, 14 ἡγεμονία (nisi forte ad similitudinem *fauragaggi* οἰκονομία L. 16, 2 nominativum *fauramaþli* statuis); *airus* L. 7, 24 legatus, 14, 32 legatio; sic *gaman* L. 5, 7 socius, Cor. 2, 13, 13 societas; cf. ad L. 19, 23. Verbi *staua* est alia ratio.

3, 2. *auhmistam gudjam*] summis sacerdotibus, gr. ἀρχιερέως; J. St. B. + *auhumistam* pro *auhmistam*. — *ïohannen*] St. ‡ *johannem*.

3, 5. *dalei*] pluralis genitivus pro usitato *dale*, cf. 5, 32 *fareisaiei* (idque reponendum est Skeir. 52, 9. vid. 34, 4), J. 11, 45. 12, 11 *ïudaiei*, L. 10, 5 *gardei* (vid. h. l.), *þizei* Mc. 14, 69 sq. *ïzei* J. 7, 50. vid. Grim. I. 36. —

6. 7 jah gasaiwiþ all leike nasein guþs. qaþ þan du þaim atgaggandeim manageim
daupjan fram sis. kuni nadre. was gataiknida ïzvis þliuhan faura þamma
8 anavairþin hatiza. vaurkjaiþ nu akran vairþata ïdreigos jah ni duginnaiþ
qiþan ïn ïzvis. attan aigum abraham. qiþa auk ïzvis. þatei mag guþ us stai-
9 nam þaim urraisjan barna abrahama. aþþan ju so aqizi at vaurtim bagme
ligiþ. all nu bagme unbairandane akran god usmaitada jah ïn fon galagjada.
10. 11 jah frehun ïna manageins qiþandans. an wa taujaima. andhafjands þan qaþ.
sa habands tvos paidos. gibai þamma unhabandin. jah saei habai matins.
12 samaleiko taujai. qemun þan motarjos daupjan jah qeþun du ïmma. laisari
13 wa taujaima. þaruh qaþ du ïm. ni vaiht ufar þatei garaid sijai ïzvis lausjaiþ.
14 frehun þan ïna jah þai militondans qiþandans. jah veis wa taujaima. jah
qaþ du ïm. ni mannanhun holoþ. ni mannanhun anamahtjaid jah valdaiþ

---

6. Et videt omne corporum salutem dei. 7. Dixit autem ad hos accedentes turbas baptizari a se: genus viperarum, quis ostendit vobis fugere ab hac futura ira. 8. Faciatis igitur fructum dignum poenitentiae et ne coeperitis dicere in vobis: patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quod potest deus e lapidibus his suscitare liberos Abrahamo. 9. Verum iam haec securis ad radices arborum iacet; omne igitur arborum non-ferentium fructum bonum exscinditur et in igne ponitur. 10. Et interrogarunt eum turbae dicentes: iam quid faciamus? 11. Respondens autem dixit: hic habens duas tunicas, det huic non-habenti, et qui habeat cibos, simile faciat. 12. Venerunt autem portitores baptizari et dixerunt ad eum: magister, quid faciamus? 13. Tunc dixit ad eos: ne quidquam super quod constitutum sit vobis exigatis. 14. Interrogarunt autem eum etiam hi militantes dicentes: et nos quid faciamus? et dixit ad eos, ne quemquam fraudetis, ne quemquam concutiatis et imperetis

---

þata] J. St. ‡ *þana.* — *usdrusteis*] J. St. B. ‡ ***usþrusteis.***

3, 8. *akran*] fructum, gr. *καρπούς*.

3, 9. *ju*] Ulf. c. cod. D. et verss. ° *καί*.

3, 10. *an*] J. St. ‡ *þan; an* in sententiis interrogativis respondet graeco *καί* 10, 29. 18, 26. J. 9, 36. (J. 18, 37 *an nuh* = *οὐκοῦν*).

3, 11. *qaþ*] dixit; temere faciunt, qui Ulf. *ἔλεγε* pro *λέγει* in cod. suo legisse dicunt, nam in narratione Gothum praeterito tempore uti solere ad M. 8, 20 monuimus; ceterum Ulf. ° *αὐτοῖς*.

3, 12. *þan*] Ulf. ° *καί*, sic Mc. 15, 40.

3, 14. *þai*] hi, Ulf. cum codd. legit *οἱ*. — ***ni mannanhun** anamahtjaid*] ne quemquam concutiatis; quum ea cum gr., qui hoc loco *μηδὲ συκοφαντήσητε* habent, non conveniant, Ulf. cum codd. *μηδένα ἀδικήσητε* legisse, sed alio loco posuisse, deinde autem *μηδὲ συκοφαντήσητε* omnino omisisse (cf. ad M. 5, 44), veri est persimile; aut quum *afholon* L. 19, 8 *συκοφαντεῖν* significet, fortasse pro *διασείσητε* legit *συκοφαντήσητε* (*καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· μηδένα ἀδικήσητε, μηδένα συκοφαντήσητε*); illud vero probabilius esse videtur. Ceterum pro *anamahtjaid* J. St. contra codicis Arg. auctoritatem *anamahtjaiþ*, cf. Maresh. h. l. — *valdaiþ*] imperetis, gr. omn. *ἀρκεῖσθε*, cuius verbi sensum glossa cod. Arg. *ganohidai sijaiþ* (sic, non uti Ih. Z. ‡ *sijuþ* ediderunt, in cod. Arg. aperte legitur) bene reddit, vid. Skeir. 49, 20 *managai ganohjands ïns vailaviznai* (multo satisfaciens eis victu), cf. Joh. 14, 8. Cor. 2, 12, 9. Secundum Mareshalli ingeniosam coniecturam Ulf. pro *ἀρκεῖσθε*, male fortasse scripto, legit *ἄρχετε*. — *annom*] id verbum viris doctis multas creavit difficultates; nam Ihrio Ulfil. illustr. p. 292 sq. probatum, Z. (male) in *launom*, Schmid Schwäbisch. Wörterb. p. 99 (omnino melius) in *asnom* (cf. *asneis μισθωτός, μίσθιος*) mutare volebant;

15 annom ïzvaraim. at venjandein þan allai managein jah þagkjandam allaim ïn
16 hairtam seinaim bi ïohannein. niu aufto sa vesi xristus. andhof þan ïohannes
allaim qiþands. ïk allis ïzvis vatin daupja. ïþ gaggiþ svinþoza mis. þizei ïk
ni ïm vairþs andbindan skaudaraip skohis ïs. sah ïzvis daupeiþ ïn ahmin
17 veihamma jah funin. habands vinþiskauron ïn handau seinai jah gahraineiþ
gaþrask sein jah briggiþ kaurn ïn bansta seinamma. ïþ ahana ïntandeiþ funin
18 unwapnandin. managuþ - þan jah anþar þrafstjands þiuþ spilloda managein.
19 ïþ herodes sa taitrarkes gasakans fram ïmma bi herodiadein qen broþrs ïs
20 jah bi alla. þoei gavaurhta ubila herodes. anaaiauk jah þata ana alla jah
21 galauk ïohannen ïn karkarai. varþ þan biþe daupida alla managein. jah at
22 ïesu ufdaupidamma jah bidjandin usluknoda himins. jah atïddja ahma sa
veiha leikis siunai sve ahaks ana ïna jah stibna us himina varþ qiþandei. þu
23 ïs sunus meins sa liuba. ïn þuzei vaila galeikaida. jah silba vas ïesus sve jere
þrijetigive uf gakunþai. svaei sunus munds vas ïosefis. sunaus heleis.

---

stipendiis vestris. 15. In sperante autem omni turba et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Iohanne, ne forte hic esset Christus. 16. Respondit autem Iohannes omnibus dicens: ego quidem vos aqua baptizo, verum vadit fortior me, cuius ego non sum dignus solvere corrigiam calcei eius; hic vos baptizat in spiritu sancto et igne. 17. Habens ventilabrum in manu sua et mundat aream suam et fert triticum in horreum suum, verum paleas comburit igne inexstinguibili. 18. Multum autem et aliud hortans laetum nunciavit populo. 19. Verum Herodes hic tetrarcha vituperatus ab eo de Herodiade, uxore fratris eius, et de omnibus, quae fecit mala Herodes. 20. Adiecit etiam hoc ad omnia et inclusit Iohannem in carcere. 21. Factum - est autem, quum baptizaret omnem turbam, et in Iesu baptizato et orante apertum - est coelum, 22. et descendit spiritus hic sanctus corporis specie, uti columba super eum, et vox e coelo facta - est dicens: tu es filius meus hic carus, in te - quo bene placui. 23. Et ipse fuit Iesus circiter annorum triginta sub manifestatione, sicut filius putatus fuit Iosefi, filii Helis,

---

sed Cor. 1, 9, 7 idem verbum eadem significatione iterum legitur.

3, 15. *at venjandein*] J. St. Z. ‡ ict. — *allai*] omni, ° gr. omn. — *ïohannein*] sic pro *ïohannen* hoc uno loco, cf. ad 3, 5. — *niu*] J. ‡ *uiu*.

3, 16. *þan*] autem, ° gr. omn. — *ïzvis*] pr., gr. omn. post *daupja*. — *ïk*] sec. ego, ° gr. omn.

3, 17. *jah*] fin. St. ‡ *jak*. — *bansta*] J. St. ‡ *banstan*. — *unwapnandin*] vid. ad Mc. 4, 7.

3, 18. *þan*] Ulf. utrum *μέν*, an *οὖν* omiserit, certo quidem dici non potest, nam *þan* utrumque significat, sed = *οὖν* praesertim in evangeliis; *μέν*, cui opponitur *ïþ* (*δέ*), tantummodo Cor. 1, 4, 10.

3, 20. *ïohannen*] B. ‡ *ïoaannen*.

3, 21. *daupida — managein*] baptizaret — turbam, exspectaveris secundum gr. omn. *daupjada alla managei*, idque sensui accommodatius esset, quam quod Ulf. dedit. — *alla*] J. St. ‡ *allama*. — *managein*] St. ‡ *mitoþim*. — *ïesu*] vid. ad. Mc. 10, 50. — *ufdaupidamma jah bidjandin*] J. St. ‡ *ufdaupidammai jah bidjandein*.

3, 23. *uf gakunþai*] J. St. B. Ih. ‡ ict. deinde nec Lyei coniectura *us gabaurþai*, nec Mareshalli *uf gagunþai* (quod Ih. in *uf gagunnai* mutari voluit) opus est; B. codicis lectionem recte interpretatur *sub manifestatione*, et Ulf. *ἀρχόμενος* legit, cuius participii ellipsin sua sententia explevit. Ceterum Ulf. c. codd. ° *ὤν*. —

24 sunaus matþatis. sunaus laivveis. sunaus mailkeis. sunaus jannins. sunaus
25 ïosefis. sunaus mattaþivis. sunaus ammons. sunaus naumis. sunaus aizleimis.
26 sunaus naggais. sunaus mahaþis. sunaus mattaþiaus. sunaus saimaieinis. sunaus
27 ïosefis. sunaus ïodins. sunaus ïohannins. sunaus resins. sunaus zauraubabilis.
28 sunaus salaþielis. sunaus nerins. sunaus mailkeins. sunaus addeins. sunaus
29 kosamis. sunaus airmodamis. sunaus heris. sunaus ïosezis. sunaus aileiaizairis.
30 sunaus ïoreimis. sunaus mattaþanis. sunaus laivveis. sunaus symaions. sunaus
31 ïudins. sunaus ïosefis. sunaus ïohannins. sunaus aileiakeimis. sunaus mailaia-
nis. sunaus maeinanis. sunaus mattaþanis. sunaus naþanis. sunaus daveidis.
32 sunaus ïaissaizis. sunaus obeidis. sunaus bauauzis. sunaus salmonis. sunaus
33 nahassonis. sunaus ameinadabis. sunaus aramis. sunaus aizoris. sunaus faraizis.
34 sunaus ïudins. sunaus ïakobis. sunaus ïsakis. sunaus abrahamis. sunaus þarins.
35 sunaus nakoris. sunaus sairokis. sunaus ragavis. sunaus falaigis. sunaus aibai-
36 ris. sunaus salamis. sunaus kaeinanis. sunaus arfaksadis. sunaus semis. sunaus
37 nauelis. sunaus lamaikis. sunaus maþusalis. sunaus ainokis. sunaus ïaredis.
38 sunaus maleilaielis. sunaus kaeinanis. sunaus ainosis. sunaus sedis. sunaus

---

24. filii Matthatis, filii Levvis, filii Melcis, filii Iannae, filii Iosefis, 25. filii Mattathii, filii Ammonis, filii Naumis, filii Ezlimis, filii Nangis, 26. filii Mahathis, filii Mattathii, filii Semeïnis, filii Iosefis, filii Iodae, 27. filii Iohannae, filii Resae, filii Zorobabilis, filii Salathielis, filii Nerae, 28. filii Melcinis, filii Addinis, filii Cosamis, filii Ermodamis, filii Heris, 29. filii Iosezis, filii Eliezeris, filii Iorimis, filii Mattathanis, filii Levvis, 30. filii Symeonis, filii Iudae, filii Iosefis, filii Iohannae, filii Eliacimis, 31. filii Meleanis, filii Maïnanis, filii Mattathanis, filii Nathanis, filii Davidis, 32. filii Iessezis, filii Obidis, filii Boozis, filii Salmonis, filii Nahassonis, 33. filii Aminadabis, filii Aramis, filii Ezoris, filii Farezis, filii Iudae, 34. filii Iacobi, filii Isacis, filii Abrahamis, filii Tharae, filii Nacoris, 35. filii Serocis, filii Ragavis, filii Falegis, filii Eberis, filii Salamis, 36. filii Caïnanis, filii Arfacsadis, filii Semis, filii Noelis, filii Lamecis, 37. filii Mathusalis, filii Enocis, filii Iaredis, filii Malileelis, filii Caïnanis, 38. filii Enosis, filii Sedis, filii

---

svaei] St. ‡ *sylei*. — *sunus*] gr. post *vas*. — *sunaus*] filii, gr. omn. τοῦ; sic vss. seqq.

3, 24. *laivveis*] St. ‡ *laiveis*; sic etiam vs. 29. — *jannins*] St. ‡ *ïannis*, Z. ‡ *ïannins*. — *ïosefis*] St. ‡ *ïosephis*, sic vs. 26 et 30.

3, 25. *aizleimis*] gr. Ἐσλί.

3, 27. *ïohannins*] St. ‡ *ïohannis*, nam proficiscitur *ïohannins* a nominativo *ïohanna*; sic vs. 30.

3, 28. *airmodamis*] gr. Ἐλμωδάμ.

3, 31. *mailaianis*] Z. ‡ *malaianis*; ceterum gr. omn. Μελεᾶ. — *sunaus*] tert., St. ‡ *sunans*, sic vs. 36.

3, 33. *aizoris*] gr. omn. Ἐσρώμ.

3, 34. *ïakobis*] St. ‡ *ïacobis*.

3, 35. *sairokis*] St. ‡ *saikoris*. — *falaigis*] gr. Φαλέκ.

3, 37. *ïaredis*] exspectaveris *ïaraidis*, quia gothicum *e* graeco η respondere solet, sed cf. *tertius* pro *tairtius*. — *maleilaielis*] J. St. ‡ *maleiaielis*.

4, 1 adamis. sunaus guþs. ïþ ïesus ahmins veihis fulls gavandida sik fram ïaur-
2 danau jah tauhans vas ïn ahmin ïn auþidai dage fidvortiguns fraisans fram
diabulau. jah ni matida vaiht ïn dagam jainaim jah at ustauhanaim þaim
3 dagam biþe gredags varþ. jah qaþ du ïmma diabulus. jabai sunaus sijais
4 guþs. qiþ þamma staina ei vairþai hlaibs. jah andhof ïesus viþra ïna qiþands.
gamelid ïst þatei ni bi hlaib ainana libaid manna ak bi all vaurde guþs.
5 jah ustiuhands ïna diabulaus ana fairguni hauhata ataugida ïmma allans þiu-
6 dinassuns þis midjungardis ïn stika melis. jah qaþ du ïmma sa diabulus. þus
giba þata valdufni þize allata jah vulþu ïze. unte mis atgiban ïst jah þis-
7 wammeh þei viljau giba þata. þu nu jabai ïnveitis mik ïn andvairþja mei-
8 namma. vairþiþ þein all. jah andhafjands ïmma ïesus qaþ. gamelid ïst. fraujan
9 guþ þeinana ïnveitais jah ïmma ainamma fullafahjais. þaþroh gatauh ïna ïn
ïairusalem jah gasatida ïna ana giblin alhs jah qaþ du ïmma. jabai sunus
10 sijais guþs. vairp þuk þaþro dalaþ. gamelid ïst auk þatei aggilum seinaim
11 anabiudiþ bi þuk du gafastan þuk. jah þatei ana handum þuk ufhaband. ei

---

Adamis, filii dei. 4, 1. Verum Iesus spiritu sancto plenus, convertit se a Iordane et ductus fuit in spiritu in desertum, 2. dies quadraginta tentatus a diabulo; et non edit quidquam in diebus illis et in consummatis his diebus deinde famelicus factus - est. 3. Et dixit ad eum diabulus: si filius sis dei, dic huic lapidi, ut fiat panis. 4. Et respondit Iesus ad eum dicens: scriptum est, quod non de pane solo vivit homo, sed de omni verborum dei. 5. Et educens eum diabulus in montem altum ostendit ei omnia regna huius mundi in momento temporis 6. et dixit ad eum hic diabulus: tibi do hoc imperium horum omne et gloriam eorum, nam mihi traditum est, et omni cui volo do hoc. 7. Tu igitur si adoras me in facie mea, fit tuum omne. 8. Et respondens ei Iesus dixit: scriptum est, dominum deum tuum adores et ei soli satisfacias. 9. Deinde duxit eum in Ierusalem et statuit eum in pinnam templi et dixit ad eum: si filius sis dei, iace te hinc deorsum, 10. scriptum est enim, quod angelis suis mandat de te ad servandum te 11. et quod in manibus te attollunt, ut

---

4, 2. *at ustauhanaim*] J. St. ‡ ict. — *þaim dagam*] his diebus, gr. omn. αὐτῶν.

4, 3. *diabulus*] J. St. B. + *diabulaus*. — *sunaus*] sic cod. Arg. St. B. Hz. Z. pro *sunus*, vid. ad Mc. 7, 32.

4, 5. *diabulaus*] sic cod. Arg. J. St. B. pro usitato *diabulus*, vid. ad vs. 3.

4, 6. *sa*] J. St. ° ‡. — *þize*] horum, ° gr. omn., vel potius ταύτην habent. — *þei*] notandus est hic locus, quia ex eo discimus errasse Grim. III. 19, 5 docentem, illud *þei* contractam esse formam ex *þatei*, neutro pronominis relativi, nam h. l. referendum est ad masculinum *þiswammeh* et *þammei* exspectaveris; sed potius contractum est *þei* ex *þatei*, particula relativa, idem quod *ei* valente et saepius pro pronomine relativo posita (cf. ad L. 1, 20): sic legimus Mc. 11, 23 *þiswazuh ei* pro *þiswazuh saei* (Mc. 4, 25) et saepius.

4, 7. *mik*] me, ° gr. omn.; B. haud ita recte putat esse glossam (?), nam *ïnveitan* non intransitivam habet significationem, qua graecum προσκυνεῖν gaudet.

4, 8. *ïesus qaþ*] ∾ gr. omn. excepto cod. 11 ap. Mi. — *ïnveitais*] gr. ante *fraujan*.

4, 9. *vairp*] J. St. ‡ *vairpi*.

4, 11. *handum*] J. St. ‡ *handun*. — *þuk ufhaband*] ∾ gr. omn. — *gastagqjais bi*] J. St. ‡ *gastagujaisei*, B. ‡ *gastagqjaisei*.

12 wan ni gastagqjais bi staina fotu þeinana. jah andhafjands qaþ ïmma ïesus.
13 þatei qiþan ïst. ni fraisais fraujan guþ þeinana. jah ustiuhands all fraistobnjo
14 diabulus afstoþ fairra ïmma und mel. jah gavandida sik ïesus ïn mahtai
15 ahmins ïn galeilaian. jah meriþa urrann and all gavi bisitande bi ïna. jah ïs
16 laisida ïn gaqumþim ïze mikilids fram allaim. jah qam ïn nazaraiþ. þarei
vas fodiþs. jah galaiþ ïnn bi biuhtja seinamma ïn daga sabbato ïn synago-
17 gein jah usstoþ siggvan bokos. jah atgibanos vesun ïmma bokos eisaeïins
18 praufetus jah uslukands þos bokos bigat stad. þarei vas gamelid. ahma frau-
jins ana mis. ïn þizei gasalboda mik du vaila merjan unledaim. ïnsandida mik
19 du ganasjan þans gamalvidans hairtin. merjan frahunþanaim fralet jah blin-
daim siun. fraletan gamaidans ïn gaþrafstein. merjan jer fraujins andanem.
20 jah faifalþ þos bokos jah usgibands andbahta gasat. jah allaim ïn þizai syna-
21 gogein vesun augona fairveitjandona du ïmma. dugann þan rodjan du ïm
22 þatei himma daga usfullnodedun mela þo ïn ausam ïzvaraim. jah allai alakjo

---

quando non offendas in lapide pedem tuum. 12. Et respondens dixit ei Iesus, quod dictum est: ne tentes dominum, deum tuum. 13. Et consummans omne tentationum diabulus discessit procul eo usque tempus. 14. Et convertit se Iesus in potentia spiritus in Galilaeam, et fama exiit per omnem regionem vicinorum de eo. 15. Et is docuit in conventibus eorum magnificatus ab omnibus. 16. Et venit in Nazareth, ubi fuit nutritus, et ivit intus secundum consuetudinem suam in die sabbati in synagogam et surrexit legere librum. 17. Et traditus fuit ei liber Isaïae profetae et evolvens hunc librum invenit locum, ubi fuit scriptum: 18. spiritus domini super me, propter quod unxit me ad laetum nuntiandum pauperibus, misit me ad sanandum hos contritos corde, 19. praedicare captivis remissionem et caecis visum, dimittere confractos in consolationem, praedicare annum domini acceptum. 20. Et complicuit hunc librum et tradens ministro sedit, et omnibus in hac synagoga fuerunt oculi intendentes ad eum. 21. Coepit autem loqui ad eos, quod hodierno die impleta-sunt scripta haec in auribus vestris. 22. Et omnes omnino

---

4, 13. *fraistobnjo*] J. St. *fraistubnjo*, frequentius quidem (M. 6, 13. L. 8, 13), sed cf. 7, 12 *vidovo*. 17, 13 *ushofon*. 20, 12 *vondon*. Mc. 10, 23 *faiho* pro *viduvo*, *ushofun*, *vundon*, *faihu*, cf. ad Mc. 9, 50. — *diabulus*] J. ‡ *diabolus*, St. ‡ *daibolaus*.

4, 16. *bi biuhtja*] St. ‡ ict. — *bokos*] librum, ° gr. omn.

4, 17. *praufetus*] vid. ad 1, 54.

4, 18. *du ganasjan — hairtin*] ad sanandum — corde, ° gr. — *gamalvidans*] Wachter Glossar. German. v. *Malmen* emendat *gamalmidans*, quae emendatio speciosior quam verior est, nam a *malan* (L. 17, 35) nascitur *malvjan*, sicuti *tundvjan* a *tandjan* (*tindan*), cf. alia in —*vjan* desinentia verba *balvjan*, *bandvjan*, *valvjan*, *skadvjan*.

4, 19. *frahunþanaim*] J. St. ‡ *frahunþanais*; Z. coniecturam suam *frabunþanaim* (saltem *frabundanaim*) nunc nemini probaverit, vid. Rom. 7, 23. Cor. 2, 10, 5. Philem. 23.

4, 20. *jah*] sec. et, ° gr. omn. praeter cod. x ap. Mi. — *þizai*] St. ‡ *tkizai*. — *vesun*] gr. post *augona*.

4, 21. *dugann*] editt. ‡ *dugan*; in cod. Arg. num geminata liquida scriptum fuerit, cognosci non potest, sed spatium videtur angustius esse, quam quod *nn* capere possit.

4, 22. *alakjo*] vid. ad Mc. 11, 32.

veitvodidedun ïmma jah sildaleikidedun bi þo vaurda anstais þo usgaggan-
23 dona us munþa ïs jah qeþun. niu sa ïst sunus ïosefis. jah qaþ du ïm. aufto
qiþiþ mis þo gajukon. þu leiki hailei þuk silban. wan filu hausidedum vaur-
24 þan ïn kafarnaum. tavei jah her ïn gabaurþai þeinai. qaþ þan. amen ïzvis
25 qiþa þatei ni ainshun praufete andanems ïst ïn gabaurþai seinai. aþþan bi
sunjai qiþa ïzvis þatei managos viduvons vesun ïn dagam heleïins ïn ïsraela.
þan galuknoda himins du jeram þrim jah menoþs saihs. sve varþ huhrus
26 mikils and alla airþa. jah ni du ainaihun þizo ïnsandiþs vas helias alja ïn
27 saraipta seidonais du qinon viduvon. jah managai þrutsfillai vesun uf hailei-
saiu praufetau ïn ïsraela. jah ni ainshun ïze gahrainids vas alja naiman sa
28 saur. jah fullai vaurþun allai modis ïn þizai synagogein hausjandans þata.
29 jah usstandandans uskusun ïmma ut us baurg jah brahtedun ïna und auh-
misto þis fairgunjis. ana þammei so baurgs ïze gatimrida vas. du afdrausjan
30. 31 ïna þaþro. ïþ ïs þairhleiþands þairh midjans ïns ïddja. jah galaiþ ïn kafar-
32 naum baurg galeilaias jah vas laisjands ïns ïn sabbatim. jah sildaleikidedun
33 bi þo laisein ïs. unte ïn valdufnja vas vaurd ïs. jah ïn þizai synagogein vas
34 manna habands ahman unhulþons unhrainjana jah ufhropida qiþands. let. wa

---

testati-sunt ei et mirati-sunt de his verbis gratiae his exeuntibus ex ore eius et dixerunt: nonne hic est filius Iosefi? 23. Et dixit ad eos: fortasse dicitis mihi hanc parabolam: tu medice, sana te ipsum, quam multum audivimus factum in Cafarnaum, fac etiam hic in patria tua. 24. Dixit autem: amen vobis dico, quod non unus profetarum acceptus est in patria sua; 25. at in veritate dico vobis, quod multae viduae fuerunt in diebus Heliae in Israële, quum clauderetur coelum ad annos tres et menses sex, ubi facta-est fames magna per omnem terram. 26. Et non ad unam harum missus fuit Helias, nisi in Sareptam Sidoniae ad mulierem viduam. 27. Et multi leprosi fuerunt sub Helisaeo profeta in Israële et non unus eorum mundatus fuit, nisi Neman hic Syrus. 28. Et pleni facti-sunt omnes ira in hac synagoga audientes hoc. 29. Et exsurgentes eiecerunt eum foras ex urbe et duxerunt eum usque summum huius montis, in quo haec urbs eorum aedificata fuit ad praecipitandum eum hinc. 30. Verum is transiens per medios eos ivit. 31. Et ivit in Cafarnaum, urbem Galilaeae, et fuit docens eos in sabbatis. 32. Et mirati-sunt de hac doctrina eius, nam in potestate fuit verbum eius. 33. Et in hac synagoga fuit homo habens spiritum daemonii impurum et exclamavit 34. dicens: sine! quid

---

4, 23. *þo*] hanc; errant qui Ulf. *ταύτην* omisisse dicunt. — *þu*] tu, ° gr. omn.

4, 24. *ïzvis*] gr. post *qiþa.*

4, 25. *þatei*] quod, ° gr. — *dagam*] J. St. ‡ *daga.* — *ïsraela*] J. ‡ *ïsrael.* — *jeram þrim*] J. St. B. ‡ *jeran þrin.*

4, 27. *haileisaiu*] sic cod. Arg.; J. St. ‡ *haileisand*, Hickes. coni. ‡ *haileisaia*, B. Z. ‡ *haileisaim.* — *naiman*] i. e. *Νεμάν* aut *Ναιμάν*, quum autem gr. omn. aut *Νεεμάν* aut *Ναιεμάν* legant, fortasse *naiaiman* legendum est, uti *gaiainna* (*γέεννα*), *baiailzaibul* (*Βεελζεβούλ*), cf. tamen *ïsak* pro *ïsaak* (*Ἰσαάκ*).

4, 29. *ut us*] J. St. B. ‡ *utun.* — *þaþro*] hinc, ° gr. omn.

4, 33. *unhrainjana*] impurum, referendum ad

uns jah þus ïesu nazorenu. qamt fraqistjan unsis. kann þuk was ïs. sa veiha
35 guþs. jah gawotida ïmma ïesus qiþands. afdobn jah usgagg us þamma. jah gavair-
pands ïna sa unhulþa ïn midjaim urrann af ïmma ni vaihtai gaskaþjands ïmma.
36 jah varþ afslauþnan allans jah rodidedun du sis misso qiþandans. wa vaurde
þata. þatei miþ valdufnja jah mahtai anabiudiþ þaim unhrainjam ahmam
37 jah usgaggand. jah usïddja meriþa fram ïmma and allans stadins þis bisun-
38 jane landis. usstandands þan us þizai synagogai galaiþ ïn gard seimonis.
svaihro þan þis seimonis vas anahabaida brinnon mikilai. jah bedun ïna bi
39 þo. jah atstandands ufar ïja gasok þizai brinnon. jah aflailot ïja. sunsaiv þan
40 usstandandei andbahtida ïm. miþþanei þan sagq sunno. allai sva managai sve
habaidedun siukans sauhtim missaleikaim brahtedun ïns at ïmma. ïþ ïs ain-
41 warjammeh ïze handuns analagjands gahailida ïns. usïddjedun þan jah un-
hulþons af managaim hropjandeins jah qiþandeins þatei þu ïs xristus sunus
guþs. jah gasakands ïm ni lailot þos rodjan. unte vissedun silban xristu ïna
42 visan. biþeh þan varþ dags. usgaggands galaiþ ana auþjana stad. jah mana-
geins sokidedun ïna jah qemun und ïna jah gahabaidedun ïna. ei ni afliþi
43 fairra ïm. þaruh ïs qaþ du ïm. þatei jah þaim anþaraim baurgim vaila mer-
44 jan ïk skal bi þiudangardja guþs. unte duþe mik ïnsandida. jah vas mer-

nobis et tibi, Iesu Nazorene? venisti perdere nos, nosco te, quis es; hic sanctus dei. 35. Et increpavit eum Iesus dicens: obmutesce et exi ex hoc! Et proiiciens eum hic daemon in mediis exiit ab eo, non quoquam nocens ei. 36. Et factum - est stupescere omnes et locuti - sunt ad se invicem dicentes: quid verborum hoc, quod cum potestate et potentia imperat his impuris spiritibus et exeunt? 37. Et exiit fama de eo per omnes locos huius circumiacentium regionis. 38. Surgens autem ex hac synagoga ivit in domum Simonis; socrus autem huius Simonis fuit detenta febri magna, et orarunt eum de ea. 39. Et adstans super eam increpavit hanc febrem, et dimisit eam. Statim autem surgens ministravit iis. 40. Dum autem occidit sol, omnes tam multi quam habuerunt aegrotos morbis variis, tulerunt eos ad eum; verum is unicuique eorum manus imponens sanavit eos. 41. Exierunt autem etiam daemones a multis clamantes et dicentes, quod tu es Christus, filius dei, et increpans eos non permisit eos loqui, nam sciverunt ipsum Christum eum esse. 42. Quum autem fieret dies, exiens ivit in desertum locum, et turbae quaesiverunt eum et venerunt ad eum et tenuerunt eum, ut non abiret procul iis. 43. Deinde is dixit ad eos, quod etiam his aliis urbibus laetum nuntiare ego debeo de regno dei, nam ideo me misit. 44. Et fuit praedi-

ahman (πνεῦμα); Goth. c. cod. D (ἀκάθαρτον); gr. reliqui ἀκαθάρτου, quod cum δαιμονίου (*unhulþons*) coniungendum est. — *hropida*] Ulf. c. cod. 33 ap. Griesb. ° φωνῇ μεγάλῃ, vid. Mc. 1, 23.

4, 34. *nazorenu*] vid. ad Mc. 1, 24.

4, 40. *sagq*] J. St. ‡ *sagu.* — *ainwarjammeh*] J. St. ‡ *ainwarjaneh*, Hz. ‡ *ainwarjameh.*

4, 41. *xristus*] Christus, ° gr. — *ïm*] iis, ° gr. omn. — *silban*] ipsum, ° gr. omn., sed Ulf. ea vocula graecum articulum reddere voluisse videtur.

4, 42. *afliþi*] J. St. ‡ *galaiþ.*

4, 43. *skal bi*] J. St. ‡ *skulda.*

5, 1 jands ïn synagogim galeilaias. jah varþ miþþanei managei anatramp ïna du
hausjan vaurd guþs. jah ïs silba vas standands newa saiva gainnesaraiþ
2 jah gasaw tva skipa standandona at þamma saiva. ïþ fiskjans afgaggandans
3 af ïm usþvohun natja. galaiþ þan ïn ain þize skipe. þatei vas seimonis. hai-
hait ïna aftiuhan fairra staþa leitil jah gasitands laisida us þamma skipa
4 manageins. biþeh þan gananþida rodjands qaþ du seimonau. brigg ana diu-
5 piþa jah athahid þo natja ïzvara du fiskon. jah andhafjands seimon qaþ du
ïmma. talzjand. alla naht þairharbaidjandans vaiht ni nemum. ïþ afar vaurda
6 þeinamma vairpam natja. jah þata taujandans galukun managein fiske filu
7 sve natja dishnaupnodedun ïze. jah bandvidedun gamanam. þoei vesun ïn
anþaramma skipa. ei atiddjedeina hilpan ïze. jah qemun jah gafullidedun ba
8 þo skipa sve sugqun. gaumjands þan seimon paitrus draus du knivam ïesuis
qiþands. bidja þuk. usgagg fairra mis. unte manna fravaurhts ïm. frauja.
9 sildaleik auk dishabaida ïna jah allans þans miþ ïmma ïn gafahis þize fiske.
10 þanzei gaunutun. samaleikoh þan jah ïakobau jah ïohannen sununs zaibaidaiaus.

---

cans in synagogis Galilaeae. 5, 1. Et factum-est, dum turba ursit eum ad audiendum verbum dei, et is ipse fuit stans prope mari Gennesareth 2. et vidit duo navigia stantia ad hoc mare, verum piscatores abeuntes ab iis laverunt retia. 3. Ivit autem in unum horum navigiorum, quod fuit Simonis; iussit eum reducere procul ripa paulum et sedens docuit ex hoc navigio turbas. 4. Quum autem cessaret loquens dixit ad Simonem: duc in altum et laxate haec retia vestra ad piscandum. 5. Et respondens Simon dixit ad eum: magister, totam noctem perlaborantes quidquam non cepimus, verum in verbo tuo iacimus retia. 6. Et hoc facientes concluserunt multitudinem piscium multum, ut retia disrumperentur eorum. 7. Et annuerunt sociis, qui fuerunt in altero navigio, ut accederent adiuvare eos; et venerunt et impleverunt ambo haec navigia, ut considerent. 8. Observans autem Simon Petrus cecidit ad genua Iesu dicens: oro te, exi procul me, nam homo peccaminosus sum, domine. 9. Stupor enim occupavit eum et omnes hos cum eo ob capturam horum piscium, quos ceperunt. 10. Similiter autem etiam Iacobum et Iohannem, filios Zebedaei,

---

5, 3. *galaiþ*] conscendit, gr. omn. ἐμβάς. — *aftiuhan*] gr. post *staþa*.

5, 4. *brigg*] St. ‡ *bring*. — *athahid*] J. St. ‡ *athaihid;* Ulf. χαλάσωμεν legisse, Griesb. falso adnotat.

5, 5. *þairharbaidjandans*] J. St. B. ‡ div., cf. 6, 12 *naht þairhvakands*. Cor. 1, 10, 1 *marein þairhïddjedun*. — *nemum*] St. ‡ *nemun*. — *vairpam*] iacimus, gr. χαλάσω.

5, 6. *sve — ïze*] ut retia disrumperentur eorum, gr. διεῤῥήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν; Goth. cum cod. D consentit, sed nescimus, an in eo αὐτῶν, in Griesb. adnotatione omissum, legatur.

5, 7. *þoei*] J. St. B. ‡ *þaci;* Ih. h. l. coniecit *þaiei*, sed Ulfil. illustr. p. 198 codicis Arg. lectionem defendit propterea, quod piscationi operam dantes utriusque sexus homines fuisse credibile sit; sed Goth. aliter scribere omnino non potuit, quia *gaman* genere est neutrum, vid. Cor. 2, 8, 23 *gaman mein*. — *sugqun*] Ulf. ° αὐτά.

5, 8. *bidja þuk*] oro te, ° gr.

5, 9. *þanzei*] quos, Ulf. pro ἧ, quod vulgo legitur, c. codd. B et D ὧν legit.

5, 10. *zaibaidaiaus*] J. ‡ *zabaidaiaus*. — *þaiei*] J. St. B. ‡ *þatei*, sic etiam vs. 29. — *fram himma nu*] Z. recte quidem monet *fram*

þaiei vesun gadailans seimona. jah qaþ du seimona ïesus. ni ogs þus. fram
11 himma nu manne siud nutans. jah gatiuhandans þo skipa ana airþa afleiþan-
12 dans allata laistidedun afar ïmma. jah varþ miþþanei vas ïs ïn ainai baurge.
jah sai. manna fulls þrutsfillis jah gasaiwands ïesu driusands ana andvairþi
13 bad ïna qiþands. frauja. jabai vileis. magt mik gahrainjan. jah ufrakjands handu
attaitok ïmma qiþands. viljau. vairþ hrains. jah suns þata þrutsfill aflaiþ af
14 ïmma. jah ïs faurbaud ïmma ei mann ni qeþi. ak gagg jah ataugei þuk
silban gudjin jah atbair ïmma fram þizai gahraineinai þeinai. þatei anabaud
15 moses du veitvodiþai ïm. usmernoda þan þata vaurd mais bi ïna. jah garun-
16 nun hiuhmans managai hausjon jah leikinon fram ïmma sauhte seinaizo. ïþ ïs
17 vas afleiþands ana auþidos jah bidjands. jah varþ ïn ainamma dage jah ïs
vas laisjands. jah vesun sitandans fareisaieis jah vitodalaisarjos. þaiei vesun
gaqumanai us allamma haimo galeilaias jah ïudaias jah ïairusaulymon. jah
18 mahts fraujins vas du hailjan ïns. jah sai. mans bairandans ana ligra mannan.
saei vas usliþa. jah sokidedun. waiva ïna ïnnatbereina jah galagidideina ïn

---

qui fuerunt socii Simoni, et dixit ad Simonem Iesus: ne time tibi, ab hodierno nunc hominum estis captores. 11. Et subducentes haec navigia ad terram, relinquentes omne secuti-sunt post eum. 12. Et factum-est, dum fuit is in una urbium, et ecce, homo plenus lepra et videns Iesum, cadens in faciem oravit eum dicens: domine, si vis, potes me mundare. 13. Et extendens manum attigit eum dicens: volo, fi mundus, et statim haec lepra abiit ab eo. 14. Et is interdixit ei, ut homini non diceret, sed vade et ostende te ipsum sacerdoti et offer ei pro hac purificatione tua, quod praecepit Moses ad testimonium iis. 15. Enuntiatum-est autem hoc verbum magis de eo et concurrerunt greges multi audire et sanari ab eo morbis suis. 16. Verum is fuit abiens in deserta et orans. 17. Et factum-est in uno dierum, et is fuit docens, et fuerunt sedentes Farisaei et legis-doctores, qui fuerunt congressi ex omni vicorum Galilaeae et Iudaeae et Ierusolyma, et potentia domini fuit ad sanandum eos. 18. Et ecce, homines portantes in lecto hominem, qui fuit paralyticus, et quaesiverunt, quomodo eum inferrent et ponerent in

---

himma ad reddendum graecum ἀπὸ τοῦ νῦν (J. 13, 9. 14, 7) suffecisse, sed egregie errat pergens, *fram nu* quoque dici posse; nam praepositiones adverbiis non iunguntur, nisi addito pronomine demonstrativo, vid. Cor. 2, 5, 16 *fram þamma nu.* 8, 13 *ïn þamma nu mela.* Ceterum codicis Arg. lectionem veram esse, e L. 1, 48. Skeir. 43, 17 *und hita nu* discimus. — *siud nutans*] estis captores, gr. omn. ἔσῃ ζωγρῶν; referente Zahnio Brix. habet *eritis captores*.

5, 15. *af*] St. ° ‡.

5, 14. *ïs*] J. St. ° ‡. — *gagg*] St. ‡ *gang*. — *ïmma*] sec. ei, ° gr. omn. — *þatei*] quod, gr. omn. καθώς.

5, 15. *mais*] gr. omn. ante *þata*. — *hausjon*] J. St. B. + *hausjan*; sic *hausjon* Mc. 4, 33. J. 6, 60. — *scinaizo*] St. ‡ *seinazo*.

5, 17. *vitodalaisarjos*] Z. ‡ div. — *þaiei*] J. St. ‡ *þaei*. — *gaqumanai*] congressi, gr. ἐληλυθότες; Ulf. c. codd. συνεληλυθότες legit, vid. J. 18, 20. Cor. 1, 14, 23. cf. Mc. 27, 17. L. 8, 4.

5, 18. *galagidideina*] J. St. *galagidedeina*, rectius quidem, sed vid. ad 8, 56.

19 andvairþja ïs. jah ni bigitandans. waiva ïnnatbereina ïna ïn manageins. usstei-
gandans ana hrot and skaljos gasatidedun ïna miþ þamma badja ïn midjaim
20 faura ïesua. jah gasaiwands galaubein ïze qaþ du þamma usliþin. manna.
21 afleitanda þus fravaurhteis þeinos. jah dugunnun þagkjan þai bokarjos jah
fareisaieis qiþandans. was ïst sa saei rodeiþ naiteinins. was mag afletan fra-
22 vaurhtins alja ains guþ. ufkunnands þan ïesus mitonins ïze andhafjands qaþ
23 du ïm. wa biþagkeiþ ïn hairtam ïzvaraim. waþar ïst azetizo qiþan. afletanda
24 þus fravaurhteis þau qiþan. urreis jah gagg. ïþ þan ei viteid þatei valdufni
habaid sa sunus mans ana airþai afletan fravaurhtins. qaþ du þamma usliþin.
du þus qiþa. urreis jah ushafjands þata badi þeinata gagg ïn gard þeinana.
25 jah sunsaiv usstandands ïn andvairþja ïze ushafjands. ana þammei lag. galaiþ
26 ïn gard seinana mikiljands guþ. jah usfilmei dissat allans jah mikilidedun guþ
jah fullai vaurþun agisis qiþandans. þatei gasaiwam vulþaga himma daga.
27 jah afar þata usïddja jah gasaw motari namin laivvi sitandan ana motastada
28 jah qaþ du ïmma. laistei afar mis. jah bileiþands allaim usstandands ïddja
29 afar ïmma. jah gavaurhta dauht mikila laivveis ïmma ïn garda seinamma.

---

facie eius. 19. Et non invenientes, quomodo inferrent eum ob turbam, adscendentes in tectum per tegulas posuerunt eum cum hoc lecto in mediis coram Iesu. 20. Et videns fidem eorum dixit ad hunc paralyticum: homo, remittuntur tibi peccata tua. 21. Et coeperunt cogitare hi scribae et Farisaei dicentes: quis est hic, qui loquitur blasphemias? quis potest remittere peccata, nisi unus deus? 22. Cognoscens autem Iesus cogitationes eorum, respondens dixit ad eos: quid cogitatis in cordibus vestris? 23. Utrum est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, an dicere, surge et vade. 24. Verum autem ut sciatis, quod potestatem habet hic filius hominis in terra remittere peccata, dixit ad hunc paralyticum: ad te dico, surge et tollens hunc lectum tuum vade in domum tuam. 25. Et statim exsurgens in facie eorum tollens, in quo iacuit, ivit in domum suam magnificans deum. 26. Et stupor prehendit omnes, et magnificarunt deum et pleni facti - sunt timore dicentes: quod videmus mirabilia hodierno die. 27. Et post hoc exiit et vidit portitorem, nomine Levvi, sedentem ad telonium et dixit ad eum: sequere post me. 28. Et relinquens omnia surgens ivit post eum. 29. Et fecit coenam magnam Levvi ei in domo sua

---

5, 19. *waiva*] quomodo, gr. ποίας, Ulf. fortasse c. codd. πῶς legit. — *gasatidedun*] J. St. ‡ *gasandidedun*. — *midjaim*] J. St. B. ‡ *midjan*.

5, 20. *du — usliþin*] ad hunc paralyticum, ° gr. — *afleitanda*] J. St. + *afletanda*.

5, 21. *fareisaieis*] J. ‡ *fareisaeis*. — *ains*] ea vocula quum et graeco εἷς et μόνος respondeat, cum Griesb., Ulf. εἷς legisse, periculosius est contendere.

5, 22. *hairtam ïzvaraim*] J. St. ‡ *hairtan ïzvaramma*.

5, 23. *waþar*] utrum, Ulf. accuratius quam gr. τί, sic 7, 42. — *azetizo*] J. St. B. + *azeitizo*. — *fravaurhteis*] Ulf. c. codd. ° σοῦ (*þeinos*).

5, 24. *ïþ þan ei*] editt. ‡ *ïþ þanei*, vid. M. 27, 46. cf. *jah þan* L. 17, 3. J. 6, 51. all. cf. ad M. 25, 40. — *viteid*] J. St. + *viteiþ*, sic etiam *habaiþ* pro *habaid*. — *sa*] J. St. ° +.

5, 28. *ïddja*] cod. Arg. marg. *laistida* (secutus est).

jah vas managei motarje mikila jah anþaraize. þaiei vesun miþ ïm anakumb-
30 jandans. jah birodidedun bokarjos ïze jah fareisaieis du siponjam ïs qiþan-
31 dans. duwe miþ þaim motarjam jah fravaurhtaim matjid jah drigkid. jah
andhafjands ïesus qaþ du ïm. ni þaurbun hailai leikeis ak þai unhailans.
32. 33 ni qam laþon garaihtans ak fravaurhtans ïn ïdreiga. ïþ eis qeþun du ïmma.
duwe siponjos ïohannes fastand ufta jah bidos taujand samaleiko jah farei-
34 saiei. ïþ þai þeinai siponjos matjand jah drigkand. þaruh ïs qaþ du ïm. ni
35 magud sununs bruþfadis. unte sa bruþfads miþ ïm ïst. gataujan fastan. aþþan
qimand dagos. jah þan afnimada af ïm sa bruþfads jah þan fastand ïn jai-
36 naim dagam. qaþuh þan jah gajukon du ïm. þatei ainshun plat snagins niujis ni
lagjid ana snagan fairnjana. aiþþau jah sa niuja aftaurnid jah þamma fairnjin
37 ni gatimid þata af þamma niujin. jah ainshun ni giutid vein niujata ïn balgins
fairnjans. aiþþau distairid þata niujo vein þans balgins jah silbo usgutniþ jah
38 þai balgeis fraqistnand. ak vein juggata ïn balgins niujans giutand jah bajoþs
39 gafastanda. jah ainshun driggandanę fairni. ni suns vili jugg. qiþiþ auk. þata

---

et fuit turba portitorum magna et aliorum, qui fuerunt cum iis accumbentes. 30. Et murmurarunt scribae eorum et Farisaei ad discipulos eius dicentes: cur cum his portitoribus et peccatoribus editis et bibitis. 31. Et respondens Iesus dixit ad eos: non indigent sani medici, sed hi insani. 32. Non veni vocare iustos, sed peccatores in poenitentiam. 33. Verum ii dixerunt ad eum: cur discipuli Iohannis ieiunant saepe et preces faciunt, similiter etiam Farisaeorum, verum hi tui discipuli edunt et bibunt. 34. Tunc is dixit ad eos: non potestis filios sponsi, donec hic sponsus cum iis est, facere ieiunare; 35. at veniunt dies, et quum aufertur ab iis hic sponsus, et tum ieiunant in illis diebus. 36. Dixit autem etiam parabolam ad eos, quod unus assumentum vestimenti novi non ponit in vestimento vetere, alioquin etiam hoc novum rumpit et huic veteri non convenit hoc ab hoc novo. 37. Et unus non fundit vinum novum in utres veteres, alioquin disrumpit hoc novum vinum hos utres et ipsum effunditur et hi utres perduntur. 38. Sed vinum novum in utres novos fundunt, et ambo conservantur. 39. Et unus bibentium vetus, non statim vult novum, dicit enim: hoc

---

5, 29. *þaiei*] vid. ad vs. 10.

5, 30. *matjid jah drigkid*] ea quum aut *editis et bibitis* aut *edit et bibit* verti possint, Zahnio Glossar. p. 182 Ulf. cum verss. ἐσθίει καὶ πίνει ex Mc. 2, 16 legisse probabile videtur; hoc recte; sed quod cod. D etiam, in quo ἐσθίεται καὶ πίνεται legitur, illius lectionis testem adducit, erravit, nam hanc codicis lectionem corruptam pro ἐσθίετε καὶ πίνετε esse, nihil certius est.

5, 33. *fareisaiei*] pro *fareisaie*, vid. ad 3, 5; J. ‡ *fareisaei*, B. + *fareisaieis*. — *siponjos*] sec. discipuli, ° gr. omn., Ulf. c. verss.

5, 34. *ïs*] J. St. B. + *ïesus*, vid. ad Mc. 1, 42. — *ïst*] J. St. ‡ *ïs*.

5, 35. *jah*] sec. et, ° gr.; abundat alterutrum *jah* et ex margine, ubi ex alio cod. positum erat, alteri loco illatum esse videtur, delendum igitur est aut h. l. aut supra; cf. ad J. 13, 29. 18, 31. Cor. 1, 15, 19.

5, 36. *þan*] St. ‡ *tan*. — *plat*] J. St. ‡ *naat*. — *aiþþau*] St. ‡ *aihþau*. — *gatimid*] Ulf. c. codd. ° ἐπίβλημα.

5, 38. *giutand*] fundunt, gr. βλητέον; sic Mc. 2, 22.

5, 39. *driggandane*] sic cod. Arg. et ita qui-

6, 1 fairnjo batizo ïst. jah varþ ïn sabbato anþaramma frumin gaggan ïmma þairh
atisk. jah raupidedun ahsa siponjos ïs jah matidedun bnauandans handum.
2 ïþ sumai fareisaie qeþun du ïm. wa taujid. þatei ni skuld ïst taujan ïn sab-
3 bato dagam. jah andhafjands viþra ïns ïesus qaþ. ni þata ussuggvud. þatei
4 gatavida daveid. þan gredags vas. silba jah þaiei miþ ïmma vesun. waiva
ïnngalaiþ ïn gard guþs jah hlaibans faurlageinais usnam jah matida jah gaf
þaim miþ sis visandam. þanzei ni skuld ïst matjan nibai ainaim gudjam.
5 jah qaþ du ïm. þatei frauja ïst sa sunus mans jah þamma sabbato daga.
6 jah varþ þan ïn anþaramma daga sabbato galeiþan ïmma ïn synagogein jah
7 laisjan. jah vas jainar manna. jah handus ïs so taihsvo vas þaursus. vitaidedun-
uh þan þai bokarjos jah fareisaieis. jau ïn sabbato daga leikinodedi. ei bige-
8 teina til du vrohjan ïna. ïþ ïs vissuh mitonins ïze jah qaþ du þamma mann
þamma þaursja habandin handu. urreis jah stand ïn midjaim. þaruh ïs urrei-
9 sands gastoþ. qaþ þan ïesus du ïm. fraihna ïzvis. wa skuld ïst sabbato dagam.
10 þiuþ taujan þau unþiuþ taujan. saivala ganasjan þau usqistjan. jah ussaiwands
allans ïns qaþ du ïmma. ufrakei þo handu þeina. þaruh ïs ufrakida. jah

---

vetus melius est. 6, 1. Et factum-est in sabbato secundo primo ire ei per satum, et vellerunt aristas discipuli eius et ederunt conterentes manibus. 2. Verum quidam Farisaeorum dixerunt ad eos: quid facitis, quod non fas est facere in sabbati diebus? 3. Et respondens ad eos Iesus dixit: non hoc legistis, quod fecit David, quum famelicus esset, ipse et qui cum eo fuerunt? 4. quomodo introiit in domum dei et panes propositionis sumsit et edit et dedit his cum eo exsistentibus, quos non fas est edere, nisi unis sacerdotibus. 5. Et dixit ad eos, quod dominus est hic filius hominis et huic sabbati diei. 6. Et factum-est autem in alio die sabbati ire ei in synagogam et docere, et fuit illic homo, et manus eius haec dextra fuit arida. 7. Observarunt autem hi scribae et Farisaei, an in sabbati die sanaret, ut invenirent facultatem ad accusandum eum. 8. Verum is scivit cogitationes eorum et dixit ad hunc hominem hunc aridam habentem manum: surge et sta in mediis! Tunc is surgens stetit. 9. Dixit autem Iesus ad eos: interrogo vos, quid fas est sabbati diebus, bene facere, an male facere, animam servare an perdere? 10. Et adspiciens omnes eos dixit ad eum: protende hanc manum tuam! Tunc is protendit, et

---

dem, ut syllaba *drig* sit ultima plagulae, reliqua verbi pars *gandane* in sequente plagula scripta sit; Ih. Z. + *driggkandane;* uti in cod. Arg. h. l. sic etiam Eph. 5, 18 legitur. — *fairni*] J. St. ‡ *fairnji.* — *qiþiþ*] J. ‡ *qiþ.* — *fairnjo*] J. St. B. ‡ *fairnji.*

6, 1. *ahsa*] gr. omn. post *ïs.*

6, 2. *sabbato dagam*] editt. ut semper ‡ ict., vid. vs. 6 *daga sabbato.*

6, 3. *ïesus qaþ*] ∾ gr.

6, 4. *gaf*] Ulf. c. codd. et verss. ° *καί.* — *visandam*] exsistentibus, ° gr. omn., Ulf. ex Mc. 2, 26.

6, 7. *til du vrohjan*] facultatem ad accusandum pro gr. *κατηγορίαν*; haud ita recte Griesb. statuit, Ulf. *κατηγορεῖν* legisse.

6, 10. *ufrakida*] protendit, gr. *ἐποίησεν.*

11 gastoþ so handus ïs svasve so anþara. ïþ eis fullai vaurþun unfrodeins jah
12 rodidedun du sis misso. wa tavidideina þamma ïesua. jah varþ ïn dagam
þaim ei usïddja ïesus ïn fairguni bidjan jah vas naht þairhvakands ïn bidai
13 guþs. jah biþe varþ dags atvopida siponjans seinans jah gavaljands us ïm
14 tvalib. þanzei jah apaustuluns namnida. seimon. þanei jah namnida paitru.
15 jah andraian broþar ïs. ïakobu jah ïohannen. filippu jah barþulomaiu. maþ-
þaiu jah þoman. ïakobu þana alfaius jah seimon þana haitanan zeloten.
16. 17 ïudan ïakobaus jah ïudan ïskarioten. saei jah varþ galevjands ïna. jah atgag-
gands dalaþ miþ ïm gastoþ ana stada ïbnamma jah hiuma siponje ïs jah
hansa mikila manageins af allamma ïudaias jah ïairusalem. jah þize faur
18 marein tyre jah seidone jah anþaraizo baurge. þaiei qemun hausjan ïmma
jah hailjan sik sauhte seinaizo. jah þai anahabaidans fram ahmam unhrainjaim
19 jah gahailidai vaurþun. jah alla managei sokidedun attekan ïmma. unte mahts
20 af ïmma usïddja jah ganasida allans. jah ïs ushafjands augona seina du sipon-
jam seinaim qaþ. audagai jus unledans ahmin. unte ïzvara ïst þiudangardi

---

stetit haec manus eius, sicut haec altera. 11. Verum ii pleni facti-sunt insipientia et locuti-sunt ad se invicem, quid facerent huic Iesu. 12. Et factum-est in diebus his, ut exiret Iesus in montem orare et fuit noctem pervigilans in prece dei. 13. Et quum fieret dies, advocavit discipulos suos et eligens ex iis duodecim, quos etiam apostulos vocavit, 14. Simonem, quem etiam vocavit Petrum, et Andream, fratrem eius, Iacobum et Iohannem, Filippum et Barthulomaeum, 15. Maththaeum et Thomam, Iacobum hunc Alfaei et Simonem hunc vocatum Zeloten, 16. Iudam Iacobi et Iudam Iscarioten, qui etiam factus-est tradens eum. 17. Et iens deorsum cum iis stetit in loco plano et grex discipulorum eius et cohors magna populi ab omni Iudaea et Ierusalem et horum praeter mare Tyrorum et Sidonorum et aliarum urbium, 18. qui venerunt audire eum et sanare se morbis suis, et hi vexati a spiritibus impuris et sanati facti-sunt. 19. Et omnis turba quaesiverunt attingere eum, nam potentia ab eo exiit et sanavit omnes. 20. Et is extollens oculos suos ad discipulos suos dixit: beati vos pauperes spiritu, nam vestrum est regnum

---

6, 11. *tavidideina*] J. St. rectius *tavidedeina*, sed vid. ad 8, 56. — *þamma*] vid. ad Mc. 15, 15.

6, 12. *ei usïddja*] ut exiret, gr. ἐξῆλθεν omissa particula; Ulf. sequitur libros, qui ἐξελθεῖν αὐτόν habent, cf. 8, 1. — *ïesus*] J. St. B. + *ïs*, vid. ad Mc. 1, 42. — *þairhvakands*] cod. Arg. ‡ *þairvakands*, vid. ad M. 5, 15.

6, 13. *ïm*] J. St. ‡ *ïn*, sic v. 39.

6, 15. *maþþaiu*] vid. ad M. 9, 9.

6, 16. *ïna*] eum, ° gr. omn.

6, 17. *atgaggands*] cod. Arg. ‡ *atgaggaggands*, cf. ad Cor. 2, 10, 12. — *hiuma*] sic editt. cum cod. Arg. h. l. et 8, 4 pro *hiuhma*, vid. ad M. 5, 15. — *faur marein*] J. St. Z. ‡ ict. — *jah — baurge*] et aliarum urbium, ° gr. omn.; sine dubio ea verba ex cod., qui pro Ἱερουσαλὴμ — Σιδῶνος habebat ἄλλων πόλεων, in margine posita, qui codicem argenteum scripsit, in textum intulit.

6, 20. *siponjam seinaim*] J. St. ‡ *siponje seinai*, B. ‡ *siponje seinaize;* in cod. Arg. quid scriptum fuerit, cognosci hodie non potest, quod cum Ih. dedimus, constructio postulat praepositionis *du*. — *jus*] vos, gr. οἱ, sic Ulf. pronomen personale vocativo addere solet, ubi Graeci articulo utuntur, vid. M. 6, 11 *atta unsar þu ïn himinam*. 7, 23. Mc. 9, 25. L. 4, 23. 6, 25. Eph. 6, 9;

21 himine. audagai jus gredagans nu. unte sadai vairþiþ. audagai jus gretandans
22 nu. unte ufhlohjanda. audagai sijuþ. þan fijand ïzvis mans jah afskaidand
ïzvis jah ïdveitjand jah usvairpand namin ïzvaramma sve ubilamma ïn su-
23 naus mans. faginod ïn jainamma daga jah laikid. unte sai. mizdo ïzvara
24 managa ïn himinam. bi þamma auk tavidedun praufetum attans ïze. aþþan
25 vai ïzvis þaim gabeigam. unte ju habaid gaþlaiht ïzvara. vai ïzvis jus sadans
nu. unte gredagai vairþiþ. vai ïzvis jus hlahjandans nu. unte gaunon jah
26 gretan duginnid. vai þan vaila ïzvis qiþand allai mans. samaleiko allis tavi-
27 dedun galiugapraufetum attans ïze. akei ïzvis qiþa þaim hausjandam. frijod þans
28 hatandans ïzvis. vaila taujaid þaim fijandam ïzvis. þiuþjaiþ þans fraqiþandans
29 ïzvis. bidjaid fram þaim anamahtjandam ïzvis. þamma stautandin þuk bi
kinnu galevei ïmma jah anþara. jah þamma nimandin af þus vastja jah

---

coelorum; 21. beati vos famelici nunc, nam saturi fitis; beati vos flentes nunc, nam exhilaramini; 22. beati estis, quum odiunt vos homines et separant vos et exprobrant et eiiciunt nomen vestrum uti malum ob filium hominis. 23. Gaudete in illo die et exsultate, nam ecce, merces vestra multa in coelis; secundum hoc enim fecerunt profetis patres eorum. 24. At vae vobis his divitibus, nam iam habetis consolationem vestram; 25. vae vobis, vos saturi nunc, nam famelici fitis; vae vobis, vos ridentes nunc, nam lugere et flere incipitis; 26. vae quum bene vobis dicunt omnes homines, similiter enim fecerunt falsis-profetis patres eorum. 27. Sed vobis dico his audientibus: amate hos odientes vos, bene facite his odientibus vos, 28. benedicite his maledicentibus vobis, orate pro his violentantibus vos. 29. Huic percutienti te in maxillam, trade ei etiam alteram, et huic sumenti a te vestem, etiam

---

morem Graecorum raro imitatur: Mc. 15, 29 sq. *o sa gatairands þo alh nasei þuk!* aut L. 9, 41 *o kuni!* saepius omittit pronomen, ut Mc. 10, 47. L. 8, 54. J. 19, 3; aut interiectionem, ut Rom. 9, 20 *manna!* — *ahmin*] spiritu, ° gr.; J. St. addit + *nu.* — *himine*] coelorum, gr. omn. θεοῦ.

6, 21. fin. J. St. signum lacunae post *ufhlohjanda* ponunt, sed in cod. Arg. nihil additur; illi viri docti in errorem sunt inducti, quod in extrema lineae parte librarius nihil scripsit (id quod saepius factum esse vidimus) et quae literae exstare videntur, eae ex aversa parte plagulae pervaserunt.

6, 22. *sijuþ*] Hz. ° ‡. — *fijand*] J. St. ‡ *fijond.* — *jah*] pr., Ulf. ° ὅταν.

6, 23. *laikid*] J. St. B. ‡ *laikod.* — *himinam*] coelis, gr. οὐρανῷ. — *praufetum*] sic cod. Arg.; J. St. B. ‡ *praufetun.*

6, 24. *ju*] iam, ° gr. omn.; J. St. + *nu.* — *gaþlaiht*] J. ‡ *gaþrafst*, St. ‡ *gaþod* et pro eo Glossar. p. 56 ‡ *gadaliþ*, Z. inepte *laþon* proponit, quod verbum h. l. sensum vix tolerabilem praebet; in cod. Arg. legitur, quod B. dedit, vid. etiam Cor. 2, 1, 3 sqq. 7, 4. 7.

6, 25. *sadans*] St. ‡ *sandans.* — *nu*] pr. nunc, ° gr. — *duginnid*] incipitis, ° gr. omn.; Ulf. ad indicandum tempus futurum addidit; pro eo tempore, quo eius lingua caret, praesens ponere solet, sed aliquoties illum defectum ita explet, ut circumscriptione quadam utatur, additis verbis praeter *duginnan* etiam *haban* (habere), *skulan* (debere), *munan* (cogitare), *sik skaftjan* (praeparare).

6, 26. *allai*] omnes, ° gr.

6, 27. *fijandam*] cod. Arg. marg. *hatjandam* (odientibus); erravit autem librarius, nam signum glossae non verbo *fijandam*, ad quod pertinet glossa, sed verbo *hatandans* adpinxit.

6, 28. *fram*] vid. ad 2, 24.

6, 29. *ïmma*] ei, ° gr.

30 paida ni varjais. wammeh þan bidjandane þuk gif jah af þamma nimandin
31 þein ni lausei. jah svasve vileid ei taujaina ïzvis mans jah jus taujaid ïm
32 samaleiko. aþþan jabai frijod þans frijondans ïzvis. wa ïzvis laune ïst. jah
33 auk þai fravaurhtans þans frijondans sik frijond. jah jabai þiuþ taujaid þaim
þiuþ taujandam ïzvis. wa ïzvis laune ïst. jah auk þai fravaurhtans þata samo
34 taujand. jah jabai leiwid. fram þaimei veneid andniman. wa ïzvis laune ïst.
35 jah auk fravaurhtai fravaurhtaim leiwand. ei andnimaina samalaud. sveþauh
frijod þans fijands ïzvarans. þiuþ taujaid jah leiwaid ni vaihtais usvenans.
jah vairþiþ mizdo ïzvara managa jah vairþiþ sunjus hauhistins. unte ïs gods
36 ïst þaim unfagram jah unseljam. vairþaid bleiþjandans svasve jah atta ïzvar
37 bleiþs ïst. jah ni stojid. ei ni stojaindau. ni afdomjaid jah ni afdomjanda.
38 fraletaid jah fraletanda. gibaid jah gibada ïzvis. mitads goda jah ufarfulla jah
gavigana jah ufargutana gibada ïn barm ïzvarana. þizai auk samon mitadjon.
39 þizaiei mitid. mitada ïzvis. qaþuh þan gajukon ïm. ïbai mag blinds blindana
40 tiuhan. niu bai ïn dal gadriusand. nist siponeis ufar laisari seinana. ïþ gaman-

---

tunicam ne prohibeas. 30. Cuique autem orantium te da et ab hoc sumente tuum ne exige. 31. Et sicut vultis, ut faciant vobis homines, etiam vos faciatis iis similiter. 32. At si amatis hos amantes vos, quid vobis mercedum est? et enim hi peccatores hos amantes se amant. 33. Et si bene faciatis his bene facientibus vobis, quid vobis mercedum est? et enim hi peccatores hoc ipsum faciunt. 34. Et si commodatis, a quibus speratis accipere, quid vobis mercedum est? et enim peccatores peccatoribus commodant, ut accipiant aequale. 35. Verumtamen amate hos inimicos vestros, bene facite et commodate non quidquam exspectantes, et fit merces vestra multa et fitis filii summi, nam is bonus est his inutilibus et malis. 36. Fiatis misericordes, sicut etiam pater vester misericors est; 37. et ne iudicate, ut non iudicemini; ne condemnetis et non condemnamini; absolvatis et absolvimini. 38. Detis et datur vobis; mensura bona et superplena et concussa et superfusa datur in sinum vestrum, hac enim ipsa mensura, qua mensuratis, mensuratur vobis. 39. Dixit autem parabolam iis: num potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadunt? 40. Non - est discipulus super magistrum suum, verum para-

---

6, 32. *aþþan*] at, gr. omn. *καί*.

6, 34. *þaimei*] J. St. B. Hz. + *þammei*.

6, 35. *ïzvarans*] Ulf. ° *καί*. — *jah*] tert., Z. ‡ *ja*. — *unfagram*] J. St. ‡ *unfairam*.

6, 36. *vairþaid*] Ulf. c. codd. ° *οὖν*. — *svasve*] cod. Arg. ‡ *svave*. — *ïzvar*] J. St. ‡ *ïzvara*.

6, 37. *ei*] ut, gr. *καί*; sed vid. ad J. 16, 17.

6, 38. *jah*] sec. et, ° gr. — *ufarfulla*] superplena, gr. *πεπιεσμένον*, cui quum gothicum verbum non satis respondeat, Ulfilam *περισσὸν* legisse B. suspicatur. — *gibada*] sec. datur, gr. omn. *δώσουσι*, cf. vs. 44. — *mitid*] sic e B. coniectura, Ih. etiam (in adnotatione ad Hz.) probata, dedimus; cod. Arg. et editt. ‡ *mitad*; librarius sequenti *mitada* in errorem inductus esse videtur.

6, 39. *þan*] St. ‡ *tan*. — *ïm*] J. St. ‡ *ïn*. — *dal gadriusand*] editt. ‡ *dalga driusand*, vid. ad Mc. 12, 1.

6, 40. *gamanvids*] J. St. ‡ *gaustaujane manvids*, B. ‡ *ga ustaujane manvids*; cod. Arg. *gamanvids* et in marg. *ustauhans* (perfectus), quod quum iam B. legerit et evidenter scriptum sit, Ihrium miramur dicere, in cod. *ustaubans* legi.

41 vids warjizuh vairþai sve laisaris ïs. aþþan wa gaumeis gramsta ïn augin
42 broþrs [þeinis. ïþ anza ïn þeinamma augin ni gaumeis. aiþþau waiva magt
qiþan du broþr þeinamma. broþar let. ïk usvairpa gramsta þamma ïn augin
þeinamma. silbà ïn augin þeinamma anza ni gaumjands. liuta. usvairp faur-
þis þamma anza us augin þeinamma. jah þan gaumjais usvairpan gramsta
43 þamma ïn augin broþrs þeinis. ni auk ïst bagms gods taujands akran ubil.
44 nihþan bagms ubils taujands akran god. warjizuh raihtis bagme us svesamma
akrana uskunþs ïst. ni auk us þaurnum lisanda smakkans. nihþan us aiwa-
45 tundjai trudanda veinabasja. þiuþeigs manna us þiuþeigamma huzda hairtins
seinis usbairid þiuþ. jah ubils manna us ubilamma huzda hairtins seinis
46 usbairid ubil. uzuh allis ufarfullein hairtins rodeid munþs ïs. aþþan wa mik
47 haitid. frauja frauja. jah ni taujid. þatei qiþa. wazuh sa gaggands du mis
jah hausjands vaurda meina jah taujands þo. ataugja ïzvis. wamma galeiks
48 ïst. galeiks ïst mann timrjandin razn. saei grob jah gadiupida jah gasatida
grunduvaddjau ana staina. at garunjon þan vaurþanai bistagq awa bi jai-
namma razna jah ni mahta gavagjan ïta. gasulid auk vas ana þamma staina.

---

tus quisque fiat uti magister eius. 41. At quid vides festucam in oculo fratris tui, verum trabem in tuo oculo non vides? 42. Aut quomodo potes dicere ad fratrem tuum: frater, sine, ego eiicio festucam hanc in oculo tuo; ipse in oculo tuo trabem non videns, hypocrita, eiice antea hanc trabem ex oculo tuo et tum videas eiicere festucam hanc in oculo fratris tui. 43. Non enim est arbor bona faciens fructum malum, neque arbor mala faciens fructum bonum. 44. Quaeque enim arborum ex proprio fructu nota est, non enim de spinis colliguntur ficus, neque de rubo calcantur uvae. 45. Bonus homo e bono thesauro cordis sui profert bonum et malus homo e malo thesauro cordis sui profert malum; exque enim abundantia cordis loquitur os eius. 46. At quid me vocatis domine, domine! et non facitis, quod dico? 47. Quisque hic iens ad me et audiens verba mea et faciens ea, ostendo vobis, cui similis est. 48. Similis est homini aedificanti domum, qui fodit et profundum-fecit et posuit fundamentum super saxum; in inundatione autem facta irruit aqua contra illam domum et non potuit commovere eam, fundata enim fuit super hoc saxo.

6, 41. *gaumeis*] sec., J. St. ‡ *gaumjeis*.
6, 42. *ïk*] ego, ° gr. omn.
6, 44. *lisanda* — *trudanda*] colliguntur — calcantur, gr. omn. *συλλέγουσι* — *τρυγῶσι*, cf. vs. 38. Ceterum gothicum *trudan* calcare (10, 19), conculcare (8, 5), graeco *τρυγᾶν* (metere, vindemiare) omnino non respondet; et si quis Ulf. sensum potius quam verba respexisse dicat, tum *us aiwatundjai* non ita apte appositum videtur; nos hunc locum in eorum numero habemus, ubi graecorum verborum significationem non satis intellexit, vid. ad 1, 5. — *veinabasja*] uvae (plur.), gr. *σταφυλήν*; ceterum J. ‡ *veinabasjan*, St. ‡ *vainabasjan*.
6, 45. *usbairid*] pr. St. ‡ *nsbairid*.
6, 47. *vaurda meina*] ∾ gr. omn. — *galeiks ïst*] ∾ gr. omn.
6, 48. *at garunjon*] J. ‡ *atarunjan*, St. ‡ *at garunjan*, B. ‡ *atgarunjan*. — *bistagq awa*] J. ‡ *bistagun awa*, St. ‡ *bistaguna wa*. — *ana*] sec., J. St. ‡ *and*.

49 ïþ sa hausjands jah ni taujands galeiks ïst mann timrjandin razn ana airþai
ïnuh grunduvaddju. þatei bistagq flodus jah suns gadraus. jah varþ so usval-
7, 1 teins þis raznis mikila. biþe þan usfullida alla þo vaurda seina ïn hliumans
2 manageins. galaiþ ïn kafarnaum. hundafade þan sumis skalks siukands svulta-
3 vairþja. saei vas ïmma svers. gahausjands þan bi ïesu ïnsandida du ïmma
4 sinistans ïudaie bidjands ïna. ei qimi jah ganasidedi þana skalk ïs. ïþ eis
qimandans at ïesua bedun ïna usdaudo qiþandans. þatei vairþs ïst þammei
5 fragibis þata. unte frijoþ þiuda unsara jah synagogein ïs gatimrida unsis.
6 ïþ ïesus ïddjuh miþ ïm jah juþan ni fairra visandin ïmma þamma garda
ïnsandida du ïmma sa hundafads frijonds qiþands du ïmma. frauja. ni drai-
7 bei þuk. unte ni ïm vairþs ei uf hrot mein ïnngaggais. duþei ni mik silban
vairþana rahnida at þus qiman. ak qiþ vaurda jah gahailnid sa þiumagus
8 meins. jah þan auk ïk manna ïm uf valdufnja gasatids. habands uf mis
silbin gadrauhtins. jah qiþa du þamma. gagg. jah gaggid. jah anþaramma.

---

49. Verum hic audiens et non faciens similis est homini aedificanti domum super terram sine fundamento, cui irruit fluctus et statim cecidit, et facta - est haec eversio huius domus magna. 7, 1. Quum autem expleret omnia haec verba sua in aures turbae, ivit in Cafarnaum. 2. Centurionum autem cuiusdam servus aegrotans morti - propinquus, qui fuit ei carus. 3. Audiens autem de Iesu misit ad eum seniores Iudaeorum orans eum, ut veniret et sanaret hunc servum eius. 4. Verum ii venientes ad Iesum orarunt eum sollicite dicentes, quod dignus est, cui praestas hoc, 5. nam amat gentem nostram et synagogam is aedificavit nobis. 6. Verum Iesus ivit cum iis et amplius non procul exsistente eo hac domo, misit ad eum hic centurio amicos dicens ad eum: domine, ne urge te, nam non sum dignus, ut sub tectum meum intres. 7. ideoque non me ipsum dignum aestimavi, ad te venire, sed dic verbum, et sanatur hic puer meus. 8. Et vero enim ego homo sum sub imperio constitutus, habens sub me ipso milites, et dico ad hunc: vade, et vadit, et alteri:

6, 49. *þatei*] si pro particula relativa aut causali accipitur, sensus omnino turbatur; gr. omn. ῇ referendum ad *οἰκία* pendet a *προσέῤῥηξεν*. Si Gothus graecorum lectionem ad verbum exprimere vellet, *bi þammei* debebat scribere, nam praepositio *bi* vel *du* vel *viþra* verbo *stigqan* coniungi solet (M. 7, 25. 27. L. 4, 11. 14, 31. Rom. 9, 32); si *þatei* ad *razn* pertinet, id quod sensus postulat, Ulf. constructionem mutavit, quod saepius fecit, sed h. l. audacius. — *bistagq*] J. St. ‡ *bistagun*. — *flodus*] J. St. B. ‡ *awaflodus*; cod. Arg. marg. *awa* (fluvius); glossam viri illi docti in textum intulerunt. — *gadraus*] suspicamur, Ulf. c. gr. *συνέπεσε* legisse.

7, 2. *svultavairþja*] Z. ‡ div.; J. St. B. ‡ *svulta vairþid*; *svultavairþja* = ad mortem vergens i. e. morti appropinquans (Grim. II. 577); gr. *ἤμελλε τελευτᾶν*, forma concreta praecedente abstracta habet, in quo diligens lector offendere possit.

7, 3. *qimi*] sic cod. Arg.; Hz. + *qemi*, vid. ad 8, 56.

7, 4. *fragibis*] J. St. B. ‡ *frambis*.

7, 5. *synagogein*] vid. ad M. 27, 62.

7, 6. *ïm*] pr., J. St. ‡ *ïn*. — *ïmma*] pr., gr. omn. post *juþan*. — *du ïmma*] sec., J. ° ‡.

7, 8. *mis silbin*] J. B. ‡ ict. uti vs. 49 et saepius, St. ‡ *missisbin*. — *her*] huc, ° gr. omn.

9 qim her. jah qimid. jah du skalka meinamma. tavei þata. jah taujid. gahausjands
þan þata ïesus sildaleikida ïna jah vandjands sik du þizai afarlaistjandein sis
managein qaþ. amen qiþa ïzvis. ni ïn ïsraela svalauda galaubein bigat.
10 jah gavandjandans sik þai ïnsandidans du garda bigetun þana siukan skalk
11 hailana. jah varþ ïn þamma afar daga. ïddja ïn baurg namnida naen. jah
12 midïddjedun ïmma siponjos ïs ganohai jah manageins filu. biþeh þan newa
vas daura þizos baurgs. þaruh sai. utbaurans vas naus. sunus ainaha aiþein
13 seinai. jah si silbo vidovo. jah managei þizos baurgs ganoha miþ ïzai. jah
14 gasaiwands þo frauja ïesus ïnfeinoda du ïzai jah qaþ du ïzai. ni gret. jah
duatgaggands attaitok wilftrjom. ïþ þai bairandans gastoþun jah qaþ. jugga-
15 laud du þus qiþa. urreis. jah ussat sa naus jah dugann rodjan. jah atgaf ïna
16 aiþein ïs. dissat þan allans agis. jah mikilidedun guþ qiþandans. þatei prau-
17 fetus mikils urrais ïn unsis jah þatei gaveisoda guþ manageins seinaizos. jah
18 usïddja þata vaurd and alla ïudaia bi ïna jah and allans bisitands. jah gatai-
19 hun ïohannen siponjos ïs bi alla þo. jah athaitands tvans siponje seinaize
ïohannes ïnsandida ïns du ïesua qiþands. þu ïs sa qimanda þau anþaranu

veni huc, et venit; et ad servum meum: fac hoc, et facit. 9. Audiens autem hoc Iesus miratus-est eum, et vertens se ad hanc sequentem se turbam dixit: amen, dico vobis, non in Israële talem fidem inveni. 10. Et convertentes se hi missi ad domum invenerunt hunc aegrotum servum sanum. 11. Et factum-est in hoc postero die, ivit in oppidum vocatum Naen, et comitati-sunt eum discipuli eius multi et turbae multum. 12. Quum autem prope esset portae huius oppidi, tunc, ecce, elatus fuit mortuus, filius unicus matri suae, et ea ipsa vidua, et turba huius oppidi multa cum ea. 13. Et videns hanc dominus Iesus misertus-est super eam et dixit ad eam: ne fle. 14. Et accedens attigit feretrum, verum hi portantes steterunt, et dixit: adolescens, ad te dico, surge! 15. Et surrexit hic mortuus et coepit loqui, et reddidit eum matri eius. 16. Obsedit autem omnes timor, et magnificarunt deum dicentes: quod profeta magnus exstitit in nobis et quod visitavit deus populum suum. 17. Et exiit hoc verbum in omnem Iudaeam de eo et in omnes vicinos. 18. Et nuntiarunt Iohanni discipuli eius de omni hoc; 19. et advocans duos discipulorum suorum Iohannes misit eos ad Iesum dicens: tu es hic veniens, an aliumne

7, 9. *amen*] amen, ° gr.

7, 11. *afar daga*] St. Z. ‡ ict. — *naen*] in cod. Arg. *maen* scriptum esse videtur; ceterum gr. omn. *Naïv*.

7, 12. *vidovo*] vid. ad 4, 13. — *managei*] J. St. ‡ *managai*. — *si silbo*] ea ipsa, gr. *αὕτη*. — *ganoha*] Ulf. c. codd. ° *ἦν*.

7, 13. *frauja ïesus*] dominus Iesus; gr. alii *κύριος*, alii *Ἰησοῦς*; utrumque Ulf. et cod. 225 coniungit.

7, 15. *dugann*] St. ‡ *dugan*.

7, 16. *allans agis*] ∾ gr. omn. — *mikilidedun*] J. St. B. ‡ *mikelidedun*. — *qiþandans*] Ih. h. l. adnotat: Gothus lineolam illam, notam *τοῦ n*, syllabae ultimae superinducere neglexit; sed errat vir doctus, nam illa lineola clarissime supra est ducta. — *seinaizos*] St. ‡ *seinazos*.

7, 19. *tvans*] Ulf. c. cod. D et verss. ° *τινάς*. — *ïns*] eos, ° gr. omn.

20 venjaima. qimandans þan at ïmma þai vairos qeþun. ïohannes sa daupjands
ïnsandida ugkis du þus qiþands. þu ïs sa qimanda þau anþaranu venjaima.
21 ïnuh þan þizai weilai gahailida managans af sauhtim jah slahim jah ahmane
22 ubilaize jah blindaim managaim fragaf siun. jah andhafjands ïesus qaþ du
ïm. gaggandans gateihats ïohannen. þatei gasewuts jah gahausideduts. þatei
blindai ussaiwand. haltai gaggand. þrutsfillai gahrainjanda. baudai gahausjand.
23 naveis urreisand. unledai vailamerjanda. jah audags ïst sawazuh saei ni gamarz-
24 jada ïn mis. at galeiþandam þan þaim airum ïohannes dugann rodjan du mana-
gein bi ïohannen. wa usïddjeduþ ïn auþida saiwan. raus fram vinda vagid.
25 akei wa usïddjeduþ saiwan. mannan ïn hnasqjaim vastjom gavasidana. sai.
26 þai ïn vastjom vulþagaim jah fodeinai visandans ïn þiudangardjom sind. akei
27 wa usïddjeduþ saiwan. praufetu. jai qiþa ïzvis. jah mais praufetu. sa ïst bi
þanei gamelid ïst. sai. ïk ïnsandja aggilu meinana faura andvairþja þei-
28 namma. saei gamanveid vig þeinana faura þus. qiþa allis ïzvis. maiza ïn bau-
rim qinono praufetus ïohanne þamma daupjandin ainshun nist. ïþ sa minniza

exspectemus? 20. Venientes autem ad eum hi viri dixerunt: Iohannes hic baptizans misit nos ad te dicens: tu es hic veniens, an aliumne exspectemus? 21. In autem hac hora sanavit multos a morbis et plagis et spiritibus malis et caecis multis reddidit visum. 22. Et respondens Iesus dixit ad eos: euntes nuntiate Iohanni, quod vidistis et audivistis, quod caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, muti audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur. 23. Et beatus est omnis, qui non scandalizatur in me. 24. In abeuntibus autem his legatis Iohannis coepit loqui ad turbam de Iohanne: quid exiistis in desertum videre, arundinem a vento motam? 25. Sed quid exiistis videre, hominem in mollibus vestibus vestitum? ecce, hi in vestibus splendentibus et cibo exsistentes in regum-aulis sunt. 26. Sed quid exiistis videre, profetam? utique dico vobis, etiam magis profeta. 27. Hic est, de quo scriptum est: ecce, ego mitto angelum meum prae facie tua, qui parat viam tuam prae te. 28. Dico enim vobis: maior in natis mulierum profeta Iohanne, hoc baptizante, unus non-est, verum hic minor

7, 20. *venjaima*] St. ‡ *venjaina*.

7, 21. *ahmane ubilaize*] St. ‡ *ahmanum;* B. coniectura *ahmam ubilaim* non necessaria est, construuntur enim verba medendi et sanandi et cum genitivo (L. 5, 15. 6, 18. 8, 2) et cum praepositione *af* (Mc. 5, 29. 34). Locos, ubi Ulf. constructionem mutat, habes hos: 4, 25 *galuknoda himins du jeram þrim jah menoþs saihs.* Mc. 1, 6 *vas gavasiþs tuglam jah gairda*; cf. ad Cor. 2, 12, 21.

7, 22. *gateihats*] Z. ‡ *gataihats*.

7, 24. *at galeiþandam*] St. Z. ‡ ict.; J. ‡ *afgaleiþandam*.

7, 25. *vulþagaim*] J. St. B. ‡ *vulþanaim*. — *fodeinai*] cibo, Ulf. τροφῇ pro τρυφῇ legisse iam Maresh. et B. recte viderunt, nisi forte ad *fodeinai* ex praecedentibus *vulþagai* subintelligendum esse aliquis suspicatur, ut *fodeins vulþaga* (lautus cibus) graeco τρυφή respondeat; id autem artificiosius ne sit admodum veremur. — *þiudangardjom*] J. St. ‡ *þiudangardja*, B. ‡ *þiudangardjan* (scilicet in cod. —*on* pro —*om* exaratum esse videtur).

7, 26. *jai*] J. St. ‡ *jah*. — *praufetu*] sec., vid. ad 1, 54.

7, 27. *þanei*] J. St. ‡ *þamei*.

7, 28. *baurim*] J. St. ‡ *bauran*. — *nist*] J. St. B. ‡ *ni ïst*. — *ïmma*] pr. ei, ° gr. omn.

29 ïmma ïn þiudangardjai guþs maiza ïmma ïst. jah alla managei gahausjandei
30 jah motarjos garaihtana domidedun guþ ufdaupidai daupeinai ïohannis. ïþ fa-
reisaieis jah vitodafastjos runa guþs fraqeþun ana sik ni daupidai fram
31. 32 ïmma. we nu galeiko þans mans þis kunjis jah we sijaina galeikai. galeikai
sind barnam þaim ïn garunsai sitandam jah vopjandam seina misso jah qi-
þandam. sviglodedum ïzvis jah ni plinsideduþ. gaunodedum ïzvis jah ni gai-
33 grotuþ. urrann raihtis ïohannes sa daupjands nih hlaif matjands nih vein
34 drigkands. jah qiþiþ. unhulþon habaiþ. urrann sunus mans matjands jah drig-
kands. jah qiþiþ. sai. manna afetja jah veindrugkja. frijonds motarje jah
35 fravaurhtaize. jah gasunjoda varþ handugei fram barnam seinaim allaim.
36 baþ þan ïna sums fareisaie ei matidedi miþ ïmma. jah atgaggands ïn gard
37 þis fareisaiaus anakumbida. þaruh sai. qino ïn þizai baurg. sei vas fravaurhta
jah ufkunnandei. þatei anakumbida ïn razna þis fareisaiaus. briggandei ala-

---

eo in regno dei maior eo est. 29. Et omnis turba audiens et portitores iustum iudicarunt deum baptizati baptismo Iohannis. 30. Verum Farisaei et legis-periti consilium dei improbarunt in se, non baptizati ab eo. 31. Cui iam similo hos homines huius generis et cui sint similes? 32. Similes sunt pueris his in foro sedentibus et vocantibus se invicem et dicentibus: tibiis-cecinimus vobis et non saltavistis; lamentati-sumus vobis et non ploravistis. 33. Prodiit enim Iohannes hic baptizans, nec panem edens, nec vinum bibens, et dicitis: daemonem habet; 34. prodiit filius hominis edens et bibens, et dicitis: ecce, homo devorator et vinolentus, amicus portitorum et peccatorum. 35. Et iustificata fuit sapientia a filiis suis omnibus. 36. Oravit autem eum quidam Farisaeorum, ut ederet cum eo, et adiens in domum huius Farisaei accubuit. 37. Tunc ecce, mulier in hoc oppido, quae fuit peccatrix et cognoscens, quod accubuit in domo huius Farisaei, afferens ala-

---

7, 29. *gahausjandei*] J. St. + *gahausjandans*. — *garaihtana domidedun guþ*] J. St. *garaihta* ....; haec cum sequentibus in cod. Arg. omnino evanuerunt.

7, 30. *fraqeþun ana*] J. St. ‡ *frakunþ* ... B. Hz. Z. ‡ *frajeþun and.* Quod dedimus *fraqeþun*, id analogia linguae postulat, cum neque ex *jaþan* (B. Ih.), nec ex *jaiþan* (Z.) illud *jeþun* nasci possit; neque in cod. Arg. ullum vestigium partis *j* literae apparet, quae subter lineam ducitur. Verbum *fraqiþan*, proprie maledicere (M. 25, 41. Mc. 11, 21. all.) significans, h. l. significationem contemnendi, repudiandi (alias *ufbrikan* Mc. 6, 26) induit. *And*, quod pro *ana* legunt, quia sensum huic loco alienum praebet, probari omnino non potest, neque Ih. *ana*, quod prius coniecerat (nam in cod. Arg. clare cognosci iam non potest) Benzelii auctoritate motus reiicere debebat; ad reddendum graecum εἰς ἑαυτούς (contra se, in detrimentum suum) nihil aptius est, quam *ana sik*, cf. M. 27, 13. Mc. 3, 26. 14, 55. J. 18, 29. Cor. 2, 10, 2.

7, 31. Ab initio versus J. St. *qaþ þan frauja* e nonnullis gr. addunt, quod cod. Arg. non agnoscit.

7, 32. *seina misso*] editt. ‡ ict. — *sviglodedum*] J. St. ‡ *svigalodedum*. — *gaunodedum*] cod. Arg. marg. synonymum *hufum* e M. 11, 17.

7, 33. *nih*] sec. J. St. + *ni*.

7, 34. *afetja*] J. St. B. ‡ *afetei*.

7, 35. *seinaim*] J. ‡ *seinama*, St. ‡ *seinamma*.

7, 36. *ïna sums*] ∾ gr. omn.

7, 37. *sei*] J. St. B. ‡ *so*. — *jah*] et, ° gr.; J. St. ‡ *sah*. — *ïn razna*] J. ‡ *ïn gard*, St. ‡ *and gard*. — *þis fareisaiaus briggandei*] J. St. ‡ *fareisaie brinjandei* omissa ultima versus parte. — *alabalstraun*] B. ‡ *alabaastraum*; gr. omn. ἀλάβαστρον.

38 balstraun balsanis jah standandei faura fotum ïs aftaro greitandei dugann
natjan fotuns ïs tagram jah skufta haubidis seinis bisvarb jah kukida fotum
39 ïs jah gasalboda þamma balsana. gasaiwands þan sa fareisaius. saei haihait
ïna. rodida sis ains qiþands. sa ïþ vesi praufetus. ufkunþedi þau. wo jah
40 wileika so qino. sei tekiþ ïmma. þatei fravaurhta ïst. jah andhafjands ïesus
41 qaþ du paitrau. seimon. skal þus wa qiþan. ïþ ïs qaþ. laisari qiþ. tvai dulgis
skulans vesun dulgahaitjin sumamma. ains skulda skatte fimfhunda. ïþ anþar
42 fimftiguns. ni habandam þan. waþro usgebeina. baim fragaf. waþar nu þize.
43 qiþ. mais ïna frijod. andhafjands þan seimon qaþ. þana gavenja. þammei
44 managizo fragaf. þaruh ïs qaþ du ïmma. raihtaba stauides. jah gavandjands
sik du þizai qinon qaþ du seimona. gasaiwis þo qinon. atgaggandin ïn gard
þeinana vato mis ana fotuns meinans ni gaft. ïþ si tagram seinaim ganatida
45 meinans fotuns jah skufta seinamma bisvarb. ni kukides mis. ïþ si. fram
46 þammei ïnnatïddja. ni svaif bikukjan fotuns meinans. aleva haubid meinata
47 ni salbodes. ïþ si balsana gasalboda fotuns meinans. ïn þizei. qiþa þus. afle-

bastrum balsami 38. et stans ante pedes eius retro flens coepit rigare pedes eius lacrimis et capillo capitis sui tersit et osculata-est pedes eius et unxit hoc balsamo. 39. Videns autem hic Farisaeus, qui vocavit eum, locutus-est sibi solus dicens: hic si esset profeta, cognosceret utique, quae et qualis haec mulier, quae tangit eum, quod peccatrix est. 40. Et respondens Iesus dixit ad Petrum: Simon, debeo tibi aliquid dicere. Verum is dixit: magister, dic! 41. Duo debiti rei fuerunt creditori cuidam; unus debuit denariorum quingentos, verum alter quinquaginta. 42. Non habentibus autem, unde redderent, ambobus remisit; uter igitur horum, dic, magis eum amat? 43. Respondens autem Simon dixit: hunc puto, cui plus remisit. Tunc is dixit ad eum: recte iudicasti! 44. Et convertens se ad hanc mulierem dixit ad Simonem: vides hanc mulierem, accedenti in domum tuam aquam mihi in pedes meos non dedisti, verum ea lacrimis suis rigavit meos pedes et capillo suo tersit; 45. non osculatus-es me, verum ea, ex quo introii, non cessavit osculari pedes meos; 46. oleo caput meum non unxisti, verum ea balsamo unxit pedes meos. 47. Propter hoc dico tibi, remit-

7, 38. *aftaro*] gr. ante *faura.* — post *fotum* usque ad *fravaurhta* vers. 39 J. St. lac.; omnia fere singularum literarum vestigia in cod. Arg. interierunt.

7, 39. *fareisaius*] sic cod. Arg.; Hz. Z. ‡ *fareisaiaus.* — *sis*] B. + *ïn sis.* — *ains*] solus, ° gr. omn. — *ufkunþedi*] sic cod. Arg. et secunda manu Hz.; B. Ih. (Ulfil. illustr. p. 158) ‡ *ufkunþeda.* — *tekiþ ïmma*] B. ‡ *sik attekiþ.*

7, 40. *paitrau*] Petrum, gr. omn. *αὐτόν*, qua propter J. *ïmma* edidit; St. + *paitru;* ceterum Goth. cum Brix. concinit.

7, 41. *dulgis skulans*] B. Z. ict., sed vid. Grim. II. 598 sq.; J. St. ‡ *dulgiskulans.* — *dulgahaitjin*] J. St. B. ‡ *duliahaitjin.*

7, 42. *þan*] Ulf. ° *αὐτῶν.*

7, 43. *þana*] J. St. ‡ *þama;* ceterum ° gr. omn., contra ea Ulf. post *gavenja* ° *ὅτι.*

7, 44. *qaþ*] gr. omn. post *seimona.* — *atgaggandin*] accedenti, gr. omn. *εἰσῆλθον.* — *mis*] mihi, ° gr. omn. — *seinaim*] suis, ° gr. omn.

7, 45. *fotuns meinans*] ∼ gr. omn.

7, 46. *fotuns meinans*] ∼ gr.

tanda fravaurhteis ïzos þos managons. unte frijoda filu. ïþ þammei leitil fra-
48 letada. leitil frijod. qaþuh þan du ïzai. afletanda þus fravaurhteis þeinos.
49 jah dugunnun þai miþanakumbjandans qiþan ïn sis silbam. was sa ïst. saei
50 fravaurhtins afletai. ïþ ïs qaþ þan du þizai qinon. galaubeins þeina ganasida
8, 1 þuk. gagg ïn gavairþi. jah varþ biþe afar þata ei jah ïs vratoda and baurgs
jah haimos merjands jah þiuþspillonds þiudangardja guþs. jah þai tvalib miþ
2 ïmma jah qinons. þozei vesun galeikinodos ahmane ubilaize jah sauhte.
jah marja. sei haitana vas magdalene. us þizaiei usïddjedun unhulþons
3 sibun. jah ïohanna qens kusins fauragagjins herodes jah susanna jah anþaros
4 managos. þozei andbahtededun ïm us aiginam seinaim. gaqumanaim þan hiu-
mam managaim jah þaim. þaiei us baurgim gaïddjedun du ïmma. qaþ þairh
5 gajukon. urrann saiands du saian fraiva seinamma. jah miþþanei saiso. sum

---

tuntur peccata eius haec multa, nam amavit multum; verum cui paucum remittitur, paucum amat. 48. Dixit autem ad eam: remittuntur tibi peccata tua. 49. Et coeperunt hi concumbentes dicere in se ipsis: quis hic est, qui peccata remittat? 50. Verum is dixit tum ad hanc mulierem: fides tua sanavit te; vade in pacem. 8, 1. Et factum-est deinde post hoc, ut etiam is iret per urbes et vicos praedicans et evangelizans regnum dei, et hi duodecim cum eo 2. et mulieres, quae fuerunt sanatae spiritibus malis et morbis, et Marja, quae vocata fuit Magdalene, ex qua exierunt daemones septem, 3. et Iohanna, uxor Cusae, praefecti Herodis, et Susanna et aliae multae, quae ministrarunt iis e facultatibus suis. 4. Congressis autem gregibus multis et his, qui ex oppidis coiverunt ad eum, dixit per parabolam: 5. exiit serens ad serendum semine suo, et dum sevit, quoddam

---

7, 48. *qaþuh þan*] sic cod. Arg.; St. Z. ‡ *qaþ uþþan.* — *þus*] tibi, ° gr. omn., nam quod ii habent σοῦ, id Ulf. per *þeinos* reddidit.

7, 49. *sis silbam*] St. ‡ *sissilban.* — *saei*] Ulf. ° *καί.*

7, 50. *ïs*] is, ° gr. omn. — *gavairþi*] J. St. B. ‡ *gavairþa.*

8, 1. *biþe afar þata*] deinde post hoc = *ἐν τῷ καθεξῆς;* neutrum abundat, ut B. Ih. putant. — *þata ei*] J. B. Z. ‡ ict., St. ‡ *þatei.* — *ei*] ut, ° gr. omn. vid. ad 6, 12; sic saepius post *varþ* (*ἐγένετο*, es geschah) *ei,* saepe *jah* quoque sequitur; quamobrem ne aut *ei* aut *jah* ex glossa ortum sit suspicamur. — *vratoda and baurgs*] St. lac., J. *v....* B. *vratoda...* — *haimos*] J. ‡ *haimo,* St. *haimo* . . omissis reliquis usque ad —*londs.* — *þiuþspillonds*] sic cum J. et B. ex loco 3, 18 dedimus; in codice Arg. nihil praeter —*llonds* legi potest; quod scribunt Ih. et Z. *vailaspillonds* non probamus, quod ea compositio nusquam invenitur.

8, 2. *qinons*] Ulf. c. verss. ° *τινές.* — *galeikinodos*] J. ‡ *galeikinode,* St. *galeik* . . . — *sauhte jah*] J. St. ‡ *sauhtaim.* — *jah*] tert. et, ° gr. omn. — *usïddjedun*] gr. omn. post *sibun.*

8, 3. *fauragagjins*] sic cod. Arg. et J. St. B.; Ih. Z. + *fauragaggjins,* vid. ad 16, 1. — *herodes*] St. ‡ *heordes.* — *andbahtededun*] sic cod. Arg. pro *andbahtidedun;* J. St. B. ‡ *andbahteidedun.* — *ïm*] iis, gr. *αὐτῷ.* — *seinaim*] J. St. ‡ *seinain.*

8, 4. *hiumam*] vid. ad 6, 17; J. ‡ *hiuman.* — *þaiei us*] St. ‡ ict. — *us baurgim*] ex oppidis, gr. *κατὰ πόλιν* (i. e. in oppido habitantibus et ex oppido proficiscentibus).

8, 5. *saiands*] J. St. B. e Mc. 4, 3 et 14 *sa* articulum addunt, quem h. l. cod. Arg. non agnoscit. — *saiso*] St. ‡ div. — *gatrudon*] ea forma quum infinitivus propter constructionem (nam *varþ* participium secum habere solet), participium autem propter terminationem esse non possit, veremur ne

6 gadraus faur vig jah gatrudon varþ jah fuglos himinis fretun þata. jah an-
þar gadraus ana staina jah uskijanata gaþaursnoda. ïn þizei ni habaida qram-
7 miþa. jah sum gadraus ïn midumai þaurnive jah miþuskeinandans þai þaurnjus
8 afwapidedun þata. jah anþar gadraus ana airþai godai jah uskeinoda jah
tavida akran taihuntaihundfalþ. þata þan qiþands ufvopida. saei habai ausona
9 du hausjan. gahausjai. frehun þan ïna siponjos ïs qiþandans. wa sijai so
10 gajuko. ïþ ïesus qaþ. ïzvis atgiban ïst kunnan runos þiudinassaus guþs. ïþ
þaim anþaraim ïn gajukom. ei saiwandans ni gasaiwaina. jah gahausjandans
11. 12 ni fraþjaina. aþþan þata ïst so gajuko. þata fraiv ïst vaurd guþs. ïþ þai viþra
vig sind þai hausjandans. þaþroh qimiþ diabulus jah usnimiþ þata vaurd af
13 hairtin ïze. ei galaubjandans ni ganisaina. ïþ þai ana þamma staina. ïze þan
hausjand. miþ faheidai andnimand þata vaurd. jah þai vaurtins ni haband.
14 þaiei du mela galaubjand jah ïn mela fraistubnjos afstandand. ïþ þata ïn
þaurnuns gadriusando þai sind. þaiei gahausjandans jah af saurgom jah ga-
bein jah gabaurjoþum þizos libainais gaggandans afwapnand jah ni gavris-
15 qand. ïþ þata ana þizai godon airþai þai sind. þai ïze ïn hairtin godamma

---

concidit ante viam et conculcatum fuit et aves coeli vorarunt hoc. 6. Et aliud concidit in saxum et enatum exaruit, propter quod non habuit humorem. 7. Et quoddam cecidit in medium spinarum, et simul-enascentes hae spinae exstinxerunt hoc. 8. Et aliud concidit in terram bonam et pullulavit et fecit fructum centuplum. Hoc autem dicens exclamavit: qui habeat aures ad audiendum, audiat. 9. Interrogarunt autem eum discipuli eius dicentes, quid sit haec parabola. 10. Verum Iesus dixit: vobis datum est scire mysteria regni dei, verum his aliis in parabolis, ut videntes non videant et audientes non intelligant. 11. At hoc est haec parabola: hoc semen est verbum dei; 12. verum hi ad viam sunt hi audientes, deinde venit diabulus et demit hoc verbum a corde eorum, ut credentes non salventur. 13. Verum hi in hoc saxo, qui quum audiunt, cum laetitia assumunt hoc verbum, et hi radices non habent, qui ad tempus credunt et in tempore tentationis desistunt. 14. Verum hoc in spinas cadens hi sunt, qui audientes et a curis et possessione et voluptatibus huius vitae euntes exstinguuntur et non fructum-ferunt. 15. Verum hoc in hac bona terra hi sunt, hi qui in corde bono

---

errore librarii pro *gatrudan* scriptum sit, si verum est, quod Grim. 1. 844 dicit.

8, 6. *uskijanata*] Grim. I. 841 falsum pro *uskinanata* esse suspicatur; nobis potius participium praeteriti ad verbum *keian* (Grim. I. 854, 7) pertinens, esse videtur. — *qrammiþa*] J. St. ‡ *qarmmiþa.*

8, 7. *afwapidedun*] vid. ad Mc. 4, 7.

8, 8. *taihuntaihundfalþ*] St. ‡ *taihuntaihundfalt.* — *þan*] autem, ° gr. omn.

8, 9. *gajuko*] St. ‡ *tajuko.*

8, 10. *ïesus*] vid. ad Mc. 1, 42. — *þiudinassaus*] J. St. ‡ *þiudanassaus.*

8, 11. *þata ïst*] ∾ gr. omn.

8, 12. *ni*] Ulf. morem suum, negationem verbo finito, quod dicunt, iungendi secutus, h. l. sensui male consuluit.

8, 13. *ïze*] pro *ïzei*, sic Mc. 9, 1 et *sa ïze* M. 5, 32. cf. ad 10, 5. — *vaurtins*] vid. ad Mc. 4, 6.

8, 14. *þaiei*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *þatei.* — *saurgom*] sic perspicue cod. Arg.; editt. ‡ *saurjom.* — *afwapnand*] vid. ad Mc. 4, 7.

jah seljamma gahausjandans þata vaurd gahaband jah akran bairand ïn þu-
16 lainai. aþþan ni manna lukarn tandjands dishuljiþ ïta kasa aiþþau uf ligr
gasatjiþ ak ana lukarnastaþin satjiþ. ei þai ïnngaggandans saiwaina liuhad.
17 ni auk ïst analaugn. þatei svikunþ ni vairþai. nih fulgin. þatei ni gakunnai-
18 dau jah ïn svekunþamma qimai. saiwiþ nu. waiva hauseiþ. unte saei habaiþ.
gibada ïmma. jah saei ni habaiþ. jah þatei þugkeiþ haban. afnimada af
19 ïmma. atïddjedun þan du ïmma aiþei jah broþrjus ïs jah ni mahtedun and-
20 qiþan ïmma faura managein. jah gataihan varþ ïmma. þatei aiþei þeina jah
21 broþrjus þeinai standand uta gasaiwan þuk gairnjandona. ïþ ïs andhafjands
qaþ du ïm. aiþei meina jah broþrjus meinai þai sind þai vaurd guþs ga-
22 hausjandans jah taujandans. varþ þan ïn ainamma þize dage. jah ïs galaiþ
ïn skip jah siponjos ïs. jah qaþ du ïm. galeiþam hindar þana marisaiv. jah
23 galiþun. þaruh þan sve farideduu. anasaisleip jah atïddja skura vindis ïn
24 þana marisaiv jah gafullnodedun jah birekjai vaurþun. duatgaggandans þan
urraisidedun ïna qiþandans. talzjand. fraqistnam. ïþ ïs urreisands gasok vinda

---

et probo audientes hoc verbum tenent et fructum ferunt in patientia. 16. At non homo lucernam incendens operit eam vase, aut sub lecto ponit, sed super candelabro ponit, ut hi ineuntes videant lucem. 17. Non enim est occultum, quod manifestum non fiat, neque absconditum, quod non cognoscatur et in apertum veniat. 18. Videte igitur, quomodo auditis; nam qui habet, datur ei, et qui non habet, etiam quod putat habere, demitur ab eo. 19. Adierunt autem ad eum mater et fratres eius, et non potuerunt adire eum prae turba. 20. Et nuntiatum fuit ei, quod mater tua et fratres tui stant foris videre te cupientes. 21. Verum is respondens dixit ad eos: mater mea et fratres mei hi sunt, hi verbum dei audientes et facientes. 22. Factum-est autem in uno horum dierum, et is ivit in navigium et discipuli eius, et dixit ad eos: imus trans hoc stagnum; et iverunt. 23. Tunc autem ubi navigarunt, obdormivit et adiit procella venti in hoc stagnum et completi-sunt et periclitantes facti-sunt. 24. Accedentes autem suscitarunt eum dicentes: praeceptor, perdimur! Verum is surgens increpavit ventum

---

8, 15. *þulainai*] J. St. B. ‡ *þuldinai*.

8, 17. *ni auk*] J. St. ‡ *niuh þan*. — *nih*] J. St. ‡ *ni*. — *svekunþamma*] sic cod. Arg.; J. St. B. ‡ *svesunþamma;* Maresh. p. 456 et Lye h. l. *svikunþamma,* recte quidem, sed *i* et *e* Gothus saepius promiscue utitur: *wileiks* et *weleiks*, *azitizo* et *azetizo*, *aggeljus* et *aggiljus*, all.

8, 18. *andqiþan ïmma*] J. St. ‡ *duatgaggan*.

8, 20. *ïmma*] Ulf. c. codd. et verss. ° *λεγόντων*. — *þatei*] quod, ° gr. — *gasaiwan*] B. ‡ *gasaivan*. — *gairnjandona*] J. + *viljandans*, sed ante *þuk gasaiwan* (hoc enim ordine legit); St. lac. ante *þuk gasaiwan*.

8, 21. *sind*] J. St. B. ‡ *sindon*.

8, 22. *þan*] autem, gr. *καί*. — *þize*] J. St. ‡ *þizai*. — *marisaiv*] J. St. B. ‡ *marein*.

8, 23. *sve*] J. St. ° ‡. — *anasaisleip*] sic cod. Arg., sed *i* litera rasa esse videtur; J. St. bis div., B. Z. + *anasaislep*, cf. ad 3, 5.

8, 24. *duatgaggandans*] J. St. B. + *atgaggandans*. — *urraisidedun*] editt. *usraisidedun*, in cod. Arg. utrum *urr*— an *usr*— sit scriptum, quamquam difficile est cognoscere, tamen quod edidimus, id usus linguae gothicae postulat, sic *urrinnan*, *urrannjan*, *urruns*, *urreisan*, *urrists;* unus omnino est locus Cor. 2, 6, 11, ubi dum alter cod.

25 jah þamma vega vatins. jah anaslavaidedun jah varþ vis. qaþ þan du ïm.
war ïst galaubeins ïzvara. ogandans þan sildaleikidedun qiþandans du sis
misso. was siai sa ei jah vindam faurbiudiþ jah vatnam. jah ufhausjand
26. 27 ïmma. jah atfaridedun ïn gavi gaddarene. þatei ïst viþravairþ galeilaia. usgag-
gandin þan ïmma ana airþa gamotida ïmma vair sums us baurg. saei ha-
baida unhulþons mela lagga. jah vastjom ni gavasiþs vas jah ïn garda ni
28 gavas ak ïn hlaivasnom. gasaiwands þan ïesu jah ufhropjands draus du
ïmma jah stibnai mikilai qaþ. wa mis jah þus ïesu sunau guþs hauhistins.
29 bidja þuk. ni balvjais mis. unte anabaud ahmin þamma unhrainjin usgaggan
af þamma mann. manag auk mel fravalv ïna jah bundans vas eisarnaband-
jom jah fotubandjom fastaiþs vas jah dishniupands þos bandjos draibiþs vas
30 fram þamma unhulþin ana auþidos. frah þan ïna ïesus qiþands. wa ïst namo
31 þein. þaruh qaþ. harjis. unte unhulþons managos galiþun ïn ïna. jah bad ïna
32 ei ni anabudi ïm ïn afgrundiþa galeiþan. vasuþ-þan jainar hairda sveino
managaize haldanaize ïn þamma fairgunja. jah bedun ïna ei uslaubidedi ïm
33 ïn þo galeiþan. jah uslaubida ïm. usgaggandans þan suns þai unhulþans af

---

et huic fluctui aquae, et obmutuerunt et facta-est malacia. 25. Dixit autem ad eos: ubi est fides vestra? Timentes autem mirati-sunt dicentes ad se invicem: quis sit hic, ut etiam ventis interdicat et aquis, et obediant ei? 26. Et navigarunt in regionem Gaddarenorum, quae est contraria Galilaeae. 27. Exeunti autem ei in terram occurrit ei vir quidam ex oppido, qui habuit daemones tempora longa, et vestibus non vestitus fuit et in domo non mansit, sed in sepulcris. 28. Videns autem Iesum et exclamans cecidit coram eo et voce magna dixit: quid mihi et tibi, Iesu, fili dei summi, oro te, ne torqueas me. 29. Nam praecepit spiritui huic immundo exire ab hoc homine, multum enim tempus arripuit eum et ligatus fuit ferreis-catenis et compedibus custoditus fuit et disrumpens has catenas pulsus fuit ab hoc daemone in deserta. 30. Interrogavit autem eum Iesus dicens: quod est nomen tuum? Tunc dixit: exercitus, nam daemones multi iverunt in eum. 31. Et oravit eum, ut non praeciperet iis in abyssum ire. 32. Fuit autem illic grex porcorum multorum pascentium in hoc monte; et orarunt eum, ut permitteret iis in eos ire; et permisit iis. 33. Exeuntes autem statim hi daemones ab

---

veram formam *urrumnada* praebet, in altero *usrumnada* male legitur. —*talzjand*] hoc verbum, cuius loco St. lacunae signum habet, J. cum gr. quibusdam bis ponit, in cod. Arg. autem alterius illius nullum vestigium reperimus.

8, 25. *siai sa*] ∾ gr. omn., Ulf. etiam ° ἄρα. — *vatnam*] aquis, gr. omn. ὕδατι.

8, 26. *galeilaia*] J. ‡ *galilaia.*

8, 27. *unhulþons*] J. + *skohsla,* glossam marginalem pro textus lectione ponens; B. *skohsla unhulþons* glossam cum glossemate in textu coniungens.

8, 28. *balvjais mis*] ∾ gr. omn.

8, 29. *eisarnabandjom*] J. St. B. ‡ div. — *vas*] sec. fuit, ° gr. omn.

8, 30. *qiþands*] J. ° +. — *þein*] gr. omn. (σοί) ante *ïst.* — *harjis*] Ulf. h. l. gothico verbo reddit graeco-latinum λεγεών, quum Mc. 5, 9 et 15 *laigaion* scripserit; cf. Skeir. 49, 2, ubi auctor illius libelli nomen Petri apostoli per *stains* reddit.

8, 32. *ïm*] sec. J. St. ‡ *ïn.*

8, 33. *suns*] statim, ° gr. omn. — *mann*] J. St. B. ‡ *manna.* — *galiþun*] J. St. + *ïddjedun.* —

þamma mann galiþun ïn þo sveina jah rann so vriþus and driuson ïn þana
34 marisaiv jah afwapnodedun. gasaiwandans þan þai haldandans þata vaurþano
35 gaþlauhun jah gataihun ïn baurg jah ïn veihsa. usïddjedun þan saiwan
þata vaurþano jah qemun at ïesua jah bigetun sitandan þana mannan. af
þammei unhulþons usïddjedun gavasidana jah fraþjandan faura fotum ïesuis
36 jah ohtedun. gataihun þan ïm jah þai gasaiwandans. waiva ganas sa daimo-
37 nareis. jah bedun ïna allai gaujans þize gaddarene galeiþan fairra sis. unte
agisa mikilamma dishabaidai vesun. ïþ ïs galeiþands ïn skip gavandida sik.
38 baþ þan ïna sa vair. af þammei þos unhulþons usïddjedun. ei vesi miþ ïmma.
39 fralailot þan ïna ïesus qiþands. gavandei þuk du garda þeinamma jah us-
spillo. wan filu gatavida þus guþ. jah galaiþ and baurg alla merjands. wan
40 filu gatavida ïmma ïesus. varþ þan miþþanei gavandida sik ïesus. andnam ïna
41 managei. vesun auk allai beidandans ïs. jah sai. qam vair. þizei namo ïaei-
rus. sah fauramaþleis synagogais vas. jah driusands faura fotum ïesuis bad
42 ïna gaggan ïn gard seinana. unte dauhtar ainoho vas ïmma svє vintrive tva-

---

hoc homine iverunt in hos porcos et cucurrit hic grex ex praecipitio in hoc stagnum et suffocati - sunt. 34. Videntes autem hi pascentes hoc factum effugerunt et narrarunt in oppidum et in vicos. 35. Exierunt autem videre hoc factum et venerunt ad Iesum et invenerunt sedentem hunc hominem, a quo daemones exierunt, vestitum et intelligentem ante pedes Iesu et timuerunt. 36. Narrarunt autem iis etiam hi videntes, quomodo valuit hic daemoniacus. 37. Et orarunt eum omnes incolae horum Gaddarenorum ire procul se, nam timore magno occupati fuerunt; verum is iens in navigium convertit se. 38. Oravit autem eum hic vir, a quo hi daemones exierunt, ut esset cum eo; dimisit autem eum Iesus dicens: 39. converte te ad domum tuam et enarra, quam multum fecit tibi deus. Et ivit per oppidum totum, praedicans, quam multum fecit ei Iesus. 40. Factum - est autem dum convertit se Iesus, excepit eum turba; fuerunt enim omnes exspectantes eum. 41. Et ecce, venit vir, cuius nomen Iairus, hicque praefectus synagogae fuit, et cadens ante pedes Iesu oravit eum ire in domum suam; 42. nam filia unica fuit ei circiter hiemum duo-

---

rann] J. St. + *draus*, omissis reliquis usque ad *saiv*. — *so vriþus*] B. lac. et coniectura *so hairda* reponere vult. — *afwapnodedun*] vid. ad Mc. 4, 7.

8, 34. *gaþlauhun*] J. St. ‡ *gaþlaujun*. — *baurg*] J. St. ‡ *baurgi*. — *veihsa*] J. + *haiþjos*, St. lac.

8, 35. *at ïesua*] St. lac. — *gavasidana*] J. St. ‡ *gavasidona*. — *ïesuis*] J. St. B. + *ïesua*.

8, 36. *þan ïm jah*] St. lac. — *ïm*] J. ‡ *du ïm*. — *waiva ganas*] J. St. ‡ *wai vas haileda*.

8, 37. *bedun ïna*] J. St. ‡ *badun ïm*. — *gaujans*] St. ‡ *manjans*. — *gaddarene*] sic cod. Arg.; J. St. Ih. Z. ‡ *gadarene*, vid. etiam Mc. 5, 1. L. 8, 26. — *fairra sis*] J. St. ‡ *us fram*, deinde lac. usque ad finem huius versus.

8, 38. *baþ þan ïna*] St. lac. — *usïddjedun*] gr. ante *þos*.

8, 39. *usspillo*] J. St. ‡ *uspillo*. — *galaiþ and*] J. St. ‡ *galaiþands*. — *baurg alla*] ∾ gr. omn.

8, 41. *þizei*] J. St. + *þize*. — *sah*] hicque; Ulf. καὶ non omittit, uti Sch. adnotat; sic *sah* pro καὶ αὐτός 17, 16. 19, 2. vid. ad J. 18, 26. — *gard*] St. ‡ *garda*.

8, 42. *vintrive*] J. St. B. ‡ *vintraive*. —

43 libe. jah so svalt. miþþanei þan ïddja ïs. manageins þraihun ïna. jah qino
visandei ïn runa bloþis jera tvalif. soei ïn lekjans fraqam allamma aigina
44 seinamma jah ni mahta vas fram ainomehun galeikinon. atgaggandei du
45 aftaro attaitok skauta vastjos ïs jah suns gastoþ sa runs bloþis ïzos. jah qaþ
ïesus. was sa tekands mis. laugnjandam þan allaim qaþ paitrus jah þai miþ
ïmma. talzjand. manageins biwairband þuk jah þreihand. jah qiþis. was sa
46 tekands mis. þaruh ïesus qaþ. taitok mis sums. ïk auk ufkunþa maht usgag-
47 gandein af mis. gasaiwandei þan so qino. þatei ni galaugnida. reirandei jah
atdriusandei du ïmma. ïn þizei attaitok ïmma. gataih ïmma ïn andvairþja
48 allaizos manageins jah waiva gahailnoda suns. ïþ ïesus qaþ du ïzai. þrafstei
49 þuk dauhtar. galaubeins þeina ganasida þuk. gagg ïn gavairþja. nauhþan
ïmma rodjandin gaggiþ sums manne fram þis fauramaþleis synagogeis qiþands
50 du ïmma. þatei gadauþnoda dauhtar þeina. ni draibei þana laisari. ïþ ïesus
gahausjands andhof ïmma qiþands. ni faurhtei. þatainei galaubei. jah ganas-
51 jada. qimands þan ïn garda. ni fralailot ainohun ïnngaggan alja paitru jah
52 ïakobu jah ïohannen jah þana attan þizos maujos jah aiþein. gaigrotun þan

---

decim, et haec obiit. Dum autem ivit is, turbae torserunt eum, 43. et mulier exsistens in fluxu sanguinis annos duodecim, quae in medicos impendit omnem facultatem suam et non potens fuit ab uno sanari, 44. veniens ad retro attigit fimbriam vestis eius et statim stetit hic fluxus sanguinis eius. 45. Et dixit Iesus: quis hic tangens me? Negantibus autem omnibus dixit Petrus et hi cum eo: praeceptor, turbae circumeunt te et torquent, et dicis: quis hic tangens me? 46. Tunc Iesus dixit: tetigit me quidam; ego enim cognovi potentiam exeuntem a me. 47. Videns autem haec mulier, quod non latuit, tremens et procidens ante eum, propter quod attigit eum, confessa-est ei in praesentia omnis turbae et quomodo sanata-est statim. 48. Verum Iesus dixit ad eam: consolare te filia, fides tua sanavit te, vade in pace. 49. Adhuc eo loquente it quidam hominum de huius praefecti synagogae dicens ad eum, quod mortua-est filia tua, ne urge hunc magistrum. 50. Verum Iesus audiens respondit ei dicens: ne time, tantum crede, et sanatur. 51. Veniens autem in domum, non permisit unum inire, nisi Petrum et Iacobum et Iohannem et hunc patrem huius puellae et matrem. 52. Fleverunt autem

---

miþþanei — ïs] J. ‡ *galeiþanti þanei þan ïna,* St. ‡ *begaiþ þanei þan ïna.* — *manageins*] St. lac.

8, 43. *lekjans*] J. St. + *leikjans.* — *aigina*] J. St. B. ‡ *aihna.* — *seinamma*] sua, ° gr.

8, 44. *du*] vid. ad Mc. 10, 13.

8, 47. *reirandei*] J. St. + *qam* e graecis addunt.

8, 48, *ïesus*] gr. ὁ.

8, 49. *nauhþan*] editt. ‡ div. — *gaggiþ*] St. + *gaggid.* — *manne*] hominum, ° gr. omn. — *þis fauramaþleis*] hic genitivus non pendet a *fram* praepositione, sed a supplendo substantivo *mannam,* cf. ad 19, 7. M. 27, 57 et J. 16, 32. — *synagogeis*] legendum esse videtur *synagogais,* uti scribitur vs. 41 et J. 9, 22. — *þeina*] J. ‡ *þein.*

8, 51. *ainohun ïnngaggan*] ∾ gr. omn.; ceterum de *ainohun* vid. ad Mc. 9, 8. — *ïakobu — ïohannen*] ∾ gr., sic 9, 28.

53 allai jah faiflokun þo. þaruh qaþ. ni gretiþ. unte ni gasvalt ak slepiþ. jah
54 bihlohun ïna gasaiwandans þatei gasvalt. þanuh ïs usdreibands allans ut jah
55 fairgreipands handu ïzos vopida qiþands. mavi urreis. jah gavandida ahman
56 ïzos. jah ustoþ suns. jah anabaud ïzai giban mat. jah usgeisnodedun fadrein
9, 1 ïzos. ïþ ïs faurbaud ïm ei mann ni qiþeina þata vaurþano. gahaitands þan
þans tvalif apaustauluns atgaf ïm maht jah valdufni ufar allaim unhulþom
2 jah sauhtins gahailjan. jah ïnsandida ïns merjan þiudangardja guþs jah ga-
3 hailjan allans þans unhailans. jah qaþ du ïm. ni vaiht nimaiþ ïn vig. nih
valuns nih matibalg nih hlaib nih skattans. nihþan tveihnos paidos haban.
4. 5 jah ïn þanei gard gaggaiþ. þar saljiþ jah þaþroh usgaggaiþ. jah sva managai
sve ni andnimaina ïzvis. usgaggandans us þizai baurg jainai jah mulda af
6 fotum ïzvaraim afhrisjaiþ du veitvodiþai ana ïns. usgaggandans þan þairh-
7 ïddjedun and haimos vailamerjandans jah leikinondans and all. gahausida
þan herodis sa taitrarkes þo vaurþanona fram ïmma alla jah þahta. unte
8 qeþun sumai. þatei ïohannes urrais us dauþaim. sumai þan qeþun. helias

---

omnes et planxerunt hanc. Tunc dixit: ne flete, nam non obiit, sed dormit. 53. Et deriserunt eum videntes, quod obiit. 54. Tunc is expellens omnes foras et apprehendens manum eius clamavit dicens: puella, surge! 55. Et convertit spiritum eius, et surrexit statim, et praecepit ei dare cibum. 56. Et obstupuerunt parentes eius; verum is interdixit iis, ut homini non dicerent hoc factum. 9, 1. Convocans autem hos duodecim apostolos tradidit iis potentiam et imperium super omnes daemones et morbos sanare. 2. Et misit eos praedicare regnum dei et sanare omnes hos insanos 3. et dixit ad eos: ne quidquam sumatis in viam, neque baculos, neque peram, neque panem, neque denarios, neque duas tunicas habere, 4. et in quam domum eatis, ibi manete et hinc exeatis. 5. Et tam multi quam non suscipiant vos, exeuntes ex hoc oppido illo et pulverem a pedibus vestris excutiatis ad testimonium super eos. 6. Exeuntes autem transierunt per vicos evangelizantes et sanantes in omni. 7. Audivit autem Herodes, hic tetrarcha, haec facta ab eo omnia et cogitavit, quia dixerunt quidam, quod Iohannes surrexit e mortuis; 8. quidam autem dixerunt: Helias

---

8, 52. *unte*] nam, ° gr.

8, 53. *gasaiwandans*] videntes (ἰδόντες), gr. omn. εἰδότες.

8, 54. *allans ut*] ∾ gr. omn.

8, 55. *ustoþ*] J. St. *usstoþ*, rectius quidem, sed h. l. contra codicis Arg. auctoritatem, vid. ad Mc. 3, 13.

8, 56. *qiþeina*] pro *qeþeina*, sic etiam 9, 21 et 17, 6 *qiþeiþ*, Grim. I. 844. cf. *usdribeina* 9, 40. *qimi* 7, 3. *galagidideina* 5, 18. *tavidideina* 6, 11. *ufkunþidun* Neh. 6, 16. vid. Grim. I. 36.

9, 1. *apaustauluns*] apostolos, ° gr.

9, 2. *allans*] omnes, ° gr. omn.

9, 3. *nih*] pr., Z. ‡ *ni*. — *valuns*] baculos, gr. ῥάβδον. — *nih hlaib*] J. ° ‡. — *nih*] quart. Z. ‡ *ni*. — *nihþan*] Z. ‡ *ni þan*.

9, 4. *þanei*] St. ‡ *þainei*.

9, 6. *and all*] J. St. B. ‡ ict.

9, 7. *taitrarkes*] cod. Arg. Hz. ‡ *taitarkes*, vid. 3, 19.

9, 8. *sumai — qeþun*] quidam — dixerunt, gr. omn. ὑπό τινων sc. λέγεσθαι; Gothus quia vs. 7 διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων vertit *unte qeþun sumai* (quia dixerunt quidam) h. l. perspicuitatis causa *qeþun* repetit; contra ea sequens ὅτι omittit, quod

9 ataugida sik. sumaiþ-þan þatei praufetus sums þize airizane usstoþ. jah qaþ
herodes. ïohannau ïk haubiþ afmaimait. ïþ was ïst sa. bi þanei ïk hausja
10 svaleik. jah sokida ïna gasaiwan. jah gavandjandans sik apaustauleis usspillo-
dedun ïmma sva filu sve gatavidedun. jah andnimands ïns afïddja sundro
11 ana staþ auþjana baurgs namnidaizos baidsaïïdan. ïþ þos manageins finþan-
deins laistidedun afar ïmma. jah andnimands ïns rodida du ïm þo bi þiu-
12 dangardja guþs jah þans þarbans leikinassaus gahailida. þanuh dags juþan
dugann hneivan. atgaggandans þan du ïmma þai tvalif qeþun du ïmma. fralet
þo managein ei galeiþandans ïn þos bisunjane haimos jah veihsa saljaina
13 jah bugjaina sis matins. unte her ïn auþjamma stada sium. þanuh qaþ du
ïm. gibiþ ïm jus matjan. ïþ eis qeþun du ïmma. nist hindar uns maizo fimf
hlaibam jah fiskos tvai. niba þau þatei veis gaggandans bugjaima allai þizai
14 manaseidai matins. vesun auk sve fimf þusundjos vaire. qaþ þan du siponjam

---

ostendit se; quidam autem, quod profeta quidam horum seniorum surrexit. 9. Et dixit Herodes: Iohanni ego caput abscidi, verum quis est hic, de quo ego audio tale; et quaesivit eum videre. 10. Et convertentes se apostoli enarrarunt ei tam multum quam fecerunt, et adsumens eos abiit seorsim in locum desertum oppidi vocati Bedsaidan. 11. Verum hae turbae comperientes secutae-sunt post eum, et adsumens eos locutus-est ad eos haec de regno dei et hos indigentes sanationis sanavit. 12. Tunc dies iam coepit inclinare; accedentes autem ad eum hi duodecim dixerunt ad eum: dimitte hanc turbam, ut euntes in hos circumcirca vicos et pagos divertant et emant sibi cibos, nam hic in deserto loco sumus. 13. Tunc dixit ad eos: date iis vos edere. Verum ii dixerunt ad eum: non-est pone nos magis quinque panibus et pisces duo, nisi forte quod nos euntes emamus omni huic populo cibos; 14. fuerunt enim circiter quinque millia virorum. Dixit autem ad discipulos

---

gr. omn. legunt. — *sumaiþ-þan*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *sumai uþþan.*

9, 9. *ïohannau*] Z. ‡ *johannau;* ceterum notanda est insolita terminatio —*au,* quae solis nominibus, in —*us* desinentibus competit; aliis locis aut *ïohanne*, aut *ïohannen* scribitur. — *ïst*] Z. ‡ *ïs.* — *ïna gasaiwan*] ∾ gr.

9, 10. *namnidaizos*] J. ‡ *namndaizos,* St. ‡ *mamndaizos.* — *baidsaïïdan*] manifesto mendo pro *baidsaïdan* vel *baidsaeidan,* vid. 10, 13. J. 12, 21. Ceterum quod scribitur *baidsaïdan* pro *bedsaïdan* vid. ad M. 8, 28.

9, 11. *þo*] haec, ° gr. — *þarbans*] St. ‡ *þarbands.*

9, 12. *juþan*] iam, ° gr.; Goth. et δέ et ἤδη legere, Mill. etiam animadvertit. — *du ïmma*] pr. ad eum, ° gr. omn. — *jah bugjaina sis matins*] et emant sibi cibos, gr. omn. *καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν;* Ulf. cum Brix. — *sium*] J. St. + *sijum.*

9, 13. *du ïmma*] ad eum, ° gr. omn. — *fiskos*] St. ‡ *siskos.* — *niba þau þatei*] nisi forte quod, gr. omn. *εἰ μήτι,* quod Goth. si legisset, aut *niba þau* solum, uti Cor. 1, 7, 5, aut *nibai aufto,* uti Cor. 2, 13, 5 cod. A scripsisset; videtur igitur ille quidem *εἰ μή τι* vel *εἰ μὴ ὅτι* legisse, cf. *niba þatei* Cor. 2, 12, 13. Eph. 4, 9 (*εἰ μὴ ὅτι*). — *veis gaggandans*] ∾ gr. — *manaseidai*] cod. Arg. in marg. *managein* (idem significantem vocem), quod J. St. in textum receperunt.

9, 14. *vaire*] gr. omn. ante *fimf.* — *kubituns*] sic cod. Arg.; B. Ih. Z. ‡ *kumbituns.* — *warja-*

15 seinaim. gavaurkeiþ ïm anakumbjan kubituns. ana warjanoh fimftiguns. jah
16 gatavidedun sva jah gatavidedun anakumbjan allans. nimands þan þans fimf
hlaibans jah tvans fiskans. ïnsaiwands du himina gaþiuþida ïns jah gabrak
17 jah gaf siponjam du faurlagjan þizai managein. jah matidedun jah sadai vaur-
18 þun allai jah ushafan varþ. þatei aflifnoda ïm gabruko. tainjons tvalif. jah
varþ miþþanei vas ïs bidjands sundro. gamotidedun ïmma siponjos ïs jah frah
19 ïns qiþands. wana mik qiþand visan þos manageins. ïþ eis andhafjandans
qeþun. ïohannen þana daupjand. anþarai þan heleian. sumai þan þatei prau-
20 fetus sums þize airizane usstoþ. qaþ þan du ïm. aþþan jus wana mik qiþiþ
21 visan. andhafjands þan paitrus qaþ. þu ïs xristus sunus guþs. ïþ ïs þan ga-
22 wotjands ïm faurbauþ ei mann ni qiþeina þata qiþands þatei skal sunus
mans manag vinnan jah uskusans fram sinistam vairþan jah gudjam jah
23 bokarjam jah usqiman jah þridjin daga urreisan. qaþ þan du allaim. jabai
was vili afar mis gaggan. afaikai sik silban jah nimai galgan seinana dag
24 wanoh jah laistjai mik. saei allis vili saivala seina nasjan. fraqisteiþ ïzai.
25 aþþan saei fraqisteiþ saivalai seinai ïn meina. ganasjiþ þo. wo allis þaurfte
gataujiþ sis manna gageigands þo manased alla ïþ sis silbin fraqistjands

---

suos: facite iis accumbere accubitus, in quemque quinquaginta. 15. Et fecerunt sic, et fecerunt accumbere omnes. 16. Sumens autem hos quinque panes et duos pisces, suspiciens ad coelum benedixit iis et confregit et dedit discipulis ad proponendum huic turbae. 17. Et ederunt et saturi facti-sunt omnes et sublatum fuit, quod superfuit iis frustorum, sportae duodecim. 18. Et factum-est, dum fuit is orans seorsim, occurrerunt ei discipuli eius et interrogavit eos dicens: quem me dicunt esse hae turbae? 19. Verum ii respondentes dixerunt, Iohannem, hunc baptizantem; alii autem Heliam; quidam autem, quod profeta quidam horum seniorum surrexit. 20. Dixit autem ad eos: at vos, quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus dixit: tu es Christus, filius dei. 21. Verum is tum increpans iis interdixit, ut homini non dicerent hoc, 22. dicens, quod debet filius hominis multum pati et reprobatus a natu-maximis fieri et sacerdotibus et scribis et occidi et tertio die surgere. 23. Dixit autem ad omnes: si quis vult post me ire, abneget se ipsum et sumat crucem suam diem quemque et sequatur me. 24. Qui enim vult animam suam servare, perdit eam; at qui perdit animam suam ob me, servat hanc. 25. Quam enim utilitatum facit sibi homo lucrans hunc mundum omnem, verum se ipsum perdens

---

noh] sic cod. Arg. sine dubio; editt. ‡ *warjamoh*. — *fimftiguns*] J. St. ‡ *fimftijuns*.

9, 18. *gamotitedun*] occurrerunt, gr. omn. συνῆσαν; Ulf. συνήντησαν legisse B. acute suspicatur. — *ïs*] sec. eius, ° gr. — *frah*] J. St. B. ‡ *froh*. — *visan*] gr. omn. post *manageins*.

9, 19. *heleian*] J. St. + *helian*, sic etiam vs. 54.

9, 20. *þu—guþs*] tu—dei, gr. τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ; Ulf. cum verss. latt.

9, 21. *qiþeina*] vid. ad 8, 56.

9, 22. *uskusans*] J. St. B. ‡ *uskesans*.

9, 23. *dag wanoh*] J. St. B. ‡ ict.

9, 24. *ganasjiþ*] J. St. ‡ *ganisjiþ*; ceterum Ulf. ° οὗτος.

26 aiþþau gasleiþjands. saei allis skamaiþ sik meina aiþþau meinaize vaurde.
þizuh sunus mans skamaid sik. biþe qimiþ ïn vulþu seinamma jah attins jah
27 þize veihane aggele. qiþuh þan ïzvis sunja. sind sumai þize her standandane.
28 þaiei ni kausjand dauþau. unte gasaiwand þiudinassau guþs. vaurþun þan
afar þo vaurda sve dagos ahtau. ganimands paitru jah ïakobu jah ïohannen
29 usïddja ïn fairguni bidjan. jah varþ. miþþanei baþ ïs. siuns andvairþjis ïs
30 anþara jah gavaseins ïs weita skeinandei. jah sai. vairos tvai miþrodidedun
31 ïmma. þaiei vesun moses jah helias. þai gasaiwanans ïn vulþau qeþun urruns
32 ïs. þoei skulda usfulljan ïn ïairusalem. ïþ paitrus jah þai miþ ïmma vesun
kauridai slepa. gavaknandans þan gasewun vulþu ïs jah þans tvans vairans
33 þans miþstandandans ïmma. jah varþ miþþanei afskaiskaidun sik af ïmma.
qaþ paitrus du ïesua. talzjand. god ïst unsis her visan jah gavaurkjaima hlei-
þros þrins. aina þus jah aina mose jah aina helijin. ni vitands wa qiþiþ.
34 þata þan ïmma qiþandin varþ milhma jah ufarskadvida ïns. faurhtidedun
35 þan ïn þammei jainai qemun ïn þamma milhmin. jah stibna varþ us þamma

---

aut laedens? 26. Qui enim pudet se mei aut meorum verborum, huius filius hominis pudet se, quum venit in splendore suo et patris et horum sanctorum angelorum; 27. dico autem vobis veritatem: sunt quidam horum hic stantium, qui non gustant mortem, donec vident regnum dei. 28. Facti-sunt autem post haec verba circiter dies octo, assumens Petrum et Iacobum et Iohannem exiit in montem orare. 29. Et factum-est, dum oravit is, species faciei eius alia et vestitus eius albus splendens. 30. Et ecce, viri duo locuti-sunt-cum eo, qui fuerunt Moses et Helias. 31. Hi visi in gloria dixerunt exitum eius, quem debuit explere in Ierusalem. 32. Verum Petrus et hi cum eo fuerunt gravati somno; evigilantes autem viderunt splendorem eius et hos duos viros hos stantes-cum eo. 33. Et factum-est, dum separarunt se ab eo, dixit Petrus ad Iesum: praeceptor, bonum est nobis hic esse et faciamus tabernacula tria, unum tibi et unum Mose et unum Heliae; non sciens quod dicit. 34. Hoc autem eo dicente facta-est nubes et umbravit eos; timuerunt autem propter quod illi venerunt in hac nube. 35. Et vox facta-est ex hac

---

9, 26. *aiþþau*] aut, gr. omn. *καί*. — *sik biþe*] J. St. ‡ *urriþe;* ceterum iidem, non uti Z. dicit *skammaid*, sed recte *skamaid* legunt. — *vulþu*] pro *vulþau* (quod B. in textu posuit), vid. ad 1, 54. — *veihane*] J. St. ‡ *veihame*. — *aggele*] sic cod. Arg. J. St.; B. Ih. Z. ‡ *aggile*, vid. 15, 10.

9, 27. *sunja*] veritatem, gr. omn. *ἀληθῶς*. — *dauþau*] et mox *þiudinassau* vid. ad Mc. 7, 32.

9, 28. *vaurþun*] facti sunt, gr. omn. *ἐγένετο*, praeter unum cod. ap. Mi., qui cum Goth. facit. — *ahtau*] Ulf. c. codd. ° *καί*. — *ïakobu*—*ïohannen*] vid. ad 8, 51.

9, 29. *baþ*] J. St. + *bad*.

9, 31. *urruns*] J. St. B. ‡ *urrune*.

9, 33. *afskaiskaidun*] J. St. Hz. Z. ‡ *-afskaidun*, quae forma quum ab *afskaidan* deduci non possit, lectio codicis Arg. tuenda est cum Benzelio, qui recte comparat *maimait*, *lailaik*, quibus adde *haihait*, *aiaik*, vid. Grim. I. 840. — *gavaurkjaima*] J. St. ‡ *gavaurkjaim*. — *jah*] ult. Z. ‡ *jai*.

9, 34. *qemun* — *milhmin*] cod. Arg. in marg. *jah at ïm ïn milhmam atgaggandam*, i. e. et in iis in nubibus venientibus. Haec in textu vitiose posuerunt J. (*qemun. jah at ïm ïn milhmin at-*

36 milhmin qiþandei. sa ïst sunus meins sa liuba. þamma hausjaiþ. jah varþ
miþþanei so stibna. bigitans varþ ïesus ains jah eis þahaidedun jah mann ni
37 gataihun ïn jainaim dagam ni vaiht þizei gasewun. varþ þan ïn þamma
daga dalaþ atgaggandam ïm af fairgunja. gamotida ïmma manageins filu.
38 jah sai. manna us þizai managein ufvopida qiþands. laisari. bidja þuk ïnsai-
39 wan du sunu meinamma. unte ainaha mis ïst. jah sai. ahma nimiþ ïna un-
hrains jah anaks hropjiþ jah tahjiþ ïna miþ waþon jah halisaiv aflinniþ af
40 ïmma gabrikands ïna. jah baþ siponjans þeinans ei usdribeina ïmma. jah ni
41 mahtedun. andhafjands þan ïesus qaþ. o kuni ungalaubjando jah ïnvindo. und
42 wa siau at ïzvis jah þulau ïzvis. attiuh þana sunu þeinana hidrei. þaruh

---

nube dicens, hic est filius meus, hic carus, hunc audiatis. 36. Et facta-est dum haec vox, inventus fuit Iesus unus et ii tacuerunt et homini non narrarunt in illis diebus non quidquam eius-quod viderunt. 37. Factum-est autem in hoc die, deorsum euntibus iis de monte, occurrit ei turbae multum. 38. Et ecce, homo ex hac turba exclamavit dicens: magister, oro te respicere ad filium meum; nam unus mihi est, 39. et ecce, spiritus capit eum impurus et subito clamat et lacerat eum cum spuma et aegre desinit ab eo confringens eum. 40. Et oravi discipulos tuos, ut expellerent eum, et non potuerunt. 41. Respondens autem Iesus dixit: o genus infidele et iniustum, usque quo sim apud vos et patiar vos! Adduc hunc filium tuum huc. 42. Tunc

---

gaggandun) et B. (*qemun. jah at ïm ïn þamma milhmin atgaggandam*). Ordinem verborum glossae nullus graecorum sequitur; et offendit maxime *jah* ab initio glossae, nisi forte glossator *jah faurhtitedun at ïm* etc. scribere voluit.

9, 36. *varþ miþþanei*] haec verba transponenda sunt, uti iam Z. recte monuit; mirum etiam verborum ordinem vide 14, 28 *ïzvara was raihtis*, cf. ad 14, 28. 17, 17. Cor. 2, 6, 2. — *gasewun*] St. ‡ *gaseiwun*.

9, 37. *ïn þamma daga*] in hoc die, gr. ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, unde J. St. + *ïn þamma afar daga* (vid. 7, 11) ediderunt. — *atgaggandam*] J. St. ‡ *afgaggandam*. — *fairgunja*] J. St. + articulum *þamma* addunt.

9, 38. *manna*] J. St. + *vair*, deinde lacunam habent usque ad finem versus. — *ïnsaiwan*] B. ‡ *ïnsaivan*; ceterum Ulf. c. codd. ἐπιβλέψαι legit. — *sunu*] B. + *sunau*, vid. ad 1, 54. — *meinamma*] B. ‡ *minamma*. — *mis ïst*] ∾ gr.

9, 39. *unhrains*] impurus, J. St. ° + c. gr. omn. — *anaks hropjiþ*] J. + *sunsaiv ufhropjiþ*, St. ‡ *sunfaiv ufhropjiþ*; ceterum *hropjiþ* (pro *hropeiþ*) Grimmio I. 847 suspectum videtur. — *tahjiþ*] J. St. lacunam usque ad *ïmma* habent. — *waþon*] B. *waþ*.. — *aflinniþ*] B. *afleiþiþ*. Quamquam haec tota pagina in cod. Arg. legi vix potest et verbum *aflinnan* nullo alio loco invenitur, *afleiþan* autem M. 7, 23 eadem significatione ponitur, tamen Benzelii lectio in textum recipi non debet, nam ἅπαξ εἰρημένοις, quae vocantur, interpres in hoc evangelio saepius utitur et verbi *aflinnan*, ab Ih. primum reperti, codicem acriter inspicienti vestigia quaedam cognoscuntur.

9, 40. *siponjans þeinans*] J. St. ‡ *siponjam þeinaim*. — *usdribeina*] J. St. ‡ *usvairpana*; B. *usdreibeina*, hoc recte quidem, sed vid. ad 8, 56. — *ïmma*] J. St. ‡ *ïna*. — *mahtedun*] J. ‡ *mahtidedun*, St. ‡ *mahtidun*; in cod. Arg. utrum *mahtidedun*, an *mahtededun* scriptum sit, dignosci non potest, utrumque vero falsum est. Idem mendum insidebat Cor. 2, 3, 7, ubi *mahtededeina* legebatur.

9, 41. *qaþ*] J. St. addunt + *du ïm*. — *kuni*] J. St. ‡ *kunni*, uti vs. 43. — *ïnvindo*] J. St. lacun. usque *gabrak ïna* versu sequente. — *attiuh*] Z. ‡ *atþiuh*, B. *at*... — *hidrei*] B. ° ‡, gr. ante *þana*.

9, 42. *þaruh*] B. ° ‡ et legit ‡ *nauh þanuh at duatgaggandis ïs distairid ïna*. — *ahmin*] J. St. ‡ *ahman*.

nauhþan duatgaggandan ïna gabrak ïna sa unhulþa jah tahida. gawotida þan
ïesus ahmin þamma unhrainjin jah gahailida þana magu jah atgaf ïna attin
43 ïs. usfilmans þan vaurþun allai ana þizai mikilein guþs. at allaim þan silda-
leikjandam bi alla. þoei gatavida ïesus. qaþ paitrus. frauja. duwe veis ni
mahtedum usdreiban þamma. ïþ ïesus qaþ. þata kuni ni usgaggiþ nibai ïn
44 bidom jah ïn fastubnja. qaþ þan du siponjam seinaim. lagjiþ jus ïn ausona
ïzvara þo vaurda. unte sunus mans skulds ïst atgiban ïn handuns mannê.
45 ïþ eis ni froþun þamma vaurda jah vas gahuliþ faura ïm. ei ni froþeina
46 ïmma. jah ohtedun fraihnan ïna bi þata vaurd. galaiþ þan mitons ïn ïns.
47 þata warjis þau ïze maists vesi. ïþ ïesus gasaiwands þo miton hairtins ïze
48 fairgreipands barn gasatida faura sis jah qaþ du ïm. sawazuh saei andnimiþ
þata barn ana namin meinamma. mik andnimiþ. jah sawazuh saei mik and-
nimiþ. andnimiþ þana sandjandan mik. unte sa minnista visands ïn allaim
49 ïzvis sa vairþiþ mikils. andhafjands þan ïohannes qaþ. talzjand. gasewum
sumana ana þeinamma namin usdreibandan unhulþons jah varidedum ïmma.
50 unte ni laisteiþ miþ unsis. jah qaþ du ïm ïesus. ni varjiþ. unte saei nist
viþra ïzvis. faur ïzvis ïst. ni ainshun auk ïst manne. saei ni gavaurkjai maht

---

adhuc accedentem eum confregit eum hic daemon et laceravit; increpavit autem Iesus spiritum hunc impurum et sanavit hunc puerum et tradidit eum patri eius. 43. Attoniti autem facti-sunt omnes super hac magnitudine dei; in omnibus autem mirantibus ob omnia, quae fecit Iesus, dixit Petrus: domine, cur nos non potuimus expellere hunc? Verum Iesus dixit: hoc genus non exit, nisi in precibus et in ieiunio. Dixit autem ad discipulos suos: 44. ponite vos in aures vestras haec verba, quia filius hominis debet tradi in manus hominum. 45. Verum ii non intellexerunt hoc verbum et fuit occultum ante eos, ut non intelligerent id, et timuerunt interrogare eum de hoc verbo. 46. Ivit autem cogitatio in eos, hoc quis quidem eorum maximus esset. 47. Verum Iesus videns hanc cogitationem cordis eorum apprehendens puerum statuit ante se 48. et dixit ad eos: omnis qui suscipit hunc puerum in nomine meo, me suscipit, et omnis qui me suscipit, suscipit hunc mittentem me, nam hic minimus exsistens in omnibus vobis, hic fit magnus. 49. Respondens autem Iohannes dixit: praeceptor, vidimus quendam in tuo nomine expellentem daemones et prohibuimus eum, quia non sequitur cum nobis. 50. Et dixit ad eos Iesus: ne prohibite, nam qui non-est contra vos, pro vobis est. Non unus enim est hominum, qui non faciat potentiam

---

9, 43. *qaþ paitrus — fastubnja*] dixit Petrus — ieiunio, ° gr. omn., Ulf. cum verss. latt. e locis parallelis M. 17, 19—21 et Mc. 9, 28 sq. — *kuni*] vid. ad vs. 41. — *þan*] ult. autem, ° gr. omn.

9, 46. *ïze — vesi*] ∾ gr. omn.

9, 47. *gasatida*] Ulf. ° αὐτό.

9, 48. *sandjandan*] J. St. ‡ *sandjandin*. — *visands*] gr. post *ïzvis*. — *allaim*] J. St. ‡ *allan*.

9, 49. *ana*] J. St. + *ïn*. — *þeinamma namin*] ∾ gr. omn.

9, 50. *ïm*] iis, gr. αὐτόν. — *ni ainshun — meinamma*] non unus — meo, J. St. ° + c. gr. omn., Ulf. c. verss. latt. e loco parallelo Mc. 9, 39.

51 ïn namin meinamma. varþ þan ïn þammei usfulnodedun dagos andanumtais
52 ïs. jah ïs andvairþi seinata gatulgida du gaggan ïn ïairusalem. jah ïnsandida
airuns faura sis. jah gaggandans galiþun ïn haim samareite sve manvjan
53 ïmma. jah ni andnemun ïna. unte andvairþi ïs vas gaggando du ïairusalem.
54 gasaiwandans þan siponjos ïs ïakubos jah ïohannes qeþun. frauja. vileizu ei
qiþaima fon atgaggai us himina jah fraqimai ïm sve jah heleias gatavida.
55 gavandjands þan gasok ïm jah qaþ du ïm. niu vituþ. wis ahmane sijuþ.
56 unte sunus mans ni qam saivalom qistjan ak nasjan. jah ïddjedun ïn anþara
57 haim. varþ þan gaggandam ïm ïn viga qaþ sums du ïmma. laistja þuk þis-
58 waduh þadei gaggis frauja. jah qaþ du ïmma ïesus. fauhons grobos aigun
jah fuglos himinis sitlans. ïþ sunus mans ni habaiþ war haubiþ galagjai.
59 qaþ þan du anþaramma. laistei mik. ïþ ïs qaþ. frauja. uslaubei mis galeiþan
60 faurþis jah usfilhan attan meinana. qaþ þan du ïmma ïesus. let þans dauþans
61 usfilhan seinans navins. ïþ þu gagg jah gaspillo þiudangardja guþs. qaþ þan
jah anþar. laistja þuk frauja. ïþ faurþis uslaubei mis andqiþan þaim þaiei
62 sind ïn garda meinamma. qaþ þan du ïmma ïesus. ni manna uslagjands
handu seina ana hohan jah saiwands aftra gatils ïst ïn þiudangardja guþ.

---

in nomine meo. 51. Factum-est autem, in quo impleti-sunt dies assumtionis eius, et is faciem suam firmavit ad eundum in Ierusalem. 52. Et misit legatos ante se, et euntes iverunt in vicum Samaritarum, uti pararent ei; 53. et non receperunt eum, quia facies eius fuit iens ad Ierusalem. 54. Videntes autem discipuli eius Iacubus et Iohannes dixerunt: domine, visne, ut dicamus, ignis descendat e coelo et perdat eos, uti etiam Helias fecit? 55. Convertens autem increpavit eos et dixit ad eos: nonne scitis, cuius spirituum estis? 56. Nam filius hominis non venit animas perdere sed servare. Et iverunt in alium vicum. 57. Factum-est autem euntibus iis, in via dixit quidam ad eum: sequor te, quocunque quo vadis, domine. 58. Et dixit ad eum Iesus: vulpes foveas habent et aves coeli sedes; verum filius hominis non habet, ubi caput ponat. 59. Dixit autem ad alium: sequere me; verum is dixit: domine, permitte mihi ire antea et sepelire patrem meum. 60. Dixit autem ad eum Iesus: sine hos mortuos sepelire suos mortuos; verum tu vade et nuntia regnum dei. 61. Dixit autem etiam alius: sequor te, domine, verum antea permitte mihi renuntiare his, qui sunt in domo mea. 62. Dixit autem ad eum Iesus: non homo mittens manum suam ad aratrum et videns retro aptus est ad regnum dei.

9, 51. *usfulnodedun*] Hz. Z. + *usfullnodedun*, vid. ad 2, 21. — *andanumtais*] sic cod. Arg. B. H. Z.; J. St. ‡ *andanumftais*, vid. Rom. 11, 15.

9, 54. *gasaiwandans*] St. ‡ *gasaiwands*. — *ïakubos*] J. St. ‡ *ïakobos*. — *heleias*] vid. ad vs. 19.

9, 55. *du ïm*] ad eos, ° gr. — *niu*] J. ‡ *uiu*. — *sijuþ*] Ulf. c. codd. ° ὑμεῖς.

9, 56. *unte — nasjan*] nam — servare, ° gr. — *saivalom*] Ulf. c. verss. ° ἀνθρώπων.

9, 57. *þiswaduh*] J. St. ‡ *þuswaduh*.

9, 61. *þaim þaiei sind*] sic cod. Arg.; J. ‡ *þammei vesind*, St. ‡ *þaimmei vesind*, B. ‡ *þaimei veisind*.

9, 62. *ana — guþs*] J. St. lac. — *saiwands*]

10, 1 afaruþ-þan þata ustaiknida frauja jah anþarans sibuntehund jah ïnsandida
ïns tvans wanzuh faura andvairþja seinamma ïn all baurge jah stade. þadei
2 munaida ïs gaggan. qaþuh þan du ïm. asans managa ïþ vaurstvjans favai.
3 bidjiþ nu fraujan asanais ei ussatjai vaurstvjans ïn þo asan seina. gaggiþ. sai
4 ïk ïnsandja ïzvis sve lamba ïn midumai vulfe. ni bairaiþ pugg nih matibalg
5 nih gaskohe. ni mannanhun bi vig goljaiþ. ïn þane gardei ïnngaggaiþ. fru-
6 mist qiþaiþ. gavairþi þamma garda. jah jabai sijai jainar sunus gavairþjis.
7 gaweilaiþ sik ana ïmma gavairþi ïzvar. ïþ jabai ni. du ïzvis gavandjai. ïnuh
þan þamma garda visaiþ matjandans jah driggkandans þo at ïm. vairþs auk

---

10, 1. Post autem hoc designavit dominus etiam alios septuaginta et misit eos duos quosque ante faciem suam in omne oppidorum et locorum, quo cogitavit is ire. 2. Dixit autem ad eos: messis magna, verum operarii pauci; orate nunc dominum messis, ut mittat operarios in hanc messem suam. 3. Ite, ecce ego mitto vos uti agnos in medium luporum. 4. Ne portetis sacculum neque peram neque calceamentum, ne hominem in via salutetis. 5. In quam domorum ineatis, primum dicatis: pax huic domui. 6. Et si sit illic filius pacis, moratur se super eo pax vestra; verum si non, ad vos revertatur. 7. In autem hac domo maneatis edentes et bibentes haec apud eos, dignus enim

---

B. ‡ *saivands.* — *gatils*] B. lac. et coniecit *ni fagrs;* Ih. locum in cod. Arg. lectu difficillimum bene restituit, cf. Mc. 6, 21.

10. 1. *ustaiknida*] J. St. B. ‡ *usmarkoda.* — *anþarans sibuntehund*] J. St. ‡ *anþarana sibuntiguns*, B. ‡ *anþarans sibuntiguns.* — *ïns* usque ad fin. versus] J. St. B. lac.

10, 2. *ïm*] J. St. ‡ *ïmma.* — *asans*] J. St. ‡ *sa asa.* — *ei*] St. ° ‡. — *ussatjai*] B. *ussandjai*, uti loco parallelo M. 9, 38 legitur, cf. etiam Mc. 1, 43. Lectio codicis Arg. prae illa coniectura, quamquam praeclara, tamen non reiicienda est, cf. Mc. 12, 19, ubi *ussatjan* = ἐξαναστῆσαι. — *vaurstvjans*] ult., cod. Arg. ‡ *vaurstvjands;* similem errorem in codd. vid. Cor. 2, 9, 4. 10, 18. — *þo*] J. St. B. ° ‡. — *seina*] J. St. ‡ *seinamma.*

10, 4. *pugg*] J. St. B. + *gairda.* — *nih*] sec. St. ‡ *ni.* — *gaskohe*] sic in cod. Arg. scriptum esse videtur, sed ultimae literae huius verbi ita evanuerunt, ut legi iam non possint. Lectio autem illa recepta (J. St. B. + *skohe* habent) nobis non vera esse videtur, nam etiamsi varietas casuum nullam habet offensionem (vid. ad 7, 21), tamen num pluralis vocis *gaskoh* (das geschühe) probari possit, admodum dubitamus, vid. 15, 22, ubi Ulf. graecum ὑποδήματα per *gaskoh* singulari numero reddit, eamque maxime ob causam *gaskoh* etiam h. l. praeferendum esse nobis videtur. — *ni*] sec. Ulf. ° καί; inde usque ad finem versus J. St. B. lac.

10, 5. *ïn þane gardei*] in quam domorum, sic cod. Arg.; Ih. Z. ‡ *ïn þana gard ei*, J. St. B. ‡ *ïn þane gard ei.* Ihrii lectio defendi quidem potest e Neh. 5, 14 *þamma daga ei* (hoc die *quo*), ubi particula relativa *ei* pro pronomine relativo (*þammei*) posita vel potius a pronomine demonstrativo avulsa est, ut dictum sit pro *þammei daga:* quum vero nostro loco in codice Arg. non *þana*, sed *þane* evidenter legatur, secundum usum linguae gothicae (vid. vs. 8 et 10 *ïn þoei baurge*, cf. Cor. 1, 12, 22) lectio sic explicanda est, ut *þane* pro *þanei* (uti L. 2, 43 *miþþane*, cf. 2, 37 *blotande*, 19, 37 *þoze*, Cor. 1, 8, 11. 2, 12, 13 *þize*, Skeir. 37, 16 *þataine* pro *miþþanei*, *blotandei*, *þozei*, *þizei*, *þatainei*, vid. etiam ad L. 8, 13) et *gardei* pro *garde* (vid. supra ad 3, 5) scriptum esse et *in quam domorum* converti debeat. Ceterum Ulf. ° δέ; fortasse librarius *þan* omisit propter praecedens *þane*, cf. ad M. 9, 16. Mc. 10, 39 et 42. Rom. 9, 15. — *ïnngaggaiþ*] J. St. B. ‡ *ïngaggiþ*, deinde usque ad *gavairþjis* versu sequente lac.

8 ïst vaurstvja mizdons seinaizos. ni faraiþ us garda ïn gard. jah ïn þoei
9 baurge gaggaiþ jah andnimaina ïzvis. matjaiþ þata faurlagido ïzvis jah leki-
noþ þans ïn ïzai siukans jah qiþiþ du ïm. atnewida ana ïzvis þiudangardi
10 guþs. ïþ ïn þoei baurge ïnngaggaiþ jah ni andnimaina ïzvis. usgaggandans
11 ana fauradaurja ïzos qiþaiþ. jah stubju þana gahaftnandan unsis us þizai
baurg ïzvarai ana fotuns unsarans afhrisjam ïzvis. sveþauh þata viteiþ þatei
12 atnewida sik ana ïzvis þiudangardi guþs. qiþa ïzvis þatei saudaumjam ïn jai-
13 namma daga sutizo vairþiþ þau þizai baurg jainai. vai þus kaurazein. vai
þus baiþsaïdan. unte ïþ ïn tyrai jah seidonai vaurþeina mahteis þozei vaur-
þun ïn ïzvis. airis þau ïn sakkum jah azgon sitandeins gaïdreigodedeina.
14. 15 sveþauh tyrai jah seidonai sutizo vairþiþ ïn daga stauos þau ïzvis. jah þu
16 kafarnaum. þu und himin ushauhido. und halja gadrausjaza. saei hauseiþ
ïzvis. mis hauseiþ. jah saei ufbrikiþ ïzvis. mis ufbrikiþ. ïþ saei ufbrikiþ mis.
17 ufbrikiþ þamma sandjandin mik. gavandidedun þan sik þai sibuntehund miþ
fahedai qiþandans. frauja. jah unhulþons ufhausjand unsis ïn namin þeinamma.
18. 19 qaþ þan du ïm. gasaw satanan sve lauhmunja driusandan us himina. sai. atgaf

---

est operarius mercede sua, ne eatis e domo in domum. 8. Et in quam urbium eatis et suscipiant vos, edatis hoc appositum vobis 9. et sanate hos in ea aegrotos et dicite ad eos: appropinquavit ad vos regnum dei. 10. Verum in quam urbium eatis et non suscipiant vos, exeuntes in plateas eius dicatis: 11. etiam pulverem hunc adhaerentem nobis ex hac urbe vestra ad pedes nostros extergimus vobis; veruntamen hoc scite, quod appropinquavit se ad vos regnum dei. 12. Dico vobis, quod Sodomis in illo die facilius fit, quam huic urbi illi. 13. Vae tibi Corazin! vae tibi Bethsaida! Nam si in Tyro et Sidone fierent virtutes, quae factae - sunt in vobis, olim quidem in saccis et cinere sedentes poeniterent. 14. Veruntamen Tyro et Sidoni facilius fit in die iudicii, quam vobis. 15. Et tu Cafarnaum, tu usque coelum exaltata, usque infernum demergeris. 16. Qui audit vos, me audit, et qui spernit vos, me spernit; verum qui spernit me, spernit hunc mittentem me. 17. Reverterunt autem se hi septuaginta cum laetitia dicentes: domine, etiam daemones obediunt nobis in nomine tuo. 18. Dixit autem ad eos: vidi Satanam uti fulgur cadentem e coelo. 19. Ecce, tradidi

---

10, 7. *ïst*] gr. post *seinaizos*.

10, 8. *faurlagido*] J. St. ‡ *fauralagido*.

10, 10. *ïnngaggaiþ*] St. ‡ *ïngaggaiþ*.

10, 11. *ana fotuns unsarans*] ad pedes nostros, ° gr. — *sveþauh*] J. St. ‡ div., uti J. etiam vs. 14 et 20. — *ana ïzvis*] ad vos, ° gr. — *þiudangardi*] St. ‡ *þiudangardja*.

10, 13. *baiþsaïdan*] vid. ad M. 8, 28. — *þozei*] J. ‡ *þosei*. — *airis þau*] J. St. ‡ ict. — *azgon*] St. + *azgom*.

10, 14. *sveþauh*] J. ‡ div., St. ‡ *se þauh*. — *ïn daga stauos*] in die iudicii, gr. ἐν τῇ κρίσει.

10, 15. *ushauhido*] J. St. + *ushauhida*. — *gadrausjaza*] J. St. B. ‡ *gadrausjazai*.

10, 16. *ufbrikiþ mis*] ∾ gr. omn.

10, 17. *þan sik*] J. St. + ∾. — *sibuntehund*] J. St. ‡ *sibuntiguns*, B. ‡ *sibuntehuns*.

10, 18. *driusandan*] J. St. ‡ *driusandam*; ceterum gr. omn. post *himina*.

10, 19. *atgaf*] tradidi, gr. δίδωμι, cf. ad J. 6, 32 et 8, 45. — *skaurpjono*] St. ‡ *skaurpiono*.

ïzvis valdufni trudan ufaro vaurme jah skaurpjono jah ana allai mahtai fi-
20 jandis jah vaihte ainohun ïzvis ni gaskaþjiþ. sveþauh þamma ni faginoþ ei
þai ahmans ïzvis ufhausjand. ïþ faginod ïn þammei namna ïzvara gamelida
21 sind ïn himinam. ïnuh þizai weilai svegnida ahmin ïesus jah qaþ. andhaita
þus atta. frauja himinis jah airþos. unte affalht þo faura snutraim jah fro-
daim jah andhulides þo niuklahaim. jai atta. unte sva varþ galeikaiþ ïn and-
22 vairþja þeinamma. jah gavandiþs du siponjam seinaim qaþ. all mis atgiban
ïst fram attin meinamma. jah ni washun kann. was ïst sunus. alja atta. jah
23 was ïst atta. alja sunus jah þammei vili sunus andhuljan. jah gavandiþs du
siponjam seinaim sundro qaþ. audaga augona. þoei saiwand. þoei jus saiwiþ.
24 qiþa auk ïzvis þatei managai praufeteis jah þiudanos vildedun saiwan. þatei
jus saiwiþ. jah ni gasewun. jah hausjan. þatei jus gahauseiþ. jah ni hauside-
25 dun. jah sai. vitodafasteis sums ustoþ fraisands ïna jah qiþands. laisari. wa
26 taujands libainais aiveinons arbja vairþa. þaruh qaþ du ïmma. ïn vitoda
27 wa gameliþ ïst. waiva ussiggvis. ïþ ïs andhafjands qaþ. frijos fraujan guþ
þeinana us allamma hairtin þeinamma jah us allai saivalai þeinai jah us allai
mahtai þeinai jah us allai gahugdai þeinai. jah newundjan þeinana sve þuk

---

vobis potestatem calcare supra serpentes et scorpiones et super omnem potentiam inimici et rerum una vobis non nocet. 20. Veruntamen hoc ne gaudete, quod hi spiritus vobis obediunt; verum gaudete in eo - quod nomina vestra scripta sunt in coelis. 21. Inque hac hora exsultavit spiritu Iesus et dixit: confiteor tibi, pater, domine coeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et revelasti haec parvulis; utique pater, nam sic facta - est delectatio in vultu tuo. Et conversus ad discipulos suos dixit: 22. omne mihi traditum est a patre meo, et non quisquam noscit, quis est filius, nisi pater; et quis est pater, nisi filius et cui vult filius revelare. 23. Et conversus ad discipulos suos seorsim dixit: beati oculi, qui vident, quae vos videtis. 24. Dico enim vobis, quod multi profetae et reges voluerunt videre, quod vos videtis, et non viderunt, et audire, quod vos auditis, et non audiverunt. 25. Et ecce, legis - peritus quidam surrexit tentans eum et dicens: magister, quid faciens vitae aeternae haeres fio? 26. Tunc dixit ad eum: in lege quid scriptum est? quomodo legis? 27. Verum is respondens dixit: ames dominum deum tuum ex omni corde tuo et ex omni anima tua et ex omni potentia tua et ex omni mente tua, et propinquum tuum uti te

---

10, 20. *sveþauh*] vid. ad vs. 11.

10, 21. *þo niuklahaim*] sic clarissime cod. Arg., vid. Cor. 1, 13, 11. Eph. 4, 14. cf. Skeir. 49, 10; editt. ‡ *þaniu klahaim*; pro *þa* legendum esse *þo* iam L. vidit. — *jai*] St. Z. ‡ *jah*. — *jah gavandiþs— qaþ*] et conversus—dixit, ° gr. et in quibus leguntur, ii pro *seinaim* (suos) articulum (τούς) habent, sic vs. 23.

10, 23. *seinaim*] suos, ° gr. omn., vid. ad vs. 21. — *jus*] vos, ° gr. omn.; Ulf. c. verss.

10, 24. *jus*] sec. vos, ° gr. omn. — *gahauseiþ*] J. St. ‡ *gahausaiþ*, B. + *gahauseid*.

10, 25. *vitodafasteis*] J. St. ‡ *vitodafastjeis*. — *ustoþ*] sic cod. Arg. et Hz.; editt. + *usstoþ*, vid. ad Mc. 3, 13. — *vairþa*] J. St. B. + *vairþau*.

10, 26. *þaruh*] J. St. + *þanuh*.

10, 27. *þuk silban*] J. St. ‡ *þus missan*.

28. 29 silban. þanuh qaþ du ïmma. raihtaba andhoft. þata tavei jah libais. ïþ ïs
viljands usvaurhtana sik domjan qaþ du ïesua. an was ïst mis newundja.
30 andhafjands þan ïesus qaþ. manna galaiþ af ïairusalem ïn ïaireikon jah ïn
vaidedjans fraramn. þaiei jah biraubodedun ïna jah banjos analag... —
14, 9 —...na aftumistan haban staþ. ak þan haitaizau. atgaggands anakumbei ana
10 þamma aftumistin stada. ei biþe qimai. saei haihait þuk. qiþai du þus. fri-
jond. usgagg hauhis. þanuh ïst þus hauhiþa faura þaim miþanakumbjandam
11 þus. unte wazuh saei hauheiþ sik silban. gahnaivjada. jah saei hnaiveiþ sik
12 silban. ushauhjada. qaþuþ-þan jah þamma haitandin sik. þan vaurkjais
undaurnimat aiþþau nahtamat. ni haitais frijonds þeinans nih broþruns þei-
nans nih niþjans þeinans nih garaznans gabeigans. ïbai aufto jah eis aftra
13 haitaina þuk jah vairþiþ þus usgildan. ak þan vaurkjais dauht. hait unledans
14 gamaidans haltans blindans. jah audags vairþis. unte eis ni haband usgildan
15 þus. usgildada auk þus ïn ustassai þize usvaurhtane. gahausjands þan sums

---

ipsum. 28. Tunc dixit ad eum: recte respondisti, hoc fac et vivis. 29. Verum is volens iustum se indicare dixit ad Iesum: at quis est mihi propinquus? 30. Respondens autem Iesus dixit: homo ivit a Ierusalem in Ierico et in maleficos incidit, qui et spoliarunt eum et vulnera impon(entes)... — 14, 9. — ...(hu)nc ultimum habere locum; 10. sed quum voceris, accedens accumbe in hoc ultimo loco, ut quum veniat, qui vocavit te, dicat ad te: amice, adscende altius! tunc est tibi gloria coram his accumbentibus-cum te. 11. Nam quisque qui exaltat se ipsum, humiliatur, et qui humiliat se ipsum, exaltatur. 12. Dixit autem etiam huic vocanti se: quum facias prandium aut coenam, non voces amicos tuos, neque fratres tuos, nec cognatos tuos, neque vicinos divites, ne forte etiam ii iterum vocent te et fiat tibi redditum; 13. sed quum facias convivium, voca pauperes, debiles, claudos, caecos, 14. et beatus fis; nam ii non habent reddere tibi, redditur enim tibi in resurrectione horum perfectorum. 15. Audiens autem quidam

---

10, 28. *þanuh*] J. ‡ *þannuh.*

10, 29. *an*] J. St. B. ‡ *jah*, vid. ad L. 3, 10. — *newundja*] St. ‡ *newundbja.*

10, 30. *manna*] Ulf. ° *τις.* — *ïaireikon*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *ïaireikom.* — *þaiei*] J. St. ‡ *þaei.* — *biraubodedun*] spoliarunt, gr. *ἐκδύσαντες.* — *analag..*] hucusque cod. Arg.; J. St. Z. plene *analagjandans.*

14, 9. ..*na*] reliquiae pronominis *þana*, quod superlativis addi solet, vid. vs. seq. — *haban staþ*] ∾ gr. omn.

14, 10. *hauhis*] altius, viri docti pro genitivo (alti) habentes, erraverunt; Grim. quum III. 88 idem illud statuisset, p. 591 comparativi adverbium esse, recte vidit.

14, 11. *silban*] J. St. ‡ *silba*, quos Ih. non eo nomine, quia constructio casum quartum requireret, vituperare debebat, sed quia usus linguae gothicae, abhorrens a legibus latinae grammaticae (vid. Ramshorn Gramm. Lat. p. 523), sic postularet, vid. de multis aliis locis Cor. 2, 5, 12.

14, 12. *gabeigans*] J. St. ‡ *gabeijans.* — *aftra haitaina*] J. B. Z. ‡ ict., vid. ad Mc. 8, 25. — *þuk*] gr. ante *aftra.*

14, 14. *eis*] ii, ° gr. omn. — *ustassai*] J. St. + *usstassai*, vid. ad Mc. 3, 13.

þizei anakumbjandane þata qaþ du ïmma. audags saei matjiþ hlaif ïn þiu-
16 dangardjai guþs. þaruh qaþ ïmma frauja. manna sums gavaurhta nahtamat
17 mikilana jah haihait managans. jah ïnsandida skalk seinana weilai nahtamatis
18 qiþan þaim haitanam. gaggiþ. unte ju manvu ïst allata. jah dugunnun suns
faurqiþan allai. sa frumista qaþ. land bauhta jah þarf galeiþan jah saiwan
19 þata. bidja þuk. habai mik faurqiþanana. jah anþar qaþ. juka auhsne us-
20 bauhta fimf jah gagga kausjan þans. bidja þuk. habai mik faurqiþanana. jah
21 sums qaþ. qen liugaida jah duþe ni mag qiman. jah qimands sa skalks ga-
taih fraujin seinamma þata. þanuh þvairhs sa gardavaldands qaþ du skalka
seinamma. usgagg sprauto ïn gatvons jah staigos baurgs jah unledans jah
22 gamaidans jah blindans jah haltans attiuh hidre. jah qaþ sa skalks. frauja.
23 varþ sve anabaust. jah nauh stads ïst. jah qaþ sa frauja du þamma skalka.
usgagg and vigans jah faþos jah nauþei ïnnatgaggan. ei usfulnai gards meins.
24 qiþa allis ïzvis þatei ni ainshun manne jainaize þize faura haitanane kauseiþ
25 þis nahtamatis meinis. miþïddjedun þan ïmma hiuhmans managai. jah gavand-
26 jands sik qaþ du ïm. jabai was gaggiþ du mis jah ni fijaiþ attan seinana jah
aiþein jah qen jah barna jah broþruns jah svistruns. nauhuþ-þan seina sil-

---

horum accumbentium hoc dixit ad eum: beatus qui edit panem in regno dei. 16. Tunc dixit ei dominus: homo quidam fecit coenam magnam et vocavit multos, 17. et misit servum suum hora coenae dicere his vocatis: ite, nam iam paratum est omne. 18. Et coeperunt statim excusare omnes; hic primus dixit: agrum emi et debeo ire et videre hunc; oro te, habe me excusatum. 19. Et alter dixit: iuga boum emi quinque et eo probare hos, oro te, habe me excusatum. 20. Et quidam dixit: uxorem duxi et ideo non possum venire. 21. Et veniens hic servus nuntiavit domino suo hoc. Tunc iratus hic paterfamilias dixit ad servum suum: exi subito in plateas et semitas urbis et pauperes et debiles et caecos et claudos adduc huc. 22. Et dixit hic servus: domine, factum-est, uti praecepisti, et adhuc locus est. 23. Et dixit hic dominus ad hunc servum: exi per vias et sepes et compelle introire, ut impleatur domus mea. 24. Dico enim vobis, quod non unus hominum illorum horum antea vocatorum gustat hanc coenam meam. 25. Iverunt-cum autem eo greges multi, et convertens se dixit ad eos: 26. si quis it ad me et non odiat patrem suum et matrem et uxorem et liberos et fratres et sorores, insuper autem suam ip-

---

14, 15. *anakumbjandane*] B. suspicatur, Ulf. *ἀνακειμένων* pro *συνανακειμένων* legisse; certe aliis locis pro *συνανακεῖσθαι* ponit *miþanakumbjan*, sic vs. 10. 7, 49. M. 9, 10. Mc. 6, 22. 26. cf. tamen Cor. 2, 7, 3 *gasviltan* = *συναποθανεῖν*, pro quo alter codex *miþgasviltan* habet.

14, 16. *þaruh*] J. St. + *þanuh*. — *frauja*] dominus, gr. omn. *ὁ*. — *haihait*] St. ‡ *haihaiþ*.

14, 18. *qaþ*] Ulf. ° *αὐτῷ* c. codd. et verss. — *faurqiþanana*] J. ‡ *faurqiþana*.

14, 19. *faurqiþanana*] J. ‡ *farqiþanana*.

14, 21. *skalks*] Ulf. ° *ἐκεῖνος* c. codd. — *blindans—haltans*] ∾ gr.

14, 22. *stads ïst*] St. + ∾.

14, 23. *usfulnai*] J. St. + *usfullnai*, vid. ad 2, 21.

14, 24. *faura haitanane*] editt. ‡ ict.

14, 26. *þan*] Ulf. ° *καί*; esse id expressum particula *uþ* (*uh*), voci *nauh* affixa, propterea nobis non videtur, quod h. l. *καί* = etiam, quod nun-

27 bins saivala. ni mag meins siponeis visan. jah saei ni bairiþ galgan seinana
28 jah gaggai afar mis. ni mag visan meins siponeis. ïzvara was raihtis viljands
kelikn timbrjan. niu frumist gasitands rahneiþ manvi. þo habaiu du ustiuhan.
29 ïbai aufto biþe gasatidedi grunduvaddju jah ni mahtedi ustiuhan. allai þai
30 gasaiwandans duginnaina bilaikan ïna qiþandans þatei sa manna dustodida
31 timbrjan jah ni mahta ustiuhan. aiþþau was þiudans gaggands stigqan viþra
anþarana þiudan du viganna. niu gasitands faurþis þankeiþ. siaiu mahteigs
miþ taihun þusundjom gamotjan þamma miþ tvaimtigum þusundjo gaggandin
32 ana sik. eiþau jabai nist mahteigs. nauhþanuh fairra ïmma visandin ïnsand-

---

sius animam, non potest meus discipulus esse; 27. et qui non portat crucem suam et eat post me, non potest esse meus discipulus. 28. Vestrum quis enim volens turrim aedificare, nonne primum sedens computat paratum, haec habeatne ad consummandum, 29. ne forte, quum poneret fundamentum et non posset consummare, omnes hi adspicientes coeperint deridere eum 30. dicentes, quod hic homo coepit aedificare et non potuit consummare. 31. Aut qui rex iens ruere contra alium regem ad bellum, nonne sedens antea cogitat, sitne potens cum decem millibus occurrere huic cum viginti millibus eunti contra se? 32. Alioquin si non-est potens, adhuc procul eo exsistente mit-

---

quam, quantum scimus, per *—uh* Gothus reddit, vid. tamen ad J. 18, 26.

14, 27. *visan meins*] ~ gr., sic vs. 33.

14, 28. *ïzvara*] gr. omn. post *raihtis*, cf. ad 9, 36. — *manvi—ustiuhan*] paratum—consummandum; viri docti alii aliter de hoc loco statuerunt: B. pro *habaiu* legere malebat *habaiþ* et convertere, *apparatum quem habet ad perficiendum*, quod falsum est, quia *þo* non pronomen relativum, sed demonstrativum est; L. lectionem codicis Arg. servans interpretatur *apparatum habeat, qui ad perficiendum suppetat*, in eo is tantum errat, quod *þo* ad *manvi* refert, quod fieri non licet; Ih. Ulfil. illustrat. p. 234, cui ordo verborum *habaiu manvi du ustiuhan þo* esse videtur, audaciorem criticum se praestat, et Z., qui eum recte sensisse dicit, si Ulf. τὰ πρός cum codd. legisset, se graeca non intelligere comprobat; quod autem Z. ipse *manviþo* ict. legere se malle ait et pro participio habere, non meminit ille hanc participii formam in *—ido*, nunquam in *—iþo* desinere; pro genitivo vero pluralis verbi alicuius *manviþa* nemo, qui sensum perspexerit, cum isto viro docto habuerit. Quamquam confitemur, lectionem nos male habere, tamen nihil restat, nisi ut statuamus, Ulf. c. codd. τὰ εἰς aut τὰ πρός legisse et auctoritatem codd. in eo tantum omisisse, quod voces *þo habaiu* pro *habaiu þo* (habeatne haec) transposuerit, qui tamen error librarii esse videtur, voces enim aliquoties transpositas esse, ad 9, 36 monuimus. Ceterum pro *ustiuhan* St. ‡ *usstiuhan*.

14, 29. *mahtedi*] cod. Arg. Hz. J. St. B. ‡ *mahtide*, cf. J. 18, 36.

14, 30. *timbrjan*] J. St. + *timrjan*.

14, 31. *viganna*] sic editt.; cod. Arg. *viga|na*, sine dubio falsum pro *vigana*, qui est dativus vocis *vigans* (bellum); saepius enim librariis accidit, ut literas aut syllabas, in fine lineae scriptas ab initio proximae repeterent, cf. ad J. 9, 41. Erravit Ih., qui *viganna* pro gerundio (Ulf. illustr. p. 154), aut pro infinitivo, addita syllaba *na* (p. 245) habuit; erravit etiam Z., qui (cum Ih.) *vigan ïna* coniecit, nam infinitivus est *veihan*, non *vigan*; praeterea hoc verbum ponitur cum *du* (vid. Cor. 1, 15, 32), non cum accusativo. Quid denique F. *vigamma* suo voluerit, nescitur. — *þankeiþ*] sic cod. Arg. pro usitato *þagkeiþ*, uti 15, 22 *bringiþ*, 17, 9 *þank*, 19, 31 *ïnqis*. — *siaiu*] J. St. B. ‡ *siau*; ceterum gr. omn. post *mahteigs*. — *þusundjo*] J. St. B. ‡ *þusundjom*.

14, 32. *eiþau*] hoc uno loco inventum i. q. *aiþþau* = εἰ δὲ μήγε, quae sequuntur *jabai nist mahteigs* (si non-est potens) sine dubio orta sunt e glossa in margine adscripta ad explicandam minus usitatam particulam, certe in graecis nullum eorum

33 jands airu bidjiþ gavairþjis. svah nu warjizuh ïzvara saei ni afqiþiþ allamma
34 aigina seinamma. ni mag visan meins siponeis. god salt. ïþ jabai salt baud
35 vairþiþ. we gasupoda. nih du airþai. ni du maihstau fagr ïst. ut usvairpand
15, 1 ïmma. saei habai ausona gahausjandona. gahausjai. vesunuþ-þan ïmma new-
2 jandans sik allai motarjos jah fravaurhtai hausjan ïmma. jah birodidedun
fareisaieis jah bokarjos qiþandans þatei sa fravaurhtans andnimiþ jah miþ-
3. 4 matjiþ ïm. qaþ þan du ïm þo gajukon qiþands. was manna ïzvara aigands
taihuntehund lambe jah fraliusands ainamma þize. niu bileiþiþ þo niuntehund
jah niun ana auþidai jah gaggiþ afar þamma fralusanin. unte bigitiþ þata.
5. 6 jah bigitands uslagjiþ ana amsans seinans faginonds. jah qimands ïn garda
galaþoþ frijonds jah garaznans qiþands du ïm. faginoþ miþ mis þammei bi-
7 gat lamb mein þata fralusano. qiþa ïzvis þatei sva faheds vairþiþ ïn himina
ïn ainis fravaurhtis ïdreigondins þau ïn niuntehundis jah niune garaihtaize.
8 þaiei ni þaurbun ïdreigos. aiþþau suma qino drakmans habandei taihun. jabai
fraliusiþ drakmin ainamma. niu tandeiþ lukarn jah usbaugeiþ razn jah sokeiþ
9 glaggvaba. unte bigitiþ. jah bigitandei gahaitiþ frijondjos jah garaznons

---

tens legatum orat pacem. 33. Sic iam quisque vestrum qui non renuntiat omni possessioni suae, non potest esse meus discipulus. 34. Bonum sal; verum si sal fatuum fit, quo conditur? 35. Neque ad terram, non ad fimum utile est; foras eiiciunt id. Qui habeat aures audientes, audiat. 15, 1. Fuerunt autem ei appropinquantes se omnes telonarii et peccatores audire eum; 2. et murmurarunt Farisaei et scribae dicentes, quod hic peccatores suscipit et edit-cum iis. 3. Dixit autem ad eos hanc parabolam dicens: 4. quis homo vestrum possidens centum ovium et amittens unam harum, nonne relinquit has nonaginta et novem in deserto et vadit post hanc amissam, donec invenit hanc; 5. et inveniens ponit in humeris suis gaudens 6. et veniens in domum convocat amicos et vicinos dicens ad eos: gaudete cum me, quod inveni ovem meam hanc amissam. 7. Dico vobis, quod sic laetitia fit in coelo ob unum peccatorem poenitentem, quam ob nonaginta et novem iustos, qui non indigent poenitentiae. 8. Aut quaedam mulier drachmas habens decem, si amittit drachmam unam, nonne incendit lucernam et everrit domum et quaerit diligenter, donec invenit, 9. et inveniens convocat amicas et vicinas

---

vestigium apparet. — *fairra ïmma*] ∾ gr. — *ïnsandjands airu*] ∾ gr. omn.

14, 43. *aigina seinamma*] ∾ gr. — *visan meins*] vid. ad vs. 27.

14, 34. *jabai*] St. ‡ *jadai.*

14, 35. *ni*] St. *nih*, quod melius est.

15, 1. *ïmma neujandans*] ∾ gr.

15, 4. *taihuntehund*] pro usitato *taihuntaihund* (8, 8. 16, 6 sq.); ceterum J. ‡ *taihuntehund*, sicut paulo post *niunte hund*. — *fralusanin*] J. St. ‡ *fralausanin*, sic etiam vs. 6.

15, 5. *uslagjiþ*] B. ‡ *uslaujiþ.*

15, 6. *bigat*] St. ‡ *bigaþ.* — *fralusano*] vid. ad vs. 4.

15, 7. *þau*] J. St. ‡ *þan.* — *niuntehundis*] J. St. ‡ *niutehundas.* — *þaiei*] St. ‡ *þaci.*

15, 8. *suma*] quaedam, gr. omn. τίς (quae), pro quo Ulf. per errorem τις legit. — *taihun jabai*] J. St. ‡ *taihunja sai.* — *usbaugeiþ*] J. St.

10 qiþandei. faginoþ miþ mis. unte bigat drakmein. þammei fralaus. sva qiþa
ïzvis. faheds vairþiþ ïn andvairþja aggele guþs ïn ainis ïdreigondins fravaurhtis.
11. 12 qaþuþ-þan. manne sums aihta tvans sununs. jah qaþ sa juhiza ïze du attin.
13 atta. gif mis. sei undrinnai mik. dail aiginis. jah disdailida ïm sves sein. jah
afar ni managans dagans brahta samana allata sa juhiza sunus jah aflaiþ ïn
land fairra visando jah jainar distahida þata sves seinata libands usstiuriba.
14 biþe þan fravas allamma. varþ huhrus abrs and gavi jainata. jah ïs dugann
15 alaþarba vairþan jah gaggands gahaftida sik sumamma baurgjane jainis gau-
16 jis. jah ïnsandida ïna haiþjos seinaizos haldan sveina. jah gairnida sad ïtan
17 haurne. þoei matidedun sveina. jah manna ïmma ni gaf. qimands þan ïn sis
qaþ. wan filu asnje attins meinis ufarassau haband hlaibe. ïþ ïk huhrau fra-
18 qistna. usstandands gagga du attin meinamma jah qiþa du ïmma. atta. fra-
19 vaurhta mis ïn himin jah ïn andvairþja þeinamma. ju þanaseiþs ni ïm vairþs

---

dicens: gaudete cum me, nam inveni drachmam, quam amisi. 10. Sic dico vobis, laetitia fit in facie angelorum dei ob unum poenitentem peccatorem. 11. Dixit autem: hominum quidam habuit duos filios, 12. et dixit hic iunior eorum ad patrem: pater, da mihi, quae contingit me, partem proprii; et divisit iis possessionem suam. 13. Et post non multos dies tulit in-unum omne hic iunior filius et abiit in terram procul exsistentem et illic dissipavit hanc possessionem suam vivens effrenate. 14. Quum autem vacuus esset omni, facta-est fames magna per regionem illam, et is coepit egenus fieri. 15. Et iens dedit se cuidam civium illius regionis, et misit eum agri sui pascere porcos. 16. Et cupit sat edere siliquis, quas ederunt porci; et homo ei non dedit. 17. Veniens tum in se dixit: quam multum mercenariorum patris mei abundantiam habent panium, verum ego fame perdor; 18. surgens vado ad patrem meum et dico ad eum: pater, peccavi mihi in coelum et in facie tua; 19. iam amplius non sum dignus,

---

B. ‡ *usbaujeiþ*. — *glaggvaba*] sic cod. Arg.; Hz. Z. ‡ *glaggvuba*.

15, 9. *drakmein*] J. St. B. ‡ *drakmin*, nam is est casus tertius formae *drakma* (vid. vs. 8); nostro loco Ulf. forma graeca utitur, uti saepius —*ein* pro —*ήν*, vid. M. 27, 62 *paraskaivein* (*παρασκευήν*), L. 7, 5 *synagogein* (*συναγωγήν*), Rom. 16, 22 *aipistaulein* (*ἐπιστολήν*); Z. igitur illam formam iniuria tentavit. — *fralaus*] J. St. B. ‡ *fralausda*.

15, 10. *aggele*] sic cod. Arg. uti 9, 26; J. St. B. ‡ *aggilum*. — *ïdreigondins fravaurhtis*] ∾ gr. omn.

15, 12. *sei undrinnai mik*] sic cod. Arg.; J. St. B. ‡ *so undrinnandein*, pro quibus L. multo melius *þo undrinnandein* coniecit; Ih. Z. ‡ *sei undrinnai mis*.

15, 13. *ïn land fairra visando*] vid. ad 19, 12.

15, 14. *alaþarba*] sic cod. Arg.; J. St. B. ‡ *allaþarba*, quod Z. male probat, aut *allþarba* (quod non melius est) legendum esse censet; vid. Grim. II. 627.

15, 15. *baurgjane*] J. St. ‡ *baurjane*. — *jainis gaujis*] ∾ gr. omn. — *haiþjos*] agri, genitivus locum indicans, quo mittebatur, sic Mc. 4, 35. L. 19, 12. vid. Grim. III. 127.

15, 16. *sad ïtan*] St. ‡ ict., ceterum Ulf. c. codd. et verss. *χορτασθῆναι* legisse videtur. — *ïmma*] gr. omn. post *gaf*.

15, 17. *qimands — sis*] ∾ gr. omn. — *ufarassau*] St. ‡ *ufaraslau*. — *ïk*] Ulf. c. codd. ° *ὧδε*.

15, 18. *mis*] vid. ad M. 27, 4. — *ïn*] pr. St. ‡ *ïs*.

15, 19. *ju*] Ulf. aut pro *καί*, quod h. l. plerique codd. habent, posuit, uti Mc. 9, 13 et infra vs. 21, neque cum Griesb. *καί* omisisse dicendus

20 ei haitaidau sunus þeins. gatavei mik sve ainana asnje þeinaize. jah usstan-
dands qam at attin seinamma. nauhþanuh þan fairra visandan gasaw ïna atta
21 ïs jah ïnfeinoda jah þragjands draus ana hals ïs jah kukida ïmma. jah qaþ
ïmma sa sunus. atta. fravaurhta ïn himin jah in andvairþja þeinamma. ju
22 þanaseiþs ni ïm vairþs ei haitaidau sunus þeins. qaþ þan sa atta du skalkam
seinaim. sprauto bringiþ vastja þo frumiston jah gavasjiþ ïna jah gibiþ figgra-
23 gulþ ïn handu ïs jah gaskoh ana fotuns ïs. jah briggandans stiur þana alidan
24 ufsneiþiþ. jah matjandans visam vaila. unte sa sunus meins dauþs vas jah
25 gaqiunoda jah fralusans vas jah bigitans varþ. jah dugunnun visan. vasuþ-
þan sunus ïs sa alþiza ana akra jah qimands atïddja new razn jah gahau-
26 sida saggvins jah laikans. jah athaitands sumana magive frahuh. wa vesi
27 þata. þaruh ïs qaþ du ïmma. þatei broþar þeins qam. jah ufsnaiþ atta þeins
28 stiur þana alidan. unte hailana ïna andnam. þanuh modags varþ jah ni vilda

ut vocer filius tuus; fac me uti unum mercenariorum tuorum. 20. Et surgens venit ad patrem suum; adhuc autem procul exsistentem vidit eum pater eius et misertus-est, et currens cecidit super collum eius et osculatus-est eum; 21. et dixit ei hic filius: pater, peccavi in coelum et in facie tua; iam amplius non sum dignus, ut vocer filius tuus. 22. Dixit autem hic pater ad servos suos: subito afferte vestem hanc primam et vestite eum et date annulum in manum eius et calceamentum in pedes eius, 23. et afferentes vitulum hunc saginatum dissecate, et edentes epulamur laute; 24. nam hic filius meus mortuus fuit et revixit, et amissus fuit et inventus factus-est; et coeperunt epulari. 25. Fuit autem filius eius hic maior in agro, et veniens adiit prope domum et audivit cantiones et ludos, 26. et advocans quendam puerorum interrogavit, quid esset hoc. 27. Tunc is dixit ad eum, quod frater tuus venit, et dissecavit pater tuus vitulum hunc saginatum, nam sanum eum accepit. 28. Tunc iratus factus-est et non voluit

est; aut si *καί* non legit, pleonastice adverbio *þanaseiþs*, uti L. 16, 2 adverbio *þanamais*, addidit, nam *ju ni* pro solito *þanaseiþs ni* graeco *οὐκέτι* saepius respondet, vid. Rom. 7, 17. 20. Eph. 2, 19. Philem. 16.

15, 21. *ju*] vid. ad vs. 19. — *haitaidau*] J. ‡ *haitaudau.*

15, 22. *atta*] St. ‡ *arta.* — *seinaim*] J. St. ‡ *seiname.* — *sprauto bringiþ*] J. St. B. ‡ *suns tobrigg;* ceterum *sprauto* ° gr. et de *bringiþ* pro *briggiþ* vid. ad 14, 31. — *figgragulþ*] J. ‡ *frig-gragulþ,* St. ‡ *fingragulþ.*

15, 24. *varþ*] St. ‡ *varþa.* — *visan*] J. St. B. + *vailavisan,* quod addidamentum eis sensus requirere videtur; sed nesciverunt illi, *visan* h. l. non esse verbum substantivum, sed significare epulari et ad eorum genus pertinere, quae Grim. I. 842, X. enarravit, quod autem *vaila* vs. 23 additum h. l. omisit, saepius Ulf. sic facere solet, ut eorundem verborum compositorum altero proxime subsequente particulam non repetat, vid. L. 19, 5 *dalaþ atsteig* et vs. 6 solummodo *atstaig* quamquam utrumque pro *καταβαίνειν* positum est.

15, 25. *alþiza*] J. St. B. . . *þiza.* — *akra*] J. St. ‡ *lande,* B. ‡ *landa.* — *jah*] Ulf. ° *ὡς.* — *qimands* — *new*] J. St. B. ‡ *miþþanei gavandida sik jah atïddja newa.* — *jah*] sec. et, ° gr. omn. — *saggvins*] hinc usque ad vs. 27 *ufsnaiþ* J. St. B. lacunam habent; haec difficilia in cod. Arg. lectu Ih. recte eruit.

15, 27. *ufsnaiþ*] sic cod. Arg.; Hz. prima manu ‡ *afsnaiþ;* errant igitur Z. et Wackernagel Deutsch. Leseb. I. praef. p. XXVI *afsnaiþ* codicis Arg. lectionem esse dicentes.

29 ïnngaggan. ïþ atta ïs usgaggands ut bad ïna. þaruh ïs andhafjands qaþ du
attin. sai. sva filu jere skalkinoda þus jah ni wanhun anabusn þeina ufar-
ïddja. jah mis ni aiv atgaft gaitein ei miþ frijondam meinaim bivesjau.
30 ïþ þan sa sunus þeins. saei fret þein sves miþ kalkjom. qam. ufsnaist ïmma
31 stiur þana alidan. þaruh qaþ du ïmma. barnilo. þu sinteino miþ mis vast jah
32 ïs. jah all þata mein þein ïst. vaila visan jah faginon skuld vas. unte broþar
16, 1 þeins dauþs vas jah gaqiunoda. jah fralusans jah bigitans varþ. qaþuþ-þan
du siponjam seinaim. manne sums vas gabeigs. saei aihta fauragagjan. jah sa
2 fravrohiþs varþ du ïmma ei distahidedi aigin ïs. jah atvopjands ïna qaþ du
ïmma. duwe þata hausja fram þus. usgif raþjon fauragaggjis þeinis. ni magt
3 auk ju þanamais fauragaggja visan. qaþ þan ïn sis sa fauragaggja. wa taujau.
þandei frauja meins afnimiþ fauragaggi af mis. graban ni mag. bidjan skama
4 mik. andþahta mik wa taujau. ei þau biþe afsatjaidau us fauragaggja. andni-
5 maina mik ïn gardins seinans. jah athaitands ainwarjanoh faihuskulane frau-

---

intrare, verum pater eius exiens foras oravit eum. 29. Tunc is respondens dixit ad patrem: ecce, tam multum annorum servivi tibi et non unquam praeceptum tuum praeterii, et mihi non unquam dedisti capram, ut cum amicis meis epularer. 30. Verum quum hic filius tuus, qui voravit tuam possessionem cum meretricibus, venit, dissecasti ei vitulum hunc saginatum. 31. Tunc dixit ad eum: filiole, tu semper cum me fuisti et es, et omne hoc meum, tuum est. 32. Laute epulari et gaudere debitum fuit, nam frater tuus mortuus fuit et revixit, et amissus et inventus fuit. 16, 1. Dixit autem ad discipulos suos: hominum quidam fuit dives, qui habuit villicum et hic diffamatus fuit apud eum, quod dissiparet bonum eius. 2. Et advocans eum dixit ad eum: cur hoc audio de te? redde rationem villicationis tuae, non potes enim iam amplius villicus esse. 3. Dixit autem in se hic villicus: quid faciam, quia dominus meus aufert villicationem a me; fodere non possum, mendicare pudet me. 4. Deliberavi apud - me, quid faciam, ut fortasse, quum amovear e villicatione, recipiant me in domos suas. 5. Et advocans unumquemque debitorum do-

---

15, 28. *ïþ*] verum, gr. οὖν, Ulf. c. codd. δέ, vid. ad Cor. 1, 15, 11.

15, 29. *þaruh*] St. + *þanuh*. — *skalkinoda*] servivi, gr. omn. δουλεύω. — *bivesjau*] epularer; Ulfilam ἀριστήσω pro εὐφρανθῶ cum cod. D legisse, Griesb. audacius contendit.

15, 30. *fret*] librarium falso pro *frat* scripsisse, Grim. I. 844 recte arbitratur, sequitur eum Wackern. l. l.

15, 31. *vast jah ïs*] fuisti et es, gr. omn. solummodo εἶ, Ulf. c. verss. lat. — *all*] J. St. ‡ *alla*.

15, 32. *vaila visan*] J. St. B. ‡ ict.; ceterum Ulf. ° δέ. — *faginon*] J. ‡ *fajinon*. — *broþar*] Ulf. c. codd. ° οὗτος. — *fralusans*] Ulf. c. codd. ° ἦν.

16, 1. *þan*] Ulf. c. codd. et verss. ° καί. — *saei*] St. ‡ *saie*. — *aihta*] J. St. ‡ *aihida*. — *fauragagjan*] sic cod. Arg. et J.; St. B. Ih. Z. + *fauragaggjan*, quod usitatius est, vid. vss. seqq., cf. 8, 3. — *distahidedi aigin*] J. St. B. ‡ *distahidudi aigan*.

16, 2. *hausja*] St. ‡ *hausjah*. — *fauragaggjis*] St. + *fauragagjis*. — *ju þanamais*] J. St. ‡ ict.; cf. ad 15, 19.

16, 3. *fauragaggi*] J. St. ‡ *fauragaggji*. — *ni mag*] St. ‡ *nim ag*.

16, 4. *ei þau*] J. St. ‡ *eiþan*; ceterum *þau* (ἄν) ° gr. omn. uti Goth. ipse vs. 9. — *us*] ex, ° gr.

6 jins seinis qaþ þamma frumistin. wan filu skalt fraujin meinamma. þaruh
qaþ. taihuntaihund kase alevis. jah qaþ du ïmma. nim þus bokos jah gasi-
7 tands sprauto gamelei fimtiguns. þaþroh þan du anþaramma qaþ. aþþan þu
wan filu skalt. ïþ ïs qaþ. taihuntaihund mitade kaurnis. jah qaþ du ïmma.
8 nim þus bokos jah melei ahtautehund. jah hazida sa frauja þana fauragagg-
jan ïnvindiþos. unte frodaba gatavida. unte þai sunjos þis aivis frodozans
9 sunum liuhadis ïn kunja seinamma sind. jah ïk ïzvis qiþa. taujaiþ ïzvis fri-
jonds us faihuþraihna ïnvindiþos. ei þan ufligaiþ. andnimaina ïzvis ïn aivei-
10 nos hleiþros. saei triggvs ïst ïn leitilamma. jah ïn managamma triggvs ïst. jah
11 sa ïn leitilamma untriggva jah ïn managamma untriggvs ïst. jabai nu ïn ïnvin-
damma faihuþraihna triggvai ni vaurþuþ. þata sunjeino was ïzvis galaubeiþ.
12 jah jabai ïn þamma framaþjin triggvai ni vaurþuþ. þata ïzvar was ïzvis
13 gibiþ. ni ainshun þive mag tvaim fraujam skalkinon. andizuh ainana fijaiþ jah
anþarana frijoþ. aiþþau ainamma andtiloþ ïþ anþaramma frakann. ni maguþ

---

mini sui dixit huic primo: quam multum debes domino meo? 6. Tunc dixit: centum cadorum olei. Et dixit ad eum: sume tibi literas et sedens subito scribe quinquaginta. 7. Deinde autem ad alterum dixit: at tu quam multum debes? Verum is dixit: centum cororum tritici. Et dixit ad eum: sume tibi literas et scribe octoginta. 8. Et laudavit hic dominus hunc villicum iniquitatis, quia prudenter fecit; quia hi filii huius seculi prudentiores filiis lucis in genere suo sunt. 9. Et ego vobis dico, faciatis vobis amicos de divitiis iniquitatis, ut quum subiaceatis, recipiant vos in aeternas tabernas. 10. Qui fidelis est in parvo, etiam in multo fidelis est; et hic in parvo infidelis etiam in multo infidelis est. 11. Si igitur in iniquis divitiis fideles non facti-estis, hoc verum quis vobis credit? 12. Et si in hoc alieno fideles non facti-estis, hoc vestrum quis vobis dat? 13. Non unus servorum potest duobus dominis servire, alias unum odit et alterum amat; aut uni adhaeret, verum alterum contemnit; non potestis

---

16, 5. *skalt*] St. ‡ *shalt.*

16, 6. *taihuntaihund*] sic cod. Arg. h. l. et vs. seq.; B. Hz. Z. utroque loco *taihuntehund*, vid. ad 15, 4. — *bokos*] St. ‡ *hokos.* — *fimtiguns*] sic cod. Arg.; J. B. Z. + *fimftiguns.*

16, 7. *taihuntaihund*] vid. ad vs. 6.

16, 8. *sunjos*] pro *sunjus*, vid. ad 4, 13.

16, 10. *triggvs*] J. St. ‡ *triggva.* — *leitilamma*] pr. inde ab hac voce usque ad finem versus J. St. lacunam habent, quamquam in cod. Arg. locus integer exstat, nec habet, quod lectionem difficilem reddat. Ceterum pro *leitilamma* utroque gr. omn. ἐλαχίστῳ. — *sa* — *untriggva*] B. + *saei* — *ïst untriggvs.*

16, 11. *faihuþraihna*] B. ‡ *frihuþraihna*, sic etiam vs. 13.

16, 13. *andizuh*] inde usque ad finem versus J. St. lacunam habent; B. + *aiþþau. Andizuh*, lectio codicis Arg. manifesta, est verbum incertae originis et significationis (Grim. III. 15); gr. omn. ἢ γάρ, quod Ulf. in loco parallelo M. 6, 24 *unte jabai* (nam si) reddidit, unde coniici potest, *andizuh* significationem *contra, alioquin* habere. — *aiþþau*] B. ‡ *aiþau.* — *andtiloþ*] sic in cod. Arg. scriptum esse videtur, sed certo dici non potest, quia literae admodum evanuerunt; B. *and*..., coniecit ipse ‡ *andnimiþ.* — *ïþ*] B. + *jah*, secundum gr., qui καί habent. — *faihuþraihna*] vid. ad vs. 11; cod. Arg. in marg. *mammonim.*

14 guþa skalkinon jah faihuþraihna. gahausidedun þan þo alla jah þai fareisaieis
15 faihufrikai visandans jah bimamindedun ïna. jah qaþ du ïm. jus sijuþ. juzei
garaihtans domeiþ ïzvis silbans ïn andvairþja manne. ïþ guþ kann hairtona
16 ïzvara. unte þata hauho ïn mannam andaset ïn andvairþja guþs. vitoþ jah
praufeteis und ïohannen. þaþroh þiudangardi guþs vailamerjada jah wazuh
17 ïn ïzai nauþjada. ïþ azetizo ïst himin jah airþa hindarleiþan þau vitodis
18 ainana vrit gadriusan. wazuh saei afletands qen seina jah liugands anþara
19 horinoþ. jah wazuh saei afleitana liugaiþ. horinoþ. aþþan manne sums vas
gabigs jah gavasids vas paurpaurai jah byssaun jah vaila visands daga wam-
20 meh bairhtaba. ïþ unleds sums vas namin haitans lazarus. sah atvaurpans
21 vas du daura ïs banjo fulls. jah gairnida saþ ïtan drauhsno þizo driusandeino
af biuda þis gabeigins. akei jah hundos atrinnandans bilaigodedun banjos ïs.
22 varþ þan gasviltan þamma unledin jah briggan fram aggilum ïn barma abra-
23 hamis. gasvalt þan jah sa gabeiga jah gafulhans varþ. jah ïn haljai ushafjands
augona seina visands ïn balveinim gasaw þan abraham fairraþro jah lazzaru

deo servire et divitiis. 14. Audiverunt autem haec omnia etiam hi Farisaei, avari exsistentes, et derise-runt eum. 15. Et dixit ad eos: vos estis, vos-qui iustos iudicatis vos ipsos in facie hominum, verum deus noscit corda vestra, nam hoc altum in hominibus, abominabile in facie dei. 16. Lex et profetae usque Iohannem; deinde regnum dei evangelizatur et quisque in id compellitur. 17. Verum facilius est coelum et terram perire, quam legis unum apicem cadere. 18. Quisque qui dimittens uxorem suam et ducens aliam moechatur; et quisque qui dimissam ducit, moechatur. 19. At hominum quidam fuit dives et vestitus fuit purpura et bysso et laute epulans die quoque splendide; 20. verum pauper quidam fuit, nomine vocatus Lazarus, hic proiectus fuit ad ianuam eius, vulneribus plenus. 21. Et cupit sat edere micis his cadentibus a mensa huius divitis, sed etiam canes accurrentes lamberunt vulnera eius. 22. Factum-est autem mori huic pauperi et ferri ab angelis in sinum Abrahami, mortuus-est autem etiam hic dives et sepultus fuit. 23. Et in inferno attollens oculos suos, exsistens in cruciatibus, vidit autem Abrahamum procul et Lazzarum

16, 14. *fareisaieis*] B. ‡ *fareisaies.* — *bimamindedun*] sic cod. Arg. et editt. sine dubio ‡; Grim. I. 848 pro *bimaminidedun* dictum, nobis *bimamidedun* scribendum esse videtur.

16, 15. *hairtona*] J. St. B. ‡ *hairtana.* — *hauho*] gr. omn. post *mannam.* — *andaset*] J. St. ‡ *andset.*

16, 16. *nauþjada*] compellitur, Ulf. verba gr. id dicentia: ad id (sc. occupandum) vim adhibent, non intellexit et βιάζεται verbum medium pro passivo habuisse videtur, id quod sensum turbat. Nec *nauþjan* graeco βιάζεσθαι apte respondet, est id potius *anamahtjan* (M. 11, 12), *nauþjan* autem = ἀναγκάζειν L. 14, 23. cf. Skeir. 38, 2.

16, 17. *ïþ*] St. + *jah.* — *vrit gadriusan*] J. St. B. ‡ *vruta driusan.*

16, 18. *seina*] St. ‡ *saina.* — *afleitana*] Ulf. c. codd. et verss. ° ἀπὸ ἀνδρός.

16, 19. *byssaun*] J. St. ‡ *byssaum.* — *jah*] tert. et, ° gr. omn. — *vaila visands*] editt. ‡ ict., vid. ad 15, 32. — *daga wammeh*] editt. ‡ ict.

16, 20. *haitans*] vocatus, ° gr. omn. — *fulls*] J. St. ‡ *fuls.*

16, 21. *saþ ïtan*] J. St. B. ‡ *saþnan.* — *bilaigodedun*] J. St. ‡ *bilaigvodedun;* Ulf. c. codd. ἐπέλειχον pro ἀπέλειχον legisse videtur.

16, 22. *briggan*] Ulf. ° αὐτόν.

16, 23. *þan*] sic cod. Arg.; B. Ih. Z. ‡ *þana,* vid. ad J. 5, 36; ceterum ° gr. omn.; solet

24. 17, ïn barmim ïs. jah ïs ufhropjands — — jabai fravaurkjai broþar þeins. gasak
3. 4 ïmma. jah þan jabai ïdreigo sik. fraletais ïmma. jah jabai sibun sinþam ana
dag fravaurkjai du þus jah sibun sinþam ana dag gavandjai sik qiþands. ïd-
5 reigo mik. fraletais ïmma. jah qeþun apaustauleis du fraujin. biauk uns ga-
6 laubein. qaþ þan frauja. jabai habaidedeiþ galaubein sve kaurno sinapis
aiþþau jus jabai qiþeiþ du bainabagma þamma. uslausei þuk us vaurtim jah
7 ussatei þuk ïn marein. jah andhausidedi þau ïzvis. was þan ïzvara skalk
aigands arjandan aiþþau haldandan. saei atgaggandin af haiþjai qiþai suns.
8 hindarleiþ anuhkumbei. ak niu qiþiþ du ïmma. manvei. wa du naht matjau
jah bigaurdans andbahtei mis. unte matja jah drigka. jah biþe gamatjis jah
9 gadrigkais þu. ïba þank þus fairhaitis skalka jainamma. unte gatavida. þatei

---

in sinibus eius. 24. Et is exclamans — 17, 3. — si peccet frater tuus, increpa eum, et autem si convertat se, remittas ei. 4. Et si septem vicibus per diem peccet in te et septem vicibus per diem convertat se dicens: converto me, remittas ei. 5. Et dixerunt apostoli ad dominum: adauge nobis fidem. 6. Dixit autem dominus: si haberetis fidem sicut granum sinapis, fortasse vos si diceretis ad morum hanc: exsolve te e radicibus et expone te in mare, et obediret fortasse vobis. 7. Quis autem vestrum servum habens arantem aut pascentem, qui regredienti ab agro dicat statim: prodi accumbeque; 8. sed nonne dicit ad eum: para, quod in nocte edam et cinctus ministra mihi, dum edo et bibo, et posthac edas et bibas tu. 9. Num gratiam tibi promittis servo illi, quia fecit, quod

---

quidem Ulf. interdum hanc particulam, praecedentibus particulis temporalibus aut participiis, in apodosi addere, vid. L. 2, 42. — *lazzaru*] J. St. ‡ *lazarum*, B. + *lazaru*.

17, 3. *jabai*] num Ulf. δέ omiserit, uti Griesb. contendit, certo dici non potest, quia ante *jabai* in cod. Arg. quaedam desiderantur, quorum ultima vox *ïþ* fuisse videtur, solemne est enim Ulfilae dicere *ïþ jabai* = ἐὰν δέ, εἰ δέ. — *fravaurkjai*] Ulf. c. codd. et verss. ° εἰς σε. — *ïdreigo*] J. ‡ *ïdreijo*.

17, 4. *sibun sinþam*] J. St. B. ‡ ict. — *fraletais*] J. + *afletais*.

17, 6. *aiþþau jus jabai qiþeiþ*] aut vos si diceretis, gr. omn. ἐλέγετε ἄν. Lectio nostra sensum pervertit; requiritur particula graecum ἄν exprimens, quae quum sit *aiþþau* (M. 11, 23. J. 14, 2. 7. 28. 15, 19. 18, 36), restat *jabai*, quod aliquando in margine positum ab aliquo, qui ἄν pro ἐάν dictum esse putavit idque voce *jabai* reddendum esse indicare voluit, deinde autem a librario in textum illatum, nunc eiiciendum et legendum est: *aiþþau jus qiþeiþ*. *Jus* (vos) ab omn. gr. omissum, simili loco invenitur etiam additum J. 14, 28 *jabai frijodedeiþ mik. aiþþau jus faginodedeiþ*. Ceterum de *qiþeiþ* pro *qeþeiþ* vid. ad 8, 56. — *andhausidedi*] St. ‡ *andhauseidei*.

17, 7. *arjandan*] J. St. ‡ *ariandam*. — *haldandan*] J. St. ‡ *haldandam*. — *atgaggandin*] J. St. ‡ *qimandim*. — *hindarleiþ anuhkumbei*] J. B. ‡ *hindarleiþa nuh kumbei*, St. ‡ *hindarlei þanuh kumbei*; veram lectionem L. iam pridem invenit, vid. ad Mc. 14, 44.

17, 8. *naht matjau*] editt. ‡ ict.; ceterum B. coniecit ‡ *waduh nahtmatjau*, nec melius L. *wa du nahtmatjan*.

17, 9. *ïba*] sic cod. Arg. pro usitato *ïbai*, cf. Grim. III. 284. — *þank þus fairhaitis*] sic cod. Arg.; J. St. ‡ *þankjus fairhaitei*, B. ‡ *þankþ usfairhaitiþ*, Ih. ‡ *þankþ usfairhaitis*. Locus, interpretibus difficilior visus, a Zahnio recte constitutus, respondet graecis verbis; Ulf. enim medium ἔχει (ἔχῃ) addito pronomine *þus* reddere voluit, quam ob causam neque *þau*, quod Z. coniecit, neque *þis*, quod Rw. proposuit, hoc loco admittitur; cf. M. 5, 42 *leiwan sis* (δανείσασθαι), Mc. 2, 6

10 anabudan vas. ni man. sva jah jus. þan taujaiþ alla þo anabudanona ïzvis.
qiþaiþ. þatei skalkos unbrukjai sijum. unte þatei skuldedum taujan. gatavi-
11 dedum. jah varþ miþþanei ïddja ïs ïn ïairusalem. jah ïs þairhïddja þairh
12 midja samarian jah galeilaian. jah ïnngaggandin ïmma ïn suma haimo gamo-
13 tidedun ïmma taihun þrutsfillai mans. þaih gastoþun fairraþro. jah silbans
14 ushofon stibna qiþandans. ïesu talzjand. armai unsis. jah gaumjands qaþ du
ïm. gaggandans ataugeiþ ïzvis gudjam. jah varþ miþþanei galiþun gahraini-
15 dai vaurþun. ïþ ains þan ïze gaumjands þammei hrains varþ. gavandida sik
16 miþ stibnai mikilai hauhjands guþ jah draus ana andavleizn faura fotum ïs
17 aviliudonds ïmma. sah vas samareites. andhafjands þan ïesus qaþ. niu taihun
18 þai gahrainidai vaurþun. ïþ þai niun war. ni bigitanai vaurþun gavandjan-
19 dans giban vulþu guþa niba sa aljakunja. jah qaþ du ïmma. usstandands gagg.
20 galaubeins þeina ganasida þuk. fraihans þan fram fareisaium. wan qimiþ
þiudangardi guþs. andhof ïm jah qaþ. ni qimiþ þiudangardi guþs miþ atvi-
21 tainai. nih qiþand. sai her. aiþþau sai jainar. sai auk þiudangardi guþs ïn

---

praeceptum fuit; non puto. 10. Sic etiam vos; quum faciatis omnia haec praecepta vobis, dicatis, quod servi inutiles sumus; nam quod debuimus facere, fecimus. 11. Et factum-est dum ivit is in Ierusalem, et is transiit per mediam Samariam et Galilaeam. 12. Et ineunte eo in quendam vicorum, occurrerunt ei decem leprosi homines, hique steterunt procul. 13. Et ipsi levarunt vocem dicentes: Iesu praeceptor, miserere nostri. 14. Et observans dixit ad eos: euntes ostendite vos sacerdotibus! Et factum-est, dum iverunt, mundati facti-sunt. 15. Verum unus tum eorum observans, quod mundus factus-est, convertit se cum voce magna exaltans deum, 16. et cecidit in vultum ante pedes eius, gratias-agens ei, hicque fuit Samarites. 17. Respondens autem Iesus dixit: nonne decem hi mundati facti-sunt, verum hi novem ubi, 18. non inventi facti-sunt convertentes dare gloriam deo, nisi hic alienigena? 19. Et dixit ad eum: surgens vade, fides tua sanavit te. 20. Interrogatus autem a Farisaeis: quando venit regnum dei, respondit iis et dixit: non venit regnum dei cum observatione, 21. neque dicunt: ecce hic, aut ecce illic! ecce enim regnum dei in

---

þagkjan sis (*διαλογίζεσθαι*), cf. J. 9, 22. Tit. 1, 14 *afwandjan sis* (*ἀποστρέφεσθαι*). Ceterum de *þank* pro *þagk* scripto, vid. ad 14, 31.

17, 12. *þaih*] J. St. ‡ *þai;* de *þaih* pro *þaiei* vid. ad J. 18, 26.

17, 13. *ushofon*] sic cod. Arg. pro *ushofun*, vid. ad 4, 13.

17, 14. *gudjam*] J. B. ‡ *gudjan.*

17, 15. *hrains varþ*] purus factus est, gr. *ἰάθη*, suspicari possis, Ulf. c. codd. et verss. legisse *ἐκαθαρίσθη*, cf. 5, 13. M. 8, 3. 11, 5.

17, 16. *sah*] B. falso adnotat, Ulf. *καί* omisisse, vid. ad J. 18, 26.

17, 17. *þai*] pr. hi, Ulf. c. gr., qui *οὗτοι* legunt idque post *δέκα* ponunt; aut si mavis, transponas *taihun þai* et legas *þai taihun*, cf. ad 9, 35 et 14, 28.

17, 19. *usstandands*] J. ‡ *usstandans*, St. Z. + *ustandands.*

17, 20. *fraihans*] J. St. ‡ *fraihands.* — *andhof*] J. St. B. ‡ *andhaf.*

17, 21. *qiþand*] St. ‡ *qiþands.*

22 ïzvis ïst. qaþ þan du siponjam. aþþan qimand dagos. þan gairneiþ ainamma
23 þize dage sununs mans gasaiwan jah ni gasaiwiþ. jah qiþand ïzvis. sai her.
24 aiþþau sai jainar. ni galeiþaiþ nih laistjaiþ. svasve raihtis lauhmoni lauhat-
jandei us þamma uf himina ïn þata uf himina skeiniþ. sva vairþiþ sunus
25 mans ïn daga seinamma. aþþan faurþis skal manag gaþulan jah uskiusada
26 fram þamma kunja. jah svasve varþ ïn dagam nauelis. svah vairþiþ jah ïn
27 dagam sunaus mans. etun jah drugkun. liugaidedun jah liugaidos vesun und
þanei dag galaiþ nauel ïn arka jah qam midjasveipains jah fraqistida allans.
28 samaleiko jah sve varþ ïn dagam lodis. etun jah drugkun. bauhtedun jah
29 frabauhtedun satidedun timridedun. ïþ þammei daga usïddja lod us saudau-
30 mim. rignida svibla jah funin us himina jah fraqistida allaim. bi þamma vair-
31 þiþ þamma daga ei sunus mans andhuljada. ïn jainamma daga saei sijai ana
hrota jah kasa ïs ïn razna. ni atsteigai dalaþ niman þo. jah saei ana haiþjai.
32. 33 samaleiko ni gavandjai sik ïbukana. gamuneiþ qenais lodis. saei sokeiþ sai-
vala seina ganasjan. fraqisteiþ ïzai. jah saei fraqisteiþ ïzai ïn meina. ganasjiþ

---

vobis est. 22. Dixit autem ad discipulos: at veniunt dies, quum cupitis uno horum dierum filios hominis videre et non videtis. 23. Et dicunt vobis: ecce hic, aut ecce illic, ne eatis neque sequamini. 24. Sicut enim fulgur fulgens ex hoc sub coelo in hoc sub coelo lucet, sic fit filius hominis in die suo. 25. At antea debet multum pati et reiicitur ab hoc genere. 26. Et sicut factum-est in diebus Noelis, sic fit etiam in diebus filii hominis. 27. Ederunt et biberunt; uxores-duxerunt et nuptae fuerunt usque quem diem ivit Noel in arcam et venit diluvium et perdidit omnes. 28. Similiter etiam sicut factum-est in diebus Lodi, ederunt et biberunt, emerunt et vendiderunt, plantarunt, aedificarunt. 29. Verum quo die exiit Lod e Sodomis, pluit sulphure et igne e coelo et perdidit omnes. 30. Secundum hoc fit hoc die, quo filius hominis revelatur. 31. In illo die qui sit super tecto et vasa eius in domo, ne descendat deorsum sumere haec, et qui in campo, similiter ne vertat se retrorsum. 32. Recordamini uxoris Lodi. 33. Qui quaerit animam suam servare, perdit eam, et qui perdit eam ob me, servat

---

17, 22. *aþþan*] at, ° gr. omn. — *þize*] horum, ° gr. — *sununs*] cod. Arg. *sunus*, pro quo Z. Benzelii coniecturam *sunaus* temere in textum recepit. Ulf. sine dubio locum male intellectum male interpretatus est.

17, 25. *manag gaþulan*] J. St. ‡ *managai þulan.*

17, 26. *nauelis*] gr. omn. *Νῶε*; a Gothis consonas iis nominibus propriis, quae in vocalem desinunt, saepius affigi solere, ad Cor. 2, 6, 15 monebimus.

17, 27. *jah*] pr. sec. et, ° gr. omn.

17, 28. *lodis*] gr. omn. *Λώτ* tenui consona scriptum. — *jah*] sec. tert. et, ° gr. omn.

17, 29. *svibla jah funin*] ∾ gr.

17, 30. *þamma — ei*] vid. ad 1, 20.

17, 31. *atsteigai*] J. St. ‡ *qemai.*

17, 33. *ïn meina*] ob me, ° gr. — *ganasjiþ*] J. St. ‡ *libantaujiþ*, quo gr. lectionem *ζωοποιήσει* vel *ζωογονήσει* reddere voluisse videntur, sed quum plerique sint codd., qui *σώσει* legunt, non dubitamus, quin Ulf. hos secutus sit.

34 þo. qiþa ïzvis. þatei þizai naht tvai vairþand ana ligra samin. ains usnimada
35 jah anþar bileiþada. tvos vairþand malandeins samana. aina usnimada jah
36. 37 anþara bileiþada. jah andhafjandans qeþun du ïmma. war frauja. ïþ ïs qaþ
18, 1 ïm. þarei leik. jaindre galisand sik arans. qaþuþ-þan jah gajukon ïm. du
2 þammei sinteino skulun bidjan jah ni vairþan usgrudjans. qiþands. staua vas
3 sums ïn sumai baurg guþ ni ogands jah mannan ni aistands. vasuþ-þan jah
viduvo ïn þizai baurg jainai jah atïddja du ïmma qiþandei. fraveit mik ana
4 andastaþja meinamma. jah ni vilda laggai weilai. afaruþ-þan þata qaþ ïn sis
5 silbin. jabai jah guþ ni og jah mannan ni aista. ïþ ïn þizei usþriutiþ mis so
6 viduvo. fraveita þo. ïbai und andi qimandei usagljai mis. qaþ þan frauja.
7 hauseiþ wa staua ïnvindiþos qiþiþ. ïþ guþ niu gavrikai þans gavalidans sci-
nans þans vopjandans du sis dagam jah nahtam jah usbeidands ïst ana ïm.
8 aþþan qiþa ïzvis. þatei gavrikiþ ïns sprauto. ïþ sveþauh sunus mans qimands

---

hanc. 34. Dico vobis, quod hac nocte duo fiunt in lecto uno, unus assumitur et alter relinquitur; 35. duae fiunt molentes simul, una assumitur et altera relinquitur. (36.) 37. Et respondentes dixerunt ad eum: ubi, domine? Verum is dixit iis, ubi corpus, illuc colligunt se aquilae. 18, 1. Dixit autem etiam parabolam iis, propter quod semper debent orare et non fieri segnes, 2. dicens: iudex fuit quidam in quadam urbe deum non timens et hominem non aestimans. 3. Fuit autem etiam vidua in hac urbe illa et adiit ad eum dicens: vindica me adversus adversarium meum. 4. Et non voluit longa mora, post autem hoc dixit in se ipso, si etiam deum non timeo et hominem non aestimo, 5. verum propter quod molestat me haec vidua, vindico hanc, ne usque-ad finem veniens permolestet me. 6. Dixit autem dominus: audite, quid iudex iniustitiae dicit. 7. Verum deus nonne vindicet hos electos suos hos clamantes ad se diebus et noctibus et patiens est in illis? 8. At dico vobis, quod vindicat eos subito; verum tamen filius hominis veniens

---

17, 34. *þatei*] quod, ° gr.; Ulf. c. cod. m ap. Mi. — *tvai vairþand*] ∾ gr. — *samin*] J. St. ‡ *aina* (vid. ad Mc. 10, 8); hinc usque ad finem versus iidem lac.

17, 35. *tvos — malandeins*] J. St. ‡ *tvai — malandans*. — *samana*] J. lac., St. ° ‡.

17, 36. Huius versus initium (*tvai vairþand*) apud J. legitur, apud St. signum lacunae; sed in cod. Arg. nullum alicuius scriptionis vestigium apparet, nam Ulf. c. gr. hunc totum versum omittit.

17, 37. *ïm*] J. + *du ïm*. — *þarei*] J. St. ‡ *þaruh*. — *jaindre*] J. St. B. ‡ *jainar;* hinc apud B. lac. — *galisand*] J. St. ‡ *qumand*, et inde lacunam usque ad finem versus habent.

18, 1. *skulun*] J. St. ‡ *skulum*. — *usgrudjans*] editt. ‡ *ustrudjans*, quorum auctoritate deceptus et quum literae *g* et *t* non facile discerni possint, Castill. etiam Cor. 2, 4, 1 et 16 *ustrudjans* edidit, sed monitus locis Eph. 3, 13. Gal. 6, 9, ubi clarissime lectio, quam dedimus, inveniebatur et denuo inspectis codicibus, vitium illud emendavit.

18, 2. *vas sums*] ∾ gr. omn.

18, 3. *vasuþ — viduvo*] fuit — vidua, gr. omn. *χήρα δὲ ἦν*.

18, 4. *laggai*] J. ‡ *lagga*, St. ‡ *langa*. — *og*] sic cod. Arg., non *oga*, uti B. dicit.

18, 5. *ïþ*] verum, gr. omn. *γε*, pro quo Ulf. *δέ* legisse videtur. — *usþriutiþ*] St. ‡ *ustriutiþ*. — *ibai und*] J. St. ‡ *ïba ni ïn*. — *usagljai*] J. St. B. ‡ *usagajai*.

18, 7. *dagam — nahtam*] diebus — noctibus, gr. omn. *ἡμέρας καὶ νυκτός*, ceterum St. ‡ *naþam*. — *ïst*] est, ° gr. omn.

18, 8. *aþþan*] at, ° gr. omn. — *ïþ*] verum. ° gr. omn. — *biugitai*] sic cod. Arg.; J. St. B. ‡ *bigiutai*, Ih. Z. + *bigitai;* vid. ad M. 9, 28.

9 biugitai galaubein ana airþai. qaþ þan du sumaim. þaiei silbans trauaidedun
10 sis ei veseina garaihtai jah frakunnandans þaim anþaraim. þo gajukon. mans
11 tvai usïddjedun ïn alh bidjan. ains fareisaius jah anþar motareis. sa fareisaius
standands sis þo bad. guþ. aviliudo þus. unte ni ïm svasve þai anþarai mans.
12 vilvans ïnvinda horos aiþþau svasve sa motareis. fasta tvaim sinþam sabba-
13 taus jah afdailja taihundon dail allis þize gastalda. jah sa motareis fairraþro
standands ni vilda nih augona seina ushafjan du himina ak sloh ïn brusts
14 seinos qiþands. guþ. hulþs sijais mis fravaurhtamma. qiþa ïzvis. afïddja sa
garaihtoza gataihans du garda seinamma þau raihtis jains. unte sawazuh saei
hauheiþ sik silban. gahnaivjada. ïþ saei hnaiveiþ sik silban. ushauhjada.
15 berun þan du ïmma barna ei ïm attaitoki. gasaiwandans þan siponjos andbi-
16 tun ïns. ïþ ïesus athaitands ïns qaþ. letiþ þo barna gaggan du mis jah ni
17 varjiþ þo. unte þize svaleikaize ïst þiudangardi guþs. amen qiþa ïzvis. saei
18 ni andnimiþ þiudangardja guþs sve barn. ni qimiþ ïn ïzai. jah frah ïna sums
reike qiþands. laisari þiuþeiga. wa taujands libainais aiveinons arbja vairþau.
19 qaþ þan du ïmma ïesus. wa mik qiþis þiuþeigana. ni ainshun þiuþeigs niba

---

inveniatne fidem in terra. 9. Dixit autem ad quosdam, qui ipsi confisi-sunt sibi, quod essent iusti, et aspernantes hos alios, hanc parabolam: 10. homines duo adscenderunt in templum orare; unus Farisaeus et alter portitor. 11. Hic Farisaeus stans sibi haec oravit: deus, gratias-ago tibi, quod non sum sicut hi alii homines, raptores, iniusti, adulteri aut sicut hic portitor; 12. ieiuno duabus vicibus sabbati et do decimam partem omnis quod possideo. 13. Et hic portitor procul stans non voluit nec oculos suos attollere ad coelum, sed percussit in pectora sua dicens: deus, propitius sis mihi peccatori. 14. Dico vobis, abiit hic iustior praedicatus ad domum suam, quam quidem ille; nam quisque qui exaltat se ipsum, humiliatur, verum qui humiliat se ipsum, exaltatur. 15. Tulerunt autem ad eum pueros, ut eos attingeret; videntes autem discipuli increparunt eos; 16. verum Iesus advocans eos dixit: sinite hos pueros ire ad me et ne prohibite eos, nam horum talium est regnum dei. 17. Amen dico vobis, qui non accipit regnum dei, uti puer, non venit in id. 18. Et interrogavit eum quidam principum dicens: magister bone, quid faciens vitae aeternae haeres fiam. 19. Dixit autem ad eum Iesus: quid me dicis bonum, non ullus bonus nisi

---

Ceterum cave ἄρα ab Ulf. omissum esse dicas, nam eam particulam interrogativam addito illo *u* reddidit.

18, 9. *þan*] Ulf. c. codd. ° καί.

18, 11. *ïnvinda*] sic cod. Arg.; Hz. sec. manu et Z + *ïnvindai;* quum inveniri vix possit, quo codicis Arg. lectio defendatur (nam loci Mc. 3, 31 *aiþei jah broþrjus standandona* et similium omnino alia ratio est), cum B. *ïnvindans* legendum esse, dubitari non debet, quam formam librarius imperfectam reliquit. — *aiþþau*] Ulf. ° καί.

18, 12. *jah*] et, ° gr. omn. — *taihundon dail allis*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *taihundondai allais.*

18, 13. *seina*] suos, ° gr. omn. — *ushafjan*] gr. post *himina.*

18, 14. *silban*] utr., J. St. ‡ *silba.*

18, 15. *ïmma*] Ulf. ° καί.

18, 16. *gaggan*] St. ‡ *gangan;* sic saepius idem in hoc et seqq. capitibus. — *þiudangardi*] St. ‡ *þiudangardo.*

18, 17. *sve*] St. ‡ *sue.*

18, 18. *ïna sums*] ∾ gr. omn.

20 ains guþ. þos anabusnins kant. ni horinos ni maurþrjais ni hlifais ni galiu-
21 gaveitvods sijais. sverai attan þeinana jah aiþein. ïþ ïs qaþuh. þata allata
22 gafastaida us jundai meinai. gahausjands þan þata ïesus qaþ du ïmma. nauh
ainis þus van ïst. all þatei habais frabugei jah gadailei unledaim. jah habais
23 huzd ïn himina. jah hiri laistjan mik. ïþ ïs gahausjands þata gaurs varþ. vas
24 auk gabeigs filu. gasaiwands þan ïna ïesus gaurana vaurþanana qaþ. waiva
25 agluba þai faihu habandans ïnngaleiþand ïn þiudangardja guþs. raþizo allis
ïst ulbandau þairh þairko neþlos þairhleiþan þau gabigamma ïn þiudangardja
26. 27 guþs galeiþan. qeþun þan þai gahausjandans. an was mag ganisan. ïþ ïs qaþ.
28 þata unmahteigo at mannam mahteig ïst at guþa. qaþ þan paitrus. sai. veis
29 aflailotum allata jah laistidedum þuk. ïþ ïs qaþuh du ïm. amen qiþa ïzvis
þatei ni ainshun ïst þize afletandane gard aiþþau fadrein aiþþau broþruns aiþþau
30 qen aiþþau barna ïn þiudangardjos guþs. saei ni andnimai managfalþ ïn þamma
31 mela jah ïn aiva þamma qimandin libain aiveinon. ganimands þan þans
·ib· qaþ du ïm. sai. usgaggam ïn ïairusalem jah ustiuhada all þata gamelido
32 þairh praufetuns bi sunu mans. atgibada auk þiudom jah bilaikada jah ana-

---

unus deus. 20. Has leges nosti: ne moecheris, ne occidas, ne fureris, ne falsus-testis sis; honora patrem tuum et matrem. 21. Verum is dixit: hoc omne observavi e pueritia mea. 22. Audiens autem hoc Iesus dixit ad eum: adhuc unius tibi defectus est, omne quod habes, vende et distribue pauperibus, et habes thesaurum in coelo, et veni sequi me. 23. Verum is audiens hoc tristis factus-est, fuit enim dives multum. 24. Videns autem eum Iesus tristem factum dixit: quam difficulter hi pecuniam habentes introeunt in regnum dei; 25. facilius enim est, camelo per foramen acus transire quam diviti in regnum dei ire. 26. Dixerunt autem hi audientes, an quis potest valere. 27. Verum is dixit: hoc impossibile apud homines, possibile est apud deum. 28. Dixit autem Petrus: ecce, nos reliquimus omne et secuti-sumus te. 29. Verum is dixit ad eos: amen, dico vobis, quod non ullus est horum relinquentium domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut liberos ob regnum dei, 30. qui non accipiat multiplex in hoc tempore et in aevo hoc veniente vitam aeternam. 31. Assumens autem hos XII dixit ad eos: ecce, eximus in Ierusalem et perficitur omne hoc scriptum per profetas de filio hominis; 32. traditur enim gentibus et illuditur et vio-

---

18, 20. *galiugaveitvods*] St. ‡ div. — *aiþein*] Ulf. c. codd. ° *σοῦ*.

18, 22. *laistjan*] sequi, gr. omn. *ἀκολούθει*, vid. M. 5, 24.

18, 24. *agluba*] St. ‡ *agauba*.

18, 25. *ulbandau*] St. ‡ *ulbandan*. — *þairhleiþan*] cod. Arg. ‡ *þairþleiþan*; ceterum Ulf. c. codd. *διελθεῖν* pro vulg. *εἰσελθεῖν* legit. — *þau*] St. ‡ *þan*.

18, 26. *an was*] J. St. ‡ ict.

18, 29. *qaþuh*] St. ‡ *qaþun*. — *broþruns*] J. St. B. ‡ *broþrus*, non animadvertentes signum, literam *n* indicans, quod supra *u* in cod. Arg. clarissime cernitur.

18, 30. *managfalþ*] St. ‡ *managfalt*.

18, 31. *bi sunu*] de filio, gr. *τῷ υἱῷ*, qui dativus ad *τελεσθήσεται* pertinet; Ulf. c. codd. legit *περὶ τοῦ υἱοῦ*, quod a *γεγραμμένα* (*gamelido*) pendet.

33 mahtjada jah bispeivada jah usbliggvandans usqimand ïmma jah þridjin daga
34 usstandiþ. jah eis ni vaihtai þis froþun. jah vas þata vaurd gafulgin af ïm
35 jah ni vissedun þo qiþanona. varþ þan miþþanei newa vas ïs ïaireikon.
36 blinda sums sat faur vig du aihtron. gahausjands þan managein faurgaggan-
37 dein frah. wa vesi þata. gataihun þan ïmma þatei ïesus nazoraius þairhgag-
38. 39 giþ. ïþ ïs ubuhvopida qiþands. ïesus sunu daveidis armai mik. jah þai faura-
gaggandans andbitun ïna ei þahaidedi. ïþ ïs und filu mais hropida. sunau
40 daveidis armai mik. gastandands þan ïesus haihait ïna tiuhan du sis. biþe
41 newa vas þan ïmma. frah ïna qiþands. wa þus vileis ei taujau. ïþ ïs qaþ.
42 frauja. ei ussaiwau. jah ïesus qaþ du ïmma. ussaiw. galaubeins þeina gana-
43 sida þuk. jah suns ussaw jah laistida ïna aviliudonds guþa. jah alla managei
19, 1 gasaiwandei gaf hazein guþa. jah ïnngaleiþands þairhlaiþ ïaireikon. jah sai.
2 guma namin haitans zakkaius sah vas fauramaþleis motarje jah vas gabigs.
3 jah sokida gasaiwan ïesu. was vesi. jah ni mahta faura managein. unte vah-

---

latur et conspuitur, 33. et percutientes occidunt eum et tertio die exsurgit. 34. Et ii non quidquam huius intellexerunt, et fuit hoc verbum absconditum ab iis, et non sciverunt haec dicta. 35. Factum-est autem dum prope fuit is Ierico, caecus quidam sedit ad viam ad mendicandum; 36. audiens autem turbam praetereuntem interrogavit, quid esset hoc. 37. Narrarunt autem ei, quod Iesus Nazoraeus transit. 38. Verum is exclamavit dicens: Iesus, fili Davidis, miserere mei! 39. Et hi praeeuntes increparunt eum, ut taceret, verum is usque multum magis clamavit: fili Davidis, miserere mei. 40. Stans autem Iesus iussit eum ducere ad se; quum prope esset autem ei, interrogavit eum 41. dicens: quid tibi vis ut faciam, verum is dixit: domine, ut videam. 42. Et Iesus dixit ad eum: vide, fides tua sanavit te. 43. Et statim vidit et secutus-est eum gratias-agens deo et omnis turba videns dedit laudem deo. 19, 1. Et iniens transiit Ierico. 2. Et ecce, vir nomine vocatus Zaccaeus, hic fuit praefectus portitorum et fuit dives, 3. et quaesivit videre Iesum, quis esset, et non potuit prae turba, nam sta-

---

18, 33. *usbliggvandans*] St. ‡ *usblingvandans*. — *þridjin daga*] ∾ gr.

18, 35. *du aihtron*] ad mendicandum, gr. omn. *προσαιτῶν*, sic loco parallelo Mc. 10, 46, participio autem utitur J. 9, 8 *saei sat aihtronds;* itaque aliquis suspicari potest, Ulf. illis prioribus locis *προσαιτεῖν* legisse; infra 19, 48 pro *ἀκούων* sunt codd., qui *ἀκούειν* legunt, Ulf. *du hausjan*.

18, 36. *faurgaggandein*] Ulf. pro *διαπορευομένου* c. cod. D et verss. *παραπορευομένου* legisse videtur, vid. Mc. 11, 20.

18, 37. *þairhgaggiþ*] Z. ‡ *þairgaggiþ*.

18, 38. *ïþ ïs*] verum is, gr. omn. *καί*. — *ubuhvopida*] J. St. ‡ div.; ceterum vid. ad M. 9, 28. — *qiþands*] St. ‡ *qitands*. — *sunu*] pro solita vocativi forma *sunau*, sic Cor. 1, 15, 15 *dauþu*. L. 19, 5 *zakkaiu*. M. 26, 28 *xristu* pro *dauþau*, *zakkaiau*, *xristau*, cf. ad L. 1, 54.

18, 39. *ïna*] J. St. B. ‡ *ïmma*.

18, 40. *ïmma*] ei, ° gr. omn., nam *αὐτοῦ*, quod legunt, pertinet ad *ἐγγίσαντος*.

19, 1. *ïaireikon*] J. St. ‡ *ïaireiko*.

19, 2. *guma — zakkaius*] cod. Arg., uti edidimus; J. ‡ *man sakkaius haitands*, St. ‡ *man zakkaius haitands*, B. + *manna zakkaius haitans*. — *sah*] hic, Ulf. fortasse c. cod. D et verss. *οὗτος* pro vulg. *καὶ αὐτός* legit, sed vid. ad J. 18, 26; ceterum B. + *jah sa*, J. St. lac. usque ad *motarje*. — *jah*] ult. Ulf. c. codd. ° *οὗτος*. — *gabigs*] J. St. B. + *gabeigs*.

19, 3. *vahstau leitils*] J. St. B. ‡ *vahstai leitil*.

4 stau leitils vas. jah biþragjands faur usstaig ana smakkabagm. ei gasewi ïna.
5 unte ïs and þata munaida þairhgaggan. jah biþe qam ana þamma stada. ïn-
saiwands ïup ïesus gasaw ïna jah qaþ du ïmma. zakkaiu. sniumjands dalaþ
6 atsteig. himma daga auk ïn garda þeinamma skal ïk visan. jah sniumjands
7 atstaig jah andnam ïna faginonds. jah gasaiwandans allai birodidedun qiþan-
8 dans. þatei du fravaurhtis mans galaiþ ïn gard ussaljan. standands þan zak-
kaius qaþ du fraujin. sai. halbata aiginis meinis. frauja. gadailjau unledaim
9 jah jabai wis wa afholoda. fidurfalþ fragilda. qaþ þan du ïmma ïesus. þatei
himma daga naseins þamma garda varþ. unte jah sa sunus abrahamis ïst.
10. 11 qam auk sunus mans sokjan jah nasjan þans fralusanans. at gahausjandam
þan ïm þata biaukands qaþ gajukon. bi þatei newa ïairusalem vas. jah þuhta
12 ïm ei suns skulda vesi þiudangardi guþs gasvikunþjan. qaþ þan. manna sums

---

tura parvus fuit. 4. Et currens prae ascendit in ficum, ut videret eum, nam is per hoc cogitavit transire. 5. Et quum veniret in hunc locum, spectans sursum Iesus vidit eum et dixit ad eum: Zaccaee, properans deorsum descende, hodierno die enim in domo tua debeo ego esse. 6. Et properans descendit et excepit eum gaudens. 7. Et videntes omnes murmurarunt dicentes, quod ad peccatoris hominis ivit in domum divertere. 8. Stans autem Zaccaeus dixit ad dominum: ecce, dimidium proprii mei, domine, tribuam pauperibus et si cuius quid defraudavi, quadruplum reddo. 9. Dixit autem ad eum Iesus, quod hodierno die salus huic domui facta - est, quia etiam hic filius Abrahami est; 10. venit enim filius hominis quaerere et salvare hos perditos. 11. In audientibus autem iis hoc, addens dixit parabolam, propter quod prope Ierusalem fuit, et visum - est iis, quod statim debitum esset regnum dei manifestari. 12. Dixit autem: homo quidam

---

19, 4. *biþragjands*] St. ‡ *biþrangands*. Pro vulgata lectione προδραμών Ulf. c. codd. προσδραμών legisse videtur; nam *bi* notioni praepositionis πρός propius accedit, quam praepositioni πρό. — *faur usstaig*] J. St. B. ‡ *faura gastaig*. — *ïs*] is, ° gr. omn.

19, 5. *ïup*] J. St. B. ° ‡, Z. ‡ *jup*. — *ïmma zakkaiu*] J. St. ‡ *ïm zakkaie;* ceterum de *zakkaiu* vid. ad 18, 38. — *atsteig*] J. St. ‡ *afsteig*. — *auk ïn*] J. St. ‡ *and*. Ceterum Griesb. falso adnotat, γάρ ab Ulf. esse omissum, quum per *auk* redditum sit.

19, 6. *atstaig*] J. ‡ *afstaig*.

19, 7. *du — ussaljan*] mira dicendi ratio, quum *du* praepositio posita sit cum genitivo, cum quo casu coniungi non solet. Locum esse corruptum, et *du* indicat et otiosum illud *ïn gard*. Z. aut *du* deleri, aut omisso *ïn gard* legi maluit *du fravaurhtin mann*. Si de glossa in textum illata, cuius rei exempla non pauca inveniuntur (vid. ad 2, 2), cogitari licet, glossator quidam *ïn gard* ad explicandam constructionem *du fravaurhtis mans*, nobis videtur addidisse; ea autem ellipsis et graeco sermoni familiaris est (Matthiae Griech. Gramm. p. 701), nec abhorret a gothico (vid. ad 8, 49). Sin omnia, quae leguntur, sincera sunt, certe ordo verborum mutandus est hunc in modum: *fravaurhtis mans galaiþ ïn gard du ussaljan*, cf. ad M. 9, 16. Cum Zahnio, qui *du* ad *galaiþ* trahi posse arbitratur, veremur ut intelligentes consentiant. — *fravaurhtis*] J. St. ‡ *fravaurhtan*.

19, 8. *zakkaius*] J. ‡ *sakkaius*. — *sai*] J. St. ‡ *sai sa*. — *fidurfalþ fragilda*] ∾ gr. omn.

19, 10. *jah*] St. ‡ *ah*. — *þans fralusanans*] hos perditos, gr. omn. τὸ ἀπολωλός.

19, 11. *at gahausjandam*] J. St. B. ‡ ict. — *ïairusalem vas*] ∾ gr. omn.

19, 12. *sums*] St. ‡ *suns*. — *landis*] gr. εἰς χώραν μακράν, quod supra 15, 12 plene per *ïn land fairra visando* reddidit. — *franiman*] St. ‡

13 godakunds gaggida landis franiman sis þiudangardja jah gavandida sik. athai-
tands þan taihun skalkans seinans atgaf ïm taihun dailos jah qaþ du ïm.
14 kaupoþ unte ïk qimau. ïþ baurgjans ïs fijaidedun ïna jah ïnsandidedun airu
15 afar ïmma qiþandans. ni vileima þana þiudanon ufar unsis. jah varþ biþe
atvandida sik aftra andnimands þiudangardja jah haihait vopjan du sis þans
skalkans. þaimei atgaf þata silubr. ei gakunnaidedi. wa warjizuh gavaurh-
16 tedi. qam þan sa frumista qiþands. frauja. skatts þeins gavaurhta taihun
17 skattans. jah qaþ du ïmma. vaila goda skalk. unte ïn leitilamma vast triggvs.
18 sijais valdufni habands ufar taihun baurgim. jah qam anþar qiþands. frauja.
19 skatts þeins gavaurhta fimf skattans. qaþ þan jah du þamma. jah þu sijais
20 ufaro fimf baurgim. jah sums qam qiþands. frauja sai. sa skatts þeins þanei
21 habaida galagidana ïn fanin. ohta mis auk þuk. unte manna hardus ïs.
22 nimis þatei ni lagides. jah sneiþis þatei ni saisost. jah qaþ du ïmma. us
munþa þeinamma stoja þuk. unselja skalk jah lata. visseis þatei ïk manna

---

nobilis ivit in-regionem-longinquam accipere sibi regnum et convertit se. 13. Advocans autem decem servos suos tradidit iis decem portiones et dixit ad eos: negotiamini donec ego veniam. 14. Verum cives eius oderunt eum et miserunt legatum post eum dicentes: non volumus hunc regnare super nos. 15. Et factum-est quum converteret se iterum accipiens regnum, et iussit vocare ad se hos servos, quibus tradidit hoc argentum, ut cognosceret, quid quisque faceret. 16. Venit autem hic primus dicens: domine, nummus tuus fecit decem nummos. 17. Et dixit ad eum: bene, bone serve, nam in parvo fuisti fidelis, sis imperium habens super decem urbes. 18. Et venit alter dicens: domine, nummus tuus fecit quinque nummos. 19. Dixit autem etiam ad hunc: etiam tu sis super quinque urbes. 20. Et quidam venit dicens: domine, ecce, hic nummus tuus, quem habui positum in panno; 21. timui mihi enim te, nam homo durus es, sumis, quod non posuisti, et metis, quod non sevisti. 22. Et dixit ad eum: ex ore tuo iudico te, improbe serve et piger! scivisti, quod ego homo

---

franimans. — *gavandida sik*] convertit se, gr. omn. ὑποστρέψαι.

19, 13. *ïk*] ego, ° gr. omn.

19, 14. *airu*] inde ab hac voce usque ad finem versus 23 J. St. lacunam habent, quam B. et Ih. expleverunt; hodie ea est codicis Arg. conditio, ut usque ad vs. 20 praeter literas ab aversa plagula transmissas quidquam legi plane non possit. — *þana*] B. lac.

19, 15. *sik*] B. ° ‡. — *sis*] B. lac. — *silubr*] B. ‡ *silubro.* — *wa warjizuh*] quid quisque, gr. τίς τί (τι). — *gavaurhtedi*] B. *gavaur* ...

19, 16. *qam*] B. ‡ *gan.*

19, 17. *unte*] B. lac. — *leitilamma*] Ih. ap. Büsch. ‡ *aleitilamma;* ceterum gr. omn. ἐλαχίστῳ. — *vast triggvs*] ∾ gr. omn. — *sijais*] B. lac. — *taihun*] B. ‡ *taihunja.*

19, 18. *gavaurhta*] B. ‡ *fravaurhta.* — *fimf*] Hz. ‡ *fim*, sic quoque vs. 19.

19, 19. *ufaro*] B. + *ufar*, vid. L. 2, 8. — *fimf*] vid. ad vs. 18.

19, 20. *sums*] B. *anþar*, quod textui gr. accommodatius est, nam nullo alio loco Ulf. *sums* pro ἕτερος ponit. — *galagidana*] Z. *galagida ïna* (posuit eum), quod Ih. testante in cod. Arg. scriptum sit; repudiavimus autem, quod sensum perturbat, nec auctoritate ullius gr. confirmatur. Ceterum B. hinc usque ad finem versus signa lacunae ponit.

19, 22. *jah*] pr., quod Sch. contendit, Ulf. cum verss. καί pro δέ legisse, speciosius est, quam

23 hardus ïm nimands þatei ni lagida jah sneiþands þatei ni saiso. jah duwe
ni atlagides þata silubr mein du skattjam. jah qimands miþ vokra galausi-
24 dedjau þata. jah du þaim faurastandandam qaþ. nimiþ af ïmma þana skatt
25 jah gibiþ þamma þos taihun dailos habandin. jah qeþun du ïmma. frauja.
26 habaiþ taihun dailos. qiþa allis ïzvis þatei warjammeh habandane gibada. ïþ
27 af þamma unhabandin jah þatei habaiþ afnimada af ïmma. aþþan sveþauh
fijands meinans jainans. þaiei ni vildedun mik þiudanon ufar sis. briggiþ her
28 jah usqimiþ faura mis. jah qiþands þata ïddja fram usgaggands ïn ïairusau-
29 lyma. jah varþ biþe newa vas beþsfagein jah beþanijin af fairgunja. þatei
30 haitada alevjo. ïnsandida tvans siponje seinaize qiþands. gaggats ïn þo viþra-
vairþon haim. ïn þizaiei ïnngaggandans bigitats fulan asilaus gabundanana.
31 ana þammei ni ainshun aiv manne sat. andbindandans ïna attiuhiþ. jah jabai
was ïnqis frailinai. duwe andbindiþ. sva qiþaits du ïmma. þatei frauja þis
32 gairneiþ. galeiþandans þan þai ïnsandidans bigotun svasve qaþ du ïm.
33 andbindandam þan ïm qeþun þai fraujans þis du ïm. duwe andbindats þana

---

durus sum sumens, quod non posui, et metens, quod non sevi. 23. Et cur non deposuisti hoc argentum meum ad argentarios, et veniens cum lucro exigerem hoc. 24. Et ad hos adstantes dixit: auferte ab eo hunc nummum et date huic has decem portiones habenti. 25. Et dixerunt ad eum: domine, habet decem portiones. 26. Dico enim vobis, quod cuique habentium datur, verum ab hoc non-habente, etiam quod habet, aufertur ab eo. 27. At praeterea inimicos meos illos, qui non voluerunt me regnare super se, ferte huc et occidite coram me. 28. Et dicens hoc ivit ultra exiens in Ierusolymam. 29. Et factum-est, quum prope esset Bethsfage et Bethaniae a monte, qui vocatur oliferus, misit duos discipulorum suorum 30. dicens: ite in hunc oppositum vicum, in quo ineuntes invenitis pullum asini alligatum, in quo non ullus unquam hominum sedit; solventes eum adducite; 31. et si quis vos interroget: cur solvitis? sic dicatis ad eum, quod dominus hunc cupit. 32. Euntes autem hi missi invenerunt, sicut dixit ad eos. 33. Solventibus autem iis dixerunt hi domini huius ad eos: cur solvitis hunc

---

verius; *jah* enim pro δέ saepissime ponitur. — *jah lata*] et piger, ° gr. omn., Goth. cum Brix.

19, 23. *du skattjam*] ad argentarios, gr. ἐπὶ τράπεζαν, cf. Cor. 1, 10, 25 *at skiljam* = ἐν μακέλλῳ, cf. etiam ad L. 3, 1. — *jah*] sec., Ulf. ° ἐγώ.

19, 24. *faurastandandam*] Z. ‡ div.

19, 27. *aþþan*] at, ° gr. omn.; B. *sveþauh* e margine in textum irrepsisse suspicatur, ut alterum glossa explicans alterum sit, sed vid. Philip. 3, 16 *aþþan sveþauh* et supra 18, 8 *ïþ sveþauh* = πλήν; ceterum idem significantes particulae coniunctae saepissime inveniuntur, vid. ad M. 9, 17. — *þaiei*] J. St. ‡ *þatei*.

19, 29. *af*] sic cod. Arg. J. St.; B. Hz. Z. *at*, quod sensus quidem postulare videtur, sed habet lectio codicis, quo defendatur, latino enim sermone etiam dicitur aliquid *prope ab* aliquo esse.

19, 30. *gaggats*] St. ‡ *gangaþ*. — *ïnngaggandans*] Hz. ‡ *ïngaggandans*. — *asilaus*] asini, ° gr. omn., Vulg. etiam addit *asinae*.

19, 31. *ïnqis*] sic cod. Arg. pro *ïgqis*; vid. ad 14, 31; J. ‡ *ïzqis*, St. + *ïzvis*.

19, 33. *andbindandam*] J. St. ‡ *andbindandan*. — *ïm*] pr., Ulf. ° τὸν πῶλον.

34. 35 fulan. ïþ eis qeþun. fraujin þaurfts þis ïst. jah attauhun þana fulan ïesua jah
36 usvairpandans vastjos seinos ana þana fulan ussatidedun ïesu. gaggandin þan
37 ïmma ufstravidedun vastjom seinaim ana viga. biþe þan ïs newa vas juþan
at ïddaljin þis fairgunjis alevabagme. dugunnun alakjo managei siponje fagi-
38 nondans hazjan guþ stibnai mikilai ïn allaizo þoze sewun mahte. qiþan-
dans. þiuþida sa qimanda þiudans ïn namin fraujins. gavairþi ïn himina jah
39 vulþus ïn hauhistjam. jah sumai fareisaie us þizai managein qeþun du ïmma.
40 laisari. sak þaim siponjam þeinaim. jah andhafjands qaþ du ïm. qiþa ïzvis
41 þatei jabai þai slavand. stainos hropjand. jah sunsei newa vas. gasaiwands þo
42 baurg gaigrot bi þo qiþands. þatei ïþ vissedeis jah þu ïn þamma daga þei-
namma þo du gavairþja þeinamma. ïþ nu gafulgin ïst faura augam þeinaim.
43 þatei qimand dagos ana þus jah bigraband fijands þeinai grabai þuk jah
44 bistandand þuk jah bivaibjand þuk allaþro jah airþai þuk gaïbnjand jah
barna þeina ïn þus jah ni letand ïn þus stain ana staina. ïn þizei ni ufkun-
45 þes þata mel niuhseinais þeinaizos. jah galeiþands ïn alh dugann usvairpan
46 þans frabugjandans ïn ïzai jah bugjandans qiþands du ïm. gameliþ ïst þatei

---

pullum? 34. Verum ii dixerunt: domino opus huius est. 35. Et adduxerunt hunc pullum Iesu et coniicientes vestes suas super hunc pullum imposuerunt Iesum. 36. Eunti autem ei superstraverunt vestes suas in viam; 37. quum autem is prope esset iam ad descensum huius montis olearum, coeperunt omnino turba discipulorum gaudentes laudare deum voce magna ob omnes, quas viderunt virtutes, 38. dicentes: benedictus hic veniens rex in nomine domini, pax in coelo et gloria in altissimis. 39. Et quidam Farisaeorum ex hac turba dixerunt ad eum: magister, increpa hos discipulos tuos. 40. Et respondens dixit ad eos: dico vobis, quod si hi tacent, lapides clamant. 41. Et quum-primum prope fuit, adspiciens hanc urbem flevit ob eam 42. dicens, quod si scires etiam tu in hoc die tuo haec ad pacem tuam, verum nunc absconditum est ab oculis tuis, 43. quod veniunt dies super te, et circumfodiunt inimici tui fossa te et circumsistunt et circumdant te undique 44. et terrae te adaequant et filios tuos in te et non relinquunt in te lapidem super lapide, ob quod non cognovisti hoc tempus visitationis tuae. 45. Et iens in templum coepit eiicere hos vendentes in eo et ementes 46. dicens ad eos: scriptum est, quod

---

19, 35. *þana fulan*] hunc pullum, gr. omn. *αὐτόν*. — *ïesua*] St. ‡ *ïaisuna*. — *vastjos seinos*] ∾ gr. omn.

19, 37. *alevabagme*] J. St. ‡ div. — *alakjo*] J. St. B. ‡ *allai so*. Ceterum notandum est, adverbium *alakjo*, quod aliis locis cum *allai* coniungi solet (vid. 4, 22. Mc. 11, 32), h. l. vice adiectivi (= ἅπας) fungi, sic infra vs. 48, cf. L. 6, 5 *galukun managein fiske filu*. — *þoze sewun*] J. St. ‡ *þo gesewun;* ceterum vid. ad 10, 5.

19, 38. *þiuþida*] Hz. ‡ *þiutida*. — *vulþus*] St. ‡ *vultus*.

19, 42. *þatei*] St. ‡ *þaþei*. — *þu*] Ulf. c. codd. et verss. ° *καί γε*. — *gafulgin*] J. St. ‡ *gafialgin*. — *augam*] J. St. B. ‡ *augom*.

19, 43. *þus*] J. St. B. ‡ *þuk*. — *bigraband*] J. St. B. ‡ *barra*.. et inde usque ad *grabai* lac. — *bistandand*] J. St. ‡ *bisandand*, B. ‡ *bisiandand;* iam L. veram lectionem invenit. — *allaþro*] J. St. ° ‡.

19, 45. *ïn ïzai*] J. ° ‡, quapropter Griesb. Ulf. inter eos refert, qui *ἐν αὐτῷ* omittunt.

19, 46. *qiþands*] St. ‡ *qiþandans*. — *þatei*] quod, ° gr. — *bido*] precum, gr. omn. *προσευχῆς*.

47 gards meins gards bido ïst. ïþ jus ïna gatavideduþ du filegrja þiube. jah vas
laisjands daga wammeh ïn þizai alh. ïþ þai auhmistans gudjans jah bokarjos soki-
48 dedun ïna usqistjan jah þai frumistans manageins. jah ni bigetun wa gatavide-
20, 1 deina. managei auk alakjo hahaida du hausjan ïmma. jah varþ ïn sumamma
dage jainaize at laisjandin ïmma þo managein ïn alh jah vailamerjandin at-
2 stoþun þai gudjans jah bokarjos miþ þaim sinistam jah qeþun du ïmma
qiþandans. qiþ unsis ïn wamma valdufnje þata taujis aiþþau was ïst saei
3 gaf þus þata valdufni. andhafjands þan qaþ du ïm. fraihna ïzvis jah ïk ainis
4 vaurdis jah qiþiþ mis. daupeins ïohannis uzuh himina vas þau uzuh mannam.
5 ïþ eis þahtedun miþ sis misso qiþandans. þatei jabai qiþam. us himina. qiþiþ.
6 aþþan duwe ni galaubideduþ ïmma. ïþ jabai qiþam. us mannam. alla so
managei stainam afvairpiþ unsis. triggvaba galaubjand auk allai ïohannen
7. 8 praufetu visan. jah andhofun ei ni vissedeina waþro. jah ïesus qaþ ïm. ni ïk
9 ïzvis qiþa ïn wamma valdufnje þata tauja. dugann þan du managein qiþan
10 þo gajukon. manna ussatida veinagard jah anafalh ïna vaurstvjam jah aflaiþ
jera ganoha. jah ïn mela ïnsandida du þaim aurtjam skalk. ei akranis þis

---

domus mea domus precum est, verum vos eam fecistis ad latibulum furum. 47. Et fuit docens die quoque in hoc templo, verum hi summi sacerdotes et scribae quaesiverunt eum perdere et hi principes populi. 48. Et non invenerunt, quid facerent; turba enim prorsus suspensa-fuit ad audiendum eum. 20, 1. Et factum-est in quodam dierum illorum in docente eo hanc turbam in templo et evangelizante adsteterunt hi sacerdotes et scribae cum his natu-maximis. 2. Et dixerunt ad eum dicentes: dic nobis, in qua potestatum hoc facis, aut quis est, qui dedit tibi hanc potestatem? 3. Respondens autem dixit ad eos: interrogo vos etiam ego unum verbum et dicite mihi: 4. baptismus Iohannis exne coelo fuit an exne hominibus? 5. Verum ii cogitarunt cum se invicem dicentes: quod si dicimus, ex coelo, dicit, at cur non credidistis ei? 6. Verum si dicimus, ex hominibus, omnis haec turba lapidibus coniicit nos, fideliter credunt enim omnes, Iohannem profetam esse. 7. Et responderunt, quod non scirent unde. 8. Et Iesus dixit iis, non ego vobis dico, in qua potestatum hoc facio. 9. Coepit autem ad turbam dicere hanc parabolam: homo plantavit vineam et tradidit eam colonis et abiit annos multos. 10. Et in tempore misit ad hos hortulanos servum, ut fructus huius

---

19, 47. *daga wammeh*] J. St. B. ‡ ict. — *þizai*] St. ‡ *tkizai.* — *gudjans*] J. ‡ *judjans,* St. ‡ *gudians.*

19, 48. *bigetun*] Ulf. c. codd. ° τό. — *managei*] J. ‡ *managai.* — *alakjo hahaida*] J. St. B. ‡ *allai gahahaida;* ceterum de *alakjo* vid. ad vs. 37. — *du hausjan*] vid. ad 18, 35. — *ïmma*] gr. omn. ante *du.*

20, 1. *at laisjandin*] J. St. Z. ‡ ict. — *sinistam*] St. ‡ *sinistaim.*

20, 3. *andhafjands*] St. ‡ *andhafjadns.* — *fraihna*] St. ‡ *fraina.*

20, 4. *þau*] J. + *þauh.*

20, 5. *þahtedun*] St. ‡ *þahdedun.* — *aþþan*] St. ‡ *aþþä* pro *aþþa.*

20, 6. *allai*] omnes, ° gr. omn.

20, 7. *vissedeina*] St. ‡ *vissedeinna.*

20, 8. *jah*] pr., sic cod. Arg.; Hz. + *ïþ.* — *ïzvis qiþa*] ∾ gr. omn.

0, 9. *jera*] annos, gr. omn. χρόνους.

veinagardis gebeina ïmma. ïþ þai aurtjans usbliggvandans ïna ïnsandidedun
11 lausana. jah anaaiauk sandjan anþarana skalk. ïþ eis jah jainana bliggvan-
12 dans jah unsverandans ïnsandidedun lausana. jah anaaiauk sandjan þridjan.
13 ïþ eis jah þana gavondondans usvaurpun. qaþ þan sa frauja þis veinagardis.
wa taujau. sandja sunu meinana þana liuban. aufto þana gasaiwandans aistand.
14 gasaiwandans þan ïna þai aurtjans þahtedun miþ sis misso qiþandans. sa
15 ïst sa arbinumja. afslaham ïna. ei uns vairþai þata arbi. jah usvairpandans
ïna ut us þamma veinagarda usqemun. wa nu taujai ïm frauja þis veina-
16 gardis. qimiþ jah usqisteiþ aurtjam þaim jah gibiþ þana veinagard anþaraim.
17 gahausjandans qeþun þan. nis-sijai. ïþ ïs ïnsaiwands du ïm qaþ. aþþan wa
ïst þata gamelido. stains þammei uskusun timrjans. sah varþ du haubida
18 vaihstins. wazuh saei driusiþ ana þana stain. gakrotuda. ïþ ana þanei driu-
19 siþ disvinþeiþ ïna. jah sokidedun þai bokarjos jah auhumistans gudjans us-
lagjan ana ïna handuns ïn þizai weilai jah ohtedun þo managein. froþun auk
20 þatei du ïm þo gajukon qaþ. jah afleiþandans ïnsandidedun ferjans þans us
liutein taiknjandans sik garaihtans visan. ei gafaifaheina ïs vaurde jah atgebeina

---

vineae darent ei; verum hi hortulani percutientes eum miserunt vacuum. 11. Et addidit mittere alium servum, verum ii etiam illum percutientes et dehonorantes miserunt vacuum. 12. Et addidit mittere tertium; verum ii etiam hunc vulnerantes eiecerunt. 13. Dixit autem hic dominus huius vineae: quid faciam? mitto filium meum hunc carum, forte hunc videntes aestimant. 14. Videntes autem eum hi hortulani cogitarunt cum se invicem dicentes: hic est hic haeres; occidimus eum, ut nobis fiat haec haereditas. 15. Et eiicientes eum foras ex hac vinea occiderunt. Quid nunc faciat iis dominus huius vineae? 16. Venit et perdit hortulanos hos et dat hanc vineam aliis. Audientes dixerunt autem: non sit. 17. Verum is adspiciens ad eos dixit: at quid est hoc scriptum, lapis, quem reiecerunt fabri, hic factus-est ad caput anguli. 18. Quisque qui cadit in hunc lapidem, conquassatur, verum in quem cadit, comminuit eum. 19. Et quaesiverunt hi scribae et summi sacerdotes ponere in eum manus in hac hora et timuerunt hanc turbam; intellexerunt enim, quod ad eos hanc parabolam dixit. 20. Et discedentes miserunt insidiatores hos e dolo ostendentes se iustos esse, ut caperent eum ob-verba et traderent

---

20, 10. *gebeina*] St. ‡ *gebena.*

20, 11. *anþarana*] J. St. ‡ *anþaran.*

20, 12. *gavondondans*] sic cod. Arg. et editt. pro *gavundondans*, vid. ad 4, 13.

20, 13. *meinana*] J. St. ‡ *meinama.* — *liuban aufto*] editt. et Hz. ‡ *liubana ufto*, lectionem receptam Z. de praestanti coniectura dedit; formam concretam, quam vocant, articulus praepositus requirit, nec *ufto* nisi cum *ïbai* coniunctum (si lectio M. 27, 64 proba est) invenitur.

20, 14. *arbinumja*] Ulf. c. codd. ° δεῦτε.

20, 16. *nis-sijai*] sic cod. Arg. Hz. Z. (vid. ad M. 5, 37); J. St. B. ‡ *ni sijai.*

20, 17. *stains*] lapis, gr. omn. λίθον, vid. ad Mc. 12, 10.

20, 18. *gakrotuda*] vid. ad Mc. 9, 50.

20, 19. *bokarjos — gudjans*] ∾ gr.

20, 20. *afleiþandans*] discedentes, gr. παρατηρήσαντες, Ulf. c. cod. D et verss. ἀποχωρήσαντες legit. — *us liutein*] J. St. ‡ *usanigein,*

21 ïna reikja jah valdufnja kindinis. jah frehun ïna qiþandans. laisari. vitum
þatei raihtaba rodeis jah laiseis jah ni andsaiwis andvairþi ak bi sunjai vig
22. 23 guþs laiseis. skuldu ïst unsis kaisara gild giban þau niu. bisaiwands þan ïze
24 unselein ïesus qaþ du ïm. wa mik fraisiþ. ataugeiþ mis skatt. wis habaiþ
25 manleikan jah ufarmeli. andhafsjandans þan qeþun. kaisaris. ïþ ïs qaþuh du
26 ïm. us nu gibiþ þo kaisaris kaisara jah þo guþs guþa. jah ni mahtedun gafa-
han ïs vaurde ïn andvairþja manageins jah sildaleikjandans andavaurde ïs
27 gaþahaidedun. duatgaggandans þan sumai saddukaie. þaiei qiþand usstass ni
28 visan. frehun ïna qiþandans. laisari. moses gamelida uns. jabai wis broþar
gadauþnai aigands qen jah sa unbarnahs gadauþnai. ei nimai broþar ïs þo
29 qen jah urraisjai fraiv broþr seinamma. sibun nu broþrjus vesun jah sa fru-
30 mista nimands qen gadauþnoda unbarnahs. jah nam anþar þo qen jah sa
31 gasvalt unbarnahs. jah þridja nam þo samaleiko. samaleiko þan jah þai sibun
32 jah ni biliþun barne jah gasvultun. spedista allaize gadauþnoda jah so qens.
33 ïn þizai usstassai nu warjis þize vairþiþ qens. þai auk sibun aihtedun þo du

---

eum principatui et potestati praesidis. 21. Et interrogarunt eum dicentes: magister, scimus, quod recte loqueris et doces et non respicis faciem, sed in veritate viam dei doces: 22. debitumne est nobis caesari tributum dare an nonne? 23. Perspiciens autem eorum improbitatem Iesus dixit ad eos: quid me tentatis? 24. Ostendite mihi nummum, cuius habet effigiem et inscriptionem? Respondentes autem dixerunt: caesaris. 25. Verum is dixit ad eos: igitur reddite haec caesaris caesari et haec dei deo. 26. Et non potuerunt capere eum ob-verba in praesentia turbae et mirantes ob-responsa eius tacuerunt. 27. Accedentes autem quidam Sadducaeorum, qui dicunt, resurrectionem non esse, interrogaverunt eum 28. dicentes: magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur habens uxorem et hic sine-prole moriatur, ut ducat frater eius hanc uxorem et suscitet semen fratri suo; 29. septem igitur fratres fuerunt et hic primus ducens uxorem mortuus-est sine-prole. 30. Et duxit alter hanc uxorem et hic obiit sine-prole. 31. Et tertius duxit hanc similiter; similiter autem etiam hi septem et non reliquerunt liberos et obierunt. 32. Ultima omnium mortua-est etiam haec uxor. 33. In hac resurrectione igitur cuius horum fit uxor? hi enim septem habuerunt hanc ad

---

B. ‡ *us anigein;* veram lectionem iam Maresh. p. 462 et L. dederunt. — *jah atgebeina*] et traderent, gr. omn. εἰς τὸ (ὥστε) παραδοῦναι; Ulf. c. verss. lat.

20, 22. *skuldu*] J. St. + *skuld.* — *kaisara gild*] B. Hz. Z. + ict., quod quamquam loco Mc. 12, 14 comprobatum, h. l. textui graeco (καίσαρι φόρον) non respondet.

20, 23. *unselein*] Ulf. c. codd. pro vulg. πανουργίαν legisse videtur πονηρίαν, vid. Mc. 7, 22. Cor. 1, 5, 8. Eph. 6, 12. cf. Eph. 4, 31. — *ïesus*] ° gr. omn.

20, 24. *mis*] J. St. ‡ *mik.*

20, 25. *us nu gibiþ*] vid. ad Mc. 14, 44.

20, 26. *andavaurde*] responsa, gr. omn. ἀποκρίσει; ceterum J. St. ‡ *andvaurde.*

20, 27. *qiþand*] gr. ἀντιλέγοντες, Ulf. c. codd. λέγοντες legit.

20, 28. *ïs*] J. St. B. ° ‡.

20, 31. *samaleiko*] pr. similiter, ° gr. — *jah*] tert. et, ° gr.

20, 32. *spedista*] ultima, gr. omn. ὕστερον; ceterum Ulf. c. codd. ° δέ.

20, 33. *nu*] gr. omn. ante *usstassai.* — *vairþiþ*] fit, Sch. temere contendit, Gothum legisse ἔσται.

34 qenai. jah andhafjands qaþ du ïm ïesus. þai sunjus þis aivis liugand jah liu-
35 ganda. ïþ þaiei vairþai sind jainis aivis niutan jah usstassais us dauþaim ni
36 liugand ni liuganda. nih allis gasviltan þanaseiþs magun. ïbnans aggilum auk
37 sind jah sunjus sind guþs usstassais sunjus visandans. aþþan þatei urreisand
dauþans jah moses banvida ana aiwatundjai sve qiþiþ. saw fraujan guþ
38 abrahamis jah guþ ïsakis jah guþ ïakobis. aþþan guþ nist dauþaize ak qi-
39 vaize. allai auk ïmma liband. andhafjandans þan sumai þize bokarje qeþun.
40 laisari. vaila qast. niþ-þan þanaseiþs gadaurstedun fraihnan ïna ni vaihtais.
41. 42 qaþ þan du ïm. waiva qiþand xristu sunu daveidis visan. jah silba daveid
qiþiþ ïn bokom psalmo. qaþ frauja du fraujin meinamma. sit af taihsvon
43. 44 meinai. unte ïk galagja fijands þeinans fotubaurd fotive þeinaize. daveid ïna
45 fraujan haitiþ. jah waiva sunus ïmma ïst. at gahausjandein þan allai mana-
46 gein qaþ du siponjam seinaim. atsaiwiþ faura bokarjam þaim viljandam
gaggan ïn weitaim —

---

uxorem. 34. Et respondens dixit ad eos Iesus, hi filii huius aevi nubunt et nubuntur: 35. verum qui digni sunt illud aevum nancisci et resurrectionem e mortuis, non nubunt, non nubuntur, 36. neque enim mori amplius possunt, aequales angelis enim sunt et filii sunt dei, resurrectionis filii exsistentes. 37. At quod surgunt mortui, etiam Moses significavit in rubo, sicut dicit: vidi dominum deum Abrahami et deum Isaci et deum Iacobi. 38. At deus non-est mortuorum, sed vivorum; omnes enim ei vivunt. 39. Respondentes autem quidam horum scribarum dixerunt: magister, bene dixisti. 40. Neque vero amplius ausi-sunt interrogare eum non quidquam. 41. Dixit autem ad eos: quomodo dicunt Christum filium Davidis esse? 42. Et ipse David dicit in libro psalmorum: dixit dominus ad dominum meum, sede a dextra mea, 43. donec ego pono inimicos tuos scabellum pedum tuorum. 44. David eum dominum vocat, et quomodo filius ei est? 45. In audiente autem omni turba dixit ad discipulos suos: 46. attendite a scribis his volentibus ire in albis —

20, 35. *þaiei*] J. St. ‡ *þatei.* — *usstassais*] St. ‡ *usstassai.*

20, 37. *banvida*] sic cod. Arg. et editt. pro *bandvida.* — *saw*] vidi, ° gr. omn.; Ulf. c. verss. Ceterum J. St. B. ‡ *saei;* iidem reliqua, quae de hoc capite in cod. Arg. exstant, omittunt, nec quidquam literarum fere in hac plagula cognosci potest; quae nunc legimus, Ihrio debemus.

20, 43. *ïk*] ego, ° gr. omn.

20, 44. *daveid*] Ulf. ° οὖν. — *ïna fraujan*] ∾ gr.

20, 45. *at gahausjandein*] Z. ‡ ict.

20, 46. *weitaim*] albis, sine dubio *vastjom* (στολαῖς 15, 22. Mc. 16, 5), uti iam Ih. recte vidit, proxime sequebatur; in gr. nullum verbi *weitaim* respondentis vestigium adest, quod Ulf. unde hauserit, non liquet; alba vestimenta, tanquam magnitudinem quandam, decus et maiestatem indicantia, placuisse scribis Iudaeorum, qui venerationis quidquam accedere suae dignitati ex vestitu autumassent, Ih. adnotat.

Aivaggeljo þairh Ïohannen.

1, 29 Sai. sa ïst viþrus guþs saei afnimiþ fravaurht þizos manasedais. —
3, 3 — amen amen qiþa þus. niba saei gabairada ïupaþro. ni mag gasaiwan
4 þiudangardja guþs. — waiva mahts ïst manna gabairan alþeis visands. ïbai
5 mag ïn vamba aiþeins seinaizos aftra galeiþan jag-gabairaidau. — amen amen
qiþa þus. niba saei gabairada us vatin jah ahmin. ni mag ïnngaleiþan ïn
23 þiudangardja guþs. — ..naga vesun jainar. þaruh qemun jah daupidai vesun.
24. 25 ni nauhþanuh galagiþs vas ïn karkarai ïohannes. þaþroh þan varþ sokeins
26 us siponjam ïohannes miþ ïudaium bi sviknein — — rabbei. saei vas miþ

Evangelium per Iohannem.

1, 29. Ecce, hic est agnus dei, qui sumit peccatum huius mundi. — 3, 3. Amen, amen dico tibi, nisi qui nascitur deorsum, non potest videre regnum dei. 4. — quomodo potens est vir nasci adultus exsistens? num potest in uterum matris suae rursus ire et nascatur? 5. — Amen, amen dico tibi, nisi qui nascitur ex aqua et spiritu, non potest ingredi in regnum dei. — 23. ..(mul)tae fuerunt illic; igitur venerunt et baptizati fuerunt. 24. Non adhuc coniectus fuit in carcerem Iohannes. 25. Tunc vero facta-est quaestio a discipulis Iohannis cum Iudaeis de purificatione — 26. — rabbi, qui fuit cum

---

Adnotatio.

Fragmenta, quae de capite primo, tertio et quinto usque ad vs. 38 addidimus, asservata sunt in commentario super evangelium Iohannis, lingua gothica conscripto, cuius fragmenta e codd. Vaticanis et Ambrosianis collegit et *Skeireins aivaggeljons þairh ïohannen* inscripta nuper edidit Massmannus, professor Monacensis.

1, 29. Skeir. p. 4 (37). *ïst*] est, ° gr. omn.

3, 3. Skeir. p. 7 (39).

3, 4. Skeir. p. 8 (39) et iterum p. 9 (40). *manna*] sic recte p. 9 legitur, altero loco ‡ *mā*, librarius enim alteram huius verbi partem in proxima linea scribere omisit. — *gabairan alþeis visands*] sic p. 8 c. gr. omn., p. 9 *gabairan* post *visands*. — *aftra galeiþan*] Mssm. p. 39 et 40 ‡ ict. — *jag-*] p. 9 *jah*, vid. ad M. 5, 37.

3, 5. Skeir. p. 9 (40).

3, 23. Skeir. p. 11 (41) ..*naga vesun*] Mssm. coniecit *managa vatna gavesun*, quum vero *gavisan* non significet *esse*, sed *manere*, *habitare* (*μένειν* L. 8, 27) et gr. omn. *ὕδατα πολλά* legant, nobis potius *vatna managa vesun* complendum esse videtur. — *jainar*] Mssm. p. 41 ° ‡.

3, 24. Skeir. p. 11 (41). *nauhþanuh*] Mssm. ‡ div., ceterum Goth. ° *γάρ*. — *galagiþs vas*] ∾ gr. omn.

3, 25. Skeir. p. 11 sq. (41). *þan*] cod. (si vere ita in eo scriptum est) ‡ *þau*. — *ïudaium*] Iudaeis, gr. *Ἰουδαίου*.

þus hindar jaurdanau. þammei du veitvodides. sai. sa daupeiþ jah allai
29. 30 gaggand du ïmma. — so nu faheþs meina usfullnoda. jains skal vahsjan. ïþ
31 ïk minznan. sa ïupaþro qimands ufaro allaim ïst — sa us himina qumana
32 ufaro allaim ïst. jah þatei gasaw jag-gahausida. þata veitvodeiþ. jah þo veit-
5, 21 vodida ïs ni ainshun nimiþ. — svasve auk atta urraiseiþ dauþans jah liban
22 gataujiþ. sva jah sunus þanzei vili liban gataujiþ. nih þan atta ni stojiþ
23 ainohun ak staua alla atgaf sunau. ei allai sveraina sunu svasve sverand
35 attan. — jains vas lukarn brinnando jah liuhtjando. ïþ jus vildeduþ svign-
36 jan du weilai ïn liuhada ïs. aþþan ïk haba veitvodiþa maizein þamma ïo-
hanne. þo auk vaurstva. þoei atgaf mis atta ei ïk taujau þo. þo vaurstva.
37 þoei ïk tauja. veitvodjand bi mik þatei atta mik sandida. jah saei sandida
mik atta. sah veitvodeiþ bi mik. nih stibna ïs wanhun gahausideduþ nih
38 siun ïs gasewuþ. jah vaurd ïs ni habaiþ visando ïn ïzvis. þande þanei ïnsan-
45 dida jains. þammuh jus ni galaubeiþ. — þatei ïk vrohidedjau ïzvis du attin.

te trans Jordanum, cui tu testatus-es, ecce, hic baptizat et omnes eunt ad eum. — 29. Hoc igitur gaudium meum expletum-est. 30. Ille debet crescere, verum ego minui. 31. Hic deorsum veniens super omnibus est — hic de coelo veniens super omnibus est. 32. Et quod vidit et audivit, hoc testatur, et hoc testimonium eius non ullus accipit. — 5, 21. Sicut enim pater suscitat mortuos et vivere facit, sic etiam filius, quos vult, vivere facit. 22. Nec vero pater non iudicat ullum, sed iudicium omne tradidit filio, 23. ut omnes colant filium, sicut colunt patrem. — 35. Ille fuit lux ardens et lucens, verum vos voluistis exultare ad horam in luce eius. 36. At ego habeo testimonium maius hoc Iohanne; haec enim opera, quae tradidit mihi pater, ut ego faciam haec, haec opera, quae ego facio, testantur de me, quod pater me misit. 37. Et qui misit me pater, hic testatur de me. Nec vocem eius unquam audistis, nec faciem eius vidistis, 38. et verbum eius non habetis exsistens in vobis, quod quem misit ille, huic vos non creditis. — 45. — quod ego accusarem vos apud patrem;

3, 26. Skeir. p. 15 (43). *jaurdanau*] vid. ad Mc. 10, 1.

3, 29. Skeir. p. 15 (43).

3, 30. Skeir. p. 15 (43) bis et p. 23 (47).

3, 31. Skeir. p. 16 sq. (43 sq.). *ïst*] pr., quae deinde sequuntur usque ad λαλεῖ in commentario gothico non ad verbum sunt translata, scriptum est enim: *sik airþakundana jah us airþai rodjandan* i. e. se terrigenam et ex terra loquentem intell. dicit, quae sunt interpretis verba, non integre citata, secundum gr. esse debebat: *sa visands us airþai* (l. *sa airþakunda*) *us airþai ïst jah us airþai rodeiþ*.

3, 32. Skeir. p. 17 (44). *veitvodida*] pro *veitvodiþa;* pro participio passivi haberi, quod Massmanno videtur, lectio recepta non patitur propter sequens *ïs*, quod sic *af* sive *fram ïmma* esse debet.

5, 21. Skeir. p. 20 (45).

5, 22. Skeir. p. 20 (45). *ainohun*] sic cod. Ambr.; Mssm. emendavit *ainnohun,* vid. ad Mc. 9, 8.

5, 23. Skeir. bis p. 21 et 22 (46).

5, 35. Skeir. p. 23 (47).

5, 36. Skeir. p. 23 sq. (47). *þamma*] de usu articuli ad nomina propria positi vid. ad Mc. 15, 15. — *ïk*] sec. ego, ° gr. omn.

5, 37. Skeir. p. 25 sq. (48) et Specim. p. 24. *sandida*] sic cod. Ambr. recte; Specim. ‡ *sanda.* — *wanhun gahausideduþ*] ∾ gr. — *gasewuþ*] cod. Ambr. *gas.*, *w.*. Specim. ‡ *gasaiwiþ;* veram lectionem iam Mssm. invenit, vid. eum ad p. 26.

5, 38. Skeir. p. 26 (48) et Specim. p. 24.

5, 45. Hinc incipiunt ea, quae de evangelio

46 ïst saei vrohida ïzvis moses. du þammei jus veneiþ. jabai allis mose galaubidedeiþ
47 ga-þau-laubidedeiþ mis. bi mik auk jains gamelida. þande nu jainis melam ni ga-
6, 1 laubeiþ. waiva meinaim vaurdam galaubjaiþ. afar þata galaiþ ïesus ufar marein þo
2 galeilaie jah tibairiade. jah laistida ïna manageins filu. unte gasewun taiknins
3 þozei gatavida bi siukaim. usïddja þan ana fairguni ïesus jah jainar gasat
4. 5 miþ siponjam seinaim. vasuh þan newa pasxa so dulþs ïudaie. þaruh ushof
augona ïesus jah gaumida þammei manageins filu ïddja du ïmma qaþuh du
6 filippau. waþro bugjam hlaibans ei matjaina þai. þatuh þan qaþ fraisands
7 ïna. ïþ silba vissa. þatei habaida taujan. andhof ïmma filippus. tvaimhundam
8 skatte hlaibos ni ganohai sind þaim þei nimai warjizuh leitil. qaþ ains þize
9 siponje ïs andraias broþar paitraus seimonaus. ïst magula ains her. saei
habaiþ ·e· hlaibans barizeinans jah ·b· fiskans. akei þata wa ïst du sva
10 managaim. ïþ ïesus qaþ. vaurkeiþ þans mans anakumbjan. vasuh þan havi
manag ana þamma stada. þaruh anakumbidedun vairos raþjon svasve fimf

---

est qui accusavit vos Moses, ad quem vos speratis. 46. Si enim Mosi crederetis, utique crederetis mihi, de me enim ille scripsit. 47. Quodsi igitur illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis? 6, 1. Post hoc ivit Iesus trans mare hoc Galilaeorum et Tiberiadum. 2. Et secutum - est eum turbae multum, quia viderunt signa, quae fecit in aegrotis. 3. Exiit autem in montem Iesus et illic sedit cum discipulis suis. 4. Fuit autem prope pascha, hoc festum Iudaeorum. 5. Ibi sustulit oculos Iesus et observavit, quod turbae multum ivit ad eum dixitque ad Filippum: unde emimus panes, ut edant hi? 6. Hoc autem dixit tentans eum, verum ipse scivit, quod habuit facere. 7. Respondit ei Filippus: ducentis denariorum panes non sufficientes sunt his, ut sumat quisque paucum. 8. Dixit unus horum discipulorum eius, Andreas, frater Petri Simonis: 9. est puer unus hic, qui habet V panes hordeaceos et II pisces; sed hoc, quid est pro tam multis. 10. Verum Iesus dixit: facite hos homines accumbere. Fuit autem gramen multum in hoc loco, ibi accubuerunt viri numero circa quinque

---

Iohannis in codice Arg. supersunt. — *du*] pr., J. St. B. ‡ *bi.* — *vrohida*] accusavit, minus recte Ulf. praeterito utitur pro praesente, gr. omn. participium habent, cuius sensum non recte capiens verba male interpretatus est.

5, 46. *mose galaubidedeiþ*] ~ gr. omn. — *ga-þau-laubidedeiþ*] J. ‡ *jaþau galaubidedeiþ*, St. ‡ *jaþan galaubidedeiþ*, B. ‡ *ga þau galaubidedeiþ*. Ceterum vid. ad M. 9, 28. — *mik auk*] ~ gr.

5, 47. *galaubjaiþ*] Ulf. c. codd. πιστεύσητε legisse, cum B. contendere nolumus, nam ille futurum graecum coniunctivo suo saepissime reddidit.

6, 1. *þata*] St. ‡ *þaþa.* — *jah*] et, ° gr. — *tibairiade*] J. St. ‡ *tiberiade.*

6, 5. *augona ïesus*] ~ gr. — *manageins filu*] ~ gr. omn. — *qaþuh*] dixitque vid. ad J. 28, 26. cf. ad Mc. 2, 11 et ad Cor. 1, 16, 13.

6, 7. *nimai*] gr. omn. post *leitil;* ceterum Ulf. c. codd. ° αὐτῶν et τί.

6, 8. *qaþ*] Ulf. ° αὐτῷ. — *siponje*] B. ‡ *sinonje.* — *paitraus seimonaus*] ~ gr. omn.

6, 9—13. leguntur hi vss. maximam partem etiam Skeir. p. 27 sqq. (49 sq.).

6, 9. *·b·*] Skeir. *tvans;* St. ‡ *tvaim.*

6, 10. *ïesus qaþ*] ~ gr. omn. — *vasuh — þusundjos*] Skeir. sensum, non verba singula reddens sic habet: *ïþ eis at hauja managamma visandin ïn þamma stada þo filusna anakumbjan gatavidedun fimf þusundjos vaire,* i. e. verum ii in

11 þusundjos. namuh þan þans hlaibans ïesus jah aviliudonds gadailida þaim
12 anakumbjandam. samaleiko jah þize fiske sva filu sve vildedun. þanuh biþe
sadai vaurþun. qaþ du siponjam seinaim. galisiþ þos aflifnandeins drauhsnos.
13 þei vaihtai ni fraqistnai. þanuh galesun jah gafullidedun ·ib· tainjons gabruko
14 us fimf hlaibam þaim barizeinam. þatei aflifnoda þaim matjandam. þaruh þai
mans gasaiwandans. þoei gatavida taikn ïesus. qeþun þatei sa ïst bi sunjai
15 praufetus sa qimanda ïn þo manaseþ. ïþ ïesus kunnands þatei munaidedun
usgaggan jah vilvan. ei tavidedeina ïna du þiudana. afïddja aftra ïn fairguni
16. 17 ïs ains. ïþ sve seiþu varþ. afïddjedun siponjos ïs ana marein jah usstigun ïn
skip. ïddjedunuh ufar marein ïn kafarnaum. jah riqis juþan varþ jah ni
18 afïddja nauhþan du ïm ïesus. ïþ marei vinda mikilamma vaiandin urraisida
19 vas. þaruh farjandans sve spaurde ·k· jah ·e· aiþþau ·l· gasaiwand ïesu
20 gaggandan ana marein jah newa skipa qimandan jah ohtedun sis. þaruh qaþ.
21 ïk ïm. ni ogeiþ ïzvis. þaruh vildedun ïna niman ïn skip. jah sunsaiv þata
22 skip varþ ana airþai. ana þoei eis ïddjedun. ïftumin daga managei. sei stoþ

---

millia. 11. Sumsit autem hos panes Iesus et gratias-agens distribuit his accumbentibus; similiter etiam horum piscium tam multum quam voluerunt. 12. Tunc ubi saturi facti-sunt, dixit ad discipulos suos: colligite haec remanentia fragmenta, ut quidquam non pereat. 13. Tunc collegerunt et compleverunt XII sportas frustis ex quinque panibus his hordeaceis, quod relictum-est his edentibus. 14. Tunc hi homines videntes, quod fecit signum Iesus, dixerunt, quod hic est in veritate profeta hic veniens in hunc mundum. 15. Verum Iesus cognoscens, quod cogitarunt exire et rapere, ut facerent eum ad regem, abiit iterum in montem, is solus. 16. Verum ubi sero factum-est, adierunt discipuli eius ad mare 17. et adscenderunt in navem, iveruntque trans mare in Cafarnaum, et tenebrae iam factae-sunt et non adiit adhuc ad eos Iesus. 18. Verum mare vento magno flante suscitatum fuit. 19. Tunc remigantes circiter stadiorum XX et V aut XXX vident Iesum euntem supra mare et prope navem venientem et timuerunt sibi. 20. Tunc dixit: ego sum; ne timete vobis. 21. Tunc voluerunt eum accipere in navem, et statim haec navis facta-est ad terram, ad quam ii iverunt. 22. Postero die turba, quae stetit

---

gramine multo exsistente in hoc loco hanc multitudinem accumbere fecerunt quinque millia virorum.

6, 11. *gadailida*] Ulf. c. codd. ° *τοῖς μαθηταῖς· οἱ δὲ μαθηταί.*

6, 12. *du*] ° Skeir. — *drauhsnos*] Skeir. + *drausnos*, vid. ad M. 5, 15. — *þei*] Skeir. *ei.*

6, 13. *fimf*] Skeir. *þaim ·e·*, quae lectio nobis mirifice placet prae ea, quam cod. Arg. praebet, nam repetitis nominibus semper fere articulus addi solet. — *þaim*] pr. his, ° Skeir. — *barizeinam*] Skeir. addit *jah ·b· fiskam*, quod nullus gr. agnoscit. — *aflifnoda*] sic recte Skeir.; in cod. Arg. exstat *aflif...a*, quod deest, legi non potest, quia in ea parte verbi membrana mutila est; editt. male suppleverunt *aflifnanda.* — *þaim*] sec., Skeir. *at þaim.*

6, 15. *vilvan*] Ulf. ° *αὐτόν.*

6, 17. *ïddjedunuh ufar*] J. ‡ *ïddjedun uh ufar*, St. ‡ *ïddjedun uhufar.* — *nauhþan*] adhuc, ° gr.; Ulf. c. gr. *οὔπω* legit, cf. 3, 24. 7, 39.

6, 18. *ïþ*] verum, gr. omn. *τε;* Ulf. fortasse *δέ* legit, cf. ad L. 18, 5. — *marei*] J. St. ‡ *marein.*

6, 19. *·k· jah ·e·*] St. Hz. ‡ ∾.

6, 20. *qaþ*] Ulf. ° *αὐτοῖς.*

6, 21. *ïna niman*] ∾ gr. — *eis*] ii, ° gr. omn.

6, 22. *daga*] die, ° gr. omn. — *sewun*] vide-

hindar marein. sewun þatei skip anþar ni vas jainar alja ain jah þatei miþ
ni qam siponjam seinaim ïesus ïn þata skip ak ainai siponjos ïs galiþun.
23 anþara þan skipa qemun us tibairiadau newa þamma stada þarei matidedun
24 hlaif ana þammei aviliudoda frauja. þaruh þan gasaw managei þatei ïesus nist
jainar nih siponjos ïs. gastigun ïn skipa jah qemun ïn kafarnaum sokjandans
25 ïesu. jah bigetun ïna hindar marein qeþunuh du ïmma. rabbei. wan her
26 qamt. andhof ïm ïesus jah qaþ. amen amen qiþa ïzvis. sokeiþ mik ni þatei
sewuþ taiknins jah fauratanja ak þatei matideduþ þize hlaibe jah sadai vaur-
27 þuþ. vaurkjaiþ ni þana mat þana fralusanan ak mat þana visandan du libai-
nai aiveinon. þanei sunus mans gibiþ ïzvis. þanuh auk atta gasiglida guþ.
28, 29 þaruh qeþun du ïmma. wa taujaima ei vaurkjaima vaurstva guþs. andhof
ïesus jah qaþ du ïm. þat-ïst vaurstv guþs ei galaubjaiþ þammei ïnsandida
30 jains. qeþun du ïmma. aþþan wa taujis þu taikne. ei saiwaima jah galaub-
31 jaima þus. wa vaurkeis. attans unsarai manna matidedun ana auþidai. svasve
32 ïst gameliþ. hlaif us himina gaf ïm du matjan. þaruh qaþ ïm ïesus. amen
amen qiþa ïzvis. ni moses gaf ïzvis hlaif us himina ak atta meins gaf ïzvis
33 hlaif us himina þana sunjeinan. sa auk hlaifs guþs ïst. saei atstaig us himina

---

ultra mare, viderunt quod navis alia non fuit illic nisi una et quod cum non venit discipulis suis Iesus in hanc navem, sed soli discipuli eius iverunt. 23. Aliae autem naves venerunt e Tiberiade, prope hunc locum, ubi ederunt panem, super quo gratias-egit dominus. 24. Tunc autem vidit turba, quod Iesus non-est illic neque discipuli eius, scanderunt in naves et venerunt in Cafarnaum quaerentes Iesum. 25. Et invenerunt eum ultra mare dixeruntque ad eum: rabbi, quando huc venisti? 26. Respondit iis Iesus et dixit: amen, amen dico vobis, quaeritis me, non quod vidistis signa et prodigia, sed quod edistis-de his panibus et saturi facti-estis. 27. Operemini non hunc cibum hunc peribilem, sed cibum hunc manentem ad vitam aeternam, quem filius hominis dat vobis; hunc enim pater signavit deus. 28. Tunc dixerunt ad eum: quid faciamus, ut operemur opera dei. 29. Respondit Iesus et dixit ad eos: hoc-est opus dei, ut credatis cui misit ille. 30. Dixerunt ad eum: at quid facis tu signorum, ut videamus et credamus tibi, quid operaris? 31. Patres nostri manna ederunt in deserto, sicut est scriptum, panem e coelo dedit iis ad edendum. 32. Tunc dixit iis Iesus: amen, amen dico vobis, non Moses dedit vobis panem e coelo, sed pater meus dedit vobis panem e coelo hunc verum. 33. Hic enim panis dei est, qui descendit e coelo

---

runt, gr. ἰδών; Ulf. c. codd. εἶδον legit. — *alja*] J. St. ‡ *usja*. — *miþ ni qam*] cf. ad Mc. 14, 44.

6, 23. *skipa qemun*] ∾ gr. — *ana þammei*] in quo, his Ulf. utitur ad circumscribendos genitivos quos vocant absolutos, cf. 7, 14.

6, 24. *gastigun*] Ulf. c. codd. ° αὐτοί.

6, 25. *qeþunuh*] J. St. ‡ div.

6, 26. *jah fauratanja*] et prodigia, ° gr.

6, 27. *aiveinon*] J. St. ‡ *aiveinan*, Z. ‡ *aivainon*. — *gibiþ ïzvis*] ∾ gr.

6, 28. *vaurstva*] cod. Arg. ‡ *vaursva*.

6, 30. *qeþun*] Ulf. c. codd. ° οὖν, et prius quidem, non uti Griesb. per errorem adnotat, alterum illud, quod gr. post τί habent, hoc enim per *aþþan* redditum est.

6, 32. *gaf*] sec. dedit, gr. omn. δίδωσι, sic etiam vs. 37, cf. ad L. 10, 19.

34 jah gaf libain þizai manasedai. þanuh qeþun du ïmma. frauja. framvigis gif
35 unsis þana hlaif. jah qaþ du ïm ïesus. ïk ïm sa hlaifs libainais. þana gaggan-
dan du mis ni huggreiþ jah þana galaubjandan du mis ni þaurseiþ wanhun.
36. 37 akei qaþ ïzvis þatei gasewuþ mik jah ni galaubeiþ. all þatei gaf mis atta.
38 du mis qimiþ jah þana gaggandan du mis ni usvairpa ut. unte atstaig us
39. 40 himina nih þeei taujau viljan meinana ak viljan þis sandjandins mik. þatuh
þan ïst vilja þis sandjandins mik ei wazuh saei saiwiþ þana sunu jah galau-
beiþ du ïmma aigi libain aiveinon. jah urraisja ïna ïk ïn spedistin daga.
41 birodidedun þan ïudaieis bi ïna. unte qaþ. ïk ïm hlaifs sa atsteigands us
42 himina. jah qeþun. niu sa ïst ïesus sa sunus ïosefis. þizei veis kunþedum
43 attan jah aiþein. waiva nu qiþiþ sa þatei us himina atstaig. andhof þan ïesus
44 jah qaþ du ïm. ni birodeiþ miþ ïzvis misso. ni manna mag qiman at mis.
nibai atta. saei sandida mik. atþinsiþ ïna. jah ïk urraisja ïna ïn þamma spe-
45 distin daga. ïst gameliþ ana praufetum. jah vairþand allai laisidai guþs.
46 wazuh nu sa gahausjands at attin jah ganam. gaggiþ du mis. ni þatei attan
47 sewi was. nibai saei ïst fram attin. sa saw attan. amen amen qiþa ïzvis.

---

et dedit vitam huic mundo. 34. Tunc dixerunt ad eum: domine, semper da nobis hunc panem! 35. Et dixit ad eos Iesus: ego sum hic panis vitae, hic iens ad me non esurit et hic credens ad me non sitit unquam. 36. Sed dixi vobis, quod vidistis me et non creditis. 37. Omne quod dedit mihi pater, ad me venit et hunc euntem ad me non eiicio foras. 38. Nam descendi e coelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem huius mittentis me. (39.) 40. Hoc autem est voluntas huius mittentis me, ut quisque qui videt hunc filium et credit ad eum, habeat vitam aeternam, et suscito eum ego in ultimo die. 41. Murmurarunt autem Iudaei de eo, quia dixit, ego sum panis hic descendens a coelo, 42. et dixerunt: nonne hic est Iesus, hic filius Iosefi, cuius nos novimus patrem et matrem, quomodo nunc dicit hic, quod e coelo descendit? 43. Respondit autem Iesus et dixit ad eos: ne murmurate cum vobis invicem; 44. non homo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, attrahit eum, et ego suscito eum in hoc ultimo die. 45. Est scriptum in profetis: et fiunt omnes docti dei; quisque nunc hic audiens a patre et percepit, it ad me. 46. Non quod patrem videret aliquis, nisi qui est a patre, hic vidit patrem. 47. Amen, amen dico vobis:

6, 33. *gaf libain*] ∾ gr.

6, 36. *þatei*] Ulf. c. codd. ° *καί*.

6, 37. *gaf*] vid. ad vs. 32. — *gaggandan*] St. ‡ *gaggandin*.

6, 39. Hic versus in cod. Arg. deest, fortasse per eundem librarii errorem, quo in cod. 157 ap. Griesb. excidit; facile id fieri poterat, quia hic et sequens versus idem initium eundemque finem habent. Cf. L. 17, 36.

6, 40. *vilja*] cod. Arg. Hz. editt. ‡ *viljan;* non negantes substantivum *θέλημα* gothice *viljan* (velle) reddi posse, tamen genitivum subiectivum cum eo coniungi posse negamus. Lectionem receptam iam Lye coniectura assecutus est et Ih. probavit. Ceterum cf. Cor. 1, 16, 7 ubi cod. A mendose *venjan* pro *venja* legit, pro quo rectum *venja* cod. B habet.

6, 43. *þan*] autem, ° gr.

6, 45. *nu*] nunc, ° gr.

6, 46. *sewi was*] ∾ gr. — *attin*] patre, gr. omn. *θεοῦ*.

48. 49 saei galaubeiþ du mis. aih libain aiveinon. ïk ïm sa hlaifs libainais. attans
50 ïzvarai matidedun manna ïn auþidai jah gasvultun. sa ïst hlaifs. saei us himina
51 atstaig. ei saei þis matjai ni gadauþnai. ïk ïm hlaifs sa libanda. sa us himina
qumana. jabai was matjiþ þis hlaibis. libaiþ ïn ajukduþ. jah þan sa hlaifs.
þanei ïk giba. leik mein ïst. þatei ïk giba ïn þizos manasedais libainais.
52 þanuh sokun miþ sis misso ïudaieis qiþandans. waiva mag sa unsis leik gi-
53 ban du matjan. þaruh qaþ du ïm ïesus. amen amen qiþa ïzvis. nibai matjiþ
leik þis sunaus mans jah driggkaiþ ïs bloþ. ni habaiþ libain ïn ïzvis silbam.
54 saei matjiþ mein leik jah driggkiþ mein bloþ. aih libain aiveinon. jah ïk
55 urraisja ïna ïn þamma spedistin daga. þata auk leik meinata bi sunjai ïst
56 mats jah þata bloþ mein bi sunjai ïst draggk. saei matjiþ mein leik jah
57 driggkiþ mein bloþ. ïn mis visiþ jah ïk ïn ïmma. svasve ïnsandida mik li-
bands atta jah ïk liba ïn attins. jah saei matjiþ mik jah sa libaiþ ïn meina.
58 sa ïst hlaifs. saei us himina atstaig. ni svasve matidedun attans ïzvarai manna
59 jah gadauþnodedun. ïþ saei matjiþ þana hlaif. libaiþ ïn ajukduþ. þata qaþ ïn
60 synagoge laisjands ïn kafarnaum. þanuh managai gahausjandans þize siponje
61 ïs qeþun. hardu ïst þata vaurd. was mag þis hausjon. ïþ vitands ïesus ïn sis

---

qui credit ad me, habet vitam aeternam. 48. Ego sum hic panis vitae. 49. Patres vestri ederunt manna in deserto et mortui-sunt. 50. Hic est panis, qui e coelo descendit, ut qui de-eo edat, non moriatur. 51. Ego sum panis hic vivens hic e coelo profectus; si quis edit de-hoc pane, vivit in aeternitatem, et autem hic panis, quem ego do, corpus meum est, quod ego do pro huius mundi vita. 52. Tunc increparunt cum se invicem Iudaei dicentes: quomodo potest hic nobis corpus dare ad edendum? 53. Tunc dixit ad eos Iesus: amen, amen dico vobis, nisi editis corpus huius filii hominis et bibatis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis ipsis. 54. Qui edit meum corpus et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam, et ego suscito eum in hoc ultimo die. 55. Hoc enim corpus meum in veritate est cibus et hic sanguis meus in veritate est potus. 56. Qui edit meum corpus et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo. 57. Sicut misit me vivens pater et ego vivo ob patrem, et qui edit me, etiam hic vivit ob me. 58. Hic est panis, qui e coelo descendit, non sicut ederunt patres vestri manna et mortui-sunt; verum qui edit hunc panem, vivit in aeternitatem. 59. Hoc dixit in synagoga docens in Cafarnaum. 60. Itaque multi audientes horum discipulorum eius dixerunt: durum est hoc verbum, quis potest hoc audire? 61. Verum sciens Iesus in se

---

6, 48. *libainais*] St. ‡ *labainais*, sic vs. 63.

6, 50. *ei — gadauþnai*] ut qui de eo edat, non moriatur, gr. omn. ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ.

6, 51. *libanda sa*] J. St. B. ‡ *libandans*. — *jabai*] Z. ‡ *jah*.

6, 52. *leik giban*] ∾ gr.

6, 53. *driggkaiþ*] J. *drigkaiþ*, sic frequentius quidem hoc verbum, in evangelio Ioh. autem semper geminata litera g scribi solet, cf. ad Mc. 10, 37.

6, 54. *driggkiþ*] St. ‡ *dringkiþ*. — *ïn*] in, ° gr.

6, 58. *manna*] manna, ° gr. — *ïþ*] verum, ° gr. omn. Hanc particulam Ulf. apud Ioh. in sententiis adversativis saepius contra graecorum auctoritatem addit, sic 7, 8. 23. 29. 8, 15. 23. al.

6, 59. *synagoge*] Z. ‡ *synanoge*. — *kafarnaum*] St. ‡ *kafarnum*.

silbin þatei birodidedun þata þai siponjos ïs qaþ du ïm. þata ïzvis gamar-
62. 63 zeiþ. jabai nu gasaiwiþ sunu mans ussteigan. þadei vas faurþis. ahma ïst saei
liban taujiþ. þata leik ni boteiþ vaiht. þo vaurda. þoei ïk rodida ïzvis. ahma
64 ïst jah libains ïst. akei sind ïzvara sumai. þaiei ni galaubjand. vissuh þan us
frumistja ïesus. warjai sind þai ni galaubjandans jah was ïst. saei galeiveiþ
65 ïna. jah qaþ. duþe qaþ ïzvis þatei ni ainshun mag qiman at mis. nibai ïst
66 atgiban ïmma fram attin meinamma. uzuh þamma mela managai galiþun
67 siponje ïs ïbukai jah þanaseiþs miþ ïmma ni ïddjedun. þaruh qaþ ïesus du
68 þaim tvalibim. ïbai jah jus vileiþ galeiþan. þanuh andhof ïmma seimon pai-
69 trus. frauja. du wamma galeiþaima. vaurda libainais aiveinons habais. jah
veis galaubidedum jah ufkunþedum þatei þu ïs xristus sunus guþs libandins.
70 andhof ïm ïesus. niu ïk ïzvis ·ib· gavalida jah ïzvara ains diabaulus ïst.
71 qaþuh þan þana ïudan seimonis ïskariotu. sa auk habaida ïna galevjan ains
7, 1 visands þize tvalibe. jah warboda ïesus afar þata ïn galeilaia. ni auk vilda
2 ïn ïudaia gaggan. unte sokidedun ïna þai ïudaieis usqiman. vasuh þan newa
3 dulþs ïudaie. so hleþrastakeins. þanuh qeþun du ïmma broþrjus ïs. usleiþ
þaþro jah gagg ïn ïudaian. ei jah þai siponjos saiwaina vaurstva þeina. þoei
4 þu taujis. ni manna auk ïn analaugnein wa taujiþ jah sokeiþ sik uskun-
5 þana visan. jabai þata taujis. bairhtei þuk silban þizai manasedai. ni auk þai

ipso, quod murmurarunt hoc hi discipuli eius, dixit ad eos: hoc vos sollicitat? 62. si igitur videtis filium hominis assurgere, ubi fuit antea? 63. Spiritus est, qui vivere facit; hoc corpus non prodest quidquam; haec verba, quae ego locutus-sum vobis, spiritus est et vita est. 64. Sed sunt vestrum quidam, qui non credunt. Scivit autem e principio Iesus, qui sunt hi non credentes et quis est, qui tradit eum, 65. et dixit: ideo dixi vobis, quod non ullus potest venire ad me, nisi est datum ei a patre meo. 66. Ex hoc tempore multi iverunt discipulorum eius retrorsi et amplius cum eo non iverunt. 67. Tunc dixit Iesus ad hos duodecim: num etiam vos vultis ire? 68. Tunc respondit ei Simon Petrus: domine, ad quem eamus? verba vitae aeternae habes. 69. Et nos credidimus et agnovimus, quod tu es Christus, filius dei viventis. 70. Respondit iis Iesus: nonne ego vos XII elegi et vestrum unus diabolus est? 71. Dixit autem hunc Iudam Simonis Iscariotem; hic enim habuit eum tradere, unus exsistens horum duodecim. 7, 1. Et ambulavit Iesus post hoc in Galilaea, non enim voluit in Iudaea ire, nam quaesiverunt eum hi Iudaei occidere. 2. Fuit autem prope festum Iudaeorum, haec scenopegia. 3. Tunc dixerunt ad eum fratres eius: exi hinc et vade in Iudaeam, ut etiam hi discipuli videant opera tua, quae tu facis. 4. Non homo enim in occultatione aliquid facit et quaerit se agnitum esse; si hoc facis, manifesta te ipsum huic mundo. 5. Non enim hi

6, 63. *liban taujiþ*] editt. ‡ ict. — *rodida*] locutus sum, gr. λαλῶ. — *libains*] vid. ad vs. 48.
6, 64. *galeiveiþ*] J. St. + *galeveiþ*.
6, 66. *mela*] tempore, ° gr. omn., cf. ad vs. 22.
6, 67. *jah*] St. ‡ *jaþ*.
6, 68. *þanuh*] tunc, ° gr.
6, 69. *xristus sunus*] Christus filius, gr. ἅγιος.— *libandins*] viventis, ° gr.
7, 3. *siponjos*] Ulf. ° σοῦ. — *þu*] tu, ° gr.

6 broþrjus ïs galaubidedun ïmma. þaruh qaþ ïm ïesus. mel mein ni nauh ïst.
7 ïþ mel ïzvar sinteino ïst manvu. ni mag so manaseþs fijan ïzvis. ïþ mik
8 fijaiþ. unte ïk veitvodja bi ïns þatei vaurstva ïze ubila sind. jus galeiþiþ ïn
dulþ þo. ïþ ïk ni nauh galeiþa ïn þo dulþ. unte meinata mel ni nauh usfulliþ ïst.
9. 10 þatuh þan qaþ du ïm visands ïn galeilaia. ïþ biþe galiþun þai broþrjus ïs.
11 þanuh jah ïs galaiþ ïn þo dulþ ni andaugjo ak sve analaugniba. þanuh ïu-
12 daieis sokidedun ïna ïn þizai dulþai jah qeþun. war ïst jains. jah birodeins
mikila vas ïn managein. sumaih qeþun þatei sunjeins ïst. anþarai qeþun. ne.
13 ak airzeiþ þo managein. nih þan ainshun sveþauh balþaba rodida bi ïna ïn
14. 15 agisis ïudaie. ïþ juþan ana midjai dulþ usstaig ïesus ïn alh jah laisida. jah
16 sildaleikidedun manageins qiþandans. waiva sa bokos kann unuslaisiþs. and-
hof þan ïesus jah qaþ. so meina laiseins nist meina ak þis sandjandins mik.
17 jabai was vili viljan ïs taujan. ufkunnaiþ bi þo laisein. framuh guþa sijai.
18 þau ïku fram mis silbin rodja. saei fram sis silbin rodeiþ. hauhiþa seina
sokeiþ. ïþ saei sokeiþ hauhiþa þis sandjandins sik. sah sunjeins ïst jah ïnvin-

---

fratres eius crediderunt ei. 6. Tunc dixit iis Iesus: tempus meum non adhuc est, verum tempus vestrum semper est paratum. 7. Non potest hic mundus odisse vos, verum me odit, nam ego testor de iis, quod opera eorum mala sunt. 8. Vos ite in festum hoc, verum ego non adhuc eo in hoc festum, nam meum tempus non adhuc expletum est. 9. Hoc autem dixit ad eos manens in Galilaea. 10. Verum quum irent hi fratres eius, tunc etiam is ivit in hoc festum non palam, sed sicuti occulte. 11. Tunc Iudaci quaesiverunt eum in hoc festo et dixerunt: ubi est ille? 12. Et murmuratio magna fuit in turba: quidam dixerunt, quod verus est; alii dixerunt: minime, sed seducit hanc turbam. 13. Non autem ullus tamen audacter locutus-est de eo ob timorem Iudaeorum. 14. Verum iam in medio festo ascendit Iesus in templum et docuit, 15. et miratae-sunt turbae dicentes: quomodo hic literas scit non-edoctus? 16. Respondit autem Iesus et dixit: haec mea doctrina non-est mea, sed huius mittentis me. 17. Si quis vult voluntatem eius facere, cognoscat de hac doctrina, abne deo sit, an egone a me ipso loquor. 18. Qui a se ipso loquitur, gloriam suam quaerit; verum qui quaerit gloriam huius mittentis se, hic verus est et iniusti-

---

7, 6. *ni nauh*] editt. ‡ ict., sic vs. 8 et saepius.

7, 7. *ïns*] eos, gr. omn. *αὐτοῦ*, Ulf. per synesin pro *ïja*.

7, 8. *ïþ*] verum, ° gr. omn. vid. ad 6, 58.— *meinata mel*] ∾ gr.

7, 9. *þan*] autem, ° gr. — *qaþ — visands*] dixit — exsistens, gr. omn. *εἰπὼν — ἔμεινεν*; Ulf. c. Brix. conspirat.

7, 12. *mikila*] Ulf. ° *περὶ αὐτοῦ*.

7, 13. *nih þan*] J. St. Z. ‡ ict.

7, 14. *midjai*] sic cod. Arg.; B. ‡ *midja*. — *dulþ usstaig*] J. St. ‡ *dulþus staig*. Notanda est forma dativi *dulþ* pro *dulþai* (vs. 11. 12, 20. cf. 7, 37. L. 2, 42); *dulþ* accusativum esse et cum B. *midja* legi debere, qui existimat, is reputare debet *ana* cum accusativo aliam habere significationem, vid. L. 17, 4 *ana dag*, i. e. per diem; nostro autem loco dativus requiritur tempus indicans, quo aliquid factum est, cf. J. 6, 23.

7, 15. *manageins*] turbae, gr. omn. *Ἰουδαῖοι*.

7, 16. *þan*] Ulf. c. cod. o ap. Mi. ° *αὐτοῖς*.

7, 17. *ufkunnaiþ*] cum Ih. Ulfil. illustr. p. 158 et 160 h. l. et vs. 51 *ufkunnai* legi maluerit, nescivisse videtur, *ufkunnan* duas flectendi rationes sequi. — *ïku*] J. St. B. ‡ *ïk*.

7, 18. *sik*] J. St. ‡ *sis*.

19 diþa ïn ïmma nist. niu moses gaf ïzvis vitoþ. jah ni ainshun ïzvara taujiþ
20 þata vitoþ. wa mik sokeiþ usqiman. andhof so managei jah qeþun. unhulþon
21 habais. was þuk sokeiþ usqiman. andhof ïesus jah qaþ du ïm. ain vaurstv
22 gatavida jah allai sildaleikeiþ. duþþe moses atgaf ïzvis bimait. ni þatei fram
23 mose sijai ak us attam. jah ïn sabbato bimaitiþ mannan. jabai bimait nimiþ
manna ïn sabbato. ei ni gatairaidau vitoþ þata mosezis. ïþ mis hatizoþ. unte
24 allana mannan hailana gatavida ïn sabbato. ni stojaiþ bi siunai ak þo garaih-
25 ton staua stojaiþ. qeþunuh þan sumai þize ïairusaulymeite. niu sa ïst. þam-
26 mei sokjand usqiman. jah sai. andaugiba rodeiþ jah vaiht du ïmma ni
qiþand. ïbai aufto bi sunjai ufkunþedun þai reiks þatei sa ïst bi sunjai xri-
27 stus. akei þana kunnum. waþro ïst. ïþ xristus biþe qimiþ. ni manna vait.
28 waþro ïst. hropida þan ïn alh laisjands ïesus jah qiþands. jah mik kunnuþ
jah vituþ. waþro ïm. jah af mis silbin ni qam. ak ïst sunjeins. saei sandida
29 mik. þanei jus ni kunnuþ. ïþ ïk kann ïna. unte fram ïmma ïm. jah ïs mik
30 ïnsandida. sokidedun þan ïna gafahan. jah ni ainshun uslagida ana ïna handu.
31 unte nauhþanuh ni atïddja weila ïs. ïþ managai þizos manageins galaubidedun
ïmma jah qeþun. xristus þan qimiþ. ïbai ei managizeins taiknins taujai þaim-

tia in eo non-est. 19. Nonne Moses dedit vobis legem? et non ullus vestrum facit hoc praeceptum. Quid me quaeritis occidere? 20. Respondit haec turba et dixerunt: daemonem habes; quis te quaerit occidere? 21. Respondit Iesus et dixit ad eos: unum opus feci et omnes admiramini. 22. Ideo Moses dedit vobis circumcisionem, non quod a Mose sit, sed ex patribus, et in sabbato circumciditis hominem. 23. Si circumcisionem sumit homo in sabbato, ut non dissolvatur praeceptum hoc Mosis; verum mihi irascimini, quia totum hominem sanum feci in sabbato. 24. Ne iudicetis e specie, sed hoc iustum iudicium iudicetis. 25. Dixerunt autem quidam horum Ierusolymitarum: nonne hic est, quem quaerunt occidere? 26. Et ecce, palam loquitur et quidquam ad eum non dicunt. Num forte in veritate agnoverunt hi principes, quod hic est in veritate Christus? 27. Sed hunc novimus, unde est; verum Christus quum venit, non homo scit, unde est. 28. Clamavit autem in templo docens Iesus et dicens: et me noscitis et scitis, unde sum, et a me ipso non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos non noscitis. 29. Verum ego novi eum, nam ab eo sum, et is me misit. 30. Quaesiverunt autem eum capere et non ullus imposuit in eum manum, nam adhuc non adiit hora eius. 31. Verum multi huius turbae crediderunt ei et dixerunt: Christus quum venit, num plures signa faciat iis-

7, 22. *bimaitiþ*] St. ‡ *bimaiþ*.
7, 23. *þata*] quum Ulf. verbo *vitoþ* articulum adiungat, in suo cod. οὗτος legisse videtur, cuius tamen in nullo gr. libro ullum vestigium deprehendimus. — *ïþ*] verum, ° gr. omn. vid. ad 6, 58. — *allana*] J. St. ‡ *allama*.
7, 24. *staua*] J. St. ‡ *stava*.
7, 25. *þize*] St. + *þizei*.
7, 26. *vaiht*] St. ‡ *vaiþt*. — *bi sunjai*] sec. in veritate, ° gr.
7, 29. *ïþ*] verum, ° gr.; vid. ad 6, 58.
7, 30. *uslagida*] J. + *lagida*.
7, 31. *qeþun*] Ulf. c. codd. ° ὅτι. — *ïbai ei*] J. St. Z. Grim. (III. 284) ict.; ceterum an haec

32 ei sa tavida. hausidedun þan fareisaieis þo managein birodjandein bi ïna
þata ïnuhsandidedun andbahtans þai fareisaieis jah þai auhumistans gudjans.
33 ei gafaifaheina ïna. þanuh qaþ ïesus. nauh leitila weila miþ ïzvis ïm jah þan
34 gagga du þamma sandjandin mik. sokeiþ mik jah ni bigitiþ. jah þarei ïm ïk.
35 jus ni maguþ qiman. þaruh qeþun þai ïudaieis du sis misso. wadre sa skuli
gaggan. þei veis ni bigitaima ïna. nibai ïn distahein þiudo skuli gaggan jah
36 laisjan þiudos. wa sijai þata vaurd. þatei qaþ. sokeiþ mik jah ni bigitiþ. jah
37 þarei ïm ïk. jus ni maguþ qiman. ïþ ïn spedistin daga þamma mikilin dul-
þais stoþ ïesus jah hropida qiþands. jabai wana þaursjai. gaggai du mis jah
38 driggkai. saei galaubeiþ du mis. svasve qaþ gameleins. awos us vambai ïs
39 rinnand vatins libandins. þatuh þan qaþ bi ahman. þanei skuldedun niman
þai galaubjandans du ïmma. unte ni nauhþanuh vas ahma sa veiha ana ïm.
40 unte ïesus nauhþanuh ni hauhiþs vas. managai þan þizos manageins hausjan-
41 dans þize vaurde qeþun. sa ïst bi sunjai sa praufetes. sumaih qeþun. sa ïst

---

quae hic fecit? 32. Audiverunt autem Farisaei hanc turbam murmurantem de eo hoc immiseruntque ministros hi Farisaei et hi summi sacerdotes, ut caperent eum. 33. Tunc dixit Iesus: adhuc breve tempus cum vobis sum et tum vado ad hunc mittentem me. 34. Quaeritis me et non invenitis, et ubi sum ego, vos non potestis venire. 35. Tunc dixerunt hi Iudaei ad se invicem: quo hic debeat ire, ut nos non inveniamus eum, nisi in dispersionem gentium debeat ire et docere gentes? 36. Quid sit hoc verbum, quod dixit: quaeritis me et non invenitis, et ubi sum ego, vos non potestis venire. 37. Verum in ultimo die hoc magno festi stetit Iesus et clamavit dicens: si quis sitiat, eat ad me et bibat. 38. Qui credit ad me, sicut dixit scriptura, fluvii e ventre eius fluunt aquae viventis. 39. Hoc vero dixit de spiritu, quem debuerunt accipere hi credentes ad eum, nam non adhuc fuit spiritus hic sanctus super iis, nam Iesus adhuc non exaltatus fuit. 40. Multi autem huius turbae audientes haec verba dixerunt: hic est in veritate hic profeta; 41. alii dixerunt: hic est

---

particularum compositio recte se habeat, admodum dubitamus; invenitur quidem *ei* in sententiis interrogativis, tum vero nec enclitica est, nec suffigi aliis verbis debet. Quum autem, *ïbai* particula ad sensum graeci *μήτι* exprimendum sufficiente, *ei* superfluum sit, supra vero desideretur verbum aliquod, quo *ὅτι* reddatur, librarii errore *ei* fortasse hoc loco positum est, quod post *qeþun* erat ponendum, cf. ad M. 9, 16. — *taiknins*] Ulf. c. codd. ° *τούτων*.

7, 32. *þan*] autem, ° gr. — *ïnuhsandidedun*] de *uh* ita inter compositorum verborum partes posito vid. ad Mc. 14, 44, quod autem illa enclitica pro *καὶ* ponitur, de eo cf. ad Mc. 2, 11. — *andbahtans*] gr. post *gudjans*.

7, 33. *leitila*] J. St. ‡ *leitil*. — *þan*] tum, ° gr. omn.

7, 34. *maguþ*] J. St. ‡ *majuþ*.

7, 35. *skuli*] St. ‡ *shuli*.

7, 39. *sa*] hic, ° gr. omn. — *ana ïm*] super iis, ° gr.

7, 40. *þize vaurde*] haec verba, gr. *τὸν λόγον;* Ulf. c. codd. iis consentit, qui *τῶν λόγων τούτων* legunt.

7, 41. *sumaih*] sec. alii (autem), Ulf. fortasse c. codd. *οἱ δέ* legit. — *þu*] sic cod. Arg., pro eo pronomine sine sensu posito B. coniecit *þau*, quam coniecturam Ih. repetiit. Si nudo *ïbai* Ulf. usus esset, nemo quidquam desideraret, nam *μὴ γάρ* Cor. 1, 11, 22 eodem significatu positum Goth. solo

42 xristus. sumaih qeþun. ïbai þu us galeilaia xristus qimiþ. niu gameleins qaþ.
þatei us fraiva daveidis jah us beþlaihaim veihsa. þarei vas daveid. xristus
43. 44 qimiþ. þanuh missaqiss ïn þizai managein varþ bi ïna. sumaih þan ïze vilde-
45 dun fahan ïna. akei ni ainshun uslagida ana ïna handuns. galiþun þan þai
andbahtos du þaim auhumistam gudjam jah fareisaium. þaruh qeþun du ïm
46 jainai. duwe ni attauhuþ ïna. andhofun þai andbahtos. ni wanhun aiv rodida
47 manna svasve sa manna. andhofun þan ïm þai fareisaieis. ïbai jah jus afair-
48 zidai sijuþ. sai jau ainshun þize reike galaubidedi ïmma aiþþau fareisaie.
49. 50 alja so managei. þaiei ni kunnun vitoþ. fraqiþanai sind. qaþ nikaudemus du
51 ïm. saei atïddja du ïmma ïn naht sums visands ïzei. ïbai vitoþ unsar stojiþ
52 mannan. nibai faurþis hauseiþ fram ïmma jah ufkunnaiþ. wa taujai. andhofun
jah qeþun du ïmma. ïbai jah þu us galeilaia ïs. ussokei jah saiw þatei prau-
8, 12 fetus us galeilaia ni urreisiþ. aftra du ïm ïesus rodida qaþuh. ïk ïm liuhaþ

Christus; alii dixerunt: num e Galilaea Christus venit? 42. Nonne scriptura dixit, quod e semine Davidis et ex Bethlehem oppido, ubi fuit David, Christus venit? 43. Tunc dissensio in hac turba facta-est de eo. 44. Quidam autem eorum voluerunt capere eum, sed non ullus imposuit in eum manus. 45. Iverunt autem hi ministri ad hos summos sacerdotes et Farisaeos; tunc dixerunt ad eos illi: cur non adduxistis eum? 46. Responderunt hi ministri: non ullo aevo locutus - est homo sicut hic homo. 47. Responderunt autem iis hi Farisaei: num etiam vos seducti estis? 48. Ecce an unus horum principum crederet ei aut Farisaeorum; 49. sed haec turba, qui non norunt legem, maledicti sunt. 50. Dixit Nicodemus ad eos, qui adiit ad eum in nocte, quidam exsistens eorum: 51. num lex nostra iudicat hominem, nisi antea audit ab eo et agnoscit, quid faciat? 52. Responderunt et dixerunt ad eum: num etiam tu e Galilaea es? exquire et vide, quod profeta e Galilaea non exsurgit. 8, 12. Rursus ad eos Iesus locutus-est dixitque: ego sum lux

---

ïbai reddidit; quum autem addatur, nec tamen illud *þu* sensus patiatur, emendatione opus est: quid probabilius illorum virorum coniectura sit, ipsi invenire non potuimus, cf. Cor. 1, 15, 29 sq.

7, 44—52. Hi versus maximam partem etiam in Skeir. p. 31 sqq. (51 sq.) leguntur.

7, 44. *ïze vildedun*] ∾ gr. — *ni*] St. ‡ *nih.*

7, 45. *auhumistam*] Z. ‡ *auhumistan.*

7, 46. *andhofun*] Skeir. c. codd. *þan* (autem) addit. — *andbahtos*] Skeir. + *qiþandans þatei* addit, quod nullus gr. agnoscit, cf. ad M. 5, 8. — *aiv*] Ulf. c. cod. 7 ap. Mi. ⁰ οὕτως.

7, 47. *sijuþ*] Skeir. *siuþ.*

7, 48. *sai jau*] ecce an = μή. — *aiþþau*] Z. ‡ *aiþþan;* ceterum Skeir. addit *þize.*

7, 49. *so*] Z. ‡ *sa.*

7, 50. *du ïmma*] gr. post *naht.* — *ïzei*] J. St. + *ïze.*

7, 51. *mannan*] J. St. ‡ *manna.* — *faurþis*] gr. post *ïmma.* — *ufkunnaiþ*] vid. ad vs. 17.

7, 52. *jah qeþun*] et dixerunt, Skeir. *qiþandans* (dicentes), omissis quae sequuntur *du ïmma* contra omn. gr. auctoritatem. — *urreisiþ*] post hoc verbum J. St. addunt *jah* et deinde signum lacunae ponunt. In cod. autem Arg. nec voculae *jah* nec alius omissionis vestigium apparet, nam Goth. c. permultis codd. et verss. versum ultimum huius capitis et pericopam de adultera (8, 1—11) omittit; posterior igitur manus in cod. ad 8, 12 haec adscripsit: cap. 8. Ioh. iterum ergo Iesus locutus est iis dicens: Ego sum lux mundi. Quod hic praecedit initium capitis omissum est, uti et illud praecedens: et profectus est unusquisque in domum suam.

8, 12. *aftra*] Ulf. c. verss. ⁰ οὖν. — *du ïm*] gr. post *ïesus.*

manasedais. saei laisteiþ mik. ni gaggiþ ïn riqiza ak habaiþ liuhaþ libainais.
13 þanuh qeþun du ïmma þai fareisaieis. þu bi þuk silban veitvodeis. so veit-
14 vodiþa þeina nist sunjeina. andhof ïesus jah qaþ du ïm. jah jabai ïk veit-
vodja bi mik silban. sunja ïst so veitvodiþa meina. unte vait. waþro qam jah
15 waþ galeiþa. ïþ jus ni vituþ. waþro qima aiþþau waþ galeiþa. jus bi leika
16 stojiþ. ïþ ïk ni stoja ainnohun. aþþan jabai stoja ïk. staua meina sunjeina
17 ïst. unte ains ni ïm. ak ïk jah saei sandida mik atta. jah þan ïn vitoda ïzva-
18 ramma gameliþ ïst. þatei tvaddje manne veitvodiþa sunja ïst. ïk ïm. saei
19 veitvodja bi mik silban. jah veitvodeiþ bi mik saei sandida mik atta. qeþun
þan du ïmma. war ïst sa atta þeins. andhof ïesus. ni mik kunnuþ nih attan
20 meinana. ïþ mik kunþedeiþ. jah þau attan meinana kunþedeiþ. þo vaurda
rodida ïn gazaufylakio laisjands ïn alh. jah ainshun ni faifah ïna. unte nauh-
21 þanuh ni qam weila ïs. þanuh qaþ aftra du ïm ïesus. ïk galeiþa jah sokeiþ
mik jah ïn fravaurhtai ïzvarai gadauþniþ. þadei ïk gagga. jus ni maguþ
22 qiman. qeþun þan ïudaieis. nibai usqimai sis silbin. ei qiþiþ. þadei ïk
23 gagga. jus ni maguþ qiman. jah qaþ du ïm ïesus. jus us þaim dalaþro sijuþ.
ïþ ïk us þaim ïupaþro ïm. jus us þamma fairwau sijuþ. ïþ ïk ni ïm us
24 þamma fairwau. qaþ nu ïzvis. þatei gadauþniþ ïn fravaurhtim ïzvaraim. jabai

---

mundi, qui sequitur me, non it in tenebris, sed habet lucem vitae. 13. Itaque dixerunt ad eum hi Farisaei: tu de te ipso testaris, hoc testimonium tuum non-est verum. 14. Respondit Iesus et dixit ad eos: etiam si ego testor de me ipso, verum est hoc testimonium meum, nam scio, unde veni, et quo eo; verum vos non scitis, unde venio, aut quo eo. 15. Vos secundum carnem iudicatis, verum ego non iudico quemquam. 16. At si iudico ego, iudicium meum verum est, nam solus non sum, sed ego et qui misit me pater. 17. Et autem in praecepto vestro scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est. 18. Ego sum, qui testor de me ipso, et testatur de me, qui misit me, pater. 19. Dixerunt autem ad eum: ubi est hic pater tuus? Respondit Iesus: non me nostis neque patrem meum; si me nosceretis, etiam utique patrem meum nosceretis. 20. Haec verba locutus-est in gazofylacio docens in templo et ullus non cepit eum, nam adhuc non venit hora eius. 21. Tunc dixit rursus ad eos Iesus: ego eo et quaeritis me et in peccato vestro morimini; quo ego eo, vos non potestis venire. 22. Dixerunt autem Iudaei: ne occidat se ipsum, quod dicit, quo ego eo, vos non potestis venire. 23. Et dixit ad eos Iesus: vos ex his deorsum estis; verum ego ex his superne sum, vos ex hoc mundo estis, verum ego non sum ex hoc mundo. 24. Dixi iam vobis, quod morimini in peccatis vestris, si

---

8, 15. *ïþ*] verum, ° gr.

8, 16. *aþþan*] Ulf. c. codd. ° δέ, *aþþan* enim = graeco καί, uti L. 6, 32.

8, 19. *nih*] St. + *ni*. — *jah þau*] J. ‡ ict., St. ‡ *jahþan*, ceterum *þau* gr. omn. post *kunþedeiþ*.

8, 23. *ïesus*] Iesus, ° gr. omn. — *ïþ*] utr. verum, ° gr. omn., vid. ad 6, 58. — *þaim*] sec., St. ‡ *þain*. — *ïupaþro*] Z. uti semper ‡ *jupaþro*.

25 auk ni galaubeiþ þatei ïk ïm. gadauþniþ ïn fravaurhtim ïzvaraim. þaruh
qeþun du ïmma. þu was ïs. jah qaþ du ïm ïesus. anastodeins. þatei jah rodja
26 du ïzvis. manag skal bi ïzvis rodjan jah stojan. akei saei sandida mik sun-
27 jeins ïst. jah ïk. þatei hausida at ïmma. þata rodja ïn þamma fairwau. ni
28 froþun þatei attan ïm qaþ. qaþuh þan du ïm ïesus. þan ushauheiþ þana
sunu mans. þanuh ufkunnaiþ þatei ïk ïm jah af mis silbin tauja ni vaiht ak
29 svasve laisida mik atta meins. þata rodja. jah saei sandida mik miþ mis ïst.
30 ni bilaiþ mis ainamma atta. unte ïk þatei leikaiþ ïmma tauja sinteino. þata
31 ïmma rodjandin managai galaubidedun ïmma. þanuh qaþ ïesus du þaim ga-
laubjandam sis ïudaium. jabai jus gastandiþ ïn vaurda meinamma. bi sunjai
32 siponjos meinai sijuþ jah ufkunnaiþ sunja jah so sunja frijans ïzvis briggiþ.
33 andhofun ïmma. fraiv abrahamis sijum jah ni mannhun skalkinodedum aiv
34 wanhun. waiva þu qiþis. þatei frijai vairþiþ. andhof ïm ïesus. amen amen
35 qiþa ïzvis þatei wazuh saei taujiþ fravaurht. skalks ïst fravaurhtai. sah þan
36 skalks ni visiþ ïn garda du aiva. sunus visiþ du aiva. jabai nu sunus ïzvis
37 frijans briggiþ. bi sunjai frijai sijuþ. vait þatei fraiv abrahamis sijuþ akei
38 sokeiþ mis usqiman. unte vaurd mein ni gamot ïn ïzvis. ïk þatei

---

enim non creditis, quod ego sum, morimini in peccatis vestris. 25. Tunc dixerunt ad eum: tu quis es? Et dixit ad eos Iesus: principium, quod etiam loquor ad vos. 26. Multum debeo de vobis loqui et iudicare, sed qui misit me, verus est et ego, quod audivi apud eum, hoc loquor in hoc mundo. 27. Non intellexerunt, quod patrem iis dixit. 28. Dixit autem ad eos Iesus: quum exaltatis hunc filium hominis, tunc cognoscitis, quod ego sum et a me ipso facio non quidquam, sed sicut docuit me pater meus, hoc loquor. 29. Et qui misit me, cum me est; non reliquit me solum pater, nam ego, quod placet ei, facio semper. 30. Hoc eo loquente multi crediderunt ei. 31. Tunc dixit Iesus ad hos credentes sibi Iudaeis: si vos statis in verbo meo, in veritate discipuli mei estis 32. et cognoscitis veritatem, et haec veritas liberos vos reddit. 33. Responderunt ei: semen Abrahami sumus et non homini servivimus aevo ullo quomodo tu dicis, quod liberi fitis. 34. Respondit iis Iesus: amen, amen dico vobis, quod quisque qui facit peccatum, servus est peccato; 35. hic autem servus non manet in domo in aeternum, filius manet in aeternum. 36. Si igitur filius vos liberos reddit, in veritate liberi estis. 37. Scio, quod semen Abrahami estis, sed quaeritis me occidere, quia verbum meum non capit in vobis. 38. Ego quod

---

8, 25. *anastodeins*] gr. omn. τὴν ἀρχήν, quod quum *ab initio* significare inter omnes constet, Ulf. autem convertat, tanquam Iesus responderit, se principium esse, sine dubio erravit ille cum versionibus et patribus latinis, qui eodem modo τὴν ἀρχήν acceperunt, vid. Griesb.

8, 26. *rodja*] loquor, gr. λέγω, Ulf. c. codd. λαλῶ legisse videtur, nam huic graeco verbo *rodjan* omnibus fere locis respondere solet; idem statuimus de vs. 45.

8, 31. *gastandiþ*] St. ‡ *gastandit*.

8, 34. *fravaurhtai*] B. Z. + *fravaurhtais*; frequentissimus est usus dativi a substantivis pendentis, vide de multis locis Mc. 2, 28 *frauja ïst sa sunus mans jah þamma sabbato*, cf. ad J. 9, 28.

gasaw at attin meinamma rodja. jah jus þatei hausideduþ fram attin ïzva-
39 ramma taujiþ. andhofun jah qeþun du ïmma. atta unsar abraham ïst. qaþ ïm
40 ïesus. ïþ barna abrahamis veseiþ. vaurstva abrahamis tavidedeiþ. ïþ nu so-
keiþ mik usqiman mannan ïzei sunja ïzvis rodida. þoei hausida fram guþa.
41 þatuh abraham ni tavida. jus taujiþ toja attins ïzvaris. þanuh qeþun ïmma.
42 veis us horinassau ni sijum gabauranai. ainana attan aigum guþ. qaþ du ïm
ïesus. jabai guþ atta ïzvar vesi. friodedeiþ þau mik. unte ïk fram guþa ur-
rann jah qam. nih þan auk fram mis silbin ni qam. ak ïs mik ïnsandida.
43. 44 duwe maþlein meina ni kunnuþ. unte ni maguþ hausjan vaurd mein. jus us
attin diabaulau sijuþ jah lustuns þis attins ïzvaris vileiþ taujan. jains mana-
maurþrja vas fram frumistja jah ïn sunjai ni gastoþ. unte nist sunja ïn ïmma.
45 þan rodeiþ liugn. us seinaim rodeiþ. unte liugnja ïst jah atta ïs. ïþ ïk þatei
46 sunja rodida. ni galaubeiþ mis. was ïzvara gasakiþ mik bi fravaurht. þande
47 sunja qiþa. duwe ni galaubeiþ mis. sa visands us guþa vaurda guþs hauseiþ.
48 duþe jus ni hauseiþ. unte us guþa ni sijuþ. andhofun þan þai ïudaieis jah
qeþun du ïmma. niu vaila qiþam veis þatei samareites ïs þu jah unhulþon

vidi apud patrem meum, loquor, et vos quod audivistis a patre vestro, facitis. 39. Responderunt et dixerunt ad eum: pater noster Abraham est. Dixit iis Iesus: si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis; 40. verum nunc quaeritis me occidere, hominem, qui veritatem vobis locutus-sum, quam audivi a deo; hoc Abraham non fecit. 41. Vos facitis opera patris vestri. Tunc dixerunt ei: nos e fornicatione non sumus nati, unum patrem habemus deum. 42. Dixit ad eos Iesus: si deus pater vester esset, amaretis utique me, quia ego a deo exii et veni, neque autem enim a me ipso non veni, sed is me misit. 43. Cur loquelam meam non noscitis? quia non potestis audire verbum meum. 44. Vos e patre diabolo estis et desideria huius patris vestri vultis facere; ille homicida fuit ab initio et in veritate non stetit; nam non-est veritas in eo; quum loquitur mendacium, de suis loquitur, nam mendax est et pater eius. 45. Verum ego, quod veritatem locutus-sum, non creditis mihi. 46. Quis vestrum increpat me ob peccatum? Dum veritatem dico, cur non creditis mihi? 47. Hic exsistens e deo verba dei audit; ideo vos non auditis, nam e deo non estis. 48. Responderunt autem hi Iudaei et dixerunt ad eum: nonne bene dicimus nos, quod Samarita es tu et daemonem

8, 38. *gasaw*] St. ‡ *gasah*. — *jus*] Ulf. c. codd. ° οὖν.

8, 42. *urrann*] Z. ‡ *urran*. — *ni*] non ° gr. omn., offendit ea particula praecedente *nih* eo magis, quod Goth. graecorum morem negationes cumulandi imitari non solet, h. l. autem in nullo gr. duae negationes apparent. Cum gr. aliquoties fecit, vid. infra 9, 33. 16, 24. M. 27, 14. Mc. 7, 12. L. 9, 36. Cum nostro loco, ubi altera negatio temere additur, comparari potest formula *ni þanaseiþs ni* = οὐκέτι J. 16, 21. Cor. 2, 5, 16.

8, 43. *mein*] J. St. ‡ *meins*.

8, 44. *manamaurþrja*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *mannamaurþrja*; cf. *manaseds*.

8, 45. *rodida*] locutus sum, gr. omn. λαλῶ (vid. ad vs. 26), cf. ad L. 10, 19.

8, 46. *duwe*] Ulf. c. codd. ° ὑμεῖς.

8, 48. *þan*] autem ° gr. — *qiþam*] St. ‡ *qiþan*.

49 habais. andhof ïesus. ïk unhulþon ni haba ak svera attan meinana. jah jus
50. 51 unsveraiþ mik. ïk ni sokja hauhein meina. ïst saei sokeiþ jah stojiþ. amen
amen qiþa ïzvis. jabai was vaurd mein fastaiþ. dauþu ni gasaiwiþ aiva dage.
52 þanuh qeþun du ïmma þai ïudaieis. nu ufkunþedum þatei unhulþon habais.
abraham gadauþnoda jah praufeteis. jah þu qiþis. jabai was mein vaurd fa-
53 stai. ni kausjai dauþau aiva dage. ïbai þu maiza ïs attin unsaramma abra-
hama. saei gadauþnoda. jah praufeteis gadauþnodedun. wana þuk silban taujis
54 þu. andhof ïesus. jabai ïk hauhja mik silban. so hauheins meina ni vaihts
ïst. ïst atta meins. saei hauheiþ mik. þanei jus qiþiþ þatei guþ unsar ïst.
55 jah ni kunnuþ ïna. ïþ ïk kann ïna. jah jabai qeþjau þatei ni kunnjau ïna.
56 sijau galeiks ïzvis liugnja. ak kann ïna jah vaurd ïs fasta. abraham atta
57 ïzvar sifaida. ei gasewi dag meinana. jah gasaw jah faginoda. þanuh qeþun
þai ïudaieis du ïmma. fimftiguns jere nauh ni habais jah abraham sawt.
58. 59 qaþ ïm ïesus. amen amen qiþa ïzvis. faurþizei abraham vaurþi. ïk ïm. þanuh
nemun stainans. ei vaurpeina ana ïna. ïþ ïesus þan gafalh sik jah usïddja us
9, 1 alh usleiþands þairh midjans ïns jah warboda sva. jah þairhgaggands gau-
2 mida mann blindamma us gabaurþai. þaruh frehun ïna siponjos ïs qiþandans.

---

habes? 49. Respondit Iesus: ego daemonem non habeo, sed honoro patrem meum, et vos inhonoratis me. 50. Ego non quaero gloriam meam; est qui quaerit et iudicat. 51. Amen, amen dico vobis, si quis verbum meum servat, mortem non videt aevo dierum. 52. Tunc dixerunt ad eum hi Iudaei: nunc cognovimus, quod daemonem habes; Abraham mortuus-est et profetae, et tu dicis: si quis meum verbum servet, non gustet mortem aevo dierum. 53. Num tu maior es patre nostro Abrahamo, qui mortuus-est, et profetae mortui-sunt? Quem te ipsum facis tu? 54. Respondit Iesus: si ego exalto me ipsum, haec gloria mea non quidquam est; est pater meus, qui exaltat me, quem vos dicitis, quod deus noster est. 55. Et non noscitis eum: verum ego nosco eum, et si dicerem, quod non noscam eum, sim similis vobis mendax. Sed nosco eum et verbum eius servo. 56. Abraham pater vester exsultavit, quod videret diem meum, et vidit et gavisus-est. 57. Tunc dixerunt hi Iudaei ad eum: quinquaginta annorum adhuc non habes et Abraham vidisti? 58. Dixit iis Iesus: amen, amen dico vobis: antequam Abraham fieret, ego sum. 59. Tunc sustulerunt lapides, ut iacerent in eum; verum Iesus tum abscondidit se et exiit e templo abiens per medios eos et praeteriit sic. 9, 1. Et transiens observavit hominem caecum e nativitate. 2. Tunc interrogarunt eum disciPuli eius dicentes:

8, 50. *ïk*] Ulf. c. codd. ° δέ.

8, 51. *aiva dage*] St. ‡ ict., sic vs. 52 cum J.; ceterum *dage* (dierum) ° gr. omn. uti etiam vs. seq.

8, 52. *mein vaurd*] ∾ gr. omn. — *aiva dage*] vid. ad vs. 51.

8, 53. *þu*] tu, ° gr.

8, 54. *unsar*] noster, gr. ὑμῶν.

8, 55. *kunnjau*] J. St. B. ‡ *kunjau*.

8, 58. *ïm*] J. St. ‡ *ïmma*.

8, 59. *þan*] tum, ° gr. omn. — *usleiþands — sva*] abiens — sic, ° gr.

3 rabbei. was fravaurhta. sau þau fadrein ïs. ei blinds gabaurans varþ. andhof
ïesus. nih sa fravaurhta nih fadrein ïs. ak ei bairhta vaurþeina vaurstva guþs
4 ana ïmma. ïk skal vaurkjan vaurstva þis sandjandins mik. unte dags ïst. qimiþ
5 nahts. þa..ei ni manna mag vaurkjan. þan ïn þamma fairwau ïm. liuhaþ ïm
6 þis fairwaus. þata qiþands gaspaiv dalaþ jah gavaurhta fani us þamma spai-
7 skuldra jah gasmait ïmma ana augona þata fani þamma blindin jah qaþ du
ïmma. gagg þvahan ïn svumsl siloamis. þatei gaskeirjada ïnsandiþs. galaiþ
8 jah afþvoh jah qam saiwands. þanuh garaznans jah þai saiwandans ïna faur-
9 þis þatei ïs bidagva vas qeþun. niu sa ïst. saei sat aihtronds. sumaih qeþun.
10 þatei sa ïst. sumaih þatei galeiks þamma ïst. ïþ ïs qaþ. þatei ïk ïm. þanuh
11 qeþun du ïmma. waiva usluknodedun þus þo augona. andhof jains jah qaþ.
manna haitans ïesus fani gavaurhta jah bismait mis augona jah qaþ mis.
gagg afþvahan ïn þata svumfsl siloamis. ïþ ïk galaiþ jah biþvahands ussaw.

---

rabbi, quis peccavit, hicne an parentes eius, ut caecus natus fieret? 3. Respondit Iesus: neque hic peccavit, neque parentes eius; sed ut manifesta fierent opera dei in eo. 4. Ego debeo facere opera huius mittentis me, dum dies est; venit nox, quum non homo potest operari. 5. Dum in hoc mundo sum, lux sum huius mundi. 6. Hoc dicens spuit humum et fecit lutum ex hoc sputo et linivit ei in oculos hoc lutum huic caeco 7. et dixit ad eum: vade lavare in natatorium Siloamis, quod interpretatur: missus; ivit et abluit et venit videns. 8. Tunc vicini et hi videntes eum antea, quod is mendicus fuit, dixerunt: nonne hic est, qui sedit mendicans? 9. Quidam dixerunt, quod hic est; quidam, quod similis huic est; verum is dixit, quod ego sum. 10. Tunc dixerunt ad eum: quomodo aperti-sunt tibi hi oculi? 11. Respondit ille et dixit: homo, vocatus Iesus, lutum fecit et unxit mihi oculos et dixit mihi: vade abluere in hoc natatorium Siloamis; verum ego ivi et lavans vidi.

9, 2. *sau þau*] J. St. ‡ *sa uþþau*. — *blinds*] sic cod. Arg.; Hz. ‡ *blins*.

9, 4. *þa..ei*] editt. ‡ *þatei;* quid in cod. Arg. scriptum fuerit, cognosci non potest, quum inter *þa* et *ei* pars membranae excsa sit, spatium autem tantum est, ut duas literas capere posse videatur, quarum alterius post *a* vestigium *d*, alterius ante *e* aut *m* aut *n* aut similis cuiusdam relictum est. Itaque quamquam *þadei* et *þarei*, quas coniecturas Z. proposuit, quia neque ita spatium expleatur, neque utrumque verbum illud graeco ὅτε satis accommodatum sit, rectas esse negamus, tamen e tota gothicorum verborum copia nullum invenimus, quod reponi mereatur. Unum quod cum quadam probabilitate conieceris, est *þandei*, pro quo librarius literis negligenter transpositis *þadnei* scripsisse putandus est, sic quidem Mc. 14, 13 *gaggast* pro *gaggats* scripserat. — *ni manna*] St. ‡ *meinamma*.

9, 6, *ïmma*] ei, ⁰ gr. — *ana augona*] gr. omn., qui habent, post *fani* ponunt. — *blindin*] J. St. ‡ *blindis*.

9, 7. *þvahan*] lavare, gr. omn. νίψαι, imperativum medii, sic Gothus alterum imperativum ἀσυνδέτως alteri adiunctum per infinitivum saepius reddit, vid. M. 5, 24 *gagg gasibjon*. Mc. 1, 44. cf. L. 18, 22. J. 10, 21. — *galaiþ*] Ulf. c. codd. ⁰ οὖν.

9, 8. *ïs*] is, ⁰ gr. omn.

9, 9. *sumaih*] sec., J. St. ‡ *sumai*. — *ïþ*] verum, ⁰ gr.

9, 10. *þo*] J. St. B. ⁰ ‡, forsan quia in cod. Arg. supra est scriptum, sed prima manus scripsit.

9, 11. *afþvahan*] abluere, gr. καὶ νίψαι et post *siloamis* quidem; Ulf. cum iis codd., qui νίψαι post ὕπαγε legunt; ceterum vide ad vs. 7. — *ïn þata svumfsl siloamis*] in hoc natatorium Siloamis, gr. εἰς τὸν Σιλωάμ. — *ïk*] ego, ⁰ gr. omn.

12. 13 qeþun þan du ïmma. war ïst sa. ïþ ïs qaþ. ni vait. gatiuhand ïna du farei-
14 saium þana saei vas blinds. vasuh þan sabbato. þan þata fani gavaurhta ïesus
15 jah uslauk ïmma augona. aftra þan frehun ïna jah þai fareisaieis. waiva
ussaw. ïþ ïs qaþ jah þaim. fani galagida mis ana augona jah afþvoh jah
16 saiwa. qeþun þan sumai þize fareisaie. sa manna nist fram guþa. þande sab-
bate daga ni vitaiþ. sumaih qeþun. waiva mag manna fravaurhts svaleikos
17 taiknins taujan. jah missaqiss varþ miþ ïm. qeþunuh du þamma faurþis blin-
din aftra. þu wa qiþis bi þana ei uslauk þus augona. ïþ ïs qaþuh. þatei
18 praufetus ïst. ni galaubidedun þan ïudaieis bi ïna. þatei ïs blinds vesi jah
19 ussewi. unte atvopidedun þans fadrein ïs þis ussaiwandins. jah frehun ïns
qiþandans. sau ïst sa sunus ïzvar. þanei jus qiþiþ þatei blinds gabaurans
20 vaurþi. waiva nu saiwiþ. andhofun þan ïm þai fadrein ïs jah qeþun. vi-
21 tum þatei sa ïst sunus unsar jah þatei blinds gabaurans varþ. ïþ waiva nu
saiwiþ. ni vitum. aiþþau was uslauk ïmma þo augona. veis ni vitum. silba
22 usvahsans ïst. ïna fraihniþ. silba bi sik rodjai. þata qeþun þai fadrein ïs.
unte ohtedun sis ïudaiuns. juþan auk gaqeþun sis ïudaieis. ei jabai was ïna
23 andhaihaiti xristu. utana synagogais vairþai. duhþe þai berusjos ïs qeþun.

---

12. Dixerunt autem ad eum: ubi est hic? Verum is dixit: non scio. 13. Adducunt eum ad Farisaeos hunc, qui fuit caecus. 14. Fuit autem sabbatum, quum hoc lutum fecit Iesus et aperuit ei oculos. 15. Rursus autem interrogarunt eum etiam hi Farisaei, quomodo vidit. Verum is dixit etiam his: lutum posuit mihi ad oculos et ablui et video. 16. Dixerunt autem quidam horum Farisaeorum: hic homo non-est a deo, quia sabbatorum diem non observat; quidam dixerunt: quomodo potest homo peccator talia signa facere? Et dissensio facta-est inter eos. 17. Dixerunt ad hunc antea caecum rursus: tu, quid dicis de hoc, quod reclusit tibi oculos? Verum is dixit, quod profeta est. 18. Non crediderunt autem Iudaei de eo, quod is caecus esset et videret, donec advocarunt hos parentes eius, huius videntis. 19. Et interrogarunt eos dicentes: hicne est hic filius vester, quem vos dicitis, quod caecus natus fieret? quomodo nunc videt? 20. Responderunt autem iis hi parentes eius et dixerunt: scimus, quod hic est filius noster et quod caecus natus fuit; 21. verum quomodo nunc videt, non scimus, aut quis aperuit ei hos oculos, nos non scimus; ipse adultus est, eum interrogate, ipse de se loquatur! 22. Hoc dixerunt hi parentes eius; nam timuerunt sibi Iudaeos, iam enim dixerunt-apud se Iudaei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagoga fiat. 23. Itaque hi parentes eius dixerunt,

---

9, 12. *ïþ ïs*] verum is, ° gr. omn.
9, 13. *gatiuhand*] St. ‡ *gatjuhand.*
9, 15. *fareisaieis*] sic cod. Arg.; J. St. Hz. ‡ *fareisaeis.* — *jah*] sec. etiam, ° gr. omn.
9, 16. *sumai*] gr. omn. post *fareisaie.*
9, 17. *faurþis*] antea, Ulf. c. cod. 11 ap. Mi. *ποτέ* legit.
9, 18. *ïs*] pr. is, ° gr. omn.
9, 19. *nu*] nunc, qua particula quum graecum *ἄρτι* redditum esse videatur, vid. M. 9, 18. J. 9, 25. 16, 12 (cf. 9, 21), Ulf. *οὖν* omisit.
9, 20. *þan*] autem, ° gr.; ceterum Ulf. c. codd. aliis *δέ*, an cum aliis *οὖν* legerit, quum *þan* utrique particulae respondeat, certo dici non potest.
9, 22. *utana synagogais*] J. St. ‡ ict. — *vairþai*] sic cod. Arg.; J. B. ‡ *varþai.*

24 þatei usvahsans ïst. silban fraihniþ. atvopidedun þan anþaramma sinþa þana
mannan. saei vas blinds. jah qeþun du ïmma. gif hauhein guþa. veis vitum
25 þatei sa manna fravaurhts ïst. þanuh andhof jains. jabai fravaurhts ïst. ïk ni
26 vait. þat-ain vait ei blinds vas ïþ nu saiwa. þanuh qeþun aftra. wa gatavida
27 þus. waiva uslauk þus augona. andhof ïm. qaþ ïzvis ju jah ni hausideduþ.
28 wa aftra vileiþ hausjan. ïbai jah jus vileiþ þamma siponjos vairþan. þanuh
lailoun ïmma jah qeþun. þu ïs siponeis þamma. ïþ veis moses siponjos sijum.
29 veis vitum þatei du mose rodida guþ. ïþ þana ni kunnum waþro ïst.
30 andhof sa manna jah qaþ du ïm. auk ïn þamma sildaleik ïst þatei jus ni
31 vituþ waþro ïst. jah uslauk mis augona. vitumuh þan þatei guþ fravaurh-
taim ni andhauseiþ. ak jabai was guþblostreis ïst jah viljan ïs taujiþ. þamma
32 hauseiþ. fram aiva ni gahausiþ vas þatei uslukiþ was augona blindamma
33. 34 gabauranamma. nih vesi sa fram guþa. ni mahtedi taujan ni vaiht. andhofun
jah qeþun du ïmma. ïn fravaurhtim þu gabaurans varst alls jah þu laiseis
35 unsis. jah usvaurpun ïmma ut. hausida ïesus þatei usvaurpun ïmma ut jah

---

quod adultus est, ipsum interrogate! 24. Advocarunt autem altera vice hunc hominem, qui fuit caecus, et dixerunt ad eum: da gloriam deo! Nos scimus, quod hic homo peccator est. 25. Tunc respondit ille: si peccator est, ego non scio; hoc-unum scio, quod caecus fui, verum nunc video. 26. Tunc dixerunt rursus: quid fecit tibi, quomodo reclusit tibi oculos? 27. Respondit iis: dixi vobis iam et non audivistis, quid iterum vultis audire? num etiam vos vultis huic discipuli fieri? 28. Tunc deriserunt eum et dixerunt: tu es discipulus huic, verum nos Mosis discipuli sumus. 29. Nos scimus, quod ad Mosem locutus-est deus; verum hunc non noscimus, unde est. 30. Respondit hic homo et dixit ad eos: nam in hoc mirabile est, quod vos non scitis, unde est, et reclusit mihi oculos. 31. Scimus vero, quod deus peccatores non exaudit, sed si quis probus est et voluntatem eius facit, hunc audit. 32. Ab aevo non auditum fuit, quod recludit aliquis oculos caeco nato. 33. Nisi esset hic a deo, non posset facere non quidquam. 34. Responderunt et dixerunt ad eum: in peccatis tu natus fuisti omnis et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. 35. Audivit Iesus, quod eiecerunt eum foras, et

---

9, 25. *jains*] Ulf. c. codd. ° *καὶ εἶπεν*. — *ïk*] ego, ° gr. omn. — *þat-ain*] hoc unum, gr. omn. ἕν, sic Rom. 9, 10. Cor. 2, 8, 19. Gal. 3, 2 (quo loco = *τοῦτο μόνον*), cf. Skeir. 38, 23. Ceterum de *þat-ain* pro *þata ain* scripto cf. ad 10, 13; caveas autem cum *þatainei* confundas, quod merum adverbium est, quum *þat-ain* substantivi vice fungatur.

9, 26. *qeþun*] Ulf. ° *αὐτῷ*.

9, 28. *þanuh*] tunc, ° gr. — *moses*] editores pro genitivi forma habent, quae aliis locis *mosezis* est, vid. 7, 23. Mc. 12, 26. L. 2, 22. Cor. 1, 9, 9. 2, 3, 7; sed cum Gothi discipulum esse *alicui*, non *alicuius* dicere soleant (vid. paulo ante *siponeis þamma*), aut Ulf. *moses* pro dativo utitur, aut librarius pro *mose* (5, 46. 7, 22. Mc. 9, 4. L. 9, 33 al.) per errorem *moses* scripsit. — *siponjos sijum*] ∾ gr. omn.

9, 30. *auk*] notanda est particula insolita sede posita, quum enim post unum plurave verba enuntiati locum suum habere soleat, nunc a principio ponitur, sic Skeir. 38, 7. cf. de *raihtis* ad Rom. 10, 18.

9, 31. *guþ fravaurhtaim*] ∾ gr.

9, 33. *mahtedi*] St. ‡ *maþedi*.

9, 34. *þu*] St. ‡ *tu*.

36 bigat ïna qaþuh du ïmma. þu gaulaubeis du sunau guþs. andhof jains jah qaþ.
37 an was ïst. frauja. ei galaubjau du ïmma. qaþ þan ïmma ïesus. jah gasawt
38 ïna jah saei rodeiþ miþ þus. sa ïst. ïþ ïs qaþuh. galaubja. frauja. jah ïnvait
39 ïna. jah qaþ ïesus. du stauai ïk ïn þamma fairwau qam. ei þai unsaiwan-
40 dans saiwaina jah þai saiwandans blindai vairþaina. jah hausidedun þize fa-
reisaie sumai þata þai visandans miþ ïmma jah qeþun du ïmma. ïbai jah
41 veis blindai sijum. qaþ ïm ïesus. ïþ blindai veseiþ. ni þau habaidedeiþ fra-
vaurhtais. ïþ nu qiþiþ. þatei gasaiwam. eiþan fravaurhts ïzvara þairhvisiþ.
10, 1 amen amen qiþa ïzvis. saei ïnn ni atgaggiþ þairh daur ïn gardan lambe ak
2 steigiþ aljaþro. sah hlifus ïst jah vaidedja. ïþ sa ïnngaggands þairh daur
3 hairdeis ïst lambe. þammuh dauravards uslukiþ. jah þo lamba stibnai ïs
4 hausjand. jah þo svesona lamba haitiþ bi namin. jah ustiuhiþ þo. jah þan þo
svesona ustiuhiþ. faura ïm gaggiþ. jah þo lamba ïna laistjand. unte kunnun
5 stibna ïs. ïþ framaþjana ni laistjand ak þliuhand faura ïmma. unte ni kunnun
6 þize framaþjane stibna. þo gajukon qaþ ïm ïesus. ïþ jainai ni froþun. wa vas.

invenit eum dixitque ad eum: tu credisne ad filium dei? 36. Respondit ille et dixit: an quis est, domine, ut credam ad eum? 37. Dixit autem ei Iesus: et vidisti eum et qui loquitur cum te, hic est. 38. Verum is dixit: credo, domine! Et adoravit eum. 39. Et dixit Iesus: ad iudicium ego in hunc mundum veni, ut hi non-videntes videant et hi videntes caeci fiant. 40. Et audiverunt horum Farisaeorum quidam hoc hi exsistentes cum eo et dixerunt ad eum: num etiam nos caeci sumus? 41. Dixit iis Iesus: si caeci essetis, non utique haberetis peccatum; verum nunc dicitis, quod videmus; igitur peccatum vestrum permanet. 10, 1. Amen, amen dico vobis, qui intro non adit per portam in stabulum ovium, sed scandit aliunde, hic fur est et maleficus; 2. verum hic iniens per portam pastor est ovium, 3. huic ianitor recludit, et hae oves vocem eius audiunt, et has proprias oves vocat in nomine et educit has. 4. Et quum has proprias educit, ante eas vadit et hae oves eum sequuntur, nam noscunt vocem eius. 5. Verum alienum non sequuntur, sed fugiunt ab eo, nam non noscunt horum alienorum vocem. 6. Hanc parabolam dixit iis Iesus, verum illi non intellexerunt, quid fuit,

9, 35. *gaulaubeis*] sic cod. Arg.; editt. ‡ *galaubeis*, vid. ad M. 9, 28.

9, 36. *an*] particula interrogativa respondens graeco *καί* in interrogatione ante pronomen collocato, vid. ad L. 3, 10, pro quo Goth. aliis locis *jah* quoque utitur, vid. Mc. 10, 26. L. 3, 14. Cor. 2, 2, 2.

9, 39. *þamma*] hunc, Sch. Ulfilam falso in iis numerat, qui *τοῦτον* omittunt.

9, 40. *sumai*] quidam, ° gr. omn., additamentum minus necessarium, quum genitivus *fareisaie* a *þai visandans* pendeat.

9, 41. *qiþiþ*] cod. Arg. ‡ *qi|qiþiþ;* sic librarius saepius erravit, repetens easdem syllabas in diversis lineis, vid. ad M. 5, 31 et L. 1, 65. J. 7, 45 (ubi in Skeir. *jai|jainai* scribitur); saepius id ei etiam in eadem linea accidit, vid. ad 12, 47. 13, 13. Mc. 10, 29. L. 6, 17. cf. ad Cor. 2, 10, 12. — *eiþan*] sic recte icl. editt. et Grim. III. 282, respondet enim simplici particulae *οὖν* vel *ὥστε;* male igitur Castill. Cor. 1, 11, 27 et Mssm. Skeir. 41, 21. 43, 3. 46, 14. 47, 6 *ei þan* div. ediderunt.

10, 1. *daur*] St. ‡ *dauk*, sic vs. sq.

10, 2. *daur*] vid. ad vs. 1.

10, 3. *stibnai*] J. St. ‡ *stibna.*

10, 4. *svesona*] Ulf. ° *πρόβατα.*

7 þatei rodida du ïm. þanuh qaþ aftra du ïm ïesus. amen amen qiþa ïzvis.
8 þatei ïk ïm daur þize lambe. allai sva managai sve qemun. þiubos sind jah
9 vaidedjans. akei ni hausidedun ïm þo lamba. ïk ïm þata daur. þairh mik
jabai was ïnngaggiþ. ganisiþ jah ïnngaggiþ jah utgaggiþ jah vinja bigitiþ.
10 þiubs ni qimiþ nibai ei stilai jah ufsneiþai jah fraqistjai. ïþ ïk qam ei libain
11 aigeina jah managizo aigeina. ïk ïm hairdeis gods. hairdeis sa goda saivala
12 seina lagjiþ faur lamba. ïþ asneis jah saei nist hairdeis. þizei ni sind lamba
svesa. gasaiwiþ vulf qimandan jah bileiþiþ þaim lambam jah þliuhiþ. jah sa
13 vulfs fravilviþ þo jah distahjiþ þo lamba. ïþ sa asneis afþliuhiþ. unte asneis
14 ïst jah ni kar-ïst ïna þize lambe. ïk ïm hairdeis sa goda jah kann meina
15 jah kunnun mik þo meina. svasve kann mik atta jah ïk kann attan jah sai-
16 vala meina lagja faur þo lamba. jah anþara lamba aih. þoei ni sind þis
avistris. jah þo skal briggan. jah stibnos meinaizos hausjand jah vairþand
17 ain aveþi. ains hairdeis. duþþe atta mik frijoþ. unte ïk lagja saivala meina.
18 ei aftra nimau þo. ni washun nimiþ þo af mis silbin. valdufni haba aflagjan

quod locutus-est ad eos. 7. Tunc dixit iterum ad eos Iesus: amen, amen dico vobis, quod ego sum porta harum ovium; 8. omnes tam multi quam venerunt, fures sunt et malefici; sed non audiverunt eos hae oves. 9. Ego sum haec porta, per me si quis init, valet et init et exit et pascuam invenit. 10. Fur non venit, nisi ut furetur et dissecet et perdat; verum ego veni, ut vitam habeant et plus habeant. 11. Ego sum pastor bonus, pastor hic bonus animam suam ponit pro ovibus; 12. verum mercenarius et qui non-est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum venientem et relinquit has oves et fugit, et hic lupus arripit has et dissipat has oves. 13. Verum hic mercenarius aufugit, nam mercenarius est et non cura-est ei harum ovium. 14. Ego sum pastor hic bonus et nosco meas et noscunt me hae meae, 15. sicut noscit me pater et ego nosco patrem et animam meam pono pro his ovibus. 16. Et alias oves habeo, quae non sunt huius ovilis, et has debeo ducere, et vocem meam audiunt et fiunt unum ovile, unus pastor. 17. Ideo pater me amat, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam hanc. 18. Non quisquam sumit hanc a me ipso, potestatem habeo deponere

10, 7. *ïm*] sec., J. ‡ *am*.
10, 8. *sve*] Ulf. c. codd. ° πρὸ ἐμοῦ.
10, 9. *ïnngaggiþ*] sec., St. ‡ *ïngaggiþ*.
10, 10. *ïþ*] verum, ° gr. cf. ad 6, 58.
10, 11. *faur*] J. St. ‡ *faura*, sic etiam vs. 15.
10, 12. *þliuþiþ*] St. ‡ *tliuhiþ*.
10, 13. *kar-ïst*] per elisionem pro *kara ïst* (cf. 12, 6), sic *þat-ïst*, *þat-ain*, *nist* pro *þata ïst*, *þata ain*, *ni ïst*; Ulf. omisso verbo substantivo saepius *kara* solum ponit, vid. M. 27, 4. Mc. 4, 38. 12, 14.
10, 14. *kunnun — meina*] noscunt — meae, gr. γιγνώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν; ceterum J. St. ‡ *kunnon*.
10, 15. *faur*] vid. ad vs. 11.
10, 16. *þis avistris*] sic cod. Arg.; J. ‡ *þiza vistris*, St. ‡ *þisa vistris*. — *ain aveþi*] J. St. B. probante Z. ‡ *aina veþi*; *aveþi*, quod iam Ih. probavit rectum esse, nunc e Cor. 1, 9, 7 cognoscitur; idemque locus Schulzium, qui Ulf. αὐλή pro ποίμνη legisse adnotat, erroris arguit, ibi enim quoque *aveþi* = ποίμνη.
10, 18. *mis silbin*] me ipso, pronum esset dicere, Ulf. c. codd. ἀλλ' — ἐμαυτοῦ omisisse, sed

þo jah valdufni haba aftra niman þo. þo anabusn nam at attin meinamma.
19. 20 þanuh missaqiss aftra varþ miþ ïudaium ïn þize vaurde. qeþunuh managai
21 ïze. unhulþon habaiþ jah dvalmoþ. wa þamma hauseiþ. sumaih qeþun. þo
vaurda ni sind unhulþon habandins. ïbai mag unhulþo blindaim augona uslu-
22. 23 kan. varþ þan ïnniujiþa ïn ïairusaulymai jah vintrus vas. jah warboda ïesus
24 ïn alh ïn ubizvai saulaumonis. þanuh birunnun ïna ïudaieis jah qeþun du
ïmma. und wa saivala unsara hahis. jabai þu sijais xristus. qiþ unsis andau-
25 giba. andhof ïesus. qaþ ïzvis. jah ni galaubeiþ. vaurstva þoei ïk tauja ïn na-
26 min attins meinis. þo veitvodjand bi mik. akei jus ni galaubeiþ. unte ni sijuþ
27 lambe meinaizo. svasve qaþ ïzvis. lamba meina stibnai meinai hausjand. jah
28 ïk kann þo. jah laistjand mik. jah ïk libain aiveinon giba ïm. jah ni fra-
29 qistnand aiv. jah ni fravilviþ washun þo us handau meinai. atta meins
þatei fragaf mis. maizo allaim ïst. jah ni aiv ainshun mag fravilvan þo us
30. 31 handau attins meinis. ïk jah atta meins ain siju. nemun aftra stainans þai

---

hanc et potestatem habeo iterum sumere hanc. Hoc praeceptum accepi a patre meo. 19. Tunc dissensio iterum facta-est inter Iudaeos ob haec verba 20. dixeruntque multi eorum: daemonem habet et insanit; quid hunc auditis? 21. Quidam dixerunt: haec verba non sunt daemonem habentis, num potest daemon caecis oculos recludere? 22. Facta-est autem innovatio in Ierusolyma et hiems fuit; 23. et ambulavit Iesus in templo in porticu Solomonis. 24. Tunc circumdederunt eum Iudaei et dixerunt ad eum: usque quid animam nostram tollis? si tu sis Christus, dic nobis palam. 25. Respondit Iesus: dixi vobis, et non creditis; opera, quae ego facio in nomine patris mei, haec testantur de me. 26. Sed vos non creditis, quia non estis ovium mearum, sicut dixi vobis. 27. Oves meae vocem meam audiunt, et ego nosco has, et sequuntur me. 28. Et ego vitam aeternam do iis, et non pereunt unquam, et non eripit quisquam has e manu mea. 29. Pater meus quod tradidit mihi, maius omnibus est, et non unquam ullus potest eripere has e manu patris mei. 30. Ego et pater meus unum sumus. 31. Sustulerunt iterum lapides hi

---

hoc non verum esse, *mis silbin* ostendit, quod graeco ἐμαυτοῦ, non ἐμοῦ respondet; neque sic sensum probum *mis silbin* praeberet. Potius librarius oculis suis a *þo af mis* ad *þo af mis silbin* lapsus *af mis. akei ïk lagja þo* (ἀπ᾽ ἐμοῦ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τίθημι αὐτήν) omisisse dicendus est, vid. ad Rom. 9, 15. Parum abfuit, quin Z. iam verum tetigisset. Lacunae, cuius signum St. post *þo* habet, in cod. Arg. nullum est vestigium. — *at*] J. St. B. ‡ *bi.*

10, 20. *qeþunuh*] dixeruntque, gr. ἔλεγον δέ; Ulf. quamquam cum verss. latt. καί, cui apte —*uh* respondet, legisse dici potest, tamen nobis c. codd. οὖν legisse videtur, vid. 15, 18 *qeþunuh* = ἔλεγον οὖν, cf. ad 18, 26.

10, 21. *mag unhulþo*] ∾ gr. omn.

10, 23. *ubizvai*] cod. Arg. a recentiore manu ‡ *ubizali.*

10, 25. *andhof*] Ulf. ° αὐτοῖς.

10, 27. *meinai*] B. ‡ *meina.*

10, 29. *þatei — maizo*] quod — maius, gr. omn. ὅς — μεῖζον, Goth. c. patribus latt. et Vulg. — *ni aiv*] J. St. B. ‡ ict.; ceterum *aiv* (unquam) ° gr. omn. — *þo*] has, ° gr.

10, 30. *meins*] meus, ° gr. — *siju*] sic cod. Arg.; editt. + *sijum;* est autem, quam sensus postulat, prima persona dualis numeri, sic infra 17, 22. cf. ad Mc. 10, 39. vid. Grim. I. 840, 1.

10, 31. *nemun*] Ulf. c. codd. ° οὖν.

32 ïudaieis. ei vaurpeina ana ïna. andhof ïm ïesus. managa goda vaurstva atau-
33 gida ïzvis us attin meinamma. ïn ƕarjis þize vaurstve staineiþ mik. andhofun
ïmma þai ïudaieis. ïn godis vaurstvis ni stainjam þuk ak ïn vajamereins jah
34 þatei þu manna visands taujis þuk silban du guþa. andhof ïm ïesus. niu ïst
35 gameliþ ïn vitoda ïzvaramma. ïk qaþ. guda sijuþ. jabai jainans qaþ guda. du
36 þaimei vaurd guþs varþ. jah ni maht ïst gatairan þata gamelido. þanei atta
gaveihaida jah ïnsandida ïn þana fairƕu. jus qiþiþ þatei vajamerjau. unte
37 qaþ. sunus guþs ïm. niba taujau vaurstva attins meinis. ni galaubeiþ mis.
38 ïþ jabai taujau. niba mis galaubjaiþ. þaim vaurstvam galaubjaiþ. ei ufkun-
39 naiþ jah galaubjaiþ þatei ïn mis atta jah ïk ïn ïmma. sokidedun ïna aftra
40 gafahan jah usïddja us handum ïze. jah galaiþ aftra ufar ïaurdanu ïn þana
41 stad. þarei vas ïohannes frumist daupjands. jah salida jainar. jah managai
qemun at ïmma jah qeþun þatei ïohannes gatavida taikne ni ainohun. ïþ
42 allata þatei qaþ ïohannes bi þana. sunja vas. jah galaubidedun managai du
11, 1 ïmma jainar. vasuh þan sums siuks lazarus af beþanias us haimai marjins

---

Iudaei, ut iacerent super eum. 32. Respondit iis Iesus: multa bona opera ostendi vobis a patre meo, ob quod horum operum lapidatis me? 33. Responderunt ei hi Iudaei: ob bonum opus non lapidamus te, sed ob blasphemiam et quod tu, homo exsistens, facis te ipsum ad deum. 34. Respondit iis Iesus: nonne est scriptum in praecepto vestro: ego dixi, dii estis. 35. Si illos dixit deos, ad quos verbum dei factum-est, et non possibile est solvi hoc scriptum: 36. quem pater sanctificavit et misit in hunc mundum, vos dicitis, quod blasphemem, quia dixi: filius dei sum. 37. Nisi faciam opera patris mei, ne credite mihi; 38. verum si faciam, nisi mihi credatis, his operibus credatis, ut cognoscatis et credatis, quod in me pater et ego in eo. 39. Quaesiverunt eum iterum capere, et exiit e manibus eorum. 40. Et ivit iterum trans Iordanum in hunc locum, ubi fuit Iohannes primum baptizans; et mansit illic. 41. Et multi venerunt ad eum et dixerunt, quod Iohannes fecit signorum non ullum, verum omne, quod dixit Iohannes de hoc, veritas fuit. 42. Et crediderunt multi ad eum illic. 11, 1. Fuit autem quidam aegrotus Lazarus a Bethania, ex vico Marjae

---

10, 32. *ïm*] J. St. B. ‡ *him.*

10, 33. *ïudaieis*] Ulf. c. codd. ° λέγοντες.

10, 35. *þaimei*] J. St. ‡ *þammei.*

10, 36. *vajamerjau*] blasphemem, gr. βλασφημεῖς, Ulf. c. codd. ap. Mi.

10, 37. *niba*] exspectaveris *jabai ni*, sic enim Goth. aliis locis graecum εἰ οὐ recte reddere solet, vid. Mc. 11, 26. L. 16, 11 sq. Cor. 1, 15, 13. 16. 32. aut *þande ni* J. 5, 47; *niba* = εἰ μή.

10, 38. *niba mis*] nisi mihi, gr. omn. κἂν μοὶ μή (οὐ). — *þaim vaurstvam galaubjaiþ*] Hz. ° ‡. — *ufkunnaiþ*] St. ‡ *uskunnaiþ.*

10, 39. *sokidedun*] Ulf. c. codd. ° οὖν. — *ïna aftra*] ∾ gr. — *handum*] manibus, gr. omn. χειρός praeter cod. q ap. Mi.

10, 40. *þarei*] St. ‡ *þatei.* — *jainar*] St. ‡ *jainak.*

10, 41. *ïohannes*] pr., Ulf. c. codd. ° μέν — *gatavida taikne*] ∾ gr.

10, 42. *galaubidedun*] St. ‡ *galaubitedun.* — *jainar*] gr. ante *du.*

11, 1. *beþanias*] vid. ad M. 27, 57. — *svistrs*] St. ‡ *svisttrs.*

2 jah marþins svistrs ïzos. vasuh þan marja. soei salboda fraujan balsana jah
3 bisvarb fotuns ïs skufta seinamma. þizozei broþar lazarus siuks vas. ïnsandi-
dedun þan þos svistrjus ïs du ïmma qiþandeins. frauja sai. þanei frijos. siuks
4 ïst. ïþ ïs gahausjands qaþ. so siukei nist du dauþau ak ïn hauheinais guþs.
5 ei hauhjaidau sunus guþs þairh þata. frijoduh þan ïesus marþan jah svistar
6 ïzos jah lazarun. sve hausida þatei siuks vas. þanuh þan salida ïn þammei
7 vas stada tvans dagans. þaþroh þan afar þata qaþ du siponjam. gaggam ïn
8 ïudaian aftra. qeþun du ïmma þai siponjos. rabbei. nu sokidedun þuk afvair-
9 pan stainam ïudaieis. jah aftra gaggis jaind. andhof ïesus. niu tvalif sind wei-
los dagis. jabai was gaggiþ ïn dag. ni gastiggqiþ. unte liuhaþ þis fairwaus
10 gasaiwiþ. aþþan jabai was gaggiþ ïn naht. gastiggqiþ. unte liuhad nist ïn
11 ïmma. þo qaþ jah afar þata qiþiþ du ïm. lazarus frijonds unsar gasaizlep.
12 akei gaggam ei usvakjau ïna. þanuh qeþun þai siponjos ïs. frauja. jabai
13 slepiþ. hails vairþiþ. qaþuh þan ïesus bi dauþu ïs. ïþ jainai hugidedun þatei
14 ïs bi slep qeþi. þanuh þan qaþ du ïm ïesus svikunþaba. lazarus gasvalt.
15 jah fagino ïn ïzvara ei galaubjaiþ. unte ni vas jainar. akei gaggam du ïmma.
16 þanuh qaþ þomas. saei haitada didimus. þaim gahlaibam seinaim. gaggam

et Marthae, sororis eius. 2. Fuit autem Marja, quae unxit dominum balsamo et tersit pedes eius capillo suo, cuius frater Lazarus aegrotus fuit. 3. Miserunt autem hae sorores eius ad eum dicentes: domine, ecce, quem amas, aegrotus est. 4. Verum is audiens dixit: haec aegritudo non-est ad mortem, sed ob gloriam dei, ut exaltetur filius dei per hoc. 5. Amavit autem Iesus Martham et sororem eius et Lazarum. 6. Ubi audivit, quod aegrotus fuit, tunc autem mansit in quo fuit loco duos dies; 7. deinde autem post hoc dixit ad discipulos: imus in Iudaeam iterum. 8. Dixerunt ad eum hi discipuli: rabbi, iam quaesiverunt te proiicere lapidibus Iudaei, et iterum vadis illuc? 9. Respondit Iesus: nonne duodecim sunt horae diei? si quis vadit in die, non offendit, nam lucem huius mundi videt. 10. At si quis vadit in nocte, offendit, nam lux non-est in eo. 11. Haec dixit et post hoc dicit ad eos: Lazarus, amicus noster, obdormivit, sed imus, ut excitem eum. 12. Tunc dixerunt hi discipuli eius: domine, si dormit, sanus fit. 13. Dixit autem Iesus de morte eius, verum illi putaverunt, quod is de dormitione diceret. 14. Tunc autem dixit ad eos Iesus manifeste: Lazarus obiit, 15. et gaudeo ob vos, ut credatis, quia non fui illic, sed imus ad eum. 16. Tunc dixit Thomas, qui vocatur Didimus, his sociis suis: imus

11, 2. *fraujan*] J. St. B. ‡ *fraujin*.

11, 3. *ïs*] eius, ° gr.

11, 4. *ïs*] is, sic cod. Arg. et editt., gr. omn. Ἰησοῦς, vid. ad Mc. 1, 42. — *so*] haec, Sch. falso adnotat, Ulf. omittere αὕτη. — *þairh þata*] per hoc, gr. omn. δι' αὐτῆς (intell. ἀσθενείας); exspectaveris *þairh þo* (intell. *siukein*), sed Goth. ad sensum totius enuntiati refert.

11, 6. *sve*] Ulf. ° οὖν. — *þan*] St. ‡ *þans*.

11, 8. *þai*] St. ° ‡.

11, 11. *gaggam*] imus, gr. omn. πορεύομαι, *gaggam* aliis locis graeco ἄγωμεν fere respondet.

11, 12. *slepiþ*] vid. ad M. 9, 24.

11, 15. *ïs*] sec. is, ° gr. omn. — *bi slep*] de dormitione, gr. omn. περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου; ceterum recentior manus in cod. Arg. pro *slep* absurde mutavit *saeun*, vid. ad M. 9, 24.

11, 16. *seinaim*] suis, ° gr.

17 jah veis ei gasviltaima miþ ïmma. qimands þan ïesus bigat ïna juþan fidvor
18 dagans habandan ïn hlaiva. vasuh þan beþania newa ïairusaulymiam svasve
19 ana spaurdim fimftaihunim. jah managai ïudaie gaqemun bi marþan jah mar-
20 jan ei gaþrafstidedeina ïjos bi þana broþar ïzo. ïþ marþa sunsei hausida
21 þatei ïesus qimiþ. viþraïddja ïna. ïþ marja ïn garda sat. þanuh qaþ marþa
22 du ïesua. frauja. ïþ veseis her. ni þau gadauþnodedi broþar meins. akei jah
23 nu vait ei þiswah þei bidjis guþ. gibiþ þus guþ. qaþ ïzai ïesus. usstandiþ
24 broþar þeins. qaþ du ïmma marþa. vait þatei usstandiþ ïn usstassai ïn
25 þamma spedistin daga. qaþ þan ïesus. ïk ïm so usstass jah libains. saei galau-
26 beiþ du mis. þauhjaba dauþniþ. libaid. jah wazuh saei libaiþ jah galaubeiþ
27 du mis. ni gadauþniþ aiv. galaubeis þata. qaþ ïmma. jai frauja. ïk galaubida.
28 þatei þu ïs xristus sunus guþs sa ïn þana fairwu qimanda. jah þata qiþandei
galaiþ jah vopida marjan svistar seina þiubjo qiþandei. laisareis qam jah hai-
29. 30 tiþ þuk. ïþ jaina sunsei hausida. urrais sprauto jah ïddja du ïmma. niþ-þan
nauhþanuh qam ïesus ïn veihsa ak vas nauhþanuh ïn þamma stada. þarei
31 gamotida ïmma marþa. ïudaieis þan þai visandans miþ ïzai ïn garda þrafst-

etiam nos, ut moriamur cum eo. 17. Veniens autem Iesus invenit eum iam quatuor dies habentem in sepulcro. 18. Fuit autem Bethania prope Ierusolymis circiter ad stadia quindecim. 19. Et multi Iudaeorum convenerunt circum Martham et Marjam, ut consolarentur eas ob hunc fratrem earum. 20. Verum Martha quum-primum audivit, quod Iesus venit, obviam-ivit ei; verum Marja in domo sedit. 21. Tunc dixit Martha ad Iesum: domine, si esses hic, non utique obiret frater meus; 22. sed etiam nunc scio, ut quodcunque quod oras deum, det tibi deus. 23. Dixit ei Iesus: resurgit frater tuus. 24. Dixit ad eum Martha: scio quod resurgit in resurrectione in hoc ultimo die. 25. Dixit autem Iesus: ego sum haec resurrectio et vita, qui credit ad me, etiamsi moritur, vivit. 26. Et quisque qui vivit et credit ad me, non moritur unquam. Credis hoc? 27. Dixit ei: utique domine, ego credidi, quod tu es Christus, filius dei, hic in mundum veniens. 28. Et hoc dicens ivit et vocavit Marjam, sororem suam, clam dicens: magister venit et vocat te. 29. Verum illa quum-primum audivit, surrexit subito et ivit ad eum. 30. Non enim adhuc venit Iesus in vicum, sed fuit adhuc in hoc loco, ubi occurrit ei Martha. 31. Iudaei autem hi exsistentes cum ea in domo conso-

11, 17. *juþan*] gr. post *dagans*.

11, 18. *ïairusaulymiam*] sic cod. Arg. B. Z. ‡ pro *ïairusaulymim* (Mc. 3, 8. 7, 1); J. St. ‡ *ïairusaulmiam*.

11, 19. *gaqemun bi*] convenerunt circum, gr. alii ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περί, alii ἐληλύθεισαν πρός, quarum lectionum Ulf. neutram secutus esse, sed συνεληλύθεισαν περί legisse videtur, aut sensum gr. non recte perspexit.

11, 21. *ïesua*] St. ‡ *ïaisuna*. — *gadauþnodedi*] St. ‡ *gadauþnodedei*. — *broþar meins*] gr. ante *ni*.

11, 24. *spedistin*] cod. Arg. Hz. J. St. B. ‡ *spedistan*.

11, 25. *þan*] autem, ° gr., contra Ulf. ° αὐτῇ. — *jah*] St. ‡ *jak*. — *þauhjaba*] cod. Arg. Hz. Z. ‡ *þauhgaba*; usitatior forma est *þauhjabai*, vid. Cor. 1, 7, 21. 2, 4, 16. Skeir. 44, 15.

11, 28. *qam*] venit, gr. omn. πάρεστι.

11, 29. *ïþ*] verum, ° gr.

11, 30. *nauhþanuh*] sec. adhuc, ° gr.

11, 31. *garda*] Ulf. c. codd. ° καί — *greitai*] Hz. + *gretai*.

jandans ïja gasaiwandans marjan þatei sprauto usstoþ jah usïddja ïddjedunuh
32 afar ïzai qiþandans. þatei gaggiþ du hlaiva ei greitai jainar. ïþ marja sunsei
qam. þarei vas ïesus. gasaiwandei ïna draus ïmma du fotum qiþandei du
33 ïmma. frauja. ïþ veiseis her. ni þauh gasvulti meins broþar. þanuh ïesus
sunsei gasaw ïja greitandein jah ïudaiuns. þaiei qemun miþ ïzai gretandans.
34 ïnrauhtida ahmin jah ïnvagida sik silban jah qaþ. war lagidedun ïna. qeþun
35. 36 du ïmma. frauja. hiri jah saiw. jah tagrida ïesus. þaruh qeþun þai ïudaieis.
37 sai. waiva frioda ïna. sumai þan ïze qeþun. niu mahta sa ïzei uslauk augona
38 þamma blindin gataujan ei jah sa ni gadauþnodedi. þanuh ïesus aftra ïnrauh-
tiþs ïn sis silbin gaggiþ du þamma hlaiva. vasuh þan hulundi jah staina ufar-
39 lagida vas ufaro. qaþ ïesus. afnimiþ þana stain. qaþ du ïmma svistar þis
40 dauþins marþa. frauja. ju fuls ïst. fidurdogs auk ïst. qaþ ïzai ïesus. niu qaþ
41 þus þatei jabai galaubeis. gasaiwis vulþu guþs. ushofun þan þana stain. þarei
vas. ïþ ïesus uzuhhof augona ïup jah qaþ. atta. aviliudo þus. unte andhausides
42 mis. jah þan ïk vissa þatei sinteino mis andhauseis. akei ïn manageins þizos

---

lantes eam videntes Marjam, quod subito surrexit et exiit, iverunt post eam dicentes, quod it ad sepulcrum, ut fleat illic. 32. Verum Marja quum-primum venit, ubi fuit Iesus, videns eum, cecidit ei ad pedes dicens ad eum: domine, si esses hic, non utique obiret meus frater. 33. Tunc Iesus quumprimum vidit eam flentem et Iudaeos, qui venerunt cum ea flentes, infremuit spiritu et commovit se ipsum 34. et dixit: ubi posuerunt eum? Dixerunt ad eum: domine, huc-veni et vide. 35. Et lacrimatus-est Iesus. 36. Tunc dixerunt hi Iudaei: ecce, quomodo amavit eum. 37. Quidam autem eorum dixerunt: nonne potuit hic, qui reclusit oculos huic caeco, facere, ut etiam hic non moreretur? 38. Tunc Iesus iterum infremens in se ipso vadit ad hoc sepulcrum. Fuit autem spelunca et saxo contecta fuit superne. 39. Dixit Iesus: tollite hoc saxum. Dixit ad eum soror huius mortui Martha: domine, iam puter est, quatriduanus enim est. 40. Dixit ei Iesus: nonne dixi tibi, quod si credis, vides gloriam dei? 41. Sustulerunt autem hoc saxum, ubi fuit; verum Iesus elevavit oculos sursum et dixit: pater, gratias-ago tibi, quod audivisti me; 42. et vero ego scivi, quod semper me audis, sed ob turbam hanc

---

11, 32. *veiseis*] Z. + *veseis*, vid. Neh. 5, 15. 17. 6, 17. 18 *veisun*. 5, 14 *veisi*.

11, 33. *ïudaiuns*] gr. post *ïzai*, Goth. cum iis libris, quos Sch. citat, non consentit. — *gretandans*] J. St. B. + *greitandans*.

11, 34. *lagidedun*] posuerunt, gr. omn. τεθείκατε.

11, 35. *jah*] et, ° gr.

11, 36. *waiva*] St. ‡ *waiwa*.

11, 38. *staina*] interpretes falso pro forma nominativi habent; maxime autem erravit Z., qui masculinum eius nominativi genus esse dicit, quia *ufarlagida* forma concreta masculina esse non potest, sed femininum est. Qui gothici sermonis gnarus est et graecum textum considerat, cuius ἐπ᾽ αὐτῷ Ulf. adverbio *ufaro* (superne) reddit, non dubitaturum eum existimamus, *staina* pro dativo, *ufarlagida* autem pro forma feminini ad *hulundi* referendi sumendum esse: et saxo contecta (spelunca) fuit superne, cf. Lye ap. Benz. praef. p. LXVII; cf. M. 6, 6 *galukands haurdai* (claudens porta) = κλείσας τὴν θύραν.

11, 41. *þarei vas*] ubi fuit, ° gr. — *uzuhhof*] vid. ad Mc. 14, 44. — *ïup*] Z. ‡ *jup*.

11, 42. *jah þan*] J. St. ‡ ict.

43 bistandandeins qaþ. ei galaubjaina þatei þu mik ïnsandides. jah þata qiþands
44 stibnai mikilai hropida. lazaru. hiri ut. jah urrann sa dauþa gabundans
handuns jah fotuns faskjam. jah vlits ïs auralja bibundans. qaþ du ïm ïesus.
45 andbindiþ ïna jah letiþ gaggan. þanuh managai þize judaiei þai qimandans
46 at marjin jah saiwandans. þatei gatavida. galaubidedun ïmma. sumaiþ-þan
47 ïze galiþun du fareisaium jah qeþun du ïm. þatei gatavida ïesus. galesun
12, 1 þan þai auhumistans gudjans jah þai farei... — — ïn beþanijin. þarei vas laza-
2 rus sa dauþa. þanei urraisida us dauþaim ïesus. þaruh gavaurhtedun ïmma
nahtamat jainar jah marþa andbahtida. ïþ lazarus vas sums þize anakumb-
3 jandane miþ ïmma. ïþ marja nam pund balsanis nardaus pistikeinis filuga-
laubis jah gasalboda fotuns ïesua jah bisvarb fotuns ïs skufta seinamma. ïþ
4 sa gards fulls varþ daunais þizos salbonais. qaþ þan ains þize siponje ïs.
5 judas seimonis sa ïskariotes. ïzei skaftida sik du galevjan ïna. duwe þata

---

circumstantem dixi, ut credant, quod tu me misisti. 43. Et hoc dicens voce magna clamavit: Lazare, huc-veni foras. 44. Et exiit hic mortuus ligatus manus et pedes fasciis et vultus eius sudario alligatus. Dixit ad eos Iesus: solvite eum et sinite ire. 45. Tunc multi horum Iudaeorum hi venientes ad Marjam et videntes, quod fecit, crediderunt ei. 46. Quidam autem eorum iverunt ad Farisaeos et dixerunt ad eos, quod fecit Iesus. 47. Collegerunt autem hi summi sacerdotes et hi Fari... — 12, 1. — in Bethania, ubi fuit Lazarus, hic mortuus, quem suscitavit e mortuis Iesus. 2. Tunc fecerunt ei coenam illic et Martha ministravit, verum Lazarus fuit quidam horum accumbentium cum eo. 3. Verum Marja cepit libram balsami nardi pistici pretiosi et unxit pedes Iesu et tersit pedes eius capillo suo, verum haec domus plena facta est odore huius unguenti. 4. Dixit autem unus horum discipulorum eius, Iudas Simonis hic Iscariotes, qui paravit se ad tradendum eum: 5. cur hoc

---

11, 44. *handuns jah fotuns*] ∾ gr.; accusativi, Graecorum more positi (Matthiae Griech. Gramm. p. 782, 4.) alia exempla vid. Mc. 12, 4 *haubiþ vundan* (capite saucium). Eph. 6, 14 *ufgaurdanai hupins* (cincti lumbis). — *bibundans*] colligatus, gr. omn. περιεδέδετο.

11, 45. *judaiei*] sic cod. Arg. vid. ad L. 3, 5; St. + *ïudaie*, J. B. Z. + *judaie*.

11, 46. *sumaiþ*] J. St. + *sumai*, vid. ad M. 5, 37.

11, 47. *farei...*] hucusque legitur in cod. Arg.; J. St. e coniectura complentes *fareisaieis* ediderunt.

12, 1. *ïn*] hoc verbo pergitur in cod. Arg.; J. St. e coniectura addunt *qam*. — *ïesus*] ° gr.

12, 2. *vas sums*] ∾ gr. omn.

12, 3. *nardaus*] J. St. ‡ *nardans*, cui J. etiam *pistikeinis* ‡ adnectit. — *filugalaubis*] tuentur id St. B. Z.; Ih. Ulfil. illustr. praef. p. 6 et Grim. II. 176 pro glossa habent, cuius auctor πιστικῆς male intellectum a πίστις (fides) duxerit et *filugalaubs* interpretatus sit. Id non verum esse, alii docent loci, ubi *galaubs* significationem *pretiosi* habet, vid. Rom. 9, 21 *us þamma samin daiga taujan sum du galaubamma kasa* (εἰς τιμὴν σκεῦος) *sumuþ-þan du ungalaubamma* (εἰς ἀτιμίαν) i. e. ex eadem materia facere alterum ad pretiosum vas, alterum autem ad non-pretiosum. Cor. 1, 7, 23 *vairþa galaubamma usbauhtai sijuþ* i. e. pretio magno (τιμῆ) emti estis. Inde apparet *filugalaubs* graeco πολύτιμος recte respondere. — *skufta seinamma*] gr. omn. ante *fotuns*.

12, 4. *sa*] hic, ° gr. omn. — *galevjan ïna*] ∾ gr. omn.

6 balsan ni frabauht vas ïn ·t· skatte jah fradailiþ vesi þarbam. þatuþ-þan
qaþ ni þeei ïna þize þarbane kara vesi. ak unte þiubs vas jah arka habaida
7 jah þata ïnnvaurpano bar. qaþ þan ïesus. let ïja. ïn dag gafilhis meinis fa-
8 staida þata. ïþ þans unledans sinteino habaiþ miþ ïzvis ïþ mik ni sinteino
9 habaiþ. fanþ þan manageins filu ïudaie þatei ïesus jainar ïst jah qemun ni
10 ïn ïesuis ainis ak ei jah lazaru seweina. þanei urraisida us dauþaim. munai-
11 dedunuþ-þan auk þai auhumistans gudjans ei jah lazarau usqemeina. unte
12 managai ïn þis garunnun ïudaiei jah galaubidedun ïesua. ïftumin daga mana-
geins filu. sei qam at dulþai. gahausjandans þatei qimiþ ïesus ïn ïairausau-
13 lymai. nemun astans peikabagme jah urrunnun viþragamotjan ïmma jah
hropidedun. osanna. þiuþida sa qimanda ïn namin fraujins þiudans ïsraelis.
14. 15 bigat þan ïesus asilu. gasat ana ïna. svasve ïst gameliþ. ni ogs þus dauhtar
16 sion. sai. þiudans þeins qimiþ sitands ana fulin asilaus. þatuþ-þan ni kunþe-
dun siponjos ïs frumist. ak biþe gasveraiþs vas ïesus. þanuh gamundedun
17 þatei þata vas du þamma gameliþ. jah þata gatavidedun ïmma. veitvodida
þan so managei. sei vas miþ ïmma. þan lazaru vopida us hlaiva jah urraisida
18 ïna us dauþaim. duþþe ïddjedun gamotjan ïmma managei. unte hausidedun

---

balsamum non venditum fuit in CCC denariorum et distributum esset egenis? 6. Hoc autem dixit, non quod ei horum egenorum cura esset, sed quia fur fuit, et loculum habuit et hoc iniectum tulit. 7. Dixit autem Iesus: sine eam, in diem sepulturae meae servavit hoc. 8. Verum hos pauperes semper habetis cum vobis, verum me non semper habetis. 9. Comperit autem turbae multum Iudaeorum, quod Iesus illic est et venerunt non ob Iesum unum, sed ut etiam Lazarum viderent, quem suscitavit e mortuis. 10. Cogitarunt autem enim hi summi sacerdotes, ut etiam Lazarum occiderent; 11. nam multi ob hunc concurrerunt Iudaeorum et crediderunt Iesu. 12. Postero die turbae multum, quae venit ad festum, audientes, quod venit Iesus in Ierosolymam; 13. ceperunt ramos palmarum et excurrerunt occurrere ei et clamaverunt: osanna, benedictus hic veniens in nomine domini, rex Israelis! 14. Invenit autem Iesus asinum, insedit in eum, sicut est scriptum: 15. ne time tibi, filia Sion, ecce, rex tuus venit sedens in pullo asinae. 16. Hoc autem non cognoverunt discipuli eius primum, sed quum glorificatus fuit Iesus, tunc recordati-sunt, quod hoc fuit de eo scriptum, et hoc fecerunt ei. 17. Testata-est autem haec turba, quae fuit cum eo, quum Lazarum vocavit e sepulcro et suscitavit eum e mortuis. 18. Propterea iverunt occurrere ei turba, nam audiverunt,

---

12, 6. *qaþ*] gr. ante *þatuh.* — *ïna*] gr. omn. post *vesi.*

12, 8. *ïþ*] pr. J. ° ‡.

12, 9. *ïesus*] ° gr. omn. — *urraisida*] J. St. ‡ *urreisida.*

12, 10. *þan auk*] autem enim = δέ, cf. Rom. 8, 10. Cor. 1, 10, 20. — *lazarau*] Hz. ‡ *lazaru.*

12, 11. *ïudaiei*] B. + *ïudaie,* vid. ad L. 3, 5.

12, 12. *ïftumin daga*] J. ‡ ict., ceterum gr. omn. ° *daga* (die).

12, 13. *qimanda*] J. St. ‡ *qimands.*

12, 17. *þan*] sec. quum, gr. ὅτι.

12, 18. *duþþe*] Ulf. c. codd. ° καί. — *ïddjedun gamotjan*] vid. ad Cor. 1, 9, 25. — *þo*] hoc, gr. omn. ante *gatavida.*

19 ei gatavidedi þo taikn. þanuh þai fareisaieis qeþun du sis misso. saiwiþ
20 þatei ni boteiþ vaiht. sai. so manaseds afar ïmma galaiþ. vesunuþ-þan
21 sumai þiudo þize urrinnandane ei ïnviteina ïn þizai dulþai. þai atiddjedun du
filippau þamma fram beþsaeida galeilaie jah bedun ïna qiþandans. frauja.
22 vileima ïesu gasaiwan. gaggiþ filippus jah qiþiþ du andraïïn jah aftra andraias
23 jah filippus qeþun du ïesua. ïþ ïesus andhof ïm qiþands. qam weila ei sve-
24 raidau sunus mans. amen amen qiþa ïzvis. nibai kaurno waiteis gadriusando
ïn airþa gasviltiþ. silbo ainata aflifniþ. ïþ jabai gasviltiþ. manag akran bairiþ.
25 saei frijoþ saivala seina. fraqisteiþ ïzai. jah saei fiaiþ saivala seina ïn þamma
26 fairwau. ïn libainai aiveinon bairgiþ ïzai. *jabai* mis was andbahtjai. mik
laistjai. jah þarei ïm ïk. þaruh sa andbahts meins visan habaiþ. jah jabai
27 was mis andbahtiþ. sveraiþ ïna atta. nu saivala meina gadrobnoda. jah wa
qiþau. atta. nasei mik us þizai weilai. akei duþþe qam ïn þizai weilai.
28 atta. hauhei namo þeinata. qam þan stibna us himina. jah hauhida jah aftra
29 hauhja. managei þan. sei stoþ gahausjandei. qeþun þeiwon vairþan. sumai
30 qeþun. aggilus du ïmma rodida. andhof ïesus jah qaþ. ni ïn meina so stibna
31 varþ ak ïn ïzvara. nu staua ïst þizai manasedai. nu sa reiks þis fairwaus
32. 33 usvairpada ut. jah ïk jabai ushauhjada af airþai. alla atþinsa du mis. þatuþ-

quod faceret hoc signum. 19. Tunc hi Farisaei dixerunt ad se invicem: videtis, quod non proficitis quidquam; ecce, hic mundus post eum ivit. 20. Fuerunt autem quidam gentilium horum excurrentium, ut adorarent in hoc festo. 21. Hi adierunt ad Filippum hunc a Bethsaida Galilaeorum et orarunt eum dicentes: domine, volumus Iesum videre. 22. Vadit Filippus et dicit ad Andream, et iterum Andreas et Filippus dixerunt ad Iesum; 23. verum Iesus respondit iis dicens: venit hora, ut glorificetur filius hominis. 24. Amen, amen dico vobis, nisi granum tritici cadens in terram, moritur, ipsum solum delinquitur, verum si moritur, multum fructum fert. 25. Qui amat animam suam, perdit eam, et qui odit animam suam in hoc mundo, in vita aeterna custodit eam. 26. Si mihi quis ministret, me sequatur, et ubi sum ego, ibi hic minister meus esse habet, et si quis mihi ministrat, glorificat eum pater. 27. Nunc anima mea turbata-est et quid dicam: pater, salva me ex hac hora? Sed ideo veni in hanc horam. 28. Pater, alta nomen tuum. Venit autem vox e coelo: et altavi et iterum alto. 29. Turba autem, quae stetit audiens, dixerunt tonitru fieri; quidam dixerunt: angelus ad eum locutus-est. 30. Respondit Iesus et dixit: non ob me haec vox facta-est, sed ob vos. 31. Nunc iudicium est huic mundo, nunc hic princeps huius mundi eiicitur foras, 32. et ego si exaltor a terra, omnia attraho ad me. 33. Hoc-

12, 21. *þai*] Ulf. c. codd. ° οὖν.
12, 24. *waiteis*] vid. ad L. 1, 23.
12, 26. *was andbahtjai*] ∾ gr. — *þaruh*] Ulf. ° καί, nisi fortasse pro *sa* legendum est *jah*. — *visan habaiþ*] esse habet, i. e. erit, vid. ad 6, 25. — *jah*] sec. et, ° gr. — *mis*] sec. J. St. ‡ *mik*.

12, 28. *namo þeinata*] ∾ gr. omn.
12, 29. *stoþ*] Ulf. c. codd. ° καί.
12, 31. *fairwaus*] St. ‡ *faurwaus;* ceterum quod Sch. adnotat, Ulf. τούτου omittere, errat.
12, 32. *alla*] omnia, gr. πάντας.

34 þan qaþ þandvjands. wileikamma dauþau skulda gadauþnan. andhof ïmma
so managei. veis hausidedum ana vitoda. þatei xristus sijai du aiva. jah
waiva þu qiþis þatei skulds ïst ushauhjan sa sunus mans. was ïst sa sunus
35 mans. qaþ þan du ïm ïesus. nauh leitil mel liuhaþ ïn ïzvis ïst. gaggiþ þande
liuhaþ habaiþ. ei riqiz ïzvis ni gafahai. jah saei gaggiþ ïn riqiza. ni vait.
36 waþ gaggiþ. þande liuhaþ habaiþ. galaubeiþ du liuhada ei sunjus liuhadis
37 vairþaiþ. þata rodida ïesus jah galaiþ jah gafalh sik faura ïm. sva filu ïmma
38 taikne gataujandin ïn andvairþja ïze ni galaubidedun ïmma. ei þata vaurd
esaeïïns praufetaus usfullnodedi. þatei qaþ. frauja. was galaubida hauseinai
39 unsarai. jah arms fraujins wamma andhuliþs varþ. duþþe ni mahtedun ga-
40 laubjan. unte aftra qaþ esaeias. gablindida ïze augona jah gadaubida ïze hair-
tona. ei ni gaumidedeina augam jah froþeina hairtin jah gavandidedeina jah
41 ganasidedjau ïns. þata qaþ esaeias. þan saw vulþu ïs jah rodida bi ïna.
42 þanuh þan sveþauh jah us þaim reikam managai galaubidedun du ïmma.
akei faura fareisaium ni andhaihaitun. ei us synagogein ni usvaurpanai vaur-
43. 44 þeina. frijodedun auk mais hauhein manniska þau hauhein guþs. ïþ ïesus
hropida jah qaþ. saei galaubeiþ du mis. ni galaubeiþ du mis ak du þamma

---

autem dixit significans, quali morte debuit mori. 34. Respondit ei haec turba: nos audivimus in lege, quod Christus sit in aeternum, et quomodo tu dicis, quod debitus est exaltari hic filius hominis? Quis est hic filius hominis? 35. Dixit autem ad eos Iesus: adhuc paucum tempus lux in vobis est; ite dum lucem habetis, ut tenebrae vos non capiant, et qui vadit in tenebris, non scit, quo vadit. 36. Dum lucem habetis, credite ad lucem, ut filii lucis fiatis. Hoc locutus-est Iesus et ivit et abscondidit se ab iis. 37. Tam multum eo signorum faciente in facie eorum, non crediderunt ei. 38. Ut hoc verbum Esaiae profetae impleretur, quod dixit: domine, quis credidit auditui nostro, et brachium domini, cui detectum fuit. 39. Itaque non potuerunt credere, nam iterum dixit Esaias: 40. obcaecavit eorum oculos et induravit eorum corda, ut non viderent oculis et intelligerent corde et converterent et sanarem eos. 41. Hoc dixit Esaias, quum vidit gloriam eius et locutus-est de eo. 42. Tunc autem tamen etiam ex his principibus multi crediderunt ad eum, sed propter Farisaeos non confessi-sunt, ut e synagoga non eiecti fierent. 43. Amaverunt enim magis gloriam humanam, quam gloriam dei. 44. Verum Iesus clamavit et dixit: qui credit ad me, non credit ad me, sed ad hunc

---

12, 34. *was*] J. St. ‡ *wa*.
12, 36. *galaiþ*] B. ‡ *galiþ*.
12, 37. *filu*] Ulf. ° δέ.
12, 38. *esaeïïns*] St. Hz. ‡ *esaejins*.
12, 40. *hairtona*] corda, gr. omn. καρδίαν.
12, 42. *synagogein*] editt. ‡ *synagogei*; cod. Arg. *synagoge*ⁱ*nusvaurpanai*: apparet librarium *ni* omisisse, cognito errore addidisse, sed ita ut quum literam *n* iam scriptam videret, eam ad *ni* pertinere et *i* modo se omisisse putans, alterum *n* non repeteret. Dativus utique in *n* desinit: *synagogein* L. 4, 16. 20. 28. *synagogen* Mc. 1, 23. 29.

12, 43. *mais*] gr. omn. post *manniska*. — *manniska*] humanam, gr. omn. ἀνθρώπων.

45. 46 sandjandin mik. jah saei saiwiþ mik. saiwiþ þana sandjandan mik. ïk liuhad
ïn þamma fairwau qam. ei wazuh saei galaubjai du mis. ïn riqiza ni visai.
47 jah jabai was meinaim hausjai vaurdam jah galaubjai. ïk ni stoja ïna. nih
48 þan qam ei stojau manased ak ei ganasjau manased. saei frakann mis jah
ni andnimiþ vaurda meina. habaid þana stojandan sik. vaurd þatei rodida.
49 þata stojiþ ïna ïn spedistin daga. unte ïk us mis silbin ni rodida. ak saei
13, 11 sandida mik atta. sah mis anabusn at.. — — qaþ. ni allai hrainjai sijuþ. biþeh
12 þan usþvoh fotuns ïze jah nam vastjos seinos. anakumbjands aftra qaþ du
13 ïm. vitudu. wa gatavida ïzvis. jus vopeid mik. laisareis jah frauja. vaila
14 qiþiþ. ïm auk. jabai nu usþvoh ïzvis fotuns frauja jah laisareis. jah jus sku-
15 luþ ïzvis misso þvahan fotuns. du frisahtai auk atgaf ïzvis ei svasve ïk gata-
16 vida ïzvis. sva jus taujaiþ. amen amen qiþa ïzvis. nist skalks maiza fraujin
17 seinamma nih apaustaulus maiza þamma sandjandin sik. þande þata vituþ.
18 audagai sijuþ. jabai taujiþ þata. ni bi allans ïzvis qiþa. ïk vait. warjans
gavalida. ak ei usfulliþ vaurþi þata gamelido. saei matida miþ mis hlaib.
19 ushof ana mik fairzna seina. fram himma qiþa ïzvis faurþizei vaurþi. ei

---

mittentem me; 45. et qui videt me, videt hunc mittentem me. 46. Ego lumen in hunc mundum veni, ut quisque qui credat ad me, in tenebris non maneat; 47. et si quis mea audiat verba et credat, ego non iudico eum, non enim veni, ut iudicem mundum, sed ut salvem mundum; 48. qui reiicit me et non accipit verba mea, habet hunc iudicantem se: verbum quod locutus-sum, hoc iudicat eum in ultimo die. 49. Nam ego ex me ipso non locutus-sum, sed qui misit me pater, hic mihi praeceptum de(dit) — 13, 11. — dixit: non omnes mundi estis. 12. Quum autem lavit pedes eorum et cepit vestes suas, accumbens iterum dixit ad eos: scitisne, quid feci vobis? 13. Vos vocatis me, magister et domine? Bene dicitis, sum enim; 14. si igitur lavi vobis pedes, dominus et magister, etiam vos debetis vobis invicem lavare pedes. 15. Ad exemplum enim dedi vobis, ut sicut ego feci vobis, sic vos faciatis. 16. Amen, amen dico vobis, non-est servus maior domino suo, nec apostolus maior hoc mittente se. 17. Si hoc scitis, beati estis, si facitis hoc. 18. Non de omnibus vobis dico; ego scio, quos elegi, sed ut impletum fieret hoc scriptum: qui edit cum me panem, sustulit contra me calcaneum suum. 19. Ab hodierno dico vobis, antequam fieret, ut

---

12, 45. *sandjandan*] J. St. ‡ *sandjandin*.
12, 46. *visai*] J. ‡ *vizai*.
12, 47. *jah*] sec., editt. addunt *ni*, cuius voculae in cod. Arg. nullum vestigium invenitur, neque a librario, sed ab ipso interprete omissum esse, codices ii, quibuscum saepissime consentit, probant. — *manased*] pr., cod. Arg. ‡ *mananased*, cf. ad 9, 41.
12, 48. *þana*] St. ‡ *þara*.
12, 49. *at..*] J. e coniectura complet *atgaf*.
13, 12. *vitudu*] cod. Arg. Hz. J. St. B. ‡ *vitadu*.
13, 13. *laisareis*] cod. Arg. ‡ *laisareisareis*, non uti Ih. Z. dicunt *laisareissareis*, cf. ad 9, 41. — *frauja*] Ulf. ° καί.
13, 14. *nu*] Ulf. ° ἐγώ.
13, 15. *sva*] sic, gr. omn. καί, vid. ad 15, 9.
13, 16. *qiþa*] J. ‡ *viþa*.
13, 18. *warjans*] quos (pronomen interrogativum), gr. οὕς. — *þata gamelido*] gr. ante *usfulliþ*.

20 biþe vairþai. galaubjaiþ þatei ïk ïm. amen amen qiþa ïzvis. saei andnimiþ
þana þanei ïk ïnsandja. mik andnimiþ. ïþ saei mik andnimiþ. andnimiþ þana
21 sandjandan mik. þata qiþands ïesus ïndrobnoda ahmin jah veitvodida jah
22 qaþ. amen amen qiþa ïzvis. þatei ains ïzvara galeveiþ mik. þanuh sewun du
23 sis misso þai siponjos þagkjandans. bi warjana qeþi. vasuh þan anakumbjands
24 ains þize siponje ïs ïn barma ïesuis. þanei frijoda ïesus. bandviduh þan
25 þamma seimon paitrus du fraihnan. was vesi. bi þanei qaþ. anakumbida þan
26 jains sva ana barma ïesuis qaþuh ïmma. frauja. was ïst. andhof ïesus. sa ïst.
þammei ïk ufdaupjands þana hlaif giba. jah ufdaupjands þana hlaif gaf ïudin
27 seimonis skariotau. jah afar þamma hlaiba þan galaiþ ïn jainana satana. qaþ
28 þan du ïmma ïesus. þatei taujis. tavei sprauto. þatuh þan ainshun ni vissa
29 þize anakumbjandane. duwe qaþ ïmma. sumai mundedun ei unte arka ha-
baida ïudas. þatei qeþi ïmma ïesus. bugei þizei þaurbeima du dulþai aiþþau
30 þaim unledam ei wa gibau. biþe andnam þana hlaib jains. suns galaiþ ut.
31 vasuh þan nahts. þan galaiþ ut. qaþ þan ïesus. nu gasveraids varþ sunus

---

quum fiat, credatis, quod ego sum. 20. Amen, amen dico vobis, qui suscipit hunc, quem ego mitto, me suscipit; verum qui me suscipit, suscipit hunc mittentem me. 21. Hoc dicens Iesus turbatus - est spiritu et testatus - est et dixit: amen, amen dico vobis, quod unus vestrum tradit me. 22. Tunc adspexerunt ad se invicem hi discipuli cogitantes, de quo diceret. 23. Fuit autem accumbens unus horum discipulorum eius in sinu Iesu, quem amavit Iesus: 24. innuit autem huic Simon Petrus ad interrogandum, quis esset, de quo dixit. 25. Accubuit autem ille sic in sinu Iesu dixitque ei: domine, quis est? 26. Respondit Iesus: hic est, cui ego immergens hunc panem do. Et immergens hunc panem dedit Iudae Simonis Iscariotae. 27. Et post hunc panem tum ivit in illum satanas; dixit autem ad eum Iesus: quod facis, fac subito. 28. Hoc autem ullus non scivit horum accumbentium, cur dixit ei. 29. Quidam putarunt, quod, quia loculum habuit Iudas, quod diceret ei Iesus: eme quo egemus ad festum, aut his pauperibus ut quid dem. 30. Ubi accepit hunc panem ille, statim ivit foras. Fuit autem noctu. 31. Quum ivit foras, dixit tum Iesus: nunc glorificatus factus - est filius

---

13, 20. *þana þanei*] hunc quem, gr. ἐάν τινα.

13, 25. *sva*] sic, ° gr.

13, 26. *seimonis skariotau*] sic cod. Arg.; J. St. ‡ *seimon ïskariotau*, B. *seimonis ïskariotau* recte, vid. 12, 4. nam nostro loco nullus gr. Σκαριώτῃ legit, quam mutilam formam supra quidam habent.

13, 29. *sumai*] Ulf. c. codd. ° γάρ. — *ei unte*] quod quia, gr. ἐπεί (cod. D ὅτι); aut alterutrum est glossa in textum illata (cf. ad L. 5, 35), aut Ulf. ὅτι particulam ab ἐδόκουν pendentem bis et ante et post sententiam interiectam posuit, sic Cor. 2, 5, 1 *vitum þatei, jabai airþeina unsara gards gatairada, ei gatimrjon us guþa habam.* — *þaurbeima*] J. St. ‡ *þaurbeimai.* — *gibau*] dem, gr. omn. δῷ.

13, 30. *biþe*] Ulf. c. cod. r ap. Mi. ° οὖν.

13, 31. *þan*] sec. tum, ° gr. omn. nec in gothica versione recte se habere existimamus, nam correlationem particularum, quae in tam minutis sermonis membris adhibita satis inepta videtur, etiamsi ferremus, tamen ferri non potest, quod alterum *þan* (tum) non primum, quem sic debet, (Cor. 2, 12, 10) locum in enuntiato obtinet. Quod

32 mans jah guþ hauhiþs ïst ïn ïmma. jabai nu guþ hauhiþs ïst ïn ïmma. jah
33 guþ hauheiþ ïna ïn sis jah suns hauhida ïna. barnilona. nauh leitil mel miþ
ïzvis ïm. sokeiþ mik. jah svasve qaþ du ïudaium. ei þadei ïk gagga. jus ni
34 maguþ qiman. jah ïzvis qiþa nu. anabusn niuja giba ïzvis ei frijoþ ïzvis
35 misso sve ïk frijoda ïzvis. þei jah jus frijoþ misso ïzvis. bi þamma ufkun-
nanda allai. þei meinai siponjos sijuþ. jabai friaþva habaid miþ ïzvis misso.
36 þanuh qaþ du ïmma seimon paitrus. frauja. wad gaggis. andhafjands ïesus
37 qaþ. þadei ïk gagga. ni magt mik nu laistjan. ïþ biþe laisteis. þaruh paitrus
qaþ du ïmma. frauja. duwe ni mag þuk laistjan nu. saivala meina faur þuk
38 lagja. andhof ïesus. saivala þeina faur mik lagjis. amen amen qiþa þus. þei
14, 1 hana ni hrukeiþ. unte þu mik afaikis kunnan þrim sinþam. ni ïndrobnai
2 ïzvar hairto. galaubeiþ du guþa jah du mis galaubeiþ. ïn garda attins meinis
saliþvos managos sind. aþþan niba vesceina. aiþþau qeþjau du ïzvis. gagga
3 manvjan stad ïzvis. jah þan jabai gagga. manvja ïzvis stad. aftra qima jah

---

hominis et deus altatus est in eo. 32. Si igitur deus altatus est in eo, etiam deus altat eum in se et statim altavit eum. 33. Filioli, adhuc paucum tempus cum vobis sum; quaeritis me, et sicut dixi ad Iudaeos, quod quo ego eo, vos non potestis venire, etiam vobis dico nunc. 34. Praeceptum novum do vobis, ut ametis vos invicem, uti ego amavi vos, ut etiam vos ametis invicem vos. 35. In hoc cognoscunt omnes, quod mei discipuli estis, si amorem habetis cum vobis invicem. 36. Tunc dixit ad eum Simon Petrus: domine, quo is? Respondens Iesus dixit: quo ego eo, non potes me nunc sequi; verum postea sequeris. 37. Tunc Petrus dixit ad eum: domine, cur non possum te sequi nunc? animam meam pro te pono. 38. Respondit Iesus: animam tuam pro me ponis? Amen, amen dico tibi, quod gallus non cantat, donec tu me abnegas novisse tribus vicibus. 14, 1. Ne turbetur vestrum cor; credite ad deum et ad me credite. 2. In domo patris mei mansiones multae sunt; at nisi essent, utique dicerem ad vos: eo parare locum vobis. 3. Et enim si eo, paro vobis locum; iterum venio et

---

post prius *þan* gr. οὖν legunt, id fortasse a quodam in margine per *þan* redditum, deinde autem a librario codicis Arg., quia post illud *þan* poni non posset, alieno loco in textum illatum est.

13, 32. *nu*] igitur, ° gr. omn., Ulf. c. Brix.

13, 33. *mel*] tempus, ° gr. — *ïk gagga*] ∾ gr.

13, 34. *ïk*] ego, ° gr.

13, 35. *ufkunnanda*] est forma non passivi, sed medii, vid. Grim. I. 855, 2 uti *atsteigadau* M. 27, 42. Mc. 15, 32. *lausjadau* M. 27, 43. *faianda* Rom. 9, 19. *liugandau* Cor. 1, 7, 9. *gavasjada* 15, 54. *vaurkjada* 2, 4, 17. *ustiuhada* 7, 10.

13, 36. *þanuh*] tunc, ° gr. omn. — *andhafjands—qaþ*] respondens — dixit, gr. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, cum Goth. nullus liber consentit; cf. 18, 5. — *ïk*] ego, ° gr. — *laisteis*] Ulf. c. codd. ° μοί.

13, 37. *þaruh*] tunc, ° gr. omn. — *paitrus*] gr. omn. post *ïmma*. — *nu*] St. ° ‡.

13, 38. *andhof*] Ulf. c. codd. ° αὐτῷ. — *þei*] quod, ° gr. — *þu*] tu, ° gr. omn. — *mik*] gr. omn. post *kunnan*. — *afaikis kunnan*] abnegas novisse = ἀρνήσῃ, vid. ad Cor. 1, 9, 25. — *þrim sinþam*] J. St. ‡ ict.

14, 1. *guþa*] St. ‡ *gtoha*.

14, 2. *veseina*] essent, ° gr. omn.

14, 3. *jah þan*] et enim, gr. omn. καί, sic vs. 7. — *gagga*] Ulf. c. codd. ° καί. — *þaruh*]

4 franima ïzvis du mis silbin. ei þarei ïm ïk. þaruh sijuþ jah jus. jah þadei
5 ïk gagga. kunnuþ jah þana vig kunnuþ. þaruh qaþ ïmma þomas. frauja. ni
6 vitum waþ gaggis jah waiva magum þana vig kunnan. qaþ ïmma ïesus. ïk
ïm sa vigs jah sunja jah libains. ainshun ni qimiþ at attin niba þairh mik.
7 ïþ kunþedeiþ mik aiþþau kunþedeiþ jah attan meinana. jah þan fram himma
8 kunnuþ ïna jah gasaiwiþ ïna. ïþ filippus qaþuh du ïmma. frauja. augei unsis
9 þana attan. þatuh ganah unsis. þaruh qaþ ïmma ïesus. svalaud melis miþ
ïzvis vas. jah ni ufkunþes mik. filippu. saei gasaw mik. gasaw attan. jah
10 waiva þu qiþis. augei unsis þana attan. niu galaubeis þatei ïk ïn attin jah
atta ïn mis ïst. þo vaurda. þoei ïk rodja ïzvis. af mis silbin ni rodja. ak
11 atta. saei ïn mis ïst. sa taujiþ þo vaurstva. galaubeiþ mis þatei ïk ïn attin
12 jah atta ïn mis. ïþ jabai ïn þize vaurstve ni galaubeiþ mis. amen amen qiþa
ïzvis. saei galaubeid mis. þo vaurstva. þoei ïk tauja. jah ïs taujiþ jah mai-
13 zona þaim taujiþ. unte ïk du attin gagga. jah þatei wa bidjiþ ïn namin

---

accipio vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, ibi sitis etiam vos. 4. Et quo ego eo, scitis et hanc viam scitis. 5. Tunc dixit ei Thomas: domine, non scimus, quo is; et quomodo possumus hanc viam scire? 6. Dixit ei Iesus: ego sum haec via et veritas et vita, ullus non venit ad patrem, nisi per me. 7. Si nosceretis me, utique nosceretis etiam patrem meum, et enim ab hodierno noscitis eum et videtis eum. 8. Verum Filippus dixit ad eum: domine, ostende nobis hunc patrem! hoc sufficit nobis. 9. Tunc dixit ei Iesus: tantum temporis cum vobis fui, et non cognovisti me, Filippe? Qui vidit me, vidit patrem; et quomodo tu dicis, ostende nobis hunc patrem. 10. Nonne credis, quod ego in patre et pater in me est? Haec verba, quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor, sed pater, qui in me est, hic facit haec opera. 11. Credite mihi, quod ego in patre et pater in me; verum si ob haec opera non creditis mihi. 12. Amen, amen dico vobis, qui credit mihi, haec opera, quae ego facio, etiam is facit et maiora his facit, quia ego ad patrem eo. 13. Et quod quid oratis in nomine

---

ibi, ° gr. Ceterum Hz. ‡ *þarei*. — *sijuþ*] gr. omn. post *jus*.

14, 5. *þaruh*] tunc, ° gr. omn.

14, 7. *aiþþau kunþedeiþ*] gr. omn. post *meinana*; ceterum Z. ‡ *kundedeiþ*. — *ïna*] pr. St. ‡ *ïnna*. — *gasaiwiþ*] videtis, gr. omn. *ἑωράκατε*, Ulf. c. Brix.

14, 8. *ïþ*] verum, ° gr. omn. — *filippus*] gr. omn. post *ïmma*; ceterum St. ‡ *philippus*. — *þatuh*] hoc, gr. omn. *καί*.

14, 9. *þaruh*] tunc, ° gr. omn. — *vas*] fui, gr. omn. *εἰμί*.

14, 11. *ïþ jabai* — *mis*] verum si — mihi, sine sensu et cave cum B. Ulf. in libro suo *εἰ δὲ, διὰ τὰ ἔργα μὴ πιστεύετε* legisse credas. Zahnii mirabilis interpretandi ratio, *ni* quod post *jabai* ponendum fuisset, ab interprete propter euphonicum ordinem verborum (?) ante *galaubeiþ* collocatum esse, si quibus non probatur, ii non sunt vituperandi, modo ne locum corruptum esse opinentur (vid. Ribbeck, Neues Jahrb. der Berlin. Gesellschaft etc. I. p. 41); potius sic statuendum est, Ulf. verborum graecorum sensum non probe curantem, negationem eo loco posuisse, ubi ponere solet, h. l. autem non debebat. Per similem errorem lapsus est L. 8, 12. Junius sensui consulere cupiens edidit *ïþ jabai ni* (L. 10, 6), *ïn þize vaurstve galaubeiþ mis*.

14, 12. *galaubeid*] sic cod. Arg.; J. St. + *galaubeiþ*. — *attin*] Ulf. c. codd. ° *μοῦ*.

14 meinamma. þata tauja ei hauhjaidau atta ïn sunau. jabai wis bidjiþ mik ïn na-
15. 16 min meinamma. ïk tauja. jabai mik frijoþ. anabusnins meinos fastaid. jah ïk
bidja attan. jah anþarana parakletu gibiþ ïzvis. ei sijai miþ ïzvis du aiva.
17 ahma sunjos. þanei so manaseiþs ni mag niman. unte ni saiwiþ ïna. nih kann
18 ïna. ïþ jus kunnuþ ïna. unte ïs miþ ïzvis visiþ jah ïn ïzvis ïst. ni leta ïzvis
19 viduvairnans. qima at ïzvis. nauh leitil. jah so manaseiþs mik ni þanaseiþs
20 saiwiþ. ïþ jus saiwiþ mik. þatei ïk liba. jah jus libaiþ. ïn jainamma daga
ufkunnaiþ jus þatei ïk ïn attin meinamma jah jus ïn mis jah ïk ïn ïzvis.
21 saei habaid anabusnins meinos jah fastaiþ þos. sa ïst saei frijoþ mik. jah
þan saei frijoþ mik. frijoda fram attin meinamma. jah ïk frijo ïna jah
22 gabairhtja ïmma mik silban. þaruh qaþ ïmma ïudas. ni sa ïskarjotes. frauja.
wa varþ ei unsis munais gabairhtjan þuk silban ïþ þizai manasedai ni.
23 andhof ïesus jah qaþ du ïmma. jabai was mik frijoþ jah vaurd mein fastaiþ.
jah atta meins frijoþ ïna. jah du ïmma galeiþos jah saliþvos at ïmma gatau-
24 jos. ïþ saei ni frioþ mik. þo vaurda meina ni fastaiþ. jah þata vaurd. þatei
25 hauseiþ. nist mein ak þis sandjandins mik attins. þata rodida ïzvis at ïzvis
26 visands. aþþan sa parakletus. ahma sa veiha. þanei sandeiþ atta ïn namin

meo, hoc facio, ut altetur pater in filio. 14. Si quid oratis me in nomine meo, ego facio. 15. Si me amatis, praecepta mea servatis, 16. et ego oro patrem, et alium paracletum dat vobis, ut sit cum vobis in aeternum. 17. Spiritus veritatis, quem hic mundus non potest capere; nam non videt eum, neque noscit eum; verum vos noscitis eum, nam is cum vobis manet et in vobis est. 18. Non relinquo vos orbos; venio ad vos. 19. Adhuc paucum, et hic mundus me non amplius videt, verum vos videtis me, quod ego vivo, et vos vivitis. 20. In illo die cognoscitis vos, quod ego in patre meo et vos in me et ego in vobis. 21. Qui habet praecepta mea et servat haec, hic est, qui amat me; et autem, qui amat me, amatur a patre meo, et ego amo eum, et ostendo ei me ipsum. 22. Tunc dixit ei Iudas, non hic Iscariotes: domine, quid factum-est, ut nobis cogites ostendere te ipsum, verum huic mundo non? 23. Respondit Iesus et dixit ad eum: si quis me amat et verbum meum servat, et pater meus amat eum, et ad eum imus et mansiones apud eum facimus. 24. Verum qui non amat me, haec verba mea non servat, et hoc verbum, quod auditis, non-est meum, sed huius mittentis me patris. 25. Hoc locutus-sum vobis apud vos exsistens. 26. At hic paracletus, spiritus hic sanctus, quem mittit pater in nomine

14, 14. *mik*] me, ° gr.
14, 15. *mik frijoþ*] ∾ gr. omn., sic vs. 23.
14, 17. *ahma*] in cod. Arg. signi, quo *n* indicatur, vestigium nullum vidimus; fortasse ipse Ulf. erravit, πνεῦμα neutrius forma deceptus. — *ïs*] is, ° gr. omn.
14, 19. *saiwiþ*] sec., J. ‡ *saijiþ*.
14, 20. *ufkunnaiþ*] St. ‡ *ufkannaiþ*.
14, 21. *habaid*] J. St. + *habaiþ*. — *gabairhtja*] B. ‡ *gabairhta*.
14, 22. *þaruh*] tunc, ° gr. omn. — *frauja*] Ulf. c. codd. ° καί.
14, 23. *mik frijoþ*] vid. ad vs. 15. — *jah*] sec. et, ° gr. omn.
14, 24. *ïþ*] verum, ° gr. omn — *frioþ*] J. + *frijoþ*, St. ‡ *frjioþ*.

meinamma. sa ïzvis laiseiþ allata jah gamaudeiþ ïzvis allis. þatei qaþ du ïzvis.
27 gavairþi bileiþa ïzvis. gavairþi mein giba ïzvis. ni svasve so manaseþs gibiþ.
28 ïk giba ïzvis. ni ïndrobnaina ïzvara hairtona nih faurhtjaina. hausideduþ ei
ïk qaþ ïzvis. galeiþa jah qima at ïzvis. jabai frijodedeiþ mik. aiþþau jus fa-
29 ginodedeiþ ei ïk gagga du attin. unte atta meins maiza mis ïst. jah nu qaþ
30 ïzvis. faurþizei vaurþi. ei biþe vairþai. galaubjaiþ. þanaseiþs filu ni maþlja
miþ ïzvis. qimiþ saei þizai manasedai reikinoþ jah ïn mis ni bigitiþ vaiht.
31 ak ei ufkunnai so manaseþs þatei ïk frijoda attan meinana jah svasve ana-
15, 1 baud mis atta sva tauja. urreisiþ. gaggam þaþro. ïk ïm veinatriu þata sun-
2 jeino. jah atta meins vaurstvja ïst. all taine ïn mis unbairandane akran goþ
usnimiþ ïta. jah all akran bairandane gahraineiþ ïta. ei managizo akran
3. 4 bairaina. ju jus hrainjai sijuþ ïn þis vaurdis. þatei rodida du ïzvis. visaiþ ïn
mis jah ïk ïn ïzvis. sve sa veinatains ni mag akran bairan af sis silbin. niba
5 ïst ana veinatriva. svah nih jus. niba ïn mis sijuþ. ïk ïm þata veinatriu. ïþ
jus veinatainos. saei visiþ ïn mis jah ïk ïn ïmma. sva bairiþ akran manag.
6 þatei ïnuh mik ni maguþ taujan ni vaiht. niba saei visiþ ïn mis. usvairpada

---

meo, hic vos docet omne et admonet vos omnis, quod dixi ad vos. 27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non sicut hic mundus dat, ego do vobis. Ne turbentur vestra corda, neque timeant. 28. Audivistis, quod ego dixi vobis: eo et venio ad vos. Si amaretis me, utique vos gauderetis, quod ego eo ad patrem, nam pater meus maior me est. 29. Et iam dixi vobis, antequam fieret, ut quum fiat, credatis. 30. Amplius multum non loquor cum vobis; venit qui huic mundo imperat, et in me non invenit quidquam. 31. Sed ut cognoscat hic mundus, quod ego amavi patrem meum et sicut praecepit mihi pater, sic facio. Surgite! imus inde. 15, 1. Ego sum vitis haec vera, et pater meus operarius est. 2. Omnem ramorum in me non-ferentium fructum bonum desumit eum, et omnem fructum ferentium purgat eum, ut plurem fructum ferant. 3. Iam vos mundi estis ob hoc verbum, quod locutus-sum ad vos. 4. Maneatis in me et ego in vobis, uti hic palmes non potest fructum ferre a se ipso, nisi est in vite, sic neque vos, nisi in me estis. 5. Ego sum haec vitis; verum vos palmites; qui manet in me et ego in eo, sic fert fructum multum, quod sine me non potestis facere non quidquam. 6. Nisi qui manet in me, eiicitur

---

14, 26. *gamaudeiþ*] pro eo Ih. Z. *gamauneiþ* vel *gamaneiþ* emendare voluerunt; sed *maudjan* et *gamaudjan* etiam leguntur Skeir. p. 47, 6. 50, 12. cf. *maudeins* 47, 5.

14, 27. *nih*] Z. ‡ *ni*.

14, 28. *jus*] vos, ° gr. omn., vid. ad L. 17, 6. — *ïk*] sec. ego, ° gr.

14, 29. *ïzvis*] St. ‡ *ïzis*.

14, 30. *qimiþ*] Ulf. ° *γάρ*. — *bigitiþ*] invenit, gr. *ἔχει*.

14, 31. *ïk*] ego, ° gr. omn. — *meinana*] meum, ° gr. omn. vid. ad Cor. 1, 7, 16.

15, 2. *goþ*] bonum, ° gr. omn., Ulf. e locis parallelis M. 7, 19 et L. 3, 9 addidisse videtur.

15, 4. *nih*] J. St. ‡ *ni*.

15, 5. *ïþ*] verum, ° gr. omn. — *sva*] sic, gr. *οὕτος*, quos J. St. B., *sa* edentes, secuti sunt.

ut sve veinatains jah gaþaursniþ jah galisada jah ïn fon galagjand jah ïnbran-
7 jada. aþþan jabai sijuþ ïn mis. jah vaurda meina ïn ïzvis sind. þatawah þei
8 vileiþ. bidjiþ. jah vairþiþ ïzvis. ïn þamma hauhiþs ïst atta meins. ei akran
9 manag bairaiþ. jah vairþaiþ meinai siponjos. svasve frijoda mik atta. svah
10 ïk frijoda ïzvis. visaiþ ïn friaþvai meinai. jabai anabusnins meinos fastaid.
sijuþ ïn friaþvai meinai. svasve ïk anabusnins attins meinis fastaida jah visa
11 ïn friaþvai ïs. þata rodida ïzvis ei faheþs meina ïn ïzvis sijai jah faheds
12 ïzvara usfulljaidau. þata ïst anabusns meina ei frijoþ ïzvis misso svasve ïk
13 frijoda ïzvis. maizein þizai friaþvai manna ni habaiþ. ei was saivala seina
14 lagjiþ faur frijonds seinans. jus frijonds meinai sijuþ. jabai taujiþ. þatei ïk
15 anabiuda ïzvis. þanaseiþs ïzvis ni qiþa skalkans. unte skalks ni vait wa tau-
jiþ ïs frauja. ïþ ïk ïzvis qaþ frijonds. unte all þatei hausida at attin meinamma.
16 gakannida ïzvis. ni jus mik gavalideduþ. ak ïk gavalida ïzvis ei jus snivaiþ
jah akran bairaiþ jah akran ïzvar du aiva sijai. ei þatawah þei bidjaiþ

---

foras, uti palmes et exarescit et colligitur et in ignem ponunt et crematur. 7. At si estis in me, et verba mea in vobis sunt, quodcunque quod vultis, orate, et fit vobis. 8. In hoc altatus est pater meus, ut fructum multum feratis et fiatis mei disciputi. 9. Sicut amavit me pater, sic ego amavi vos, maneatis in amore meo. 10. Si praecepta mea servatis, estis in amore meo, sicut ego praecepta patris mei ser vavi et maneo in amore eius. 11. Hoc locutus - sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit et gaudium vestrum impleatur. 12. Hoc est praeceptum meum, ut ametis vos invicem, sicut ego amavi vos. 13. Maiorem hoc amore homo non habet, ut quis animam suam ponat pro amicis suis. 14. Vos amici mei estis, si facitis, quod ego praecipio vobis. 15. Amplius vos non dico servos; nam servus non scit, quod facit eius dominus; verum ego vos dixi amicos, nam omne, quod audivi a patre meo, notificavi vobis. 16. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut vos eatis et fructum feratis, et fructus vester in aeternum sit, ut quodcunque quod oretis

---

15, 6. *gaþaursniþ*] Z. ‡ *gataursniþ*. — *galisada*] colligitur, gr. omn. *συνάγουσι*, hanc lectionis diversitatem Sch. indicare voluisse videtur, adnotans, Ulf. c. gr. *αὐτό* pro *αὐτά* legere, sed Ulf. pronomen omnino omittit. — *ïnbranjada*] sic cod. Arg. et editt. ‡ pro *ïnbrannjada*, vid. Cor. 1, 13, 3 *gabrannjaidau*, Skeir. 42, 1 *gabrannidaizos*, Calend. p. 26 *gabrannidai*, cf. *urrannjan* a *rinnan* profectum.

15, 7. *aþþan*] at, ° gr. omn. praeter cod. 11 ap. Mi. — *þatawah þei*] St. ‡ *þata waþei*, sic vs. 16.

15, 9. *frijoda*] pr., J. B. ‡ *frijode*. — *svah*] sic, gr. omn. *καὶ* (*κἀγώ*), sic 17, 18 et *sva* 13, 15. Ceterum J. St. + *sva*.

15, 10. *ïs*] gr. omn. ante *ïn*.

15, 11. *faheþs*] St. + *faheds*; sic 16, 24.

15, 12. *ïk*] ego, ° gr. omn. praeter cod. g. ap. Mi.

15, 13. *friaþvai*] a gr. omn. (praeter cod. x ap. Mi.) ad *μείζονα* relatum (maiorem hoc amorem), quum Ulf. ad *ταύτης* referat (maiorem hoc amore), *ἀγάπης* legisse videtur. — *faur*] J. St. ‡ *faura*.

15, 15. *ïk*] ego, ° gr. omn.

15, 16. *ïzvis*] sec., Ulf. c. codd. ° *καὶ ἔθηκα ὑμᾶς*. — *du aiva*] in aeternum, ° gr. omn. — *þatawah þei*] vid. ad vs. 7. — *bidjaiþ*] St. ‡ *bidjaþ*.

17 attan ïn namin meinamma. gibiþ ïzvis. þata anabiuda ïzvis ei frijoþ ïzvis
18 misso. jabai so manaseds ïzvis fijai. kunneiþ ei mik fruman ïzvis fijaida.
19 jabai þis fairwaus veseiþ. aiþþau so manaseds svesans frijodedi. aþþan unte
us þamma fairwau ni sijuþ. ak ïk gavalida ïzvis us þamma fairwau. duþþe
20 fijaid ïzvis so manaseþs. gamuneiþ þis vaurdis þatei ïk qaþ du ïzvis. nist
skalks maiza fraujin seinamma. jabai mik vrekun. jah ïzvis vrikand. jabai
21 mein vaurd fastaidedeina. jah ïzvar fastaina. ak þata allata taujand ïzvis ïn
22 namins meinis. unte ni kunnun þana sandjandan mik. nih qemjau jah rodi-
dedjau du ïm. fravaurht ni habaidedeina. ïþ nu ïnilons ni haband bi fra-
23. 24 vaurht seina. saei mik fijaiþ. jah attan meinana fijaiþ. ïþ þo vaurstva ni gata-
videdjau ïn ïm. þoei anþar ainshun ni gatavida. fravaurht ni habaidedeina.
25 ïþ nu jah gasewun mik jah fijaidedun jah mik jah attan meinana. ak ei
usfullnodedi vaurd þata gamelido ïn vitoda ïze. ei fijaidedun mik arvjo.
26 aþþan þan qimiþ parakletus. þanei ïk ïnsandja ïzvis fram attin. ahman sun-
27 jos. ïzei fram attin urrinniþ. sa veitvodeiþ bi mik. jah þan jus veitvodeiþ.
16, 1 unte fram fruma miþ mis sijuþ. þata rodida ïzvis ei ni afmarzjaindau.
2 us gaqumþim dreiband ïzvis. akei qimiþ weila ei sawazuh ïzei usqimiþ ïzvis.

---

patrem in nomine meo, det vobis. 17. Hoc praecipio vobis, ut ametis vos invicem. 18. Si hic mundus vos oderit, scite, quod me priorem vobis oderat. 19. Si huius mundi essetis, utique hic mundus proprios amaret; at quia ex hoc mundo non estis, sed ego elegi vos ex hoc mundo, ideo odit vos hic mundus. 20. Recordamini huius verbi, quod ego dixi ad vos, non-est servus maior domino suo, si me persecuti-sunt, etiam vos persequuntur; si meum verbum servarent, etiam vestrum servent. 21. Sed hoc omne faciunt vobis ob nomen meum; nam non noscunt hunc mittentem me. 22. Nisi venirem et loquerer ad eos, peccatum non haberent; verum nunc excusationes non habent ob peccatum suum. 23. Qui me odit, etiam patrem meum odit. 24. Si haec opera non facerem in iis, quae alius ullus non fecit, peccatum non haberent; verum nunc etiam viderunt me et oderunt et me et patrem meum. 25. Sed ut impleretur verbum hoc scriptum in lege eorum, quod oderunt me frustra. 26. At quum venit paracletus, quem ego mitto vobis a patre, spiritum veritatis, qui a patre exit, hic testatur de me. 27. Et autem vos testamini, nam a principio cum me estis. 16, 1. Hoc locutus-sum vobis, ut non sollicitemini. 2. E conciliis pellunt vos; sed venit hora, ut quisque qui occidit vos,

---

15, 18. *fruman ïzvis*] priorem vobis, gr. omn. *πρῶτον ὑμῶν;* ceterum notandum est *fruman,* quod comparativus non est forma, sed significatione, sic *auhuma* (= *ὑπερέχων*) Philipp. 2, 3.

15, 19. *svesans*] proprios gr. omn. *τὸ ἴδιον.*

15, 21. *sandjandan*] J. St. ‡ *sandjandin.*

15, 22. *nih*] Hz. ‡ *ni.*

15, 24. *anþar ainshun*] ∾ gr. omn. — *mik*] pr. me, ⁰ gr.

15, 25. *þata*] St. ‡ *þaþa.* — *gamelido*] J. ‡ *melido.* — *arvjo*] J. St. B. ‡ *arujo.*

15, 26. *sa*] St. ‡ *sai.*

15, 27. *þan jus*] ∾ gr. omn.

3 þuggkeiþ hunsla saljan guþa. jah þata taujand. unte ni ufkunþedun attan nih
4 mik. akei þata rodida ïzvis. ei biþe qimai so weila ïze. gamuneiþ þize. þatei
5 ïk qaþ ïzvis. ïþ þata ïzvis fram fruma ni qaþ. unte miþ ïzvis vas. ïþ nu
gagga du þamma sandjandin mik. jah ainshun us ïzvis ni fraihniþ mik. waþ
6. 7 gaggis. akei unte þata rodida ïzvis. gauriþa gadaubida ïzvar hairto. akei ïk
sunja ïzvis qiþa. batizo ïst ïzvis ei ïk galeiþau. unte jabai ïk ni galeiþa.
8 parakletus ni qimiþ at ïzvis. aþþan jabai gagga. sandja ïna du ïzvis. jah qi-
mands ïs gasakiþ þo manaseþ bi fravaurht jah bi garaihtiþa jah bi staua.
9. 10 bi fravaurht raihtis þata. þatei ni galaubjand du mis. ïþ bi garaihtiþa. þatei
11 du attin meinamma gagga jah ni þanaseiþs saiwiþ mik. ïþ bi staua. þatei sa
12 reiks þis fairwaus afdomiþs varþ. nauh ganoh skal qiþan ïzvis. akei ni
13 maguþ frabairan nu. ïþ þan qimiþ jains. ahma sunjos. briggiþ ïzvis ïn allai
sunjai. nih þan rodeiþ af sis silbin ak sva filu sve hauseiþ. rodeiþ jah þata
14 anavairþo gateihiþ ïzvis. jains mik hauheiþ. unte us meinamma nimiþ jah
15 gateihiþ ïzvis. all þatei aih atta. mein ïst. duþþe qaþ þatei us meinamma
16 nimiþ jah gateihiþ ïzvis. leitil nauh jah ni saiwiþ mik. jah aftra leitil jah

---

putet sacrificia offerre deo. 3. Et hoc faciunt, quia non cognoverunt patrem, nec me. 4. Sed hoc locutus-sum vobis, ut quum veniat haec hora eorum, recordemini horum, quod ego dixi vobis; verum hoc vobis a principio non dixi, nam cum vobis fui; 5. verum nunc eo ad hunc mittentem me, et ullus e vobis non interrogat me: quo vadis? 6. Sed quia hoc locutus-sum vobis, tristitia obduravit vestrum cor. 7. Sed ego veritatem vobis dico; melius est vobis, ut ego eam; nam si ego non eo, paracletus non venit ad vos; at si eo, mitto eum ad vos. 8. Et veniens is arguit hunc mundum de peccato et de iustitia et de iudicio. 9. De peccato quidem hoc, quod non credunt ad me; verum de iustitia, quod ad patrem meum eo, et non amplius videtis me; 11. verum de iudicio, quod hic princeps huius mundi damnatus fuit. 12. Adhuc satis debeo dicere vobis, sed non potestis ferre nunc; 13. verum quum venit ille, spiritus veritatis, ducit vos in omnem veritatem, neque enim loquitur a se ipso, sed tam multum quam audit, loquitur et hoc futurum nuntiat vobis. 14. Ille me altat, nam e meo sumit et nuntiat vobis. 15. Omne quod habet pater, meum est; ideo dixi, quod e meo sumit et nuntiat vobis. 16. Paucum adhuc et non videtis me, et iterum paucum et

---

16, 4. *ïze*] eorum, ° gr. omn. praeter cod. 11 ap. Mi., qui quum sequens *αὐτῶν*, a nostro per *þize* redditum, omittat, veremur ne alterutrum e margine in textum illatum sit, cf. ad 13, 29. L. 5, 35.

16, 6. *gadaubida*] obduravit, Ulf. *πεπώρωκεν* (12, 40) pro *πεπλήρωκεν* legit.

16, 7. *ïzvis qiþa*] ∾ gr. — *parakletus*] St. ‡ *paracletus*. — *jabai*] sec. J. ‡ *gabai*.

16, 9. *þata*] hoc, ° gr. omn. et apud Goth. maxime offendit; nisi ad similitudinem locorum Mc. 9, 23. L. 1, 62. 9, 46 dictum est, quod ut sit veremur, quia *þata* illis locis ubique habet, quo referatur, h. l. autem non habet, neque in gr. est eius ullum vestigium: delendum est tanquam mendum librarii propter sequens *þatei*, cf. ad Cor. 2, 10, 12.

16, 13. *anavairþo*] Z. ‡ *anavairhto*.

16, 16. *nauh*] adhuc, ° gr. omn. — *ïk*] ego, ° gr.

17 gasaiwiþ mik. unte ïk gagga du attin. þaruh qeþun us þaim siponjam du
sis misso. wa ïst þata þatei qiþiþ unsis. leitil ei ni saiwiþ mik jah aftra
18 leitil jah gasaiwiþ mik. jah þatei ïk gagga du attin. qeþunuh þata wa sijai
19 þatei qiþiþ. leitil. ni vitum wa qiþiþ. ïþ ïesus vissuh þatei vildedun ïna fraih-
nan jah qaþ ïm. bi þata sokeiþ miþ ïzvis misso. þatei qaþ. leitil jah ni sai-
20 wiþ mik. jah aftra leitil jah gasaiwiþ mik. amen amen qiþa ïzvis þei greitiþ
jah gaunoþ jus ïþ manaseþs faginoþ. jus saurgandans vairþiþ. akei so saurga
21 ïzvara du fahedai vairþiþ. qino þan bairiþ. saurga habaid. unte qam weila
ïzos. ïþ biþe gabauran ïst barn. ni þanaseiþs ni gaman þizos aglons faura
22 fahedai. unte gabaurans varþ manna ïn fairwau. jah þan jus auk nu saurga
habaiþ. ïþ aftra saiwa ïzvis jah faginoþ ïzvar hairto. jah þo fahed ïzvara ni
23 ainshun nimiþ af ïzvis. jah ïn jainamma daga mik ni fraihniþ vaihtais. amen
amen qiþa ïzvis þatei þiswah þei bidjiþ attan ïn namin meinamma. gibiþ
24 ïzvis. und hita ni beduþ ni vaihtais ïn namin meinamma. bidjaiþ jah nimiþ
25 ei faheþs ïzvara sijai usfullida. þata ïn gajukom rodida ïzvis. akei qimiþ
weila. þanuh ïzvis ni þanaseiþs ïn gajukom rodja. ak andaugiba bi attan ga-

---

videtis me; nam ego eo ad patrem. 17. Tunc dixerunt ex his discipulis ad se invicem: quid est hoc, quod dicit nobis, paucum ut non videatis me, et iterum paucum et videtis me, et quod ego eo ad patrem? 18. Dixeruntque hoc, quid sit, quod dicit paucum; non scimus, quid dicit. 19. Verum Iesus scivit, quod voluerunt eum interrogare et dixit iis: ob hoc quaeritis cum vobis invicem, quod dixi, paucum et non videtis me, et iterum paucum et videtis me. 20. Amen, amen dico vobis, quod ploratis et lugetis vos, verum mundus gaudet; vos moerentes fitis, sed hic moeror vester ad laetitiam fit. 21. Mulier quum parit, moerorem habet; nam venit hora eius; verum quum natus est puer, non amplius non recordatur huius afflictionis prae laetitia, quia natus fuit homo in mundo. 22. Et autem vos enim nunc moerorem habetis; verum iterum video vos, et gaudet vestrum cor, et hanc laetitiam vestram non ullus sumit a vobis. 23. Et in illo die me non interrogatis quidquam; amen, amen dico vobis, quod, quodcunque quod oratis patrem in nomine meo, dat vobis. 24. Usque hodiernum non orastis non quidquam in nomine meo; oretis et sumitis, ut laetitia vestra sit completa. 25. Hoc in parabolis locutus - sum vobis; sed venit hora, tunc vobis non amplius in parabolis loquor; sed palam de patre nun-

---

16, 17. *siponjam*] Ulf. c. codd. 7 et x ap. Mi. ° αὐτοῦ. — *ei*] ut, gr. omn. καί, Ulf. autem ita loquitur, ut de more suo sermonem variet, cf. L. 6, 37, ubi nisi cum codd. ἵνα pro καὶ οὐ legit, eandem ob causam, quam indicavimus, *ei* pro *jah* posuit.

16, 18. *qeþunuh*] vid. ad 10, 20.

16, 19. *ïþ*] verum, ° gr. — *ïesus vissuh*] ∾ gr. omn.

16, 20. *jus*] sec., Ulf. c. codd. ° δέ.

16, 21. *gabauran ïst*] natus est (puer), gr. omn. γεννήσῃ (puerum mulier). — *ni þanaseiþs ni*] vid. ad 8, 42.

16, 22. *þan*] gr. omn. post *jus.* — *saurga*] gr. ante *auk;* quod autem Sch. Goth. in eorum numerum refert, qui νῦν μέν pro μὲν νῦν legant, erravit.

16, 23. *þiswah þei*] sic cod. Arg.; St. Z. ‡ *þiswaþei.*

16, 24. *faheþs*] vid. ad 15, 11.

16, 25. *akei*] sed, ° gr. — *þanuh*] tunc, gr. omn. ὅτε. — *ïzvis*] sec., gr. omn. post *rodja.*

26 teiha ïzvis. ïn jainamma daga ïn namin meinamma bidjiþ. jah ni qiþa ïzvis.
27 þei ïk bidjau attan bi ïzvis. ak silba atta frijoþ ïzvis. unte jus mik frijode-
28 duþ jah galaubideduþ þatei ïk fram guþa urrann. uzuhïddja fram attin jah
atïddja ïn þana fairwu. aftra bileiþa þamma fairwau jah gagga du attin.
29 þaruh qeþun þai siponjos ïs. sai. nu andaugiba rodeis jah gajukono ni aino-
30 hun qiþis. nu vitum ei þu kant alla jah ni þarft ei þuk was fraihnai. bi
31 þamma galaubjam þatei þu fram guþa urrant. andhof ïm ïesus. nu galaubeiþ.
32 sai. qimiþ weila jah nu qam ei distahjada warjizuh du seina jah mik ainana
33 bileiþiþ. jah ni ïm ains. unte atta miþ mis ïst. þata rodida ïzvis. þei ïn mis
gavairþi aigeiþ. ïn þamma fairwau aglons habaid. akei þrafsteiþ ïzvis. ïk
17, 1 gajiukaida þana fairwu. þata rodida ïesus uzuhhof augona seina du himina
jah qaþ. atta. qam weila. hauhei þeinana sunu. ei sunus þeins hauhjai þuk.
2 svasve atgaft ïmma valdufni allaize leike ei all þatei atgaft ïmma. gibai ïm
3 libain aiveinon. soh þan ïst so aiveino libains. ei kunneina þuk ainana sunja guþ
4 jah þanei ïnsandides ïesu xristu. ïk þuk hauhida ana airþai. vaurstv ustauh.

---

tio vobis. 26. In illo die in nomine meo oratis, et non dico vobis, quod ego orem patrem pro vobis, 27. sed ipse pater amat vos, quia vos me amavistis et credidistis, quod ego a deo exii. 28. Exii a patre et descendi in hunc mundum; iterum relinquo hunc mundum et eo ad patrem. 29. Tunc dixerunt hi discipuli eius: ecce, nunc palam loqueris et parabolarum non ullam dicis. 30. Nunc scimus, quod tu scis omnia et non indiges, ut te quis interroget; de hoc credimus, quod tu a deo exiisti. 31. Respondit iis Iesus: nunc creditis? 32. Ecce, venit hora et iam venit, ut dissipetur quisque ad sua, et me solum relinquitis, et non sum solus, nam pater cum me est. 33. Hoc locutus-sum vobis, ut in me pacem habeatis; in hoc mundo afflictiones habetis; sed consolamini vos; ego subiugavi hunc mundum. 17, 1. Hoc locutus-est Iesus elevavitque oculos suos ad coelum et dixit: pater, venit hora, alta tuum filium, ut filius tuus altet te. 2. Sicut dedisti ei imperium omnium corporum, ut omne, quod dedisti ei, det iis vitam aeternam. 3. Haec autem est haec aeterna vita, ut noscant te unum vere deum et quem misisti, Iesum Christum. 4. Ego te altavi in terra; opus perfeci,

---

16, 27. *ak*] sed, gr. omn. *γάρ*, quod tamen Goth. per *ak* reddit etiam Eph. 2, 10.

16, 28. *uzuhïddja*] vid. ad Mc. 14, 44. — *atïddja*] St. ‡ *attiddja*.

16, 29. *þaruh*] tunc, ° gr. omn. — *qeþun*] Ulf. c. codd. ° *αὐτῷ*. — *gajukono*] J. St. ‡ *gajukno*.

16, 30. *þu*] utr. tu, ° gr. omn. — *þuk was*] ∾ gr. omn. — *fraihnai*] Z. ‡ *frahnai*.

16, 31. *ïm*] J. B. ‡ *him*.

16, 32. *distahjada*] dissipetur, gr. omn. *σκορπισθῆτε*. — *seina*] haec forma, quam Z. in *seinaim* mutare malebat, nobis genitivus pronominis reciproci esse videtur, uti L. 7, 32; *du seina* autem elliptice dictum est, uti L. 19, 7 *du fravaurhtis mans*, vid. ad L. 8, 49.

16, 33. *fairwu*] J. St. ‡ *fairwau*.

17, 1. *uzuhhof*] elevavitque, vid. ad 18, 26 et ad Mc. 14, 44. — *ei*] Ulf. c. codd. ° *καί*.

17, 3. *sunja*] vere, iam Z. recte animadvertit, *sunja* esse adverbium, cf. *alja*, sic etiam L. 9, 27 *sunja* secundum gr. (*ἀληθῶς*) pro adverbio haberi potest.

5 þatei atgaft mis du vaurkjan. jah 'nu hauhei mik. þu atta. at þus sil-
6 bin þamma vulþau. þanei habaida at þus. faurþizei sa fairwus vesi. gabairh-
tida þeinata namo mannam. þanzei atgaft mis us þamma fairwau. þeinai ve-
7 sun jah mis atgaft ïns. jah þata vaurd þeinata gafastaidedun. nu ufkunþa ei
8 alla. þoei atgaft mis. at þus sind. unte þo vaurda. þoei atgaft mis. atgaf ïm.
jah eis nemun bi sunjai þatei fram þus urrann jah galaubidedun þatei þu
9 mik ïnsandides. ïk bi ïns bidja. ni bi þo manaseþ bidja ak bi þans þanzei
10 atgaft mis. unte þeinai sind. jah meina alla þeina sind jah þeina meina jah
11 hauhiþs ïm ïn þaim. ni þanaseiþs ïm ïn þamma fairwau. ïþ þai ïn þamma
fairwau sind. jah ïk du þus gagga. atta veiha. fastai ïns ïn namin þeinamma.
12 þanzei atgaft mis ei sijaina ain svasve vit. þan vas miþ ïm ïn þamma fair-
wau. ïk fastaida ïns ïn namin þeinamma. þanzei atgaft mis. gafastaida. jah
ainshun us ïm ni fraqistnoda niba sa sunus fralustais. ei þata gamelido us-
13 fulliþ vaurþi. ïþ nu du þus gagga jah þata rodja ïn manasedai. ei habaina
14 fahed meina usfullida ïn sis. ïk atgaf ïm vaurd þeinata. jah so manaseþs
fijaida ïns. unte ni sind us þamma fairwau. svasve ïk us þamma fairwau ni
15 ïm. ni bidja ei usnimais ïns us þamma fairwau ak ei bairgais ïm faura
16 þamma unseljin. us þamma fairwau ni sind. svasve ïk us þamma fairwau
17. 18 ni ïm. veihai ïns ïn sunjai. vaurd þeinata sunja ïst. svasve mik ïnsandides

quod dedisti mihi ad operandum. 5. Et nunc alta me, tu pater, apud te ipsum hoc splendore, quem habui apud te, antequam hic mundus esset. 6. Manifestavi tuum nomen hominibus, quos dedisti mihi ex hoc mundo; tui fuerunt, et mihi dedisti eos, et hoc verbum tuum servaverunt. 7. Nunc cognovi, quod omnia, quae dedisti mihi, apud te sunt; 8. quod haec verba, quae dedisti mihi, dedi iis et ii acceperunt in veritate, quod a te exii, et crediderunt, quod tu me misisti. 9. Ego pro iis oro, non pro hoc mundo oro, sed pro his, quos dedisti mihi; nam tui sunt. 10. Et mea omnia tua sunt, et tua mea, et altatus sum in his. 11. Non amplius sum in hoc mundo; verum hi in hoc mundo sunt, et ego ad te eo. Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut nos. 12. Quum fui cum iis in hoc mundo, ego servavi eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, conservavi, et ullus ex iis non periit, nisi hic filius perditionis, ut hoc scriptum impletum fieret. 13. Verum nunc ad te eo et hoc loquor in mundo, ut habeant laetitiam meam completam in se. 14. Ego dedi iis verbum tuum, et hic mundus odiohabuit eos; nam non sunt ex hoc mundo, sicut ego ex hoc mundo non sum. 15. Non oro, ut auferas eos ex hoc mundo, sed ut tuearis eos ab hoc malo. 16. Ex hoc mundo non sunt, sicut ego ex hoc mundo non sum. 17. Sanctifica eos in veritate; verbum tuum veritas est. 18. Sicut me misisti

17, 5. *at þus*] gr. omn. post *vesi;* Ulf. c. verss.
17, 6. *atgaft ïns*] ∾ gr. omn.
17, 8. *nemun*] Ulf. c. codd. ° *καὶ ἔγνωσαν.*
17, 11. init. Ulf. ° *καί.* — *þanzei*] quos, gr. ᾧ.
17, 14. *so*] St. ‡ *sa.* — *ni ïm*] gr. ante *us.*
17, 17. *sunjai*] Ulf. c. codd. ° *σοῦ.*

19 ïn manaseþ. svah ïk ïnsandida ïns ïn þo manased. jah fram ïm ïk veiha
20 mik silban. ei sijaina jah eis veihai ïn sunjai. aþþan ni bi þans bidja ainans
21 ak bi þans galaubjandans þairh vaurda ïze du mis. ei allai ain sijaina svasve
þu. atta. ïn mis jah ïk ïn þus. ei jah þai ïn uggkis ain sijaina. ei so mana-
22 seþs galaubjai þatei þu mik ïnsandides. jah ïk vulþu. þanei gaft mis. gaf ïm
23 ei sijaina ain svasve vit ain siju. ïk ïn ïm jah þu ïn mis. ei sijaina ustauha-
nai du ainamma jah kunnei so manaseþs þatei þu mik ïnsandides jah frijo-
24 des ïns svasve mik frijodes. atta. þatei atgaft mis. viljau ei þarei ïm ïk jah
þai sijaina miþ mis. ei saiwaina vulþu meinana. þanei gaft mis. unte frijodes
25 mik faur gaskaft fairwaus. atta garaihta. jah so manaseþs þuk ni ufkunþa.
26 ïþ ïk þuk kunþa jah þai ufkunþedun þatei þu mik ïnsandides. jah gakan-
nida ïm namo þeinata jah kannja ei friaþva. þoei frijodes mik. ïn ïm sijai
18, 1 jah ïk ïn ïm. þata qiþands ïesus usïddja miþ siponjam seinaim ufar rinnon
2 þo kaidron. þarei vas aurtigards. ïn þanei galaiþ ïesus jah siponjos ïs. vissuh
þan jah ïudas sa galevjands ïna þana stad. þatei ufta gaïddja ïesus jainar miþ
3 siponjam seinaim. ïþ ïudas nam hansa jah þize gudjane jah fareisaie and-
4 bahtans ïddjuh jaindvairþs miþ skeimam jah haizam jah vepnam. ïþ ïesus

---

in mundum, sic ego misi eos in hunc mundum, 19. et pro iis ego sanctifico me ipsum, ut sint etiam ii sancti in veritate. 20. At non pro iis oro solis, sed pro his credentibus per verba eorum ad me, 21. ut omnes unum sint, sicut tu, pater, in me et ego in te, ut etiam hi in nobis unum sint; ut hic mundus credat, quod tu me misisti. 22. Et ego splendorem, quem dedisti mihi, dedi iis, ut sint unum, sicut nos unum sumus. 23. Ego in iis et tu in me, ut sint perfecti ad unum et cognoscat hic mundus, quod tu me misisti et amasti eos, sicut me amasti. 24. Pater, quod dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, etiam hi sint cum me, ut videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia amasti me ante creationem mundi. 25. Pater iuste, et hic mundus te non cognovit; verum ego te cognovi et hi cognoverunt, quod tu me misisti. 26. Et notificavi iis nomen tuum et notifico, ut amor, quo amasti me, in iis sit et ego in iis. 18, 1. Hoc dicens Iesus exiit cum discipulis suis trans torrentem, hunc Cedron, ubi fuit hortus, in quem ivit Iesus et discipuli eius. 2. Scivit autem etiam Iudas, hic prodens eum, hunc locum, quod saepe convenit Iesus illic cum discipulis suis. 3. Verum Iudas cepit cohortem et horum sacerdotum et Farisaeorum ministros ivitque illuc cum facibus et taedis et armis. 4. Verum Iesus

---

17, 18. *svah*] vid. ad 15, 9. — *manased*] J. St. + *manaseþ*.

17, 19. *sijaina*] gr. post *eis*.

17, 20. *ak*] Ulf. ° *καί*. — *vaurda*] verba, gr. omn. *λόγου*.

17, 22. *siju*] editt. + *sijum*, vid. ad 10, 30. Mc. 10, 39.

17, 23. *jah*] sec., Ulf. ° *ἵνα*.

17, 24. *þatei*] quod, gr. *οὕς*. — *ïm ïk*] sic cod. Arg.; Z. + *ïk ïm*.

18, 1. *ïesus*] sec., sic cod. Arg., vid. ad Mc. 1, 42.

18, 2. *galevjands*] J. St. B. + *levjands*, in cod. Arg. *ga* supra lineam scriptum est.

18, 3. *miþ*] Z. ‡ *mit*. — *skeimam*] sic cod. Arg. pro qua lectione Zahnii coniectura *skeinam*

vitands alla þoei qemun ana ïna usgaggands ut qaþ ïm. wana sokeiþ.
5 andhafjandans ïmma qeþun. ïesu þana nazoraiu. þaruh qaþ ïm ïesus. ïk ïm.
6 stotuh þan jah ïudas sa levjands ïna miþ ïm. þaruh sve qaþ ïm. þatei ïk
7 ïm. galiþun ïbukai jah gadrusun dalaþ. þaþroh þan ïns aftra frah. wana
8 sokeiþ. ïþ eis qeþun. ïesu þana nazoraiu. andhof ïesus. qaþ ïzvis þatei ïk
9 ïm. jabai nu mik sokeiþ. letiþ þans gaggan. ei usfullnodedi þata vaurd þatei
10 qaþ. ei þanzei atgaf mis. ni fraqistida ïze ainummehun. ïþ seimon paitrus
habands hairu uslauk ïna jah sloh þis auhumistins gudjins skalk jah afmai-
11 mait ïmma auso taihsvo. sah þan haitans vas namin malkus. þaruh qaþ ïesus
du paitrau. lagei þana hairu ïn fodr. stikl þanei gaf mis atta. niu drigkau
12 þana. þaruh hansa jah sa þusundifaþs jah andbahtos ïudaie undgripun ïesu
13 jah gabundun ïna jah gatauhun ïna du annin frumist. sa vas auk svaihra
14 kajafin. saei vas auhumists veiha þis ataþnjis. vasuh þan kajafa. saei gara-
ginoda ïudaium. þatei batizo ïst. ainana mannan fraqistjan faur managein.
15 þaruh laistida ïesu seimon paitrus jah anþar siponeis. sah þan siponeis vas
kunþs þamma gudjin. jah miþïngalaiþ miþ ïesua ïn rohsn þis gudjins.
16 ïþ paitrus stoþ at daurom uta. þaruh usïddja ut sa siponeis anþar. saei vas

sciens omnia, quae venerunt super eum, exiens foras dixit iis: quem quaeritis? 5. Respondentes ei dixerunt: Iesum, hunc Nazoraeum. Tunc dixit iis Iesus: ego sum. Stetit autem etiam Iudas, hic prodens eum, cum iis. 6. Tunc uti dixit iis, quod ego sum, iverunt retro-versi et ceciderunt deorsum. 7. Deinde autem eos iterum interrogavit: quem quaeritis? Verum ii dixerunt: Iesum, hunc Nazoraeum. 8. Respondit Iesus: dixi vobis, quod ego sum; si nunc me quaeritis, sinite hos ire. 9. Ut impleretur hoc verbum, quod dixit, quod quos dedit mihi, non perdidi eorum unum. 10. Verum Simon Petrus, habens gladium, eduxit eum et percussit huius summi sacerdotis servum et abscidit ei aurem dextram; hic autem vocatus fuit nomine Malcus. 11. Tunc dixit Iesus ad Petrum: pone hunc gladium in vaginam; calicem, quem dedit mihi pater, nonne bibam hunc? 12. Tunc cohors et hic centurio et ministri Iudaeorum prehenderunt Iesum et vinxerunt eum 13. et duxerunt eum ad Annam primum; hic fuit enim socer Cajafae, qui fuit summus sacerdos huius anni. 14. Fuit autem Cajafa, qui consuluit Iudaeis, quod melius est, unum hominem perire pro populo. 15. Tunc secutus-est Iesum Simon Petrus et alius discipulus; hic autem discipulus fuit notus huic sacerdoti, et simul-introiit cum Iesu in atrium huius sacerdotis. 16. Verum Petrus stetit ad portas foras. Tunc exiit foras hic discipulus alter, qui fuit

probabilis videtur, ut *skeina* a *skeinan* verbo (L. 9, 29. 17, 24. Cor. 2, 4, 6) formatum sit.

18, 5. *andhafjandans — qeþun*] respondentes — dixerunt, gr. ἀπεκρίθησαν. — *þaruh*] tunc, ° gr. omn.

18, 7. *aftra*] gr. omn. ante *þaþroh.*

18, 8. *gaggan*] St. ‡ *gaggam.*

18, 9. *atgaf*] sic cod. Arg.; Hz. et editt. *atgaft* (dedisti) c. gr. omn. (δέδωκας).

18, 10. *sah — namin*] hic — nomine, gr. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ; ceterum Z. + *sa.*

18, 13. *sa*] hic, ° gr. — *þis ataþnjis*] J. St. ‡ *þisa taþnjis;* veram lectionem iam Maresh. p. 408 commendavit.

18, 15. *paitrus*] cod. Arg. ‡ *prus,* nunquam

17 kunþs þamma gudjin. jah qaþ dauravardai jah attauh ïnn paitru. þaruh qaþ
jaina þivi so dauravardo du paitrau. ïbai jah þu þize siponje ïs þis mans.
18 ïþ ïs qaþ. ni ïm. þaruh stoþun skalkos jah andbahtos haurja vaurkjandans.
unte kald vas. jah varmidedun sik. jah þan vas miþ ïm paitrus standands
19 jah varmjands sik. ïþ sa auhumista gudja frah ïesu bi siponjans ïs jah bi
20 laisein ïs. andhof ïmma ïesus. ïk andaugjo rodida manasedai. ïk sinteino lai-
sida ïn gaqumþai jah ïn gudhusa. þarei sinteino ïudaieis gaqimand. jah þiubjo
21 ni rodida vaiht. wis mik fraihnis. fraihn þans hausjandans. wa rodidedjau
22 du ïm. sai. þai vitun. þatei qaþ ïk. ïþ þata qiþandin ïmma sums andbahte
standands gaf slah lofin ïesua qaþuh. svau andhafjis þamma reikistin gudjin.
23 andhof ïesus. jabai ubilaba rodida. veitvodei bi þata ubil. aiþþau jabai vaila.
24 duwe mik slahis. þanuh ïnsandida ïna annas gabundanana du kajafin þamma
25 maistin gudjin. ïþ seimon paitrus vas standands jah varmjands sik. þaruh
qeþun du ïmma. niu jah þu þize siponje þis ïs. ïþ ïs afaiaik jah qaþ. ne.
26 ni ïm. qaþ sums þize skalke þis maistins gudjins. sah niþjis vas. þammei

---

notus huic sacerdoti, et dixit ianitrici et adduxit intro Petrum. 17. Tunc dixit illa serva haec ianitrix ad Petrum: num etiam tu horum discipulorum es huius hominis? Verum is dixit: non sum. 18. Tunc steterunt servi et ministri prunam facientes, nam frigidum fuit, et calefecerunt se et autem fuit cum iis Petrus, stans et calefaciens se. 19. Verum hic summus sacerdos interrogavit Iesum de discipulis eius et de doctrina eius. 20. Respondit ei Iesus: ego palam locutus-sum mundo; ego semper docui in concilio et in templo, ubi semper Iudaei conveniunt, et occulte non locutus-sum quidquam. 21. Quid me interrogas? Interroga hos audientes, quid locutus-sim ad eos. Ecce, hi sciunt, quod dixi ego. 22. Verum hoc dicente eo, quidam ministrorum stans dedit ictum vola Iesu dixitque: sicne respondes huic summo sacerdoti? 23. Respondit Iesus: si male locutus-sum, testare de hoc malo; aut si bene, cur me percutis? 24. Tunc misit eum Annas vinctum ad Cajafam, hunc summum sacerdotem. 25. Verum Simon Petrus fuit stans et calefaciens se; tunc dixerunt ad eum: nonne etiam tu horum discipulorum huius es? Verum is negavit et dixit: minime, non sum. 26. Dixit quidam horum servorum huius summi sacerdotis, hicque cognatus fuit, cui

---

hoc nomen per compendium scribitur, nec si scriberetur, signum notae deesse deberet; cf. Cor. 2, 11, 5. — *miþïnngalaiþ*] St. ‡ *miþïggalaiþ*.

18, 16. *paitru*] J. St. ‡ *paitrus*.

18, 17. *ïþ*] verum, ° gr. omn. — *ïs qaþ*] ∾ gr. omn.

18, 18. *standands*] St. ‡ *standans*, sic vs. 22. — *jah*] ult., Z. ° ‡.

18, 20. *sinteino*] semper, gr. πάντες.

18, 22. *þata*] J. St. ‡ *þana*. — *qiþandin ïmma*] ∾ gr. — *standands*] vid. ad vs. 18. — *slah lofin*] J. St. ‡ ict. — *svau*] J. St. B. ‡ *svah*.

18, 23. *andhof*] Ulf. ° αὐτῷ.

18, 24. *þanuh*] tunc, ° gr. — *gabundanana*] J. St. ‡ *gabundana*.

18, 25. *paitrus*] J. St. B. ‡ *paitraus*. — *vas*] gr. omn. ante *seimon*. — *ïþ*] sec. verum, ° gr. — *ïs afaiaik*] ∾ gr. — *ne*] minime, ° gr. omn.

18, 26. *sah*] hicque, pro *saei* (qui); a Grim. III. 23 sq. et a nobis (ad Mc. 2, 11 et Cor. 1, 16, 13) observatum est, *uh* encliticam particulam idem quod *jah* significantem notiones singulas et nuntiata copulare; nunc discimus, eam ad pronomen

27 afmaimait paitrus auso. niu þuk saw ïk ïn aurtigarda miþ ïmma. þaruh
28 aftra afaiaik paitrus. jah suns hana hrukida. ïþ eis tauhun ïesu fram kajafin
ïn praitoriaun. þanuh vas maurgins. ïþ eis ni ïddjedun ïn praitoria. ei ni
29 bisaulnodedeina ak matidedeina pasxa. þaruh atïddja ut peilatus du ïm jah
30 qaþ. wo vrohe bairiþ ana þana mannan. andhofun jah qeþun du ïmma. nih
31 vesi sa ubiltojis. ni þau veis atgebeima þus ïna. þaruh qaþ ïm peilatus.
nimiþ ïna jus jah bi vitoda ïzvaramma stojiþ ïna. ïþ eis qeþunuh du ïmma
32 ïudaieis. unsis ni skuld ïst usqiman manne ainummehun. ei vaurd fraujins
usfullnodedi. þatei qaþ bandvjands wileikamma dauþau skulda gasviltan.
33 galaiþ ïn praitauria aftra peilatus jah vopida ïesu qaþuh ïmma. þu ïs þiu-
34 dans ïudaie. andhof ïesus. abu þus silbin þu þata qiþis þau anþarai þus
35 qeþun bi mik. andhof peilatus. vaitei ïk ïudaius ïm. so þiuda þeina jah gud-
36 jans anafulhun þuk mis. wa gatavides. andhof ïesus. þiudangardi meina nist
us þamma fairwau. ïþ us þamma fairwau vesi meina þiudangardi. aiþþau

---

abscidit Petrus aurem: nonne te vidi ego in horto cum eo? 27. Tunc iterum negavit Petrus, et statim gallus cantavit. 28. Verum ii duxerunt Iesum a Cajafa in praetorium. Tunc fuit mane; verum ii non iverunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed ederent pascha. 29. Tunc ivit foras Pilatus ad eos et dixit: quam accusationum fertis contra hunc hominem? 30. Responderunt et dixerunt ad eum: nisi esset hic maleficus, non utique nos traderemus tibi eum. 31. Tunc dixit iis Pilatus: sumite eum vos et secundum legem vestram iudicate eum! Verum ii dixerunt ad eum Iudaei: nobis non licitum est, occidere hominum unum. 32. Ut verbum domini impleretur, quod dixit significans, quali morte debuit mori. 33. Ivit in praetorium iterum Pilatus et vocavit Iesum dixitque ei: tu es rex Iudaeorum? 34. Respondit Iesus: abne te ipso tu hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? 35. Respondit Pilatus: num ego Iudaeus sum? Haec gens tua et sacerdotes tradiderunt te mihi; quid fecisti? 36. Respondit Iesus: regnum meum non - est ex hoc mundo; si ex hoc mundo esset meum regnum, utique

---

demonstrativum additam relativum efficere, sic L. 2, 37. 16, 20. 17, 12. Cor. 1, 15, 1. Philem. 11. cf. M. 27, 57. Praeterea *sah* etiam pro *καὶ αὐτός* vel *καὶ οὗτος* (L. 2, 37 sq. 8, 41. 17, 16. 19, 2) aliisque particulis copulativis ponitur, cf. M. 27, 44 (*δέ*), J. 10, 20. 16, 18 (*οὖν*). *καί* ubi *etiam* significat, per *uh* reddi natura particulae ipsa vetitum esse videtur, si exceperis *svah* == *οὕτως καί* Cor. 1, 15, 22. 2, 8, 6. Eph. 5, 24 pro quo etiam *sva jah* dicitur Cor. 2, 1, 5. 8, 11. 10, 7. Col. 3, 13. Thess. 1, 4, 14. — *ïk*] gr. omn. ante *þuk;* St. ° ‡.

18, 28. *eis*] pr. ii, ° gr. omn. — *ak*] Ulf. c. codd. ° *ἵνα*.

18, 30. *veis*] nos, ° gr. omn. — *atgebeima þus*] ∾ gr. omn.

18, 31. *jah*] Z. ° ‡. — *eis*] ii, ° gr. omn. postulante sensu, ut videtur; fortasse illatum est e codice, ubi pro *Ἰουδαῖοι* legebatur *ἐκεῖνοι;* alterutrum igitur abundat, cf. ad L. 5, 35. J. 13, 29. 16, 4. Cor. 1, 15, 19; cf. tamen Mc. 1, 16 ubi Ulf. c. codd. *broþar ïs þis seimonis* legit.

18, 32. *fraujins*] domini, gr. *Ἰησοῦ*.

18, 33. *galaiþ*] Ulf. ° *οὖν*.

18, 33. *andhof*] Ulf. c. codd. *αὐτῷ*. — *abu*] i. e. *af-u,* abne.

18, 35. *vaitei*] St. ‡ *vaite.*

18, 36. *meina þiudangardi*] ∾ gr. — *usdaudi-*

andbahtos meinai usdaudidedeina. ei ni galeviþs vesjau ïudaium. ïþ nu
37 þiudangardi meina nist þaþro. þaruh qaþ ïmma peilatus. an nuh þiudans
ïs þu. andhafjands ïesus. þu qiþis ei þiudans ïm ïk. ïk du þamma gabaurans
ïm jah du þamma qam ïn þamma fairwau ei veitvodjau sunjai. wazuh saei
38 ïst sunjos. hauseiþ stibnos meinaizos. þanuh qaþ ïmma peilatus. wa ïst so
sunja. jah þata qiþands galaiþ ut du ïudaium jah qaþ ïm. ïk ainohun fairino
39 ni bigita ïn þamma. ïþ ïst biuhti ïzvis ei ainana ïzvis fraletau ïn pasxa.
40 vileidu nu ei fraletau ïzvis þana þiudan ïudaie. ïþ eis hropidedun aftra allai
19, 1 qiþandans. ne þana ak barabban. sah þan vas sa barabba vaidedja. þanuh
2 þan nam peilatus ïesu jah usblaggv. jah þai gadrauhteis usvundun vippja us
þaurnum jah galagidedun ïmma ana haubid jah vastjai paurpurodai gavasi-
3 dedun ïna jah qeþun. hails þiudans ïudaie. jah gebun ïmma slahins lofin.
4 atïddja aftra ut peilatus jah qaþ ïm. sai. attiuha ïzvis ïna ut ei viteiþ þatei
5 ïn ïmma ni ainohun fairino bigat. þaruh usïddja ut ïesus bairands þana þaur-
6 neinan vaip jah þo paurpurodon vastja jah qaþ ïm. sa ïst sa manna. þaruh
biþe sewun ïna þai maistans gudjans jah andbahtos. hropidedun qiþandans.
ushramei ushramei ïna. qaþ ïm peilatus. nimiþ ïna jus jah hramjiþ. ïþ ïk

---

ministri mei decertarent, ut non traditus essem Iudaeis; verum nunc regnum meum non - est hinc. 37. Tunc dixit ei Pilatus: an igitur rex es tu? Respondens Iesus: tu dicis, quod rex sum ego; ego ad hoc natus sum et ad hoc veni in hunc mundum, ut tester veritati; quisque qui est veritatis, audit vocem meam. 38. Tunc dixit ei Pilatus: quid est haec veritas? Et hoc dicens ivit foras ad Iudaeos et dixit iis: ego ullam culparum non invenio in hoc. 39. Verum est consuetudo vobis, ut unum vobis dimittam in pascha; vultisne igitur, ut dimittam vobis hunc regem Iudaeorum? 40. Verum ii clamaverunt iterum omnes dicentes: minime hunc, sed Barabbam. Hic autem fuit hic Barabbas maleficus. 19, 1. Tunc autem cepit Pilatus Iesum et flagellavit. 2. Et hi milites flexerunt coronam e spinis et posuerunt ei in capite et veste purpurata induerunt eum 3. et dixerunt: salve, rex Iudaeorum! et dederunt ei ictus vola. 4. Ivit iterum foras Pilatus et dixit iis: ecce, adduco vobis eum foras, ut sciatis, quod in eo non ullam culparum inveni. 5. Tunc exiit foras Iesus portans hanc spineam coronam et hanc purpuratam vestem et dixit iis: hic est hic homo. 6. Tunc quum viderunt eum hi summi sacerdotes et ministri, clamaverunt dicentes: crucifige, crucifige eum! Dixit iis Pilatus: accipite eum vos et crucifigite; verum ego

---

dedeina] cod. Arg. editt. ‡ *usdaudedideina*, syllabis *de* et *di* errore librarii transpositis, sic Gal. 4, 11. *arbaidedidjau* pro *arbaididedjau*, cf. L. 14, 29.

18, 37. *an nuh*] J. St. ‡ ict. — *andhafjands*] respondens, gr. omn. ἀπεκρίθη. — *veitvodjau*] Z. ‡ *veidvodjau*. — *stibnos meinaizos*] ∾ gr. omn.

18, 38. *þanuh*] tunc, ⁰ gr. omn. — *so*] haec, ⁰ gr. — *qiþands*] Ulf. ⁰ πάλιν. — *ïm*] J. St. + *du ïm*.

18, 39. *ei*] ut, ⁰ gr. omn. praeter cod. o ap. Mi. — *fraletau ïzvis*] ∾ gr.

18, 40. *eis*] ii, ⁰ gr. omn. — *sah*] hic, ⁰ gr. omn., ceterum J. St. + *sa*.

19, 3. *slahins lofin*] St. ‡ ict.

19, 4. *bigat*] inveni, gr. omn. εὑρίσκω.

19, 5. *ut ïesus*] ∾ gr. — *sa ïst*] hic est, gr. omn. ἴδε.

7 fairina ïn ïmma ni bigita. andhofun ïmma ïudaieis. veis vitoþ aihum. jah bi
þamma vitoda unsaramma skal gasviltan. unte sik silban guþs sunu gatavida.
8. 9 biþe gahausida peilatus þata vaurd. mais ohta sis jah galaiþ ïn praitauria
aftra jah qaþ du ïesua. waþro ïs þu. ïþ ïesus andavaurdi ni gaf ïmma.
10 þaruh qaþ ïmma peilatus. du mis ni rodeis. niu vaist þatei valdufni aih us-
11 hramjan þuk jah valdufni aih fraletan þuk. andhof ïesus. ni aihtedeis val-
dufnje ainhun ana mik. nih vesi þus atgiban ïupaþro. duhþe sa galevjands
12 mik þus maizein fravaurht habaid. framuh þamma sokida peilatus fraletan
ïna. ïþ ïudaieis hropidedun qiþandans. jabai þana fraletis. ni ïs frijonds kai-
13 sara. sawazuh ïzei þiudan sik silban taujiþ. andstandiþ kaisara. þanuh peila-
tus hausjands þize — —

---

culpam in eo non invenio. 7. Responderunt ei Iudaei: nos legem habemus, et secundum hanc legem nostram debet mori, nam se ipsum dei filium fecit. 8. Quum audivit Pilatus hoc verbum, magis timuit sibi 9. et ivit in praetorium iterum et dixit ad Iesum: unde es tu? Verum Iesus responsum non dedit ei. 10. Tunc dixit ei Pilatus: ad me non loqueris? nonne scis, quod potestatem habeo, crucifigere te et potestatem habeo, dimittere te? 11. Respondit Iesus: non haberes potestatum ullam in me, nisi esset tibi tradita desuper; ideo hic prodens me te maius peccatum habet. 12. Ex hoc quaesivit Pilatus, dimittere eum; verum Iudaei clamaverunt dicentes: si hunc dimittis, non es amicus caesari; quisque qui regem se ipsum facit, resistit caesari. 13. Tunc Pilatus audiens haec — —

19, 6. *fairina — bigita*] ∾ gr. omn., ceterum J. St. B. + *fairino.*

19, 7. *vitoþ*] St. ‡ *viþoþ.* — *guþs sunu*] ∾ gr.

19, 8. *biþe*] Ulf. ° οὖν.

19, 9. *andavaurdi*] cur in hac forma F. et Z. offensi sint, nescimus, vid. L. 2, 47 et *gavaurdi* Cor. 1, 15, 33.

19, 10. *þaruh*] tunc, ° gr. — *þuk*] sec., St. ‡ *þu.*

19, 11. *ïupaþro*] Z. ‡ *jupaþro.* — *habaid*] J. St. B. + *habaiþ.*

19, 12. *sawazuh*] sic cod. Arg.; St. Z. ‡ *sahwazuh.*

19, 13. *þize*] haec (verba), gr. τοῦτον (τὸν λόγον).

EPISTOLAE.

D u   R u m o n i m.

6, 23 — þo auk launa fravaurhtais dauþus. ïþ ansts guþs libains aiveino ïn xristau
7, 1 ïesu fraujin unsaramma. þau niu vituþ. broþrjus. kunnandam auk vitoþ rodja.
2 þatei vitoþ fraujinoþ mann sva lagga weila sve libaiþ. jah auk uf vaira qens
at libandin abin gabundana ïst vitoda. aþþan jabai gasviltiþ aba. galausjada
3 af þamma vitoda abins. þannu þan at libandin abin haitada horinondei. jabai
vairþiþ vaira anþaramma. jabai gasviltiþ vair. frija ïst þis vitodis ei ni sijai
4 horinondei vaurþana abin anþaramma. svaei nu jah jus. broþrjus meinai.
afdauþidai vaurþuþ vitoda þairh leik xristaus. ei vairþaiþ anþaramma þamma

---

Ad Romanos.

6, 23. — haec enim stipendia peccati mors, verum gratia dei vita aeterna in Christo Iesu, domino nostro. 7, 1. Aut nonne scitis, fratres, scientibus enim legem loquor, quod lex regit hominem tam longum tempus quam vivit? 2. Et enim sub viro mulier in vivente marito ligata est lege, at si moritur maritus, liberatur ab hac lege mariti. 3. Utique igitur in vivente marito vocatur adultera, si fit viro alii; si moritur vir, libera est hac lege, ut non sit adultera, facta marito alii. 4. Igitur nunc etiam vos, fratres mei, mortificati fuistis legi per corpus Christi, ut fiatis alii, huic

---

Adnotatio.

6, 23—11, 33 leguntur in cod. Ambros. A.

6, 23. *auk launa*] hanc nostram coniecturam Cast., qui ipse *mikiluna* ediderat, auctoritate codicis A denuo inspecti probari confitetur. Articuli autem insolitus usus nunc non offendit, vid. 13, 3 *þai auk reiks.* 10, 1 *sa raihtis vilja.*

7, 1. *mann sva*] cod. A et Cast. ‡ *manns:* primum *mann* dativum constructio *fraujinon* verbi requirit; deinde *sva,* cuius nullum vestigium in cod. A cognosci Cast. dicit, ex parte tantum a librario omissum est, nam *s* legitur, cf. vs. 25, ubi pro *ïk* librarius omisso *k* solummodo *ï* scripsit; aut *va* literae fortasse in margine scriptae litura interierunt.

7, 2. *jah auk*] et enim, gr. omn. γάρ, sic Cor. 1, 15, 16 *jah jabai auk* = εἰ γάρ. — *uf vaira*] aegre desideramus articulum *so,* quem hac verborum structura Gothi addere solent, vid. 10, 6 *so us galaubeinai garaihtei.* 11, 21 *þans us gabaurþai astans;* vide tamen 9, 11, ubi articulo eundem in modum omisso *bi gavaleinai muns* scribitur, cf. ad Cor. 2, 7, 10. — *at libandin abin*] Ulf. ζῶντος τοῦ ἀνδρός legisse videtur, vid. vs. 3.

7, 3. *þannu*] sic cod. A; Cast. ‡ *þanuh;* pro edito *þanuh* etiam Cor. 1, 15, 18 *þannu* legendum esse censemus, nam *þannu* = ἄρα (vid. Rom. 10, 17. 14, 12. 19. Cor. 2, 5, 15. all.), quod gr. omn. ibi habent. — *haitada horinondei*] ∾ gr. omn. — *jabai*] sec. Goth. ° δέ.

7, 4. *nu*] nunc, ° gr. omn. — *jah jus*] gr. post *meinai.*

5 us dauþaim urreisandin. ei akran bairaima guþa. þan auk vesum ïn leika.
vinnons fravaurhti þos þairh vitoþ vaurhtedun ïn liþum unsaraim du akran
6 bairan dauþau. ïþ nu sai andbundanai vaurþum af vitoda gadauþnandans ïn
þammei gahabaidai vesum svaei skalkinoma ïn niujiþai ahmins jah ni fair-
7 niþai bokos. wa nu qiþam. vitoþ fravaurhts ïst. ni sijai. ak fravaurht ni
ufkunþedjau. nih þairh vitoþ. unte lustu nih kunþedjau. nih vitoþ qeþi.
8 ni gairnjais. ïþ lev nimands fravaurhts þairh anabusn gavaurhta ïn mis allana
9 lustu. unte ïnu vitoþ fravaurhts vas navis. ïþ ïk simle ïnu vitoþ libaida. at
10 qimandein anabusnai fravaurhts gaqiunoda. ïþ ïk gadauþnoda jah bigitana
11 varþ mis anabusns. sei vas du libainai. visan du dauþau. unte fravaurhts lev
12 nimands þairh anabusn uslutoda mik jah þairh þo usqam. aþþan nu sveþauh
13 vitoþ veihata jah anabusns veiha jah garaihta jah þiuþeiga. þata nu þiuþeigo
varþ mis dauþus. ni sijai. ak fravaurhts. ei uskunþa vaurþi fravaurhts þairh
þata þiuþeigo mis gavaurkjandei dauþu. ei vaurþi ufarassau fravaurhta fra-

---

e mortuis resurgenti, ut fructum feramus deo. 5. Quum enim essemus in carne, passiones peccatorum hae per legem operatae - sunt in membris nostris ad fructum ferendum morti; 6. verum nunc ecce soluti fuimus a lege, morientes in qua detenti fuimus, ita - ut serviamus in novitate spiritus et non vetustate literae. 7. Quid nunc dicimus, lex peccatum est? Ne sit; sed peccatum non novissem, nisi per legem, nam cupiditatem non novissem, nisi lex diceret: ne concupiscas. 8. Verum occasionem sumens peccatum per praeceptum operatum - est in mihi omnem cupiditatem, nam sine lege peccatum fuit mortuum; 9. Verum ego aliquando sine peccato vixi; in veniente praecepto peccatum revixit. 10. Verum ego mortuus - sum et inventum fuit mihi praeceptum, quod fuit ad vitam, esse ad mortem; 11. nam peccatum occasionem sumens per praeceptum decepit me et per hoc perdidit. 12. At igitur quidem lex sancta et praeceptum sanctum et iustum et bonum. 13. Hoc igitur bonum factum - est mihi mors? Ne sit, sed peccatum; ut cognitum fieret peccatum per hoc bonum mihi operans mortem, ut fieret supra - modum peccaminosum pec-

---

7, 5. *fravaurhti*] sic cod. A pro *fravaurhte*, uti Tit. 1, 14 *spilli* pro *spille*.

7, 6. *sai*] ecce, hac vocula coniuncta cum *nu* adverbio, Goth. semper fere graecum νυνί reddit, vid. Cor. 1, 5, 11. 2, 8, 11. 22. Eph. 2, 13; utitur etiam pro simplici νῦν Gal. 4, 9; et simplici *nu* pro νυνί Rom. 7, 17. Cor. 1, 12, 18. 20. 15, 20. Col. 1, 21. 3, 8; denique *sai* pro νῦν Thess. 1, 3, 8.

7, 7. *ïst*] est, ° gr. — *ni sijai*] notanda est haec huius formulae scriptio h. l. et vs. 13, quae aliis locis *nis - sijai* esse solet, vid. L. 20, 16. Rom. 9, 14. 11, 1. 11. Gal. 2, 17. — *unte*] Goth. ° τε, vid. ad L. 2, 16. — *qeþi*] sic cod. A; Cast. ‡ *qeþ*.

7, 8. *nimands*] pro *nimandei*, vid. ad Neh. 6, 16. — *vas*] fuit, ° gr.

8, 9. *simle — libaida*] in gr. omn. haec verba sedibus suis mutatis leguntur. — *qimandein*] Goth. ° δέ (*þan*), vel Cast. fortasse legere non potuit, nam propter deletitiam membranam etiam *qimandein anabusnai* coniecisse se potius, quam legisse confitetur.

7, 10. *gadauþnoda*] in cod. A nihil nisi *gadauþ..* legi potuit, recte tamen Cast. complevit. — *visan*] esse, ° gr. omn., cuius loco αὕτη aut αὐτή habent; pendet autem ille infinitivus a *bigitana varþ*.

7, 12. *aþþan nu*] at nunc, gr. omn. ὥστε.

7, 13. *varþ mis*] ∾ gr. omn. — *ni sijai*] vid. ad vs. 7.

14 vaurhts þairh anabusn. vitum auk þatei vitoþ ahmein ïst. ïþ ïk leikeins ïm
15 frabauhts uf fravaurht. þatei vaurkja. ni fraþja. unte ni þatei viljau tauja. ak
16 þatei hatja þata tauja. ïþ jabai þatei ni viljau þata tauja. gaqiss ïm vitoda.
17 þatei goþ. ïþ nu ju ni ïk vaurkja þata ak so bauandei ïn mis fravaurhts.
18 vait auk þatei ni bauïþ ïn mis. þat-ïst ïn leika meinamma. þiuþ. unte viljan
19 atligiþ mis. ïþ gavaurkjan goþ ni bigita. unte ni þatei viljau vaurkja goþ ak
20 þatei ni viljau ubil tauja. jabai nu þatei ni viljau ïk. þata tauja. ju ni ïk
21 vaurkja ïta ak sei bauïþ ïn mis fravaurhts. bigita nu vitoþ viljandin mis goþ
22 taujan. unte mis atïst ubil. gavizneigs ïm auk vitoda guþs bi þamma ïnnumin
23 mann. aþþan gasaiwa anþar vitoþ ïn liþum meinaim andvaihando vitoda
ahmins meinis jah frahinþando mik ïn vitoda fravaurhtais þamma visandin
24 ïn liþum meinaim. vainans ïk manna. was mik lauseiþ us þamma leika dau-
25 þaus þis. aviliudo guþa þairh ïesu xristu fraujan unsarana. jau nu silba ïk
8, 1 skalkino gahugdai vitoda guþs ïþ leika vitoda fravaurhtais. ni vaiht þannu

---

catum per praeceptum. 14. Scimus enim, quod lex spiritualis est, verum ego carnalis sum, venditus sub peccatum. 15. Quod operor, non intelligo; nam non quod volo, facio, sed quod odi, hoc facio. 16. Verum si quod non volo, hoc facio, consentiens sum legi, quod bona; 17. verum nunc amplius non ego operor hoc, sed hoc habitans in me peccatum. 18. Scio enim, quod non habitat in me, hoc-est in carne mea, bonum; nam velle adiacet mihi, verum operari bonum non invenio; 19. nam non quod volo, operor bonum, sed quod non volo, malum facio. 20. Si igitur quod non volo ego, hoc facio, amplius non ego operor id, sed quod habitat in me peccatum. 21. Invenio nunc legem volenti mihi bonum facere; nam mihi adest malum. 22. Laetus sum enim lege dei secundum hunc internum hominem; 23. at video alteram legem in membris meis adversantem legi spiritus mei et capientem me in lege peccati hac exsistente in membris meis. 24. Infelix ego homo! Quis me liberat ex hoc corpore mortis huius? 25. Gratias-ago deo per Iesum Christum dominum nostrum; sane nunc ipse ego servio mente legi dei, verum carne legi peccati. 8, 1. Non quidquam utique

---

7, 15. *þatei*] Goth. ° γάρ. — *viljau*] Goth. c. codd. ° τοῦτο.

7, 18. *bauïþ*] sic cod. A pro *bauaiþ*, quasi proficiscatur ab forma prioris coniugationis; mutare ipsi noluimus, quia eadem forma vs. 20 et 8, 9 repetitur. — *atligiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *ataigiþ*.

7, 19. *ubil*] Goth. ° τοῦτο.

7, 20. *bauïþ*] vid. ad vs. 18.

7, 21. *goþ taujan*] ∾ gr. omn. — *atïst ubil*] ∾ gr. omn.

7, 23. *andvaihando*] sic cod. A et Cast.; lectio sine dubio falsa est, pro qua aut *andveihando* (cf. Cor. 1, 15, 32) aut fortasse *andvaihjando* scribendum est.

7, 24. *vainans*] Cast. errat, qui pro participio passivi ad verbum *vainan* pertinens habet; fortasse *vainahs* legendum est.

7, 25. *jau*] sic cod. A, quod nobis falsum esse videtur, quia *jau* particulam interrogationi inservientem (vid. L. 6, 7. J. 7, 48) h. l. sensus non admittit; Cast. coniecit *jai*, non male, cf. infra 9, 18 et 20; nisi audaciores fuisse videbimur, proponimus *sai*, sic *sai nu* pro graeco ἄρα οὖν Eph. 2, 19. — *ïk*] Cast. ° ‡, cod. A ï; vid. ad vs. 1. — *skalkino gahugdai*] ∾ gr. omn., ceterum Goth. c. codd. ° μέν.

8, 1. *þannu nu*] Cast. ‡ ict., uti hic vir doctus semper scribit. — *ni — leika*] non — corpus, ° gr., qui habent, apud eos *gaggandam* post *leika* ponitur.

2 nu vargiþos þaim ïn xristau ïesu ni gaggandam bi leika. unte vitoþ ahmins
libainais ïn xristau ïesu frijana brahta mik vitodis fravaurhtais jah dauþaus.
3 unte þata unmahteigo vitodis. ïn þammei siuks vas þairh leik. guþ seinana
sunu ïnsandjands ïn galeikja leikis fravaurhtais jah bi fravaurht gavargida
4 fravaurht ïn leika. ei garaihtei vitodis usfulljaidau ïn uns þaim ni bi leika
5 gaggandam. unte þai bi leika visandans þo þoei leikis sind mitond. ïþ þai bi
6 ahmin þo þoei ahmins. aþþan fraþi leikis dauþus. ïþ fraþi ahmins libains
7 jah gavairþi. unte fraþi leikis fijands du guþa vitoda guþs ni ufhauseiþ. ïþ
8. 9 nih mag. aþþan ïn leika visandans guþa galeikan ni magun. ïþ jus ni sijuþ
ïn leika ak ïn ahmin. sveþauh jabái ahma guþs bauïþ ïn ïzvis. ïþ jabai was
10 ahman xristaus ni habai. þis ni ïst ïs. jabai auk xristus ïn ïzvis. leik raihtis
34. 35 — — saei ïst ïn taihsvon guþs. saei jah bidjiþ faur uns. was uns afskaidai
af friaþvai xristaus. aglo þau aggviþa þau vrakja þau huhrus þau naqadei
36 þau sleiþei þau hairus. svasve gameliþ ïst þatei ïn þuk gadauþjanda all dagis.
37 rahnidai vesum svc lamba slauhtais. akei ïn þaim allaim jiukam þairh þana
38 frijondan uns. gatraua auk þatei ni dauþus nih aggeljus ni reikja ni mahteis
39 nih andvairþo nih anavairþo nih hauhiþa nih diupiþa nih gaskafts anþara

---

nunc damnationis his in Christo Iesu, non ambulantibus secundum carnem; 2. nam lex spiritus vitae in Christo Iesu liberum reddidit me lege peccati et mortis; 3. nam hoc impossibile legis, in quo infirma fuit per carnem, deus suum filium mittens in similitudine carnis peccati et secundum peccatum damnavit peccatum in carne, 4. ut iustificatio legis impleretur in nobis his non secundum carnem ambulantibus. 5. Nam hi secundum carnem exsistentes haec, quae carnis sunt, sentiunt; verum hi secundum spiritum haec, quae spiritus. 6. At prudentia carnis mors, verum prudentia spiritus vita et pax; 7. nam prudentia carnis inimica adversus deum legi dei non paret, verum ne-quidem potest; 8. at in carne exsistentes deo placere non possunt. 9. Verum vos non estis in carne, sed in spiritu; tamen si spiritus dei habitat in vobis; verum si quis spiritum Christi non habeat, huius non est is; 10. si enim Christus in vobis, caro quidem — 34. — qui est in dextra dei, qui etiam orat pro nobis. 35. Quis nos dirimat a caritate Christi? dolor, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? 36. Sicut scriptum est, quod propter te mortificamur omni die; aestimati fuimus ut oves occisionis. 37. Sed in his omnibus vincimus per hunc amantem nos. 38. Confiteor enim, quod non mors, neque angeli, non principatus, non virtutes, neque praesentia, neque futura, 39. neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia

---

8, 4. *gaggandam*] Goth. ° *ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα*.
8, 7. *vitoda*] Goth. ° *γάρ*, salvo tamen sensu.
8, 9. *þis — ïs*] haec verba in gr. omn. sedes suas mutarunt; ceterum notandum est *ni ïst*, quod aliis locis per synaloephen *nist* scribitur, cf. ad 7, 7.
8, 34. *saei*] Goth. c. codd. ° *καί*. — *bidjiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *bideiþ*.
8, 38. *dauþus*] Goth. ° *οὔτε ζωή*. — *reikja*] Cast. hanc vocem, quam in cod. legere non poterat, ex proba coniectura dedit. — *ni mahteis*] gr. post *anavairþo*.
8, 39. *nih*] tert., Goth. c. codd. ° *τίς*.

mahteiga ïst uns afskaidan af friaþvai guþs þizai ïn xristau ïesu fraujin
9, 1 unsaramma. sunja qiþa. ni vaiht liuga miþveitvodjandein mis miþvissein
2 meinai ïn ahmin veihamma. þatei saurga mis ïst mikila jah unweilo aglo
3 hairtin meinamma. usbida auk anaþaima visan silba ïk af xristau faur bro-
4 þruns meinans þans samakunjans bi leika. þaiei sind ïsraelitai. þizeei ïst fra-
stisibja jah vulþus jah vitodis garaideins jah triggvos jah skalkinassus jah
5 gahaita. þizeei attans jah us þaimei xristus bi leika. saei ïst ufar allaim guþ
6 þiuþiþs ïn aivam amen. aþþan sveþauh ni usdraus vaurd guþs. ni auk allai
7 þai us ïsrael þai sind ïsrael. niþ-þaiei sijaina fraiv abrahamis allai barna.
8 ak ïn ïsaka haitada þus fraiv. þat-ïst ni þo barna leikis barna guþs. ak
9 barna gahaitis rahnjanda du fraiva. gahaitis auk vaurd þat-ïst. bi þamma
10 mela qima jah vairþiþ sarrin sunus. aþþan ni þat-ain ak jah raibaikka us
11 ainamma galigrja habandei ïsakis attins unsaris. aþþan nauhþanuh ni gabau-
ranai vesun. aiþþau tavidedeina wa þiuþis aiþþau unþiuþis ei bi gavaleinai
12 muns guþs visai ni us vaurstvam ak us þamma laþondin. qiþan ïst ïzai þatei

---

potens est nos dirimere a caritate dei hac in Christo Iesu, domino nostro. 9, 1. Veritatem dico, non quidquam mentior, testante-cum me conscientia mea, in spiritu sancto, 2. quod moeror mihi est magnus et continuus dolor cordi meo. 3. Exopto enim anathema esse ipse ego a Christo pro fratribus meis, his cognatis secundum carnem, 4. qui sunt Israelitae, quorum est adoptatio et gloria et legis latio et testamenta et obsequium et promissiones; 5. quorum patres et e quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula, amen. 6. At tamen non excidit verbum dei, non enim omnes hi ex Israel hi sunt Israel, 7. neque qui sint semen Abrahami omnes, filii, sed in Isaco vocatur tibi semen, 8. hoc-est: non hi filii carnis filii dei, sed filii promissionis aestimantur in semine; 9. promissionis enim verbum hoc-est: secundum hoc tempus venio et fit Sarae filius; 10. at non hoc-unum, sed etiam Rebecca ex uno concubitu habens Isacis, patris nostri. 11. At adhuc non nati fuerunt, alioquin facerent aliquid boni aut mali, ut secundum electionem propositum dei maneret, non ex operibus, sed ex hoc vocante. 12. Dictum est ei, quod

---

9, 1. *qiþa*] Goth. ° *ἐν Χριστῷ*. — *vaiht*] quidquam, ° gr. omn.

9, 2. *unweilo*] notanda est forma concreta, quam vocant, praecedente abstracta (*mikila*); sic Skeir. 37, 6 *ni ïbna nih galeiks*. 46, 17 *ni ïbnon ak galeika*.

9, 3. *usbida*] precor, gr. *ηὐχόμην*; ceterum *usbida* ponitur h. l. pro *usbidja* uti Cor. 1, 7, 5 *bidan* pro *bidjan*. — *silba ïk*] sic cod. A; Cast. ‡ *silban;* ceterum gr. post *auk*. — *samakunjans*] Goth. c. codd. ° *μοῦ*.

9, 4. *ïst*] est, ° gr. omn. — *jah triggvos*] gr. omn. ante *jah vitodis*.

9, 6. *sind*] sunt, ° gr. omn.

9, 7. *þaiei*] qui, gr. omn. *ὅτι*, quam ob causam suspicari aliquis potest, *þatei* legendum esse (cf. ad L. 8, 14); sunt tamen versiones et patres, qui *ὅσοι* et *qui* legunt.

9, 8. *þo*] hi, Goth. *ταῦτα* cum praecedentibus *τὰ τέκνα τῆς σαρκός* coniungit.

9, 9. *ïst*] est, ° gr. omn.

9, 11. *ni*] pr., Cast. ° ‡, in cod. quidem obliteratum est, sed spatium ad illam vocem capiendam sufficit. — *aiþþau*] pr. alioquin, gr. *μηδέ*, salvo tamen sensu, quod interpres sensum, non verba reddit.

13 sa maiza skalkinoþ þamma minnizin. svasve gameliþ ïst. ïakob frijoda ïþ
14. 15 esav fijaida. wa nu qiþam. ïbai ïnvindiþa fram guþa. nis-sijai. du mose auk
16 qiþiþ. gaarma þanei arma jah gableiþja. þannu nu ni viljandins ni rinnandins
17 ak armandins guþs. qiþiþ auk þata gamelido du faraoni. unte ïn þize jah
raisida þuk ei gabairhtjau bi þus maht meina jah gateihaidau namo mein
18. 19 and alla airþa. þannu nu jai þanei vili armaiþ ïþ þanei vili gahardeiþ. qiþis
20 mis nu. aþþan wa nauh faianda. unte viljin ïs was andstandi. þannu nu jai
manna. þu was ïs ei andvaurdjais guþa. ïbai qiþiþ gadikis du þamma digan-
21 din. wa mik gatavides sva. þau niu habaiþ kasja valdufni þahons us þamma
· samin daiga taujan sum du galaubamma kasa. sumuþ-þan du ungalau-
22 bamma. ïþ jabai viljands guþ ustaiknjan þvairhein jah uskannjan þata mah-
teigo usbeidands ïn managai laggamodein bi kasam þvairheins gamanvidaim
23 du fralustai. ei gakannidedi gabein vulþus seinis bi kasam armaions. þoei
24 fauragamanvida du vulþau. þanzei jah laþoda uns ni þatainei us ïudaium ak
25 jah us þiudom. svasve jah ïn oseïn qiþiþ. haita þo ni managein meina ma-

hic maior servit huic minori, sicut scriptum est: 13. Iacob amavi, verum Esav odio-habui. 14. Quid nunc dicimus? num iniquitas a deo? 15. Ne-sit; ad Mosem enim dicit: misereor, cuius misereor et misericordia-moveor. 16. Utique igitur non volentis, non currentis, sed miserentis dei. 17. Dicit enim hoc scriptum ad Faraonem: quia propter haec etiam excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam et nuntietur nomen meum per totam terram. 18. Utique igitur profecto, cuius vult miseretur, verum quem vult, indurat. 19. Dicis mihi igitur: at quid adhuc vituperant, nam voluntati eius quis resistat? 20. Utique igitur profecto homo, tu quis es, ut respondeas deo? Num dicit figmentum ad hunc fingentem: quid me fecisti sic? 21. Aut nonne habet figulus potestatem luti ex hac eadem massa facere unum ad pretiosum vas, alterum autem ad non-pretiosum? 22. Verum si volens deus ostendere iram et notificare hoc possibile, sustinens in multa patientia in vasibus irae paratis ad interitum, 23. ut monstraret ubertatem gloriae suae in vasibus misericordiae, quae praeparavit ad gloriam; 24. quos etiam vocavit nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex paganis, 25. sicut etiam in Osea dicit: voco hunc non populum meum po-

9, 13. *fijaida*] in margine codicis varia lectio penitus abrasa, quam *andvaih* (oppugnavi) legendam suspicor. CAST.

9, 15. *gableiþja*] Goth. ° ὃν ἂν οἰκτείρω (*þanei gableiþja*), quae omissio sine dubio culpa librarii facta est, nam quae omittuntur, propter sensum abesse non possunt. Sic isti homines, si in eodem versu quaedam verba bis legebantur, oculis ab altero ad alterum labentibus, saepius singula verba aut commata omiserunt, vid. Mc. 10, 39. J. 10, 18. Cor. 2, 3, 5. 4, 10. 13, 11 (cod. B). Eph. 5, 4. cf. Mc. 11, 7. Cor. 2, 5, 18. Gal. 4, 7 et ad L. 10, 5.

9, 17. *jah*] pr. etiam, ° gr. omn. — *jah*] sec., Goth. ° ὅπως.

9, 18. *jai*] profecto, ° gr. omn.

9, 19. *mis nu*] ∾ gr. — *aþþan*] at, ° gr. omn.

9, 21. *kasja valdufni*] ∾ gr. omn. — *kasa*] Cast., nescimus qua causa in eum errorem ductus, pro plurali habet, quum sit dativus singularis a *du* pendens.

9, 22. *mahteigo*] Goth. ° αὐτοῦ. — *usbeidands*] ferens, gr. omn. ἤνεγκεν.

9, 23. init. Goth. c. codd. ° καί. — *vulþus*] pro *vulþaus*, vid. ad L. 1, 54.

26 nagein meina jah þo unliubona liubona. jah vairþiþ. ïn þamma stada þarei
27 qiþada ïm. ni managei meina jus þai haitanda sunjus guþs libandins. ïþ
esaïas greteiþ bi ïsrael. jabai vesi raþjo sunive ïsraelis svasve malma ma-
28 reins. laibos ganisand. vaurd auk ustiuhands jah gamaurgjands ïn garaihtein.
29 unte vaurd gamaurgiþ taujiþ frauja ana airþai. jah svasve fauraqaþ esaïas.
nih frauja sabaoþ biliþi unsis fraiva. sve saudauma þau vaurþeima jah sve
30 gaumaurra þau galeikai vaurþeima. wa nu qiþam. þatei þiudos þos ni laist-
jandeins garaihtein gafaifahun garaihtein aþþan garaihtein þo us galaubeinai.
31. 32 ïþ ïsrael laistjands vitoþ garaihteins bi vitoþ garaihteins ni gasnau. duwe.
unte ni us galaubeinai ak us vaurstvam vitodis. bistuggqun du staina bistugg-
33 qis. svasve gameliþ ïst. sai. galagja ïn sion stain bistuggqis jah hallu gamar-
10, 1 zeinais jah sa laubjands du ïmma ni gaaiviskoda. broþrjus. sa raihtis vilja

---

pulum meum et hunc non-dilectum dilectum; 26. et fit: in hoc loco, ubi dictum-est iis, non populus meus vos, hi vocantur filii dei viventis. 27. Verum Esaias clamat de Israel: si esset numerus filiorum Israelis, sicut arena maris, reliquiae servantur. 28. Verbum enim perficiens et abbrevians in aequitate, nam verbum abbreviatum facit dominus in terra; 29. et sicut praedixit Esaias: nisi dominus Sabaoth relinqueret nobis semen, ut Sodoma fortasse fieremus et ut Gomorra fortasse similes fieremus. 30. Quid igitur dicimus? quod pagani hi non sequentes iustitiam apprehenderunt iustitiam, at iustitiam hanc ex fide; 31. verum Israel sequens legem iustitiae ad legem iustitiae non pervenit. 32. Cur? quia non ex fide, sed ex operibus legis; offenderunt ad lapidem offensionis, 33. sicut scriptum est: ecce, pono in Sion lapidem offensionis et saxum sollicitationis, et hic credens ad eum non confunditur. 10, 1. Fratres, haec quidem voluntas

---

9, 26. *þai*] bi (sic cod. A), gr. ἐκεῖ, quod etiam ii habent, qui αὐτοί legunt.

9, 29. *nih*] cod. A et Cast. ‡ *niu;* graeco εἰ μή respondet *nih*, quod edidimus, ad quod probandum exempla proferre nos taedet; *niu* autem interrogationi inservire item constat, quam h. l. sensus non admittit. — *fraiva*] Cast. pro *fraiv* scriptum esse opinatur, sed recte habet codicis A lectio, nam *bileiþan* etiam casum tertium regit, vid. Mc. 12, 19. J. 8, 29.

9, 30. *wa*] cod. A et Cast. ‡ *wo,* quod quum femininum sit, locum non habet, et si formam solam spectantes *wo* neutrum pluralis numeri esse concedere vellemus, h. l. nec per sensum liceret, nec per graecum textum. — *galaubeinai*] Cast. ‡ *galaubein,* in cod. A solummodo *galaubei* legitur; quod nos edidimus, id ratio *us* praepositionis postulat. Idem error insidet Col. 2, 23 codici B, ubi *unfreidei* pro *unfreideinai* (sic recte cod. A) scribitur; cf. ad L. 18, 11.

9, 32. *ak*] Goth. c. cod. k ap. Mi ° ὡς. — *bistuggqun*] Goth. c. codd. ° γάρ.

9, 33. *galagja*] sic cod. A; Cast. ‡ *galatja.* — *jah*] sec., Goth. c. codd. ° πᾶς. — *laubjands*] sic cod. A et Cast.; Mssm., quem et verbum simplex *laubjan* (quod *galaubjan* semper esse solet) et infra mirabilis compositio *garaihtis* (quod Cast. antea pro *sa raihtis* ediderat) offendit, illo falso *ga* a *raihtis* demto et ante *laubjands* posito, lectionem effecit hanc: *galaubjands du ïmma — broþrjus raihtis.* Etiamsi negari non potest, illam coniecturam permultam mereri laudem, nam *raihtis* interdum primo enuntiati loco ponitur (vid. infra ad 10, 18), tamen, quum *sa raihtis* in cod. A diserte legatur, (de articulo autem vid. ad 6, 23) nec desint loci, ubi simplicia pro verbis vulgo cum *ga* compositis inveniantur (sic *sviltan, bindan, dauþjan, dauþnan, filhan, hrainjan, bairhtjan,* cf. *bairan, levjan* all.), lectionem codicis A intactam reliquimus.

10, 1. *sa raihtis*] sic cod. A; Cast. ‡ *garaihtis,* vid. ad 9, 33.

2 meinis hairtins jah bida du guþa bi ïns du naseinai. veitvodja auk ïm þatei
3 aljan guþs haband akei ni bi kunþja. unkunnandans auk guþs garaihtein jah
4 seina garaihtein sokjandans stiurjan garaihtein guþs ni ufhausidedun. ustauhts
5 auk vitodis xristus du garaihtein allaim þaim galaubjandam. moses auk me-
6 leiþ þo garaihtein us vitoda þatei sa taujands þo manna libaiþ ïn ïzai. ïþ so
us galaubeinai garaihtei sva qiþiþ. ni qiþais ïn hairtin þeinamma. was usstei-
7 giþ ïn himin. þat-ïst xristu dalaþ attiuhan. aiþþau was gasteigiþ ïn afgrun-
8 diþa. þat-ïst xristu us dauþaim ïup ustiuhan. akei wa qiþiþ. newa þus þata
vaurd ïst ïn munþa þeinamma jah ïn hairtin þeinamma. þat-ïst vaurd galau-
9 beinais. þatei merjam. þei jabai andhaitis ïn munþa þeinamma fraujan ïesu
jah galaubeis ïn hairtin þeinamma þatei guþ ïna urraisida us dauþaim. gani-
10 sis. hairto auk galaubeiþ du garaihtiþai. ïþ munþa andhaitada du ganistai.
11. 12 qiþiþ auk þata gameliþ. wazuh sa galaubjands du ïmma ni gaaiviskoda. ni
auk ïst gaskaideins ïudaiaus jah krekis. sama auk frauja allaize gabigs ïn
13 allans þans bidjandans sik. wazuh auk saei anahaitiþ bidai namo fraujins
14 ganisiþ. waiva nu bidjand þammei ni galaubidedun. aiþþau waiva galaubjand

mei cordis et precatio ad deum de iis ad salutem. 2. Testor enim iis, quod aemulationem dei habent, sed non secundum scientiam; 3. ignorantes enim dei iustitiam et suam iustitiam quaerentes statuere iustitiae dei non paruerunt. 4. Perfectio enim legis, Christus, ad iustitiam omnibus his credentibus. 5. Moses enim scribit hanc iustitiam ex lege, quod hic faciens hanc homo vivit in ea, 6. verum haec ex fide iustitia sic dicit: ne dicas in corde tuo: quis escendit in coelum, hoc-est Christum deorsum adducere; 7. aut quis descendit in abyssum, hoc-est Christum e mortuis sursum educere. 8. Sed quid dicit? prope te hoc verbum est in ore tuo et in corde tuo, hoc-est, verbum fidei, quod praedicamus. 9. Quod si confiteris in ore tuo dominum Iesum et credis in corde tuo, quod deus eum suscitavit e mortuis, servaris. 10. Cor enim credit ad iustitiam, verum ore consentitur ad salutem. 11. Dicit enim hoc scriptum: quisque hic credens ad eum non confunditur; 12. non enim est distinctio Iudaei et Graeci, idem enim dominus omnium dives in omnes hos precantes se. 13. Quisque enim qui confitetur precatione nomen domini, servatur. 14. Quomodo igitur precantur, cui non crediderunt? aut quomodo credunt,

10, 5. *ïzai*] ea, gr. *αὐτοῖς*.

10, 7. *ïup*] cod. A in margine ...*rjo*, cuius verbi hae sint reliquiae, nescimus; hoc autem scimus, adverbii *ufarjo*, quod Cast. videtur, esse non posse, quia quod ille vult, *ufaro* scribitur.

10, 8. *galaubeinais*] Cast. ‡ *gllaubeinais*.

10, 9. *ïesu*] cod. A ‡ *ui* pro *ïu*. — *urraisida us*] Cast. c. cod. A ‡ *urraisi*; propter *dau* syllabam sequentem, *da us*, quod deest, librarii incuria facile poterat excidere. — *ganisis*] sic cod. A; Cast. ‡ *ganisi*.

10, 10. *hairto — galaubeiþ*] cor — credit, gr. omn. *καρδίᾳ — πιστεύεται*. — *garaihtiþai*] cod. A et Cast. ‡ *garaihtiþa*.

10, 12. *ïudaiaus*] Goth. ° *τε*, vid. ad L. 2, 16. — *krekis*] sic cod. A; Cast. ‡ *krekos*.

10, 13. *bidai*] precatione, ° gr. omn.

15 þammei ni hausidedun. ïþ waiva hausjand ïnu merjandan. ïþ waiva merjand niba
ïnsandjanda. svasve gameliþ ïst. waiva skaunjai fotjus þize spillondane gavairþi
16 þize spillondane þiuþ. akei ni allai ufhausidedun aivaggeljon. esaïas auk qiþiþ.
17 frauja. was galaubida hauseinai unsarai. þannu galaubeins us gahauseinai. ïþ ga-
18 hauseins þairh vaurd xristaus. akei qiþa. ïbai ni hausidedun. raihtis and alla airþa
19 galaiþ drunjus ïze jah and andjans midjungardis vaurda ïze. akei qiþa. ïbai
ïsrael ni fanþ. frumist moses qiþiþ. ïk ïn aljana ïzvis brigga. ïnuh þiudom ïn
20 þiuda unfraþjandein ïn þvairhein ïzvis brigga. ïþ esaïas anananþeiþ jah qiþiþ.
bigitans varþ miþ þaim mik ni gasokjandam. svikunþs varþ þaim mik ni
21 gafraihnandam. ïþ du ïsraela qiþiþ. allana dag usbraidida handuns meinos du
11, 1 managein ungalaubjandein jah andstandandein. qiþa nu. ïbai afskauf guþ ma-
11 nagein seinamma. nis-sijai. jah auk ïk ïsraeleites ïm — — ei gadruseina.
nis-sijai. ak þizai ïze missadedai varþ ganists þiudom du ïn aljana briggan
12 ïns. aþþan jabai missadeds ïze gabei fairwau jah vanains ïze gabei þiudom.

---

quem non audiverunt; verum quomodo audiunt sine praedicante; 15. verum quomodo praedicant, nisi mittuntur? Sicut scriptum est: quomodo formosi pedes horum nuntiantium pacem, horum nuntiantium bonum? 16. Sed non omnes obediverunt evangelio; Esaias enim dicit: domine, quis credidit auditui nostro? 17. Utique fides ex auditu, verum auditus per verbum Christi. 18. Sed dico: num non audiverunt, quidem per totam terram ivit sonus eorum et per fines orbis-terrarum verba eorum. 19. Sed dico: num Israel non cognovit? Primum Moses dicit: ego in aemulationem vos duco, sine gentibus in gentem insipientem, in iram vos duco; 20. verum Esaias audet et dicit: inventus fui cum his me non quaerentibus, cognitus fui his me non interrogantibus. 21. Verum ad Israelem dicit: omnem diem expandi manus meas ad populum non-credentem et adversantem. 11, 1. Dico nunc: num depulit deus populum suum? Ne-sit! Et enim ego Israelitus sum — 11. — ut caderent? Ne-sit! sed hac eorum improbitate facta-est salus gentibus ad in aemulationem ducendum eos. 12. At si improbitas eorum divitiae mundo et defectus eorum divitiae gentibus:

10, 14. *ïnu*] Cast. c. cod. A ‡ *ïna*.

10, 17. *þannu*] Cast. ‡ *þau nu* (aut nunc), vid. ad 7, 3. — *xristaus*] Christi, gr. *θεοῦ*.

10, 18. *raihtis*] notanda est particula sede insolita posita; de *auk* particula, interdum idem passa, vid. ad J. 9, 30. — *andjans*] Cast. ‡ *andeis*, cod. A denuo inspectus *andisus* (?) praebere Castillionaeo visus est, sed in hac plagulae parte literas ita obliteratas esse dicit, ut quid vere legatur, certo dici non possit; itaque nos dedimus, quod constructio *and* praepositionis et graecus textus (*τὰ πέρατα*) postulat.

10, 19. *ïnuh*] sine, haec codicis A lectio sine dubio falsa est, nam non solum accusativus post *ïnuh* poni debebat, sed etiam ne sic quidem sensus tolerabilis efficitur; igitur graeci textus vestigiis nobis insistentibus *ïn ni* scriptum fuisse et rescribendum esse videtur.

10, 20. *miþ*] cum, ° gr., Goth. concinit cum iis, qui *ἐν* habent, cf. J. 12, 35.

11, 1. *seinamma*] soloece pro *seinai*, vid. ad Neh. 6, 16.

11, 11. *gadruseina*] sic cod. A; Cast. ‡ *gadruseinai*. — *missadedai*] cod. A et Cast. ‡ *missadeda*. — *varþ*] facta est, ° gr. omn. — *du*] cum *briggan* coniungendum est, sic *du* diremtum ab infinitivo suo interpositis aliis verbis, quae ad eius regnum pertinent, Philipp. 4, 10 *du faur mik fraþjan*. Skeir. 40, 14 *du garehsn daupeinais andniman*, cf. ad L. 19, 7.

13 wan mais fullo ïze. ïzvis auk qiþa þaim þiudom. sva lagga sve ïk ïm þiudo
14 apaustaulus. andbahti mein mikilja. ei waiva ïn aljana brigga leik mein jah
15 ganasjau sumans us ïm. jabai auk usvaurpa ïze gabei fairwaus. was anda-
16 numts nibai libains us dauþaim. þandei ufarskafts veiha jah daigs jah jabai
17 vaurts veiha jah astos. jah jabai sumai þize aste usbruknodedun. ïþ þu vil-
þeis alevabagms visands ïntrusgiþs varst ïn ïns jah gamains þizai vaurtsai
18 jah smairþra alevabagmis vast. ni wop ana þans astans. ïþ jabai wopis. ni
19 þu þo vaurts bairis ak so vaurts bairiþ þuk. qiþais nu. usbruknodedun astos
20 ei ïk ïntrusgjaidau. vaila. ungalaubeinai usbruknodedun. ïþ þu galaubeinai
21 gastost. ni hugei hauhaba ak ogs. þandei guþ þans us gabaurþai astans ni
22 freidida. ïbai aufto ni þuk freidjai. sai nu selein jah wassein garaihta guþs.
aþþan ana þaim þaiei gadrusun wassein. ïþ ana þus selein. jabai þairhvisis
23 ïn selein. aþþan jah þu usmaitaza. jah jainai niba gatulgjand sik ïn ungalau-
24 beinai. ïntrusgjanda. mahteigs auk ïst guþ aftra ïntrusgjan ïns. jabai auk þu

---

quanto magis plenitudo eorum? 13. Vobis enim dico, his gentibus: tam diu quam ego sum gentium apostolus, munus meum glorifico, si quomodo in aemulationem duco carnem meam et servem quosdam ex iis. 15. Si enim emissio eorum divitiae mundi, quae assumtio, nisi vita e mortuis? 16. Si delibatio sancta et massa et si radix sancta et rami, 17. et si quidam horum ramorum effracti-sunt; verum tu, agrestis olea exsistens, insertus fuisti in eos et socius huic radici et pinguedini oleae fuisti; 19. ne gloriare de his ramis, verum si gloriaris, non tu hanc radicem portas, sed haec radix portat te. 19. Dicas igitur: effracti-sunt rami, ut ego inserar. 20. Bene; incredulitate effracti-sunt, verum tu fide stetisti. Ne sape alte, sed time! 21. Si deus his ex natu ramis non pepercit, ne fortasse non tibi parcat. 22. Ecce igitur bonitatem et severitatem iustam dei; at in hos, qui ceciderunt, severitatem, verum in te bonitatem, si permanes in bonitate; alioquin etiam tu excideris, 23. et illi, nisi confirmant se in incredulitate, inseruntur, potens enim est deus iterum inserere eos. 24. Si enim tu

---

11, 13. *sve*] Goth. c. codd. ° *μέν*. — *ïk ïm*] ∾ gr.

11, 14. *leik mein*] ∾ gr.

11, 16. *þandei*] vid. ad vs. 21.

11, 17. *vaurtsai*] Cast. ‡ *vaurtsa*, cod. A (uti Cast. eo denuo inspecto dicit) ‡ *vaurhtsa*; ex hac falsa lectione codicis saltem id lucramur, ut *s* nominativi radicalem esse literam, certo sciamus, et Cast. ad vs. 18 adnotantem *vaurts* accusativum pro *vaurt* falso scriptum esse, erravisse nunc apparet. *vaurteis* pluralis (vid. ad Mc. 4, 6) illud *s* emittit.

11, 18. *astans*] cod. A et Cast. ‡ *anstans*. — *bairiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *bairaiþ*; ceterum ° gr. omn.

11, 19. *astos*] hanc vocem, quia in cod. A literae omnes omnino evanuerunt, Cast. de coniectura dedit.

11, 20. *gastost*] sic cod. A; Cast. ‡ *gastos*.

11, 21. *þandei*] = *εἰ γάρ*, sic pro *εἰ δέ* supra vs. 16. Gal. 4, 7 et fortasse J. 8, 46. — *þuk*] sic recte cod. A; Cast. ‡ *þus*.

11, 22. *garaihta*] iustum, ° gr. omn. — *aþþan*] sic cod. A et Cast., quod falsum nobis esse videtur, quia sensum perturbat, nam non ea significatione h. l. ponitur, qua L. 6, 24 cf. 19, 17, ubi = *πλήν*, quo simpliciter transitum ad sequentia paratur; sed nunc requiritur particula, quae graeco *ἐπεί* (alioquin, *sonst, wo nicht*) respondeat; haec autem est *aiþþau*, vid. Cor. 1, 15, 29. cf. 7, 14.

11, 23. *jainai*] Goth. ° *δέ*.

us vistai usmaitans þis vilþeis alevabagmis jah aljakuns visands ïntrusgans
varst ïn godana alevabagm. wan filu mais þai bi vistai ïntrusgjanda ïn sve-
25 sana alevabagm. ni auk viljau ïzvis. broþrjus. þizos runos. ei ni sijaiþ ïn
ïzvis silbam frodai. unte daubei sumata ïsraela varþ. und þatei fullo þiudo
26 ïnngaleiþai. jah sva allai ïsrael ganisand. svasve gameliþ ïst. urrinniþ us sion
27 sa lausjands du afvandjan afgudein af ïakoba. jah so ïm fram mis triggva
28 þan afnima fravaurhtins ïze. aþþan bi aivaggeljon fijandans ïn ïzvara. ïþ bi
29 gavaleinai liubai ana attans. ïnu ïdreiga sind auk gibos jah laþons guþs.
30 svasve raihtis jus suman ni galaubideduþ guþa ïþ nu gaarmaidai vaurþuþ
31 þizai ïze ungalaubeinai. sva jah þai nu ni galaubidedun ïzvarai armaion ei
32 jah eis gaarmaindau. galauk auk guþ allans ïn ungalaubeinai. ei allans ga-
33 armai. diupiþa gabeins handugeins jah vitubnjis guþs. waiva unusspilloda
34 sind stauos ïs jah unbilaistidai vigos ïs. was auk ufkunþa fraþi fraujins

---

a natura excisus huius agrestis oleae et alienus exsistens insertus fuisti in bonam oleam, quam multo magis hi secundum naturam inseruntur in propriam oleam? 25. Non enim volo vos, fratres, (ignaros) huius mysterii, ut non sitis in vobis ipsis sapientes, nam caecitas ex-parte Israeli facta-est, usque quod plenitudo gentium intret, 26. et sic omnes Israel servantur, sicut scriptum est: oritur e Sion hic liberans ad avertendum impietatem ab Iacobo. 27. Et hoc iis a me testamentum: quum aufero peccata eorum. 28. At secundum evangelium inimici propter vos, verum secundum electionem cari in patres. 29. Sine poenitentia sunt enim dona et vocatio dei. 30. Sicut enim vos aliquando non credidistis deo, verum nunc misericordiae-participes facti-estis hac eorum incredulitate; 31. sic etiam hi nunc non crediderunt vestrae misericordiae, ut etiam ii misericordiam-consequantur, 32. conclusit enim deus omnes in incredulitate, ut omnium misereatur. 33. Profunditas divitiarum sapientiae et scientiae dei! quomodo ineffabilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius! 34. Quis enim cognovit sensum domini,

---

11, 24. *us vistai — alevabagmis*] e natura — oleae, gr. omn. ἐκ τῆς κατὰ φύσιν — ἀγριελαίου. Ceterum notanda est *ïntrusgans* insolita forma participii passivi pro *ïntrusgiþs;* sic geminae formae verbi *gaggan* inveniuntur *gaggiþs* M. 3, 11 et *gaggans* Mc. 7, 30. — *godana*] sic cod. A uti speramus, nam Cast. dignoscere non amplius poterat, ipse autem dedit ‡ *gudana*.

11, 25. *ïzvis*] librarii errore verbum omissum est, quo graecum ἀγνοεῖν redditum erat; id *unveisans* esse Cast. e Cor. 2, 1, 8 et Thess. 1, 4, 13 recte vidit. — *sumata*] = ἀπὸ μέρους, id aliis locis *bi sumata* esse solet, vid. Cor. 2, 1, 14. 2, 5.

11, 26. *du afvandjan*] ad avertendum, gr. καὶ ἀποστρέψει. — *afgudein*] impietatem, gr. omn. ἀσεβείας, plurali numero.

11, 29. *sind*] sunt, ° gr. omn.

11, 30. *raihtis*] Goth. c. codd. ° καί.

11, 33. init. Goth. ° ὦ, cf. ad L. 6, 20. — *gabeins*] Goth. c. codd. ° καί. — *handugeins*] post hoc verbum, ubi cod. Ambr. desinit, incipit fragmentum primum codicis Carol., quod usque ad 12, 5 pertinet. — *unusspilloda*] Ih. Ulfil. illust. p. 105 coniecit *unusspillodos*, quae coniectura, quum saepius fiat, ut genus adiectivi substantivo non aptum sit (vid. ad Neh. 6, 16), nobis non necessaria esse videtur. Aliud autem est, quod diligentis lectoris animum advertat: quum enim *usspillon* verbum graeco κηρύσσειν vel διηγεῖσθαι respondeat, eamque ob rem Cor. 2, 9, 15 *unusspilloþs* pro ἀνεκδιήγητος

35 aiþþau was ïmma ragineis vas. aiþþau was ïmma fruma gaf jah fragildaidau
36 ïmma. unte us ïmma jah þairh ïna jah ïn ïmma alla. ïmmuh vulþus du ai-
12, 1 vam amen. bidja nu ïzvis. broþrjus. þairh bleiþein guþs usgiban leika ïzvara
saud qivana veihana vaila galeikaidana guþa andaþahtana blotinassu ïzva-
2 rana. ni galeikoþ ïzvis þamma aiva *ak ïnmaidjaiþ* ananiujiþai fraþjis ïzva-
ris du gakiusan. wa sijai vilja guþs. þatei goþ jah galeikaiþ jah ustauhan.
3 qiþa auk þairh anst guþs. sei gibana ïst mis. allaim visandam ïn ïzvis ni
mais fraþjan þau skuli fraþjan ak fraþjan du vaila fraþjan. warjammeh sva-
4 sve guþ gadailida mitaþ galaubeinais. svasve raihtis ïn ainamma leika liþuns
5 managans habam. þaiþ-þan liþjus allai ni þata samo tauï haband. sva managai

---

aut quis ei consiliarius fuit, 35. aut quis ei primus dedit et retribuatur ei? 36. Nam ex eo et per eum et in eo omnia; ei gloria in saecula, amen. 12, 1. Rogo nunc vos, fratres, per misericordiam dei, exhibere corpora vestra hostiam viventem, sanctam, bene placentem deo, rationabilem cultum vestrum. 2. Ne conformate vos huic seculo, sed reformamini novitate sensus vestri ad probandum, quid sit voluntas dei, quod bonum et placens et perfectum. 3. Dico enim per gratiam dei, quae data est mihi, omnibus exsistentibus in vobis, non magis sapere, quam oporteret sapere, sed sapere ad bene sapiendum; cuique sicut deus impertivit mensuram fidei. 4. Sicut enim in uno corpore membra multa habemus, haec autem membra omnia non hoc idem opus habent; 5. sic multi

---

recte dictum sit, nostro loco, ubi gr. omn. *ἀνεξερεύνητος* habent, Goth. graecum verbum non probe intellexisse et cum quodam ab *εἴρειν* radice ducto confudisse videtur: Griesb. igitur adnotat, Goth. *ἄῤῥητα* legisse. — *sind*] sunt, ° gr. omn.

11, 34. *ïmma*] ei, gr. *αὐτοῦ,* omnes autem post *ragineis*.

11, 35. *ïmma*] gr. omn. post *gaf*. — *fruma gaf*] sic cod. Carol.; editt. ‡ *frumozo fragaf;* perspicue *fruma..f* leguntur, et intenta oculorum acie etiam literae *ga* cognoscuntur.

11, 36. *unte*] sic cod. Carol.; Kn. Ih. ‡ *uste*.

12, 1. *blotinassu*] Ih. p. 102 ‡ *bloti. nassu*.

12, 2. init. Goth. c. codd. ° *καί*. — *ak ïnmaidjaiþ ananiujiþai*] in codice Carol., quia membranae superior pars mutilata est, desideratur unus versus ea verba continens, quibus Goth. graeca *ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε* expressit, et de quibus nihil superest, nisi *þ* in initio proximi versus positum, quod editores non curantes illud *þ* cum sequentibus coniunxerunt et ‡... *þana niujiþai* scripserunt; Ih. solus p. 107 suspicatur, *þ* ab *ana* esse separandum. Quod dedimus, eo codicis lacunam recte explevisse nos speramus; per *ïnmaidjan* enim graecum *μεταμορφοῦν* Ulf. etiam Mc. 9, 2 reddit, et pro medio aut passivo graeco Goth. activo, omisso *sik*, saepissime utitur (de multis locis vid. infra 12, 9 *hastjan*), cuius pronominis omissio h. l. eo facilior erat, quia *ïzvis* proxime praecessit. Sed quibus nostra ratio parum placuerit, ii cum Z. p. 270 *ïnmaididai vairþaiþ* legant. Deinde *niujiþa* est *καινότης, καίνωσις*, sed *ἀνακαίνωσις* reddi debet per *ananiujiþa*, cf. Cor. 2, 4, 16. Col. 3, 10. Eph. 4, 23, ubi *ananiujan* = *ἀνακαινοῦν* et *ἀνανεοῦν*. — *fraþjis*] cod. Carol. et editt. ‡ *framaþjis*, rectam lectionem iam Ih. p. 111 invenit. — *gakiusan*] Goth. c. cod. 18 ap. Mi. ° *ὑμᾶς*. — *sijai*] sit, ° gr. omn. — *þatei*] quod, scil. *ïst* (est), quo gr. *τό* redditur; hanc verbi substantivi ellipsin in his articuli graeci circumscriptionibus saepius repetitam invenies, vid. Eph. 4, 6 *ains atta allaize saei ïn allaim uns* (*εἷς πατὴρ πάντων ὁ ἐν πᾶσιν ἡμῖν*). 2, 17. L. 17, 31; monuimus autem id, ne quis cum Griesb. opinetur, Goth. c. verss. *quod* (?) addere.

12, 3. *guþs*] dei, ° gr. — *vaila fraþjan*] Ih. Z. Cast. ‡ ict.

12, 4. *þaiþ-þan*] Kn. Cast. ‡ ict. Ih. temere improbans codicis lectionem coni. *þaih þan*, vid. ad M. 5, 37. — *tauï haband*] ∾ gr. omn.

8 ain leik sijum ïn xristau. aþþan ainwarjizuh anþar — — sa dailjands ïn
9 allsverein sa faurastandands ïn usdaudein sa armands ïn hlasein. friaþva un-
10 liuta. fiandans ubila. haftjandans godamma. broþralubon ïn ïzvis misso
11 friaþvamildai. sveriþai ïzvis misso faurarahnjandans. usdaudein ni latai. ah-
12 min vulandans. fraujin skalkinondans. venai faginondans. aglons usþulandans.
13 bidai haftjandans. andaviznim veihaize gamainjandans. gastigodein galaistjan-
14. 15 dans. þiuþjaiþ þans vrikandans ïzvis. þiuþjaiþ jah ni unþiuþjaiþ. faginon miþ
16 faginondam. gretan miþ gretandam. þata samo ïn ïzvis misso fraþjandans. ni
hauhiþa fraþjandans ak hnaivam miþgavisandans. ni vairþaiþ ïnahai bi ïzvis
17 silbam. ni ainummehun ubil und ubilamma usgibandans. bisaiwandans godis
18 ni þatainei ïn andvairþja guþs ak jah ïn andvairþja manne allaize. jabai magi
19 vairþan us ïzvis miþ allaim mannam gavairþi habandans. ni ïzvis silbans ga-
vrikandans. liubans. ak gibiþ staþ þvairhein. gameliþ ïst auk. mis fraveit le-

unum corpus sumus in Christo, at unusquisque alter — 8. — hic impertiens in simplicitate, hic praesul in studio, hic miserens in hilaritate; 9. dilectio infucata, odientes mala, adhaerentes bono, 10. caritate fraterna in vos invicem pii, honore vos invicem praevenientes, 11. studio non pigri, spiritu ferventes, domino servientes, spe gaudentes, 12. dolores patientes, precationi adhaerentes, 13. necessitatibus sanctorum compertientes, hospitalitatem sectantes; 14. benedicatis his persequentibus vos, benedicatis et ne maledicatis; 15. gaudere cum gaudentibus, plorare cum plorantibus. 16. Hoc idem in vos invicem sentientes, non altitudinem sentientes, sed humilibus adhaerentes; ne fiatis prudentes apud vos ipsos, 17. non uni malum pro malo reddentes, respicientes bonum non solum in facie dei, sed etiam in facie hominum omnium. 18. Si possit fieri ex vobis cum omnibus hominibus pacem habentes, 19. non vos ipsos ulciscentes, cari, sed date locum irae; scriptum est enim: mihi vindicta re-

12, 8—14, 5. exstant in cod. A et de his inde ab *ïn andvairþja guþs* 12, 17 usque ad 13, 5 *duþþe ufhausjaiþ* etiam in cod. Carol.

12, 9. *ubila*] mala, gr. omn. *τὸ πονηρόν*.

12, 11. *fraujin*] domino, gr. *καιρῷ*.

12, 13. *andaviznim*] Cast. ‡ *andaviznam;* locus in cod. A obliteratus.

12, 15. *faginondam*] Goth. c. codd. ° *καί*.

12, 16. *hauhiþa*] altitudinem, gr. omn. *τὰ ὑψηλά*.

12, 17. *ni þatainei — ak jah*] non solum — sed etiam, ° gr. — *ïn*] pr. hinc incipit fragmentum alterum codicis Carol., vid. ad vs. 8. — *manne allaize*] ∾ gr. omn.

12, 18. *magi vairþan*] possit fieri, gr. omn. *δυνατόν*.

12, 19. *gavrikandans*] sic codd.; Kn. ‡ *gavrisandans,* rectam lectionem, ab Ih. inventam, iam Z. et e cod. A Cast. dederunt. — *þvairhein*] sic codd. Z. Cast.; Kn. *þvair...*, Ih. ‡ *tvair...* Kn. male supplevit *þvairheinai,* nam ab adiectivis formantur substantiva non in *—eins*, sed in *—ei* innixa, quod si Ih. et Z. scivissent, vix adnotassent et *þvairhein* et *þvairheinai* recte se habere. Deinde Kn. in errorem perductus per lineolam super *i* scriptam, qua *n* terminationis exprimitur et quam ipse signum notae *gþs* esse putavit, *guþs* addidit, quod quum Ih. nescimus quo sensu veri ductus contemsisset, Z. tamen retinuit. — *fraveit letaidau*] sic cod. A et Cast.; cod. Carol. *fraveit leitaidau,* de qua codicum varietate vid. ad M. 9, 6; Kn. Ih. Z. ‡ *fraveito ei gildau,* quorum auctoritate fretus Griesb. adnotat, Goth. *ἵνα ἀποδίδω* legisse; nos nunc adnotamus, *letaidau* (relinquatur) ab omn. gr. omitti.

20 taidau. ïk fragilda. qiþiþ frauja. jabai gredo fijand þeinana. mat gif ïmma.
ïþ jabai þaursjai. dragkei ïna. þata auk taujands haurja funins rikis ana
21 haubiþ ïs. ni gajiukaizau af unþiuþa ak gajiukais af þiuþa unþiuþ.
13, 1 all saivalo valdufnjam ufarvisandam ufhausjai. unte nist valdufni alja fram
2 guþa. ïþ þo visandona fram guþa gasatida sind. svaei sa andstandands val-
dufnja guþs garaideinai andstoþ. ïþ þai andstandandans silbans sis vargiþa
3 nimand. þai auk reiks ni sind agis godamma vaurstva ak ubilamma. aþþan
4 vileis ei ni ogeis valdufni. þiuþ taujais jah habais hazein us þamma. unte
guþs andbahts ïst þus ïn godamma. ïþ jabai ubil taujis. ogs. unte ni svare
þana hairu bairiþ. guþs auk andbahts ïst fraveitands ïn þvairhein þamma
5 ubil taujandin. duþþe ufhausjaiþ ni þatainei ïn þvairheins ak jah ïn miþ-
6 visseins. ïnuþ-þis auk jah gilstra ustiuhaiþ. unte andbahtos guþs sind þamma
7 silbin skalkinondans. usgibiþ nu allaim skuldo. þammei gabaur gabaur.
8 þammei mota mota. þammei agis agis. þammei sveriþa sveriþa. ni ainumme-
hun vaihtais skulans sijaiþ niba þatei misso frijoþ. unte saei frijoþ newund-
9 jan vitoþ usfullida. þata auk ni horinos. ni maurþrjais. ni hlifais. nih faihu-

linquatur, ego retribuo, dicit dominus. 20. Si esurit inimicus tuus, cibum da ei, verum si sitiat, potione-recrea eum; hoc enim faciens carbones ignis cumulas in caput eius. 21. Ne vincaris ab improbo, sed vincas a probo improbum. 13, 1. Omne animarum potestatibus superantibus pareat, nam non-est potestas nisi a deo; verum hae exsistentes a deo constitutae sunt; 2. itaque hic resistens potestati, dei instituto restitit; verum hi resistentes ipsi sibi damnationem sumunt. 3. Hi enim reges non sunt terror bono operi, sed malo; at vis, ut non timeas potestatem, bonum facias, et habeas laudem ex hoc; 4. nam dei minister est tibi in bono; verum si malum facis, time; nam non frustra hunc gladium gerit, dei enim minister est, vindicans in iram hunc malum facientem. 5. Ideo pareatis non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. 6. Propter hoc enim etiam tributa pendatis, nam ministri dei sunt huic ipsi servientes. 7. Reddite igitur omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. 8. Ne uni cuiusquam debitores sitis, nisi quod invicem diligitis, nam qui diligit propinquum, legem implevit, 9. hoc enim ne moecheris, ne occidas, ne fureris, neque concu-

12, 20. *jabai*] Goth. c. codd. ° οὖν. — *mat*] sic cod. A et Cast.; cod. Carol. Kn. Ih. Z. ‡ *mad*. — *ïþ*] verum, ° gr.

12, 21. *gajiukaizau*] Cast. ‡ *gajiukizau*. — *fram*] sec. a, gr. omn. ἐν.

13, 2. *andstoþ*] restitit, Goth. gr. perfecti ἀνθέστηκεν significationem nesciens, male per praeteritum reddit, quum *andstandiþ* scribere deberet; idem Ulfilae accidit Mc. 3, 26 ἀνέστη per *usstoþ* interpretanti.

13, 3. *godamma — ubilamma*] bono — malo, gr. τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν.

13, 4. *hairu*] cod. A et Cast. *hairau*, de qua varietate vid. ad Mc. 7, 32.

13, 5. *ufhausjaiþ*] pareatis, gr. ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι. Ceterum hic finitur fragmentum alterum codicis Carol., vid. ad 12, 8.

13, 7. *þammei*] cui, scil. debetis, gr. omn. τῷ.

13, 8. *frijoþ*] pr. sic cod. A; Cast. ‡ *frijaiþ*. — *usfullida*] sic cod. A; Cast. ‡ *usfullide*.

geironjais jah jaþai wo anþaraizo anabusne ïn þamma vaurda usfulljada.
10 þamma frijos newundjan þeinana sve þuk silban. friaþva newundjins ubil ni
11 vaurkeiþ. usfulleins nu vitodis ïst friaþva. jah þata vitandans þata þeihs þatei
mel ïst uns ju us slepa urreisan. unte nu newis ïst naseins unsara þau þan
12 galaubidedum. nahts framis galaiþ ïþ dags atnewida. usvairpam nu vaurst-
13 vam riqizis ïþ gavasjam sarvam liuhadis. sve ïn daga garedaba gaggaima ni
gabauram jah dragkameim. ni ligram jah aglaitjam. ni haifstai jah aljana.
14 ak gahamoþ fraujin unsaramma xristau ïesua jah leikis mun ni taujaiþ
14, 1 ïn lustuns. ïþ unmahteigana galaubeinai andnimaiþ ni du tveifleinai mitono.
2 sums raihtis galaubeiþ matjan allata. ïþ saei unmahteigs ïst gras matjiþ.
3 sa matjands þamma ni matjandin ni frakunni. ïþ sa ni matjands þana mat-
4 jandan ni stojai. guþ auk ïna andnam. þu was ïs. þuei stojis framaþjana
skalk. seinamma fraujin standiþ aiþþau driusiþ. aþþan standiþ. mahteigs auk
5. 9 ïst frauja gastoþanan ïna. sums raihtis stojiþ dag hindar daga — — jah qi-
10 vaim jah dauþaim fraujinoþ. ïþ þu. wa stojis broþar þeinana. aiþþau jah þu.
wa frakant broþr þeinamma. allai auk gasatjanda faura stauastola xristaus.

---

piscas et si quod aliorum praeceptorum in hoc verbo summatim-comprehenditur, hoc: ames propinquum tuum, ut te ipsum. 10. Amor propinqui malum non operatur; observatio igitur legis est amor. 11. Et hoc scientes hoc tempus, quod hora est, nos iam e somno surgere, nam nunc propius est salus nostra, quam quum crederemus. 12. Nox porro ivit, verum dies propinquavit; abigimus nunc opera tenebrarum, verum induimus arma lucis, 13. ut in die honeste eamus non comessationibus et vinolentiis, non concubitibus et impudicitiis, non rixa et aemulatione; 14. sed induite dominum nostrum, Christum Iesum, et carnis curam ne faciatis in cupiditates, 14, 1. verum infirmum fide excipiatis, non ad disceptationem cogitationum. 2. Quidam enim credit edere omne, verum qui infirmus est, olus edit. 3. Hic edens hunc non edentem ne spernat; verum hic non edens hunc edentem ne iudicet; deus enim eum assumsit. 4. Tu quis es, tu-qui iudicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit. At stat; potens enim est dominus statuere eum. 5. Quidam enim iudicat diem post diem — 9. — et vivos et mortuos regit; 10. verum tu, quid iudicas fratrem tuum? aut etiam tu, quid spernis fratrem tuum? omnes enim statuuntur ante tribunal Christi.

13, 9. *anþaraizo*] sic cod. A, uti suspicamur; ultimae syllabae elementa Cast. cognoscere non potuit, edidit autem ‡ *anþaraize*.

13, 10. *newundjins*] proximi, gr. omn. τῷ πλησίον ab ἐργάζεται pendens, quum Goth. ad *friaþva* retulerit. — *ïst*] est, ° gr. omn.

13, 11. *ïst*] utr. est, ° gr. omn. — *naseins unsara*] ∾ gr. omn.

13, 14. *unsaramma*] nostrum, ° gr., Goth. c. codd. d et 8 ap. Mi. — *xristau ïesua*] ∾ gr. omn.

14, 3. *frakunni*] cod. A et Cast. ‡ *frakuni*. — *matjandan*] cod. A et Cast. ‡ *matjandin*.

14, 4. *frauja*] dominus, gr. ϑεός. — *gastoþanan*] Cast. coniecit *gastoþan*, quod nobis probatur, cf. tamen Thess. 1, 2, 17 *gaainanaidai*.

14, 9—15, 13 leguntur in cod. Carol.

14, 9. *qivaim — dauþaim*] ∾ gr.

11 gameliþ ïst auk. liba ïk. qiþiþ frauja. þatei mis all knive biugiþ jah and-
12 haitiþ alla razdo guþa. þannu nu warjizuh unsara fram sis raþjon usgibiþ
13 guþa. ni þanamais nu uns misso stojaima. ak þata stojaiþ mais ei ni satjaiþ
14 bistugq broþr aiþþau gamarzein. vait jag-gatraua ïn fraujin ïesua þatei ni
vaiht gavamm þairh sik silbo niba þamma munandin *wa unhrain visan*
15 þamma gamain ïst. ïþ jabai ïn matis broþar þeins gaurjada. ju ni bi friaþ-
vai gaggis. ni nunu mata þeinamma jainamma fraqistjais. faur þanei xristus
16. 17 gasvalt. ni vajamerjaidau unsar þiuþ. nist auk þiudangardi guþs mats jah
18 dragk ak garaihtei jah gavairþi jah faheþs ïn ahmin veihamma. saei auk
ïn þaim skalkinoþ xristau. vaila galeikaiþ guþa jah gakusans ïst mannam.
19 þannu nu þoei gavairþjis sind laistjaima jah þoei timreinais sind ïn uns
20 misso. ni nunu ïn matis gatair vaurstv guþs — — þize ïdveitjandane þuk
15, 3 gadrusun ana mik. sva filu auk sve fauragameliþ varþ. du unsarai laiseinai
4. 5 gameliþ varþ. ei þairh þulain jah gaþrafstein boko ven habaima. ïþ guþ þu-
lainais jah þrafsteinais gibai ïzvis þata samo fraþjan ïn ïzvis misso bi xristu
6 ïesu. ei gaviljai ainamma munþa hauhjaiþ guþ jah attan fraujins unsaris

11. Scriptum est enim: vivo ego, dicit dominus, quod mihi omne genuum flectit et confitetur omnis linguarum deo. 12. Utique igitur quisque nostrum de se rationem reddit deo. 13. Ne amplius igitur nos invicem iudicemus, sed hoc iudicetis magis, ut non ponatis offendiculum fratri aut sollicitationem. 14. Scio et confido in domino Iesu, quod non quidquam turpe per se ipsum, nisi huic cogitanti aliquid impurum esse, huic commune est. 15. Verum si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum amorem ambulas; ne igitur cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus-est. 16. Ne blasphemetur nostrum bonum; 17. non-est enim regnum dei cibus et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto. 18. Qui enim in his servit Christo, bene placet deo et probatus est hominibus. 19. Utique igitur quae pacis sunt, sequamur et quae aedificationis sunt in nos invicem. 20. Ne igitur propter cibum destrue opus dei — 15, 3. — horum exprobrantium te ceciderunt in me. 4. Tam multum enim quam antescriptum fuit, ad nostram doctrinam scriptum fuit, ut per patientiam et solatium scripturarum spem habeamus. 5. Verum deus patientiae et solatii det vobis hoc idem sentire in vobis invicem de Christo Iesu, 6. ut unanimes uno ore glorificetis deum et patrem domini nostri

14, 11. *biugiþ*] gr. omn. ante *all.* — *andhaitiþ*] gr. post *razdo.*

14, 13. *ni*] pr. Kn. ‡ *ui.*

14, 14. *jag-gatraua*] sic cod. Carol.; Kn. ‡ *jai tatraua*, Ih. Z. Cast. + *jai gatraua*, unde Griesbachii error natus est adnotantis, Goth. *ναί* pro *καί* legisse. — *wa unhrain visan*] haec supplevimus, literarum omnino fere abscissarum (vid. ad 12 2) infimis partibus observatis; Kn. Z. Cast. lacunam habent, cuius signum ponere Ih. neglexit. — *ïst*] est, ° gr. omn.

14, 15. *nunu*] igitur, ° gr. omn., sic vs. 20.

14, 16. *vajamerjaidau*] Goth. c. codd. ° *οὖν*.

14, 17. *þiudangardi*] sic cod. Carol.; editt. ‡ *þiudangard.*

14, 18. *ïst*] est, ° gr. omn., sic supra etiam pro *vaila galeikaiþ* gr. omn. *εὐάρεστος*.

14, 19. *sind*] sec., Ih. ‡ *ſind.*

14, 20. *nunu*] vid. ad vs. 15.

15, 3. *þize*] Kn. ‡ *vize.*

15, 4. *auk*] Ih. ‡ *ank.* — *jah*] Goth. c. codd. ° *διά.*

7 ïesuis xristaus. ïn þizei andnimaiþ ïzvis misso svasve jah xristus andnam
8 ïzvis du vulþau guþs. qiþa auk xristu ïesu andbaht vaurþanana *bimaitis* fram
9 sunjai guþs du gatulgjan gahaita attane. ïþ þiudos ïn armahairteins hauhjan
guþ svasve gameliþ ïst. duþþe andhaita þus ïn þiudom frauja jah namin þei-
10. 11 namma liuþo. jah aftra qiþiþ. sifaiþ þiudos miþ managein ïs. jah aftra qiþiþ.
12 hazjiþ allos þiudos fraujan jah hazjaina ïna allos manageins. jah aftra esaeias
qiþiþ. vairþiþ vaurts ïaissaizis jah sa usstandands reikinoþ þiudom. du
13 ïmma þiudos venjand. ïþ guþ lubainais fulljai ïzvis allaizos fahedais —
16, 21 — jah lukius jah ïasson jah sosipatrus þai niþjos meinai. golja ïzvis ïk tertius
22 sa meljands þo aipistaulein ïn fraujin. goleiþ ïzvis gaïus vairdus meins jah
23 allaizos aikklesjons. goleiþ ïzvis airastus fauragaggja baurgs jah qartus sa
24 broþar. ansts fraujins unsaris ïesuis xristaus miþ ahmin ïzvaramma. amen.
du rumonim ustauh.
du rumonim meliþ ïst us kaurinþon.

Iesu Christi. 7. Propter quod excipiatis vos invicem, sicut etiam Christus excepit vos ad gloriam dei. 8. Dico enim Christum Iesum ministrum factum circumcisionis pro veritate dei ad confirmandum promissiones patrum, 9. verum gentes propter misericordiam glorificare deum, sicut scriptum est: ideo confiteor tibi in gentibus, domine, et nomini tuo canto. 10. Et rursus dicit: gaudete, gentes, cum populo eius. 11. Et rursus dicit: laudate, omnes gentes, dominum et laudent eum omnes populi. 12. Et rursus Esaias dicit: fit radix Iessezis et hic surgens regit gentes, ad eum gentes sperant; 13. verum deus spei impleat vos omni gaudio — 16, 21. — et Lucius et Iasson et Sosipatrus, hi cognati mei; 22. saluto vos ego Tertius, hic scribens hanc epistolam in domino; 23. salutat vos Gaius, hospes meus et omnis ecclesiae, salutat vos Erastus, oeconomus urbis, et Quartus hic frater. 24. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, amen.

Ad Romanos explicit.

Ad Romanos scriptum est e Corintho.

15, 7. *svasve*] Ih. ‡ *sva ve.*

15, 8. *auk*] enim, gr. δέ. — *xristu ïesu*] ∾ gr. — *bimaitis*] de nostris addidimus, vid. ad 12, 2. Ceterum notandum est, Goth., quod nullo alio loco fecit, nunc post *qiþan* ponere *vaurþanana* participium; fecisse autem eum arbitramur, quia *visan* addere non liceret; eundem verbi substantivi infinitivum omittit in formula *viljau ïzvis unvitans* s. *unveisans* (θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν) Cor. 1, 10, 1. 2, 1, 8. Thess. 1, 4, 13. Versu sequente recte pergit *ïþ þiudos hauhjan guþ.*

15, 9. *frauja*] domine, ° gr.

15, 11. *qiþiþ*] dicit, ° gr. — *fraujan*] gr. ante *allos.* — *hazjaina*] laudent, gr. ἐπαινέσατε.

15, 12. *ïaissaizis*] Ih. ‡ *jaissaizis.* — *reikinoþ*] regit, quia gr. omn. ἄρχειν habent, Ih. p. 132 pro *reikinoþ* legendum esse *reikinon* existimat; recte quidem ille, sed Goth. interpretatione sua sensum non pervertit, quare codicis lectionem emendare non ausi sumus.

16, 21. Quae inde usque ad finem eduntur, e cod. A hausta sunt.

16, 23. *allaizos aikklesjons*] ∾ gr.

14, 24. *ahmin ïzvaramma*] spiritu vestro, gr. omn. πάντων ὑμῶν.

Subscript. *du rumonim ustauh*] c. Goth. solus cod. G. — *du rumonim meliþ — kaurinþon*] gr. alii alia legunt aut omittunt, Goth. c. codd. B et D.

Du Kaurinþium ·a·

1, 12 — ïk ïm pavlaus ïþ ïk apaullons ïþ ïk kefins ïþ ïk xristaus. disdailiþs ïst.
13 ïbai pavlus ushramiþs varþ ïn ïzvara aiþþau ïn namin pavlaus daupidai veseiþ.
14. 15 aviliudo guþa ei ainnohun ïzvara ni daupida niba krispu jah gaïu. ei was ni
16 qiþai þatei ïn meinamma namin daupidedjau. ïk daupida auk jaþ-þans stai-
17 fanaus gadaukans. þata anþar ni vait ei ainnohun daupidedjau. niþ-þan ïn-
sandida mik xristus daupjan ak vailamerjan. ni ïn snutrein vaurdis ei ni
18 lausjaidau galga xristaus. unte þata vaurd galgins þaim fralusnandam dvaliþa
19 ïst ïþ þaim ganisandam mahts guþs ïst. gameliþ ïst auk. fraqistja snutrein
20 þize snutrane jah frodein þize frodane uskiusa. war handugs. war bokareis.
21 war sokareis þis aivis. ni dvala gatavida guþ handugein þis fairwaus. unte
auk ïn handugein guþs ni kunnaida sa fairwus þairh handugein guþ. galei-

---

Ad Corinthios I.

1, 12. — ego sum Pavli, verum ego Apollois, verum ego Cefae, verum ego Christi. 13. Divisus est? num Pavlus crucifixus fuit propter vos aut in nomine Pavli baptizati essetis? 14. Gratias - ago deo, quod unum vestrum non baptizavi praeter Crispum et Gaium, 15. ut quis non dicat, quod in meo nomine baptizarem. 16. Ego baptizavi enim etiam hos Stefani domesticos; hoc aliud non scio, quod unum baptizarem. 17. Neque vero misit me Christus baptizare, sed praedicare, non in sapientia verbi, ut non inanis - redderetur crux Christi. 18. Nam hoc verbum crucis his pereuntibus stultitia est, verum his salvis potentia dei est. 19. Scriptum est enim: perdo sapientiam horum sapientium et prudentiam horum prudentium reprobo. 20. Ubi sapiens? ubi scriba? ubi disputator huius aevi? Non stultam fecit deus sapientiam huius mundi? 21. Quia enim in sapientia dei non cognovit hic mundus per sapientiam deum, pla-

---

Adnotatio.

1, 12. *pavlaus*] sic cod. A; Cast. + *pavlus* (vid. ad L. 1, 54).

1, 13. *ïst*] Goth. ° Χριστός.

1, 16. *ïk*] ego, ° gr. omn. — *gadaukans*] hanc vocem dubiae originis et significationis Cast. cum *dauhts* (coena) comparatam per *commensales* convertit, Mssm. *gadaurans,* qui eadem porta utuntur, legere mavult; gr. omn. οἶκον. — *þata*] hoc, ° gr., Goth. c. codd. τό legit, sic 2, 13, 11. cf. Eph. 6, 10. Philipp. 3, 1. — *ainnohun*] Goth. c. codd. ° ἄλλον.

1, 18. *ganisandam*] Goth. c. codd. ° ἡμῖν.

1, 21. *ni*] cod. A et Cast. ‡ *niu ni* (nonne non).

kaida guþa þairh þo dvaliþa þizos vailamereinais ganasjan þans galaubjan-
22. 23 dans. unte ïudaieis taikne bidjand ïþ krekos handugein sokjand. ïþ veis mer-
24 jam ïesu ushramidana ïudaium gamarzein ïþ þiudom dvaliþa. ïþ þaim gala-
25 þodam ïudaie jah þiudo xristu guþs maht jah guþs handugein. unte so
4, 2. 3 dvaliþa guþs handugozei mannam — — ei was triggvs bigitaidau. aþþan mis
ïn minnistin ïst ei fram ïzvis ussokjaidau aiþþau fram manniskamma daga.
4 akei nih mik silþan ussokja. nih vaiht auk mis silbin miþvait akei ni ïn
5 þamma garaihtiþs ïm. ïþ saei ussokeiþ mik frauja ïst. þannu nu ei faur mel
ni stojaiþ. unte qimai frauja. saei jah galiuhteiþ analaugn riqizis jah galiuh-
6 teiþ runos hairtane jaþ-þan hazeins vairþiþ warjammeh fram guþa. aþþan
broþrjus, þairhgaleikonda ïn mis jah apaullon ïn ïzvara ei ïn ugkis ganimaiþ
ni ufar þatei gameliþ ïst fraþjan. ei ains faur ainana ana anþarana ufblesans
7 ni sijai. was auk þuk ussokeiþ. wauþ-þan habais. þatei ni namt. aiþþau
8 jabai andnamt. wa wopis sve ni nemeis. ju sadai sijuþ. ju gabigai vaurþuþ.

---

cuit deo per hanc stultitiam huius praedicationis servare hos credentes. 22. Nam Iudaei signa petunt, verum Graeci sapientiam quaerunt; 23. verum nos praedicamus Iesum crucifixum, Iudaeis offensionem, 24. verum gentibus stultitiam, verum his vocatis Iudaeorum et gentium Christum, dei potentiam et dei sapientiam. 25. Nam haec stultitia dei sapientior hominibus — 4, 2. — ut quis fidelis inveniatur. 3. At mihi in minimo est, ut a vobis aestimer aut ab humano die, sed ne-quidem me ipsum aestimo, 4. neque quidquam enim mihi ipsi conscius-sum, sed non in hoc iustificatus sum, verum qui aestimat me, dominus est. 5. Itaque nunc ut ante tempus non iudicetis, donec veniat dominus, qui et illustrat absconditum tenebrarum et illustrat consilia cordium, et tum laus fit cuique a deo. 6. At, fratres, transferuntur in me et Apollo propter vos, ut in nobis comperiatis, non supra quod scriptum est sentire, ut unus pro uno adversus alterum inflatus non sit. 7. Quis enim te aestimat? quid autem habes, quod non accepisti? aut si accepisti, quid gloriaris, ut non acceperis? 8. Iam saturi estis, iam divites facti-estis,

---

1, 22. *unte*] Goth. ° *καί*.

1, 23. *ïesu*] Iesum, gr. omn. *Χριστόν*. — *ïudaium*] Goth. ° *μέν*.

1, 24. *ïudaie*] Goth. ° *τε*, vid. ad L. 2, 16.

1, 25. *handugozei*] sic legendum est, Cast. ‡ *handugo;* in cod. A spatium syllabam *zei* capiens superest, sed nullum literarum vestigium.

4, 2. *was triggvs*] ∾ gr. omn.; ceterum Cast. ‡ *tkiggvs*.

4, 3. *ussokjaidau*] sic cod. A; Cast. ‡ *ussokjaida*.

4, 5. *ei*] ut, particula otiosa, nam *μή* h. l. non coniunctio (ut non), sed adverbium (ne) est, hoc autem == *ni*. — *ni*] Goth. c. codd. ° *τί*. — *vairþiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *vairþaiþ*. — *warjammeh*] sic cod. A; Cast. ‡ *wakjizummah*.

4, 6. *aþþan*] Goth. ° *ταῦτα*, aut *þo* librarii oscitantia excidit, quod *þairhgaleikonda* plurali probari videtur, qui numerus non habens, quo referatur, nimium offendit. Fortasse etiam aut pro *aþþan* legendum est *þo þan*, aut *þairhgaleikoda* pro *þairhgaleikonda*, quod graecus textus (*μετεσχημάτισα*) postulare nobis videtur; neque tamen hoc probato *þo* abesse debet. — *ganimaiþ*] Ulf. c. codd. ° *τό*. — *ufar*] Cast. ‡ *ufak*. — *ana anþarana*] gr. omn. post *sijai*.

4, 7. *jabai*] Goth. c. cod. d ap. Mi. ° *καί*.

ïnu uns þiudanodeduþ jah vainei þiudanodedeiþ. ei jah veis ïzvis miþþiuda-
9 noma. man auk þei guþ uns apaustauluns spedistans ustaiknida svasve dau-
þubljans unte fairveitl vaurþum þizai manasedai jah aggilum jah mannam.
10 veis dvalai ïn xristaus ïþ jus frodai. veizuþ-þan unmahteigai ïþ jus svinþai.
11 juzuþ-þan vulþagai ïþ veis unsverai. und þo nu weila jah hugridai jah
12. 5, þaursidai jah naqadai jah kaupatidai jah ungastoþanai. jah — — ju gastau-
3. 4 ïda sve andvairþs þana sva þata gataujandan. ïn namin fraujins unsaris ïesuis
xristaus samaþ gagaggandam ïzvis jah meinamma ahmin miþ mahtai fraujins
5 unsaris ïesuis xristaus atgiban þana svaleikana unhulþin du qisteinai leikis ei
6 ahma ganisai ïn daga fraujins ïesuis. ni goda woftuli ïzvara. ni vituþ þatei
7 leitil beistis allana daig gabeisteiþ. ushrainaiþ þata fairnjo beist. ei sijaiþ
niujis daigs svasve sijaiþ unbeistjodai. jah auk paska unsara ufsniþans ïst
8 faur uns xristus. þannu dulþjam ni ïn beista fairnjamma niþ-þan ïn beista
9 balvavesceins jah unseleins ak ïn unbeistein unvammeins jas-sunjos. gamelida
10 ïzvis ana þizai aipistaulein. ni blandaiþ ïzvis horam. ni þaim horam þis

---

sine nobis regnastis et utinam regnaretis, ut etiam nos vobis simul-regnemus. 9. Existimo enim, quod deus nos apostolos ultimos ostendit, sicut morti-addictos, nam spectaculum facti-sumus huic mundo et angelis et hominibus. 10. Nos stulti propter Christum, verum vos prudentes; nos quidem impotentes, verum vos robusti; vos quidem nobiles, verum nos inhonorati, 11. usque hanc nunc horam et esurientes et sitientes et nudi et colaphizati et instabiles, 12. et — 5, 3. — nunc iudicavi, ut praesens hunc sic hoc facientem, 4. in nomine domini nostri Iesu Christi, simul congregatis vobis et meo spiritu, cum potentia domini nostri Iesu Christi 5. tradere hunc talem diabolo ad perditionem carnis, ut spiritus servetur in die domini Iesu. 6. Non bona gloria vestra; nonne scitis, quod paucum fermenti totam massam fermentat? 7. Expurgate hoc vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut sitis infermentati, et enim pasca nostrum immolatus est pro nobis Christus. 8. Itaque festum-celebramus non in fermento vetere, neque autem in fermento nequitiae et malitiae, sed in azymo sinceritatis et veritatis. 9. Scripsi vobis in hac epistola: ne misceatis vos scortatoribus, 10. non his scortatoribus huius

---

4, 8. *vainei*] Goth. c. codd. ° γε.

4, 9. *apaustauluns*] sic cod. A; Cast. ‡ *apaustaulans*.

4, 10. *frodai*] Goth. ° ἐν Χριστῷ, nisi potius aciem Cast., qui vel syllabam *ai* cognoscere non potuit, etiam *ïn xristau* (i. e. *ïn xau*) in fine lineae posita effugerunt. — *þan*] utr. quidem, ° gr. omn.

4, 11. *hugridai*] pro *huggridai* (J. 6, 35), cf. tamen ad Mc. 10, 37.

5, 4. *samaþ gagaggandam*] Cast. ‡ ict., sic etiam 7, 5. 14, 26; vid. ad Mc. 9, 25. cf. ad Cor. 2, 7, 3.

5, 7. *ushrainaiþ*] ‡ pro *ushrainjaiþ* vel *ushraineiþ*. — *unbeistjodai*] exspectaveris *unbeistidai* (vid. vs. 6), neque tamen nostram formam vitiosam esse indicamus, nam in —*jon* desinit etiam *auhjon*. — *ufsniþans ïst*] gr. omn. ante *xristus*.

5, 9. *blandaiþ*] misceatis, gr. omn. συναναμίγνυσθαι.

5, 10. init. Goth. c. codd. ° καί. — *ni*] Goth. ° πάντως. — *jah*] et, gr. ἤ. — *þan*] h. l. respondens graeco ἄρα pro *þannu* positum est; idem

fairwaus aiþþau þaim faihufrikam jah vilvam aiþþau galiugam skalkinondam.
11 unte skuldedeiþ þan us þamma fairwau usgaggan. ïþ nu sai melida ïzvis ni
blandan. jabai was broþar namnids sijai hors aiþþau faihufriks aiþþau galiu-
gam skalkinonds aiþþau ubilvaurds aiþþau afdrugkja aiþþau vilvs. þamma
12 svaleikamma ni miþmatjan. wa mik jah þans uta stojan. niu þans ïnna
13 jus stojiþ ïþ þans uta guþ stojiþ. usnimiþ þana ubilan us ïzvis silbam.
6, 1 gadars was ïzvara viþra anþarana staua habands stojan fram ïnvindaim jah
7, 5 ni fram — — ïzvara misso niba þau us gaqissai wo weilo. ei uhteigai sijaiþ
fastan jah bidan. þaþroþ-þan samaþ gavandjaiþ ei ni fraisai ïzvara satana ïn
6. 7 ungahobainais ïzvaraizos. þatuþ-þan qiþa gakunnands ni bi haitjai. ïþ viljau
allans mans visan sve mik silban. akei warjizuh svesa giba habaiþ fram
8 guþa sums sva sumsuh sva. aþþan qiþa þaim unqenidam jah viduvom. goþ
9 ïst ïm jabai sind sve ïk. ïþ jabai ni gahabaina sik. liugandau. batizo ïst
10 auk liugan þau ïntundnan. ïþ þaim liugom haftam anabiuda ni ïk ak frauja

---

mundi aut his avaris et rapacibus aut idolis servientibus, nam deberetis utique ex hoc mundo exire. 11. Verum nunc ecce scripsi vobis non misceri, si quis frater nominatus sit scortator aut avarus aut idolis serviens aut maledicus aut vinolentus aut rapax, cum-hoc tali non simul-edere. 12. Quid me etiam hos foris iudicare? nonne hos intra vos iudicatis? 13. verum hos foris deus iudicat? Tollite hunc improbum e vobis ipsis. 6, 1. Audet aliquis vestrum contra alium iudicium habens iudicare apud iniustos et non apud — 7, 5. — vos invicem, nisi forte e consensu aliquam horam, ut otiosi sitis ieiunare et precari, deinde autem una convertatis, ut non tentet vos Satana propter intemperantiam vestram. 6. Hoc vero dico noscens, non secundum mandatum. 7. Verum volo omnes homines esse uti me ipsum, sed quisque proprium donum habet a deo, alius sic, alius sic. 8. At dico his coelibibus et viduis: bonum est iis, si manent, uti ego; 9. verum si non contineant se, nubant; melius est enim nubere, quam uri. 10. Verum his matrimoniis iunctis praecipio, non ego, sed dominus,

---

infra 15, 14 pro *þau*, quod in cod. A falso legitur, reponendum esse censemus.

5, 11. *faihufriks*] hanc vocem cum omisisset librarius, supra lineam addidit, indeque etiam factum est, ut vox *aiþþau* (aut) semel desit (CAST.), cf. ad J. 12, 42. Nos *aiþþau* in textu posuimus, quod sensus requirit.

5, 12. *wa*] Goth. ° *γάρ*. — *mik*] sic cod. A recte, nam supplendum est *kara* sive *kar-ïst* (M. 27, 4), cui accusativus iungi solet, vid. J. 10, 13; locorum M. 8, 29. Mc. 1, 24 all. (*wa uns jah þus*) alia est ratio.

6, 1. *staua habands*] gr. ante *viþra*.

7, 5. *niba*] Goth. ° *τι;* fortasse *μήτι* legit. — *fastan jah*] ieiunare et, ° gr. — *bidan*] vid. ad Rom. 9, 3. — *samaþ gavandjaiþ*] vid. ad 5, 4; ceterum Cast. ‡ *samlþ;* pro *ἦτε* autem Goth. c. codd. sine dubio *συνέρχεσθε* legit.

7, 7. *ïþ*] verum, gr. *γάρ*, sic 11, 31. — *sve*] Goth. ° *καί*. — *giba habaiþ*] ∾ gr.

7, 8. *ïst ïm*] ∾ gr. omn. — *ïk*] Goth. c. cod. k ap. Mi. *ἐγώ* pro *κἀγώ* legit.

7, 9. *liugandau*] sic cod. A, est autem forma medii, qua Goth. h. l. (*γαμησάτωσαν*), uti *atsteigadau* Mc. 15, 32 et M. 27, 42 (*καταβάτω*) utitur, quamquam gr. activis formis utuntur; ceterum vid. ad J. 13, 35. — *ïst auk*] ∾ gr. omn.

7, 10. *liugom haftam*] Cast. ‡ ict.

11 qenai fairra abin ni skaidan. ïþ jabai gaskaidnai. visan unliugaidai aiþþau du
12 abin seinamma aftra gagavairþjan. jah aban qen ni fraletan. ïþ þaim anþa-
raim ïk qiþa ni frauja. jabai was broþar qen aigi ungalaubjandein jah so
13 gavilja ïst bauan miþ ïmma. ni afletai þo qen. jah qens. soei aig aban un-
14 galaubjandan jah sa gavilja ïst bauan miþ ïzai. ni afletai þana aban. veihaida
ïst qens so ungalaubjandei ïn abin jah gaveihaids ïst aba sa ungalaubjands ïn
15 qenai. aiþþau barna ïzvara unhrainja veseina ïþ nu veiha sind. ïþ jabai sa
ungalaubjands skaidiþ sik. skaidai. nist gaþivaids broþar aiþþau svistar ïn
16 þaim svaleikaim. aþþan ïn gavairþja laþoda uns guþ. wa nuk-kant. þu
qinon. ei aban ganasjais. aiþþau wa kannt. guma. þatei qen þeina ganasjais.
17 ni ei warjammeh svasve gadailida guþ. ainwarjizoh svasve galaþoda guþ sva
18 gaggai. jah sva ïn allaim aikklesjom anabiuda. bimaitans galaþoþs varþ

---

mulieri a marito non seiungere; 11. verum si seiungatur, esse coelibi aut ad maritum suum rursus reconciliari; et maritum mulierem non dimittere. 12. Verum his aliis ego dico, non dominus: si quis frater mulierem habeat non-credentem et haec volens est habitare cum eo, ne dimittat hanc mulierem, 13. et mulier, quae habet maritum non-credentem et hic volens est habitare cum ea, ne dimittat hunc maritum. 14. Sanctificata est mulier haec non-credens in marito et sanctificatus est maritus hic non-credens in muliere; alioquin filii vestri impuri essent, verum nunc sancti sunt. 15. Verum si hic non-credens seiungit se, seiungat; non-est in-servitutem-redactus frater aut soror in his talibus, at in pace vocavit nos deus. 16. Quid nunc scis, tu mulier, ut maritum serves, aut quid scis, vir, ut mulierem tuam serves? 17. Non ut cuique sicut impertiit deus, unumquemque sicut vocavit deus, sic eat. Et sic in omnibus ecclesiis praecipio. 18. Circumcisus vocatus fuit

---

7, 11. *jabai*] Goth. ° *καί*. — *visan — gagavairþjan*] manere — reconciliari, *μενέτω — καταλλαγήτω*, cf. M. 5, 24. — *aban*] exspectaveris *abin* (vid. vs. 10), pendet enim ab *anabiuda*.

7, 12. *þo qen*] hanc mulierem, gr. omn. *αὐτήν*.

7, 13. *þana aban*] hunc maritum, gr. *αὐτόν*.

7, 14. Colon, in quo mulier sanctificari dicitur, gr. omn. ponunt post alterum, in quo maritus dicitur; ceterum Goth. ab initio ° *γάρ*. — *aiþþau*] Goth. *ἄρα* omittere videtur, nam *aiþþau ἐπεί* soli respondet, vid. 15, 29 et ad Rom. 11, 22.

7, 16. *nuk-kant*] cave cum Mssm. Skeir. p. 59 pro exemplo geminationis consonantium habeas, quam figuram sic nusquam reperies, potius assimilatio est pro *nuh kant*, in quo *nuh* quaerentis est, vid. Mc. 12, 9 (*wa nuh*) J. 18, 37 (*an nuh*). Idem statuendum est de *dul-leitilai* Cor. 2, 7, 8, scriptum est enim pro *duh leitilai*, *uh* autem encliticum respondet graeco *καί*, cf. ad J. 18, 26. In reliqua exempla a Mssm. l. l. alligata, valent ea, quae ad M. 5, 37 adnotavimus. — *þu qinon*] sic cod. A; Cast. ‡ *qenon*, omisso *þu* pronomine. Observa autem insolitam vocativi formam pro *qino*; ceterum de *þu*, quod vocativis addi solet, vid. L. 6, 20. — *ganasjais*] pr. cod. A et Cast. ‡ *ganasjas*. — *kannt*] sic cod. A et Cast. pro solito *kant*; veremur ne forma duplicato *n* errore librarii effecta sit. — *þeina*] tuam, ° gr. omn. sic Goth. saepius possessivo pronomine pro articulo graeco utitur, vid. 2, 12, 7. M. 8, 20. Mc. 1, 41. L. 18, 13. J. 14, 31. Gal. 5, 24.

7, 17. *ni ei*] non dubium est, quin Goth. ellipticum sensum particularum *εἰ μή* non perspexerit, nam quod ipse scripsit (non ut), sensu caret. — *warjammeh*] sic cod. A; Cast. ‡ *warjizummeh*. — *guþ*] pr. deus, gr. *κύριος*. — *ainwarjizoh*] sic edidit Cast., sed non dubitamus, quin falso pro *ainwarjanoh* legerit. — *allaim aikklesjom*] ∾ gr. omn. praeter cod. i ap. Mi.

19 was. ni ufrakjai. miþ faurafillja galaþoþs varþ was. ni bimaitai. þata bimait
20 ni vaihts ïst jah þata faurafilli ni vaihts ïst ak fastubnja anabusne guþs. war-
21 jizuh ïn laþonai. þizaiei laþoþs vas. ïn þizai sijai. skalks galaþoþs vast. ni
22 karos. akei þauhjabai freis magt vairþan. mais brukei. saei auk ïn fraujin hai-
tans ïst skalks. fralets fraujins ïst. samaleiko saei freis haitada. skalks ïst
23 xristaus. vairþa galaubamma usbauhtai sijuþ. ni vairþaiþ skalkos mannam.
24 warjizuh ïn þammei galaþoþs vas. broþrjus. ïn þamma gastandai at guþa.
25 aþþan bi maujos anabusn fraujins ni haba. ïþ ragin giba sve gaarmaiþs fram
26 fraujin du triggvs visan. man nu þata goþ visan ïn þizos andvairþons þaurf-
27 tais. þatei goþ ïst mann sva visan. gabundans ïs qenai. ni sokei lausjan. ga-
28 lausiþs ïs qenai. ni sokei qen. aþþan jabai nimis qen. ni fravaurhtes. jah
jabai liugada mavi. ni fravaurhta. ïþ aglon leikis gastaldand þo svaleika. ïþ
8, 9 ïk ïzvis freidja — — vairþai þaim unmahteigam. jabai auk was gasaiwiþ
10 þuk þana habandan kunþi ïn galiuge stada anakumbjandan. niu miþvissei ïs
11 siukis visandins timrjada du galiugagudam gasaliþ matjan. fraqistniþ auk sa
12 unmahteiga ana þeinamma vitubnja broþar. ïn þize xristus gasvalt. aþþan

---

aliquis, ne attrahat; cum praeputio vocatus fuit aliquis, ne circumcidat. 19. Haec circumcisio non quidquam est, et hoc praeputium non quidquam est, sed observatio praeceptorum dei. 20. Quisque in vocatione, qua vocatus fuit, in hac sit: 21. servus vocatus fuisti, ne cures, sed tametsi potes liber fieri, magis utere; 22. qui enim in domino vocatus est servus, manumissus domini est; similiter qui liber vocatur, servus est Christi. 23. Pretio magno redemti estis; ne fiatis servi hominibus. 24. Quisque in quo vocatus fuit, fratres, in hoc stet apud deum. 25. At de virginibus praeceptum domini non habeo; verum consilium do uti misericordiam - nactus a domino ad fidelis exsistendum. 26. Existimo igitur hoc bonum esse propter praesentem necessitatem, quod bonum est viro sic esse. 27. Coniunctus es mulieri, ne quaere solvere; solutus es muliere, ne quaere mulierem; 28. at si ducis mulierem, non peccasti, et si nubit virgo, non peccavit; verum afflictionem carnis habent haec talia. Verum ego vobis parco — 8, 9. — fiat his impotentibus; 10. si enim quis videt te, hunc habentem cognitionem in idolorum loco incumbentem, nonne conscientia eius, debilis exsistentis aedificatur ad idolis sacrificatum edendum. 11. Perit enim hic impotens in tua cognitione frater, propter quem Christus mortuus - est. 12. At

---

7, 18. *was*] gr. omn. utroque loco ante *galaþoþs*.

7, 19. *ni vaihts*] pr. cod. A et Cast. ‡ *ni vaiht ni vaihts*, de quibus *ni vaihts* e glossa, vitiosam lectionem *ni vaiht* (vid. ad Mc. 7, 15) emendante, in textum illatum esse videtur.

7, 22. *samaleiko*] Goth. c. codd. ° *καί*.

7, 23. *galaubamma*] magno, ° gr. omn., Goth. c. Vulg.; vid. ad J. 12, 3.

7, 26. *ïst*] est, ° gr. omn. — *mann*] Goth. ° *τό*.

7, 28. *jabai*] Goth. ° *καί*. — *nimis qen*] Goth. c. codd. *λάβῃς γυναῖκα* pro *γήμῃς* legit. — *fravaurhta*] Cast. ‡ *fravahrhta*.

8, 10. *galiuge stade*] Cast. ‡ ict.

8, 11. *auk*] enim, gr. omn. *καί*. — *broþar*] gr. omn. ante *ana*. — *þize*] vid. ad L. 10, 5.

8, 12. *aþþan*] Goth. ° *οὕτω*. — *broþruns*] Goth. c. cod. G ° *καί*.

fravaurkjandans viþra broþruns slahandans ïze gahugd siuka du xristau fra-
13 vaurkeiþ. duþþe jabai mats gamarzeiþ broþar. ni matja mimz aiv. ei ni
9, 1 gamarzjau broþar meinana. niu ïm apaustaulus. ni ïm freis. niu ïesu xristau
2 fraujan saw. niu vaurstv meinata jus sijuþ ïn fraujin. jabai anþaraim ni ïm
apaustaulus. aiþþau ïzvis ïm. unte sigljo meinaizos apaustauleins jus sijuþ.
3. 4 meina andahafts viþra þans mik ussokjandans þat-ïst. ïbai ni habam valdufni
5 matjan jah drigkan. ïbai ni habam valdufni svistar qinon bitiuhan svasve þai
6 anþarai apaustauleis jah broþrjus fraujins jah kefas. þau ainzu ïk jah barna-
7 bas ni habos valdufni du ni vaurkjan. was drauhtinoþ svesaim annom wan.
was satjiþ veinatriva jah akran þize ni matjai. was haldiþ aveþi jah miluks
8 þis aveþjis ni matjai. ïbai bi mannan þata qiþa aiþþau jah vitoþ þata qiþiþ.
9 ïn vitoda auk mosezis gameliþ ïst. ni faurmuljais auhsau þriskaidai. ni þatei

---

peccantes contra fratres, percutientes eorum conscientiam imbecillam, contra Christum peccatis. 13. Ideo si cibus sollicitat fratrem, non edo carnem unquam, ut non sollicitem fratrem meum. 9, 1. Nonne sum apostolus? non sum liber? nonne Iesum Christum dominum vidi? nonne opus meum vos estis in domino? 2. Si aliis non sum apostolus, tamen vobis sum, nam sigillum mei apostolatus vos estis. 3. Mea defensio contra hos me petentes hoc-est. 4. Num non habemus potestatem edere et bibere? 5. num non habemus potestatem sororem uxorem circumducere, sicut hi alii apostoli et fratres domini et Cefae? 6. An unusne ego et Barnabas non habemus potestatem ad non operandum? 7. Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vitem et fructum horum non edat? quis pascit gregem et lac huius gregis non edat? 8. Num secundum hominem hoc dico aut etiam lex hoc dicit? 9. In lege enim Mosis scriptum est: ne alliges-os bovi trituranti, non quod

---

8, 13. *broþar*] pr. Goth. c. codd. ° μου. — *gamarzjau*] gr. omn. post *meinana*.

9, 1. *niu*] pr. sic cod. A; Cast. ‡ *nih*. — *apaustaulus* — *freis*] ∾ gr. — *fraujan*] Goth. ° ἡμῶν. — *vaurstv*] cod. A et Cast. ‡ *vausstv*.

9, 2. *aiþþau*] vid. ad 2, 4, 16. — *sijuþ*] Goth. c. codd. ° ἐν κυρίῳ.

9, 3. *þat-ïst*] exemplum constructionis germanicarum linguarum propriae, cuius generis aliud ad Mc. 6, 3 adnotavimus.

9, 5. *svasve*] Goth. c. codd. ° καί.

9, 7. *satjiþ*] sic cod. A; Cast. ‡ *sateiþ*. — *akran*] fructum, gr. ἐκ τοῦ καρποῦ. — *matjai*] pr. Goth. c. codd. ° ἤ. — *miluks*] errant ii, qui *miluks* pro accusativo formae neutrius habent, est enim genere femininum, ut in omnibus affinibus linguis (vid. Grim. III. 463), ad eorumque numerum pertinet, quae genitivo formam nominativi conservant (Grim. I, 610, 2); h. l. autem est genitivus casus, quem partitivum vocant, sic 11, 28 *þis hlaibis matjai*. J. 6, 26 et 50; omnibus his locis, sicut nostro, gr. ἐκ praepositionem addunt.

9, 8. *mannan*] sic cod. A; Cast. ‡ *manna*. — *aiþþau*] Goth. ° οὐχί, qua particula omissa Goth. sensui male consuluit; sunt quidem codd., qui etiam omittant, ii autem pro ea εἰ particulam habent.

9, 9. *vitoda*] gr. post *mosezis*. — *þriskaidai*] sic in cod. A scriptum esse, Cast. affirmat; primum autem male habet forma passiva pro activa, deinde ut passivum dari possit, alia participii forma, *þruskans* (vid. Grim. II. 40 et III. 431) esse debet; denique apud *auhsus* nomen masculinum idem genus adiectivi exspectabatur; omnino *þriskandin* scribendum erat. Ceterum in margine cod. A haec variae lectionis vestigia cognoscuntur: ..*s munþ a*.. *þr*.., quae Cast. ex loco gemino Tim. 1, 5, 18 supplenda esse arbitratur: *ni faurvaipjais munþ auhsau þriskandin*, i. e. ne obliges os bovi trituranti. —*andin*, quum Cast. propter lituram membranae ad-

19. 20 bi auhsum us.. — — ei managizans gageigaidedjau. jah varþ ïudaium sve
judaius ei judaiuns gageigaidedjau. þaim uf vitoda sve uf vitoda ni visands
21 silba uf vitoda ak uf anstai ei þans uf vitoda gageiggaidedjau. þaim vitoda-
lausam sve vitodalaus ni visands vitodis laus guþs ak ïn vitoþ xristaus. ei
22 gageiggau vitodalausans. vas þaim unmahteigam sve unmahteigs ei unmahtei-
23 gans gageiggaidedjau. allaim vas all ei waiva sumans ganasjau. þatuþ-þan
24 tauja ïn aivaggeljis ei gadaila ïs vairþau. niu vituþ þatei þai ïn spraud rin-
nandans allai rinnand. ïþ ains nimiþ sigislaun. sva rinnaiþ ei garinnaiþ.
25 ïþ wazuh saei haifstjan sniviþ allis sik gaþarbiþ. aþþan eis ei riurjana vaip
26 nimaina. ïþ veis unriurjana. aþþan ïk nu sva rinna ni du unvisamma. sva
27 jiuka ni sve luftu bliggvands. ak leik mein vlizja jah anaþiva ïbai an-
10, 1 þaraim merjands silba uskusans vairþau. ni viljau ïzvis unvitans. broþr-
jus. þatei attans unsarai allai uf milhmin vesun jah allai marein þairh-

---

de bovibus — 19. — ut plures lucrarer. 20. Et factus-sum Iudaeis ut Iudaeus ut Iudaeos lucrarer; his sub lege ut sub lege, non exsistens ipse sub lege, sed sub gratia, ut hos sub lege lucrarer; 21. his legem-non-habentibus ut legem-non-habens, non exsistens lege liber dei, sed in legem Christi, ut lucrer legem-non-habentes; 22. fui his imbecillis ut imbecillus, ut imbecillos lucrarer; omnibus fui omne, ut fortasse quosdam servarem. 23. Hoc autem facio propter evangelium, ut particeps eius fiam. 24. Nonne scitis, quod hi in stadio currentes omnes currunt, verum unus accipit praemium; sic curratis, ut consequamini. 25. Verum quisque qui luctari contendit, omni se abstinet; at ii, ut corruptibilem coronam accipiant, verum nos incorruptibilem. 26. At ego nunc sic curro non ad incertum, sic pugno non ut aërem verberans; 27. sed corpus meum castigo et in-servitutem-redigo, ne aliis praedicans ipse reprobatus fiam. 10, 1. Non volo vos inscios, fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt et omnes mare trans-

---

dere omisisset, ipsi nos addidimus. — *þatei*] quod, ° gr. omn. — *auhsum*] cod. A et Cast. ‡ *auhsun*.

9, 19. *gageigaidedjau*] cod. A marg. *gastaistaldjau* (possiderem).

9, 20. *gageigaidedjau*] cod. A et Cast. ‡ *gageigaidau*. — *ak uf anstai*] sed sub gratia, ° gr. omn., Goth. c. August., teste Millio. — *gageiggaidedjau*] sic cod. A, uti vs. 21 et 22.

9, 21. *vitodis laus*] Cast. ‡ ict. — *ïn vitoþ*] in legem, *ïn vitoda* (in lege) dici debebat. — *gageiggau*] cod. A marg. *gavandidedjau* (converterem).

9, 22. *waiva*] fortasse, gr. omn. πάντως, cui gr. voci lectio marginalis *vaila* (bene) haud aptius respondet; qui *waiva* convertit, sine dubio pro πάντως in codice suo πῶς legit, cf. Rom. 11, 14.

9, 24. *spraud*] sic cod. A transpositione literarum pro *spaurd*, vid. J. 6, 19. 11, 18. — *allai*] Goth. ° μέν.

9, 25. *haifstjan sniviþ*] pugnare contendit, gr. omn. ἀγωνιζόμενος, eadem ubertate dicendi loquitur Ulf. J. 12, 18 *ïddjedun gamotjan* (ὑπήντησεν). 13, 38 *afaikis kunnan* (ἀπαρνήσῃ); simili Mc. 12, 4 *gaaiviskodedun jah haubiþ vundan brahtedun* (ἐκεφαλαίωσαν), infra 15, 10 *arbaidida jah usaivida* (ἐκοπίασα). Philipp. 3, 16 *ei samo hugjaima jah samo fraþjaima* (τὸ αὐτὸ φρονεῖν). cf. ad M. 9, 8 et 23. — *eis*] Goth. c. codd. ° οὖν.

9, 26. *rinna*] Goth. ° ὡς. — *ni sve*] ∾ gr. omn.

9, 27. *leik mein*] ∾ gr. omn. — *vlizja*] gr. omn. ante *leik*.

10, 1. *viljau*] Goth. ° γάρ.

2. 3 ïddjedun. jah allai ïn mose daupidai vesun ïn milhmin jah ïn marein. jah
4 allai þana saman mat ahmeinan matidedun jah þata samo dragk ahmeino
15. 16 drugkun — — ..daim qiþa. domeiþ jus þatei qiþa. stikls þiuþiqissais. þanei
gaveiham. niu gamainduþs bloþis fraujins ïst. hlaifs. þanei brikam. niu ga-
17 mainduþs leikis fraujins ïst. unte ains hlaifs ain leik þai managans sium.
18 þaiei auk allai ainis hlaibis jah ainis stiklis brukjam. saiwiþ ïsrael bi leika.
19 niu þai matjandans hunsla gamainjandans hunslastada sind. wa nu qiþam.
20 þatei þo galiugaguda wa sijaina aiþþau þatei galiugam saljada wa sijai. ni
þatei þo galiugaguda vaihts sijaina. ak þatei saljand þiudos. skohslam saljand
21 jan-ni guþa. ni viljau auk ïzvis skohslam gadailans vairþan. ni maguþ stikl
fraujins drigkan jah stikl skohsle. ni maguþ biudis fraujins fairainan jah-
22. 23 biudis skohsle. þau ïnaljanom fraujan. ïbai svinþozans ïmma sium. all binah.
24 akei ni all daug. all mis binauht ïst. akei ni all timreiþ. ni ainshun sein
25 sokjai ak anþaris warjizuh. all þatei at skiljam frabugjaidau. matjaiþ ni vailit
26. 27 andhruskandans ïn miþvisseins. fraujins ïst auk airþa jah fullo ïzos. ïþ jabai

---

ierunt, 2. et omnes in Mose baptizati fuerunt in nube et in mari, 3. et omnes hunc eundem cibum spiritualem ederunt 4. et hunc eundem potum spiritualem biberunt — 15. — (scient)ibus loquor; iudicate vos, quod dico; 16. calix benedictionis, quem sanctificamus, nonne communicatio sanguinis domini est? panis, quem frangimus, nonne communicatio carnis domini est? 17. Nam unus panis, una caro hi multi sumus, qui enim omnes uno pane et uno calice utimur. 18. Videte Israel secundum carnem, nonne hi edentes victimas participes altaris sunt. 19. Quid igitur dicimus? quod haec idola aliquid sint, aut quod idolis immolatur aliquid sit; 20. non quod haec idola quidquam sint, sed quod immolant gentes, daemoniis immolant et non deo. Non volo enim vos daemoniis socios fieri. 21. Non potestis calicem domini bibere et calicem daemoniorum; non potestis mensae domini participes-esse et mensae daemoniorum. 22. An aemulamur dominum; num fortiores eo sumus? 23. Omne licet, sed non omne conducit; omne mihi concessum est, sed non omne aedificat; 24. non ullus suum quaerat, sed alterius quisque. 25. Omne quod apud carnifices vendatur, edatis non quidquam examinantes propter conscientiam; 26. domini est enim terra et plenitudo eius. 27. Verum si

---

10, 4. *jah*] Goth. c. cod. 2 ap. Mi. ° πάντες.
10, 15. *..daim*] fragmentum vocis *frodaim*, uti Cast. recte supplevit.
10, 16. *fraujins*] pr. domini, gr. omn. Χριστοῦ. — *hlaifs*] panis, gr. τὸν ἄρτον, vid. ad Mc. 12, 10. — *fraujins*] sec. domini, gr. Χριστοῦ.
10, 17. *þaiei*] qui, gr. omn. οἱ ad πάντες pertinens, pro quo Goth. οἵ legisse videtur, sed ista lectio sensum pervertit. — *jah ainis stiklis*] et uno calice, ° gr.
10, 19. *qiþam*] dicimus, gr. omn. φημί. — *saljada*] sic cod. A; Cast. ‡ *saljida*.

10, 20. *ni — sijaina*] non — sint, ° gr. omn. — *þatei*] sec., id graeco ἃ respondet, praecedens ὅτι Goth. omisit. — *skohslam gadailans*] ∾ gr. omn.

10, 21. *fairainan*] sic Cast. edidit; in cod. A iterum inspecto *fairannan* scriptum, sed lectio duplicis *n* incerta esse ei videtur.

10, 23. *mis*] mihi, ° gr.

10, 24. *warjizuh*] quisque, ° gr.

10, 26. *ïst*] est, ° gr. omn.

was laþo ïzvis þize ungalaubjandane jah vileiþ gaggan. all þatei faurlagjaidau
28 ïzvis. matjaiþ ni vaiht andsitandans bi gahugdai. ïþ jabai was qiþai þatei ga-
liugam gasaliþ ïst. ni matjaiþ ïn jainis þis bandvjandins jah þuhtu. fraujins
29 ïst auk airþa jah fullo ïzos. þuhtuþ-þan qiþa ni silbins ak anþaris. duwe
30 auk frijei meina stojada þairh ungalaubjandins þuhtu. jabai ïk anstai and-
31 nima. duwe anaqiþaidau ïn þize ïk aviliudo. jaþþe nu matjaiþ jaþþe drig-
32 kaiþ jaþþe wa taujiþ. allata du vulþau guþs taujaiþ. unulbrikandans sijaiþ
33 jah ïudaium jah þiudom jah aikklesjon guþs. svasve ïk allaim all leika ni
11, 1 sokjands þatei mis bruk sijai ak þatei þaim managam ei ganisaina. galeikon-
2 dans meinai vairþaiþ svasve ïk xristaus. hazjuþ-þan ïzvis. broþrjus. þei allata
mein gamunandans sijuþ jas-svasve anafalh ïzvis anabusnins gafastaiþ.
3 viljauþ-þan ïzvis vitan þatei allaize abne haubiþ xristus ïst. ïþ haubiþ qi-
4 nons aba. ïþ haubiþ xristaus guþ. wazuh abne bidjands aiþþau praufetjands
5 gahulidamma haubida gaaiviskoþ haubiþ sein. ïþ woh qinono bidjandei aiþþau
praufetjandei andhulidamma haubida gaaiviskoþ haubiþ sein. ain auk ïst jah

quis vocet vos horum non-credentium et vultis ire, omne, quod adponatur vobis, edatis, non quidquam reponentes propter conscientiam. 28. Verum si quis dicat, quod idolis immolatum est, ne edatis propter illum hunc indicantem etiam conscientiam: domini est enim terra et plenitudo eius; 29. conscientiam autem dico non ipsius, sed alterius. Cur enim libertas mea iudicatur per non-credentis conscientiam? 30. Si ego gratia accipio, cur blasphemer propter quae ego gratias-ago? 31. Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omne ad gloriam dei faciatis. 32. Offendiculo-carentes sitis et Iudaeis et gentilibus et ecclesiae dei, 33. sicut ego omnibus omne placeo, non quaerens, quod mihi utile sit, sed quod his multis, ut serventur. 11, 1. Imitatores mei fiatis, sicut ego Christi. 2. Laudo autem vos, fratres, quod omne meum recordantes estis et sicut tradidi vobis praecepta observatis. 3. Volo autem vos scire, quod omnium virorum caput Christus est, verum caput mulieris vir, verum caput Christi deus. 4. Quisque virorum precans aut praedicens obvelato capite dehonestat caput suum; 5. verum quaeque mulierum precans aut praedicens detecto capite dehonestat caput suum; unum enim est et

10, 28. *was*] Goth. c. codd. ° ὑμῖν. — *þatei*] quod, gr. omn. τοῦτο. — *þuhtu*] Goth. accusativum male posuit, nam non pendet a *bandvjandins*, ut existimavisse videtur, sed ab *ïn*, quapropter *þuhtaus* scribendum fuit. — *fraujins* — *ïzos*] domini — eius, ° gr., qui habent *ïst*, est, uti vs. 26 omittunt.

10, 29. *ungalaubjandins*] infidelis, gr. ἄλλης.

10, 30. *andnima*] cod. A marg. *brukja* (utor), vid. vs. 17.

10, 33. *ïk*] ego, gr. omn. κἀγώ, sic 11, 1. cf. ad 7, 8. 16, 4. — *allaim all*] ∾ gr.

11, 1. *galeikondans meinai*] pro *galeikonds meinai* (vid. M. 5, 47. L. 20, 43. J. 11, 11. Rom. 12, 20. Philipp. 3, 18. Neh. 6, 16.) aut *galeikondans mis* (M. 5, 46. L. 6, 27), nam si participia activa cum significatione naturam substantivorum accipiunt, aliter flecti solent (vid. Grim. I. 1017, II), sin solitam flectendi formam sequuntur, casum verbi ipsius secum habent. Sed uti nostro loco Philipp. etiam 3, 17 *miþgaleikondans meinai* legitur. — *ïk*] vid. ad 10, 33.

11, 3. *viljauþ-þan*] Cast. ‡ *vilja uþþan*; ceterum vid. ad M. 5, 37.

6 þata samo þizai biskabanon. unte jabai ni huljai sik qino skabaidau. iþ jabai
21 agl ïst qinon du kapillon aiþþau skaban. gahuljai haubiþ sein — — seinamma
22 faursniviþ du matjan jah þan sums gredags sumzuþ-þan drugkans ïst. ïbai
gardins ni habaiþ du matjan jah drigkan. þau aikklesjon guþs frakunnuþ jah
gaaiviskoþ þans unhabandans. wa qiþau ïzvis. hazjau ïzvis. ïn þamma ni
23 hazja. unte ïk andnam at fraujin þatei jah anafalh ïzvis þatei frauja ïesus ïn
24 þizaiei naht galeviþs vas. nam hlaif jah aviliudonds gabrak jah qaþ. nimiþ.
matjiþ. þata ïst leik mein þata ïn ïzvara gabrukano. þata vaurkjaiþ du mei-
25 nai gamundai. sva samaleiko jah stikl afar nahtamat qiþands. sa stikls
so niujo triggva ïst ïn meinamma bloþa. þata vaurkjaiþ sva ufta sve drig-
26 kaiþ du meinai gamundai. sva ufta auk sve matjaiþ þana hlaif jaþ-þana
27 stikl drigkaiþ dauþau fraujins gakannjaiþ. unte qimai. eiþan wazuh saei mat-
jiþ þana hlaif aiþþau drigkai þana stikl fraujins unvairþaba fraujins. skula
28 vairþiþ leikis jah bloþis fraujins. aþþan gakiusai sik silban manna jah sva
29 þis hlaibis matjai jaþ-þis stiklis drigkai. saei auk matjiþ jah drigkiþ unvairþaba.

---

hoc idem huic tonsae. 6. Nam si non velet se mulier, tondeatur; verum si turpe est mulieri ad radendum aut tondendum, obvelet caput suum — 21. — suum praeoccupat ad edendum et quidem alius famelicus alius autem ebrius est. 22. Num domos non habetis ad edendum et bibendum? aut ecclesiam dei contemnitis et dehonestatis hos non-habentes? Quid dicam vobis? Laudem vos? in hoc non laudo; 23. nam ego accepi a domino, quod etiam tradidi vobis, quod dominus Iesus in qua nocte proditus fuit, sumsit panem 24. et gratias-agens fregit et dixit: sumite, edite, hoc est corpus meum hoc propter vos fractum; hoc faciatis ad meam memoriam! 25. Sic similiter etiam calicem post coenam dicens: hic calix hoc novum testamentum est in meo sanguine; hoc faciatis tam saepe quam bibatis, ad meam memoriam. 26. Tam saepe quam edatis hunc panem et hunc calicem bibatis, mortem domini nuntietis, donec veniat. 27. Itaque quicunque qui edidit hunc panem aut bibat hunc calicem domini indigne domino, reus fit corporis et sanguinis domini. 28. At probet se ipsum homo et sic de-hoc pane edat et de-hoc calice bibat, 29. qui enim edit et bibit indigne,

---

11, 6. *qino*] Goth. c. cod. 9 et verss. ° *καί*. — *ïst*] est, ° gr. omn. — *du kapillon*] Cast. ‡ ict. — *haubiþ sein*] caput suum, ° gr. omn.; sufficiebat dicere *sik*.

11, 21. *du matjan*] pro *ἐν τῷ φαγεῖν* Goth. c. codd. *ἐπὶ τῷ φαγεῖν* legisse videtur. — *þan*] sic cod. A; Cast. ‡ *þau*.

11, 22. *ïbai*] Goth. ° *γάρ*. — *qiþan ïzvis*] ∾ gr.

11, 23. *ïn þizaiei naht*] in qua nocte, in nullo gr. (*ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ*) haec attractio, vid. ad L. 1, 20.

11, 24. *nimiþ matjiþ*] accipite, edite, ° gr.; ceterum miramur Goth. more suo non scripsisse *nimiþ matjiduþ*, vid. infra ad 16, 13. — *mein*] gr. ante *ïst*, Goth. c. cod. e ap. Mi.

11, 25. *sva*] sic, additum verbo *samaleiko* abundat, id enim solum graeco *ὡσαύτως* respondet, vid. Mc. 12, 21 sq. L. 20, 31. — *qiþands*] sic cod. A; Cast. ‡ *qitands*.

11, 26. *dauþau*] pro *dauþu*, vid. ad Mc. 7, 32.

11, 27. *eiþan*] Cast. ‡ div., vid. ad J. 9, 41. — *þana*] sec., Cast. ‡ *þlna*. — *fraujins*] sec. domini, ° gr.

11, 28. *sik silban*] gr. omn. post *manna*.

11, 29. *drigkiþ*] Cast. ‡ *drigriþ*. — *matjiþ*] sec., Goth. ° *καὶ πίνει*.

30 staua sis silbin matjiþ ni domjands leik fraujins. duþþe ïn ïzvis managai
31 siukai jah unhailai jag-gaslepand ganohai. ïþ jabai silbans uns stauïde-
12, 10 deima. ni þau — — sumammuh skeireins razdo. þatuþ-þan all vaurkeiþ
11. 12 ains jah sa sama ahma daileiþ sundro warjammeh svasve vili. sve leik raih-
tis ain ïst ïþ liþuns habaiþ managans. þaiþ-þan liþjus allai us leika þamma
13 ainamma managai visandans ain ïst leik. sva jah xristus. jah auk ïn ainamma
ahmin veis allai du ainamma leika daupidai sium jaþþe judaieis jaþþe þiu-
dos jaþþe skalkos jaþþe frijai jah allai ainamma ahmin dragkidai sijum.
14. 15 jaþ-þan leik nist ains liþus ak managai. jabai qiþai fotus þatei ni ïm han-
16 dus. ni ïm þis leikis nih at þamma leika. nist us þamma leika. jabai qiþai
auso þatei ni ïm augo. ni ïm þis leikis. ni at þamma leika. nist us þamma
17. 18 leika. jabai all leik augo. war hliuma. jabai all hliuma. war dauns. ïþ nu
19 guþ gasatida liþuns ainwarjanoh ïze ïn leika svasve vilda. ïþ veseina þo alla

---

iudicium sibi ipsi edit non discernens corpus domini. 30. Ideo in vobis multi infirmi et aegroti et dormiunt multi; 31. verum si ipsos nos iudicaremus, non utique — 12, 10. — alii interpretatio sermonum. 11. Hoc autem omne operatur unus et hic idem spiritus, impertit seorsim cuique, sicuti vult. 12. Uti corpus quidem unum est, verum membra habet multa, haec autem membra omnia e corpore hoc uno, multa exsistentia, unum est corpus, sic etiam Christus. 13. Et enim in uno spiritu nos omnes ad unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive gentiles, sive servi, sive liberi, et omnes uno spiritu potati sumus. 14. Et vero corpus non-est unum membrum, sed multa; 15. si dicat pes, quod non sum manus, non sum huius corporis, neque ad hoc corpus: non-est ex hoc corpore? 16. Si dicat auris, quod non sum oculus, non sum huius corporis, non ad hoc corpus: non-est ex hoc corpore? 17. Si omne corpus oculus, ubi auditus? si omne auditus, ubi olfactus? 18. Verum nunc deus collocavit membra unumquodque eorum in corpore, sicut voluit; 19. si essent haec omnia

---

11, 31. *ïþ*] verum, gr. γάρ.

12, 11. *þatuþ — all*] ∾ gr. omn. — *daileiþ*] impertit, gr. omn. διαιροῦν.

12, 12. *leik raihtis*] ∾ gr. omn. — *ïþ*] verum, gr. καί. — *allai*] gr. omn. ante *þaiþ*. — *us*] ex, ⁰ gr.

12, 13. *allai*] sec., Goth. c. codd. ⁰ εἰς.

12, 15. *nih — leika*] neque in hoc corpore, Goth. hoc et sequente versu sensum textus gr. omnino non intellexit; παρὰ τοῦτο enim formulam *nihilominus* significantem interpretatus est, quasi τὸ σῶμα supplendum esset, et interrogationem a *nist* demum incipit. Sensus autem ei esse videtur hic: non sum manus, ergo non sum pars corporis, neque igitur ad corpus pertineo: nonne tamen e corpore pendet? Cast. *nih at þamma leika* glossam ad *ni þis leikis* esse existimans, versionem vulgatam secutus esse videtur, et sic Goth. illud παρὰ τοῦτο omisisse putandus est.

12, 16. init. Goth. c. codd. ⁰ καί. — *ni at þamma leika*] vid. ad vs. 15.

12, 18. *nu*] vid. ad Rom. 7, 6.

12, 19. *ïþ*] verum, gr. omn. εἰ δέ; si quis est, qui *ïþ* pro graeco εἰ positum esse censeat, quod in evangeliorum interpretatione saepius factum esse vidimus, is meminerit, tum non solum δέ, quod propter sensum gr. omn. habent, omissum, sed etiam omnium illorum locorum, in quibus *ïþ* = εἰ invenitur, aliam rationem esse, vid. L. 7, 39. 10, 13. 19, 42. J. 8, 19. 11, 32. 15, 24. 18, 36. Quam ob causam librarii culpa *jabai* (si) excidisse nobis videtur.

20. 21 ains liþus. war leik. ïþ nu managai liþjus ïþ ain leik. niþ-þan mag augo
qiþan du handau. þeina ni þarf. aiþþau aftra haubiþ du fotum. ïggqara ni
22 þarf. ak mais filu þaiei þugkjand liþive leikis lasivostai visan þaurfta sind
13, 1 — — aiþþau klismo klismjandei. jah jabai habau praufetjans jah vitjau
2 allaize runos jah all kunþi jah habau alla galaubein svasve fairgunja miþ-
3 satjau ïþ friaþva ni habau. ni vaihts ïm. jah jabai fraatjau allos aihtins mei-
nos jah jabai atgibau leik mein ei gabrannjaidau ïþ friaþva habau. ni vaiht
4 botos mis taujau. friaþva usbeisneiga ïst. sels ïst. friaþva ni aljanoþ. friaþva
5 ni flauteiþ. ni ufblesada. ni aiviskoþ. ni sokeiþ sein ain. ni ïngramjada nih
6. 7 mitoþ *ubil nih faginoþ* ïnvindiþai. miþfaginoþ sunjai. allata þulaiþ. allata
8 galaubeiþ. all veneiþ. all gabeidiþ. friaþva aiv ni gadriusiþ ïþ jaþþe praufetja
9 gatairanda. jaþþe razdos gaweiland. jaþþe kunþi gataurniþ. suman kunnum
10 suman praufetjam. biþe qimiþ þatei ustauhan ïst. gataurniþ þata us dailai.

---

unum membrum, ubi corpus? 20. Verum nunc multa membra, verum unum corpus. 21. Neque autem potest oculus dicere ad manum: tui non egeo; aut iterum caput ad pedes: vestri non egeo; 22. sed magis multo, quae videntur membrorum corporis infirmissima esse, necessaria sunt — 13, 1. — aut tintinnabulum tinniens; 2. et si habeam profetias et sciam omnium mysteria et omnem cognitionem et habeam omnem fidem, sic-ut montes transponam, verum amorem non habeam, non quidquam sum; 3. et si cibum-distribuam omnes facultates meas et si dem corpus meum, ut urar, verum amorem habeam, non quidquam utilitatis mihi faciam. 4. Amor patiens est, probus est; amor non aemulatur, amor non se-ostentat, non inflatur, 5. non indecore-se-gerit, non quaerit suum solum, non irritatur, neque cogitat malum, 6. neque gaudet iniquitate, 7. congaudet veritati, omne perfert, omne credit, omne sperat, omne sustinet. 8. Amor unquam non excidit, verum sive praedictiones, tolluntur; sive sermones, cessant; sive scientia, destruitur; 9. modo novimus, modo praedicimus. 10. Quum venit, quod perfectum est, destruitur hoc ex parte.

12, 20. *managai*] Goth. c. codd. ° μέν.

12, 21. *þan*] autem, ° gr.

12, 22. *mais filu*] ∾ gr. omn. — *þaiei þugkjand*] sic cod. A; Cast. ‡ *þai þugkand.* — *þaurfta*] fortasse in cod. A *þaurftai* scriptum est, quod constructio postulat; si recte habet lectio edita, comparetur Rom. 11, 33 *unusspilloda sind stauos*, vid. ad Neh. 6, 16.

13, 1. *klismo klismjandei*] sic cod. A; Cast. ‡ *klismoklis moandei;* Mssm. (Skeir. Gloss. p. 144) ‡ *klismo klismoandei.*

13, 2. *praufetjans*] profetias, sic in cod A scriptum esse, Cast. testatur; mirum est, quod id nomen *praufetja, praufetjins* pro *praufetjos* flectitur. Ceterum gr. omn. προφητείαν. — *allaize*] omnium, gr. omn. πάντα ad μυστήρια pertinens et post μυστήρια quidem. — *jah*] ult. Goth. ° ἐάν.

13, 3. *ei gabrannjaidau*] cod. A marg. *ei wop..* (sic scribendum est, non *wop*, uti Cast., nam est *wop* fragmentum verbi *wopau*), quo glossator lectionem codicum quorundam graecorum καυχήσωμαι pro vulgata καυθήσωμαι indicare voluit. — *friaþva*] cod. A ‡ ° μή (*ni*).

13, 5. *ni sokeiþ sein ain*] cod. A marg. *ni ïnaljanoþ sein ain* (non studet suo uni), ubi Cast. recte adnotat, glossatorem ζηλοῖ pro ζητεῖ legisse, quod autem in nullo cod. gr. invenitur. Ceterum *ain* (uni) ° gr. omn. — *nih*] nec, gr. omn. οὐ, sic vs. seq.

13, 6. *nih*] vid. ad vs. 5. — *miþfaginoþ*] Goth. ° δέ.

13, 9. *suman*] pr., Goth. c. codd. ° γάρ. — *kunnum*] sic cod. A; Cast. ‡ *runnum;* ceterum Goth. postea ° καί.

13, 10. *biþe*] Goth. ° δέ. — *ïst*] Goth. c. codd. ° τότε. — *gataurniþ*] gr. omn. post *dailai.*

11 þan vas niuklahs. sve niuklahs rodida. sve niuklahs froþ. sve niuklahs mitoda.
12 biþe varþ vair. barniskeins aflagida. saiwam nu þairh skuggvan ïn frisahtai
ïþ þan andvairþi viþra andvairþi. nu vait us dailai. þan ufkunna — —
14, 20 barniskai sijaiþ akei fraþjam fullaveisai sijaiþ. ïn vitoda gameliþ ïst þatei
21 ïn anþaraim razdom jah vairilom anþaraim rodja managein þizai jan-ni sva
22 andhausjand mis. qiþiþ frauja. svaei nu razdos du bandvai sind ni þaim
galaubjandam ak þaim ungalaubjandam. ïþ praufetja ni þaim ungalaubjandam
23 ak þaim galaubjandam. jabai gaqimiþ alla aikklesjo samana jah rodjand raz-
dom allai. atuþ-þan gaggand ïnn jah unveisai aiþþau ungalaubjandans. niu
24 qiþand þatei dvalmoþ. ïþ jabai allai praufetjand. ïþ ïnnatgaggai was ungalaub-
25 jands aiþþau unveis. gasakada fram allaim. ussokjada fram allaim. þo ana-
laugnjona hairtins ïs svikunþa vairþand. þanuh driusands ana andavleizn ïn-
26 veitiþ guþ gateihands þatei bi sunjai guþ ïn ïzvis ïst. wa nu ïst. broþrjus.
þan samaþ garinnaiþ. warjizuh ïzvara psalmon habaiþ. laisein habaiþ. andhu-
27 lein habaiþ. skerein habaiþ. razda habaiþ. allata du timreinai vairþai. jaþþe razdai

11. Quum essem puer, ut puer locutus-sum, ut puer sapui, ut puer cogitavi; quum fierem vir, puerilitates deposui. 12. Videmus nunc per speculum in aenigmate, verum tum faciem contra faciem. Nunc scio ex parte, tum cognosco — 14, 20. — pueri sitis, sed mentibus perfecti sitis. 21. In lege scriptum est, quod in aliis sermonibus et labiis aliis loquor multitudini huic et non sic exaudiunt me, dicit dominus. 22. Itaque ergo sermones ad signum sunt, non his credentibus, sed his non-credentibus; verum praedictiones non his non-credentibus, sed his credentibus. 23. Si convenit omnis ecclesia una et loquuntur sermonibus omnes, ad autem veniunt intro etiam nescientes aut non-credentes, nonne dicunt, quod insanitis? 24. Verum si omnes praedicunt, verum intret quis non-credens aut nesciens, refutatur ab omnibus, quaeritur ab omnibus. 25. Haec occulta cordis eius manifesta fiunt, et cadens in faciem adorat deum nuntians, quod secundum veritatem deus in vobis est. 26. Quid nunc est, fratres? quum una convenitis, quisque vestrum canticum habet, doctrinam habet, revelationem habet, interpretationem habet, linguam habet, omne ad aedificationem fiat. 27. Sive lingua

13, 11. *biþe*] Goth. c. codd. ° δέ. — *barniskeins aflagida*] ∾ gr. omn. praeter cod. 7 ap. Mi.

13, 12. *saiwam*] Goth. c. codd. ° γάρ. — *þan*] sec. Goth. ° δέ (ïþ), nisi ea omissio librarii errore facta est, cui *dailaiþan* illud *ïþ* etiam continere videretur.

14, 20. *akei*] sed, gr. omn. δέ; sic *akei* pro δέ Goth. raro utitur, cf. Eph. 4, 28 ubi *ak* = δέ.

14, 21. *jah*] Goth. ° ἐν.

14, 22. *nu*] igitur, ° gr. omn., sic 15, 58.

14, 23. *jabai*] Goth. c. codd. ° οὖν. — *alla aikklesjo*] ∾ gr. omn. — *rodjand — allai*] ∾ gr. omn. — *atuþ-þan gaggand*] vid. ad Mc. 14, 44. — *jah*] sec. etiam, ° gr. omn. praeter cod. f ap. Mi.

14, 25. *þanuh*] Goth. c. codd. ° οὕτω; ceterum *þanuh* pro καί poni, ad M. 9, 2 probavimus. — *guþ*] gr. ante *bi*.

14, 26. *samaþ garinnaiþ*] vid. ad 5, 4. — *skerein — razda*] in cod. A super vocem *skerein* adest litera *b*, super vocem *razda* litera *a* ad indicandum haec verba transponenda esse (CAST.), uti gr. omn. habent. Ceterum pro *skereins* rectius 12, 10 *skeireins* legitur propter *skeirs*.

15, 1 was rodjai bi tvans aiþþau maist þrins jah — — aþþan kannja ïzvis. bro-
þrjus. þatei aivaggeli. þatei merida ïzvis. þatuh jah andnemuþ ïn þammei jah
2 standiþ. þairh þatei jah ganisiþ. ïn wo sauþo vailamerida ïzvis. skuluþ ga-
3 munan. niba svare galaubideduþ. atgaf auk ïzvis ïn frumistjam. þatei andnam
4 ei xristus gasvalt faur fravaurhtins unsaros afar bokom jaþ-þatei ganavi-
5 stroþs vas jaþ-þatei urrais þridjin daga afar bokom jaþ-þatei ataugids ïst
6 kefin jah afar þata þaim ainlibim. þaþroh gasaiwans ïst managizam þau
[fifhundam] taihun tevjam broþro suns. þizeei þai managistans sind und hita.
7 sumaiþ-þan gasaizlepun. þaþroh þan ataugida sik ïakobau þaþroþ-þan apau-
8 staulum allaim. ïþ spedistamma allaize svasve usvaurpai ataugida sik jah
9 mis. ïk auk ïm sa smalista apaustaule ïkei ni ïm vairþs ei haitaidau apau-
10 staulus. duþe ei vrak aikklesjon guþs. aþþan anstai guþs ïm saei ïm. jas-so

---

quis loquatur secundum duos, aut maxime tres et — — 15, 1. At indico vobis, fratres, quod evangelium, quod praedicavi vobis, quod etiam accepistis, in quo etiam statis, 2. per quod etiam servamini, in quam rationum praedicavi vobis, debetis recordari, nisi temere credidistis. 3. Dedi enim vobis in primis, quod accepi, quod Christus mortuus-est pro peccatis nostris, secundum libros, 4. et quod sepultus fuit et quod surrexit tertio die, secundum libros, 5. et quod visus est Cefae et post hoc his undecim; 6. deinde visus est pluribus quam [quingentis] decem cohortibus fratrum simul, quorum hi plurimi sunt usque hodiernum, quidam autem dormiunt. 7. Deinde autem ostendit se Iacobo, deinde autem apostolis omnibus, 8. verum ultimo omnium, sicut abiecto, ostendit se etiam mihi. 9. Ego enim sum hic minimus apostolorum, ego-qui non sum dignus, ut vocer apostolus, propterea quod persecutus-sum ecclesiam dei. 10. At gratia dei sum, qui sum, et haec

---

15, 1. *þatei*] pr. quod, ⁰ gr. omn., Goth. autem aliter atque gr. sic construit: *kannja ïzvis þatei aivaggeli — skuluþ gamunan* (indico vobis, ut evangelium—debeatis recordari), legit enim vs. 2 pro εἰ κατέχετε c. codd. ὀφείλετε κατέχειν. *Gamunan* cum accusativo positum habes etiam supra 11, 2. 2, 7, 15. Mc. 14, 72. — *þatuh*] pro *þatei* (quod), vid. ad J. 18, 26.

15, 2. *skuluþ gamunan*] vid. ad vs. 1.

15, 3. *þatei*] Goth. ⁰ καί.

15, 5. *jah afar þata*] et post hoc, gr. εἶτα. — *ainlibim*] undecim, gr. δώδεκα.

15, 6. *þau*] Cast. ‡ *þan.* — (*fifhundam*) *taihun tevjam*] Cast. ‡ ict. Nemo est, quin glossam h. l. in textum illatam esse videat. Quum enim Goth. πεντακοσίοις numerum indefinitum imitans expressisset per *taihun tevjam* i. e. decem ordinibus l. manipulis (cf. infra vs. 23, ubi *teva* = τάγμα); glossator πεντακοσίοις ad verbum convertens aut *taihun tevjam* explicans, in margine *fifhundam* (sic pro solito *fimfhundam*) addidit, quae glossa deinde a librario codicis A in textu posita est. Mssm. (Skeir. Gloss. p. 166) *fifhundamtaihun-tevjam* scribens et formam *tevis* (ordinarius) ponens, quid sibi velit, nescire nos confitemur; nisi forte de discipulis ordinariis, i. e. rite in discipulorum numerum receptis accipi voluit, at ea interpretatio vix habet, quo comprobetur; et quid tandem de *fifhundamtaihun*, inepta numeralium compositione, fiat? — *þan*] Goth. c. codd. ⁰ καί.

15, 7. *þaþroþ-þan*] Goth. pro εἶτα c. codd. suis ἔπειτα legisse videtur, ei enim particulae *þaþroþ-þan* respondere solet, quamquam etiam infra vs. 24 εἶτα = *þaþroþ-þan* legitur.

15, 8. *usvaurpai*] Cast. ‡ *usvaukpai.*

15, 9. *haitaidau*] sic cod. A; Cast. ‡ *haitadau.* — *duþe ei*] Cast. ‡ *du þeei.*

15, 10. *saei*] qui, gr. omn. ὅ, quod Goth. non imitatum esse eo magis miramur, quum aliis locis vel praeter graecorum auctoritatem secundum usum

ansts ïs ïn mis halka ni varþ ak managizo ïm allaim arbaidida jah usaivida
11 aþþan ni ïk ak ansts guþs miþ mis. ïþ jaþþe ïk jaþþe jainai sva merjam
12 jah sva galaubideduþ. þande nu xristus merjada þatei urrais us dauþaim.
13 waiva qiþand sumai ïn ïzvis þatei usstass dauþaim nist. ïþ jabai usstass dau-
14 þaim nist. nih xristus urrais. aþþan jabai xristus ni urrais. svare þau jas-so
15 mereins unsara jah so galaubeins unsara lausa. biþ-þan gitanda galiugaveit-
vods guþs. unte veitvodidedum bi guþa þatei urraisida xristu. þanei ni urrai-
16. 17 sida. jah jabai auk dauþans ni urreisand. nih xristus urrais. ïþ jabai xristus
ni urrais. svare jah so galaubeins ïzvara ïst jan-nauh sijuþ ïn fravaurhtim
18. 19 ïzvaraim. þanuh jaþ-þai gaslepandans ïn xristau fraqistnodedun. jabai ïn
þizai libainai ainai ïn xristau venjandans sijum þatainei. armostai sium allaize
20 manne. ïþ nu þande xristus urrais us dauþaim anastodeins gaslepandane vaur-
21 þans. unte auk þairh mannan dauþus jah þairh mannan usstass dauþaize.

---

gratia eius in me pauper non fuit, sed plus iis omnibus laboravi et sustinui, at non ego, sed gratia dei cum me. 11. Verum sive ego, sive illi sic praedicamus et sic credidistis. 12. Si igitur Christus praedicatur, quod resurrexit e mortuis, quomodo dicunt quidam in vobis, quod resurrectio mortuis non-est? 13. Verum si resurrectio mortuis non-est, neque Christus resurrexit; 14. at si Christus non resurrexit, temere utique etiam haec praedicatio nostra et haec fides nostra inanis. 15. In autem veniuntur falsitestes dei, nam testati-sumus de deo, quod resuscitavit Christum, quem non resuscitavit; 16. et si enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit; 17. verum si Christus non resurrexit, temere etiam haec fides vestra est et adhuc estis in peccatis vestris. 18. Utique etiam hi dormientes in Christo perierunt. 19. Si in hac vita sola in Christum sperantes sumus modo, miserrimi sumus omnium hominum. 20. Verum nunc si Christus resurrexit e mortuis, initium dormientium factus; 21. quod enim per hominem mors, etiam per hominem resurrectio mortuorum;

---

germanicarum linguarum in eiusmodi formulis neutro utatur, vid. ad 9, 3 et Mc. 6, 3. — *halka*] Goth. pro *κενή* c. codd. suis *πτωχή* legisse, probamus ex Gal. 4, 9. — *arbaidida jah usaivida*] laboravi et sustinui, gr. omn. *ἐκοπίασα*, vid. ad 9, 25.

15, 11. *ïþ*] verum, gr. *οὖν*, sic L. 15, 28 ubi cave Ulf. *οὖν* legisse opineris, nam, uti Sch. recte adnotat, illo loco quoque c. codd. *δέ* legit; *ïþ* = *οὖν* vix usquam invenies.

15, 12. *urrais*] gr. omn. post *dauþaim*. — *dauþaim*] sec. mortuis, gr. omn. *νεκρῶν*, sic vs. seq.

15, 14. *svare*] de adverbiis vice adiectivorum positis vid. ad L. 19, 37. — *þau*] vid. ad 5, 10. — *jah*] gr. *δὲ καί*. — *lausa*] gr. omn. ante *jah*.

15, 15. *biþ-þan gitanda*] vid. ad Mc. 14, 44. Ceterum Goth. c. codd. ° *καί*. — *urraisida*] sec., Goth. c. codd. ° *εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται*.

15, 16. *jah*] et, ° gr. omn.

15, 17. *svare*] vid. ad vs. 14. — *jah*] etiam, ° gr. omn. — *ïst jan*] est et, ° gr.

15, 18. *þanuh*] vid. ad Rom. 7, 3.

15, 19. *ainai*] sola, ° gr., cf. ad L. 5, 35. — *ïn xristau*] gr. post *sijum*. — *armostai*] miserrimi, gr. omn. *ἐλεεινότεροι*. — *sium*] gr. omn. post *manne*.

15, 20. *þande*] si, ° gr. omn., sed sequente *vaurþans* participio ea particula addi debebat; *vaurþans* (factus) autem ° gr., alii legunt *ἐγένετο*; cum Goth. participium solus cod. 80 ap. Griesb. habet.

22 unte svasve ïn adama allai gadauþnand. svah ïn xristau allai gaqiunand. aþþan
23 warjizuh ïn seinai tevai. anastodeins xristus. þaþroþ-þan þai xristaus. þaiei
24 ïn quma ïs. þaþroþ-þan andeis. þan anafilhiþ þiudinassu guþa jah attin. þan
25 gatairiþ all reikjis jah valdufnjis jah mahtais. skal auk ïs þiudanon und þatei
26 galagjiþ guþ allans fijands ïs uf fotuns ïmma. alluh auk ufhnaivida uf fotuns
27 ïmma. afstumista fijands gatairada dauþus. ïþ biþe qiþiþ. alla ufhnaivida sind.
28 bairht þatei ïnu þana ïze ufhnaivida uf ïna þo alla. þanuh biþe alla gakun-
nun sik faura ïmma þanuþ-þan ïs silba sunus gakann sik faura þamma uf-
29 hnaivjandin uf ïna þo alla ei sijai guþ alla ïn allaim. aiþþau wa vaurkjand
þai daupjandans faur dauþans. jabai allis dauþans ni urreisand. duwe þau
30. 31 daupjand faur ïns. duwe þau veis bireikjai sijum weilo woh. daga wammeh
gasviltandans ïn ïzvaraizos wofstuljos. broþrjus. þoei haba ïn xristau ïesu
32 fraujin unsaramma. jabai bi mannan du diuzam vaih ïn aifaison. wo mis
boto. jabai dauþans ni urreisand. matjam jah drigkam. unte du maurgina
33. 34 gasviltam. ni afairzjaindau. riurjand sidu godana gavaurdja ubila. usskavjiþ

22. nam sicut in Adamo omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificantur. 23. At quisque in suo ordine, initium Christus, deinde autem hi Christi, qui in adventum eius, 24. deinde autem finis, quum tradit regnum deo et patri, quum destruit omne regni et potentiae et virtutis. 25. Debet enim is regnare usque quod ponit deus omnes hostes eius sub pedes ei; 26. omne enim subiicit sub pedes ei; ultimus hostis destruitur mors. 27. Verum cum dicit: omnia subiecta sunt, manifestum, quod praeter hunc, qui subiecit sub eum haec omnia. 28. Tunc quum omnia confitentur se ante eum, tunc autem is ipse filius confitetur se ante hunc subiicientem sub eum haec omnia, ut sit deus omnia in omnibus. 29. Alioquin quid operantur hi baptizati pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Cur utique baptizantur pro iis? 30. Cur utique nos periclitantes sumus horarum quaque? 31. Þie quoque morientes propter vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu, domino nostro. 32. Si secundum hominem adversus bestias pugnavi in Efeso, quae mihi utilitatum, si mortui non resurgunt? Edimus et bibimus, nam ad crastinum morimur. 33. Ne sollicitemini! corrumpunt mores bonos colloquia mala. 34. Caveto

15, 22. *svah*] = *οὕτω καί*, vid. ad J. 18, 26.

15, 23. *þaiei*] qui, Goth. sine dubio c. codd. *οἱ ἐλπίζοντες* (*þaiei — venjand*) legit, quum autem *venjand* propter sensum addendum nunc desideretur, librarii incuria omissum esse videtur.

15, 24. *jah*] sec., Goth. cum cod. 7 ap. Mi. ° *πᾶσαν*.

15, 25. *guþ*] deus, ° gr. omn. — *ïs*] sec. eius, ° gr.

15, 26. *alluh — ïmma*] gr. post *dauþus*.

15, 27. *qiþiþ*] Goth. ° *ὅτι*.

15, 28. *alla*] pr. gr. omn. post *ïmma*. — *þan*] autem, gr. *καί*.

15, 29. *daupjandans*] forma activa h. l. passivam quandam accipit significationem (se baptizare facientes) uti proxime sequens *daupjand* (cf. Mc. 7, 4 ubi *daupjan* = *βαπτίζεσθαι*, se lavare), sic Gal. 5, 2 *bimaitiþ* = vos circumcidere facitis. — *þau*] hoc et seq. vs. gracco *καί* in interrogatione posito respondet.

15, 30. *weilo woh*] ∼ gr. omn.

15, 31. *gasviltandans*] morientes, gr. *ἀποθνήσκω*. — *ïn*] propter, gr. *νή*. — *broþrjus*] fratres, ° gr.

15, 33. *riurjand*] cod. A in marg. *fravard-*

ïzvis garaihtaba jan-ni fravaurkjaiþ. unkunþi guþs sumai haband. du ai-
35 viskja ïzvis rodja. akei qiþiþ sums. waiva urreisand dauþans — —
46. 47 ahmeino. sa fruma manna us airþai muldeins. sa anþar manna frauja us
48 himina. wileiks sa muldeina. svaleikai jah þai muldeinans. wileiks sa ufarhi-
49 minakunda. svaleikai jah þai ufarhiminakundans. jah svasve berum manlei-
50 kan þis airþeinins. sva bairaima jah frisaht þis himinakundins. þata auk qiþa.
broþrjus. þei leik jah bloþ þiudinassu guþs ganiman ni magun nih riurei
51 unriureins arbjo vairþiþ. sai. runa ïzvis qiþa. allai auk ni gasviltam. ïþ allai
52 ïnmaidjanda. suns ïn brawa augins ïn spedistin þuthaurna. þuthaurneiþ auk
53 jah dauþans usstandand unriurjai jah veis ïnmaidjanda. skula ïst auk þata
54 riurjo gahamon unriurein jah þata divano gahamon undivanein. þanuþ-þan
þata divano gavasjada undivanein. þanuh vairþiþ vaurd þata gamelido. uf-
55 saggqiþs varþ dauþus ïn sigis. war ïst gazds þeins. dauþu. war ïst sigis þein.
56. 57 halja. aþþan gazds dauþaus fravaurhts. ïþ mahts fravaurhtais vitoþ. ïþ
58 guþa aviliuþ. ïzei gaf unsis sigis þairh fraujan unsarana ïesu xristu. svaei

---

vobis recte et ne peccetis; ignorantiam dei quidam habent, ad pudorem vobis loquor. 35. Sed dicit quidam: quomodo resurgunt mortui? — 46. — spirituale. 47. Hic primus homo e terra pulvereus; hic alter homo dominus e coelo. 48. Qualis hic pulvereus, tales etiam hi pulverei; qualis hic coelestis, tales etiam hi coelestes; 49. et sicut portavimus imaginem huius terreni, sic portemus etiam imaginem huius coelestis. 50. Hoc enim dico, fratres, quod caro et sanguis regnum dei consequi non possunt, nec corruptio incorruptionis heres fit. 51. Ecce, mysterium vobis dico; omnes enim non morimur, verum omnes immutamur. 52. Statim in ictu oculi in ultima tuba; canit-turba enim et mortui resurgunt incorrupti et nos immutamur. 53. Debitum est enim hoc corruptibile induere incorruptionem et hoc mortale induere immortalitatem. 54. Tunc quum hoc mortale induit immortalitatem, tunc fit verbum hoc scriptum: absorpta fuit mors in victoriam. 55. Ubi est stimulus tuus, mors? 55. Ubi est victoria tua, orce? 56. At stimulus mortis peccatum, verum potentia peccati lex. 57. Verum deo gratia, qui dedit nobis victoriam per dominum nostrum Iesum Christum. 58. Itaque

---

jand (perdunt), sic enim pro *fravaurdjand*, quod Cast. e loco omnino, uti dicit, obliterato, male edidit, legendum est, vid. 2, 4, 16. 7, 2.

15, 34. *unkunþi*] Goth. ° γάρ.

15, 47. *fruma*] sic cod. A; Cast. ‡ *frums*.

15, 48. *muldeinans*] Goth. c. cod. i ap. Mi. ° καί. — *wileiks*] sec., hinc cod. B incipit.

15, 49. *manleikan*] sic cod. B; cod. A ‡ *mannleikan*. — *sva*] sic, ° cod. A c. gr. omn.

15, 53. *ïst auk*] ∾ cod. A.

15, 54. *þanuþ — undivanein*] ° cod. B; ceterum cod. A c. codd. etiam ° τὸ φθαρτὸν — καί, de qua omissione vid. ad Rom. 9, 15; deinde de *þanuþ-þan* vid. ad M. 9, 25; denique de *gavasjada* ad J. 13, 35. — *ufsaggqiþs*] cod. A *ufsagqiþs*.

15, 55. *ïst*] utr. est, ° gr. omn. — *gazds*] gr. omn. post *dauþu;* sic etiam mox *sigis* post *halja.* — *dauþu*] pro *dauþau*, vid. ad L. 18, 38.

15, 57. *aviliuþ*] cod. A *aviliud.* — *ïzei*] cod. A *ïze*, cf. ad L. 3, 5. — *xristu*] cod. A *xristau*, de qua varietate vid. ad Mc. 7, 32. Ceterum cod. B

nu. broþrjus meinai liubans. tulgjai vairþaiþ ungavagidai ufarfulljandans ïn
vaurstva fraujins sinteino vitandans þatei arbaids ïzvara nist lausa ïn fraujin.
16, 1 ïþ bi gabaur þata þaim veiham svasve garaidida aikklesjom galatiais. sva
2 jah jus taujiþ. ainwarjanoh sabbate warjizuh ïzvara fram sis silbin taujai
3 huhjands þatei vili. ei ni biþe qimau. þan gabaur vairþai. aþþan biþe qima
þanzei gakiusiþ þairh bokos. þans sandja briggan anst ïzvara ïn ïairusalem.
4. 5 jah þan jabai ïst mis vairþ galeiþan. galeiþand miþ mis. aþþan qima at ïzvis.
6 þan makidonja usleiþa. makidonja auk þairhgagga. ïþ at ïzvis vaitei salja
7 aiþþau jah vintru visa ei jus mik gasandjaiþ þiswaduh þe ïk vrato. ni viljau
auk ïzvis nu þairhleiþands saiwan. unte venja mik wo weilo saljan at ïzvis.
8. 9 jabai frauja fraletiþ. visuh þan ïn aifaison und paintekusten. haurds auk mis
10 usluknoda mikila jah vaurstveiga jah andastaþjos managai. aþþan jabai qimai
teimauþaius. saiwaiþ ei unagands sijai at ïzvis. unte vaurstv fraujins vaur-
11 keiþ svasve jah ïk. ni washun ïmma frakunni. ïþ ïnsandjaiþ ïna ïn

igitur, fratres mei dilecti, stabiles fiatis, immobiles, abundantes in opere domini semper, scientes, quod labor vester non-est inanis in domino. 16, 1. Verum de collectione hac his sanctis, sicut ordinavi ecclesiis Galatiae, sic etiam vos facite. 2. Unumquemque sabbatorum quisque vestrum a se ipso faciat cogitans, quod vult, ut non, quum veniam, tum collectio fiat. 3. At quum venio, quos probatis per literas, hos mitto, ferre gratiam vestram in Ierusalem. 4. Et autem si est mihi dignum ire, eunt cum me. 5. At venio ad vos, quum Macidoniam relinquo; Macidoniam enim transeo. 6. Verum apud vos forsitan hospitor aut etiam hiemem maneo, ut vos me deducatis, quocunque quod ego proficiscor. 7. Non volo enim vos nunc praetereuntes videre, nam spero me aliquod temporum manere apud vos, si dominus permittit. 8. Maneo autem in Efeso usque-ad pentecusten, 9. porta enim mihi aperta-est magna et efficax et adversarii multi. 10. At si veniat Timotheus, videatis, ut impavidus sit apud vos; nam opus domini operatur sicut etiam ego. 11. Ne quisquam eum spernat, verum deducatis eum in

in marg. habet *sihv*, quo quid significetur, nec Cast., nec nos eruere potuimus.

15, 58. *nu*] vid. ad 14, 22. — *vairþaiþ*] cod. A *vairþiþ* (fite).

16, 1. *galatiais*] cod. A *galatie* (Galatarum).

16, 2. *taujai*] cod. A *lagjai* (ponat). — *huhjands*] sic codd. et Cast. pro *huzdjands* (θησαυρίζων). — *vairþai*] Cast. ‡ *vairþli*.

16, 4. *mis vairþ*] ∾ gr. omn.; ceterum Goth. ° καί (in κἀμέ), cf. ad 10, 33. — *galeiþand*] gr. omn. post *mis*.

16, 5. *auk*] ° cod. B.

16, 6. *vaitei*] Cast. ‡ div. Omnino hic vir doctissimus significationem huius vocis non satis perspexit, opinatur enim *ni* omissum esse, ut sensus praebeatur *non scio an*, quum potius elliptice dictum esse videatur pro *deus scit an* i. e. forsan, cf. J. 18, 35, et particulam *vainei*. — *þiswaduh*] Cast. ‡ bis div. — *þe*] cod. A *þei*, cf. ad L. 10, 5. — *ïk*] ego, ° gr. omn.

16, 7. *venja*] cod. A ‡ *venjan*. — *wo weilo*] ∾ gr., Goth. c. codd. 2 et 7 ap. Mi.

16, 8. *visuh þan*] cod. A *visuþ-þan*.

16, 10. *saiwaiþ*] cod. A. *saiwiþ* (videte). — *unagands*] cod. A ‡ *unagans*, cf. ad Mc. 12, 24.

16, 11. *washun*] Goth. c. codd. ° οὖν. — *ïþ*] inde usque ad vs. 22. fin. in cod. A desunt.

12 gavairþja ei qimai at mis. usbeida auk ïna miþ broþrum. aþþan bi apaullon
þana broþar bandvja ïzvis þatei filu ïna bad ei ïs qemi at ïzvis miþ
broþrum jah aufto ni vas vilja ei nu qemi. ïþ qimiþ. biþe uhtiug.
13 vakaiþ standaiduh ïn galaubeinai. vairaleiko taujaiþ gaþvastidai sijaiþ.
14. 15 allata ïzvar ïn friaþvai vairþai. bidja ïzvis. broþrjus. vituþ gard staifa-
naus. þatei sind anastodeins akaije jah du andbahtja þaim veiham
16 gasatidedun sik. ei nu jah jus ufhausjaiþ þaim svaleikaim jah allaim
17 þaim gavaurstvam jah arbaidjandam. aþþan fagino ïn qumis staifa-
naus jah faurtunataus jah akaïkaus. unte ïzvarana vaninassu þai us-
18 fullidedun. gaþrafstidedun auk jah meinana ahman jah ïzvara. ufkun-
19 naiþ nu þans svaleikans. goljand ïzvis aikklesjons asiais. goleiþ ïzvis
ïn fraujin filu akvila jah priska miþ ïngardjon seinai aikklesjon. at
20. 21 þaimei jah salja. goleiþ ïzvis misso ïn frijonai veihai. goleins mei-
22 nai handau pavlus. jabai was ni frijoþ fraujan ïesu xristu. anaþaima.

---

pace, ut veniat ad me, exspecto enim eum cum fratribus. 12. At de Apollo, hoc fratre, notifico vobis, quod multum oravi, ut is veniret ad vos cum fratribus, et fortasse non fuit voluntas, ut nunc veniret. Verum venit, quum opportunum. 13. Vigiletis stetisque in fide, viriliter faciatis, firmi sitis; 14. omne vestrum in amore fiat. 15. Precor vos, fratres, nostis domum Stefani, quod sunt initium Acaejorum et ad ministerium his sanctis ordinarunt se, 16. ut nunc etiam vos obediatis his talibus et omnibus his operariis et laborantibus. 17. At gaudeo propter praesentiam Stefani et Fortunati et Acaici, nam vestram inopiam hi suppleverunt. 18. Consolati - sunt enim et meum spiritum et vestrum. Cognoscatis igitur hos tales. 19. Salutant vos ecclesiae Asiae; salutat vos in domino multum Acvila et Prisca cum inquilina sua ecclesia, apud quos etiam hospitor; 20. salutate vos invicem in osculo sancto; 21. salutatio mea manu Pavli. 22. Si quis non amat dominum Iesum Christum, anathema,

---

16, 12. *bandvja ïzvis þatei*] notifico vobis quod, ° gr. — *ïna bad*] ∾ gr. omn. — *ïs*] is, ° gr. omn.

16, 13. *standaiduh*] stetisque, graecorum asyndeton Gothus non imitans aliter atque supra 11, 23 (*nimiþ matjiþ*) imperativos hos affixa *uh* particula (cf. ad Mc. 2, 11 et J. 18, 26) iungit, sic M. 27, 65 *gaggiþ vitaiduh* (*ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε*).

16, 14. *vairþai*] Cast. ‡ *vairþa*.

16, 15. *bidja*] Goth. c. codd. ° *δέ*. — *sind*] sunt, gr. omn. *ἐστί;* Goth. ad collectivum nomen iam h. l. numerum pluralem verbi ponit, quod gr. infra demum faciunt. — *akaije*] vid. ad 2, 1, 1.

16, 16. *nu*] igitur ° gr. omn.

16, 18. *jah*] pr. et, ° gr. — *ïzvara*] aut Cast. aut librarii errore pro *ïzvarana; ïzvara* pro genitivo pluralis graecorum more positi accipere, non patitur usus sermonis gothici.

16, 19. *goleiþ*] salutat, gr. omn. *ἀσπάζονται* praeter cod. g ap. Mi. — *priska*] gr. *πρίσκιλλα*. — [illegible] — *salja*] apud — hospitor, ° gr.

16, 20. init. Goth. ° *ἀσπάζονται — πάντες*.

16, 21. *pavlus*] pro *pavlaus,* vid. ad L. 1, 54.

16, 22. *xristu*] Goth. ° *ἤτω*.

23. 24 maran aþa. ansts fraujins ïesuis miþ ïzvis. friaþva meina miþ allaim
ïzvis ïn xristau ïesu. amen.

du kaurinþium ·a· ustauh.

du kaurinþium frume melida ïst us filippai sve qeþun sumai. ïþ mais þugkeiþ bi silbons apaustaulaus ïnsahtai melida visan us asiai.

---

maran atha. 23. Gratia domini Iesu cum vobis. 24. Amor meus cum omnibus vobis in Christo Iesu, amen.

Ad Corinthios I. explicit.

Ad Corinthios prima scripta est e Filippa, ut dixerunt quidam; verum potius videtur secundum ipsius apostoli iudicium scripta esse ex Asia.

16, 23. *ïesuis*] Goth. c. codd. ° Χριστοῦ. Subscript. ° cod. B. — *du kaurinþium · a · ustauh*] Goth. c. codd. D (F G). — *du kaurinþium frume — filippai*] quibuscum codd. Goth. conspirare solet, ii alii aliud de his addunt. Ceterum de forma *frume* (sic in cod. A legitur, non *fruma*, uti Cast. falso edidit) pro *frumei* scripta, vid. ad L. 10, 5; *silbons* autem, quum ad *apaustaulaus* referendum sit, soloecum est pro *silbins*. — *sve— asiai*] ut—Asia ° gr. omn.

Du Kaurinþaium anþara

d u s t o d e i þ.

1, 1 Pavlus apaustaulus ïesuis xristaus þairh viljan guþs jah teimauþaius broþar
aikklesjon guþs þizai visandein ïn kaurinþon miþ allaim þaim veiham þaim
2 visandam ïn allai akaijai. ansts ïzvis jah gavairþi fram guþa attin unsaramma
3 jah fraujin ïesu xristau. þiuþiþs guþ jah atta fraujins unsaris ïesuis xristaus
4 atta bleiþeino jah guþ allaizo gaþlaihte. saei gaþrafstida uns ana allai aglon
unsarai ei mageima veis gaþrafstjan þans ïn allaim aglom þairh þo gaþlaiht.
5 þizaiei gaþrafstidai sijum silbans fram guþa. unte svasve ufarassus ïst þulaine
xristaus ïn uns sva jah þairh xristu ufar filu ïst jah gaþrafsteins unsara.
6 aþþan jaþþe þreihanda ïn ïzvaraizos gaþlaihtais jah naseinais þizos vaurstvei-

---

Ad Corinthios altera incipit.

1, 1. Pavlus apostolus Iesu Christi per voluntatem dei et Timotheus frater ecclesiae dei huic exsistenti in Corintho cum omnibus his sanctis his exsistentibus in omni Acaeja; 2. gratia vobis et pax a deo, patre nostro et domino Iesu Christo; 3. venerandus deus et pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum et deus omnium consolationum, 4. qui consolatus-est nos in omni sollicitudine nostra, ut possimus nos consolari hos in omnibus sollicitudinibus per hanc consolationem, qua requieti sumus ipsi a deo. 5. Nam sicut abundantia est passionum Christi in nobis, sic etiam per Christum super multum est etiam consolatio nostra. 6. At sive tribulamur propter vestram consolationem et salutem hanc effica-

---

Adnotatio.

Haec epistola integra codice B continetur, maximam partem etiam cod. A.

Inscript. *kaurinþaium*] sic h. l. et in subscriptione huius epistolae pro *kaurinþium*, uti iam Cast. recte adnotavit; in cod. A, ubi illud nomen invenitur, per *i* et sic in cod. B quoque 6, 11 *kaurinþius* rectius scribitur; cum *ïudaius*, *nazoraius* aliisque in *—aius* innixis nominibus conferri non debet *kaurinþaius*, quia illas formas graecae (Ἰουδαῖος, Ναζοραῖος) praeiverunt. — *anþara*] Goth. c. codd. ° ἐπιστολή. — *dustodeiþ*] incipit, ° gr. omn. Pro *dustodeiþ* in inscriptionibus evangeliorum Marci et Lucae et epistolae ad Ephesios *anastodeiþ* legitur.

1, 1. *allaim*] gr. omn. post *veiham*. — *akaijai*] sic cod. B pro *akajai*, vid. 9, 2; sic etiam 1, 16, 15 *akaije* legitur pro *akaje*, vid. infra 11, 10.

1, 5. *jah*] pr. etiam, ° gr.

1, 6. *jaþþe gaþrafstjanda — naseinais*] gr. ante *þizos vaurstveigons* et ° *jah naseinais*.

gons ïn stivitja þizo samono þulaine þozei jah veis vinnam jah vens unsara
gatulgida faur ïzvis. jaþþe gaþrafstjanda ïn ïzvaraizos gaþlaihtais jah nasei-
7 nais. vitandans þatei svasve gadailans þulaine sijuþ jah gaþlaihtais vairþiþ.
8 unte ni vileima ïzvis unveisans. broþrjus. bi aglon unsara þo vaurþanon uns
ïn asiai. unte ufarassau kauridai vesum ufar maht svasve skamaidedeima uns
9 jah liban. akei silbans ïn uns silbam andahaft dauþaus habaidedum. ei ni
sijaima trauandans du uns silbam ak du guþa þamma urraisjandin dauþans.
10 ïzei us svaleikaim dauþum uns galausida jah galauseiþ. du þammei venide-
11 dum ei galauseiþ. at hilpandam jah ïzvis bi uns bidai ei ïn managamma
12 andvairþja so ïn uns giba þairh managans aviliudodau faur uns. unte wofuli
unsara so ïst veitvodei miþvisseins unsaraizos. þatei ïn ainfalþein jah hlutrein
guþs ni ïn handugein leikeinai ak ïn anstai guþs usmetum ïn þamma fair-
13 wau ïþ ufarassau at ïzvis. unte ni alja meljam ïzvis alja þoei anakunnaiþ
14 aiþþau jah ufkunnaiþ. aþþan venja ei und andi ufkunnaiþ. svasve gakunnai-
deduþ uns bi sumata. unte wofuli ïzvara sijum svasve jah jus unsara ïn
15 daga fraujins ïesuis xristaus. jah þizai trauainai vilda faurþis qiman at ïzvis

cem in tolerantiam harum earundem passionum, quas etiam nos patimur et spes nostra stabilita pro vobis; sive requiescimus propter vestram consolationem et salutem, 7. scientes, quod sicut socii passionum estis, etiam consolationis fitis; 8. nam non volumus vos inscios, fratres, de sollicitudine nostra hac facta nobis in Asia, nam supramodum gravati fuimus super facultatem, adeo-ut taederet nos etiam vivere. 9. Sed ipsi in nobis ipsis responsionem mortis habuimus, ut non simus fidentes in nos ipsos, sed in deum hunc suscitantem mortuos, 10. qui a talibus mortibus nos liberavit et liberat, in quo speravimus, quod liberat. 11. In adiuvantibus etiam vobis pro nobis precatione, ut in multa praesentia haec in nobis donatio per multos grate-commemoretur pro nobis; 12. nam gloria nostra hoc est testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate et sinceritate dei, non in sapientia carnali, sed in gratia dei versati-sumus in hoc mundo, verum supramodum apud vos. 13. Nam non alia scribimus vobis, sed quae legitis aut etiam cognoscitis; at spero, quod usque finem cognoscitis, 14. sicut cognovistis nos de quodam, nam gloria vestra sumus, sicut etiam vos nostra in die domini Iesu Christi. 15. Et hac confidentia volui prius venire ad vos,

1, 7. *sijuþ*] gr. omn. ante *þulaine;* ceterum Goth. ° *οὕτω*. — *vairþiþ*] fitis, ° gr. omn.

1, 8. *unveisans*] inscios, scil. *visan*. — *svasve*] inde usque 4, 10 *unsaramma* etiam in cod. A leguntur. — *svasve — liban*] cod. A *svasve afsvaggvidai veseima jal-liban* (adeo-ut haesitantes essemus etiam vivere) „indicatur tamen et altera lectio in margine sic ...*maide*... iterumque inferius in eodem margine *skamaidedeima*.“ CAST.

1, 9. *sijaima trauandans*] ∾ gr. omn.

1, 10. *svaleikaim dauþum*] talibus mortibus, gr. *τηλικούτου θανάτου*. — *uns galausida*] ∾ gr. omn. — *ei*] Goth. ° *καὶ ἔτι*.

1, 11. *ïn managamma andvairþja*] in multa praesentia, gr. *ἐκ πολλῶν προσώπων*.

1, 12. *hlutrein*] sic codd. h. l. et 2, 17 *hlutriþai*. 7, 11 *hlutrans;* Cast. ‡ *hautrein, hautriþai, hautrans*. — *usmetum*] cod. A *usmeitum*.

1, 13. *alja*] sec. = *ἀλλ' ἤ*, cf. Mc. 9, 8 ubi etiam pro *ἀλλὰ* varia lectio *ἀλλ' ἤ* est. — *ei*] Goth. c. codd. ° *καί*.

16 ei anþara anst habaidedeiþ. jah þairh ïzvis galeiþan ïn makidonja jah aftra
17 af makidonjai qiman at ïzvis jah fram ïzvis gasandjan mik ïn ïudaia. þatuþ-
þan nu mitonds ïbai aufto leihtis bruhta. aiþþau þatei mito. bi leika þagk-
18 jau ei ni sijai at mis þata ja ja jah þata ne ne. aþþan triggvs guþ ei þata
19 vaurd unsar þata du ïzvis nist ja jah ne. unte guþs sunus ïesus xristus. saei
ïn ïzvis þairh uns vailamerjada þairh mik jah silbanu jah teimauþaiu. nih
20 varþ ja jah ne ak ja ïn ïmma varþ. waiva managa gahaita guþs ïn ïmma
21 þata ja. duþþe jah þairh ïna amen guþa du vulþau þairh uns. aþþan sa ga-
22 þvastjands unsis miþ ïzvis ïn xristau jah salbonds uns guþ jah sigljands uns
23 jah gibands vadi ahman ïn hairtona unsara. aþþan ïk veitvod guþ anahaita
24 ana meinai saivalai ei freidjands ïzvara þanaseiþs ni qam ïn kaurinþon. ni
þatei fraujinoma ïzvarai galaubeinai ak gavaurstvans sijum anstais ïzvaraizos.

---

ut alteram gratiam haberetis, 16. et per vos ire in Macidoniam et rursus a Macidonia venire ad vos et a vobis deducere me in Iudaeam. 17. Hoc vero igitur cogitans, num fortasse levitate usus-sum aut quod cogito, secundum carnem putem, ut non sit apud me hoc sane sane! et hoc minime minime! 18. At fidelis deus, quod hoc verbum nostrum, hoc ad vos, non-est sane et minime; 19. nam dei filius, Iesus Christus, qui in vobis per nos praedicatur, per me et Silbanum et Timotheum, non factus-est sane et minime, sed sane in eo factum-est. 20. Quam multae promissiones dei in eo hoc sane, ideo etiam per eum amen deo ad gloriam per nos. 21. At hic confirmans nos cum vobis in Christo et ungens nos deus 22. et signans nos et dans pignus spiritum in corda nostra. 23. At ego testem deum invoco contra meam animam, quod parcens vobis amplius non veni in Corinthum, 24. non quod imperamus vestrae fidei, sed adiutores sumus gratiae vestrae,

---

1, 14. *svasve*] pr. Goth. ° *καί*. — *xristaus*] ° cod. A c. gr.

1, 15. *faurþis — ïzvis*] ∾ gr.

1, 16. *jah þairh*] cod. A *jaþ-þairh*. — *makidonja*] cod. A *makaidonja*, sic idem 2, 13 paulo infra et 7, 5 *makaidonjai*; quam varietatem lectionis non inde natam esse existimamus, uti Castil., quod Graecis et *Μακηδονία* et *Μακεδονία* scribere mos fuisset, quarum formarum alteram cod. B per *makidonja* (quia Ulfilae aetate *η* uti *i* pronuntiatum esset), alteram cod. A per *makaidonja* reddidisset; neutiquam enim Graeci illis formis promiscue utebantur, sed *Μακηδονία* metri rationibus expostulatum apud solos poetas invenitur; potius *makidonja* formam insolentiorem esse iudicamus, nec quidquam in promptu est, cum quo comparari possit, praeter *aggiljus* et *aggeljus* (*ἄγγελοι*).

1, 17. *ni*] non, ° cod. A c. gr. omn.

1, 18. *nist*] non est, gr. *οὐκ ἐγένετο*. — *jah ne*] cod A *jan-ne*.

1, 19. *vailamerjada*] cod. A *merjada*. — *teimauþaiu*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *teimaiþaiu*. — *nih*] cod. A *ni*. — *jah ne*] cod. A *jan-ne*.

1, 20. *waiva*] Goth. ° *γάρ*. — *duþþe — ïna*] ideo — eum, gr. *καὶ ἐν αὐτῷ*; ceterum pro *jah þairh* cod. A *jaþ-þairh*.

1, 21. *unsis*] cod. A *uns*. — *salbonds*] cod. A ‡ *salbonsd*.

1, 22. *ahman*] spiritum, gr. omn. *πνεύματος* pendens a *vadi*, c. Goth. patres esse latinos, qui eandem lectionem sequantur, Mill. testatur.

1, 24. *fraujinoma*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *fraujoma*. — *anstai*] gratiae, gr. *χαρᾶς*, Goth. c. codd. 37 et 71 *χάριτος* legentibus consentit.

2, 1 unte galaubeinai gastoþuþ. aþþan gastauïda þata silbo at mis ei aftra ïn
2 saurgai ni qimau at ïzvis. unte jabai ïk gaurja ïzvis jah was ïst saei gailjai
3 mik nibai sa gaurida us mis. jah þata silbo gamelida ïzvis ei qimands
saurga ni habau. fram þaimei skulda faginon gatrauands ïn allaim ïzvis þatei
4 meina faheds allaize ïzvara ïst. aþþan us managai aglon jah aggviþai hair-
tins gamelida ïzvis þairh managa tagra ni þeei saurgaiþ ak ei friaþva kun-
5 neiþ. þoei haba ufarassau du ïzvis. aþþan jabai was gaurida. ni mik gaurida
6 ak bi sumata ei ni anakaurjau allans ïzvis. ganah þamma svaleikamma anda-
7 beit þata fram managizam. svaei þata andaneiþo ïzvis mais fragiban jah
8 gaþlaihan. ïbai aufto managizein saurgai gasiggqai sa svaleiks. ïnuh þis bidja
9 ïzvis tulgjan ïn ïmma friaþva. duþþe gamelida ei ufkunnau kustu ïzvarana.
10 sijaidu ïn allamma ufhausjandans. aþþan þammei wa fragibiþ jah ïk. jah
11 þan ïk jabai wa fragiba. fragiba ïn ïzvara ïn andvairþja xristaus. ei ni gali-

nam fide stetistis. 2, 1. At statui hoc ipsum apud me, ut iterum in moerore non veniam ad vos; 2. nam si ego contristo vos, et quis est qui delectet me, nisi hic contristatus a me? 3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut veniens moerorem non habeam, de quibus debui gaudere, confidens in omnibus vobis, quod meum gaudium omnium vestri est. 4. At e multa afflictione et angore cordis scripsi vobis per multas lacrimas, non ut moereatis, sed ut amorem cognoscatis, quem habeo abundanter ad vos. 5. At si quis contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos. 6. Sufficiens huic tali vituperium hoc a pluribus, 7. adeo - ut hoc contrarium vos magis donetis et consolemini, ne forte pluri moerore absumatur hic talis. 8. Propter hoc precor vos firmare in eo amorem. 9. Ideo scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, sitisne in omni obedientes. 10. At cui quid donatis, etiam ego; et enim ego si quid dono, dono propter vos in facie Christi, 11. ut non deci-

2, 1. *þata — mis*] hoc ipsum apud me, gr. omn. *ἐμαυτῷ τοῦτο*, in quo non solum transpositio verborum, verum etiam Gothum interpretari, quasi *τὸ αὐτὸ* (l. *τοῦτο αὐτὸ*) *ἐμοί* legisset, notandum est. — *qimau*] gr. post *ïzvis*.

2, 2. *nibai*] cod. A *niba*.

2, 3. *jah þata*] cod. A *jaþ - þata*. — *þata silbo*] gr. post *ïzvis*. — *faheds*] cod. A *faheþs*.

2, 4. *ak ei*] Cast. ‡ ict., ceterum *ei* gr. omn. post *friaþva*. — *friaþva*] cod. A *frijaþva*.

2, 7. *ïzvis mais*] ∾ gr. — *jah gaþlaihan*] cod. A *jag - gaþlaihan*.

2, 8. *ïnuh þis*] cod. A *ïnuþ - þis*.

2, 9. *duþþe*] Goth. ° *γὰρ καί*. — *sijaidu*] sitisne, gr. omn. *εἰ ἐστέ* (et *ἐστέ* quidem post *ufhausjandans*); sic Goth. *εἰ* indirectae interrogationis fere solet reddere, vid. M. 27, 49. Mc. 10, 2. 15, 36.

2, 10. *fragiba*] sec. gr. ante *jabai;* ceterum Goth. c. Tertull. ° *ὅ* (*ᾧ*) et pro *fragiba* cod. A bis *fragaf* (donavi) legit.

2, 11. *galiginondau*] *galiginon* Grim. W. J. XLVI. p. 193 a *ligan* proficisci et *insidiari* significare dicit; recordantes autem, quod ad Mc. 9, 20 docuimus, verba in —*inon* desinentia non ad verba, sed ad substantiva referri, an vir doctissimus recte viderit, adhuc dubitamus; accedit quod secundum graecum textum (*πλεονεκτεῖν*) verbum non *insidiari*, sed *decipere* aut *sibi facere* significans requiritur. Cui significationi accommodatius videbatur *galiuginondau*, quod autem quum in utroque cod. legi Cast. neget, aliud emendandi periculum fecimus, fortasse enim *gaaiginondau* legendum est, quod verbum quamquam nullo alio loco invenitur, tamen recte ab *aigin* (possessio) ducitur et nostrum *eignen* est, eo autem melius vix aliud graeco

12 ginondau fram satanin. unte ni sijum unvitandans munins ïs. aþþan qimands
ïn trauadai ïn aivaggeljon xristaus jah at haurdai mis uslukanai ïn fraujin ni
habaida gaweilain ahmin meinamma. ïn þammei ni bigat teitaun broþar mei-
13. 14 nana. ak tvistandands ïmma galaiþ ïn makidonja. aþþan guþa aviliud þamma
sinteino ustaiknjandin hroþeigans uns ïn xristau jah daun kunþjis seinis
15 gabairhtjandin ïn allaim stadim þairh uns. unte xristaus dauns sijum voþi guþa
16 ïn þaim ganisandam jah ïn þaim fraqistnandam. sumaim auk dauns dauþaus
du dauþau. sumaimuþ-þan dauns us libainai du libainai jah du þamma was
17 vairþs. unte ni sijum sve sumai maidjandans vaurd guþs ak us hlutriþai ak
3, 1 svasve us guþa ïn andvairþja guþs ïn xristau rodjam. duginnam aftra uns
silbans anafilhan aiþþau ïbai þaurbum sve sumai anafilhis boko du ïzvis
2 aiþþau us ïzvis anafilhis. aipistaule unsara jus sijuþ gamelida ïn hairtam un-
3 saraim kunþa jah anakunnaida fram allaim mannam. svikunþ þatei sijuþ

---

piamini a Satana, nam non sumus inscii cogitationis eius. 12. At veniens in Troadem ad evangelium Christi et in porta mihi reclusa in domino, non habui requiem spiritui meo, in quo non inveni Titum, fratrem meum, 13. sed valedicens ei ivi in Macidoniam. 14. At deo gratias-ago huic semper efficienti victores nos in Christo et odorem notitiae suae manifestanti in omnibus locis per nos; 15. nam Christi odor sumus bonus deo in his salvatis et in his perditis; 16. aliis quidem odor mortis ad mortem, aliis autem odor ex vita ad vitam et ad hoc quis aptus? 17. nam non sumus ut quidam corrumpentes verbum dei, sed e sinceritate, sed sicut e deo in facie dei in Christo loquimur. 3, 1. Incipimus iterum nos ipsos commendare? aut num egemus, ut quidam, commendationis literis ad vos aut e vobis commendationis? 2. Epistola nostra vos estis scripta in cordibus nostris cognita et lecta ab omnibus hominibus. 3. Manifestum, quod estis

---

πλεονεκτεῖν respondet, idque indicare videtur etiam glossa codicis A *gafaihondau* ductum a *faihu* (divitiae) et idem valens, quod *bifaihondau* (πλεονεκτεῖν, vid. 7, 2. 12, 17. 18. Thess. 1, 4, 6). Ceterum distinctio literarum *a* et *l* in codd. gothicis iisque rescriptis difficillima est. — *unvitandans —ïs*] ∾ gr. omn.

2, 12. *aivaggeljon*] cod. A *aivaggeljons* c. gr. qui διὰ τὸ εὐαγγέλιον legunt.

2, 13. *tvistandands ïmma*] cod. A *tvisstandands ïm* (iis), c. gr. omn. (αὐτοῖς); ceterum cf. ad Gal. 5, 20, ubi aliter *tvisstassei* duplici *s* in cod. B, simplici in cod. A scriptum est. — *makidonja*] vid. ad 1, 16.

2, 14. *aviliud*] cod. A. *aviliuþ*. — *gabairhtjandin*] cod. A *gabairhjandin*, sic Tit. 1, 3 *atbairhida*. — *þairh uns*] cod. A c. gr. omn. ante *ïn*.

2, 15. *xristaus*] cod. A ° ‡. — *voþi*] Cast. antea pro praepositione (*in*) habentem erravisse, iam Grim. W. J. XLVI. p. 208 vidit, quum enim εὐωδία interpretandum esset, *dauns* autem in universum *odorem* significaret, restabat εὐ, quod Goth. addito *voþi* (dulcis, iucundus) adiectivo reddidit, cf. Eph. 5, 3 *du daunai voþjai* (εἰς ὀσμὴν εὐωδίας); ceterum vid. ad Neh. 6, 16. — *fraqistnandam*] cod. A marg. *fralusnandam*.

2, 16. *auk*] ° cod. A. — *dauþaus*] cod. A c. codd. *us dauþau*. — *us libainai*] e vita, gr. ζωῆς. — *jah du*] cod. A *jad-du*.

2, 17. *sijum*] cod. A *sium*. — *sve*] cod. B ° ‡. — *ak*] Goth. c. codd. ° ὡς. — *hlutriþai*] vid. ad 1, 12.

3, 2. *jus sijuþ*] cod. B ‡ *jusijuþ*, sic Gal. 2, 8 *vaurstveigatavida* et cod. A infra 4, 5 *unskalkans*, cf. Mc. 10, 44.

3, 3. *svikunþ*] manifestum, cod. A *svikunþai* (manifesti), graeco accommodatum; lectio recepta constructionem germanicarum linguarum propriam praebet, cf. ad Mc. 6, 3. — *sijuþ*] cod. A *siuþ*. — *svartizla*] quid codd. vere habeant, magna est dis-

aipistaule xristaus andbahtida fram uns ïnna gamelida ni svartizla ak ahmin
guþs libandins ni ïn spildom staineinaim ak ïn spildom hairtane leikeinaim.
4. 5 aþþan trauain svaleika habam þairh xristu du guþa. ni þatei vairþai sijaima
þagkjan ƕa af uns silbam svasve af uns silbam ak so vairþida unsara us
6 guþa ïst. ïzei jah vairþans brahta uns andbahtans niujaizos triggvos ni bokos
7 ak ahmins. unte boka usqimiþ ïþ ahma gaqiujiþ. aþþan jabai andbahti dau-
þaus ïn gameleinim gafrisahtiþ ïn stainam varþ vulþag. svaei ni mahtedeina
sunjus ïsraelis fairveitjan du vlita mosezis ïn vulþaus vlitis ïs þis gataurnan-
8. 9 dins. ƕaiva nei mais andbahti ahmins vairþai ïn vulþau. jabai auk andbahti
10 vargiþos vulþus. und filu mais ufarïst andbahti garaihteins us vulþau. unte
11 ni vas vulþag þata vulþago ïn þizai halbai ïn ufarassaus vulþaus. jabai auk
12 þata gataurnando þairh vulþu. und filu mais þata visando ïn vulþau. haban-
13 dans nu svaleika ven managaizos balþeins brukjaima. jah ni svasve moses
lagida hulistr ana andavleizn duþe ei ni fairveitidedeina sunjus ïsraelis ïn
14 andi þis gataurnandins. ak afdaubnodedun fraþja ïze. unte und hina dag þata

epistola Christi ministrata a nobis, intus scripta non atramento, sed spiritu dei viventis, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordium carnalibus. 4. At fiduciam talem habemus per Christum ad deum, 5. non quod digni simus cogitare quid a nobis ipsis, sicut a nobis ipsis, sed haec dignitas nostra a deo est, 6. qui etiam dignos reddidit nos ministros novi testamenti, non literae, sed spiritus; nam litera perdit, verum spiritus vivum-facit. 7. At si ministerium mortis in scriptis insculpta in lapidibus fuit gloriosum, adeo-ut non possent filii Israëlis intueri in faciem Mosis propter gloriam faciei eius hanc cessantem, 8. quomodo nonne magis ministerium spiritus fiat in gloria. 9. Si enim ministerium damnationis gloria, in multo magis abundat ministerium iustitiae e gloria. 10. Nam non fuit gloriosum hoc gloriosum in hoc dimidio propter abundantiam gloriae; 11. si enim hoc cessans per gloriam, in multo magis hoc exsistens in gloria. 12. Habentes igitur talem spem multa fiducia utamur, 13. et non sicut Moses posuit velamentum in faciem ut non intuerentur filii Israelis in finem huius cessantis; 14. sed obduratae-sunt mentes eorum, nam ad hodiernum diem hoc

sensio: Cast. ipse ediderat ‡ *svartizaai*, nunc nobis indicavit emendandum esse in *svartizla;* Mssm. Bair. Ann. 1834 p. 325 in altero cod. *svartizai*, in altero *svartizla*, ad Skeir. autem p. 182 *svartizlai* (an in cod. B?) legi dicit. Ex his indiciis si coniecturam facere nobis licet, in cod. A *svartizla*, cod. B autem *svartizlai* scriptum esse videtur. Grim. quum W. J. XLVI. p. 203 *svartizai* aut *svartizvai* coniecisset, Gram. III. 526 etiam *svartizlai* proposuit. — *hairtane*] cordium, gr. omn. καρδίας.

3, 5. *af uns silbam*] pr. gr. ante *þagkjan*. — *svasve af uns silbam*] cod. A ° ‡, vid. ad R. 9, 15. — *ïst*] est, ° gr. omn.

3, 7. *vulþag*] gloriosum, gr. omn. ἐν δόξῃ, pro quo Goth. nisi sermonem suo more variavit (vid. vs. seq.), ἐνδόξῃ legisse videtur. — *mahtedeina*] cod. B (et Cast.) ‡ *mahtedi|deina*, vid. ad Gal. 4, 5 et ad M. 5, 31. — *fairveitjan*] gr. omn. ante *sunjus*.

3, 8. *nei*] pro *niu* aut *ni*, hoc uno loco invenitur, nec suspicione caret.

3, 9. *andbahti*] pr. cod. A *andbahtja* (ministerio) c. codd. (τῇ διακονίᾳ). — *us*] ex, cod. A c. codd. *ïn*.

3, 10. init. Goth. ° καί.

3, 13. *jah ni*] cod. A *jan-ni*. — *moses*] cod. A *mosez*. — *andavleizn*] Goth. ° ἑαυτοῦ.

3, 14. *afdaubnodedun*] cod. A in marg. *ga-*

samo hulistr ïn anakunnainai þizos fairnjons triggvos visiþ unandhuliþ. unte
15 ïn xristau gatairada. akei und hina dag miþþanei siggvada moses. hulistr
16 ligiþ ana hairtin ïze. aþþan miþþanei gavandeiþ du fraujin. afnimada þata
17 hulistr. aþþan frauja ahma ïst. aþþan þarei ahma fraujins. þaruh freihals ïst.
18 aþþan veis allai andhulidamma andvairþja vulþu fraujins þairhsaiwandans þo
samon frisaht ïngaleikonda af vulþau ïn vulþu svasve af fraujins ahmin.
4, 1 duþþe habandans þata andbahti svasve gaarmaidai vaurþum ni vairþaima
2 usgrudjans ak afstoþum þaim analaugnjam aiviskjis ni gaggandans ïn varein
nih galiug taujandans vaurd guþs ak bairhtein sunjos ustaiknjandans uns
3 silbans du allaim miþvisseim manne ïn andvairþja guþs. aþþan jabai ïst ga-
4 hulida aivaggeljo unsara. ïn þaim fralusnandam ïst gahulida. ïn þaimei guþ
þis aivis gablindida fraþja þize ungalaubjandane ei ni liuhtjai ïm liuhadein
5 aivaggeljons vulþaus xristaus. saei ïst frisahts guþs ungasaiwanins. aþþan ni

---

ipsum velamentum in lectione huius veteris testamenti manet non-revelatum, nam in Christo cessat. 15. Sed ad hodiernum diem dum legitur Moses, velamentum iacet in corde eorum; 16. at dum convertit ad dominum, demitur hoc velamentum. 17. At dominus spiritus est; at ubi spiritus domini, ibi libertas est. 18. At nos omnes revelata facie gloriam domini perspicientes hac eadem imagine transformamur a gloria in gloriam, sicut a domini spiritu. 4, 1. Ideo habentes hoc ministerium, sicut misericordiae participes facti-sumus, non fiamus segnes, 2. sed abstitimus his occultis dedecoris non ambulantes in astutia, neque mendosum facientes verbum dei, sed manifestatione veritatis commendantes nos ipsos ad omnes conscientias hominum in facie dei. 3. At si est velatum evangelium nostrum, in his perditis est velatum, 4. in quibus deus huius seculi obcaecavit mentes horum non-credentium, ut non incendat iis lucem evangelii gloriae Christi, qui est imago dei invisibilis. 5. At non

---

blindnodedun (obcaecatae sunt). — *þata*] Cast. ‡ *þaþa*.

3, 15. *dag*] diem, ° gr. omn. praeter cod. c ap. Mi. — *ligiþ*] gr. omn. post *ïze*.

3, 17. *freihals*] cod. A *freijhals*. — *ïst*] sec. est, ° gr. omn.

3, 18. *frisaht*] Cast. ‡ *frisath*; de accusativo Graecorum more posito, vid. ad J. 11, 44. — *ahmin*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *ahmins*.

4, 1. *andbahti*] cod. A *andbahtei*. — *vairþaima*] cod. A *vairþam*. — *usgrudjans*] sic codd.; Cast. ‡ *ustrudjans*, sic vs. 16, vid. ad L. 18, 1.

4, 2. *nih*] cod. A *ni*.

4, 3. *jabai*] Goth. c. codd. ° καί.

4, 4. *guþ*] adest punctum ad ostendendum hoc verbum separandum esse a sequentibus (CAST.), ut illud τοῦ αἰῶνος τούτου non referatur ad θεός, sed ad ἀπίστων, quomodo contendunt etiam omnes, qui contra Manichaeos et Marcionitas rem habuerunt (MILL.) — *ïm*] iis, ° gr. — *liuhadein*] sic cod. B et Cast.; nisi eodem mendo, quo 8, 8, *s* finale excidit, aut pro accusativo casu (ut non incendat lucem evangelii sc. deus) aut pro dativo (ut non luceat luce evangelii sc. deus) accipiendum est; neutrum adiectivi *liuhadeins* (M. 6, 22) haberi posse vix credimus. Pro *liuhadein* cod. A *liuhadeins* legit, quod cave nominativum esse censeas, nam substantiva in —*eins* innixa, a verbis nascuntur, est potius genitivus vocis *liuhadei* (vid. vs. 6), quae sola forma statuenda est, de *liuhaþ* formata. Genitivus autem pendet a *ni* particula, si ita dici licet, cf. M. 9, 36 *ni habandona hairdeis*. Mc. 12, 19 *barne ni bileiþai*. L. 2, 7 *ni vas ïm rumis*. — *ungasaiwanins*] ° cod. A c. gr.

uns silbans merjam ak ïesu xristu fraujan ïþ uns skalkans ïzvarans ïn ïesuis.
6 unte guþ saei qaþ ur-riqiza liuhaþ skeinan. saei jah liuhtida ïn hairtam
unsaraim du liuhadein kunþjis vulþaus guþs ïn andvairþja ïesuis xristaus.
7 aþþan habandans þata huzd ïn airþeinaim kasam ei ufarassus sijai mahtais
8 guþs jah ni us unsis. ïn allamma þraihanai akei ni gaaggvidai. andbitanai
9 akei ni afslauþidai. vrikanai akei ni biliþanai. gadrausidai akei ni fra-
10 qistidai. sinteino dauþein fraujins ïesuis ana leika unsaramma — uskunþa
11 sijai. sinteino veis libandans ïn dauþu atgibanda ïn ïesuis ei jah libains ïesuis
12 svikunþa vairþai ïn riurjamma leika unsaramma. svaei nu dauþus ïn uns
13 vaurkeiþ ïþ libains ïn ïzvis. habandans nu þana saman ahman galaubeinais
bi þamma gamelidin. galaubida ïn þizei jah rodida jah veis galaubjam ïn
14 þizei jah rodjam vitandans þatei sa urraisjands fraujan jah unsis þairh ïesu
15 urraiseiþ jah fauragasatjiþ miþ ïzvis. þatuh þan allata ïn ïzvara ei ansts ma-
16 nagnandei þairh managizans aviliud ufarassjai du vulþau guþa. ïnuh þis ni
vairþam usgrudjans akei þauhjabai sa utana unsar manna fravardjada. aþþan

---

nos ipsos praedicamus, sed Iesum Christum dominum, verum nos servos vestros propter Iesum. 6. Nam deus, qui dixit e tenebris lucem splendere, qui etiam illuxit in cordibus nostris ad lucem scientiae gloriae dei in facie Iesu Christi. 7. At habentes hunc thesaurum in terrenis vasibus, ut abundantia sit virtutis dei et non e nobis. 8. In omni vexati, sed non angore-pressi; haerentes, sed non territi; 9. persecutionem-passi, sed non relicti; deiecti, sed non perditi, 10. semper mortem domini Iesu in corpore nostro — manifesta sit. 11. Semper nos viventes in mortem tradimur propter Iesum, ut etiam vita Iesu manifesta fiat in corruptibili corpore nostro. 12. Igitur nunc mors in nobis operatur, verum vita in vobis. 13. Habentes nunc hunc eundem spiritum fidei secundum hoc scriptum: credidi propter quod etiam locutus-sum, et nos credimus, propter quod etiam loquimur, 14. scientes quod hic suscitans dominum etiam nos per Iesum suscitat et constituit cum vobis. 15. Hoc vero omne propter vos, ut gratia abundans per plures gratiam augeat ad gloriam deo. 16. Propter hoc non fimus segnes, sed etiamsi hic extra noster homo corrumpitur, attamen

---

4, 5. *ïesu xristu*] ∾ gr. omn. — *uns skalkans*] vid. ad 3, 2.

4, 6. *ur-riqiza*] sic codd. pro *us riqiza*, quod genus assimilationis consonantium alias in sola verborum compositione locum habet. — *jah*] etiam, ° gr. omn., Goth. c. vers. Arm.

4, 7. *habandans*] habentes, gr. omn. ἔχομεν. — *sijai mahtais*] ∾ gr. omn.

4, 8. *akei*] pr., ° cod. B.

4, 10. *fraujins*] domini, ° gr. — *unsaramma*] nostro ° gr. Post hoc verbum desunt in cod. A duae paginae (textum hinc usque ad 5, 1 *gatimrjon* continentes); librarius autem codicis B in errorem inductus repetitione verborum *leika unsaramma* in eodem versu, omisit ea, quibus Goth. graeca περιφέροντες ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν interpretatus erat, vid. ad Rom. 9, 15.

4, 11. *sinteino*] Goth. ° γάρ.

4, 12. *nu*] nunc, ° gr. omn.

4, 13. *jah*] pr. etiam, ° gr. omn.

4, 14. *fraujan*] Goth. ° Ἰησοῦν.

4, 16. *usgrudjans*] vid. ad vs. 1. — *aþþan*] h. l. = ἀλλά, Grim. igitur III. 275 minus recte docet pro ἀλλά neque ïþ nec *aþþan* poni debere,

17 sa ïnnuma ananiujada daga jah daga. unte þata andvairþo weilawairb jah
weiht aglons unsaraizos bi ufarassau aiveinis vulþaus kaurein vaurkjada unsis
18 ni fairveitjandam þizei gasaiwanane ak þizei ungasaiwanane. unte þo gasai-
5, 1 wanona riurja sind ïþ þo ungasaiwanona aiveina. vitum auk þatei jabai air-
þeina unsara gards þizos hleiþros gatairada. ei gatimrjon us guþa habam
2 gard unhanduvaurhtana aiveinana ïn himinam. unte jah ïn þamma svogatjam
3 bauainai unsarai þizai us himina ufarhamon gairnjandans. jabai sveþauh jah
4 gavasidai ni naqadai bigitaindau. jah auk visandans ïn þizai hleiþrai svo-
gatjam kauridai. ana þammei ni vileima afhamon ak anahamon ei fraslin-
5 daidau þata divano fram libainai. aþþan saei jah gamanvida uns du þamma
6 guþ. saei jah gaf unsis vadi ahman. gatrauandans nu sinteino jah vitandans
7 þatei visandans ïn þamma leika afhaimjai sijum fram fraujin. unte þairh
8 galaubein gaggam ni þairh siun. aþþan gatrauam jah valjam mais usleiþan
9 us þamma leika jah anahaimjaim visan at fraujin. ïnuh þis usdaudjam jaþþe

---

hic interior renovatur die et die. 17. Nam hoc praesens momentaneum et leve tristitiae nostrae ad abundantiam aeternae gloriae onus operatur nobis 18. non intuentibus haec visibilia, sed haec invisibilia, nam haec visibilia corrumpibilia sunt, verum haec invisibilia aeterna. 5, 1. Scimus enim, quod si terrena nostra domus huius tabernaculi evertitur, quod aedem a deo habemus, domum non-manu-factam aeternam in coelis. 2. Nam etiam in hoc deploramus habitationem nostram hanc e coelo induere cupientes, 3. si tamen etiam induti non nudi inveniamur. 4. Et enim exsistentes in hoc tabernaculo deploramus onerati, in quo non volumus exuere, sed induere, ut absorbeatur hoc mortale a vita; 5. at qui etiam effecit nos ad hoc deus, qui etiam dedit nobis pignus spiritum. 6. Confidentes nunc semper et scientes, quod exsistentes in hoc corpore peregrini sumus a domino; 7. nam per fidem imus, non per visum. 8. At confidimus et optamus potius exire ex hoc corpore et domestici esse apud dominum. 9. Propter hoc studemus sive

---

uti h. l. etiam infra 11, 6 et sine dubio *aþþan* 1, 9, 2 pro *aiþþau* legendum est, ut Cast. iam suspicatus est. Ponitur autem *aþþan* pro ἀλλά praegresso *jabai* vel *þauhjabai* (etsi) et significat *tamen*, *attamen*. — *ïnnuma*] sic sine dubio in codice legitur, uti Rom. 7, 22. Eph. 3, 16. vid. ad Col. 1, 29; Cast. ‡ *ïnnuna* pro quo Grim. W. J. l. l. p. 187 *ïnnana* scribendum esse putavit.

4, 17. *weilawairb jah*] momentaneum et, ° gr. — *weiht*] sic cod. B; Grim. W. J. l. l p. 212 sq. *leiht* coniecit, quae coniectura loco 1, 17 probatur, ubi *leihts* = ἐλαφρία. — *ufarassau*] Goth. c. codd. f et g ap. Mi. ° εἰς ὑπερβολήν. — *aiveinis vulþaus kaurein*] aeternae gloriae pondus, gr. omn. αἰώνιον βάρος δόξης.

4, 18. *fairveitjandam*] Goth. ° ἡμῶν (*unsis*) fortasse propter praecedens *unsis*, ad quod refert participium. — *sind*] sunt, ° gr. omn.

5, 1. *airþeina*] sic cod. B; Cast. ‡ *airteina;* ceterum notandum est ad *gards* verbum masculinum nunc adiectivum femininum poni, vid. ad Neh. 6, 16. — *ei*] quod, ° gr. vid. ad J. 13, 29. — *us*] incipit cod. A.

5, 3. *jah*] ° cod. A.

5, 5. *jah*] etiam, ° gr. omn.; cod. A *jag*. — *ahman*] spiritum, gr. omn. πνεύματος.

5, 8. *anahaimjaim*] dativus, in quo Cast. offendisse videtur et quem Grim. W. J. l. l. p. 188 falsum esse iudicat, recte habet, pendet enim a *valjam* sc. *unsis* (optamus nobis).

5, 9. *ïnuh*] cod. A *ïnuþ*; ceterum Goth. ° καί, vid. ad J. 18, 26. — *jaþþe*] sec., cod. A ‡ *þe*.

10 anahaimjai jaþþe afhaimjai vaila galeikan ïmma. unte allai veis ataugjan
skuldai sijum faura stauastola xristaus ei ganimai warjizuh þo svesona leikis
11 afar þaimei gatavida jaþþe þiuþ jaþþe unþiuþ. vitandans nu agis fraujins
mannans fullaveisjam ïþ guþa svikunþai sijum. aþþan venja jah ïn miþ-
12 visseim ïzvaraim svikunþans visan uns. ni ei aftra uns silbans uskannjaima
ïzvis ak lev gibandans ïzvis wofuljos fram uns ei habaiþ viþra þans ïn and-
13 vairþja wopandans jah ni hairtin. unte jaþþe usgeisnodedum guþa jaþþe ful-
14. 15 lafraþjam ïzvis. unte friaþva xristaus dishabaiþ uns domjandans þata þatei
ains faur allans gasvalt. þannu allai gasvultun. jah faur allans gasvalt ei þai
libandans ni þanaseiþs sis silbam libaina ak þamma faur sik gasviltandin jah
16 urreisandin. svaci veis fram þamma nu ni ainnohun kunnum bi leika. ïþ
jabai ufkunþedum bi leika xristu akei nu ni þanaseiþs ni kunnum ïna.
17 svaei jabai wo ïn xristau niuja gaskafts. þo alþjona usliþun. sai. vaurþun
18 niuja alla. aþþan alla us guþa þamma gafriþondin unsis þairh xristu jah
19 gibandin uns andbahti gafriþonais. unte sveþauh guþ vas ïn xristau manaseþ
gafriþonds sis ni rahnjands ïm missadedins ïze jah lagjands ïn uns vaurd

---

domestici sive peregrini bene placere ei. 10. Nam omnes nos apparere debiti sumus coram tribunali Christi, ut accipiat quisque haec propria corporis, secundum quae fecit sive bonum sive malum. 11. Scientes igitur timorem domini hominibus suademus, verum deo cognitt sumus. At spero etiam in conscientiis vestris cognitos esse nos, 12. non ut iterum nos ipsos commendemus vobis, sed occasionem dantes vobis gloriae a nobis, ut habeatis adversus hos in facie gloriantes et non corde. 13. Nam sive attoniti-sumus, deo; sive sobrii-sumus, vobis; 14. nam caritas Christi continet nos, 15. aestimantes hoc, quod unus pro omnibus mortuus-est, utique omnes mortui-sunt et pro omnibus mortuus-est, ut hi viventes non amplius sibi ipsis vivant, sed huic pro se morienti et resurgenti. 16. Igitur nos ab hoc nunc non ullum cognoscimus secundum carnem, verum si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc non amplius non cognoscimus eum; 17. igitur si qua in Christo nova creatura, haec vetusta transierunt, ecce, facta-sunt nova omnia; 18. at omnia e deo hoc reconciliante nos per Christum et dante nobis ministerium reconciliationis. 19. Nam quidem deus fuit in Christo mundum reconcilians sibi, non imputans iis peccata eorum et ponens in nobis verbum

---

5, 10. *svesona*] propria, gr. omn. διά, Goth. c. verss. ἴδια legit.

5, 11. *svikunþans*] cognitos, quasi antea *venjam* scriptum esset; post *venja* exspectandum erat *svikunþana — mik*.

5, 12. *ei*] ut, ° gr. omn., pro quo Goth. c. codd. ° γάρ. — *uskannjaima*] cod. A marg. *anafilhaima*, idem significans. — *uns*] sec. cod. A *unsis*. — *jah ni*] cod. A *jan-ni*, addens c. codd. *ïn*.

5, 15. *þatei*] Goth. c. codd. ° εἰ. — *sis*] cod. A ° ‡. — *libaina*] sic cod. A; cod. B ‡ *libainai*.

5, 16. *jabai*] Goth. c. codd. ° καί. — *ni þanaseiþs ni*] vid. ad J. 16, 21. — *ïna*] eum, ° cod. A c. gr. omn.

5, 18. *unsis*] Goth. ° ἑαυτῷ, fortasse scriptum erat *unsis sis*, aut *uns sis*, vid. vs. seq., cf. ad Rom. 9, 16 et Cor. 2, 3, 2. — *þairh*] Goth. c. codd. ° Ἰησοῦ. — *jah*] cod. A *jag*. — *uns*] cod. A *unsis*.

20 gafriþonais. faur xristu nu airinom. sve at guþa gaþlaihandin þairh uns. bid-
21 jam faur xristu gagavairþnan guþa. unte þana ïzei ni kunþa fravaurht. faur
6, 1 uns gatavida fravaurht ei veis vaurþeima garaihtei guþs ïn ïmma. gavaurst-
2 vans jah þan bidjandans ni svarei anst guþs niman ïzvis. mela auk qiþiþ
andanemjamma andhausida þus jah ïn daga naseinais gahalp þeina. sai nu
3 mel vaila andanem. sai nu dags naseinais. ni ainhun þannu ïn vaihtai giban-
4 dans bistiggq ei ni anavamminjaidau andbahti unsar. ak ïn allamma ustaikn-
jandans uns sve guþs andbahtos ïn stivitja managamma ïn aglom ïn nauþim
5 ïn aggviþom ïn slahim ïn karkarom ïn unsutjam ïn arbaidim ïn vokainim ïn
6 lausqiþrein ïn svikniþai ïn kunþja ïn laggamodein ïn selein ïn ahmin vei-
7 hamma ïn friaþvai unhindarveisai ïn vaurda sunjos ïn mahtai guþs þairh
8 vepna garaihteins taihsvona jah hleidumona þairh vulþu jah unsverein þairh
9 vajamerein jah vailamerein sve airzjandans jah sunjeinai sve unkunþai jah
ufkunnaidai sve gasviltandans jah sai libam sve talzidai jah ni afdauþidai sve
10 saurgandans ïþ sinteino faginondans sve unledai ïþ managans gabigjandans
11 sve ni vaiht aihandans jah allata disnimandans. munþ unsar usluknoda du

---

reconciliationis. 20. Pro Christo igitur legati - sumus; ut in deo exhortante per nos, precamur pro Christo reconciliari deo. 21. Nam hunc, qui non noverat peccatum, pro nobis fecit peccatum, ut nos fieremus iustitia dei in eo. 6, 1. Adiutores etiam vero precantes non temere gratiam dei accipere vobis, 2. tempore, enim dicit, accepto audivi te et in die salutis adiuvi te; ecce nunc, tempus bene acceptum, ecce nunc dies salutis. 3. Non ullam utique in quoquam dantes offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum; 4. sed in omni praebentes nos ut dei ministros in patientia multa, in tristitiis, in necessitatibus, in angustiis, 5. in plagis, in carceribus, in turbis, in laboribus, in vigiliis, in ieiunio, 6. in castitate, in scientia, in longanimitate, in probitate, in spiritu sancto, in caritate non - ficta, 7. in verbo veritatis, in virtute dei per arma iustitiae dextra et sinistra, 8. per gloriam et infamiam, per maledictionem et benedictionem, ut seducentes et veri, ut ignoti et cogniti, 9. ut morientes et ecce vivimus, ut docti et non mortui, 10. ut moerentes, verum semper gaudentes, ut pauperes, verum multos locupletantes, ut non quidquam habentes et omne continentes. 11. Os nostrum apertum - est ad

---

5, 20. *bidjam*] cod. A c. codd. *bidjandans* (precantes). — *gagavairþnan*] reconciliari, gr. καταλλάγητε, cf. ad M. 5, 24.

5, 21. *ïzei*] cod. A *ïze.* — *gatavida fravaurht*] ∾ gr. omn.

6, 1. *jah*] cod. A *jaþ.* — *bidjandans*] precantes, gr. παρακαλοῦμεν. — *svarei*] cod. A *svare.*

6, 2. *mela—qiþiþ*] ∾ gr. omn. nisi fortasse haec verba transponenda sunt, cf. ad L. 9, 36. — *andanem*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *andnem.*

6, 3. *þannu*] utique, ° cod. A c. gr. omn. — *bistiggq*] sic cod. A, teste Mssm. B. A. p. 325, non uti Cast. adnotat *bistugq;* cod. B ‡ *bistiugqei* (uti Cast. dicit, non *bistiuggqei,* ut edidit) aut *bistiggqei,* ut Mssm. Skeir. p. 182 indicat, ceterum illud *ei* ex repetitione earundem vocum ortum est, vid. ad 10, 12. — *unsar*] nostrum, ° gr.

6, 5. *lausqiþrein*] ieiunio, gr. omn. νηστείαις.

6, 6. *friaþvai*] cod. A *frijaþvai.*

6, 8. init. cod. A addit *jah* (et).

6, 10. *vaiht aihandans*] sic codd., uti Grim. W. J. l. l. p. 188 iam pridem coniecerat; Cast. ‡ *vaihtai handans.*

6, 11. *munþ*] pro *munþs,* L. 1, 64. 6, 45. —

12 ïzvis. kaurinþius. hairto unsar urrumnoda. ni þreihanda jus ïn uns ïþ þrei-
13 handa ïn hairþram ïzvaraim. aþþan þata samo andalauni. sve frastim qiþa.
14 urrumnaiþ jah jus. ni vairþaiþ gajukans ungalaubjandam. unte wo dailo
15 garaihtein miþ ungaraihtein aiþþau wo gamainduþe liuhada miþ riqiza. wouh
þan samaqisse xristau miþ bailiama aiþþau wo daile galaubjandin miþ un-
16 galaubjandin. wouh þan samaqisse alhs guþs miþ galiugam. unte jus alhs
guþs sijuþ libandins. qiþiþ auk guþ þatei baua ïn ïm jah ïnna gagga jah
17 vairþa ïze guþ jah eis vairþand mis managei. ïnuh þis usgaggiþ us midumai
ïze jah afskaidiþ ïzvis. qiþiþ frauja. jah unhrainjamma ni attekaiþ jah ïk
18 andnima ïzvis jah vairþa ïzvis du attin jah jus vairþiþ mis du sunum jah
7, 1 dauhtrum. qiþiþ frauja allvaldands. þo habandans nu gahaita. liubans. hrain-
jam unsis af allamma bisauleino leikis jah ahmins ustiuhandans veihiþa ïn
2 agisa guþs. gamoteima ïn ïzvis. ni ainummehun gaskoþum ni ainnohun

---

vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum-est. 12. Non premimini vos in nobis, verum premimini in visceribus vestris. 13. At hanc eandem remunerationem, uti filiis dico, dilatate etiam vos. 14. Ne fiatis socii non-credentibus, nam quae participationum iustitiae cum iniustitia aut quae societatum luci cum tenebris? 15. Quis autem consensuum Christo cum Beliamo aut quae partium credenti cum non-credente? 16. Quis autem consensuum templi dei cum idolis? nam vos templum dei estis viventis. Dicit enim deus, quod habito in iis et intro eo et fio eorum deus et ii fiunt mihi populus. 17. Propter hoc exite e medio eorum et separate vos, dicit dominus, et impurum ne attingatis et ego accipio vos 18. et fio vobis ad patrem et vos fitis mihi ad filios et filias, dicit dominus omnipotens. 7, 1. Has habentes igitur promissiones, cari, purificamus nos ab omni sordium corporis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. 2. Locum-inveniamus in vobis, non ullum laesimus, non ullum

---

urrumnoda] sic cod. A; cod. B *usrumnoda* (Cast. ‡ *usrumnada* quia in cod. extrema verbi pars perspicue legi non potest) infra vs. 13 idem cod. recte *urrumnaiþ*, vid. ad L. 8, 24.

6, 12. *jus*] vos, ° gr. omn.

6, 14. *miþ*] pr. cum, gr. omn. καί. — *aiþþau*] aut, gr. δέ.

6, 15. *wouh þan*] cod. A *wouþ-þan*, sic vs. seq. — *bailiama*] forma *bailiam* pro graeco Βελίαρ aut Βελίαλ Castillionaeo, quia omni etymologiae auctoritate careat, omnino reiicienda videtur, nos defendi posse illam iudicamus, nam si Goth. Βελία, quod latini auctores habent, legit, addito *m* proferre poterat *bailiam*, potissimum quum terminatio a vocali incipiens adderetur; sic *aizleimis* et *salamis* pro τοῦ Ἐσλί et Σαλά scripsit, cf. *nauelis* pro τοῦ Νῶε. An nominativo *bailiam, aizleim, salam* scripturus fuisset dubitamus.

6, 16. *wouh þan*] vid. ad vs. 15. — *alhs*] pr. templi, concinnitas sermonis *alh* dativum requirit, nec est dubium, quin Goth. ita scripserit, librarius autem formula *alhs guþs* in sequentibus deceptus etiam h. l. eam posuit. — *sijuþ*] cod. A *siuþ*. — *auk*] enim, gr. καθώς. — *ïnna gagga*] Cast. ‡ ict., *ïnna* particula cum verbis non componitur, neque quia quietem (vid. 1, 5, 12) non motum significat, h. l. cum *gaggan* componi potest, dicit enim apostolus, se in iis circumire, versari.

6, 17. *ïnuh þis*] cod. A *ïnuþ-þis*.

7, 1. *habandans nu*] ∾ gr. omn. — *bisauleino*] sic recte cod. A, cod B transpositione literarum *s* et *l* male *bilauseino*, cf. *bisauljan* Tit. 1, 15 et *bisaulnan* J. 18, 28.

3 fravardidedum ni ainnohun bifaihodedum. ni du gavargeinai qiþa. fauraqaþ
4 auk þatei ïn hairtam unsaraim sijuþ du gasviltan jah samana liban. managa
mis trauains du ïzvis. managa mis wofluli faur ïzvis. usfulliþs ïm gaþlaihtais.
5 ufarfulliþs ïm fahedais ïn allaizos managons aglons unsaraizos. jah auk qi-
mandam unsis ïn makidonjai ni vaiht habaida gaweilainais leik unsar ak ïn
6 allamma anapragganai utana vaihjons ïnnana agisa. akei sa gaþlaihands hnai-
7 vidaim gaþrafstida uns guþ ïn quma teitaus. aþþan ni þatainei ïn quma ïs ak
jah ïn gaþlaihtai þizaiei gaþrafstiþs vas ana ïzvis gateihands uns ïzvara gair-
nein ïzvarana gaunoþa ïzvar aljan faur mik svaei mis mais faginon varþ.
8 unte jabai gaurida ïzvis ïn þaim bokom. ni ïdreigo mik jah jabai ïdreigoda.
gasaiwa auk þatei so aipistaulo jaina jabai dul-leitilai weilai gaurida ïzvis.
9 nu fagino. ni unte gauridai vesuþ ak unte gauridai vesuþ du ïdreigai. saur-
10 gaideduþ auk hi guþ ei ïn vaihtai ni gasleiþjaindau us unsis. unte so hi guþ

corrupimus, non ullum decepimus. 3. Non ad condemnationem dico, praedixi enim quod in cordibus nostris estis ad moriendum et una vivendum. 4. Multa mihi confidentia ad vos, multa mihi gloriatio pro vobis, impletus sum consolatione, impletus sum gaudio propter omnem multam tristitiam nostram. 5. Et enim venientibus nobis in Macidoniam non quidquam habuit requiei corpus nostrum, sed in omni vexati, extra certamina, intus timores. 6. Sed hic consolans humiles consolatus-est nos deus in adventu Titi, 7. at non solum in adventu eius, sed etiam in consolatione, qua admonitus fuit in vobis, nuntians nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestrum studium pro me, adeo-ut mihi magis gaudere factum-esset. 8. Nam si contristavi vos in his literis, non poenitet me et si poenituit, video enim, quod haec epistola illa si ad paucum tempus contristavit vos, 9. nunc gaudeo, non quia contristati fuistis, sed quod contristati fuistis ad poenitentiam. Moeruistis enim secundum deum, ut in quoquam non castigemini a nobis, 10. nam hic secundum deum

7, 3. *sijuþ*] sic recte cod. A; cod B sine sensu *sijum*. — *gasviltan*] cod. A *miþgasviltan* (simul mori, *συναποθανεῖν*), utraque lectio codd. graecorum auctoritate comprobatur. — *jah samana liban*] cod. A *jas-samana* (‡) *libam*, Cast. ‡ ict. *samanaliban* (vid. ad Mc. 9, 25).

7, 4. *managons*] multam, ° gr. omn.

7, 5. *makidonjai*] cod. A *makaidonjai*, vid. ad 1, 16.

7, 6. *gaþlaihands*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *gaþlaihans*, vid. ad Mc. 12, 24.

7, 7. *ïzvarana*] exspectaveris *ïzvara* ad *gaunoþa* relatum; Grim. W. J. l. l. p. 193 ut *ïzvarana* recte habeat, *gaunoþa* librarii mendum esse indicat pro *gaunoþ*, nobis ad eos soloecismos pertinere videtur, de quibus ad Neh. 6, 16 diximus. — *varþ*] fieret, ° gr. omn.

7, 8. *jabai*] Goth. c. cod. c ap. Mi. ° *καί*. — *þaim*] ° cod. A. — *jah jabai*] gr. omn. *εἰ καί*, formula hoc verborum ordine invenitur etiam 12, 11, quum L. 18, 4 *jabai jah* legatur. — *gasaiwa auk*] cod. A *unte gasaiwa* (nam video). — *dulleitilai*] cod. A *du leitilai*; lectio recepta, quod iam Cast. adnotavit, pro *duh leitilai* (vid. ad Cor. 1, 7, 16), cui inest *καί* particula (*-uh*); nam etsi ad J. 18, 26 *uh* encliticum pro *καί etiam* significante particula poni posse negavimus, tamen eos locos excipimus, quibus *καί* cum *εἰ* coniungitur, his enim Goth. *jah* aut plane omittit, aut ante *jabai* ponit (vid. supra), unde his locis Goth. in illo *καί* gravem quendam sensum non posuisse apparet.

7, 9. *saurgaideduþ*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *saurgideduþ*. — *ïn*] ° cod. A.

7, 10. *so*] ° cod. A. — *gatulgidai*] cod. A

saurga ïdreiga du ganistai gatulgidai ustiuhada ïþ þis fairwaus saurga dauþu
11 gasmiþoþ. saiw auk silbo þata bi guþ saurgan ïzvis welauda gatavida ïzvis
usdaudein akei sunjon akei unverein akei agis akei gairnein akei aljan akei
12 fraveit. ïn allamma ustaiknideduþ ïzvis hlutrans visan þamma toja. aþþan
jabai melida ni ïn þis anamahtjandins ni ïn þis anamahtidins ak du gabairht-
jan usdaudein unsara. þoei faur ïzvis habam viþra ïzvis ïn andvairþja guþs.
13 ïnuh þis gaþrafstidai sium aþþan ana gaþrafsteinai unsarai filaus mais fagino-
dedum ana fahedai teitaus. unte anaweilaiþs varþ ahma ïs fram allaim ïzvis.
14 unte jabai wa ïmma fram ïzvis waiwop. ni gaaiviskoþs varþ ak svasve allata
ïzvis ïn sunjai rodidedum sva jah woftuli unsara so du teitau sunja varþ.
15 jah brusts is ufarassau du ïzvis sind gamunandins þo allaize ïzvara ufhausein
16 sve miþ agisa jah reiron andnemuþ ïna. fagino nu unte ïn allamma gatraua
8, 1 ïn ïzvis. aþþan kannja ïzvis. broþrjus. anst guþs þo gibanon ïn aikklesjon
2 makidonais. þatei ïn managamma kustau aglons managduþs fahedais ïze jah
3 þata diupo unledi ïze usmanagnoda du gabein ainfalþeins ïze. unte bi mahtai

---

moeror poenitentiam ad salutem firmam efficit, verum huius mundi moeror mortem parat. 11. Vide enim ipsum hoc secundum deum moerere vos quantam perfecit vobis sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed studium, sed vindictam; in omni praestitistis vos puros esse hoc opere. 12. At si scripsi non propter hunc iniuria-afficientem, non propter hunc iniuria-affectum, sed ad ostendendum sollicitudinem nostram, quam pro vobis habemus erga vos in facie dei. 13. Propter hoc moniti sumus, at in consolatione nostra multo magis gavisi-sumus de gaudio Titi, nam refectus fuit spiritus eius ab omnibus vobis. 14. Nam si quid ei de vobis gloriatus sum, non pudore-affectus fui, sed sicut omne vobis in veritate locuti-sumus, sic etiam gloriatio nostra haec ad Titum veritas fuit, 15. et viscera eius abundanter ad vos sunt reminiscentis hoc omnium vestrum obsequium, ut cum timore et tremore suscepistis eum. 16. Gaudeo igitur, nam in omni confido in vos. 8, 1. At notifico vobis, fratres, gratiam dei hanc datam in ecclesia Macidoniae, 2. quod in multo experimento tristitiae multitudo gaudii eorum et haec profunda paupertas eorum abundavit ad divitias simplicitatis eorum; 3. nam secundum virtutem

---

gatulgida ad *ïdreiga* relatum, quum *gatulgidai* ad *ganistai* referendum sit. — *ustiuhada*] vid. ad J. 13, 35.

7, 11. *saiw*] cod. A ‡ *saiwa* (video). — *hlutrans*] sic codd.; Cast. ‡ *hautrans*, vid. ad 1, 12. — *visan*] Goth. c. codd. ° ἐν.

7, 12. *jabai*] Goth. ° καί. — *melida*] Goth. ° ὑμῖν.

7, 13. *ïnuh þis*] cod. A *ïnuþ-þis*. — *sium*] cod. A *sijum*. — *aþþan*] at, ° gr.; Goth. conspirat cum iis codd., qui δέ h. l. ponunt et infra post περισσοτέρως (*filaus*) omittunt. — *ana*] pr. ° cod. A. — *unsarai*] nostra, gr. ὑμῶν.

7, 14. *ïzvis*] gr. omn. post *rodidedum*.

7, 15. *jah brusts*] cod. A *jab-brusts*. — *ïna*] sic recte cod. A; cod B ‡ *ïne*.

7, 16. *nu*] igitur, ° gr.

8, 1 *kannja*] notifico, gr. γνωρίζομεν. — *aikklesjon*] sic cod. B; cod. A omnino melius cum gr. omn. *aikklesjom* (ecclesiis).

8, 2. *jah þata*] cod. A *jaþ-þata*.

4 veitvodja jah ufar maht silbaviljos vesun. miþ managai usbloteinai bidjandans
5 uns niman anst seina jah gamainein andbahtjis ïn þans veihans. jah ni svasve
venidedum ak sik silbans atgebun frumist fraujin. þaþroh þan uns þairh vil-
6 jan guþs. svaei bedeima teitaun ei svasve faura dustodida. svah ustiuhai ïn
7 ïzvis jah þo anst. akei sve raihtis ïn allamma managniþ galaubeinai jah
vaurda jah kunþja jah ïn allai usdaudein jah ana þizai us ïzvis ïn uns friaþ-
8 vai ei jah ïn þizai anstai managnaiþ. ni svasve fraujinonds qiþa ïzvis ak ïn
9 þizos anþaraize usdaudeins jah ïzvaraizos friaþvos airkniþa kiusands. unte
kunnuþ anst fraujins unsaris ïesuis xristaus þatei ïn ïzvara gaunledida sik
10 gabigs visands ei jus þamma ïs unledja gabeigai vairþaiþ. jah ragin ïn
þamma giba. unte þata ïzvis batizo ïst. juzei ni þatainei viljan ak jah tau-
11 jan dugunnuþ af fairnin jera. ïþ nu sai jah taujan ustiuhaiþ ei svasve faura-

---

testor et supra virtutem voluntarii fuerunt, 4. cum multa exhortatione precantes nos accipere gratiam suam et communicationem ministerii in hos sanctos. 5. Et non sicut speravimus, sed se ipsos dederunt primum domino, deinde autem nobis per voluntatem dei, 6. adeo-ut precaremur Titum, ut sicut antea incepit, sic perficiat in vos etiam hanc gratiam. 7. Sed uti quidem in omni abundatis, fide et verbo et cognitione et in omni sollicitudine et in hac e vobis in nos caritate, ut etiam in hac gratia abundetis. 8. Non sicut dominans dico vobis, sed propter hanc aliorum sollicitudinem etiam vestrae caritatis sinceritatem probans. 9. Nam cognoscitis gratiam domini nostri Jesu Christi, quod propter vos pauperum-fecit se dives exsistens, ut vos hac eius paupertate divites fiatis. 10. Et consilium in hoc do, nam hoc vobis melius est, vos-qui non solum velle, sed etiam facere incepistis a praecedente anno. 11. Verum nunc ecce etiam facere perficiatis, ut sicut ad-

---

8, 3. *silbaviljos*] quod adverbiumne esset (uti *aljaleikos* Philipp. 3, 15), an adiectivum, quum Cast. dubitasset, Grim. W. J. p. 202 et Gram. III. 596 pluralem substantivi esse recte monuit, rectius autem pro *silbavilis* formam *silbavileis* posuisset, vid. Gram. I. 599 sq. — *vesun*] fuerunt, ° gr. omn.

8, 4. *usbloteinai*] cod. B ‡ *usbloþeinai.* — *niman*] accipere, ° gr., qui habent cum *uns* post *veihans* ponunt; Ulf. c. Ambrst. — *seina*] suam, ° gr. omn. cf. ad 1, 7, 16.

8, 5. *jah ni*] cod. A *jan-ni.* — *þaþroh þan*] cod. A *þaþroþ-þan,* ceterum gr. omn. *καί;* Goth. c. verss. lat., cf. tamen L. 4, 9, ubi *þaþroh* = *καί.*

8, 7. *raihtis*] hac particula *περ* encliticum redditur, sic L. 1, 1 *unte raihtis* (ἐπειδήπερ). 18, 14 *þau raihtis* (ἤπερ). — *ïn*] sec. in, ° gr. omn. — *ana*] in, ° gr. omn. — *friaþvai*] cod. A *frijaþvai.*

8, 8. *svasve fraujinonds*] sicut dominans, gr. omn. *κατ' ἐπιταγήν;* Goth. c. Vulg. — *ïzvis*] vobis, ° gr. omn. — *usdaudeins*] sic recte cod. A, cod. B ‡ *usdaudein.* — *friaþvos*] cod. A *frijaþvos.*

8, 9. *gabeigai*] cod. A *gabigai.*

8, 10. *jah ragin*] cod. A *jar-ragin.* — *viljan—taujan*] ∾ cod. A c. gr. omn.; cod. B cum vers. Syr. et Arab. (ab ea, quam edidit Walton prorsus diversa, exstante in bibliotheca Ambrosiana in cod. pentaglotto epistolas Pauli continente. CAST.). Ceterum Goth. ° *τό* utr., sic vs. seq.

8, 11. *fauraïst*] adest, ° gr. omn. — *du*] sec. ad, gr. *τό;* Goth. c. cod. n ap. Mi. et verss. lat. *τοῦ* legit. — *habaiþ*] habetis, cod. A *habai* (habeat) c. vers. Copt.

12 ïst muns du viljan sva jah du ustiuhan us þammei habaiþ. jabai auk vilja
13 ïn gagreiftai ïst. svasve habai. vaila andanem ïst. ni svasve ni habai. ni sva
14 auk ei anþaraim ïusila ïþ ïzvis aglo ak us ïbnassau. ïn þamma nu mela
ïzvar ufarassus du jainaize þarbom. ei jah jainaize ufarassus vairþai du ïzva-
15 raim þarbom ei vairþai ïbnassus. svasve gameliþ ïst. saei filu ni managizo
16 jah saei leitil ni favizo. aþþan aviliud guþa. ïzei gaf þo samon usdaudein
17 faur ïzvis ïn hairto teitaus. unte raihtis bida andnam aþþan usdaudoza vi-
18 sands silba viljands galaiþ du ïzvis. jaþ-þan miþsandidedum ïmma broþar.
19 þizei hazeins ïn aivaggeljons ana allos aikklesjons. aþþan ni þat-ain ak jah
gateviþs fram aikklesjom miþ gasinþam uns miþ anstai þizai andbahtidon
20 fram uns du fraujins vulþau jah gairnein unsarai. bivandjandam þata ïbai
21 was uns fairinodedi ïn digrein þizai andbahtidon fram uns. garedandans auk
22 goda ni þatainei ïn andvairþja guþs ak jah ïn andvairþja manne. ïnsandide-
dum þan miþ ïm broþar unsarana. þanei gakausidedum ïn managaim ufta

---

est animus ad cupiendum, sic etiam ad perficiendum, ex quo habetis. 12. Si enim voluntas in parato est, sicut habeat, bene acceptum est, non sicut non habeat. 13. Non sic enim ut aliis quies, verum vobis tristitia, sed ex aequalitate; 41. in hoc nunc tempore vestra abundantia ad illorum inopias, ut etiam illorum abundantia fiat ad vestras inopias, ut fiat aequalitas, 15. sicut scriptum est: qui multum, non plus et qui paucum, non minus. 16. At gratia deo, qui dedit hanc eandem sollicitudinem pro vobis in cor Titi, nam quidem precem accepit, 17. at sollicitior exsistens ipse volens profectus-est ad vos, 18. et autem misimus-cum eo fratrem, cuius laus propter evangelium per omnes ecclesias. 19. At non hoc-solum, sed etiam ordinatus ab ecclesiis inter socios-peregrinationis nobis cum gratia hac ministrata a nobis ad domini gloriam et promtitudinem nostram, 20. devitantibus hoc, ne quis nos vituperaret in abundantia hac ministrata a nobis. 21. Curantes enim bona non solum in facie dei, sed etiam in facie hominum. 22. Misimus autem cum iis fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe

---

8, 12. *vilja*] sic codd., Cast. ‡ *viljan.* — *gagreiftai*] sic Grim. W. J. p. 192 et Gram. III. 514 recte coniecit (cf. L. 2, 1) et Mssm. B. A. p. 325 dicit in cod. altero ita scriptum esse videri, quum alter hac parte mutilatus sit; Cast. *gagrei..tai.* — *svasve*] Goth. ° ἐάν et paullo post c. codd. τις. — *ïst*] sec. est, ° gr. omn.

8, 13. *sva*] sic, ° gr. omn., nisi Goth. *svaei* interiecta *auk* particula diremit; de simili tmesi vid. ad L. 1, 20.

8, 15. *managizo — favizo*] plus — minus, gr. omn. ἐπλεόνασε — ἠλαττόνησε. — *jah saei*] cod. A *jas-saei.*

8, 16. *aviliud*] cod. A *aviliuþ.* — *ïzei*] cod. A *ïze.* — *faur ïzvis*] cod. B ° ‡.

8, 17. *silba viljands*] Cast. ‡ ict.

8, 18. *jaþ-þan*] cod. B (?) ‡ *gaþ-þan,* cod. A (?) ‡ *gah þan.* — *þizei*] cod. A ‡ *þizai.* — *ïn*] propter, gr. omn. ἐν (in).

8, 19. *miþ gasinþam*] inter socios, cod. A c. gr. omn. *miþgasinþa* (consocius). — *du*] Goth. c. codd. ° αὐτοῦ.

8, 20. *bivandjandam*] devitantibus, ad proxime praecedens *uns* relatum, cod. A *bivandjandans* (devitantes) c. gr. omn., ad sequentia pertinens, cf. ad 4, 18. — *digrein*] sic in cod. A posteriorem manum recte emendasse pro *digrjin* (quod in cod. B legitur et prima manu etiam in cod. A scriptum fuit), iam Grim. W. J. p. 194 indicavit.

8, 21. *guþs*] dei, gr. κυρίου.

usdaudana visandan aþþan nu sai filaus mais usdaudozan trauainai managai
23 in izvis. jaþþe bi teitu. saei ist gaman mein jah gavaurstva in izvis jaþþo
24 broþrjus unsarai apaustauleis aikklesjono vulþus xristaus. aþþan ustaiknein
friaþvos izvaraizos jah unsaraizos woftuljos faur izvis in im ustaiknjandans
9, 1 in andvairþja aikklesjono. aþþan bi andbahti. þatei rahtoda du veihaim. ufjo
2 mis ist du meljan izvis. unte vait gairnein izvara. þizaiei fram izvis wopa
at makidonnim. unte axaja gamanvida ist fram fairnin jera jah þata us izvis
3 aljan gavagida þans managistans izei. aþþan fauragasandida broþruns ei wof-
tuli unsara so fram izvis ni vaurþi lausa in þizai halbai ei svasve qaþ ga-
4 manvidai sijaiþ. ibai jabai qimand miþ mis makidoneis jah bigitand izvis
unmanvjans. gaaiviskondau veis. ei ni qiþau jus. in þamma stomin þizos
5 woftuljos. naudiþaurft nu man bidjan broþruns ei galeiþaina du izvis jah
fauragamanvjaina þana fauragahaitanan aivlaugian izvarana þana manvjan

---

sollicitum exsistentem, at nunc ecce multo magis sollicitiorem confidentia multa in vos; 23. sive pro Tito, qui est socius meus et adiutor in vos; sive fratres nostri, apostoli ecclesiarum, gloria Christi. 24. At ostensionem caritatis vestrae et nostrae gloriationis de vobis in iis exhibentes in praesentia ecclesiarum. 9, 1. At de ministerio, quod pertinuit ad sanctos, superfluum mihi est ad scribendum vobis; 2. nam scio promtitudinem vestram, qua de vobis glorior ad Macidones, nam Achaja praeparata est a praecedente anno, at haec ex vobis aemulatio concitavit hos plurimos eorum. 3. At praemisi fratres, ut gloriatio nostra haec de vobis non fieret inanis in hoc dimidio, ut, sicut dixi, praeparati sitis, 4. ne si veniunt cum me Macidones et inveniunt vos imparatos, pudeat nos, ut non dicam vos, in hac confirmatione huius gloriationis. 5. Necessitatem igitur puto rogare fratres, ut eant ad vos et praeparent hanc promissam eulogiam vestram hanc paratam

---

8, 22. *usdaudana*] sic recte cod. A, cod. B ‡ *usdauda*. — *filaus mais*] de qua ubertate loquendi vid. ad M. 6, 26; cod. A *filu*.

8, 23. *jah gavaurstva*] cod. A *jag-gavaurstva;* ceterum *gavaurstva* gr. omn. post *izvis*. — *vulþus*] cod. A *vulþaus* (gloriae) c. Veles. et verss. latt. ap. Mill. nisi *vulþaus* pro *vulþus* scriptum est, vid. ad Mc. 7, 32.

8, 24. *friaþvos*] cod. A *frijaþvos*. — *ustaiknjandans*] ostendentes, gr. ἐνδείξασθε.

9, 1. *aþþan*] Goth. aut μέν aut γάρ omittit, utramque enim graecam particulam per *aþþan* reddit; veri tamen est similius, eum μέν omisisse: primum quia γάρ in omnibus iis codd. legitur, quibuscum aliis etiam locis consentire solet; deinde quia δέ vs. 3 illi μέν oppositum, iterum per *aþþan* convertit, nullus autem nobis innotuit locus, ubi μέν — δέ per *aþþan* — *aþþan* redditum esset, sed aut μέν aut δέ respondet; accedit, quod Goth. μέν saepius omittit, cf. 11, 4. — *du meljan*] Cast. ‡ ict.; ceterum Goth. c. codd. τοῦ pro τό legit, cf. 8, 11.

9, 2. *wopa*] glorior, cod. A *wopam* (gloriamur). — *makidonnim*] sic cod. B pro *makidonim*, vid. ad Gal. 5, 15. — *axaja*] cod. A *akaja*, utrumque recte habet, sic *pasxa*, *zaxarias* et *paska*, *zakarias* scribitur. — *gavagida*] cod. A *usvagida*, idem significans. — *izei*] eorum, ° cod. A c. gr. omn.

9, 4. *jah bigitand*] cod. A *jab-bigitand*. — *unmanvjans*] cod. A ‡ *unmanvjands*, vid. ad L. 10, 2. — *gaaiviskondau*] cod. A ‡ *gaaiviskonda*. — *þizos woftuljos*] huius gloriationis, ° gr. et cod. A ° *þizos*.

6 visan svasve vailaqiss jah ni svasve bifaihon. þatuþ-þan saei saïïþ us ga-
þagkja. us gaþagkja jah sneiþiþ jah saei saïïþ ïn þiuþeinai. us þiuþeinai jah
7 sneiþiþ. warjizuh svasve fauragahugida hairtin ni us trigon aiþþau us nauþai.
8 unte hlasana giband frijoþ guþ. aþþan mahteigs ïst guþ alla anst ufarassjan
ïn ïzvis ei ïn allamma sinteino allis ganauhan habandans ufarassjaiþ ïn
9 allamma vaurstve godaize. svasve gameliþ ïst. tahida gaf unledaim. usvaurhts
10 ïs visiþ du aiva. aþþan sa andstaldands fraiva þana saiandan jah hlaiba du
mata andstaldiþ jah managjai fraiv ïzvar jah vahsjan gataujai akrana us-
11 vaurhtais ïzvaraizos. ïn allamma gabignandans ïn allai ainfalþein. sei vaur-
12 keiþ þairh uns aivxaristian guþa. unte andbahti þis gudjinassaus ni þatainei
ïst usfulljando gaidva þize veihane ak jah ufarassjando þairh managa aviliuda
13 guþa. þairh gakust þis andbahtjis mikiljandans guþ ana ufhauseinai anda-
haitis ïzvaris ïn aivaggeljon xristaus jah ïn ainfalþein gamainduþais du ïm
14 jah du allaim jah ïzei bidai faur ïzvis gairnjandans ïzvara ïn ufarassau an-
15 stais guþs ana ïzvis. aviliud guþa ïn þizos unusspillodons ïs gibos. aþþan ïk
10, 1 silba pavlus bidja ïzvis bi qairrein jah mukamodein xristaus. ïkei ana and-

---

esse uti benedictionem et non uti deceptionem. 6. Hoc autem qui serit e parsimonia, e parsimonia etiam metit, et qui serit in benedictione, e benedictione etiam metit. 7. Quisque sicut praedestinavit corde non e dolore aut e necessitate, nam hilarem datorem amat deus. 8. At potens est deus omnem gratiam augere in vobis, ut in omni semper omnis sufficientiam habentes abundetis in omni operum bonorum, 9. sicut scriptum est: dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in aevum. 10. At hic donans semine hunc serentem etiam pane ad cibum donat et augeat semen vestrum et crescere faciat fructus iustitiae vestrae. 11. In omni locupletati, in omni simplicitate, quae operatur per nos eucharistiam deo; 12. nam ministerium huius muneris non solum est implens inopiam horum sanctorum, sed etiam augens per multas gratias deo. 13. Per experimentum huius ministerii glorificantes deum in obedientia confessionis vestrae in evangelium Christi et in simplicitate communicationis ad eos et ad omnes 14. et eorum prece pro vobis desiderantes vos in abundantia gratiae dei in vobis. 15. Gratia deo propter hoc inenarrabile eius donum. 10, 1. At ego ipse Pavlus rogo vos per humanitatem et lenitatem Christi, ego-qui in fa-

---

9, 5. *jah ni*] cod. A *jan-ni.*

9, 6. *saïïþ*] utr., cod. A *saijiþ.* — *us gaþagkja*] utr., Cast. ‡ ict. — *þiuþeinai*] benedictione, gr. *εὐλογίαις;* ceterum Goth. pro priore *ἐπί* c. codd. *ἐν* legisse videtur, de altero utrum *ἐπί* an *ἐξ* legerit, non satis liquet.

9, 7. *nauþai*] hinc usque ad (*andhulei*)*nins* 12, 1 in cod. A deest. — *giband*] Cast. hanc formam falsam pro ***gibandan*** esse dicens, errat, vid. Grim. I. 1017.

9, 8. *ïst*] est, ° gr. omn.

9, 9. *usvaurhts*] cod. B ‡ *usvaurts,* vid. ad M. 5, 15.

9, 13. *ïn*] sec. in, ° gr. omn.

9, 15. *aviliud*] Goth. c. codd. ° *δέ.* — *unusspillodons*] cod. B ‡ *unusspillidons,* vid. Rom. 11, 33; *i* pro *o* aliquoties falso a librariis scriptum esse, ad L. 1, 23 vidimus.

10, 1. *ïk silba*] ∾ gr. omn. — *ïm*] sum ° gr. omn. — *aljar visands*] Cast. ‡ ict., sic vs. 11.

2 augi raihtis hauns ïm ïn ïzvis aþþan aljar visands gatraua ïn ïzvis. aþþan
bidjam ei ni andvairþs gatrauau trauainai. þizaiei man gadaursan ana sumans
3 þans munandans uns sve bi leika gaggandans. ïn leika auk gaggandans ni bi
4 leika drauhtinom. unte vepna unsaris drauhtinassaus ni leikeina ak mahteiga
5 guþa du gataurþai tulgiþo. mitonins gatairandans jah all hauhiþos ushafanai-
zos viþra kunþi guþs jah frahinþandans all fraþje jah ïn ufhausein xristaus
6 tiuhandans jah manvuba habandans du fraveitan all ufarhauseino. þan usfull-
7 jada ïzvara ufhauseins. þo bi andvairþja saiwiþ. jabai was gatrauaiþ sik
silban xristaus visan. þata þagkjai aftra af sis silbin ei svasve ïs xristaus
8 sva jah veis. aþþan sveþauh jabai wa managizo wopam bi valdufni unsar.
þatei atgaf frauja unsis du timreinai jah ni du gataurþai ïzvarai ni gaaivis-
9. 10 konda. ei ni þugkjaima sve þlahsjandans ïzvis þairh bokos. unte þos raihtis
bokos qiþand kaurjos sind jah svinþos ïþ qums leikis lasivs jah vaurd fra-
11 kunþ. þata þagkjai sa svaleiks þatei wileikai sium vaurda þairh bokos aljar
12 visandans svaleikai jah andvairþai vaurstva. unte ni gadaursum domjan unsis

---

cie quidem humilis sum in vobis, at alias exsistens confido in vos. 2. At rogamus, ut non praesens confidam fiducia, qua puto audere in quosdam hos putantes nos ut secundum carnem ambulantes, 3. in carne enim ambulantes non secundum carnem militamus; 4. nam arma nostrae militiae non carnalia, sed potentia deo ad eversionem munimentorum, 5. opiniones evertentes et omne altitudinis elatae contra scientiam dei et capientes omne mentium et in obedientiam Christi ducentes 6. et parate habentes ad ulciscendum omne inobedientiarum, quum expletur vestra obedientia. 7. Haec de facie videtis? Si quis confidit se ipsum Christi esse, hoc opinetur rursus a se ipso, ut sicut is Christi, sic etiam nos. 8. At quidem si quid plus gloriamur de potentia nostra, quam dedit dominus nobis ad aedificationem et non ad eversionem vestram, non erubescimus, 9. ut non videamur ut terrentes vos per literas; 10. nam hae quidem literae, dicunt, graves sunt et fortes, verum adventus corporis infirmus et verbum despectum. 11. Hoc opinetur hic talis, quod quales sumus verbo per literas alias exsistentes, tales etiam praesentes opere; 12. nam non audemus iudicare nos

---

10, 2. *bidjam*] cod. B ‡ *bidjan*, graecis accommodatum esset, si *bidja* (rogo) legeretur. — *gatrauau*] cod. B ‡ *gatraiau*, Castillionaeo (Gloss. p. 64) *ai* pro *au* scriptum esse videbatur, ut duplicatio eiusdem diphthongi vitaretur; quam defendendi rationem ut sapientibus probaverit, admodum veremur.

10, 4. *unsaris drauhtinassaus*] ∾ gr. omn.

10, 5. *jah*] tert. et, ° gr. omn. — *tiuhandans*] ducentes, ° gr.

10, 8. *sveþauh jabai*] quidem si = ἐάν τε, ut Goth. καί omisisse videatur; *sveþauh* reddendis encliticis inservit aliis etiam locis, vid. Rom. 8, 9 *sveþauh jabai* = εἴπερ; pro *sveþauh* ita saepius *raihtis* ponitur, vid. ad 8, 7; — τε a Goth. plerumque exprimi non solere, ad L. 2, 16 comprobavimus. — *wa managizo*] ∾ gr. — *gaaiviskonda*] erubescimus, gr. omn. αἰσχυνθήσομαι.

10, 9. *þugkjaima*] videamur, gr. δόξω. — *þlahsjandans*] terrentes, gr. ἐκφοβεῖν.

10, 10. *qiþand*] dicunt, gr. omn. φησί; Goth. c. Vulg. — *sind*] sunt, ° gr. omn. — *qums*] sic cod. B; Cast. ‡ *quma*.

10, 11. *aljar visandans*] vid. ad vs. 1.

10, 12. *unsis silbans*] nos ipsos, ° gr. omn. — *du þaim*] ad hos, gr. omn. τισὶ τῶν. — *sik*]

silbans aiþþau gadomjan uns du þaim sik silbans anafilhandam ak eis ïn sis
silbam sik silbans mitandans jah gadomjandans sik silbans du sis silbam ni
13 fraþjand. ïþ veis — ak bi mitaþ garaideinais. þoei gamat unsis guþ mitaþ
14 fairrinnandein und jah ïzvis. ni auk svasve ni fairrinnandans und ïzvis ufar-
assau ufþanjam uns. unte jah und ïzvis gasniumidedum ïn aivaggeljon xri-
15 staus. ni ïnu mitaþ wopandans ïn framaþjaim arbaidim aþþan ven habam at
vahsjandein galaubeinai ïzvarai ïn ïzvis mikilnan bi garaideinai unsarai du ufar-
16 assau. ufarjaina ïzvis aivaggeljon merjan ni ïn framaþjaim arbaidim du manvjaim
17. 18 wopan. aþþan sa wopands ïn fraujin wopai. unte ni saei sik silban gasvikun-
11, 1 þeiþ. jains ïst gakusans ak þanei frauja gasvikunþeiþ. vainei usþulaidedeiþ
2 meinaizos leitil wa unfrodeins akei jah usþulaiþ mik. unte aljanonds ïzvis
guþs aljana. gavadjoda auk ïzvis ainamma vaira mauja svikna du usgaban
3 xristau. aþþan og ïbai aufto svasve vaurms aivvan uslutoda filudeisein seinai
4 riurja vairþaina fraþja ïzvara af ainfalþein jah sviknein þizai ïn xristau. jabai

---

ipsos aut comparare nos cum his se ipsos commendantibus, sed ii in se ipsis se ipsos metientes et comparantes se ipsos cum se ipsis non intelligunt. 13. Verum nos — sed secundum mensuram regulae, quam mensus-est nobis deus, mensuram pertingentem usque-ad etiam vos. 14. Non enim, sicut non pertingentes usque-ad vos abundanter extendimus nos, nam etiam usque-ad vos contendimus in evangelio Christi. 15. Non sine mensura gloriantes in alienis laboribus, at spem habemus in crescente fide vestra in vobis augeri secundum regulam nostram ad abundantiam, 16. ultra vos evangelium praedicare, non in alienis laboribus ad parata gloriari: 17. at hic glorians in domino glorietur, 18. nam non qui se ipsum commendat, ille est probatus, sed quem dominus commendat. 11, 1. Utinam pateremini meae paucum aliquid stultitiae, sed etiam patiamini me; 2. nam aemulans vos dei aemulatione, despondi enim vos uni viro, puellam castam ad exhibendum Christo. 3. At timeo, ne forte sicut serpens Evvan decepit dolo suo, corruptae fiant mentes vestrae a simplicitate et castitate hac in Christo. 4. Si

---

cod. B ‡ *sik sik;* idem verbum librariorum negligentia mendose repetitum saepius invenitur, sic supra 6, 3 *ei ei,* infra 12, 6 *aiþþau aiþþau,* cf. ad J. 9, 41; etiam plura verba, uti Eph. 6, 9, ubi *jah jus fraujans* in cod. A bis scripta sunt.

10, 13. *veis*] initio versiculi desunt verba respondentia his textus graeci *οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα;* amanuensis enim in transscribendo integram lineam omisit, quumque postea vidisset, sensum omnino constare non posse, vocem *veis* (nos) supra lineam addidit (CAST.), cf. ad 4, 10. — *fairrinnandein*] pertingentem, gr. omn. *ἐφικέσθαι.*

10, 14. *und*] sec., gr. omn. ante *unte.*

10, 15. *habam*] habemus, gr. omn. *ἔχοντες.*

10, 16. *ufarjaina*] sic cum Cast. ict. dedimus, fortasse rectius div. scribendum est *ufar jaina,* uti 11, 5 *ufar mikil* (*ὑπερλίαν*). — *arbaidim*] laboribus, gr. omn. *κανόνι,* quod nunc legitur e versu praecedente huc pervenisse videtur.

10, 18. *gakusans*] cod. B ‡ *gakusands,* vid. ad L. 10, 2.

11, 1. *meinaizos — unfrodeins*] meae — insipientiae, gr. *μου—ἀφροσύνῃ* et *wa* (*τι*) ° gr.

11, 2. *aljanonds*] aemulans, gr. omn. *ζηλῶ,* Goth. c. verss. latt. — *du usgaban*] Cast. ‡ ict.; ceterum sine dubio pro *usgaban,* quod perspicue in cod. legi Cast. ait, *usgiban* legendum est, vid. Rom. 12, 1.

11, 3. *seinai*] Goth. c. codd. ° *οὕτω.* — *jah sviknein*] et castitate, ° gr.

11, 4. *jabai*] Goth. ° *μέν.* — *veis*] nos, ° gr. omn. — *ahman*] cod. B ‡ *ahma;* iam Cast. ve-

nu sa qimanda anþarana ïesu mereiþ. þanei veis ni meridedum. aiþþau
ahman anþarana nemuþ. þanei ni nemuþ. aiþþau aivaggeljon anþara. þoei
5 ni andnemuþ. vaila usþulaideduþ. man auk ni vaihtai mik minnizo gataujan
6 þaim ufar mikil visandam apaustaulum. jabai unhrains ïm vaurda akei ni
7 kunþja. aþþan ïn allamma gabairhtida ïn allaim du ïzvis. aiþþau ïbai fra-
vaurht tavida mik silban haunjands ei jus ushauhjaindau. unte arvjo guþs
8 aivaggeljon merida ïzvis. anþaros aikklesjons birauboda nimands andavizn du
ïzvaramma andbahtja jah visands at ïzvis jah ushaista ni ainnohun kaurida.
9 unte þarbos meinos usfullidedun broþrjus qimandans af makidonai jah ïn
10 allaim unkaureinom ïzvis mik silban fastaida jah fasta. ïst sunja xristaus ïn
11 mis. unte so ƕoftuli ni faurdammjada ïn mis ïn landa akaje. ïn ƕis. unte ni
12 frijo ïzvis. guþ vait. ïþ þatei tauja jah taujan haba ei usmaitau ïnilon þize
13 viljandane ïnilon ei ïn þammei ƕopand. bigitaindau svasve jah veis. unte þai
svaleikai galiugaapaustauleis vaurstvjans hindarveisai gagaleikondans sik du

---

igitur hic veniens alium Iesum praedicat, quem nos non praedicavimus; aut spiritum alium accepistis, quem non accepistis; aut evangelium aliud, quod non recepistis; bene passi-estis. 5. Puto enim non quoquam me minus facere his supra multum exsistentibus apostolis. 6. Si impurus sum verbo, sed non scientia, at in omni me-manifestavi in omnibus ad vos. 7. Aut num peccatum feci me ipsum humilians, ut vos exaltemini, quod nequidquam dei evangelium praedicavi vobis? 8. Alias ecclesias spoliavi, accipiens obsonium ad vestrum ministerium et exsistens apud vos et egenus non ullum gravatus-sum; 9. nam egestates meas suppleverunt fratres venientes a Macidonia et in omnibus non-molestiis vobis me ipsum servavi et servo. 10. Est veritas Christi in me, nam haec gloriatio non obstruitur in me in terra Acaeorum; propter quid? 11. Quia non amo vos? Deus scit. 12. Verum quod facio et facere habeo, ut excidam occasionem horum cupientium occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut etiam nos. 13. Nam hi tales falsi-apostoli operarii dolosi assimilantes se ad

---

ram lectionem in textu posuit, uti mox *aivaggeljon* pro codicis B falsa lectione *aivaggeljo*.

11, 5. *visandam*] exsistentibus, ° gr. omn. — *apaustaulum*] cod. B ‡ *apauslum*, vid. ad J. 18, 15.

11, 6. *jabai*] Goth. ° δὲ καί. — *ïm*] sum, ° gr. omn. — *gabairhtida*] manifestavi sc. me, gr. φανερωθέντες; fortasse *gabairhtidai* (manifestati) legendum est.

11, 7. *ïbai*] num, ° gr. omn.; Goth. c. Vulg. (numquid).

11, 8. *ïzvis*] *vis*, quod cod. B habet, falsum esse nobis videtur; eodem errore librarius cod. A 5, 9 *þe* pro *jaþþe* posuit; Grimmio W. J. p. 214 lectio codicis non prorsus contemnenda esse videbatur, sed iam Cast. *ïzvis* in textum recepit. — *ainnohun kaurida*] ∾ gr. omn.

11, 9. *ïn allaim unkaureinom*] in omnibus non-molestiis; Cast. et Grim. (W. J. p. 199 et Gram. III. 136) *unkaureinom* pro adverbio habentes, errant, nam ut adverbium esse posse concedatur, sed et Castillionaeo forma eius insolita videtur esse, nec Grim. alio exemplo comprobare potuit: tamen constructio verborum repugnat, nam quum *ïn allaim* pro gr. ἐν παντί Goth. nunquam ponat, fieri non potest, quin ad *unkaureinom*, dativum pluralis (cf. Grim. I. 605), retulerit; gr. omn. ἀβαρῆ, quod non est neutrum, absolute positum, sed masculinum ad sequens ἐμαυτόν pertinens.

14 apaustaulum xristaus jah nist sildaleik. unte silba satana gagaleikoþ sik
15 aggillau liuhadis. nist mikil jabai andbahtos ïs gagaleikond sik sve andbahtos
16 garaihteins. þizeei andeis vairþiþ bi vaurstvam ïze. aftra qiþa ïbai was mik
muni unfrodana. aiþþau vaila þau sve unfrodana nimaiþ mik ei jah ïk leitil
17 wa wopau. þatei rodja. ni rodja bi fraujin ak sve ïn unfrodein ïn þamma
18. 19 stomin þizos wostuljos. unte managai wopand bi leika jah ïk wopa. unte
20 azetaba usþulaiþ þans unvitans frodai visandans. usþulaiþ jabai was ïzvis
gaþivaiþ. jabai was fraïtiþ. jabai was usnimiþ. jabai was ïn arbaidai briggiþ.
21 jabai was ïzvis ïn andavleizn slahiþ. bi unsveriþai qiþa sve þatei veis siukai
vescima. ïþ ïn þammei we was anananþeiþ. ïn unfrodein qiþa. gadars jah
22 ïk. haibraieis sind jah ïk. ïsraeleiteis sind jah ïk. fraiv abrahamis sind jah
23 ïk. andbahtos xristaus sind. svasve unvita qiþa. mais ïk. ïn arbaidim mana-
24 gizeim. ïn karkarom ufarassau. ïn slahim ufarassau. ïn dauþeinim ufta. fram

---

apostolos Christi; 14. et non-est mirum, nam ipse Satana assimilat se angelo lucis; 15. non-est magnum, si ministri eius assimilant se, ut ministri iustitiae, quorum finis fit secundum opera eorum. 16. Iterum dico, ne quis me cogitet insipientem, alioquin bene quidem uti insipientem accipiatis me, ut etiam ego paucum quid glorier. 17. Quod loquor, non loquor secundum dominum, sed uti in insipientia in hac substantia huius gloriae. 18. Quia multi gloriantur secundum carnem, etiam ego glorior; 19. nam libenter patimini hos inscios, prudentes exsistentes; 20. patimini, si quis vos servos-facit, si quis devorat, si quis capit, si quis in laborem ducit, si quis vos in faciem caedit. 21. Secundum ignominiam dico, uti quod nos aegroti essemus, verum in quo quidem quis audet, in imprudentia dico, audeo etiam ego; 22. Hebraei sunt, etiam ego; Israelitae sunt, etiam ego; semen Abrahamis sunt, etiam ego; 23. ministri Christi sunt, sicut inscius dico, magis ego; in laboribus pluribus, in carceribus abundanter, in plagis abundanter, in mortibus saepe. 24. A

11, 14. *nist*] non est, gr. omn. οὐ, sic vs. 15. — *aggillau*] sic cod. B pro *aggilau*, vid. ad Gal. 5, 15.

11, 15. *nist*] vid. ad vs. 14. — *mikil*] Goth. c. codd. ° οὖν. — *jabai*] Goth. c. cod. 9 ap. Mi. ° καί. — *bi*] cum hoc loco foramen membranae lacunam effecerit, Cast. hanc voculam de coniectura addidit.

11, 16. *unfrodana*] pr., Goth. ° εἶναι, cf. ad Rom. 15, 8. — *vaila þau*] bene quidem, gr. omn. κἄν, cui particulae, *etiam si* significanti, illud *vaila þau* parum accommodatum esse videtur; si lectio genuina est, Gotho κἄν male intellectum et pro καὶ ἄν acceptum significare visum est nostrum *doch, wohl, wenigstens* (cf. Luc. 16, 4); sed etiam sic *vaila* otiosum est, nisi pro synonymo *þau* particulae addito haberi potest, quod ut possit veremur, certe locos eum usum probantes desideramus; quandam significationis similitudinem habet *vaila* Cor. 1, 9, 12 marg. codicis A pro πάντως positum.

11, 20. *usþulaiþ*] Goth. ° γάρ. — *ïn arbaidai briggiþ*] in laborem ducit, quae circumlocutio quamquam graeco ἐπαίρεται non ad verbum respondet, tamen nemo nobis persuadebit, Gothum fortasse ἐπηρεάζει legisse, nam neque ullus gr. hoc verbum hoc loco legit, neque si legeret, eius significationem verba gothica probe exprimerent.

11, 21. *we*] nisi librarii errore pro *wa* scriptum est, quod pronomen Goth. saepius contra gr. auctoritatem addit (vid. 12, 6 et 18), pro gr. ἄν positum esse iudicandum est; at si exceperis *weh* (*modo*, Gal. 6, 12. Philipp. 1, 27), haec particula nullo alio loco invenitur, neque unquam ἄν post relativa pronomina positum a Goth. reddi solet.

11, 23. *svasve*] sicut, ° gr. omn., Goth. c.

25 ïudaium fimf sinþam fidvortiguns ainamma vanans nam. þrim sinþam vandum
usbluggvans vas. ainamma sinþa stainiþs vas. þrim sinþam usfarþon gatavida
26 us skipa. naht jah dag ïn diupiþai vas mareins. vratodum ufta. bireikeim
awo. bireikeim vaidedjane. bireikeim us kunja. bireikeim us þiudom. birei-
keim ïn baurg. bireikeim ïn auþidai. bireikeim ïn marein. bireikeim ïn
27 galiugabroþrum. aglom jah arbaidim. ïn vokainim ufta. ïn gredau jah þaur-
28 stein. ïn lausqiþreim ufta. ïn friusa jah naqadein. ïnuh þo afar þata arbaiþs
29 meina seiteina. saurga meina allaim aikklesjom. was siukiþ jah ni siukau.
30 was afmarzjada jah ïk ni tundnau. jabai wopan skuld sijai. þaim siukeins
31 meinaizos wopau. guþ jah atta fraujins ïesuis vait sa þiuþeiga du aivam þatei
32 ni liuga. ïn damaskon fauramaþleis þiudos araitins þiudanis vitaida baurg
33 damaskai gafahan mik viljands. jah þairh augadauro ïn snorjon athahans vas
12, 1 and baurgsvaddjau jah unþaþlauh handuns ïs. wopan binah akei ni batizo
2 ïst. jah þan qima ïn siunins jah andhuleinins fraujins. vait mannan ïn xristau
faur jera fidvortaihune jaþþe ïn leika ni vait. jaþþe ïnuh leik ni vait. guþ

Iudaeis quinque vicibus quadraginta uno carentes accepi, 25. tribus vicibus virgis caesus fui; una vice lapidatus fui, tribus vicibus egressionem feci e nave, nocte et die in profunditate fui maris; 26. itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis e genere, periculis a gentilibus, periculis in urbe, periculis in deserto, periculis in mari, periculis in falsis-fratribus; 27. afflictionibus et laboribus, in vigiliis saepe, in fame et siti, in ieiuniis saepe, in frigore et nuditate. 28. Sine his post hoc labor meus sempiternus, cura mea omnibus ecclesiis. 29. Quis aegrotat, et non aegrotem? Quis sollicitatur, et ego non urar? 30. Si gloriari debitum sit, his infirmitatis meae glorier. 31. Deus et pater domini Iesu scit, hic benedictus in saecula, quod non mentior. 32. In Damasco praepositus gentis Aretae regis custodivit urbem Damascenam, comprehendere me volens, 33. et per fenestram in laqueo demissus fui per murum et effugi manus eius. 12, 1. Gloriari oportet, sed non melius est, et enim venio in visiones et revelationes domini. 2. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim sive in corpore, non scio, sive sine corpore, non scio, deus

---

Vulg. — *karkarom — slahim*] ∾ gr. omn.; Goth. c. Vulg.

11, 25. *mareins*] maris, ° gr. omn.; Goth. c. Vulg.

11, 27. init. Goth. c. codd. ° *ἐν*. — *aglom —arbaidim*] afflictionibus — laboribus, ∾ gr. omn. et *κόπῳ* — *μόχθῳ* singulari numero habent. — *naqadein*] sic cod. B; Cast. ‡ *naqadin.*

11, 28. *meina*] sec. meus, ° gr. omn. — *seiteina*] sic cod. B pro *sinteina* (M. 6, 11); Grim. W. J. p. 202 illud *seiteins* lectionem vitiosam esse iudicat, quia elisiones *n* consonantis gothica lingua non patiatur.

11, 29. *tundnau*] sic cod. B; Cast. ‡ *tundvjau.*

11, 31. *fraujins*] Goth. c. codd. ° *ἡμῶν*. — *sa*] Goth. ° *ὤν*.

11, 32. *baurg damaskai*] civitatem damascenam, gr. omn. *Δαμασκηνῶν πόλιν*, Cast. *damaskai* formam esse adiectivam quum nesciret, *damaskaic* legi maluit.

11, 33. *handuns*] cod. B ‡ *handus.*

12, 1. *wopan — ïst*] gloriari est, gr. *καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι*, pro quibus Goth. c. vers. Syr. legit: *καυχᾶσθαι δεῖ ἀλλ᾽ οὐ συμφέρει*. — *andhuleinins*] pergit cod. A.

12, 2. *fidvortaihune*] cod. B ‡ *vidvortaihune*, cod. A ·*id*· Ceterum hanc miram numeralis verbi constructionem, Cast. quum Glossar.

3 vait. fravulvanana þana svaleikana und þridjan himin. jah vait þana svalei-
4 kana mannan jaþþe ïn leika jaþþe ïnuh leik nih vait. guþ vait. þatei fravul-
vans varþ ïn vagg jah hausida unqeþja vaurda. þoei ni skulda sind mann
5 rodjan. faur þana svaleikana wopa ïþ faur mik silban ni vaiht wopa niba ïn un-
6 mahtim meinaim. aþþan jabai viljau wopan. ni sijau unvita. unte sunja qiþa. ïþ
freidja. ïbai was ïn mis wa muni. ufar þatei gasaiwiþ aiþþau gahauseiþ wa us
7 mis. jah bi filusnai andhuleino ei ni ufarhafnau. atgibana ïst mis hnuto leika mei-
8 namma aggilus satanins ei mik kaupastedi ei ni ufarhugjau. bi þatei þrim sinþam
9 fraujan baþ ei afstoþi af mis. jah qaþ mis. ganah þuk ansts meina. unte
mahts ïn siukeim ustiuhada. filu gabaurjaba nu mais wopa ïn siukeim mei-
10 naim ei ufarhleiþrjai ana mis mahts xristaus. ïn þizei mis galeikaiþ ïn siu-
keim ïn anamahtim ïn nauþim ïn vrekeim ïn þreihslam faur xristu. unte
11 þan siuka. þan mahteigs ïm. varþ unvita wopands. jus mik gabaidideduþ.
aþþan ïk skulds vas fram ïzvis gakannjan. unte ni vaihtai mins habaida

---

scit, abreptum hunc talem ad tertium coelum; 3. et scio hunc talem hominem sive in corpore, sive sine corpore, non scio, deus scit, 4 quod abreptus fuit in paradisum et audivit ineffabilia verba, quae non debita sunt homini dicere. 5. De hoc tali glorior, verum de me ipso non quidquam glorior, nisi in impotentiis meis. 6. At si volo gloriari, non sim inscius, nam veritatem dico, verum parco, ne quis in me quid cogitet, supra quod videt aut audit, quid ad me. 7. Et secundum ubertatem revelationum, ut non efferar, datus est mihi stimulus carni meae, angelus Satanae, ut me colaphizet, ut non superbiam. 8. Secundum quod tribus vicibus dominum rogavi, ut absisteret a me; et dixit mihi: 9. sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitatibus perficitur. Valde libenter igitur magis glorior in infirmitatibus meis, ut habitet super me virtus Christi, 10. in qua mihi placet in infirmitatibus, in iniuriis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo; nam quum aegroto, tum potens sum. 11. Factus-sum inscius glorians, vos me coëgistis, at ego debitus fui a vobis commendari, nam non quoquam minus habui

---

p. 78 sq. altero loco Gal. 2, 1 confirmasset, nunc ibi veram codicis lectionem *bi fidvortaihun jera* edidit, quam ob causam et h. l. deleto illo *e* finali *fidvortaihun* legendum, et Grim. W. J. p. 207 *fidvortaihune* accusativum nescimus quem neutrius pluralis statuere frustra ausum esse existimamus. — *ïnuh*] cod. A *ïnu*, sic vs. seq.

12, 3. *ïnuh*] cod. A *ïnu*, idem mox *ni* pro *nih*.

12, 5. *vaiht*] quidquam, ° gr. omn.

12, 6. *wa*] quid, ° gr. omn. — *saiwiþ*] Goth. c. codd. 6 et 9 ap. Mi. ° με. — *aiþþau*] cod. A ‡ *aiþþau aiþþau*, vid. ad 10, 12.

12, 7 *hnuto*] cod. A *hnuþo* et in margine *gairu*. — *meinamma*] meae, ° gr. omn.

12, 8. *fraujan*] sic cod. A; cod. B ‡ *frauja*.

12, 9. *mahts*] Goth. c. codd. ° μοῦ. — *siukeim*] infirmitatibus, cod. A c. gr. omn. *siukein* (infirmitate).

12, 10. *þreihslam*] sic cod. A; cod. B. *þleihslam* (sic enim legitur, non *þleihsham*, uti Cast. in adnotatione ad h. l. neque *þleihsam*, uti Massm. ad Skeir. p. 182 dicit); lectionem autem codicis A nunc praetulimus, quod in *þreihan* verbo habet, quo comprobetur, quum *þleihsl* omni comprobatione careat; etiam Grim. l. l. p. 187 lectionem cod. B librarii errore natam esse existimat.

12, 11. *wopands*] glorians, ° gr. — *jah jabai*] ∾ gr. omn., vid. ad 7, 8.

12 þaim ufar filu apaustaulum jah jabai ni vaihts ïm. aiþþau sveþauh taikneis
apaustaulaus gatavidos vaurþun ïn ïzvis ïn allai þulainai taiknim jah faura-
13 tanjam jah mahtim. wa auk ïst. þize vanai veseiþ ufar anþaros aikklesjons.
14 niba þatei ïk silba ni kaurida ïzvis. fragibiþ mis þata skaþis. sai þridjo þata
manvus ïm qiman at ïzvis jah ni kaurja ïzvis. unte ni sokja ïzvaros aihtins
15 ak ïzvis. ni auk skulun barna fadreinam huzdjan ak fadreina barnam. aþþan
ïk gabaurjaba fraqima jah fraqimada faur saivalos ïzvaros. sveþauh ei ufar-
16 assau ïzvis frijonds minz frijonda. aþþan sai nu ïk ni kaurida ïzvis ak vi-
17 sands austo listeigs hindarveisein ïzvis nam. ïbai þairh wana þizeei ïnsandida
18 du ïzvis bifaihoda ïzvis. baþ teitu jah miþïnsandida ïmma broþar. ïbai wa
bifaihoda ïzvis teitus. niu þamma samin ahmin ïddjedum. niu þaim samam
19 laistim. aftra þugkeiþ ïzvis ei sunjoma uns viþra ïzvis. ïn andvairþja guþs
20 ïn xristau rodjam. þatuþ-þan all. liubans. ïn ïzvaraizos gatimreinais. unte og

his super multum apostolis, etiam si non quidquam sum. 12. Praeterea quidem signa apostoli facta fuerunt in vobis in omni patientia, signis et prodigiis et virtutibus. 13. Quid enim est, quo carentes fueritis prae aliis ecclesiis, nisi quod ego ipse non molestavi vos? 14. Ignoscite mihi hanc iniuriam. Ecce, tertium hoc paratus sum venire ad vos et non molesto vos, nam non quaero vestras possessiones, sed vos; non enim debent filii parentibus opes-colligere, sed parentes filiis. 15. At ego libenter insumo et insumor pro animis vestris; tamen ut abundanter vos amans minus amer. 16. At ecce nunc, ego non molestavi vos, sed exsistens fortasse astutus dolo vos cepi. 17. Num per aliquem, quorum misi ad vos, decepi vos? 18. Rogavi Titum et misi-cum eo fratrem; num quid decepit vos Titus? Nonne hoc eodem spiritu ambulavimus? nonne his iisdem vestigiis? 19. Iterum videtur vobis, quod defendimus nos adversus vos? In facie dei in Christo loquimur, hoc autem omne, cari, propter vestram aedificationem; 20. nam metuo,

12, 12. *aiþþau sveþauh*] praeterea quidem, sic uterque cod.; gr. solummodo *μέν*, ut *aiþþau* abundet; sunt quidem codd., qui aliter legunt, nulli autem earum lectionum gothicum *aiþþau* accommodatum est; nam si Goth. *ἀλλ' ἤ* cum aliquot aliis legisset, sine dubio *alja* scripsisset (vid. ad 1, 13). Cast. qui in codd. lectione etiam offendit, *aþþan sveþauh* coniecit, quo quidem graecum *πλήν* convertitur Luc. 19, 37. Philipp. 3, 26. cf. Rom. 9, 6, et nisi verbis graecis plane congruit, tamen sensum non pervertit. *Aiþþau sveþauh* sic coniunctum nullo alio loco invenitur. — *apaustaulaus*] cod. A *apaustaulus*, de qua varietate vid. ad L. 1, 64. — *þulainai*] Goth. c. codd. ° *ἐν*.

12, 13. *þize*] vid. ad L. 10, 5. — *ïk silba*] ~ gr. omn.

12, 14. *jah ni*] cod. A *jan-ni*.

12, 15. *gabaurjaba*] cod. A *laþaleiko* et in margine lectionem codicis B habet. — *sveþauh ei*] tamen ut, gr. omn. *εἰ καί*. — *minz*] cod. A *mins*.

12, 16. *aþþan sai nu*] at ecce nunc, quasi Goth. *νυνὶ δέ* legisset, vid. 8, 22. cf. ad Rom. 7, 6; sed quum gr. omn. *ἔστω δέ* legant, fortasse *siai* (*sijai*) scribendum est, sic etiam Grim. Gram. III. 247 iudicat. Ceterum *nu* ° gr. omn. — *austo*] fortasse, ° gr. omn.

12, 17. *þairh wana*] per aliquem, gr. omn. *τινα — δι' αὐτοῦ;* Goth. c. Vulg.

12, 18. *ïmma*] eo, ° gr. omn. praeter cod. d ap. Mi. — *wa*] Goth. aut contra gr. auctoritatem addit (vid. ad 11, 21), aut pro *μήτι* legit *μή τι*. — *laistim*] cod. B ‡ *laustim*, vid. Skeir. 40, 19. 45, 9.

12, 19. *þugkeiþ*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *þukeiþ*. — *sunjoma*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *sunjodama*; ceterum *sunjoma uns* gr. omn. post *ïzvis*. — *þatuþ-þan*] hoc autem, gr. *τάδε;* Goth. c. codd. *τὰ δέ* legit.

ïbai aufto qimands ni svaleikans sve viljau bigitau ïzvis jah ïk bigitaidau
ïzvis svaleiks sve ni vileiþ mik. ïbai aufto þvairheins aljan jiukos bihaita
21 birodeinos haifsteis bifaiha ufsvalleinos drobnans. ïbai aftra qimandan mik
guþ gahaunjai at ïzvis jah qaino managans þize faura fravaurkjandane jah
ni ïdreigondane ana unhrainiþai. þoei gatavidedun. horinassau jah aglaitja.
13, 1 þridjo þata qima at ïzvis. ana munþa tvaddje veitvode jah þrije gastandai
2 all vaurde. fauraqaþ jah aftra fauragateiha svasve andvairþs anþaramma
sinþa jah aljaþro nu melja þaim faura fravaurkjandam jah anþaraim allaim
3 þatei jabai qima. aftra ni freidja. unte kustu sokeiþ þis ïn mis rodjandins
4 xristaus. saei ni siukeiþ ïn ïzvis ak mahteigs ïst ïn ïzvis. aþþan jabai ushra-
miþs vas us siukein akei libaiþ us mahtai guþs. jah auk siukam ïn ïmma
5 akei libam miþ ïmma us mahtai guþs ïn ïzvis. ïzvis silbans fraisiþ. sijaidu
ïn galaubeinai. silbans ïzvis kauseiþ. þauh niu kunnuþ ïzvis þatei ïesus xri-

---

ne forte veniens non tales quam volo, inveniam vos et ego inveniar vobis talis, quam non vultis me, ne forte irae, aemulatio, animositates, rixae, obtrectationes, insusurrationes, deceptiones, inflationes, seditiones; 21. ne iterum venientem me deus humiliet apud vos et deplorem multos horum antea peccantium et non poenitentium ob impuritatem, quam fecerunt, fornicationem et impudicitiam. 13, 1. Tertium hoc venio ad vos; in ore duorum *testium* et *trium* stet omne verborum. 2. Praedixi et iterum praenuntio, sicuti praesens, altera vice et absens nunc scribo his antea peccantibus et aliis omnibus, quod si venio, iterum non parco. 3. Nam experimentum quaeritis huius in me loquentis Christi, qui non aegrotat in vobis, sed potens est in vobis. 4. At si crucifixus fuit ex imbecillitate, sed vivit e virtute dei; et enim aegrotamus in eo, sed vivimus cum eo e virtute dei in vobis. 5. Vos ipsos tentate, sitisne in fide; ipsos vos probate, an nonne cognoscitis vos, quod Iesus Chri-

---

12, 20. *mik*] me, ° gr. omn. — *aljan*] aemulatio, gr. ζῆλοι, sic Gal. 5, 20. — *haifsteis*] cod. B ‡ *hafsteis*, vid. Rom. 13, 13. Skeir. 44, 22 all. — *bifaiha ufsvalleinos*] ° cod. B, addidimus e cod. A; quorum verborum prius (cui Cast. *b* initialem literam, in cod. evanidam, recte addidit) gr. omn. omittunt, hoc omn. agnoscunt; ceterum de *bifaiha* notandum est, nunc esse formam neutralem *bifaih*, quum aliis locis *bifaiho* esse soleat.

12, 21. *guþ*] gr. omn. post *gahaunjai*; ceterum Goth. c. codd. ° μοῦ et proxime praecedens με. — *jah ni*] cod. A *jan-ni*. — *þoei gatavidedun*] gr. omn. post *aglaitja*; postea Goth. ° καί. — *aglaitja*] sic cod. A; cod. B ‡ *aglaiteino*, pro quo *aglaiteinom*, Massmanni coniectura, laudari non potest, quia forma nominativi non *aglaiteins*, sed *aglaitei* (Mc. 7, 22. Eph. 4, 19. cf. ad Cor. 2, 4, 4) est; si *aglaitein* scriptum esset, lectionem haberemus veram, genitivo autem nunc locus non est.

13, 1. *jah þrije*] cod. A *jaþ-þrije*. — *gastandai*] cod. A *gastandiþ* (stat).

13, 2. *aftra*] iterum, ° gr. omn.; Goth. c. vers. Arm. — *melja*] scribo, ° gr.

13, 3. *sokeiþ þis*] sic recte cod. A et Cast; cod. B ‡ *sokeiþis*, vid. ad 3, 2. — *ïn ïzvis*] gr. omn. ante *ni*. — *siukeiþ*] cod. A *siukiþ*.

13, 4. *jabai*] cod. A c. gr. addit *jah* (etiam). — *auk*] cod. A c. gr. addit *veis* (nos).

13, 5. *ïzvis*] pr. ° cod. A. — *fraisiþ*] sic cod. A; cod. B *fragiþ*; illam lectionem cum Grim. W. J. p. 210 praeferendam esse iudicavimus, quia non solum forma *fragan* inaudita est, verum etiam, si Gothica esset, non eum sensum praeberet, quem gr. textus habet. — *sijaidu*] Cast. ‡ *sigaidu*. — *þauh*] cod. A *þau*. — *ïzvis*] tert. ° cod. B. — *ïbai*] cod. A *nibai*.

6 stus ïn ïzvis ïst. ïbai aufto ungakusanai sijuþ. aþþan venja ei kunneiþ þatei
7 veis ni sijum ungakusanai. aþþan bidja du guþa ei ni vaiht ubilis taujaiþ ni
ei veis gakusanai þugkjaima ak ei jus þata godo taujaiþ ei veis ungakusanai
8. 9 þugkjaima. ni auk magum wa viþra sunja ak faur sunja. aþþan faginom
þan veis siukam ïþ jus svinþai sijuþ. þizuh auk jah bidjam ïzvaraizos
10 ustauhtais. duþþe þata aljaþro melja ei andvairþs harduba ni taujau bi val-
11 dufnja. þammei frauja fragaf mis du gatimreinai jah ni du gataurþai. þata
anþar. broþrjus. faginoþ ustauhanai sijaiþ gaþrafstidai sijaiþ samo fraþjaiþ
gavairþi taujandans sijaiþ jah guþ gavairþeis jah friaþvos vairþiþ miþ ïzvis.
12. 13 goljaiþ ïzvis misso ïn frijonai veihai. goljand ïzvis þai veihans allai. ansts
fraujins unsaris ïesuis xristaus jah friaþva guþs jah gaman ahmins veihis
miþ allaim ïzvis. amen.

du kaurinþaium anþara ustauh.

du kaurinþium ·b· meliþ ïst us filippai makidonais.

---

stus in vobis est? nisi forte improbati estis. 6. At spero, ut cognoscatis, quod nos non sumus improbati. 7. At precor ad deum, ut non quidquam mali faciatis, non ut nos probati videamur, sed ut vos hoc bonum faciatis, ut nos improbati videamur. 8. Non enim possumus aliquid contra veritatem, sed pro veritate. 9. At gaudemus, quum nos aegrotamus, verum vos validi estis; hoc enim etiam oramus, vestram perfectionem. 10. Ideo hoc absens scribo, ut praesens dure non faciam secundum potestatem, quam dominus dedit mihi ad aedificationem et non ad destructionem. 11. Hoc ceterum, fratres, gaudete, perfecti sitis, confisi sitis, idem sentiatis, pacem facientes sitis et deus pacis et caritatis fit cum vobis. 12. Salutate vos invicem in osculo sancto; salutant vos hi sancti omnes. 13. Gratia domini nostri Iesu Christi et caritas dei et communio spiritus sancti cum omnibus vobis, amen.

Ad Corinthios altera explicit.

Ad Corinthios II. scriptum est e Filippa Macidoniae.

13, 6. *ei — þatei*] cod. A *þatei — ei.* — *sijum*] cod. A *sium.*

13, 7. *vaiht — taujaiþ*] ∾ gr. omn.; Goth. c. Vulg. — *gakusanai*] cod. A *ungakusanai* (improbati) c. cod. Lincoln. ap. Mill. — *ak ei*] Cast. ‡ ict. — *ei veis*] ut nos, gr. omn. ἡμεῖς δὲ ὡς, quos sequitur cod. A, qui *ïþ veis sve* (verum nos uti) legit. — *þugkjaima*] videamur, gr omn. ὦμεν.

13, 8. *magum*] sic codd.; Cast. ‡ *mageim.*

13, 9. *sijuþ*] cod. A *siuþ.*

13, 10. *harduba*] cod. A *hardaba*, utrumque recte habet, sic *glaggvaba* et *glaggvuba* dicitur. — *frauja*] gr. omn. post *mis.* — *jah ni*] cod. A *jan-ni.*

13, 11. *þata*] vid. ad 1, 1, 16. — *gaþrafstidai sijaiþ*] ⁰ cod. B, addidimus e cod. A, et quum gr. omn. habeant, veremur, ne in illo cod. librarii oscitantia exciderit, vid. ad Rom. 9, 15. — *samo*] exspectavimus *þata samo*, quod *sama* addito articulo = ὁ αὐτός, eo omisso autem = εἷς, vid. ad Mc. 10, 8. — *gavairþeis*] vid. ad L. 1, 23; ceterum *gavairþeis — friaþvos* ∾ gr., et cod. A *frijaþvos.*

13, 12. *frijonai veihai*] ∾ gr.

13, 13. *unsaris*] nostri, ⁰ cod. A cum gr. — *friaþva*] cod. A *frijaþva.* — *ahmins veihis*] ∾ gr. omn. — *amen*] amen, ⁰ gr.

Subscript. *du — ustauh*] ⁰ gr. omn.; ceterum pro *kaurinþaium anþara* habet cod. A *kaurinþium ·b·.* Quae post *ustauh* usque ad finem sequuntur, e cod. A addidimus: omittunt ea gr.; qui habent, addunt διὰ Τίτου καὶ Λουκᾶ et alii alia.

Du Galatim.

1, 1 Pavlus apaustaulus ni af mannam nih þairh mannan ak þairh ïesu xristu
2 jah guþ attan. ïze urraisida ïna us dauþaim. jah þai miþ mis allai broþrjus
3 aikklesjom galatiais. ansts ïzvis jah gavairþi fram guþa attin jah fraujin un-
4 saramma ïesu xristau. ïzei gaf sik silban faur fravaurhtins unsaros ei uslau-
sidedi uns us þamma andvairþin aiva ubilin bi viljin guþs jah attins unsaris.
5. 6 þammei vulþus du aivam amen. sildaleikja ei svasve sprauto afvandjanda af
7 þamma laþondin ïzvis ïn anstai xristaus du anþaramma aivaggelja. þatei nist
anþar. alja sumai sind þai drobjandans ïzvis jah viljandans ïnvandjan aivag-
20 geli xristaus. — — aþþan þatei melja ïzvis. sai ïn andvairþja guþs ei ni
21. 22 liuga. þaþro qam ana fera saurais jah kileikiais. vasuþ-þan unkunþs vlita
23 aikklesjom ïudaias þaim ïn xristau. þatainei hausjandans vesun þatei saei

---

Ad Galatas.

1, 1. Pavlus, apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum et deum patrem, qui resuscitavit eum e mortuis, 2. et hi cum me omnes fratres ecclesiis Galatiae. 3. Gratia vobis et pax a deo patre et domino nostro Iesu Christo, 4. qui dedit se ipsum pro peccatis nostris, ut liberaret nos ex hoc praesenti aevo malo secundum voluntatem dei et patris nostri, 5. cui gloria in saecula, amen. 6. Miror, quod sicut celeriter avertimini ab hoc vocante vos in gratiam Christi ad aliud evangelium, 7. quod non-est aliud, nisi quidam sunt hi conturbantes vos et volentes pervertere evangelium Christi. — — 20. at quod scribo vobis, ecce in facie dei, quod non mentior. 21. Deinde veni in regiones Sorae et Ciliciae, 22. fui autem ignotus vultu ecclesiis Iudaeae his in Christo; 23. modo audientes fuerunt, quod qui

---

Adnotatio.

Inscript. Epistola abrupte incipit sine titulo. CAST.

1, 1—2, 17 leguntur in cod. B et 1, 22—2, 8 etiam in cod. A.

1, 4. *andvairþin*] sic legendum est, nam *anavairþin*, quod cod. B praebet et Cast. recepit, quum *futuro* significet, sensum pervertit; *ἐνεστώς* per *andvairþs* convertitur Rom. 8, 38. Cor. 1, 7, 26.

1, 5. *aivam*] Goth. c. codd. ° *τῶν αἰώνων*.

1, 6. *svasve*] sicut, sic cod. B mendose pro *sva* (*οὕτω*).

1, 22. *unkunþs*] incipit cod. A.

1, 23. *þatainei*] Goth. ° *δέ*.

24 vrak uns simle. nu mereiþ galaubein. þoei suman brak. jah ïn mis mikili-
2, 1 dedun guþ. þaþro bi fidvortaihun jera usïddja aftra ïn ïairusaulyma miþ
2 barnabin ganimands miþ mis jah teitu. uzuþ-þan ïddja bi andhuleinai jah
ussok ïm aivaggeli. þatei merja ïn þiudom ïþ sundro. þaimei þuhta ïbai svare
3 rinnau aiþþau runnjau. akei nih teitus sa miþ mis kreks visands baidiþs vas
4 bimaitan. aþþan ïn þize ufsliupandane galiugabroþre. þaiei ïnnufslupun bi-
niuhsjan freihals unsarana. þanei aihum ïn xristau ïesu. ei unsis gaþivaide-
5 deina. þaimei ni weilohun gakunþedum ufhnaivein ei sunja aivaggeljons ga-
6 standai at ïzvis. aþþan af þaim þugkjandam visan wa. wileikai simle vesun.
ni vaiht mis vulþris ïst. guþ mans andvairþi ni andsitiþ. aþþan mis þai
7 þugkjandans ni vaiht anaïnsokun. ak þata viþravairþo gasaiwandans þatei
8 gatrauaida vas mis aivaggeljo faurafilljis svasve paitrau bimaitis. unte saei
vaurstveig gatavida paitrau du apaustaulein bimaitis. vaurstveig gatavida jah

---

persecutus-est nos aliquando, nunc praedicat fidem, quam olim fregit, 24. et in me glorificarunt deum. 2, 1. Deinde ad quatuordecim annos exii iterum in Ierusolymam cum Barnaba, sumens cum me etiam Titum. 2. Ex autem ivi secundum revelationem et enarravi iis evangelium, quod praedico in gentilibus, verum seorsim, quibus visum-est, ne temere curram aut cucurrerim, 3. sed neque Titus, hic cum me Graecus exsistens, coactus fuit circumcidi. 4. At propter hos subintroductos falsos-fratres, qui irrepserunt, explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos servos-redderent, 5. quibus non aliquamdiu cessimus submissione, ut veritas evangelii stet apud vos. 6. At ab his videntibus esse aliquid, quales aliquando fuerunt, non quidquam mihi maius est; deus hominis faciem non moratur, at mihi hi videntes non quidquam insuper-addunt, 7. sed hoc contrarium conspicientes, quod creditum fuit mihi evangelium praeputii, sicut Petro circumcisionis. 8. Nam qui efficaciam fecit Petro ad apostolatum circumcisionis, efficaciam fecit etiam

---

1, 24. *ïn mis*] gr. omn. post *mikilidedun*. — *mikilidedun*] cod. A *melidedun* (scripserunt).

2, 1. *þaþro*] cod. A *þaþroh*. — *fidvortaihun*] sic cod. A et Cast.; cod. B ‡ ·*di*· pro ·*id*· vid. Cor. 2, 12, 2 et sic litera maiorem numerum indicans minori semper anteponitur, sive *jah* additur, sive non. Ceterum quod olim Cast. Glossar. Corinth. p. 78 sq. in cod. *fidvortaihune jera* legi dixerat, in errorem erat inductus, quod quum librarius *fidvortaihunejerajera* scripsisset, postea —*ejera*— abradendo deleverat; cf. ad Cor. 2, 12, 2. — *usïddja aftra*] ∾ gr. — *miþ mis*] cum me, ° gr. omn.

2, 2 *uzuþ-þan ïddja*] vid. ad Mc. 14, 44. — *þiudom*] cod. A *þiudos* (gentes), vid. vs. 8.

2, 4. *þize*] cod. A et Cast. *þizei*, cf. ad L. 3, 5. — *freihals*] cod. A *freijhals*.

2, 5. *ni*] cod. A *nih*. — *weilohun*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *weilohum*. — *gastandai*] cod. A marg. *þairhvisai* (permaneat).

2, 6. *vulþris*] sic cod. B adverbio comparativi, vid. Grim. III. 590 sq.; cod. A *vulþrais*, genitivo *vulþrs* substantivi, cf. Cor. 1, 13, 3 *ni vaiht botos mis taujau*. Ceterum ex hoc loco miserum illud *maisve aþrizans* M. 6, 26 in *mais vulþrizans* emendari posse videtur, et aut litura membranae oculos nostros fefellit, aut librarius erravit. — *andvairþi*] gr. omn. ante *guþ*. — *andsitiþ*] cod. A ‡ *andsitaiþ* et in marg. glossam *nimiþ* (accipit) habet.

2, 7. *viþravairþo*] cod. A ‡ *viþraþo*.

2, 8. *vaurstveig gatavida*] sic utr. cod. A et in marg. *vaurhta* (effecit); cod. B utr. ‡ *vaurstveigatavida*, vid. ad Cor. 2, 3, 2. — *paitrau*] cod. A *paitru*, vid. ad L. 1, 54. — *þiudos*] cod. A desinit.

9 mis ïn þiudos. jah ufkunnandans anst þo gibanon mis paitrus jah ïakobus
jah ïohannes. þaiei þuhtedun sauleis visan. taihsvons atgebun mis jah barnabin
10 gamaineins. svaei veis du þiudom ïþ eis du bimaita. þatainei þizei unledane
11 ei gamuneima. þatei usdaudida. þata silbo taujan. aþþan þan qam paitrus
12 ïn antiokjai ïn andvairþi ïmma andstoþ. unte gatarhiþs vas. unte faurþizei
qemeina sumai fram ïakobau. miþ þiudom matida. ïþ biþe qemun. ufslaup
13 jah afskaiskaid sik ogands þans us bimaita. jah miþlitidedun ïmma þai an-
14 þarai ïudaieis svaei barnabas miþgatauhans varþ þizai litai ïze. ake biþe
usgasaw þatei ni raihtaba gaggand du sunjai aivaggeljons. qaþ du paitrau
faura allaim. jabai þu ïudaius visands þiudisko libais jah ni ïudaivisko. waiva
15 þiudos baidis ïudaiviskon. veis raihtis ïudaieis visandans jah ni us þiudom
16 fravaurhtai. aþþan vitandans þatei ni vairþiþ garaihts manna us vaurstvam
vitodis alja þairh galaubein ïesuis xristaus. jah veis ïn xristau ïesua galaubi-
dedum ei garaihtai vairþaima us galaubeinai xristaus ïesuis jah ni us vaurst-
vam vitodis. unte ni vairþiþ garaihts us vaurstvam vitodis ainhun leike. aþþan
17 jabai sokjandans ei garaihtai domjaindau ïn xristau bigitanai sijum jas-silbans

---

mihi in gentiles, 9. et cognoscentes gratiam hanc datam mihi Petrus et Iacobus et Iohannes, qui visi-sunt columnae esse, dextras dederunt mihi et Barnabae societatis, sicut nos ad gentiles, verum ii ad circumcisionem, 10. modo horum pauperum ut recordemur, quod studui, hoc ipsum facere. 11. At quum venit Petrus in Antiociam in facie ei adsteti, quod reprehensus fuit. 12. Nam priusquam venirent quidam a Iacobo, cum gentilibus coenatus-est, verum quum venirent, erepsit et segregavit se timens hos e circumcisione 13. et simularunt-cum eo hi alii Iudaei, adeo-ut Barnabas simul-abreptus fieret hac simulatione eorum. 14. Sed quum conspicerem, quod non recte ambulant ad veritatem evangelii, dixi ad Petrum ante omnes: si tu, Iudaeus exsistens, gentiliter vivis et non iudaice, quomodo gentiles cogis iudaizare? 15. Nos enim Iudaei exsistentes et non e gentilibus peccatores; at scientes, quod non fit iustus homo ex operibus legis, sed per fidem Iesu Christi, etiam nos in Christum Iesum credidimus, ut iusti fiamus e fide Christi Iesu et non ex operibus legis; nam non fit iustus ex operibus legis unum corporum. 17. At si quaerentes, ut iusti iudicemur in Christo, inventi simus et ipsi

---

2, 9. *paitrus — ïakobus*] gr. Ἰάκωβος — Κηφᾶς. — *veis*] Goth. c. codd. ° μέν.

2, 10. *þatei*] Goth. ° καί.

2, 11. *gatarhiþs*] cod. B ‡ *gaþarhiþs*, vid. M. 27, 16. Col. 2, 15. Skeir. 44, 22; eundem eiusdem librarii errorem Cor. 2, 8, 4 animadvertimus, cf. ad Mc. 2, 9.

2, 12. *ogands*] cod. B ‡ *ogans*, vid. ad Mc. 12, 24.

2, 13. *ïmma*] Goth. c. verss. et Patr. latt. ° καί. — *svaei*] Goth. c. Complut. ° καί. — *ïze*] gr. ante *þizai*, Goth. c. codd. f et d ap. Mi.

2, 14. *ake*] pro *akei*, cf. ad L. 10, 5.

2, 15. *raihtis*] enim, ° gr. omn.; Goth. c. vers. Arm. — *ïudaieis visandans*] Iudaei exsistentes, gr. omn. φύσει Ἰουδαῖοι.

2, 16. *ïesuis*] sec., ° gr. — *ni vairþiþ garaihts*] gr. post *vitodis*; ceterum de *garaihts*, masculino genere ad *ainhun leike* subiectum neutrius generis relato, vid. ad Neh. 6, 16.

2, 17. *sokjandans*] pergit cod. A. — *ïn*] desinit cod. B. — *þannu*] gr. omn. ἄρα, pro quo veremur ne Goth. ἆρα falso legerit, huic enim par-

18 fravaurhtai. þannu xristus fravaurhtais andbahts. nis-sijai. unte jabai þatei
19 gatar. þata aftra timrja. missataujandan mik silban ustaiknja. unte ïk þairh
20 vitoþ vitoda gasvalt ei guþa libau. xristau miþushramiþs varþ ïþ liba. nu ni
þanaseiþs ïk. ïþ libaiþ ïn mis xristus. aþþan þatei nu liba ïn leika. ïn galau-
beinai liba sunus guþs þis frijondins mik jah atgibandins sik silban faur
21 mik. ni faurqiþa anstai guþs. unte jabai þairh vitoþ garaihtei. aiþþau jah
3, 1 xristus svare gasvalt. o unfrodans galateis. was ïzvis afhugida sunjai ni uf-
hausjan. ïzvizei faura augam ïesus xristus faurameliþs vas ïn ïzvis ushramiþs.
2 þat-ain viljau vitan fram ïzvis. uzu vaurstvam vitodis ahman nemuþ þau uzu
3 gahauseinai galaubeinais. sva unfroþans sijuþ. anastodjandans ahmin nu leika us-
4. 5 tiuhiþ. sva filu gavunnuþ svare. aþþan jabai svare. saei nu andstaldiþ ïzvis ahmin
jah vaurkeiþ mahtins ïn ïzvis uzu vaurstvam vitodis þau uzu gahauseinai
6. 27 galaubeinais. svasve jah abraham galaubida guþa — — sva managai auk sve
28 ïn xristau daupidai vesuþ. xristau gahamodai sijuþ. nist judaius nih kreks.
nist skalks nih freis. nist gumakund nih qinakund. unte allai jus ain sijuþ
29 ïn xristau ïesu. aþþan þande jus xristaus. þannu abrahamis fraiv sijuþ jab-bi

---

peccatores, utique Christus peccati minister? Ne sit! 18. Nam si quid everti, hoc iterum aedifico, maleficum me ipsum statuo. 19. Nam ego per legem legi mortuus-sum, ut deo vivam. 20. Christo concrucifixus fui, verum vivo, nunc non amplius ego, verum vivit in me Christus. At quod nunc vivo in carne, in fide vivo filii dei huius amantis me et tradentis se ipsum pro me. 21. Non contemno gratiam dei, nam si per legem iustitia, sane etiam Christus frustra mortuus-est. 3, 1. O insipientes Galatae! quis vos obcaecavit veritati non obedire? vos-quibus ante oculos Iesus Christus coram-scriptus fuit, in vobis crucifixus? 2. Hoc unum volo scire a vobis, exne operibus legis spiritum accepistis, an exne auditu fidei. 3. Sic insipientes estis? incipientes spiritu nunc carne perficitis? 4. Tam multum perpessiestis frustra? At si frustra. 5. Qui igitur donat vos spiritu et operatur virtutes in vobis, exne operibus legis, an exne auditu fidei? 6. Sicut etiam Abraham credidit deo — — 27. Tam multi enim, quam in Christo baptizati fuistis, Christo vestiti estis. 28. Non-est Judaeus, neque Graecus; non-est servus, neque liber; non est masculus, neque femina, nam omnes vos unum estis in Christo Iesu. 29. At si vos Christi, ergo Abrahami semen estis et secundum

---

ticulae *þannuh* respondet, ἆρα autem L. 18, 8 per *u* encliticum interrogativum redditum est.

2, 18. *missataujandan*] cod. A et Cast. ‡ *missataujandin*.

2, 20. *nu*] nunc, ° gr. omn. — *sunus*] sic cod. A et Cast. pro *sunaus*, vid. ad L. 1, 54.

2, 21. *aiþþau jah*] sane etiam, gr. omn. ἄρα; sic *aiþþau* in enuntiatorum conditionalium altero membro sequente indicativo modo etiam Cor. 1, 9, 2 legitur, ubi gr. ἀλλάγε habent, cf. ad Cor. 2, 4, 16.

3, 1. *sunjai ni ufhausjan*] veritati non obedire, ° gr.

3, 4. *aþþan jabai*] at si, gr. omn. εἴγε, ut γε particula per *aþþan* translata sit, cf. L. 18, 5 ubi per *ïþ* reddita est.

3, 6. *jah*] etiam, ° gr.

3, 28. *ain*] unum, gr. εἷς; Goth. c. codd. ἕν legisse videtur, cf. J. 10, 30. 17, 22.

4, 1 gahaitam arbjans. aþþan qiþa svalaud melis sve arbinumja niuklahs ïst. ni
2 und vaiht ïusiza ïst skalka frauja allaize visands. akei uf raginjam ïst jah
3 fauragaggam und garehsn attins. sva jah veis þan vesum barniskai. uf stabim
4 þis fairwaus vesum skalkinondans. ïþ biþe qam usfulleins melis. ïnsandida
5 guþ sunu seinana vaurþanana us qinon vaurþanana uf vitoda ei þans uf
6 vitoda usbauhtedi ei sunive sibja andnimaina. aþþan þatei sijuþ jus sunjus
guþs. ïnsandida guþ ahman sunaus seinis ïn hairtona ïzvara hropjandan. abba
7 fadar. svaei ni þanaseiþs ïs skalks. þande sunus jah arbja guþs þairh xristu.
8 akei þan sveþauh ni kunnandans guþ þaim þoei vistai ni sind guþa skalki-
9 nodeduþ. ïþ nu sai ufkunnandans guþ maizuþ-þan gakunnaidai fram guþa
vaiva gavandideduþ ïzvis aftra du þaim unmahteigam jah halkam stabim.
10 þaimei aftra ïupana skalkinon vileiþ. dagam vitaiþ jah menoþum jah melam
11. 12 jah aþnam. og ïzvis ïbai svare arbaididedjau ïn ïzvis. aþþan vairþaiþ sve ïk.
13 unte jah ïk sve jus. broþrjus. bidja ïzvis. ni vaiht mis gaskoþuþ. vituþ þatei

---

promissiones heredes. 4, 1. At dico: tantum temporis, quam heres parvulus est, non in quoquam melior est servo, dominus omnium exsistens, 2. sed sub tutoribus est et praefectis usque ad statutum-tempus patris. 3. Sic etiam nos quum fuimus parvuli, sub elementis huius mundi fuimus servientes; 4. verum quum venit finis temporis, misit deus filium suum factum e muliere, factum sub lege, 5. ut hos sub lege redimeret, ut filiorum communitatem acciperent. 6. At quod estis vos filii dei, misit deus spiritum filii sui in corda vestra clamantem: abba pater! 7. Itaque non amplius es servus, si filius et heres dei per Christum. 8. Sed tum quidem non scientes deum his, quae natura non sunt numina, serviistis; 9. verum nunc ecce cognoscentes deum, magis autem cogniti a deo, quomodo convertistis vos iterum ad haec imbecilla et misera elementa, quibus iterum denuo servire vultis? 10. Dies observatis et menses et tempora et annos? 11. Timeo vos, ne frustra laboraverim in vobis. 12. At fiatis, ut ego, nam etiam ego ut vos, fratres. Oro vos, non quidquam mihi nocuistis. 13. Scitis, quod

---

3, 29. *gahaitam*] promissiones, gr. omn. ἐπαγγελίαν. — *arbjans*] cod. A ‡ *abrjans*.

4, 3. *uf — fairwaus*] cod. A marg. *uf tugglam* (sub sideribus), hae voces potius pro glossemate quam pro varia lectione habendae sunt, nam Augustinus cum aliis Patribus pro *elementis mundi* hic intelligunt *astra*. CAST.

4, 5. *usbauhtedi ei*] Cast. ‡ *usbauhtidedi ei*, quod si vere in cod. scriptum est, librarius eodem modo lapsus est, uti L. 9, 40 et Cor. 2, 3, 7 (vid. ad Luc. l. l.); quum autem ultimas duas literas incertas esse Cast. fateatur, fortasse *usbauhtide* (pro *usbauhtedi*, cf. ad L. 14, 29) *þeei* ille scripsit. — *sunive sibja*] Cast. ‡ ict.

4, 6. *jus*] vos, ° gr. omn. — *guþs*] dei, ° gr. — *ïzvara*] vestra, gr. ἡμῶν (*unsara*).

4, 7. *skalks*] Goth. ° ἀλλ' υἱός — δέ (*ak sunus ïþ*); eam omissionem librarii culpa (vid. ad Rom. 9, 15) factam esse, iam Cast. vidit, quod autem dicit illum εἰ δὲ υἱός omisisse, errat.

4, 8. *vistai ni*] ∾ gr. — *skalkinodeduþ*] gr. omn. ante *þaim*; Goth. c. Vulg.

4, 9. *ïþ nu sai*] vid. ad Rom. 7, 6.

4, 10. *melam*] quum gr. omn. καιρούς numero plurali legant, Cast. quamquam propter lituram membranae *melam* an *mela* legatur, dignoscere non potuit, tamen quin recte edidisset, dubitare non debebat.

4, 11. *arbaidedjau*] Cod. A et Cast. ‡ *arbaidedidjau*, vid. ad J. 18, 36.

4, 12. *aþþan*] at, ° gr. omn.

4, 13. *vituþ*] Goth. c. codd. ° δέ. — *siukein*] cod. A marg. *unmaht* (impotentiam).

14 þairh siukein leikis aivaggelida ïzvis þata frumo jah fraistubnjai ana leika
meinamma ni frakunþeduþ ni andspivuþ ak sve aggelu guþs andnemuþ mik
15 sve xristu ïesu. wileika vas nu audagei ïzvara. veitvodja auk ïzvis þatei
16 jabai mahteig vesi augona ïzvara usgrabandans atgebeiþ mis. ïþ nu sve
17 fijands ïzvis varþ sunja gateihands ïzvis. aljanond ïzvis ni vaila ak usletan
18 ïzvis vileina ei ïm aljanoþ. aþþan goþ ïst aljanon ïn godamma sinteino jan-ni
19 þatainei ïn þammei ïk sijau andvairþs at ïzvis. barnilona meina. þanzei aftra
20 fita. unte gabairhtjaidau xristaus ïn ïzvis. aþþan vilda qiman at ïzvis nu jah
21 ïnmaidjan stibna meina. unte afslauþiþs ïm ïn ïzvis. qiþiþ mis jus uf vitoda
22 viljandans visan þata vitoþ niu hauseiþ. gameliþ ïst auk þatei abraham tvans
23 aihta sununs. ainana us þiujai jah ainana us frijai. akei þan sa us þiujai þi leika

---

per imbecillitatem carnis praedicavi vobis hoc prius 14. et tentationem in carne mea non sprevistis, non respuistis, sed ut angelum dei accepistis me, ut Christum Iesum. 15. Qualis fuit igitur beatitudo vestra? Testor enim vobis, quod si possibile esset, oculos vestros effodientes daretis mihi. 16. Verum nunc uti odiens vos factus-sum veritatem nuntians vobis? 17. Student vobis non bene, sed excludere vos volunt, ut iis studeatis. 18. At bonum est studere in bono semper et non modo, in quo ego sim praesens apud vos. 19. Pueri mei, quos iterum gigno, donec manifestetur Christus in vobis; 20. at volui venire ad vos nunc et mutare vocem meam, nam conterritus sum in vobis. 21. Dicite mihi, vos sub lege volentes esse, hanc legem nonne auditis? 22. Scriptum est enim, quod Abraham duos habuit filios, unum e serva et unum e libera; 23. sed quidem hic e serva secundum carnem

---

4, 14. *fraistubnjai*] Goth. c. codd. ° μοῦ.

4, 15. *vas nu*] ∾ gr. omn. — *vesi*] esset, ° gr. omn.

4, 16. *ïþ nu sve*] verum nunc uti, gr. omn. ὥστε.

4, 18. *ïst*] est, ° gr. omn.

4, 19. *þanzei*] pergit cod. B. — *gabairhtjaidau*] manifestetur, gr. omn. μορφωθῇ; Goth. teste Cast. c. vers. Aethiop. φανερωθῇ legit. Cod. A in marg. nonnulla verba sunt scripta, de quibus Cast. adhibita multa opera fere haec legere potuit: *d....laudjai gafrisah..naim* et quae ita explevit: *du laudjai gafrisahtnaim.* Sed primum non debebat glossam vocare, quae est varia lectio, qua librarius vel si quis alius graecum μορφωθῇ ad verbum reddere voluit; neque deinde illa explendi ratio nobis placet, non solum quia sensum probum non habet, verum etiam quia sic signum ad marginem spectans post *ïzvis* positum esse debet, quod supra *gabairhtjaidau* recte pictum est; denique Castillionaei interpretatio vel suae lectionis (*ad abundantiam deformatis*) prorsus falsa est. Res autem ita habere videtur: μορφοῦσθαι qui interpretari voluit, verbis uti debebat, quibus sensus inesset *in formam redigi,* idque fecit scribens: *du ludjai gafrisahtnai ïn* (*ïzvis*) i. e. ad speciem conformetur in (vobis) sc. Christus. *Ludja,* cuius verbi, proprie πρόσωπον (M. 6, 17) significantis, synonymon *vlits* Philipp. 2, 7 pro μορφή quoque ponatur, etiam ipsum pro graeco μορφή adhiberi potest. Pro *ludjai* qui audacius agere velit, etiam *skaunjai* coniicere potest, nam *guþaskaunei* et *ïbnaskaunis* Philipp. 2, 6 et 3, 21 Goth. pro θεοῦ μορφή et σύμμορφος utitur. *Laudjai* quo comprobetur, nihil habet, certe ei nunc locus non datur, si Cast. cum Grim. III. 46 —*lauds* suffixum quantitatis significationem habere existimat. — *xristaus*] sic cod. B; cod. A et Cast. *xristus,* de qua codd. varietate vid. ad Mc. 7, 32.

4, 21. *niu hauseiþ*] cod. A marg. *niu ussuggvuþ* (nonne legistis), c. codd. (οὐκ ἀναγιγνώσκετε).

4, 22. *aihta sununs*] ∾ gr. omn.

4, 23. *leika*] desinit cod. A. — *gakaita*] non est pluralis, uti Cast censet, nam sic *gakaitam* di-

24 gabaurans vas. iþ sa us frijai bi gahaita. þatei sind aljaleikaidos. þos auk
sind tvos triggvos. aina raihtis af fairgunja seinai in þivadv bairandei. sei ïst
25 agar. seina fairguni ïst ïn arabia gamarko þizai nu ïairusalem iþ skalkinoþ
26 miþ seinaim barnam. iþ so ïupa ïairusalem frija ïst. sei ïst aiþei unsara.
27 gameliþ ïst auk. sifai stairo so unbairandei. tarmei jah hropei so ni fitandei.
28 unte managa barna þizos auþjons mais þau þizos aigandeins aban. aþþan
29 veis broþrjus bi ïsakis gahaita barna sium. akei þan svasve sa bi leika ga-
30 baurana vrak þana bi ahmin. svah jah nu. akei wa qiþiþ þata gamelido. us-
vairp þizai þiujai jah þamma sunau ïzos. unte ni nimiþ arbi sunus þiujos
31 miþ sunau frijaizos. þannu nu broþrjus ni sijum þiujos barna ak frijaizos.
5, 1 þammei freihalsa uns xristus frijans brahta. standaiþ nu. ni aftra skalkinas-
2 saus jukuzja usþulaiþ. sai ïk pavlus qiþa ïzvis þatei jabai bimaitiþ. xristus
3 ïzvis nist du botai. aþþan veitvodja wammeh manne bimaitanaize þatei skula

---

natus fuit, verum hic e libera secundum promissionem; 24. quod sunt aliter-placentes, hae enim sunt duo testamenta, una quidem a monte Sina in servitutem ferens, quae est Agar; 25. Sina mons est in Arabia confinis huic nunc Ierusalem, verum servit cum suis filiis. 26. Verum haec sursum Ierusalem libera est, quae est mater nostra. 27. Scriptum est enim: gaudeat sterilis haec non-pariens, erumpe et clama haec non gignens, nam multi filii huius desertae magis quam huius habentis virum. 28. At nos, fratres, secundum Isaci promissionem filii sumus. 29. Sed tum sicut hic secundum carnem natus persecutus-est hunc secundum spiritum, sic etiam nunc. 30. Sed quid dicit hoc scriptum? Eiice hanc servam et hunc filium eius, nam non accipit hereditatem filius servae cum filio liberae. 31. Itaque igitur, fratres, non sumus servae filii, sed liberae. 5, 1. Qua libertate nos Christus liberos fecit. Stetis igitur; ne iterum servitutis iugum patiamini. 2. Ecce ego Pavlus dico vobis, quod si circumciditis, Christus vobis non-est ad utilitatem. 3. At testor cuique hominum circumcisorum, quod reus

---

cendum erat, vid. 3, 29; sed dativus singularis, quem etiam gr. omn. habent.

4, 24. *aljaleikaidos*] sic cod. B, id quum *aliter placentes* significet, sensus autem *allegorice dictae* postulet, *aljaleikodos* exspectandum erat.

4, 25. init. Goth. c. codd. ° τὸ γὰρ Ἄγαρ. — *gamarko*] confinis, gr. συστοιχεῖ δέ. — *iþ*] Cast. legit *guþ* (i. e. *gþ*), quia spatium maius ei esse videbatur, quam inter *i* et *þ* esse deberet; quum autem ductum superiorem literae *g* exiliorem esse et incertum ipse fateatur, et sensus *guþ* omnino non patiatur, *iþ* autem ad reddendum γάρ necessarium sit, non dubitamus in cod. exaratum esse, quod edidimus. — *seinaim barnam*] ∾ gr. omn.

4, 27. *auþjons*] sic cod. B; Cast. ‡ *auþjos*. — *þau*] sic cod. B; Cast. ‡ *þan*.

4, 28. *bi ïsakis gahaita*] secundum Isaci (i. e. Isaco factam) promissionem, gr. omn. κατὰ Ἰσαάκ, ἐπαγγελίας (pendens a sequente τέκνα).

4, 29. *þan svasve*] ∾ gr. omn. — *svah jah*] sic cod. abundante, ut videtur, aut *jah* aut *—h* enclitico (vid. ad J. 18, 26), cf. tamen infra 6, 7 *þatuh jah*.

5, 1. *þammei freihalsa*] qua libertate, gr. τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ, cf. ad L. 1, 20. — *nu*] igitur, ° gr., pro quo Goth. omittit καί, quod gr. omn. habent. — *skalkinassaus jukuzja*] ∾ gr. omn.

5, 2. *bimaitiþ*] circumciditis, i. e. vos circumcidere facitis, vid. ad Cor. 1, 15, 29.

5, 3. *veitvodja*] Goth. c. codd. ° πάλιν. — *wammeh*] cod. B et Cast. ‡ *wamme*, cf. ad Mc. 15, 6.

4 ïst all vitoþ taujan. lausai sijuþ af xristau. juzei ïn vitoda garaihtans qiþiþ
5 ïzvis. us anstai usdrusuþ. aþþan veis ahmin us galaubeinai venais garaihteins
6 beidam. unte ïn xristu ïesu nih bimait vaiht gamag nih faurafilli ak galau-
7 beins þairh friaþva vaurstveiga. runnuþ vaila. was ïzvis galatida sunjai ni
8. 9 ufhausjan. so gakunds ni us þamma laþondin ïzvis ïst. leitil beistis allana
10 daig distairiþ. ïk gatraua ïn ïzvis ïn fraujin þatei ni vaiht aljis hugjiþ aþþan
11 sa drobjands ïzvis sa bairaiþ vargiþa. sawazuh saei sijai. aþþan ïk broþrjus
jabai bimait merjau. duwe þanamais vrikada. þannu gatauran ïst marzeins
12. 13 galgins. vainei jah usmaitaindau þai drobjandans ïzvis. jus auk du freihalsa
laþodai sijuþ. broþrjus. þatainei ïbai þana freihals du leva leikis taujaiþ ak
14 ïn friaþvos ahmins skalkinoþ ïzvis misso. unte all vitoþ ïn ïzvis ïn ainamma
15 vaurda usfulljada ïn þamma. frijos newundjan þeinana sve þuk silban. ïþ
jabai ïzvis misso beitiþ jah fairrinoþ. saiwiþ ïbai fram ïzvis misso fraqi-

---

est omnem legem facere. 4. Liberi estis a Christo, vos-qui in lege iustos dicitis vos; e gratia excidistis; 5. at nos spiritu e fide spem iustitiae exspectamus. 6. Nam in Christo Iesu neque circumcisio quidquam valet, neque praeputium, sed fides per amorem operans. 7. Cucurristis bene; quis vos impedivit veritati non parere? 8. Haec persuasio non ex hoc vocante vos est. 9. Paucum fermenti omnem massam corrumpit. 10. Ego confido in vos in domino, quod non quidquam alius cogitatis, at hic perturbans vos hic ferat damnationem, quicunque qui sit. 11. At ego, fratres, si circumcisionem praedicam, cur adhuc persecutionem-patiar? Utique perdita est sollicitatio crucis. 12. Utinam etiam excidantur hi perturbantes vos. 13. Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres, modo ne hanc libertatem ad occasionem carnis faciatis, sed propter amorem spiritus servite vobis invicem. 14. Nam omnis lex in vobis in uno verbo impletur in hoc: ames propinquum tuum, ut te ipsum. 15. Verum si vos invicem mordetis et incusatis, videte, ne a vobis invicem occi-

---

5, 4. *garaihtans qiþiþ ïzvis*] Cast. postquam dixit Gothum *iusti* pro *iustificati* convertisse, deinde interpretatus est *dicit vobis* sc. Christus, addiditque *qiþiþ ïzvis* in graecis et latinis ceterisque verss. omnibus deesse et videri ea verba e glossa in textum illata; sed miramur virum doctum non sensisse, quam probe Goth. δικαιοῦσθε reddiderit per *garaihtans qiþiþ ïzvis* i. e. iustos dicitis vos; cf. *garaihtana gateihan* = δικαιοῦν L. 18, 14.

5, 6. *xristu*] pro *xristau*, vid. ad L. 1, 54.

5, 8. *gakunds*] Cast. qui *gaku(nd)s* edidit, potius *gak(un)ds* edere debebat, nam *un* literae in cod. non comparent; eum autem evanidas recte restituisse non dubium est, etiamsi *gakunds* nullo alio loco invenitur. — *laþondin*] cod. B et Cast. ‡ *laþodin*. — *ïst*] est, ° gr. omn.

5, 9. *beistis*] cod. B et Cast. ‡ *beitis*. — *distairiþ*] corrumpit, gr. ζυμοῖ, pro quo Goth. c. codd. et Vulg. δολοῖ legit; ζυμοῖ per *gabeisteiþ* reddendum erat, vid. Cor. 1, 5, 6.

5, 10. *sa*] sec. hic, ° gr. omn. — *bairaiþ*] sic cod. B et Cast. pro *bairai*, vid. ad Thess. 1, 4, 14.

5, 11. *bimait*] Goth. c. codd. ° ἔτι. — *þanamais*] Cast. ‡ div. — *gatauran*] sic cod. B et Cast. ‡ pro *gataurana*, nisi soloecismus est, quos permultos ad Neh. 6, 16 adnotavimus; cf. ad Eph. 3, 10.

5, 13. *leikis*] carnis, gr. σαρκί. — *taujaiþ*] faciatis, ° gr. omn. praeter cod. G (δῶτε) et Vulg. (detis). — *ahmins*] spiritus, ° gr.

5, 14. *ïn ïzvis*] in vobis, ° gr.

5, 15. *fairrinoþ*] incusatis, gr. omn. κατεσθίετε, Goth. c. verss. et Patrr. latt. Ceterum pro *fairrinoþ* rectius scriberetur *fairinoþ*; sed liquidae literae saepius a librariis mendose duplicantur, sic

16. 17 maindau. aþþan qiþa ei ahmin gaggaiþ jah lustu leikis ni ustiuhaiþ. unte leik
gairneiþ viþra ahman ïþ ahma viþra leik. þo nu sis misso andstandand ei
18 ni þiswah þatei vileiþ. þata taujaiþ. aþþan jabai ahmin tiuhanda. ni sijuþ
19 uf vitoda. aþþan svikunþa sind vaurstva leikis. þatei ïst horinassus kalki-
20 nassus unhrainiþa aglaitei galiugagude skalkinassus lubjaleisei fiaþvos haif-
21 steis aljan hatiza jiukos tvisstasseis birodeinos hairaiseis neiþa maurþra drug-
kaneins gabauros jah þata galeiko þaim. þatei faurqiþa ïzvis sve ju faura-
qaþ þatei þai þata svaleik taujandans þiudangardjos guþs arbjans ni vairþand.
22 ïþ akran ahmins ïst friaþva faheþs gavairþi usbeisnei selei bleiþei galaubeins
23. 24 qairrei gahobains sviknei. viþra þo svaleika nist vitoþ. ïþ þaiei sind xristaus.
25 leik sein ushramidedun miþ vinnom jah lustum. jabai libam ahmin. ahmin
26 jah gaggam. ni vairþaima flautandans misso ushaitandans. misso ïn neiþa vi-
6, 1 sandans. broþrjus. jabai gafahaidau manna ïn wizai missadede. jus þai ahmei-
nans gaþvastjaiþ þana svaleikana ïn ahmin qairreins. atsaiwands þuk silban

damini. 16. At dico, ut spiritu ambuletis et cupiditatem carnis non perficiatis. 17. Nam caro cupit contra spiritum, verum spiritus contra carnem. Haec igitur sibi invicem resistunt, ut ne quodcunque quod vultis, hoc faciatis. 18. At si spiritu ducimini, non estis sub lege. 19. At manifesta sunt opera carnis, quod est adulterium, scortatio, impuritas, lascivia, 20. idolorum servitus, veneficium, inimicitiae, rixae, aemulatio, irae, animositates, dissentiones, obtrectationes, haereses, 21. invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes et hoc simile his, quod interdico vobis, sicut iam antedixi, quod hi hoc tale facientes regni dei heredes non fiunt. 22. Verum fructus spiritus est amor, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, 23. mansuetudo, continentia, castitas; contra haec talia non-est lex. 24. Verum qui sunt Christi, carnem suam crucifigunt cum affectibus et cupiditatibus. 25. Si vivimus spiritu, spiritu etiam ambulemus. 26. Ne fiamus gloriantes invicem provocantes, invicem in invidia exsistentes. 6, 1. Fratres, si deprehendatur homo in aliquo peccatorum, vos hi spirituales corrigatis hunc talem in spiritu lenitatis, considerans te ipsum,

Cor. 1, 7, 18 *kannt*. 2, 9, 2 *makidonnim*. Philipp. 4, 15 *ainnohun*. Cor. 2, 11, 14 *aggillau*. L. 2, 46 *allh*. Thess. 1, 5, 8 *nasseinais;* nec rectius, aliis locis altera liquida omittitur, id quod maxime factum est in voce *fullnan* vid. ad L. 2, 21.

5, 16. *ei*] ut, ° gr. omn.

5, 17. *ïþ*] pergit cod. A.

5, 19. *horinassus*] adulterium, ° gr.

5, 20. *aljan*] aemulatio, gr. omn. ζηλοῖ, sic Cor. 2, 12, 20. — *tvisstasseis*] sic cod. B; cod. A *tvistasseis*, cf. ad Mc. 3, 13 et Cor. 2, 3, 2. — *birodeinos*] obtrectationes, ° gr. omn., Goth. e loco parallelo Cor. 2, 12, 20 huc traxisse videtur.

5, 21. *drugkaneins*] sic codd.; etiam Rom. 13, 13 ubi cum Cast. *dragkamein* edidimus, codice denuo inspecto *drugkamein* scriptum esse docemur, idque in *drugkanein* emendare, nunc non dubitamus. — *faurqiþa*] sic codd. et Cast. ‡ pro *fauraqiþa* (antedico). — *ju*] iam, gr. omn. καί. — *svaleik taujandans*] sic cod. A; cod. B teste Cast. *svaleik tatavjandans*, sed aut *svaleikata taujandans*, aut *svaleik gatavjandans* scriptum esse suspicamur.

5, 22. *friaþva*] sic cod B; cod. A et Cast. *frijaþva*. — *faheþs*] cod. A *faheds*. — *sviknei*] castitas, ° gr.

5, 24. *sein*] suam, ° gr.

6, 1. *jabai*] Goth. c. codd. ° καί. — *atsaiwands*] attendens; cod. A *andsaiwands* (respiciens), quarum lectionum utraque habet, quo commendetur. — *ïbai*] sic cod. B; cod. A et Cast. *ïba*, cf. Cor. 2, 2, 2.

2 ïbai jah þu fraisaizau. ïzvaros misso kauriþos bairaiþ jah sva usfulleiþ vitoþ
3 xristaus. ïþ jabai þugkeiþ was wa visan. ni vaiht visands. sis silbin fraþja-
4 marzeins ïst. ïþ vaurstv sein silbins kiusai warjizuh jah þan ïn sis silbin
5 wofulja habai jah ni ïn anþaramma. warjizuh auk svesa baurþein bairiþ.
6. 7 aþþan gamainjai sa laisida vaurda þamma laisjandin ïn allaim godaim. ni
vairþaiþ airzjai. guþ ni bilaikada. manna auk þatei saïïþ. þatuh jah sneiþiþ.
8 unte saei saïïþ ïn leika seinamma. us þamma leika jah sneiþiþ riurein. ïþ
9 saei saïïþ ïn ahmin. us ahmin jah sneiþiþ libain aiveinon. aþþan þata godo
taujandans ni vairþaima usgrudjans. unte at mel svesata sneiþam ni afmain-
10 dai. þannu nu þandei mel habam. vaurkjam þiuþ viþra allans þishun viþra
11 svesans galaubeinai. sai wileikaim bokom ïzvis gamelida meinai handau.
12 sva managai sve vileina samjan sis ïn leika. þai nauþjand ïzvis bimaitan. ei
13 weh vrakja galgins xristaus ni vinnaina. nih þan sveþauh þai ïzei bimai-
tanai sind vitoþ fastand ak vileina ïzvis bimaitan ei ïn ïzvaramma leika wo-

ne etiam tu tenteris. 2. Vestra invicem onera feratis et sic impletis legem Christi. 3. Verum si putat quis quid esse, non quidquam exsistens, sibi ipsi sollicitatio est. 4. Verum opus suum ipsius probet quisque et tum in se ipso gloriam habeat et non in alio. 5. Quisque enim propriam sarcinam fert. 6. At communicet hic institutus verbo huic instituenti in omnibus bonis. 7. Ne fiatis erronei; deus non illuditur; homo enim quod serit, hoc etiam metit. 8. Nam qui serit in carne sua, ex hac carne etiam metit interitum; verum qui serit in spiritu, e spiritu etiam metit vitam aeternam. 9. At hoc bonum facientes non fiamus segnes, nam ad tempus proprium metimus non defatigati. 10. Utique igitur, quum tempus habemus, operamur bonum erga omnes, maxime erga familiares fide. 11. Ecce, qualibus literis vobis scripsi mea manu. 12. Tam multi quam volunt placere sibi in carne, hi cogunt vos circumcidere, ut modo persecutionem crucis Christi non patiantur. 13. Neque autem quidem hi qui circumcisi sunt, legem servant, sed volunt vos circumcidere, ut in vestra carne glo-

6, 3. *þugkeiþ*] sic cod. B; cod. A et Cast. *þugkiþ*, cf. Cor. 2, 13, 3. — *wa visan*] ∾ gr. omn. — *vaiht*] h. l. et vs. 15 pro *vaihts*, vid. ad Mc. 7, 15. — *sis—ïst*] cod. A marg. variam lectionem habet, quam evanidam Cast. sic legit: *sik silban uslutonds ïst* (se ipsum decipiens est), cf. Tit. 1, 10 ubi *lutonds* = *φρεναπάτης*.

6, 4. *silbin*] Goth. c. verss. ° *μόνον*. — *wofulja*] Cast. numerum pluralem esse existimans et *gloriationes* convertens errat, nam *wofuli* genere non neutrum, sed femininum esse constat. — *ni*] cod. A ° ‡.

6, 5. *baurþein*] sic cod. B; cod. A *baurein*; ceterum in cod. A recte *bairiþ* legitur, non *bauriþ*, uti Cast. in adnotatione edidit.

6, 6. *godaim*] Cast. in cod. A *ïs* (eius) additum esse videtur, sed propter lituram membranae perspicue cognoscere non potuit.

6, 7. *manna*] gr. omn. post *saïïþ*. — *saïïþ þatuh*] cod. A et Cast. *saijiþ þata*.

6, 8. *saïïþ*] utr. cod. A et Cast. *saijiþ*. — *jah*] utr. etiam, ° gr. omn.; Goth. priore loco c. Vulg.

6, 9. *sneiþam*] cod. A ‡ *sneiþa* (meto).

6, 11. *ïzvis*] cod. A et Cast. post *gamelida*, gr. omn. ante *bokom*.

6, 12. *ei weh*] ut modo, ∾ gr. omn. cf. Philipp. 1, 27. — *vrakja*] cod. A et Cast. *vraka*, qua lectione, si genuina est, confirmatur *vrakom* Mc. 10, 30, quod aliquando an rectum esset, dubitavimus.

6, 13. *nih*] cod. A et Cast. *niþ*. — *sveþauh*]

14 paina. ïþ mis ni sijai wopan ïn ni vaihtai niba ïn galgin fraujins unsaris
15 ïesuis xristaus. þairh þanei mis fairwaus ushramiþs ïst jah ïk fairwau. unte
16 nih bimait vaiht ïst ni faurafilli ak niuja gaskafts. jah sva managai sve þizai
garaideinai galaistans sind. gavairþi ana ïm jah armaio jah ana ïsraela guþs.
17 þanamais arbaide ni ainshun mis gansjai. unte ïk stakins fraujins unsaris
18 ïesuis xristaus ana leika meinamma baira. ansts fraujins unsaris ïesuis xri-
staus miþ ahmin ïzvaramma broþrjus. amen.

du galatim ustauh.

---

rientur. 14. Verum mihi ne sit gloriari in non quoquam, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo. 15. Nam neque circumcisio quidquam est, non praeputium, sed nova creatura, 16. et tam multi quam hanc regulam sequuti sunt, pax super eos et misericordia et supra Israelem dei. 17. Amplius labores ne ullus mihi praebeat, nam ego notas domini nostri Iesu Christi in corpore meo fero. 18. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, fratres, amen.

Ad Galatas explicit.

---

quidem, ° gr. omn. — *ïzei*] cod. A et Cast. *ïze*. — *sind*] Goth. ° *αὐτοί*.

6, 14. *ïn ni vaihtai*] in non quoquam, ° gr. omn. — *fairwaus*] sic cod. B; cod. A et Cast. *fairwus*, vid. ad Mc. 7, 32.

6, 15. *unte*] Goth. c. codd. ° *ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ*. — *vaiht*] vid. ad vs. 3.

6, 17. *mis*] gr. omn. ante *ni*. — *unsaris*] nostri, ° gr. omn.; cf. ad Cor. 1, 7, 16. — *xristaus*] Christi, ° gr. omn.

Subscript. ° gr. omn.

Aipistaule Pavlaus du Aifaisium

a n a s t o d i þ.

1, 1 Pavlus apaustaulus xristaus ïesuis þairh viljan guþs þaim veiham þaim vi-
2 sandam ïn aifaison jah triggvaim ïn xristau ïesu. ansts ïzvis jah gavairþi
3 fram guþa attin unsaramma jah fraujin ïesu xristau. þiuþiþs guþ jah atta
fraujins unsaris ïesuis xristaus. ïzei gaþiuþida uns ïn allai þiuþeinai ahmei-
4 nai ïn himinakundaim ïn xristau. svasve gavalida unsis ïn ïmma faur gasa-
tein fairwaus ei sijaima veis veihai jah unvammai ïn andvairþja ïs ïn friaþ-
5 vai. fauragarairoþ uns du sunive gadedai þairh ïesu xristu ïn ïmma bi lei-
6 kainai viljins seinis. du hazeinai vulþaus anstais seinaizos. ïn þizaiei ansteigs
7 vas uns ïn þamma liubin sunau seinamma. ïn þammei habam faurbauht fralet

---

Epistola Pavli ad Efesios incipit.

1, 1. Pavlus, apostolus Christi Iesu per voluntatem dei, his sanctis his exsistentibus in Efeso et fidelibus in Christo Iesu. 2. Gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. 3. Benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nobis in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo. 4. Sicut elegit nos in eo ante constitutionem mundi, ut simus nos sancti et maculis - vacui in facie eius in caritate. 5. Decrevit nos ad filiorum adoptationem per Iesum Christum in eo secundum placitum voluntatis suae 6. ad laudem gloriae gratiae suae, in qua gratus fuit nobis in hoc caro filio suo, 7. in quo habemus redemtionem, remissionem

---

Adnotatio.

Inscriptionem, quae deest in cod. B, addidimus e cod. A. — *aipistaule pavlaus*] ∾ gr. — *anastodiþ*] incipit, ° gr. omn. Ceterum quod Cast. Specim. p. 35 supra inscriptionem sigla A. F. legi dicit, inter has literas I litura membranae excidisse videtur et scriptum fuisse AIF, quibus literis librarius titulum epistolae, quadam pictura ornatum, exhibere voluit, vid. Tab. II.

1, 1. *xristaus ïesuis*] ∾ gr. omn.

1, 4. *unsis*] cod. A *uns*. — *veis*] nos, ° cod. A. — *friaþvai*] cod. A *frijaþvai*.

1, 5. *sunive, gadedai*] Cast. ‡ ict. — *ïmma*] cod. A c. gr. omn. *ïna* (eum).

1, 6. *sunau seinamma*] filio suo, ° gr.

8 fravaurhte þairh bloþ ïs bi gabein vulþaus anstais ïs. þoei ufarassau ganohida
9 ïn uns ïn allai handugein jah frodein kannjan unsis runa viljins seinis bi vil-
10 jin. saei fauragaleikaida ïmma du fauragaggja usfulleinais mele aftra usfulljan
11 alla ïn xristau þo ana himinam jah ana airþai ïn ïmma. ïn þammei hlauts
gasatidai vesum fauragaredanai bi viljin guþs þis alla ïn allaim vaurkjandins
12 bi muna viljins seinis. ei sijaima veis du hazeinai vulþaus ïs þai fauraven-
13 jandans ïn xristau. ïn þammei jah jus gahausjandans vaurd sunjos aivaggeli
ganistais ïzvaraizos þammei galaubjandans gasiglidai vaurþuþ ahmin gahaitis
14 þamma veihin. ïzei ïst vadi arbjis unsaris du faurbauhtai gafreideinais du
15 hazeinai vulþaus ïs. duþþe jah ïk gahausjands ïzvara galaubein ïn fraujin
16 ïesu xristau jah friaþva ïn allans þans veihans unsveibands aviliudo ïn ïzvara
17 gamund vaurkjands ïn bidom meinaim ei guþ fraujins unsaris ïesuis xristaus
atta vulþaus gibai ïzvis ahman handugeins jah andhuleinais ïn ufkunþja
18 seinamma. ïnliuhtida augona hairtins ïzvaris ei viteiþ jus wa ïst vens laþo-

---

peccatorum per sanguinem eius secundum divitias gloriae gratiae eius, 8. quam abundanter concessit in nos in omni sapientia et prudentia, 9. notificare nobis mysterium voluntatis suae secundum voluntatem, quae ante-placuit ei 10. ad institutionem impletionis temporum, iterum implere omnia in Christo haec super coelos et super terram in eo, 11. in quo sors collocati fuimus, praedestinati secundum voluntatem dei huius omnia in omnibus operantis secundum cogitationem voluntatis suae, 12. ut simus nos ad laudem gloriae eius hi antesperantes in Christo, 13. in quo etiam vos audientes verbum veritatis, evangelium salutis vestrae, cui credentes consignati fuistis spiritu promissionis hoc sancto, 14. qui est pignus haereditatis nostrae ad redemtionem conservationis ad laudem gloriae eius. 15. Ideo etiam ego audiens vestram fidem in domino Iesu Christo et amorem in omnes hos sanctos, 16. non-cessans gratias-dico propter vos mentionem faciens in precibus meis, 17. ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis in cognitione sua, 18. illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis vos, quid est spes voca-

---

1, 7. *þairh bloþ ïs*] gr. omn. ante *fralet.* — *vulþaus*] gloriae, ° gr. omn.

1, 9. *kannjan*] notificare, gr. *γνωρίσας.* — *viljin*] Goth. c. codd. ° *αὐτοῦ.* Ceterum pro *bi* — *ïmma* in margine codicis A legitur: *ana leikainai* (Cast. ‡ *leikeinai*, quia propter lituram *a* et *e* literas dignoscere non potuit) *þoei garaidida ïn ïmma* (i. e. in placito, quod proposuit in eo) quod graecis accommodatum est; notandus tamen usus *ana* praepositionis pro *bi* positae, cuius alterum exemplum frustra quaesivimus.

1, 10. *jah*] cod. A *jaþ-þo* (et haec) c. gr. omn.

1, 11. *þammei*] Goth. ° *καί.* — *guþs*] dei, ° gr. — *ïn allaim*] in omnibus, ° gr. omn.; Goth. e vs. 23 huc intulisse videtur.

1, 13. *sunjos*] cod. A ‡ *sunjus.* — *þammei*] sec., Goth. c. codd. ° *καί.*

1, 14. *ïzei*] cod. A *saei.* — *arbjis*] codd. et Cast. ‡ *arbjos*, vid. vs. 18. — *gafreideinais*] cod. A marg. *ganistais* (salutis).

1, 15. *ïzvara*] vestram, gr. omn. *τὴν καθ' ὑμᾶς.* — *xristau*] Christo, ° gr. omn. — *friaþva*] cod. A *frijaþva.*

1, 16. *unsveibands aviliudo*] non cessans gratias ago, gr. omn. *οὐ παύομαι εὐχαριστῶν*, cf. ad Mc. 2, 23. — *gamund*] Goth. c. codd. ° *ὑμῶν.*

1, 18. *ïnliuhtida*] cod. B ‡ *ïnliuhitida.* — *wa*] quid, gr. *τίς*, Goth. c. codd. *τί* legit. — *ïs*]

19 nais ïs. wileiku gabei vulþaus arbjis ïs ïn veihaim. jah wa ufarassus miki-
leins mahtais ïs ïn uns þaim galaubjandam bi vaurstva mahtais svinþeins ïs.
20 þatei gavaurhta ïn xristau urraisjands ïna us dauþaim jah gasatida ïn taihs-
21 von seinai ïn himinam ufaro allaize reikje jah valdufnje jah mahte jah frau-
jinassive jah allaize namne namnidaize ni þatainei ïn þamma aiva ak jah ïn
22 þamma anavairþin. jah all ufhnaivida uf fotuns ïmma jah ïna atgaf haubiþ
23 ufar alla aikklesjon. sei ïst leik ïs fullo þis alla ïn allaim usfulljandins.
2, 1. 2 jah ïzvis visandans dauþans missadedim jah fravaurhtim ïzvaraim. ïn þaimei
simle ïddjeduþ bi þizai aldai þis aivis bi reik valdufnjis luftaus ahmins þis
3 nu vaurkjandins ïn sunum ungalaubeinais. ïn þaimei jah veis allai usmetum
suman ïn lustum leikis unsaris taujandans viljans leikis jah gamitone jah
4 vesum vistai barna hatizis svasve jah þai anþarai. ïþ guþ gabeigs visands ïn
5 armahairtein ïn þizos managons frijaþvos ïn þizaiei frijoda uns jah visan-
dans uns dauþans fravaurhtim miþgaqivida uns xristau. anstai sijum ganasidai

tionis eius, quale divitiae gloriae haereditatis eius in sanctis 19. et quid abundantia eminentiae virtutis eius in nobis his credentibus secundum opus virtutis potentiae eius, 20. quod operatus-est in Christo suscitans eum e mortuis et collocavit ad dextram suam in coelis 21. supra omnia imperia et potestates et virtutes et dominationes et omnia nomina nominata non solum in hoc seculo, sed etiam in hoc futuro, 22. et omne humiliavit sub pedes ei et eum dedit caput super omnia ecclesiae, 23. quae est corpus eius, plenitudo huius omnia in omnibus implentis. 2, 1. Et vos exsistentes mortuos sceleribus et peccatis vestris, 2. in quibus olim ambulastis secundum hanc aetatem huius seculi, secundum principem potestatis aëris spiritus huius nunc operantis in filiis incredulitatis, 3. in quibus etiam nos omnes versati-sumus olim in cupiditatibus carnis nostri facientes voluntates carnis et cogitationum et fuimus natura filii irae, sicut etiam hi alii. 4. Verum deus dives exsistens in misericordia propter hunc magnum amorem, in quo amavit nos, 5. et exsistentes nos mortuos peccatis convivificavit nos Christo; gratia sumus servati

pr., Goth. c. codd. ° *καί*. — *wileiku*] sic codd.; mira est enclisis *u* interrogativi in verbo interrogativo; fortasse *wileika* legendum est.

1, 19. *ïn uns*] cod. A marg. *ïn ïzvis* (in vos) c. codd., quos Goth. fere solet sequi.

1, 20. *himinam*] coelis, gr. *ἐπουρανίοις*.

1, 22. *all*] omne, cod. A *alla*, quod aut gr. *πάντα* respondet, aut *πᾶσαν* lectioni aliquot codicum.

2, 1. *ïzvaraim*] vestris, ° gr.

2, 2. *aivis*] seculi, cod. A *fairwaus* (mundi). — *sunum*] cod. B ‡ *sumun*.

2, 3. *viljans*] voluntates, cod. A marg. *lustuns* (voluptates) cum Clar. lat. et Ambros. — *vesum*] cod. A *visum*, haec nova scribendi ratio notanda est iuxta *veisi*, *veiseis*, *veisun* vid. ad J. 11, 32. — *vistai barna*] ∾ gr. — *hatizis*] sic legendum est, vid. 4, 31. L. 3, 7. Skeir. 51, 19; cod. B (non A, uti Cast. adnotat) *hatis* et post hanc vocem supra lineam signum ε literae graecae non absimile, quod nullo alio loco inventum est; cod. A (non B) *hatiz(o?)*, non *hatizos*, uti Cast. in adnotatione indicat. Ceterum cod. A marg. *us satcinai* (l. *ussateinai*) *urrugkai* i. e. ab origine reprobati.

2, 4. *gabeigs*] cod. A *gabigs*. — *frijaþvos*] Goth. c. codd. ° *αὐτοῦ*.

2, 5. *uns*] sec. nos, ° gr. omn. — *sijum*] sumus, cod. A c. gr. omn. *sijuþ* (estis).

6 jah miþurraisidai jah miþgasatidai ïn himinakundaim ïn xristau ïesu.
7 ei ataugjai ïn aldim þaim anagaggandeim ufarassu gabeins anstais seinaizos ïn
8 selein bi uns ïn xristau ïesu. unte anstai sijuþ ganasidai þairh galaubein jah
9. 10 þata ni us ïzvis ak guþs giba ïst. ni us vaurstvam ei was ni wopai ak ïs
sijum tauï gaskapanai ïn xristau ïesu du vaurstvam godaim. þoei fauraga-
11 manvida guþ ei ïn þaim gaggaima. duþþe gamuneiþ þatei jus þiudos simle
ïn leika vesuþ namnidans unbimaitanai fram þizai namnidon bimait ïn leika
12 handuvaurht. unte vesuþ þan ïn jainamma mela ïnuh xristau framaþjai us-
metis ïsraelis jah gasteis gahaite trausteis ven ni habandans jah gudalausai ïn
13 manasedai. ïþ nu sai ïn xristau ïesu jus juzei simle vesuþ fairra. vaurþuþ
14 newa ïn bloþa xristaus. sa auk ïst gavairþi unsar. saei gatavida þo ba du
15 samin jah miþgardavaddju faþos gatairands. fijaþva. ana leika seinamma vitoþ
anabusne garaideinim gatairands ei þans tvans gaskopi ïn sis silbin du ainamma
16 niujamma mann vaurkjands gavairþi jah gafriþodedi þans bans ïn ainamma

---

6. et conresuscitati et concollocati in coelestibus in Christo Iesu, 7. ut ostendat in aetatibus his accedentibus abundantiam divitiarum gratiae suae in bonitate secundum nos in Christo Iesu. 8. Nam gratia estis servati per fidem et hoc non ex vobis, sed dei donum est; 9. non ex operibus, ut quis non glorietur, 10. sed eius sumus opus creati in Christo Iesu ad opera bona, quae praeparavit deus, ut in his eamus. 11. Ideo recordamini, quod vos gentiles olim in carne fuistis, nominati non - circumcisi ab hac nominata circumcisione in carne manu - facta. 12. Nam fuistis tum in illo tempore sine Christo alienati conversatione Israelis et hospites promissionum foederis, spem non habentes et impii in mundo. 13. Verum nunc ecce in Christo Iesu vos, vos - qui olim fuistis procul, facti - estis prope in sanguine Christi. 14. Hic enim est pax nostra, qui fecit haec ambo ad unum et parietem-intergerinum sepis destruens, 15. inimicitiam, in carne sua legem praeceptorum regulis destruens, ut hos duos crearet in se ipso ad unum novum hominem, faciens pacem, 16. et reconciliaret hos ambos in uno

---

2, 6. *miþurraisidai — miþgasatidai*] conresuscitati — concollocati, quae pluralia ad praecedens *sijum* sunt referenda; cod. A cum gr. omn. *miþurraisida — miþgasatida* (conresuscitavit — concollocavit).

2, 7. *aldim*] cod. A ‡ *aldaim.*

2, 8. *sijuþ*] cod. A *siuþ.* — *ak*] sed, ° gr. omn.; Goth. c. vers. Arm. et Patrr. latt. — *ïst*] est, ° gr. omn.

2, 10. *sijum*] cod. A *sium.* — *godaim*] cod. A marg. *þiuþeigaim.*

2, 11. *þiudos simle*] ∾ gr. omn. — *vesuþ*] fuistis, ° gr. omn.; cod. A ante *ïn.* — *namnidans*] cod. A *þai* articulum addit. — *fram — bimait*] sane mira loquendi ratio, in qua non solum nominativus post *þizai namnidon* offendit, sed etiam quod femininum participii substantivo neutro appositum est; quodammodo comparari potest Mc. 3, 16 *gasatida scimona namo paitrus* pro *paitru,* vid. L. 1, 13. M. 9, 19.

2, 12. *þan*] tum, ° gr. omn. — *ïnuh*] cod. A *ïnu.* — *xristau*] pro *xristu,* accusativum enim *ïnuh* praepositio postulat. — *gahaite trausteis*] promissionum foederis, gr. *τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας.*

2, 13. *vaurþuþ newa*] ∾ gr.; Goth. c. codd. ap. Mill. et Mi.

2, 15. *anabusne*] Goth. c. cod. e ap. Mi. ° *ἐν.*

17 leika guþa þairh galgan afslahands fijaþva ïn sis silbin. jah qimands vaila-
18 merida gavairþi ïzvis juzei fairra jah gavairþi þaim ïzei newa. unte þairh
19 ïna habam atgagg bajoþs ïn ainamma ahmin du attin. sai nu ju ni sijuþ ga-
steis jah aljakonjai ak sijuþ gabaurgjans þaim veiham jah ïngardjans guþs
20 anatimridai ana grunduvaddjau apaustaule jah praufete at visandin auhu-
21 mistin vaihstastaina silbin xristau ïesu. ïn þammei alla gatimrjo gagatiloda
22 vahseiþ du alh veihai ïn fraujin. ïn þammei jah jus miþgatimridai sijuþ du
3, 1 bauainai guþs ïn ahmin. ïn þizozei vaihtais ïk pavlus bandja xristaus ïesuis
2 ïn ïzvara þiudo. jabai sveþauh hausideduþ fauragaggi guþs anstais. sei gibana
3 ïst mis ïn ïzvis. unte bi andhuleinai gakannida vas mis so runa sve faura-
4 gamelida ïn leitilamma. duþþe ei siggvandans mageiþ fraþjan frodein meinai
5 ïn runai xristaus. þatei anþaraim aldim ni kunþ vas sunum manne svasve
6 nu andhuliþ ïst þaim veiham ïs apaustaulum jah praufetum ïn ahmin. visan
þiudos gaarbjans jah galeikans jah gadailans gahaitis ïs ïn xristau ïesu þairh
7 aivaggeljon. þizozei varþ andbahts ïk bi gibai anstais guþs þizai gibanon mis

---

corpore deo per crucem occidens inimicitiam in se ipso. 17. Et veniens praedicavit pacem vobis, vos-qui procul, et pacem his, qui prope. 18. Nam per eum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. 19. Ecce nunc iam non estis hospites et alicgenae, sed estis cives his sanctis et domestici dei, 20. aedificati in fundamento apostolorum et profetarum in exsistente summo angulari-lapide ipso Christo Iesu, 21. in quo omne aedificium compositum crescit ad templum sanctum in domino, 22. in quo etiam vos coaedificati estis ad domicilium dei in spiritu. 3, 1. Propter quam rem ego Pavlus vinctus Christi Iesu propter vos gentiles; 2. si quidem audistis institutionem dei gratiae, quae data est mihi in vos. 3. Nam secundum revelationem notificatum fuit mihi hoc mysterium, ut ante-scriptum in parvo. 4. Ideo ut legentes possitis intelligere prudentiam meam in mysterio Christi. 5. Quod aliis aetatibus non notum fuit filiis hominum, sicut nunc revelatum est his sanctis eius apostolis et profetis in spiritu: 6. esse gentiles cohaeredes et unicorporales et participes promissionis eius in Christo Iesu per evangelium, 7. cuius factus-sum minister ego secundum donum gratiae dei, hoc datum mihi

---

2, 16. *afslahands*] cod. B ‡ *afslahans*, vid. ad Mc. 12, 24. — *sis silbin*] se ipso, gr. *αὐτῷ*.

2, 17. *gavairþi*] sec. pacem, ° gr. — *ïzei*] cod. A *ïze;* ceterum de ellipsi *sind* verbi vid. ad Rom. 12, 2.

2, 19. *ju*] ° cod. A. — *aljakonjai*] sic codd. pro *aljakunjai*, vid. ad L. 4, 13. — *sijuþ*] sec. estis, ° gr.

2, 20. *anatimridai*] desinit cod. A. — *xristau ïesu*] ∾ gr. omn.

3, 1. *þizozei vaihtais*] quam rem, gr. omn. *τούτου*; sic Goth. saepius contra graec. auctoritatem relativo utitur ad coniungenda singula enuntiata, vid. 5, 6 *þoei* (*ταῦτα γάρ*) Cor. 2, 12, 8 *bi þatei* (*ὑπὲρ τούτου*). M. 27, 46 *þatei ïst* (*τοῦτ' ἔστι*).

3, 2. *guþs anstais*] ∾ gr.

3, 4. *siggvandans mageiþ*] ∾ gr. omn.

3, 5. *ïs apaustaulum*] ∾ gr. omn. praeter cod. d ap. Mi.

3, 6. *ïesu*] Iesu, ° gr. omn.; Goth. c. Vulg.

3, 7. *ïk*] ego, ° gr. omn. praeter cod. m ap. Mi. qui ante *andbahts* habet. — *gibai*] sic cod. B; Cast. ‡ *gibos*.

8 bi toja mahtais ïs. mis þamma undarleijin allaize þize veihane atgibana varþ
9 ansts so ïn þiudom vailamerjan þo unfairlaistidon gabein xristaus jah ïnliuht-
jan allans. wileik þata fauragaggi runos þizos gafulginons fram aivam ïn
10 guþa þamma alla gaskapjandin. ei kanniþ vesi nu reikjam jah valdufnjam
11 ïn þaim himinakundam þairh aikklesjon so managfalþo handugei guþs bi
12 muna aive. þanei gatavida ïn xristau ïesu fraujin unsaramma. ïn þammei
13 habam balþein freihals atgagg ïn trauainai þairh galaubein ïs. ïn þize bidja.
ni vairþaiþ usgrudjans ïn aglom meinaim faur ïzvis. þatei ïst vulþus ïzvar.
14. 15 ïn þis biuga kniva meina du attin fraujins unsaris ïesuis xristaus. us þammei
16 all fadreinis ïn *himina jah ana airþai namnjada. ei gibai* ïzvis bi gabein vul-
þaus seinis mahtai gasvinþnan þairh ahman seinana ïn ïnnuman mannan.

secundum opera virtutis eius, 8. mihi huic infimo omnium horum sanctorum data fuit gratia haec in gentilibus praedicare has investigabiles divitias Christi 9. et illuminare omnes, qualis haec dispensatio mysterii huius absconditi a saeculis in deo hoc omnia creante, 10. ut notificata esset nunc imperiis et potestatibus in his coelestibus per ecclesiam haec varia sapientia dei 11. secundum constitutionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu, domino nostro, 12. in quo habemus fiduciam, libertatem, accessum in confidentia per fidem eius, 13. propter quod precor, ne fiatis lassi in afflictionibus meis pro vobis, quod est gloria vestra. 14. Propter hoc flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, 15. e quo omne paternitatis in coelo et super terram vocatur, 16. ut det vobis secundum divitias gloriae suae, vi confirmari per spiritum suum in internum hominem,

3, 8. *undarleijin*] sic cod. B; Mssm. B. A. p. 1038 coniecit *undarleikin*, quae coniectura nobis mirifice placet prae illa, quam Grim. W. J. LXX p. 48 proposuit *undarlegjin* (subiacenti), nam ipse Grim. monet, significationem verbi in *undar* positum esse, cf. 4, 9 *undaraists*, quae superlativi forma, uti graecum κατώτατος, ex adverbio effecta est. — *þize*] horum, ° gr. — *unfairlaistidon*] haec Massmanni l. l. indicata coniectura, codicis denuo inspecti auctoritate comprobatur; Cast. ‡ *unfairrastidon*.

3, 9. *ïn*] pergit cod. A.

3, 10. *kanniþ*] quum ad *handugei* (aut ad praecedens *runa*) referendum sit, *kannida* scribendum fuit, uti infra 4, 7 *gibana ïst ansts;* sed ut h. l., sic etiam Gal. 5, 11 *gatauran ïst marzeins* pro *gataurana* legitur, cf. ad Neh. 6, 16. — *managfalþo*] cod. A *filufaihu* et in marg. *managna*.. (quod noli cum Cast. *managnando*, sed *managnandei* explere) *managei* i. e. abundans multitudo, quo quid glossator explicare voluerit, incertum est, nisi forte duae lectiones (*managnandei handugei* et *managei handugeins*) coniunctae sunt. *Managei* autem, si recte coniecimus, nunc pro *managduþs* (abundantia) ponitur, quum aliis locis significet multitudinem, quae numerari possit. Ceterum ex illa codicis A lectione discimus, Grim. I. 722 non ita recte auguratum esse, adiectivorum in —*us* exeuntium formam concretam convenire cum eadem adiectivorum in —*is* terminantium; nam secundum illam doctrinam nunc *filufaihjo* scriptum esse debebat. Si vero Grim. recte coniecit, aut *filufaihu* pro adverbio habendum est, uti *filu* L. 6, 5 (vid. ad L. 19, 37), aut *filufaihus* scribendum, vid. L. 6, 6 *handus þaursus*, Grim. I. 721 Anm. 1.

3, 12. *freihals*] libertatem, ° cod. B c. gr. omn. (praeter cod. D); addidimus e cod. A, qui e libris latinis hausit, quorum lectio comparetur cum cod. D ἐν τῷ ἐλευθερωθῆναι addente. Ceterum Goth. καί ante *atgagg* omittit.

3, 13. *vairþaiþ usgrudjans*] fiatis lassi, gr. omn. oratione obliqua ἐκκακεῖν; ceterum de *usgrudjans* vid. ad L. 18, 1.

3, 15. *himina*] coelo, gr. omn. οὐρανοῖς, praeter codd. c d k ap. Mi.

3, 16. *gasvinþnan* — *ïn ïnnuman mannan*] corroborari — in interiorem hominem; cod. A omni gr. auctoritate destitutus *ïnsvinþjan* — *ïnnuman mannan* i e. corroborare interiorem hominem. Ceterum Cast. ‡ *ïnnunan*, vid. ad Coloss. 1, 29.

17. 18 bauan xristu þairh galaubein ïn hairtam ïzvaraim. ei ïn friaþvai gavaurhtai
jah gasulidai mageiþ gafahan miþ allaim þaim veiham. wa sijai braidei jah
19 laggei jah hauhei jah diupei. kunnan þo ufarassau mikilon þis kunþjis
20 friaþva xristaus ei fullnaiþ du allai fullon guþs. aþþan þamma mahteigin
ufar all taujan maizo þau bidjam aiþþau fraþjam bi mahtai þizai vaurkjan-
21 dein ïn uns. ïmma vulþus ïn aikklesjon ïn xristau ïesu ïn allos aldins aive
4, 1 amen. bidja nu ïzvis ïk bandja ïn fraujin vairþaba gaggan þizos laþonais.
2 þizaiei laþodai sijuþ. miþ allai hauneinai jah qairrein miþ usbeisnai usþulan-
3 dans ïzvis misso ïn friaþvai. usdaudjandans fastan ainamundiþa ahmins ïn ga-
4 bundjai gavairþeis. ain leik jah ains ahma svasve atlaþodai sijuþ ïn aina ven
5. 6 laþonais ïzvaraizos. ains frauja aina galaubeins aina daupeins ains guþ jah
7 atta allaize. saei ufar allaim jah and allans jah ïn allaim uns. ïþ ainwarjam-
8 meh unsara atgibana ïst ansts bi mitaþ gibos xristaus. ïn þizei qiþiþ. usstei-

---

17. habitare Christum per fidem in cordibus vestris, 18. ut in caritate facti et fundati possitis capere cum omnibus his sanctis, quid sit latitudo et longitudo et altitudo et profunditas, 19. cognoscere hanc abundanter magnam huius cognitionis caritatem Christi, ut impleamini ad omnem plenitudinem dei. 20. At huic potenti super omne facere plus quam precamur aut intelligimus secundum vim hanc operantem in nobis, 21. ei gloria in ecclesia in Christo Iesu in omnes aetates saeculorum, amen. 4, 1. Precor nunc vos, ego ligatus in domino, digne ambulare hac vocatione, qua vocati estis, 2. cum omni humilitate et humanitate, cum longanimitate, ferentes vos invicem in caritate, 3. studentes observare consensum spiritus in vinculo pacis. 4. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in unam spem vocationis vestrae; 5. unus dominus, una fides, unus baptismus, 6. unus deus et pater omnium, qui super omnes et per omnes et in omnibus nobis. 7. Verum unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram doni Christi, 8. propter quod dicit: adscen-

---

3, 18. *ei*] gr. omn. post *gasulidai.* — *friaþvai*] cod. A *frijaþvai.* — *gavaurhtai*] facti, gr. omn. ἐῤῥιζωμένοι; Cast. in eo verbo offendit, quia evidenter a *vaurts* (radix) derivandum fuerit et Mssm. *gavaurtsidai* scribendum esse existimat; nos lectionem utriusque cod. consensu firmatam non condemnaverimus, satis habentes lectorem commonefacere loci Cor. 1, 16, 2 ubi pro *huzdjands*, quod textus ratione habita exspectabatur, *huhjands* legitur. — *sijai*] sit, ° gr. omn. — *jah laggei*] cod. A *jal-laggei.* — *hauhei* — *diupei*] ∾ gr.

3, 19. *kunnan*] Goth. ° τε, vid. ad L. 2, 16. — *friaþva*] cod. A *frijaþva.* — *fullnaiþ*] cod. A *fulnaiþ*, cf. ad L. 2, 21. — *du*] ad, cod. A *ïn* (in).

3, 20. *þau*] sic codd.; Cast. ‡ *þan.* — *bidjam*] cod. A ‡ *bidjan.* — *uns*] cod. A *unsis.*

3, 21. *ïmma*] cod. A *ïmmuh* (eique), sic in eadem clausula Rom. 11, 36. — *ïn aikklesjon*] cod. A post *ïesu.* — *aldins*] Goth. c. codd. ° τοῦ αἰῶνος.

4, 1. *sijuþ*] cod. A *siuþ.*

4, 2. *friaþvai*] cod. A *frijaþvai.*

4, 4. *svasve*] Goth. c. codd. ° καί.

4, 6. *saei*] de ellipsi *ïst* verbi in sententia relativa vid. ad Rom. 12, 2; ceterum hic cod. B desinit.

4, 8. *ussteigands*] in marg. cod. A legitur *psalmo* ... indicans haec verba desumta esse a libro psalmorum (68, 19), quod unicum occurrit citatorum bibliorum in gothicis exemplum. CAST. — *ushanþ*] sic legendum est pro *ushunþ*, quod cod. A et Cast. habent; veram lectionem etiam Grim. W. J. l. l. p. 48 invenit.

9 gands ïn hauhiþa ushanþ hunþ jah atuhgaf gibos mannam. þatuþ-þan usstaig
10 wa ïst niba þatei jah atstaig faurþis ïn undaraisto airþos. saei atstaig. sa ïst
11 jah saei usstaig ufar allans himinans ei usfullidedi allata. jah silba gaf su-
mans apaustauluns sumanzuþ-þan praufetuns sumansuþ-þan aivaggelistans
12 sumansuþ-þan hairdjans jah laisarjans du ustauhein veihaize du vaurstva
13 andbahtjis du timreinai leikis xristaus. unte garinnaima allai ïn ainamundiþa
galaubeinais jah ufkunþjis sunus guþs du vaira fullamma du mitaþ vahstaus
14 fullons xristaus. ei þanasciþs ni sijaima niuklahai usvagidai jah usvalugidai
ïn wammeh laiseinais liuteis manne ïn filudeisein du listeigon usvandjai air-

dens in altitudinem cepit captivitatem et dedit dona hominibus. 9. Hoc autem adscendit, quid est, nisi quod etiam descendit antea in inferius terrae? 10. Qui descendit, hic est etiam, qui adscendit super omnes coelos, ut impleret omne, 11. et ipse dedit alios apostolos, alios autem profetas, alios autem evangelistas, alios autem pastores et magistros 12. ad perfectionem sanctorum ad opus ministerii, ad aedificationem corporis Christi, 13. donec perveniamus omnes in consensum fidei et cognitionis filii dei ad virum perfectum, ad mensuram incrementi plenitudinis Christi, 14. ut amplius non simus infantes agitati et circumlati in quoque doctrinae, nequitiae hominum, in astutia ad fraudulentam devitationem erro-

4, 9. *faurþis*] Cast. ‡ div.; ceterum ° gr. — *undaraisto*] sic cod. A; Cast. ‡ *undarnisto;* ceterum Goth. ° *μέρη*. — *airþos*] quid cod. A, unde Cast. *airþais* edidit, vere habeat, propter membranae lituram incertum est, sed neque Cast. formam evidenter falsam rescribere, neque Grim., censuram illius libri agens, tacendo probare debebat.

4, 11. *apaustauluns*] sic sine dubio in cod. A pro *apaustaulans,* Cast. lectione, scriptum est; suspicamur id memores loci Cor. 1, 4, 9 ubi illam editam lectionem falsam esse auctoritas codicis denuo inspecti docuit.

4, 13. *sunus*] pro *sunaus*, vid. ad L. 1, 54. — *vaira fullamma*] cod. A marg. lectionem variam habet, de qua Cast. legere posse sibi visus est *guma...ma;* an vero recte legerit, ipse dubitat, quum *guma* dativus, qui casus requiritur, esse non possit.

4; 14. *niuklahai*] sic cod. A; Cast. ‡ *niuklahsai.* — *usvalugidai*] Grim. I. l. p. 48 probabili coniectura *usvalvidai* legere mavult, monemus tamen, lectionem editam codicis A denuo inspecti auctoritate confirmari. — *ïn*] pr. in, ° gr. omn. — *wammeh*] manifesto librarii errore verbum voci graecae *ἀνέμῳ* respondens excidit; id esse censet Cast. *luftau,* quod propter idem initium ante *liuteis* facile a librario omitti potuerit; Grim. I. l. rectius *vinda,* quo verbo Gothus gr. *ἄνεμος* reddere soleat, supplet aut *vinde,* qui genitivus pluralis a *wammeh* pendeat. — *liuteis*] sic cod. A teste Cast., sed ut forma illa secundum Cast. doctrinam probari possit, quod posse negamus, certe sensus genitivum non patitur; est potius legendum *liutein* (in quoque [vento l. ventorum] doctrinae, nequitia hominum); *n* et *s* literas in codd. saepius permutari, ad M. 7, 23 adnotavimus. Ceterum *ïn* suo loco movere et ante *liutein* ponere, quod vult Grim., nobis non necessarium esse videtur, propterea quod praepositiones primo loco positae, altero omitti possunt et tertio demum repeti opus est, vid. M. 8, 9. Mc. 6, 56. — *filudeisein du listeigon usvandjai*] haec nostra coniectura codicis A auctoritate confirmata est; Cast. ‡ *filudeiseinai listeigo us vandjai,* quam editam lectionem Grim. I. l. p. 49 fere totam probavit, sed ea comprobatione iudicii sui subtilitatem nunc non probavit; nam primum *filudeiseinai* non vera, sed falsa forma est, vid. Cor. 2, 11, 3 et cf. ad Cor. 2, 4, 4; deinde *us vandjai,* quod pro *πρὸς μεθοδείαν* positum esse ille dicit, si lectio genuina esset, aliquid aliud significaret; denique *listeigo* si recte sic legeretur, non otiose vel e glossa additum esset, quasi idem quod *us vandjai* valens, sed *listeigon* adiectivum ad *usvandjai* positum eum efficit sensum, quem habet *μεθοδεία,* cf. infra 6, 11, ubi *lists* = *μεθοδεία.*

15 zeins. ïþ sunja taujandans ïn frijaþvai vahsjaima ïn ïna þo alla. ïze ïst haubiþ
16 xristus. us þammei all leik gagatiloþ gagahaftiþ þairh allos gavissins and-
staldis bi vaurstva ïn mitaþ ainis warjoh fero usvahst leikis taujiþ du tim-
17 reinai seinai ïn frijaþvai. þata nu qiþa jah veitvodja ïn fraujin ei þanaseiþs
18 ni gaggaiþ svasve jah anþaros þiudos gaggand ïn usvissja hugis seinis. riqi-
zeinai gahugdai visandans framaþjai libainais guþs ïn unvitjis þis visandins
19 ïn ïm ïn daubiþos hairtane seinaize. þaiei usvenans vaurþanai sik silbans
20 atgebun aglaitein ïn vaurstvein unhrainiþos allaizos ïn faihufrikein. ïþ jus ni
21 sva ganemuþ xristu. jabai sveþauh ïna hausideduþ jah ïn ïmma uslaisidai
22 sijuþ. svasve ïst sunja ïn ïesu. ei aflagjaiþ jus bi frumin usmeta þana fairnjan
23 mannan þana riurjan bi lustum afmarzeinais. anuþ-þan niujaiþ ahmin fraþjis
24 ïzvaris jah gahamoþ þamma niujin mann þamma bi guþa gaskapanin ïn ga-
25 raihtein jah veihiþai sunjos. ïn þizei aflagjandans liugn rodjaiþ sunja warjiz-
26 uh miþ newundjin seinamma. unte sijuþ anþar anþaris liþus. þvairhaiþ-þan
27 sijaiþ jah ni fravaurkjaiþ. sunno ni disiggqai ana þvairhein ïzvara. ni gibiþ

---

ris, 15. verum veritatem facientes in caritate crescamus in eum haec omnia, qui est caput Christus, 16. e quo omne corpus compactum, connexum per omnia vincula auxilii secundum opus in mensura unius quarumque partium augmentum corporis facit ad aedificationem suam in caritate. 17. Hoc nunc dico et testor in domino, ut amplius non ambuletis, sicut etiam alii gentiles ambulant, in vanitate sensus sui; 18. tenebricosi intellectu exsistentes, alienati - a vita dei propter inscientiam, hanc exsistentem in iis, propter surditatem cordium suorum, 19. qui desperantes facti se ipsos dederunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis, in avaritiam. 20. Verum vos non sic accepistis Christum; 21. si tamen eum audivistis et in eo edocti estis, sicut est veritas in Iesu, 22. ut deponatis vos secundum primam conversionem hunc veterem hominem, hunc corruptibilem secundum cupiditates deceptionis. 23. Re - autem novetis spiritum mentis vestrae 24. et induatis hunc novum hominem, hunc secundum deum creatum in iustitia et sanctitate veritatis. 25. Propter quod deponentes mendacium loquamini veritatem quisque cum propinquo suo, nam estis alter alterius membrum. 26. Irati autem sitis et ne peccetis; sol ne occidat super iram vestram; 27. ne date

---

4, 16. *gagahaftiþ*] locus in cod. obliteratus est; *gagahartiþ*, quod Cast. edidit, vocem gothicam non esse, iam Mssm. et Grim. l. l. p. 49 indicaverunt et veram lectionem coniectura invenerunt; ceterum Grim. etiam, quum gr. omn. ante illud verbum *καί* ponant, hanc particulam in *gagahaftiþ* latere existimans *jah gahaftiþ* legere maluit; quum vero prior huius verbi pars in cod. perspicue legi posse videatur et particula copulativa sic omitti soleat (vid. 3, 12), *gagahaftiþ* retinere voluimus.

4, 17. init. pergit cod. B.

4, 19. *usvenans vaurþanai*] desperantes facti, gr. *ἀπηλγηκότες*. — *faihufrikein*] cod. A ‡ *faihufaikein*.

4, 23. *anuþ - þan niujaiþ*] vid. ad Mc. 14, 44.

4, 24. *jah gahamoþ*] cod. A *jag - gahamoþ*.

4, 25. *sijuþ*] estis, cod. A c. gr. omn. *sijum* (sumus).

4, 26. *þvairhaiþ - þan*] vid. ad M. 5, 37; ceterum *þan* (autem) ° gr. omn. — *disiggqai*] pro hac codicis B lectione cod. A rectius *dissiggqai*, de qua varietate vid. ad Mc. 3, 13.

4, 27. *ni gibiþ*] ne date, cod. A et Cast. c. gr. *nih gibaiþ* (nec detis).

28 staþ unhulþin. saei hlefi. þanaseiþs ni hlifai ak mais arbaidjai vaurkjands
29 svesaim handum þiuþ ei habai dailjan þaurbandin. ainhun vaurde ubilaize us
munþa ïzvaramma ni usgaggai ak þatei goþ sijai du timreinai galaubeinais ei
30 gibai anst hausjandam. jah ni gaurjaiþ þana veihan ahman guþs. þammei gasi-
31 glidai sijuþ ïn daga uslauseinais. alla baitrei jah hatis jah þvairhei jah hropi jah
32 vajamereins afvairpaidau af ïzvis miþ allai unselein vairþaiduh miþ ïzvis
misso seljai armahairtai fragibandans ïzvis misso svasve guþ ïn xristau fragaf
5, 1. 2 ïzvis. vairþaiþ nu galeikondans guþa sve barna liuba jah gaggaiþ ïn friaþvai
svasve jah xristus frijoda uns jah atgaf sik silban faur uns hunsl jah sauþ
3 guþa du daunai voþjai. aþþan horinassus jah allos unhrainiþos aiþþau faihu-
4 frikei nih namnjaidau ïn ïzvis. svasve gadob ïst veihaim. aiþþau dvalavaurdei
5 aiþþau saldra. þoei du þaurftai ni fairrinnand. ak mais aviliuda. þata auk
viteiþ kunnandans þatei alizu hors aiþþau unhrains aiþþau faihufriks. þatei

locum diabolo. 28. Qui furatus - sit, amplius ne furetur, sed potius laboret operans propriis manibus bonum, ut habeat impertiri egenis; 29. ullum verborum malorum ex ore vestro ne exeat, sed quod bonum sit ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus. 30. Et ne contristetis hunc sanctum spiritum dei, quo signati estis in die liberationis; 31. omnis amaritudo et animositas et ira et clamor et maledictio abiiciatur a vobis cum omni improbitate 32. fiatisque cum vobis invicem boni, misericordes, condonantes vobis invicem, sicut deus in Christo condonavit vobis. 5, 1. Fiatis igitur similes deo, uti filii cari, 2. et ambuletis in caritate, sicuti etiam Christus amavit nos et dedit se ipsum pro nobis sacrificium et victimam deo ad odorem bonum. 3. At adulterium et omnes immunditiae aut avaritia ne-quidem nominetur in vobis, sicut decorum est sanctis, 4. aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad necessitatem non pertinent, sed potius gratiae. 5. Hoc enim scite cognoscentes, quod quisque adulter aut impurus aut avarus, quod

4, 28. *ak*] sed, cod. A *ïþ* (verum), vid. ad Cor. 1, 14, 20. — *svesaim*] propriis, ° gr. — *þiuþ*] gr. ante *svesaim.*

4, 29. *sijai*] sit, ° gr. omn. — *galaubeinais*] fidei, gr. χρείας.

4, 30. *veihan ahman*] ∾ gr. omn. — *þammei*] cod. A c. gr. omn. *ïn þammei.*

4, 31. *hropi*] cod. A *hropei.*

4, 32. *vairþaiduh*] fiatisque, gr. γίνεσθε δὲ l. οὖν, quam utramque particulam a Goth. per *uh* suffixum interdum reddi, ad Joh. 18, 26 adnotavimus. — *svasve*] Goth. ° καί.

5, 2. *friaþvai*] cod. A *frijaþvai.*

5, 3. *namnjaidau*] desinit cod. A. Notandum est autem, Gothum praecedentibus compluribus subiectis, in iisque uno plurali (*allos unhrainiþos*), verbum in singulari numero posuisse, quod non textu graeco (ὀνομαζέσθω), qui omnia subiecta singularia habet, inductus fecisse existimandus est, quum etiam Neh. 5, 18 *lamba gavalida saihs jah gaitsa gamanvida vas* (gr. ἐγίνοντο) *mis* scripserit. — *gadob*] sic cod. B; Cast. + *gadof.*

5, 4. init. Goth. ° ἢ αἰσχρότης, quod sine ullo dubio librarii errore excidit propter repetitionem particulae *aiþþau,* vid. ad Rom. 9, 15. — *aiþþau*] pr. aut, gr. καί.

5, 5. *alizu*] sic cod. B (*alizu*); sed neque quod ipsi edidimus, nec *allu,* quod Cast., probari potest, nec Grim. l. l. p. 50 proposita coniectura *alls* hac verborum structura locum habet; est enim sententia negativa, quae neque *alls,* neque *wazuh,* quod legere alicui in mentem venire possit, patitur; *ainshun* unum est, quod, nisi audacior videatur conatus, recte habet; hoc in iisdem sententiis pro

ïst galiugagude skalkinassaus. ni habaiþ arbi ïn þiudangardjai xristaus jah
6 guþs. ni manna ïzvis uslusto lausaim vaurdam. þairh þoei qimiþ hatis guþs
7. 8 ana sunum ungalaubeinais. ni vairþaiþ nu gadailans ïm. vesuþ auk suman
9 riqiz. ïþ nu liuhaþ ïn fraujin. sve barna liuhadis gaggaiþ. aþþan akran liu-
10 hadis ïst ïn allai selein jah garaihtein jah sunjai. gakiusandans þatei sijai
11. 17 vailagaleikaiþ fraujin jah ni gamainjaiþ vaurstvam riqizis — — duþþe ni
18 vairþaiþ unfrodai ak fraþjandans. wa sijai vilja fraujins. jah ni anadriggaiþ
19 ïzvis veina. ïn þammei ïst usstiurei. ak fullnaiþ ïn ahmin rodjandans ïzvis ïn
psalmom jah hazeinim jah saggvim ahmeinaim siggvandans ïn hairtam ïzva-
20 raim fraujin. aviliudondans sinteino fram allaim ïn namin fraujins unsaris
21 ïesuis xristaus attin jah guþa. ufhausjandans ïzvis misso ïn agisa xristaus.
22. 23 qenes seinaim abnam ufhausjaina svasve fraujin. unte vair ïst haubiþ qenais
24 svasve jah xristus haubiþ aikklesjons jah ïs ïst nasjands leikis. akei svasve

---

est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et dei. 6. Ne homo vos concupiscat inanibus verbis, per quae venit ira dei super filios incredulitatis. 7. Ne fiatis nunc socii iis. 8. Fuistis enim aliquando tenebrae, verum nunc lumen in domino, uti filii luminis ambuletis. 9. At fructus luminis est in omni probitate et iustitia et veritate. 10. Probantes, quod sit bene-placitum domino 11. et ne communicetis operibus tenebrarum — — 17. ideo ne fiatis imprudentes, sed prudentes, quid sit voluntas domini, 18. et ne inebrietis vos vino, in quo est luxuria, sed impleamini in spiritu, 19. loquentes vobis in psalmis et laudibus et cantibus spiritualibus, canentes in cordibus vestris domino, 20. gratias - agentes semper de omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi patri et deo, 21. obedientes vobis invicem in timore Christi. 22. Uxores suis maritis obediant, sicut domino, 23. nam vir est caput uxoris, sicuti etiam Christus caput ecclesiae et is est servator corporis, 24. sed sicuti

---

πᾶς ponitur etiam supra 4, 29 et Gal. 2, 16. — *þatei — skalkinassaus*] quod — servitus, gr. ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης. Miramur, hic Grim. l. l. *skalkinassaus* pro genitivo partitivo ab *ïst* pendente habuisse (quod est cultus sc. pars, quod ad cultum pertinet) quae interpretandi ratio et textui graeco plane adversatur et simplicitatis laude caret; potius ita statuendum est, *skalkinassaus* insolentiore forma positum esse pro *skalkinassus*, cuius varietatis exempla ad Mc. 7, 32 collegimus, et Goth. cum codd. et verss. lat., quibuscum fere conspirat, ὅ ἐστιν εἰδωλολατρεία legisse.

5, 6. *uslusto*] sic cod. B, quod librarii mendum esse suspicamur pro *usluto*, nam hoc respondet graeco ἀπατάτω, vid. Rom. 7, 11. Cor. 2, 11, 3. Timoth. 1, 2, 14. Skeir. 38, 3. 15; *luston* autem, quod ἐπιθυμεῖν significat, h. l. sensui non accommodatum est. — *þoei*] quae, gr. omn. ταῦτα γάρ, vid. ad 3, 1.

5, 7. *vairþaiþ nu*] ∾ gr. omn.

5, 9. *ïst*] est, ° gr. omn.

5, 11. *vaurstvam*] Goth. ° ἀκάρποις. — *riqizis*] desinit cod. B.

5, 17. pergit cod. A. — *sijai*] sit, ° gr. omn.

5, 18. *anadriggaiþ*] vid. ad L. 5, 39. — *usstiurei*] sic cod. A; Cast. + *ustiurei*.

5, 19. *ïn*] pr. in, ° gr. — *siggvandans*] Goth. c. codd. ° καὶ ψάλλοντες. — *hairtam*] cordibus, gr. καρδίᾳ.

5, 20. *attin — guþa*] ∾ gr.

5, 22. *qenes*] sic cod. A h. l. et vs. 24 pro *qeneis*, cf. ad L. 10, 5. — *ufhausjaina*] obediant, gr. ὑποτάσσεσθε.

5, 23. *jah*] sec. et, ° gr.

25 aikklesjo ufhauseiþ xristu. svah qenes abnam seinaim ïn allamma. jus vairos
frijoþ qenins ïzvaros svasve jah xristus frijoda aikklesjon jah sik silban at-
26. 27 gaf faur þo. ei þo gaveihaidedi gahrainjands þvahla vatins ïn vaurda. ei
ustauhi silba sis vulþaga aikklesjon ni habandein vamme aiþþau maile aiþþau
28 wa svaleikaize ak ei sijai veiha jah unvamma. sva jah vairos skulun frijon
seinos qenins sve leika seina. sein silbins leik frijoþ. saei seina qen frijoþ
29 jah sik silban frijoþ. ni auk manna wanhun sein leik fijaida ak fodeiþ ïta
6, 8 jah varmeiþ svasve jah xristus aikklesjon. — — taujiþ þiuþis. þata ganimiþ
9 at fraujin jaþþe skalks jaþþe freis. jah jus fraujans þata samo taujaiþ viþra
ïns fraletandans ïm wotos vitandans þatei ïm jah ïzvis sama frauja ïst ïn
10 himinam jah viljahalþei nist at ïmma. þata nu anþar broþrjus meinai ïn-
11 svinþjaiþ ïzvis ïn fraujin jah ïn mahtai svinþeins ïs. gahamoþ ïzvis sarvam
12 guþs ei mageiþ standan viþra listins unhulþins. unte nist ïzvis brakja viþra
leik jah bloþ ak viþra reikja jah valdufnja viþra þans fairwu habandans

ecclesia obedit Christo, sic mulieres maritis suis in omni. 25. Vos viri, amate uxores vestras, sicuti etiam Christus amavit ecclesiam et se ipsum dedit pro hac, 26. ut hanc sanctificaret purificans lotione aquae in verbo, 27. ut exhiberet ipse se gloriosum ecclesiae non habenti macularum, aut naevorum, aut quid talium, sed ut sit sancta et immaculata: 28. sic etiam viri debent amare suas uxores, uti corpora sua. Suum ipsius corpus amat, qui suam uxorem amat et se ipsum amat. 29. Non enim homo unquam suam carnem odit, sed nutrit eam et calefacit, sicuti etiam Christus ecclesiam. — 6, 8. — facit boni, hoc accipit a domino sive servus, sive liber. 9. Et vos, domini, hoc idem faciatis adversus eos, remittentes iis comminationes, scientes, quod iis et vobis unus dominus est in coelis et benevolentia-immerita non-est apud eum. 10. Hoc igitur alterum, fratres mei, corroboretis vos in domino et in virtute corroborationis eius. 11. Induite vos armis dei, ut possitis stare adversus dolos diaboli; 12. nam non-est vobis lucta contra carnem et sanguinem, sed contra imperia et potestates, contra hos mundum tenentes

5, 24. *xristu*] pro *xristau*, vid. ad L. 1, 54. — *abnam seinaim*] ∾ gr.

5, 25. *jus*] vid. ad L. 6, 20.

5, 27. *ak ei*] Cast. ‡ ict., nam gr. omn. ἀλλ' ἵνα legunt, cf. ad Cor. 2, 2, 4.

5, 28. *jah*] pr. etiam, ° gr. — *vairos skulun*] ∾ gr. — *leika seina*] ∾ gr. — *sein silbins leik frijoþ*] suum ipsius corpus amat, ° gr. omn.; Goth. c. vers. lat. a Sabat. edita. Ceterum pro *silbins* Cast. ‡ *siubins*. — *frijoþ*] sec., gr. omn. ante *seina*. — *jah*] sec. et, ° gr. omn.

5, 29. *sein*] sic cod. A; Cast. ‡ *seina*. — *ïta*] gr. omn. post *varmeiþ*. — *aikklesjon*] desinit cod. A.

6, 8. pergit cod. B.

6, 9. *jah jus fraujans*] haec in cod. B ‡ bis scripta sunt, vid. ad Cor. 2, 10, 12. — *fraletandans*] pergit cod. A. — *ïm*] pr. iis, ° gr. omn. — *wotos*] comminationes, gr. omn. ἀπειλήν. — *ïm jah ïzvis*] iis et vobis, gr. καὶ ὑμῶν αὐτῶν. — *sama*] unus, gr. omn. ὁ.

6, 10. *nu*] igitur, ° gr. omn. — *ïnsvinþjaiþ*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *ïnsvinjaiþ*.

6, 11. *unhulþins*] sic cod. B; cod. A et Cast. *diabulaus* (diabuli).

6, 12. *ïzvis*] vobis, gr. ἡμῖν. — *leik — bloþ*] ∾ gr. omn.; Goth. c. Vulg. — *jah*] sec. et, gr. πρός.

13 riqizis þis viþra þo ahmeinona unseleins ïn þaim himinakundam. duþþe ni-
miþ sarva guþs ei mageiþ andstandan ïn þamma daga ubilin jah ïn allamma
14 usvaurkjandans standan. standaiþ nu ufgaurdanai hupins ïzvarans sunjai jah
15 gapaidodai brunjon garaihteins jah gaskohai fotum ïn manviþai aivaggeljons
16 gavairþjis. ufar all andnimandans skildu galaubeinais. þammei maguþ allos
17 arwaznos þis unseljins funiskos afwapjan. jah hilm naseinais nimaiþ jah
18 meki ahmins. þatei ïst vaurd guþs. þairh allos aihtronins jah bidos aihtron-
dans ïn alla mela ïn ahmin jah du þamma vakandans sinteino ïn allai us-
19 daudein jah bidom fram allaim þaim veiham jah fram mis ei mis gibaidau
20 vaurd ïn usluka munþis meinis ïn balþein kannjan runa aivaggeljons. faur
21 þoei airino ïn kunavedom ei ïn ïzai gadaursjau sve skuljau rodjan. ei jus
viteiþ wa bi mik ïst. wa ïk tauja kanneiþ ïzvis allata tukeikus sa liuba
22 broþar jah triggva andbahts ïn fraujin. þanei ïnsandida du ïzvis duþþe ei
23 kunneiþ wa bi ugk ïst jah gaþrafstjai hairtona ïzvara. gavairþi broþrum

tenebrarum harum, contra haec spiritualia improbitatis in his coelestibus. 13. Ideo capite arma dei, ut possitis resistere in hoc die malo et in omni operantes stare. 14. Stetis igitur cincti lumbos vestros veritate et induti lorica iustitiae 15. et calceati pedibus in praeparatione evangelii pacis, 16. super omne accipientes scutum fidei, quo potestis omnia tela huius mali ignea exstinguere, 17. et galeam salutis sumatis et gladium spiritus, quod est verbum dei, 18. per omnes rogationes et precationes rogantes in omnia tempora in spiritu et ad hoc vigilantes semper in omni studio et precibus de omnibus his sanctis 19. et de me, ut mihi detur verbum in apertione oris mei in fiducia notificare mysterium evangelii, 20. pro quo legatus-sum in catenis, ut in eo audeam, uti debeam loqui, 21. ut vos sciatis, quid secundum me est; quid ego facio, notificat vobis omne Tucicus, hic carus frater et fidelis minister in domino, 22. quem misi ad vos ideo, ut cognoscatis, quid secundum nos est et consoletur corda vestra. 23. Pax fratribus

6, 14. *hupins*] lumbos, gr. omn. ὀσφύν; ceterum vid. ad Joh. 11, 44; num vero Cast. et Grim. l. l. p. 50 *brunjon* recte pro accusativo habuerint, admodum dubitamus; nam partem, in qua quid fit, Goth. c. graecis in accusativo ponere solet quidem, rem, qua quid fit, non solet; nos pro dativo habemus, licet Vulg. graecos secuta sit, quia verba induendi, vestiendi, semper cum dativo rei, si additur accusativus personae aut verbum in passivo ponitur, construuntur; et insuper vid. Thess. 1, 5, 8 *gahamodai brunjon jah hilma*.

6, 16. *unseljins*] sic cod. A; cod. B et Cast. *unseleins*, quae lectio vix digna erat, quam Grim. l. l. p. 51 defendere studeret.

6, 18. *alla mela*] omnia tempora, gr. omn. παντὶ καιρῷ, pro *alla* fortasse *allamma* scriptum fuit, id autem gr. accommodatum esset. — *vakandans*] cod. A *duvakandans*. — *sinteino*] semper, ° gr. — *ïn allai*] ° cod. A. — *bidom*] precibus, gr. omn. δεήσει.

6, 19. *vaurd*] desinit cod. A. — *meinis*] cod. B et Cast. ‡ *meinais*.

6, 20. *kunavedom*] catenis, gr. omn. ἁλύσει. *skuljau*] cod. B ‡ *skulja*.

6, 21. *ei*] Goth. ° δέ et καί, deinde *jus* c. codd. ante *viteiþ* ponit. — *ïk*] ego, ° gr. omn. — *kanneiþ* — *allata*] ∾ gr. omn.

6, 22. *ugk*] brevior forma pro *ugkis*, uti *uns* pro *unsis*.

24 jah friaþva miþ galaubeinai fram guþa attin jah fraujin ïesu xristau. ansts
miþ allaim. þaiei frijond fraujan unsarana ïesu xristu ïn unriurein. amen.

du aifaisium ustauh.

---

et caritas cum fide a deo patre et domino Iesu Christo. 24. Gratia cum omnibus, qui amant dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione, amen.

Ad Efesios explicit.

6, 24. *amen*] amen, ° gr.

Subscript. ° gr.; Goth. c. cod. D.

Du Filippisium.

1, 14 — ...tans broþre ïn fraujin gatrauandans bandjom meinaim mais gadaursan
15 unagandans vaurd guþs rodjan. sumai raihtis jah ïn neiþis jah haifstais.
17 sumai þan ïn godis viljins xristu merjand. sumai þan ïn friaþvai vitandans þatei
16 du sunjonai aivaggeljons gasatiþs ïm. ïþ þaiei us haifstai xristu merjand. ni
18 sviknaba munandans sik aglons urraisjan bandjom meinaim. ƕa auk.
þandei allaim haidum jaþþe ïnilon jaþþe sunjai xristus merjada. jah ïn þamma
19 fagino akei jah faginon duginna. unte vait ei þata mis gagaggiþ du ganistai
20 þairh ïzvara bida jah andstald ahmins xristaus ïesuis bi usbeisnai jah venai

---

Ad Filippisios.

1, 14. — (pluri)mos fratrum in domino confidentes vinculis meis plus audere non-timentes verbum dei loqui. 15. Alii quidem et propter invidiam et contentionem; alii autem propter bonam voluntatem Christum praedicant, 17. alii autem in caritate scientes, quod ad defensionem evangelii constitutus sum. 16. verum qui e contentione Christum praedicant, non sincere, putantes se afflictiones excitare vinculis meis. 18. Quid enim? dum omnibus modis sive praetextu, sive veritate Christus praedicatur, et in hoc gaudeo, sed etiam gaudere incipio, 19. nam scio, quod hoc mihi convenit ad salutem per vestram precationem et auxilium spiritus Christi Iesu, 20. secundum exspectationem et spem

---

Adnotatio.

Quae de hac epistola supersunt, omnia in cod. B continentur, quae etiam in cod. A leguntur, suo loco indicabitur.

Inscript. deest; ceterum nos *filippisium*, non *filippesium*, quam scriptionem aliquis propter gr. Φιλιππήσιος exspectaverit, edidimus e 4, 15 ubi id nomen proprium legitur.

1, 14. *...tans*] fragmenta vocis *managistans*, uti explendum esse Cast. recte monet. — *guþs*] dei, ° gr.

1, 15. *haifstais*] cod. B et Cast. ‡ *haistais*. — *þan*] Goth. c. cod. d ap. Mi. ° καί.

1, 16. *ïþ þaiei*] verum qui, gr. omn. οἱ δέ; si lectio codicis A proba est, quod non dubitamus, post *ni sviknaba* est supplendum *merjand;* sed veremur, ne Goth. ipse h. l. eodem modo erraverit, quo Cor. 1, 10, 17 ubi etiam inter οἵ et οἱ non recte distinxit. — *aglons*] afflictiones, gr. omn. θλίψιν. — *urraisjan*] excitare, gr. ἐπιφέρειν.

1, 18. *þandei*] dum, gr. πλήν; Goth. c. Vulg. — *duginna*] vid. ad L. 6, 25.

1, 19. *xristaus ïesuis*] ∾ gr. omn.

meinaim. unte ni ïn vaihtai gaaiviskoþs vairþa ak ïn allai trauainai
sve sinteino jah nu mikiljada xristus ïn leika meinamma jaþþe þairh
21 libain jaþþe þairh dauþu. aþþan mis liban xristus ïst jah gasviltan ga-
22 vaurki. ïþ jabai liban ïn leika þata mis akran vaurstvis ïst jah wa þau
23 valjau. ni kann. aþþan dishabaiþs us þaim tvaim þanuh lustu habands and-
24 letnan jah miþ xristau visan. und filu mais batizo ïst. aþþan du visan ïn
25 leika þaurftizo ïn ïzvara. jah þata triggvaba vait þatei visa jah þairhvisa
at allaim ïzvis du ïzvarai framgahtai jah fahedai galaubeinais ïzvaraizos
26 ei woftuli ïzvara biauknai ïn xristau ïesu ïn mis þairh meinana qum aftra
27 du ïzvis. weh þatainei vairþaba aivaggeljons xristaus usmitaiþ ei jaþþe
qimau jah gasaiwau ïzvis jaþþe aljaþro gahausjau bi ïzvis þatei standiþ ïn
ainamma ahmin ainai saivalai samana arbaidjandans galaubeinai aivaggeljons.
28 jah ni ïn vaihtai afagidai fram þaim andastaþjam. þatei ïst ïm ustaikneins
29 fralustais ïþ ïzvis ganistais jah þata fram guþa. ïzvis fragiban ïst faur xristu
30 ni þatainei du ïmma galaubjan ak jah þatei faur ïna vinnan. þo samon haifst
2, 1 habandans. þoei gasaiwiþ ïn mis jah nu hauseiþ ïn mis. jabai wo nu gaþraf-

---

meas, nam non in re confusus fio, sed in omni fiducia, uti semper, etiam nunc magnificatus Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem. 21. At mihi vivere Christus est et mori lucrum. 22. Verum si vivere in corpore hoc mihi fructus operis est et quid fortasse optem, non novi; 23. at coartatus ex his duobus: tunc cupiditatem habens solvi et cum Christo esse, per multum magis melius est; 24. at ad exsistendum in carne, magis-necessarium propter vos. 25. Et hoc fideliter scio, quod maneo et permaneo apud omnes vos ad vestrum progressum et gaudium fidei vestrae, 26. ut gloriatio vestra crescat in Christo Iesu in me per meum adventum rursus ad vos. 27. Certe solum digne evangelio Christi versemini, ut sive veniam et videam vos, sive aliunde audiam de vobis, quod statis in uno spiritu, una anima simul laborantes fidei evangelii 28. et non in re deterriti ab his adversariis, quod est iis demonstratio perditionis, verum vobis salutis, et hoc a deo. 29. Vobis datum est pro Christo non solum ad eum credere, sed etiam quod pro eo pati, 30. hanc eandem contentionem habentes, quam videtis in me et nunc auditis in me. 2, 1. Si quae igitur consola-

---

1, 21. *ïst*] est, ° gr., sic vss. seqq.

1, 22. *ïst*] vid. ad vs. 21. — *þau*] fortasse, ° gr. omn.

1, 23. *dishabaiþs*] coartatus, gr. omn. *συνέχομαι*. — *þanuh*] tunc, ° gr. omn., nec sensui est accommodatum; si quis pro articulo haberi malit, ne sic quidem locus difficultate caret; nam articuli hic usus probari vix potest. — *habands*] Goth. c. codd. ° *εἰς*. — *filu*] Goth. c. codd. ° *γάρ*. — *ïst*] vid. ad vs. 21.

1, 24. *du visan*] Cast. ‡ ict.

1, 25. *þairhvisa*] permaneo, gr *συμπαραμενῶ*. — *ïzvaraizos*] vestrae, ° gr. omn.; Goth. c. Syr. et Aethiop. verss. cf. etiam ad Cor. 1, 7, 16.

1, 27. *weh*] certe, ° gr. omn.; cf. Gal. 6, 12 — *qimau* — *gasaiwau*] veniam — videam, gr, omn. *ἐλθών* — *ἰδών*.

1, 28. *afagidai*] gr. omn. ante *ïn*.

1, 29. init. Goth. ° *ὅτι*. — *þatei*] manifesto errore pro *þata*.

steino ïn xristau jabai wo gaþlaihte friaþvos jabai wo gamainduþe ahmins
2 jabai wo mildiþo jah gableiþeino. usfulleiþ meina fahed ei þata samo hug-
3 jaiþ þo samon friaþva habandans samasaivalai samafraþjai. ni vaiht bi haif-
stai aiþþau lausai hauheinai ak ïn allai hauneinai gahugdais anþar anþarana
4 munands sis auhuman. ni þo seina warjizuh mitondans ak jah þo anþaraize
5. 6 warjizuh. þata auk fraþjaidau ïn ïzvis. þatei jah ïn xristau ïesu. saei ïn guþa-
7 skaunein visands ni vulva rahnida visan sik galeiko guþa. ak sik silban
8 uslausida vlit skalkis nimands ïn galeikja manne vaurþans jah manaulja bigi-
tans sve manna. gahaunida sik silban vaurþans ufhausjands attin und —
22. 23 — þatei sve attin barn miþskalkinoda mis ïn aivaggeljon. þanuh nu venja
24 sandjan. biþe gasaiwa. wa bi mik ïst suns. aþþan gatraua ïn fraujin þammei
25 jah silba sprauto qima. aþþan þarb munda aipafraudeitu broþar jah gavaurstvan

---

tionum in Christo, si quod solatiorum caritatis, si quae communitatum spiritus, si quae lenitatum et misericordiarum, 2. explete meum gaudium, ut hoc idem cogitetis hanc eandem caritatem habentes, unanimes, idem-sentientes; 3. non quidquam secundum contentionem aut inanem exaltationem, sed in omni humilitate mentis alter alterum existimans se altiorem; 4. non haec sua quisque considerantes, sed etiam haec aliorum quisque. 5. Hoc enim sentiatur in vobis, quod etiam in Christo Iesu, 6. qui in divina-forma exsistens non rapinam ratus-est esse se similiter deo, 7. sed se ipsum inanem-fecit, formam servi assumens, in similitudine hominum factus 8. et habitu inventus, ut homo; humiliavit se ipsum factus obediens patri usque — 22. — quod ut patri filius conservivit mihi in evangelio. 23. Hunc igitur spero mittere, quum video, quid de me est, statim. 24. At confido in domino, quod etiam ipse cito venio. 25. At necessarium existimavi Epafroditum, fratrem et cooperarium

---

2, 3. *ïn allai*] in omni, ° gr. omn. — *gahugdais*] vid. ad Coloss. 3, 12. — *sis auhuman*] ∾ gr. omn.; ceterum de *auhuman* vid. ad J. 15, 18.

2, 4. *warjizuh*] sec. Cast. ‡ *warwizuh*, ceterum gr. ἕκαστοι.

2, 5. *fraþjaidau*] cod. B et Cast. ‡ *fraiþjaidau*.

2, 6. *guþaskaunein*] Cast. nec div. edere debebat, nec lectionis ita comparatae explicationem conari; ceterum rectius *gudaskaunein* (cf. *gudafaurhts*, *gudalaus*, al.) scribendum esse, ille recte adnotat, cf. tamen *guda* J. 10, 34 et *guþa* Gal. 4, 8. — *galeiko*] similiter, gr. omn. ἴσα; hinc Cast. Excurs. ad h. l. p. 63 sqq. Gothorum arianismum demonstrari posse recte docet; Mssm. Skeir. p. 73 in eo errat, quod *galeiks* et *samaleiks*, voces diversae significationis, nam altera graeco ὅμοιος, altera ἴσος respondet, pro synonymis habet; *galeiks* significationem *aequalitatis* habere non posse, cognoscitur e Skeir. p. 37, 6 *ni ïbna nih galeiks* (non aequalis, nec similis quidem). 46, 17 *ni ïbnon ak galeika sveriþa usgiban* (non aequalem, sed similem honorem tribuere.

2, 8. *attin*] patri, ° gr. omn.; Goth. c. Ambrst.

2, 22. *miþskalkinoda*] gr. omn. σὺν — ἐδούλευσεν.

2, 23. *þanuh*] Goth. ° μέν.

2, 24. *þammei*] Cast. a librario mendose pro *þatei* scriptum esse existimans, errat; est enim hic locus in iis, ubi Goth. particulae relativae *ei*, quum gr. sola coniunctione ὅτι utantur, pronomen demonstrativum a verbo enuntiati primarii pendens praefigit; si igitur nunc dicit *gatraua þammei*, id ponit pro *gatraua þamma ei* (confido in eo, quod —*darauf dass*); sic L. 15, 6 *faginoþ miþ mis þammei bigat* (ὅτι εὗρον, *darüber dass*) Mc. 4, 38 *niu kara þuk þizei fraqistnam* (ὅτι ἀπολλύμεθα, *dessen dass*) 7, 18. 16, 4. J. 6, 5.

2, 25. *þarb*] sic cod. B et Cast; Specim. p. 12 ‡ *þari*, Mssm. Skeir. p. 169 ‡ *þarbi*. —

jah gahlaiban meinana ïþ ïzvarana apaustulu jah andbaht þaurftais meinaizos
26 sandjan du ïzvis. unte gairnjands vas allaize ïzvara jah unvunands ïn þizei
27 hausideduþ ïna siukan. jah auk siuks vas newa dauþau akei guþ ïna gaar-
maida. aþþan ni þatainei ïna ak jah mik ei gaurein ana gaurein ni habau.
28 sniumundos nu ïnsandida ïna ei gasaiwandans ïna aftra faginoþ jah ïk hla-
29 soza sijau ufmunnands wa bi ïzvis ïst. andnimaiþ nu ïna ïn fraujin miþ allai
30 fahedai jah þans svaleikans sverans habaiþ. unte ïn vaurstvis xristaus und
dauþu atnewida ufarmunnonds saivalai seinai ei usfullidedi ïzvar gaidv bi
3, 1 mein andbahti. þata anþar broþrjus meinai faginoþ ïn fraujin þo samona ïzvis
2 meljan mis sveþauh ni latei ïþ ïzvis þvastiþa. saiwiþ þans hundans saiwiþ þans
3 ubilans vaurstvjans saiwiþ þo gamaitanon. aþþan veis sijum bimait veis ahmin
guþa skalkinondans jah wopandans ïn xristau ïesu jah ni ïn leika gatrauam.
4 jah þan ïk habands trauain jah ïn leika. jabai was anþar þugkeiþ trauan

et socium meum, verum vestrum apostulum et ministrum necessitatis meae, mittere ad vos. 26. Nam cupidus fuit omnium vestri et moestus, propter quod audivistis, eum aegrotare; 27. et enim aegrotus fuit prope mortem, sed deus eius misertus-est; at non solum eius, sed etiam mei, ut moerorem super moerorem non habeam. 28. Studiosius nunc misi eum, ut videntes eum rursus gaudeatis et ego hilarior sim recordans, quid de vobis est. 29. Excipiatis igitur eum in domino cum omni gaudio et hos tales honoratos habeatis; 30. nam propter opus Christi usque-ad mortem propinquavit, obliviscens animae suae, ut expleret vestram inopiam secundum meum ministerium. 3, 1. Hoc aliud, fratres mei, gaudete in domino; haec eadem vobis scribere, mihi quidem non molestia, verum vobis securitas. 2. Videte hos canes, videte hos malos operatores, videte hanc concisionem. 3. At nos sumus circumcisio, nos spiritu deo servientes et gloriantes in Christo Iesu et non in carne confidimus. 4. Et autem ego habens fiduciam etiam in carne, si quis alius putat fidere

ïzvarana] cod. B et Cast. ‡ *ïzvana;* veram lectionem Cast. iam ad Specim. p. 12 indicavit. — *apaustulu*] sic cod. A pro solito *apaustaulu* cf. L. 6, 13.

2, 26. *ïn*] incipit cod. A. — *þizei*] cod. A *þize*. — *ïna siukan*] eum aegrotare, gr. *ὅτι ἠσθένησε*.

2, 27. *þatainei ïna*] ∾ gr. omn.

2, 28. *sniumundos*] quod Cast. adnotat, Gothum adverbio positivi gradus pro comparativo graeco uti, errat; nam *sniumundos* est adverbium comparativi gradus, vid. Grim. III. 596, 1, quum adverbium positivi *sniumundo* sit, vid. Mc. 6, 25 et L. 1, 39. — *gasaiwandans ïna*] ° cod. A. — *ufmunnands — ïst*] recordans — est, ° gr. omn., neque in ulla versione aut Patre vestigium huius additamenti reperimus. Cast. in adnotatione ad Specim. h. l. M. 9, 23 et L. 1, 3 comparavit, ubi Goth. similia additamenta apposuerit; sed nunc de illis locis tacendo illam prioris editionis adnotationem ipse improbavisse videtur, idque merito; nam quae illis locis praeter gr. auctoritatem adduntur, eorum est alia ratio.

2, 29. *habaiþ*] sic recte cod A et Cast; cod. B ‡ *haibaiþ*.

2, 30. *ufarmunnonds*] gr. *παραβουλευσάμενος*. — *seinai*] suae, ° gr. — *gaidv*] sic in codd legi, non *gahiv*, uti Cast. in Specim. ediderat, iam Mssm. Skeir. p. 182 indicavit.

3, 1. *ïzvis meljan*] ∾ gr. omn.

3, 3. *sijum*] cod. A *sium*. — *veis*] sec. nos, gr. omn. *οἱ*. — *jah ni*] cod. A *jan-ni*. — *gatrauam*] confidimus, gr. omn. *πεποιθότες;* ceterum cod. A *gatrauan*, quam lectionem Cast. defendi quoque posse autumat.

5 ïn leika. ïk mais. bimait ahtaudogs us knodai ïsraelis kunjis baineiameinis
6 haibraius us haibraium bi vitoda fareisaius. bi aljana vrakjands aikklesjon.
7 bi garaihtein þizai sei ïn vitoda ïst. visands usfairina. akei þatei vas mis
8 gavaurki. þatuh rahnida ïn xristaus sleiþa visan. aþþan sveþauh all domja
sleiþa visan ïn ufarassaus kunþjis ïesuis xristaus fraujins meinis. ïn þizei
allamma gasleiþiþs ïm jah domja smarnos visan allata ei xristau du ga-
9 vaurkja habau jah bigitaidau ïn ïmma ni habands meina garaihtein þo us
vitoda ak þairh galaubein ïesuis xristaus. sei us guþa ïst garaihtei ana galau-
10 beinai du kunnan ïna jah maht usstassais ïs jah gamainduþ þulaine ïs. miþ-
11. 12 kauriþs vas dauþau ïs. ei waiva gaqimau ïn usstassai us dauþaim. ni þatei
ju andnemjau aiþþau ju garaihts gadomiþs sijau. aþþan ïk afargagga ei ga-
13 fahau. ïn þammei gafahans varþ fram xristau. broþrjus ïk mik silban ni þau
14 man gafahan. aþþan ain sveþauh þaim afta ufarmunnonds ïþ du þaim þoei

in carne, ego magis. 5. Circumcisione octiduanus, e gente Israelis, generis Beniaminis, Hebraeus ex Hebraeis, secundum legem Farisaeus, 6. secundum aemulationem persequens ecclesiam, secundum iustitiam hanc, quae in lege est, exsistens irreprehensus. 7. Sed quod fuit mihi lucrum, hoc arbitratus-sum propter Christum damnum esse. 8. At tamen omne iudico damnum esse propter abundantiam cognitionis Iesu Christi, domini mei, propter quem omni punitus sum et iudico quisquilias esse omne, ut Christum ad lucrum habeam 9. et inveniar in eo non habens meam iustitiam hanc e lege, sed per fidem Iesu Christi, quae e deo est iustitia super fidem 10. ad cognoscendum eum et vim resurrectionis eius et societatem dolorum eius; cooneratus fui morte eius, 11. ut quomodo veniam in resurrectionem e mortuis, 12. non quod iam acceperim aut iam iustus iudicatus sim, at ego sequor, ut capiam, in quo captus fui a Christo. 13. Fratres, ego me ipsum non quidem puto capere, 14. at unum quidem horum retro obliviscens, verum ad haec, quae

3, 4. *bimait*] accusativi graeco more, sed h. l. contra gr. auctoritatem positi, nunc novum genus (vid. ad Eph. 6, 14) habemus; gr. περιτομῇ, pro quo credi Goth. περιτομή nominativum cum Patribus graecis legisse, *ahtaudogs* adiectivum genere masculinum vetat. — *anþar þugkeiþ*] ∾ gr.

3, 5. *baineiameinis*] cod. A *bainiameinis*.

3, 6. *usfairina*] sic codd., aliis locis est *unfairina*, vid. Coloss. 1, 22. Thess. 1, 3, 13. 5, 23; de permutatione literarum *n* et *s* diximus ad M. 7, 23.

3, 7. *gavaurki*] lucrum, gr. omn. κέρδη. — *visan*] esse, ° gr. omn.

3, 8. *aþþan sveþauh*] Goth. c. codd. ° μὲν οὖν. — *all domja*] ∾ gr. omn. — *kunþjis*] sic codd.; Specim. ‡ *kunþjos*. — *ïesuis xristaus*] ∾ cod. A c. gr. omn., sic vs. seq. — *allata*] omne, ° gr. omn. — *xristau*] pro *xristu*, vid. ad Mc. 7, 32.

3, 9. *þo*] cod. A pronomen h. l. omissum post *ak* inserit. — *ïesuis xristaus*] ∾ cod. A, ceterum *ïesuis* ° gr.; Goth. c. codd. b e 4 ap. Mi.

3, 10. *miþkauriþs*] cooneratus, gr. συμμορφούμενος. — *vas*] fui, ° gr. omn.

3, 11. *waiva*] sic codd.; Specim. ‡ *wa sva*. — *us*] e, ° gr.

3, 12. *garaihts gadomiþs sijau*] iustus indicatus sim, gr. τετελείωμαι. — *ïk*] ego, ° cod. A c. gr. omn. — *ei*] Goth. c. codd. ° καί. — *gafahau*] sic cod. A; cod. B et Cast. ‡ *gafahan*. — *þammei*] Goth. c. codd. ° καί.

3, 13. *þau*] quidem, ° gr. omn.; cod. A *nauh* c. codd. iis, qui οὔπω legunt.

3, 14. *afta*] sic codd., non *aftra*, uti Mssm. Skeir. p. 182 in iis scriptum esse dicit.

faura sind mik ufþanjands bi mundrein afargagga afar sigislauna þizos ïupa
15 laþonais guþs ïn xristau ïesu. sva managai nu sve sijaima fullavitans. þata
16 hugjaima jah jabai wa aljaleikos hugjiþ. jah þata ïzvis guþ andhuljiþ. aþþan
sveþauh du þammei gasnevum ei samo hugjaima jah samo fraþjaima. samon
17 gaggan garaideinai. miþgaleikondans meinai vairþaiþ broþrjus jah mundoþ
18 ïzvis þans sva gaggandans svasve habaiþ frisaht unsis. unte managai gag-
gand. þanzei ufta qaþ ïzvis ïþ nu jah gretands qiþa þans fijands galgins xri-
19 staus. þizeei andeis vairþiþ fralusts. þize guþ vamba ïst jah vulþus ïn skan-
20 dai ïze. þaiei airþeinaim fraþjand. ïþ unsara bauains ïn himinam ïst. þaþroei
21 jah nasjand usbeidam fraujan ïesu xristu. saei ïnmaideiþ leika hauneinais
unsaraizos du ïbnaskaunjamma leika vulþaus seinis bi vaurstva. unte mag
4, 1 jah ufhnaivjan sis alla. svaei nu broþrjus meinai liubans jah lustusamans.
2 faheþs jah vaips meins sva standiþ ïn fraujin. aiodian bidja jah syntykein

---

ante sunt, me extendens secundum scopum sequor post praemium huius superne vocationis dei in Christo Iesu. 15. Tam multi igitur quam simus perfecti, hoc sentiamus, et si quid aliter sentitis, etiam hoc vobis deus revelat. 16. At tamen, ad quod pervenimus, ut idem sentiamus et idem cogitemus, eadem ire regula. 17. Coimitatores mei fiatis, fratres, et observate vos hos sic euntes, sicut habetis exemplum nos. 18. Nam multi eunt, quos saepe dixi vobis, verum nunc etiam flens dico hos osores crucis Christi, 19. quorum finis fit perditio, horum deus venter est et gloria in dedecore eorum, qui terrestria cogitant; 20. verum nostra habitatio in coelis est, unde etiam servatorem exspectamus dominum Iesum Christum, 21. qui immutat corpus humilitatis nostrae ad conformatum corpori gloriae suae, secundum opus; nam potest etiam subiicere sibi omnia. 4, 1. Itaque igitur, fratres mei cari et desiderati, gaudium et corona mea, sic state in domino. 2. Eodian rogo et Syntycen

---

3, 15. *sijaima*] simus, ° gr. omn. — *wa*] addimus e cod. A, quum gr. omn. habeant; abesse tamen etiam poterat, vid. ad M. 25, 40. — *ïzvis guþ*] ∾ gr. omn. — *andhuljiþ*] sic in cod. A quamquam obliterato scriptum fuisse videtur, uti textus (ἀποκαλύψει) postulat pro *andhugjiþ*, lectione codicis B sine dubio falsa.

3, 16. *ei — fraþjaima*] ut — cogitemus, ° gr.; ceterum vid. ad Cor. 1, 9, 25. — *samon — garaideinai*] haec in cod. B (non A, uti Cast. adnotat) et apud Cast. omissa e cod. A hic posuimus; gr. ° *garaideinai*.

3, 17. *miþgaleikondans meinai*] vid. ad Cor. 1, 11, 1. — *jah mundoþ*] cod. A *jam-mundoþ*.

3, 19. *þizeei*] cod. A *þizeiei*. — *vairþiþ*] fit, ° gr. omn. — *þize*] sic cod. B; cod. A et Cast. c. gr. omn. *þizeei* (quorum). — *ïst*] est, ° gr. omn. — *vulþus*] cod. A *vulþaus*, vid. ad Mc. 7, 32.

3, 21. *leika*] pr. veremur, si Cast. recte legit, ne librarii mendo pro *leik* accusativo, quem postulat verbi *ïnmaidjan* constructio, sit scriptum. — *du ïbnaskaunjamma leika*] haec verba ita construuntur, ut *leika* ab *ïbnaskaunjamma* pendeat, non cum eo sit coniungendum; *du ïbnaskaunjamma* enim praedicati loco ponitur, quod *du* praepositione addita saepissime indicari, notum est; neque ita, uti Cast. voluit, Gothum εἰς σύμμορφον legere opus est opinari, legit ille potius, uti vulgo editur. — *vulþaus*] sic cod. A et Cast.; cod. B ‡ *vusþaus*.

4, 1. *nu*] igitur, ° gr. omn. — *fraujin*] Goth. ° ἀγαπητοί.

4, 2. *aiodian*] scribendum fuit *aivaudian* ad reddendum Εὐοδίαν, cf. *aivxaristia*, *aivlaugia*, *paraskaive*, all.; at cf. *agustus* pro *augustus*; nec desunt verba, in quibus *o* breve Gothus per *o*,

3 bidja þata samo fraþjan ïn fraujin. jai jah þuk valiso bidja gajuko niþais
þos þozei miþarbaididedun mis ïn aivaggeljon miþ klemaintau jah anþaraim
4 gavaurstvam meinaim. þizeei namna sind ïn bokom libainais. nunu nu fagi-
5 noþ ïn fraujin sinteino. aftra qiþa faginoþ. anavilje ïzvara kunþa siai allaim
6 mannam. frauja newa ïst. ni vaihtai maurnaiþ ak ïn allai bidai jah aihtro-
7 nai miþ aviliudam bidos ïzvaros kunþos sijaina at guþa. jah gavairþi guþs.
8 þatei ufarïst all ahane. fastaiþ hairtona jah leika ïzvara ïn xristau ïesu.
þata anþar broþrjus þiswah þatei ïst sunjein þiswah þatei gariud þiswah
þatei garaiht þiswah þatei veih þiswah þatei liubaleik þiswah þatei vai-
9 lameri. jabai wo godeino. jabai wo hazeino. þata mitoþ. þatei jah galaiside-
duþ ïzvis jah ganemuþ jah gahausideduþ jah gasewuþ ïn mis. þata taujaiþ
10 jah guþ gavairþeis sijai miþ ïzvis. aþþan faginoda ïn fraujin mikilaba. unte
ju wan gaþaihuþ du faur mik fraþjan. ana þammei jah froþuþ aþþan ana-
11 latidai vaurþuþ. ni þatei bi þarbai qiþau. unte ïk galaisida mik. ïn þaimei ïm

---

rogo hoc ipsum cogitare in domino; 3. sane etiam te, optate rogo socie, iuva has, quae collaboraverunt mihi in evangelio cum Clemente et aliis operatoribus meis, quorum nomina sunt in libris vitae. 4. Itaque nunc gaudete in domino semper, iterum dico, gaudete! 5. Modestia vestra cognita sit omnibus hominibus, dominus prope est. 6. Non rem curetis, sed in omni prece et rogatione cum gratiis preces vestrae cognitae sint apud deum, 7. et pax dei, quae superat omne mentium, servat corda et corpora vestra in Christo Iesu. 8. Hoc aliud, fratres, omne quod est verum, omne quod verecundum, omne quod iustum, omne quod sanctum, omne quod iucundum, omne quod laudabile, si quae bonitatum, si quae laudum, hoc cogitate; 9. quod etiam docuistis vos et accepistis et audivistis et vidistis in me, hoc faciatis et deus pacis sit cum vobis. 10. At gavisus - sum in domino valde, nam iam aliquando crevistis ad pro me cogitandum; in quo etiam cogitastis, at occupati fuistis. 11. Non quod secundum inopiam dicam, nam ego docui me, in quibus sum,

---

quod ω longo respondere solet, etiam exprimit; fortasse in eius libro Εὐωδίαν scriptum fuit, quod quidem in aliis factum esse videmus. — *jah*] cod. A *jas*.

4, 3. *bidja*] gr. omn. ante *jah*. — *valiso — gajuko*] ∾ gr. — *miþarbaididedun mis*] gr. omn. post *aivaggeljon*. — *miþ*] Goth. c. codd. ° *καί*. — *klemaintau*] cod. A *klaimaintau*, citra solitam η vocalem reddendi consuetudinem, vid. ad M. 8, 28; ceterum Cast. ‡ *klemaintaii* et *klaimaintaii*. — *sind*] sunt, ° gr. omn.

4, 4. *nunu nu*] itaque nunc, ° gr. omn.; ceterum alteram harum particularum librarii incuria abundare suspicamur.

4, 5. *anavilje*] sic codd. pro *anaviljei*, vid. ad L. 10, 5. — *siai*] cod. A (?) *sijai*. — *ïst*] est, ° gr. omn.

4, 6. *allai*] quasi Goth. legit *πάσῃ*; *ἐν παντί* esse debebat *ïn allamma*. — *aihtronai*] Cast. ‡ *aihtkonai*. — *aviliudam*] gratiis, gr. omn. *εὐχαριστίας*, singulari numero.

4, 7 *ufarïst*] desinit cod. A. — *hairtona*] Goth. ° *ὑμῶν*. — *leika*] corpora, gr. *νοήματα*.

4, 8. *veih*] sanctum, Goth. c. verss. latt. *ἅγια* pro *ἁγνά* legisse videtur. — *godeino*] Goth. c. verss. ° *καί*.

4, 9. *gavairþeis*] vid. ad L. 1, 23.

4, 10. *du*] ad *fraþjan* pertinet, vid. ad Rom. 11, 11.

12 ganohiþs visan. lais jah haunjan mik lais jah ufarassu haban. ïn allamma
jah ïn allaim usþroþiþs ïm jah sads vairþan jah gredags jah ufarassau haban
13. 14 jah þarbos þulan. all mag ïn þamma ïnsvinþjandin mik xristau. aþþan sve-
15 þauh vaila gatavideduþ gamainja briggandans meina aglon. aþþan vituþ jah
jus filippisius þatei ïn anastodeinai aivaggeljons þan usïddja af makidonai.
ni ainnohun aikklesjono mis gamainida ïn raþjon gibos jah andanemis alja
16 jus ainai. unte jah ïn þaissalauneikai jah ainamma sinþa jah tvaim andavizn
17 mis ïnsandideduþ. ni þatei gasokjau giba ak gasokja ak... —

---

sufficiens esse; 12. scio etiam humiliare me, scio etiam abundantiam habere, in omni et in omnibus initiatus sum et satur fieri et famelicus et abundantiam habere et inopiam pati, 13. omne possum in hoc corroboranti me Christo. 14. At tamen bene fecistis communem reddentes meam afflictionem. 15. At scitis etiam vos, Filippisii, quod in initio evangelii, quum exii a Macidonia, non ulla ecclesiarum mihi communicavit in ratione doni et accepti, nisi vos soli. 16. Nam etiam in Thessalonice et una vice et duabus commeatum mihi misistis, 17. non quod quaeram donum, sed quaero fru(ctum) —

4, 12. *ufarassau*] pro *ufarassu*, vid. supra et cf. ad Mc. 7, 32.

4, 13. *xristau*] Christo, ° gr.

4, 14. *gamainja briggandans*] Cast. ‡ ict.

4, 15. *ainnohun*] sic cod. B et Cast. falso pro *ainohun*, vid. ad Gal. 5, 15. — *aikklesjono mis*] ∾ gr. omn.

4, 16. *tvaim*] Goth. c. codd. ° εἰς.

4, 17. *ak*...] fragmentum vocis *akran*, uti Cast. recte explevit.

Du Kaulaussaim.

1, 6. 7 — ïn sunjai. svasve ganemuþ af aipafrin þamma liubin gaskalkja unsa-
8 ramma. saei ïst triggva faur ïzvis andbahts xristaus ïesuis. saei jah gakan-
9 nida uns ïzvara friaþva ïn ahmin. duþþe jah veis fram þamma daga ei hau-
sidedum ni weilaidedum faur ïzvis bidjandans jah aihtrondans ei fullnaiþ
10 kunþjis viljins ïs ïn allai handugein jah frodein ahmeinai. ei gaggaiþ vair-
þaba fraujins ïn allamma þatei galeikai. ïn allamma vaurstve godaize akran
11 bairandans ïn ufkunþja guþs ïn allai mahtai gasvinþidai bi mahtai vulþaus
12 ïs ïn allai usþulainai jah usbeisnai miþ fahedai aviliudondans attin saei la-
13 þoda ïzvis du dailai hlautis veihaize ïn liuhada. saei galausida ïzvis us val-

---

Ad Colossenses.

1, 6. — in veritate; 7. sicut accepistis ab Epafra, hoc dilecto conservitio nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi Iesu, 8. qui etiam notificavit nobis vestrum amorem in spiritu. 9. Ideo etiam nos ab hoc die, quo audivimus, non cessavimus pro vobis orantes et precantes, ut impleamini cognitione voluntatis eius in omni sapientia et prudentia spirituali, 10. ut eatis digne domino in omni, quod placeat, in omni operum bonorum fructum ferentes in scientia dei, 11. in omni potentia corroborati secundum potentiam gloriae eius, in omni patientia et longanimitate cum gaudio, 12. gratias agentes patri, qui vocavit vos ad partem sortis sanctorum in luce, 13. qui liberavit vos e pote-

---

Adnotatio.

1, 6. *ïn sunjai*] incipit cod. B.

1, 7. *svasve*] Goth. c. codd. ° *καί*. — *ïesuis*] ° gr. omn.; Goth. c. Vulg.

1, 9. *þamma daga ei*] sic pro *þammei daga* (ἧς ἡμέρας), uti loquitur Cor. 1, 11, 23. Gal. 5, 1. vid. tamen ad L. 1, 20.

1, 10. *ei gaggaiþ*] ut eatis, gr. omn. περιπατῆσαι (ὑμᾶς), cf. 4, 6. — *vairþaba*] incipit cod. A. — *bairandans*] Goth. ° καὶ αὐξανόμενοι. — *ïn*] tert. in, ° gr.

1, 12. *saei laþoda*] qui vocavit, gr. ἱκανώσαντι. — *ïzvis*] vos, gr. ἡμᾶς. — *liuhada*] Cast. ‡ *liuhadai*.

1, 13. *ïzvis*] vos, gr. ἡμᾶς.

14 dusnja riqizis jah atnam ïn þiudangardja sunaus friaþvos seinaizos. ïn þammei
15 habam faurbauht fralet fravaurhte. saei ïst frisahts guþs ungasaiwanis fru-
16 mabaur allaizos gaskaftais. unte ïn ïmma gaskapana vaurþun alla ïn himina
jah ana airþai þo gasaiwanona jah þo ungasaiwanona jaþþe sitlos jaþþe frau-
jinassjus jaþþe reikja jaþþe valdufnja. alla þairh ïna jah ïn ïmma gaskapana
17. 18 sind. jah ïs ïst faura allaim jah alla ïn ïmma ussatida sind. jah ïs ïst hau-
biþ leikis aikklesjons. saei ïst anastodeins frumabaur us dauþaim ei sijai ïn
19 allaim ïs frumadein habands. unte ïn ïmma galeikaida alla fullon bauan
20 jah þairh ïna gafriþon alla ïn ïmma gavairþi taujands þairh bloþ galgins ïs
21 þairh ïna jaþþe þo ana airþai jaþþe þo ana himinam. jah ïzvis simle visan-
22 dans framaþidans jah fijands gahugdai ïn vaurstvam ubilaim. ïþ nu gafri-
þodai ïn leika mammons ïs þairh dauþu du atsatjan ïzvis veihans jah un-
23 vammans jah unfairinans faura ïmma. jabai sveþauh þairhvisiþ ïn galaubeinai
gaþvastidai jah gatulgidai jah ni afvagidai af venai aivaggeljons þoci hausi-
deduþ sei merida ïst ïn alla gaskaft þo uf himina. þizozei varþ ïk pavlus

---

state tenebrarum et accepit in regnum filii amoris sui, 14. in quo habemus redemtionem, remissionem peccatorum, 15. qui est imago dei invisibilis, primogenitus omnis creaturae. 16. Nam in eo creata fuerunt omnia in coelo et super terram, haec visibilia et haec invisibilia sive throni, sive dominationes, sive regna, sive potestates, omnia per eum et in eo creata sunt. 17. Et is est ante omnia et omnia in eo composita sunt, 18. et is est caput corporis ecclesiae, qui est principium primogenitum e mortuis, ut sit in omnibus is primatum tenens. 19. Nam in eo placuit omnem plenitudinem habitare, 20. et per eum reconciliare omnia in eo, pacem faciens per sanguinem crucis eius per eum, sive haec super terram, sive haec super coelos. 21. Et vos quondam exsistentes alienatos et inimicos sensu in operibus malis, 22. verum nunc reconciliati in corpore carnis eius per mortem ad exhibendum vos sanctos et immaculatos et inculpatos ante eum; 23. si quidem permanetis in fide firmati et stabiliti et non moti a spe evangelii, quod audivistis, quod praedicatum est in omnem creaturam hanc sub coelo, cuius factus-sum ego Pavlus

---

1, 14. *fravaurhte*] cod. B et Cast. ‡ *fravaurte*, cf. ad M. 5, 15; codex A h. l. obliteratus est.

1, 15. *ungasaiwanis*] sic (pro usitatiore *ungasaiwanins*, vid. Cor. 2, 4, 4) in cod B; cod. A plane deleticius est. CAST.

1, 16. *himina*] coelo, cod. A c. gr. omn. praeter h ap. Mi. *himinam* (coelis); ceterum Goth. etiam τά cum codd. omisisse videtur. — *jah þo*] cod. A *jaþ-þo*.

1, 20. *ïmma*] eo, Goth. c. verss. latt. αὐτόν pro αὑτόν legisse videtur, sic vs. 22. — *ana*] sec. super, Goth. c. codd. ἐπί legit.

1, 21. *nu*] vid. ad Rom. 7, 6. — *gafriþodai*] reconciliati, gr. ἀποκατήλλαξεν.

1, 22. *mammons*] carnis, sic Castillionaeo in cod. B scriptum esse videtur; cod. A h. l. adeo est exesus, ut inde alterius lectionem confirmare non ausus sit. Quum Cor. 1, 8, 13 κρέας, verbum cognatae significationis, per *mimz* translatum sit, codd. acrius inspicienti aut h. l. aut Corinth. l. l. lectionem erutum iri speramus, quae verba forma sibi similiora exhibebit. — *ïs*] vid. ad vs. 20.

1, 23. *ïn*] pr. in, ° gr. — *gaþvastidai — gatulgidai*] ∼ cod. A.

24 andbahts. nu fagino ïn þaimei vinna faur ïzvis jah usfullja gaidva aglono
25 xristaus ïn leika meinamma faur leik ïs. þatei ïst aikklesjo. þizozei varþ ïk
andbahts bi ragina guþs. þatei giban ïst mis ïn ïzvis du usfulljan vaurd guþs.
26 runa sei gafulgina vas fram aivam jah fram aldim ïþ nu gasvikunþida varþ
27 þaim veiham ïs. þaimei vilda guþ gakannjan gabein vulþaus þizos runos ïn
28 þiudom. þatei ïst xristus ïn ïzvis vens vulþaus. þanei veis gateiham talzjan-
dans all manne jah laisjandans all manne ïn allai handugein ei atsatjaima
29 all manne fullavitan ïn xristau ïesu. du þammei arbaidja usdaudjands bi
2, 11 vaurstv þatei ïnnana usvaurkeiþ ïn mis ïn mahtai. — — fravaurhte leikis
12 ïn bimaita xristaus. miþganavistrodai ïmma ïn daupeinai. ïn þizaiei jah miþ-
13 urrisuþ þairh galaubein vaurstvis guþs. saei urraisida ïna us dauþaim. jah
ïzvis dauþans visandans missadedim jah unbimaita leikis ïzvaris miþgaqivida
14 miþ ïmma fragibands uns allos missadedins. afsvairbands þos ana uns vad-

minister. 24. Nunc gaudeo, in quibus patior pro vobis et expleo quae-desunt afflictionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia, 25. cuius factus-sum ego minister secundum constitutionem dei, quae data est mihi in vos ad explendum verbum dei, 26. mysterium, quod absconditum fuit a saeculis et ab aetatibus, verum nunc manifestatum fuit his sanctis eius, 27. quibus voluit deus notificare divitias gloriae huius mysterii in gentibus, quod est Christus in vobis spes gloriae, 28. quem nos praedicamus admonentes omne hominum et docentes omne hominum in omni sapientia, ut exhibeamus omne hominum perfectum in Christo Iesu, 29. ad quod laboro certans secundum opus, quod intus operatur in me in virtute. 2, 11. — — peccatorum carnis in circumcisione Christi. 12. Consepulti ei in baptismo, in quo etiam consurrexistis per fidem operis dei, qui suscitavit eum e mortuis 13. et vos mortuos exsistentes delictis et praeputio carnis vestrae convivificavit cum eo, ignoscens nobis omnia delicta, 14. obliterans haec de nobis chi-

1, 24. *usfullja*] expleo, Goth. c. codd. ἀναπληρῶ pro ἀνταναπληρῶ legisse videtur. — *gaidva*] Cast. ‡ *gaidvl.*

1, 26. *nu*] vid. ad Rom. 7, 6.

1, 27. *gabein*] divitias, gr. τίς ὁ πλοῦτος. — *þatei*] quod, gr. ὅς.

1, 28. *ïesu*] Iesu, ° gr.

1, 29. *þammei*] Goth. ° καί. — *bi*] desinit cod. B. — *vaurstv*] Goth. ° αὐτοῦ. — *ïnnana usvaurkeiþ*] sic e certa coniectura edidimus; Cast. postquam edidit *ïnnuna vaurkeiþ*, iterum inspecto codice *ïnnu...svaurkeiþ* scriptum esse ei videtur, quamquam locus obliteratus sit. *Usvaurkjan* enim pro simplici *vaurkjan* etiam Eph. 6, 13 invenitur; deinde *ïnnuna*, quod superstites reliquiae suadeant et quod ab Cast. Rom. 7, 22. Cor. 2, 4, 16 et Eph. 3, 16 editum est, propterea in textu non posuimus, quia, uti Grim. W. J. LXX. p. 31 loco epistolae ad Ephesios divina coniectura invenit, non sic, sed *ïnnuma* (interior) in codd. legitur; neque igitur *ïnnuna* adverbii forma esse potest, sed *ïnnana* vel *ïnna*, quod Grim. omisit, qui l. l. Cor. 2, 4, 16 *sa ïnnuna* sibi probavit et eodem modo dictum esse existimavit, quo quod sequitur *sa utana*. Hac occasione usi etiam Rom. 7, 22 *ïnnumin* pro *ïnnunin* scribendum esse monemus. — *mahtai*] desinit cod. A.

2, 11. *fravaurhte*] peccatorum ° gr.; pergit cod. B.

2, 13. *visandans*] Goth. c. codd. ° ἐν. — *miþgaqivida*] Goth. c. codd. ° ὑμᾶς.

2, 14. *ana*] cod. B ‡ *ama*. — *seinaim*] suis, ° gr. omn.; Goth. c. vers. Arm. — *þatei vas*] exspectavimus *þozei vesun* propter *vadjabokos;* quum Goth. graeca ὃ ἦν ὑπεναντίον ad praecedens χειρόγραφον referenda esse, non satis diligenter reputavisset, ei graeci textus imitatio nunc erroris sui

jabokos raginam seinaim. þatei vas andaneiþo uns jah þata usnam us midu-
15 mai ganagljands ïta du galgin. andhamonds sik leika reikja jah valdufnja
16 gatarhida balþaba gablauþjands þo bairhtaba ïn sis. ni manna nu ïzvis bi-
domjai ïn mata aiþþau ïn dragka aiþþau ïn dailai dagis dulþais aiþþau ful-
17 liþe aiþþau sabbatum. þatei ïst skadus þize anavairþane ïþ leik xristaus.
18 ni washun ïzvis gajiukai viljands ïn hauneinai jah blotinassau aggile. þatei ni
19 saw ushafjands sik svare ufblesans fram fraþja leikis seinis jah ni habands
haubiþ. us þammei all leik þairh gavissins jah gabindos auknando jah þei-
20 hando vahseiþ du vahstau guþs. jabai gasvultuþ miþ xristau af stabim þis
21 fairwaus. wa þanaseiþs sve qivai ïn þamma fairwau urrediþ. ni teikais ni
22 atsnarpjais ni kausjais. þatei ïst all du riurein. þairh þatei ïs brukjaidau bi
23 anabusnim jah laiseinim manne. þoei sind sveþauh vaurd habandona handu-
geins þuhtaus ïn fastubnja jah hauneinai hairtins jah unfreideinai leikis ni ïn

---

rographa decretis suis, quod fuit contrarium nobis, et hoc tulit e medio, affigens id ad crucem, 15. exuens se carne regna et potestates defamavit audacter abrogans haec palam in se. 16. Ne homo nunc vos iudicet in cibo aut in potu aut in parte diei festi aut pleniluniorum aut sabbatis, 17. quod est umbra horum futurorum, verum corpus Christi. 18. Ne quisquam vos palma - fraudet volens in humilitate et cultu angelorum, quod non vidit extollens se frustra inflatus a mente carnis suae 19. et non habens caput, ex quo omne corpus per nexus et ligaturas auctum et alitum crescit ad incrementum dei. 20. Si mortui - estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid amplius ut vivi in hoc mundo decernitis? 21. Ne tangas, ne adedas, ne gustes, 22. quod est omne ad corruptionem, per quod id adhibeatur secundum praecepta et doctrinas hominum, 23. quae sunt quidem rationem habentia sapientiae opinionis in observatione et humilitate cordis et non - temperatione corporis, non in

---

causa fuit; idque ei non semel tantum accidit. — *usnam*] cod. B et Cast. ‡ *usman*. — *galgin*] cod. B per compendium ggin exaratum habet.

2, 15. *leika*] carne, ° gr., qui habent (σάρκα), omittunt τὰς ἀρχάς et eorum ratio verba coniungendi prorsus alia est, uti e versione latina nostra cognosci potest; c. Goth. vers. Syr. et Patr. latt. conspirant. — *gablauþjands þo bairhtaba*] abrogans haec palam, gr. omn. θριαμβεύσας αὐτούς; αὐτάς c. Goth. cod. k ap. Mi. legit.

2, 16. *dagis*] diei, ° gr. omn. — *fulliþe*] pleniluniorum, gr. omn. νουμηνίας; quum et novilunia et plenilunia Germanis sacra haberentur tempora (cf. Tacit. German. 11. Caes. de bell. Gall. 1, 50. Grimm deutsche Mythol. p. 404 sqq.), mirari aliquis potest, cur interpres nunc contra graeci textus auctoritatem plenilunia posuerit; sed inde plenilunia noviluniis solemniora fuisse discimus, quod ipsum etiam apud Saxones fuisse, Beda de temporum ratione cap. 13 indicat. — *sabbatum*] sabbatis, gr. omn. σαββάτων vel σαββάτῳ.

2, 20. *þis*] cod. A pergit. — *þanaseiþs*] adhuc, ° gr. omn.; Goth. c. vers. Arm. Vulg. et Patr. latt.

2, 21. *ni*] sec. et tert., cod. A *nih*. — *atsnarpjais — kausjais*] ∾ gr. omn.

2, 22. *laiseinim*] sic codd.; Cast. ‡ *laisenim*.

2, 23. *sveþauh vaurd*] ∾ gr. omn. — *þuhtaus*] opinionis, ° gr. omn.; Goth. hoc additamento perversam vel ineptam sapientiam indicare voluisse videtur. — *fastubnja*] observatione, gr. ἐθελοθρησκείᾳ. — *hairtins*] cordis, ° gr.; sunt quidem codd., qui τοῦ νοός addant, sed vid. ad 3, 12. — *unfreideinai*] sic cod. A; cod. B et Cast. ‡ *unfreidei*, vid. ad Rom. 9, 30.

3, 1 sveriþo wizai du soþa leikis. jabai nu miþurrisuþ xristau. þoei ïupa sind
2 sokeiþ. þarei xristus ïst ïn taihsvai guþs sitands. þaimei ïupa sind fraþjaiþ
3 ni þaim þoei ana airþai sind. unte gadauþnodeduþ jah libains ïzvara gaful-
4 gina ïst miþ xristau ïn guþa. þan xristus svikunþs vairþiþ libains ïzvara.
5 þanuh jah jus bairhtai vairþiþ miþ ïmma ïn vulþau. dauþeiþ nu liþuns ïzva-
rans þans þaiei sind ana airþai horinassu unhrainein vinnon lustu ubilana jah
6 faihugeironi. sei ïst galiugagude skalkinassus. þairh þoei qimiþ hatis guþs ana
7 sunum ungalaubeinais. ïn þaimei jah jus ïddjeduþ simle. þan libaideduþ ïn
8 þaim. ïþ nu aflageiþ jah jus þo alla hatis þvairhein unselein anaqiss aglaiti-
9 vaurdein. us munþa ïzvaramma ni usgaggai. ni liugaiþ ïzvis misso afslaup-
10 jandans ïzvis þana fairnjan mannan miþ tojam ïs jah gahamoþ niujamma
11 þamma ananividin du ufkunþja bi frisahtai þis saei gaskof ïna. þarei nist
kreks jah ïudaius. bimait jah faurafilli. barbarus jah skyþus. skalks jah freis.
12 ak alla jah ïn allaim xristus. gahamoþ ïzvis nu svc gavalisai guþs veihans
jah valisans brusts bleiþein armahairtein selein haunein a... qairrein usbeis-

honore aliquo ad saturitatem carnis. 3, 1. Si igitur consurrexistis Christo, quae supra sunt, quaerite, ubi Christus est in dextra dei sedens; 2. quae supra sunt, cogitate, non haec, quae super terram sunt; 3. nam mortui - estis et vita vestra abscondita est cum Christo in deo. 4. Quum Christus manifestus fit, vita vestra, tunc etiam vos manifesti fitis cum eo in gloria. 5. Occidite igitur membra vestra haec, quae sunt super terram, adulterium, impuritatem, libidinem, cupiditatem malam et avaritiam, quae est idolorum servitus; 6. per quae venit ira dei super filios incredulitatis, 7. in quibus etiam vos ivistis olim, quum vixistis in his. 8. Verum nunc deponite etiam vos haec omnia: iram, animositatem, improbitatem, convicium, impudicum - sermonem; ex ore vestro ne exeat. 9. Ne mentiamini vobis invicem, exuentes vobis hunc antiquum hominem cum factis eius 10. et vestite novo, hoc renovato ad cognitionem secundum imaginem huius, qui creavit eum. 11. Ubi non - est Graecus et Iudaeus, circumcisio et praeputium, barbarus et Scythus, servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus. 12. Induite vobis igitur, ut electi dei sancti et electi, viscera, commiserationem, misericordiam, probitatem, humilitatem m(entis), mansuetudinem, patien-

3, 1. *þarei*] cod. A *þar* (ibi).

3, 4. *ïzvara*] vestra, gr. *ἡμῶν*. — *þanuh*] sic codd., nec B *þannu*, nec A *þannuh*, uti Cast. edidit et adnotavit. — *miþ ïmma*] gr. ante *bairhtai*.

3, 5. *horinassu*] cod. A *horinassau*, vid. ad Mc. 7, 32. — *vinnon*] cod. A *vinna*. — *ubilana*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *ubila*. — *sei*] neque praecedenti *faihugeironi*, quod genere est neutrum, neque sequenti *skalkinassus* masculino illud pronominis femininum accommodatum est; idem vitium Goth. iterum committit, quod ad 2, 14 notavimus.

3, 8. *nu*] vid. ad Rom. 7, 6. — *ïzvaramma*] desinit cod. A. — *ni usgaggai*] ne exeat, ° gr. omn. praeter cod. G. Goth. conspirat cum loco parallelo Eph. 4, 29.

3, 10. *gahamoþ*] vestite, gr. omn. *ἐνδυσάμενοι*.

3, 11. *jah*] tert. et quart. et, ° gr.

3, 12. *bleiþein*] commiserationem, gr. omn. *οἰκτιρμοῦ* vel *οἰκτιρμῶν*; quod deinde Goth. *armahairtein* (misericordiam) addit, ° gr. omn. et glossam ad verbum *bleiþein* in textum illatam esse iudicamus. — *a...*] praeter hanc literam Cast. propter

13 nein. þulandans ïzvis misso jah fragibandans silbans. jabai was viþra wana
14 habai fairina svasve jah xristus fragaf ïzvis sva jah jus taujaiþ. aþþan ufar
15 alla friaþva. sei ïst gabindi ustauhtais. jah gavairþi guþs svignjaiþ ïn hairtam
ïzvaraim. ïn þammei jah laþodai vesuþ ïn ainamma leika jah aviliudondans
16 vairþaiþ. vaurd xristaus bauai ïn ïzvis gabigaba. ïn allai handugein jah fro-
dein ahmeinai laisjandans jah talzjandans ïzvis silbans psalmom hazeinim
17 saggvam ahmeinaim ïn anstai siggvandans ïn hairtam ïzvaraim fraujin. all
þiswah þatei taujaiþ ïn vaurda aiþþau ïn vaurstva. all ïn namin fraujins ïesuis
18 aviliudondans guþa attin þairh ïna. jus qinons ufhausjaiþ vairam ïzvaraim
19 sve gaqimiþ ïn fraujin. vairos frijoþ qenins ïzvaros jah ni sijaiþ baitrai
20 viþra þos. barna ufhausjaiþ fadreinam bi all. unte þata vaila galeikaiþ ïst
21 ïn fraujin. jus attans ni gramjaiþ barna ïzvara du þvairhein ei ni vairþaina

---

tiam, 13. tolerantes vos invicem et condonantes ipsi; si quis adversus quem habeat querelam, sicut etiam Christus condonavit vobis, sic etiam vos faciatis. 14. At super omnia amorem, qui est vinculum perfectionis; 15. et pax dei exsultet in cordibus vestris, in quo etiam vocati fuistis in uno corpore et grati fiatis; 16. verbum Christi habitet in vobis largiter, in omni sapientia et prudentia spirituali docentes et admonentes vos ipsos psalmis, laudibus, cantibus spiritualibus in gratia canentes in cordibus vestris domino. 17. Omne quodcunque quod faciatis in verbo aut in opere, omne in nomine domini Iesu grati deo patri per eum. 18. Vos uxores, pareatis viris vestris, ut convenit in domino; 19. viri, amate uxores vestras et ne sitis acerbi contra has; 20. filii, pareatis parentibus secundum omne, nam hoc bene placitum est in domino; 21. vos patres, ne sollicitetis filios vestros ad animositatem, ut non fiant

---

lituram membranae nihil conspicere potuit; in adnotatione *ahins* supplendum esse suspicans, verum tetigisse nobis videtur, nam sic *ταπεινοφροσύνη* etiam Philipp. 2, 3 per *hauneins gahugdais* et supra 2, 23 per *hauneins hairtins* convertitur, quorum altero loco codd. *τοῦ νοός* additum habent, cui voci, aut si Gothus non legit, eius sensui optime respondet, uti *gahugds* et *hairto*, sic *aha*, vid. Philipp. 4, 7. Tit. 1, 15.

3, 13. *viþra*] Cast. ‡ *viþka*. — *taujaiþ*] faciatis, ° gr.

3, 14. *alla*] Goth. ° *τούτοις*.

3, 15. *guþs*] dei, gr. *Χριστοῦ*. — *svignjaiþ*] vid. ad Thessal. 1, 4, 14.

3, 16. *jah frodein ahmeinai*] et prudentia spirituali, ° omn. gr. et verss.; efficitur hoc additamento, nisi ex alio loco huc translatum est, amplificatio notionis, cuius figurae exempla ad Cor. 1, 9, 25 collegimus; *ahmeinai* autem h. l. Goth. ex eodem fonte hausisse videtur, unde 1, 28 codd. graeci et verss., quibuscum Goth. fere semper consentire solet, *πνευματικῇ* duxerunt. — *psalmom*] Goth. c. codd. et h. l. et ante *saggvam* ° *καί*. — *fraujin*] domino, gr. *θεῷ*.

3, 17. init. et deinde post *guþa* Goth. c. codd. ° *καί*.

3, 18. *jus*] vos, vid. ad L. 6, 20. — *ïzvaraim*] vestris, ° gr., cf. ad Cor. 1, 7, 16.

3, 19. *ïzvaros*] vestras, ° gr.

3, 20. *ïst*] gr. ante *vaila*.

3, 21. *du þvairhein*] errat Cast. dicens *du þvairhein* superfluum esse, quia *gramjan* proprie *ἐρεθίζειν* significet; nam quod additum est *du þvairhein* (ad iram) verbo *gramjan* (sollicitare), eo comprobatur Goth. non *ἐρεθίζετε*, sed c. codd. *παροργίζετε* legisse.

22 ïn unlustau. þevisa ufhausjaiþ bi all leika fraujam ni ïn augam skalkinon-
23 dans sve mannam samjandans ak ïn ainfalþein hairtins ogandans guþ. þiswah
24 þatei taujaiþ us saivalai vaurkjaiþ sve fraujin ni mannam vitandans þatei af
25 fraujin nimiþ andalauni arbjis. unte fraujin xristau skalkinoþ. sa auk ska-
4, 1 þaila andnimiþ þatei skoþ jah nist viljahalþei at guþa. jus fraujans garaiht
jah ïbnassu þevisam atkunnaiþ vitandans þatei aihuþ jah jus fraujan ïn himi-
2. 3 nam. bidai haftjandans ïzvis vakandans ïn ïzai ïn aviliudam. bidjandans sa-
mana jah bi uns ei guþ uslukai unsis haurd vaurdis du rodjan runa xristaus
4. 5 ïn þizozei jah gabundans ïm. ei gabairhtjau þo svasve skuljau rodjan. ïn han-
6 dugein gaggaiþ du þaim uta þata mel usbugjandans. vaurd ïzvar sinteino ïn
anstai salta gasuqoþ siai ei viteiþ waiva skuleiþ ainwarjammeh andhafjan.
7 þatei bi mik ïst all gakanneiþ ïzvis tykekus sa liuba broþar jah triggva and-
8 bahts jah gaskalki ïn fraujin. þanei ïnsandida du ïzvis duþþe ei kunnjai wa
9 bi ïzvis ïst jah gaþrafstjai hairtona ïzvara miþ aunisimau þamma liubin jah
triggvin broþr. saei ïst us ïzvis. þaiei all ïzvis gakannjand þatei her ïst.

---

in aegritudine; 22. servi, pareatis secundum omne corpore dominis, non in oculis servientes, ut hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes deum. 23. Quodcunque quod faciatis, ex animo operemini ut domino, non hominibus, 24. scientes, quod a domino accipitis mercedem hereditatis, nam domino Christo servitis. 25. Hic enim noxius accipit, quod nocuit, et non-est favor apud deum. 4, 1. Vos domini iustitiam et aequitatem servis praestate, scientes, quod habetis etiam vos dominum in coelis. 2. Rogationi adiungentes vos, vigilantes in ea in gratibus: 3. rogantes simul etiam pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium verbi ad dicendum mysterium Christi, propter quod etiam vinctus sum, 4. ut manifestem hoc, sicuti debeam loqui; 5. in sapientia eatis ad hos foris, hoc tempus redimentes. 6. Verbum vestrum semper in gratia sale conditum sit, ut sciatis, quomodo debeatis unicuique respondere. 7. Quod secundum me est, omne notificat vobis Tycecus, hic carus frater et fidus minister et conservitium in domino, 8. quem misi ad vos ideo, ut cognoscat, quid de vobis est, et consoletur corda vestra, 9. cum Onisimo, hoc caro et fido fratre, qui est e vobis, qui omne vobis notificant, quod hic est.

3, 22. *leika fraujam*] Cast. ‡ ict., nam *leika* respondet graeco *κατὰ σάρκα*, quod quidem addita *bi* praepositione reddendum erat, et aegre etiam *þaim* articulum desideramus (*þaim bi leika fraujam*). — *guþ*] deum, gr. *κύριον*.

3, 23. init. Goth. c. codd. ° *καὶ πᾶν*. — *fraujin*] Goth. ° *καί*.

3, 25. *viljahalþei*] cod. B et Cast. ‡ *viljahalþein*, vid. Eph. 6, 9. — *at guþa*] apud deum, ° gr.

4, 1. *aihuþ*] gr. omn. post *jus*.

4, 2. *haftjandans*] adiungentes, gr. omn. *προσκαρτερεῖτε*, praeter cod. Colb. 7 ap. Mill. — *aviliudam*] gratibus, gr. omn. *εὐχαριστίᾳ*.

4, 4. *svasve*] pergit cod. A.

4, 5. *þata*] ° cod. A.

4, 6. *ïzvar*] Cast. ‡ *ïzvak*. — *gasuqoþ*] sic codd., nec cod. A *gasukoþ*, uti Cast. adnotavit; in cod. Arg. bis (Mc. 9, 50. L. 14, 34) *gasuþon* eodem sensu legitur. — *siai*] cod. A *sijai*, quod gr. omn. omittunt. — *ei viteiþ*] ut sciatis, gr. omn. *εἰδέναι*; Goth. c. Vulg.

4, 7. *tykekus*] cod. A *tykeikus*.

4, 9. *liubin — triggvin*] ∾ gr. — *þaiei*] qui, ° gr.; Goth. c. cod. D *οἵ*.

10 goleiþ ïzvis areistarkus sa miþfrahunþana mis jah markus gadiliggs barnabins.
11 du þanei nemuþ anabusnins. jabai qimai at ïzvis. andnimaiþ ïna. jah ïesus
saei haitada justus þaiei sind us bimaita. þai ainai gavaurstvans sind þiudangard-
12 jos guþs. þaiei vesun mis du gaþrafsteinai. goleiþ ïzvis aipafras sa us ïzvis skalks
xristaus sa sinteino usdaudjands bi ïzvis ïn bidom ei standaiþ allavaurstvans jah
13 fullavitans ïn allamma viljin guþs. veitvodja auk ïmma þatei habaiþ manag aljan
14 bi ïzvis jah du þans þaiei sind ïn laudeikaia jah ïairaupaulein. goleiþ ïzvis lukas
15 leikeis sa liuba. goleiþ þans ïn laudeikaia broþruns jah nymfan jah þo ïngard-
16 jon ïs aikklesjon. jah þan ussiggvaidau at ïzvis so aipistaule. taujaiþ ei jah ïn
17 laudekaion aikklesjon ussiggvaidau jah þoei ïst us laudeikaion jus ussiggvaid. jah
18 qiþaiþ arkippau saiw þata andbahti þatei andnamt ïn fraujin ei ïta usfulljais. go-
19 leins meinai handau pavlaus. gamuneiþ meinaizos bandjos. ansts miþ ïzvis amen.

du kaulaussaim ustauh.

---

10. Salutat vos Aristarcus, hic concaptivus mihi et Marcus, consobrinus Barnabae, de quo accepistis mandata, si veniat ad vos, accipiatis eum; 11. et Iesus, qui vocatur Justus, qui sunt e circumcisione. Hi uni cooperatores sunt regni dei, qui fuerunt mihi ad consolationem. 12. Salutat vos Epafras, hic e vobis servus Christi, hic semper certans de vobis in precibus, ut stetis omnoperantes et perfecti in omni voluntate dei; 13. testor enim ei, quod habet multum studium pro vobis et de his, qui sunt in Laudicea et Ieropola. 14. Salutat vos Lucas, medicus hic carus; 15. salutate hos in Laudicea fratres et Nymfan et hanc inquilinam eius ecclesiam. 16. Et quum legatur apud vos haec epistola, faciatis, ut etiam in Laudecea ecclesia legatur, et quae est e Laudicea, vos legatis 17. et dicatis Arcippo: vide hoc ministerium, quod accepisti in domino, ut id impleas. 18. Salutatio mea manu Pavli. 19. Mementote mei vinculi. Gratia cum vobis, amen.

Ad Colossenses explicit.

4, 10. *areistarkus*] cod. A ‡ *ariastarkus*. — *du*] notandus est novus usus huius praepositionis, cum accusativo positae, praeter hunc locum etiam vs. 13; valet autem utroque loco idem, quod *bi* (pro), quapropter ii loci non ad confirmandam opinionem afferri possunt, etiam J. 16, 32 *scina* accusativum a *du* pendentem esse; ad illum enim locum haec significatio non pertinet.

4, 11. *sind*] sunt, ° gr. — *þiudangardjos*] regni, gr. omn. *εἰς τὴν βασιλείαν*.

4, 12. *sa*] sec. hic, ° gr. omn. — *allavaurstvans — fullavitans*] ∾ gr. omn. et Goth. c. codd. *πεπληροφορημένοι* pro *πεπληρωμένοι* legit.

4, 13. *manag aljan*] multam aemulationem, gr. *πολὺν πόνον*. — *du*] pro, ° gr. omn.; ceterum vid. ad vs. 10. — *sind*] desinit cod. A. — *jah*] sec. Goth. ° *τῶν ἐν*.

4, 14. *liuba*] Goth. ° *καὶ Δημᾶς*.

4, 16. *laudekaion*] sic scribendum est pro mendosa codicis B lectione *laudekaiom*. — *þoei*] nisi sic errore librarii pro *soei* (i. q. *sei*) scripta est, div. *þo ei* (hanc quae) legendum, vid. ad L. 1, 20. — *laudeikaion*] sec. Goth. c. Vulg. ° *ἵνα καί*. — *ussiggvaid. jah*] Cast. ‡ *ussiggvaidjau*, in eo enim erravit, quod pro *jah* sequentis versus non perspicue cognito *jau* legit, idque praecedenti verbo falso addidit.

4, 19. *bandjos*] vinculi, gr. omn. *δεσμῶν*. — *amen*] amen, ° gr.

Subscriptio. Nullus gr. eam uti Goth. habet; ceterum pro *kaulaussaim* in cod. per compendium *kaussaim* scriptum est.

Du þaissalauneikim ·a·

2, 10 — jah guþ waiva veihaba jah garaihtaba jah unfairinodaba ïzvis þaim
11 galaubjandam vesum. svasve vituþ ainwarjanoh ïzvara sve atta barna seina
12 bidjandans ïzvis jah gaþlaihandans jah veitvodjandans du gaggan ïzvis vair-
13 þaba guþs. saei laþoda ïzvis du seinai þiudangardjai jah vulþau. duþe jah
veis aviliudom guþa unsveibandanei. unte nimandans at uns vaurd hauseinais
guþs andnemuþ ni svasve vaurd manne ak svasve ïst sunjaba vaurd guþs.

Ad Thessalonicos I.

2, 10. — — et deus, quam sancte et iuste et irreprehensibiliter vobis his credentibus fuimus, 11. sicut scitis unumquemque vestrum, uti pater filios suos rogantes vos et consolantes 12. et testantes ad eundum vos digne deo, qui vocavit vos ad suum regnum et gloriam. 13. Ideo etiam nos gratias-agimus deo indesinenter, nam accipientes a nobis verbum auditus dei accepistis non sicuti verbum hominum, sed sicuti est vere verbum dei,

---

Adnotatio.

Fragmenta huius epistolae in cod. B leguntur; cod. A inde a 5, 22 usque ad finem solummodo habet.

Inscriptionem supplevimus e Philipp. 4, 16, ubi *þaissalauneika*, Thessalonices oppidi nomen invenitur.

2, 10. *waiva*] quam (πῶς), gr. ὡς. — *veihaba*] sancte, Goth. fortasse c. cod. F ἁγίως pro ὁσίως legit, nam *veihs* graeco ἅγιος respondet, vid. tamen Tit. 1, 8 ubi quoque pro ὅσιος ponitur.

2, 11. *vituþ*] Goth. ° ὡς (πῶς).

2, 13. *unsveibandanei*] sic in cod. B iterum iterumque inspecto legi Cast. testatur et ipse pro forma feminina adiectivi (immo participii) habet; pugnat autem haec viri docti sententia et contra formandi leges, quae *unsveibandei* postulant, et contra constructionem verborum, nam ad *veis* referendum masculinum pluralis esse debebat. Nobis videtur mendum librarii esse pro *unsveibandans*, vid. 5, 17 *unsveibandans bidjaiþ* (ἀδιαλείπτως προςεύχεσθε). Eph. 1, 16 *unsveibands aviliudo* (οὐ παύομαι εὐχαριστῶν). — *at uns*] gr. omn. post

14 þatei jah vaurkeiþ ïn ïzvis juzei galaubeiþ. jus auk galeikondans vaurþuþ
broþrjus aikklesjom guþs þaim visandeim ïn ïudaia ïn xristau ïesu. unte
þata samo vunnuþ jah jus fram ïzvaraim ïnkunjam svasve jah veis fram
15 ïudaium. þaiei jah fraujin usqemun ïesua jah svesaim praufetum jah uns fra-
16 vrekun jah guþa ni galeikandans jah allaim mannam andaneiþans sind. var-
jandans uns du þiudom rodjan ei ganisaina du usfulljan seinos fravaurhtins
17 sinteino. aþþan snauh ana ïns hatis guþs und andi. aþþan veis broþrjus
gaainanaidai af ïzvis du mela weilos andvairþja ni hairtin ufarassau sniumi-
18 dedum andaugi ïzvara gasaiwan ïn managamma lustau. unte vildedum qiman
at ïzvis ïk raihtis pavlus jah ainamma sinþa jah tvaim jah analatida uns
19 satana. wa auk ïst unsara vens aiþþau faheþs aiþþau vaips wofuljos. niu jus
20 ïn andvairþja fraujins unsaris ïesuis xristaus ïn ïs quma. jus auk siuþ vulþus
3, 1 unsar jah faheþs. ïn þizei ju ni usþulandans þanamais galeikaida uns ei bili-
2 þanai veseima ïn aþeinim ainai. jah ïnsandidedum teimauþaiu broþar unsa-
rana jah andbaht guþs ïn aivaggeljon xristaus ei ïzvis gatulgjai jah bidjai
3 bi galaubein ïzvara. ei ni ainshun afagjaidau ïn þaim aggviþom. silbans auk

---

quod etiam operatur in vobis, vos - qui creditis. 14. Vos enim imitatores facti - estis, fratres, ecclesiis dei his exsistentibus in Iudaea in Christo Iesu; nam hoc idem passi - estis etiam vos a vestris popularibus, sicuti etiam nos ab Iudaeis, 15. qui etiam dominum occiderunt Iesum et proprios profetas et nos persecuti - sunt et deo non placentes et omnibus hominibus adversarii sunt, 16. arcentes nos ad gentiles loqui, ut servarentur, ad explendum sua peccata semper. At properavit super eos ira dei usque finem. 17. At nos, fratres, orbati a vobis ad tempus horae, facie non corde abundantia properavimus vultum vestrum conspicere in multa cupiditate. 18. Nam voluimus venire ad vos ego quidem Pavlus et una vice et duabus, et impedivit nos Satana. 19. Quid enim est nostra spes aut gaudium aut corona gloriationis? Nonne vos in facie domini nostri Iesu Christi in eius adventu? 20. Vos enim estis gloria nostra et gaudium. 3, 1. Propter quod non sustinentes amplius placuit nobis, ut relicti essemus in Athenis soli, 2. et misimus Timotheum, fratrem nostrum et ministrum dei in evangelio Christi, ut vos confirmaret et oraret secundum fidem vestram, 3. ut non ullus absterreatur in his angustiis, ipsi enim

---

hauscinais; Goth. c. Vulg. — *svasve*] pr., ° gr. omn.; Goth. c. verss. — *vaurkeiþ*] sic scribendum est pro *vaurkei*, codicis B et Cast. lectione.

2, 14. *veis*] nos, gr. omn. *αὐτοί*.

2, 15. *svesaim*] proprios, gr. *τούς*.

2, 16. *guþs*] dei, ° gr.

2, 17. *ïzvara*] ad *andaugi* pertinens soloece pro *ïzvar* dictum est; pro genitivo plurali haberi, sermonis gothici usus vetat.

2, 18. *unte*] nam, gr. *διό*.

2, 19. *ïst*] est, ° gr. omn. — *niu*] nonne, gr. omn. *ἢ οὐχὶ καί*; Goth. c. Vulg.

3, 1. *ju* — *þanamais*] de hac loquendi ubertate vid. ad L. 15, 19, sufficiebat enim *ju ni* ad reddendum graecum *μηκέτι*, vid. vs. 5.

3, 2. *andbaht*] ministrum, gr. *συνεργόν*. — *ïzvis gatulgjai*] ∾ gr. omn. — *bidjai*] Goth. c. codd. ° *ὑμᾶς*.

4 vituþ þatei du þamma ratidai sijum. jah auk þan vesum at ïzvis. fauraqeþum
ïzvis þatei anavairþ vas uns du vinnan agliþos svasve jah varþ jah vituþ.
5 duþþe jah ïk ju ni usþulands ïnsandida du ufkunnan galaubein ïzvara ïbai
6 aufto usfaifraisi ïzvis sa fraisands jah svare vairþai arbaiþs unsara. aþþan nu
at qimandin teimauþaiu at unsis fram ïzvis jah gateihandin uns galaubein
friaþva ïzvara jah þatei gaminþi unsar habaiþ god sinteino gairnjandans
7 unsis gasaiwan svasve jah veis ïzvis. ïnuh þis gaþrafstidai sijum broþrjus
8 fram ïzvis ana allai nauþai jah aglon unsarai ïn ïzvaraizos galaubeinais. unte
9 sai libam. jabai jus gastandiþ ïn fraujin. wa auk aviliude magum usgildan
fraujin guþa bi ïzvis ana allai fahedai. þizaiei faginom ïn ïzvara faura guþa
10 unsaramma. naht jah daga ufarassau bidjandans ei gasaiwaima andvairþja
11 ïzvara jah ustiuhaima vaninassu galaubeinais ïzvaraizos. aþþan silba guþ
jah atta unsar jah frauja unsar ïesus xristus garaihtjai vig unsarana du ïzvis.
12 aþþan ïzvis frauja managjai jah ganohnan gataujai friaþvai ïn ïzvis misso
13 jah allans svasve jah veis ïn ïzvis du tulgjan hairtona ïzvara unfairinona ïn

---

scitis, quod ad hoc constituti sumus. 4. Et enim quum fuimus apud vos, praediximus vobis, quod futurum fuit nobis ad patiendum afflictiones, sicuti etiam factum - est, et scitis. 5. Ideo etiam ego iam non sustinens misi ad cognoscendam fidem vestram, ne forte tentaverit vos hic tentans et frustra fiat labor noster. 6. At nunc in veniente Timotheo ad nos a vobis et narrante nobis fidem, amorem vestrum et quod memoriam nostram habetis bonam semper, cupientes nos videre, sicuti etiam nos vos, 7. propter hoc consolationem - habentes sumus, fratres, a vobis in omni necessitate et afflictione nostra propter vestram fidem. 8. Nam ecce vivimus, si vos statis in domino. 9. Quid enim gratiarum possumus retribuere domino deo de vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos coram deo nostro. 10. Nocte et die abundantia precantes, ut videamus facies vestras et expleamus defectum fidei vestrae. 11. At ipse deus et pater noster et dominus noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos. 12. At vos dominus augeat et redundare faciat amore in vos invicem et omnes, sicuti etiam nos in vos, 13. ad confirmandum corda vestra inculpata in

---

3, 3. *ratidai*] Cast. sine ullo dubio recte *satidai* coniecit, vid. Philipp. 1, 17, ubi Goth. pro κεῖμαι *gasatiþs ïm* quoque utitur.

3, 4. *vesum*] gr. omn. post *ïzvis*.

3, 5. *usþulands*] cod. B et Cast. ‡ *usþulans*, vid. ad Mc. 12, 24.

3, 6. *teimauþaiu*] pro *teimauþaiau*, vid. ad L. 1, 54. — *galaubein*] Goth. ° καί. — *habaiþ*] gr. omn. ante *gaminþi*.

3, 7. *nauþai — aglon*] ∾ gr.

3, 9. *usgildan*] gr. omn. praeter cod. f ap. Mi. post *guþa*. — *fraujin guþa*] domino deo, gr. aut θεῷ aut κυρίῳ habent, uti Mi. adnotat.

3, 10. *andvairþja ïzvara*] facies vestras, gr. omn. ὑμῶν τὸ πρόσωπον; Vulg. c. Goth. pronomen substantivo postponit. — *ustiuhaima*] sic cod. B; Cast. ‡ *usþiuhaima*. — *vaninassu*] sic cod. B; Cast. ‡ *vanona þis*.

3, 12. *jah*] sec. Goth. ° εἰς.

3, 13. *hairtona ïzvara*] ∾ gr. omn.; Goth. c. Vulg.

veihiþai faura guþa jah attin unsaramma ïn quma fraujins unsaris ïesuis
4, 1 xristaus miþ allaim þaim veiham seinaim. þannu nu broþrjus anahaitam
bidai ïzvis jah bidjam ïn fraujin ïesua ei svasve andnemuþ at uns waiva
2 skuluþ gaggan jah galeikan guþa svasve jah gaggiþ jah gaaukaiþ mais. vituþ
3 auk waizos anabusnins atgebum ïzvis þairh fraujan ïesu xristu. þata auk
4 ïst vilja guþs veihiþa ïzvara ei gahabaiþ ïzvis af kalkinassau. ei viti war-
5 jizuh ïzvara gastaldan sein kas ïn veihiþai jah sveriþai. ni ïn gairunja lu-
6 staus svasve jah þiudos. þozei ni kunnun guþ. ei was ni ufargaggai nih bi-
faih.. — broþar seinana. unte fraveitands frauja ïst allaize svasve jah faura-
7 qeþum ïzvis jah veitvodidedum. ni auk laþoda uns guþ ïn unhrainiþa ak ïn
8 veihiþa. ïnuh þis nu saei ufbrikiþ. ni mann ufbrikiþ ak guþa saei gaf ahman
9 seinana veihana ïzvis. aþþan bi broþrulubon ni þaurbum meljan ïzvis. unte

---

sanctitate coram deo et patre nostro in adventu domini nostri Iesu Christi cum omnibus his sanctis suis. 4, 1. Itaque igitur, fratres, rogamus prece vos et precamur in domino Iesu, ut sicuti accepistis a nobis, quomodo debetis ambulare et placere deo, sicuti etiam ambulatis, etiam augeatis plus. 2. Scitis enim, qualia praecepta dedimus vobis per dominum Iesum Christum. 3. Hoc enim est voluntas dei, sanctitas vestra, ut detineatis vos ab fornicatione, 4. ut sciat quisque vestrum possidere suum vas in sanctitate et honore, 5. non in passione cupiditatis, sicuti etiam gentiles, qui non noverunt deum, 6. ut quis non transgrediatur neque decip(iat) — fratrem suum, nam vindex dominus est omnium, sicuti etiam praediximus vobis et testati-sumus. 7. Non enim vocavit nos deus in immunditiam, sed in sanctitatem. 8. Propter hoc igitur qui spernit, non hominem spernit, sed deum, qui dedit spiritum suum sanctum vobis. 9. At de fraterno-amore non opus-habemus scribere vobis, nam

---

4, 1. *þannu*] itaque, gr. omn. (τὸ) λοιπόν. — *ei*] ut, ° gr. — *svasve jah gaggiþ*] sicuti etiam ambulatis, ° gr.; Goth. c. codd., qui καθὼς καὶ περιπατεῖτε legunt; neque igitur *svasve* pro *sva* positum esse cum Cast. statuere opus est. — *jah*] quart. et: ἵνα, quod h. l. habent gr., Goth. c. codd. supra post *ïesua* posuit.

4, 2. *xristu*] Christum, ° gr. omn. praeter codd. a et d ap. Mi.

4, 3. *ei gahabaiþ*] ut detineatis, gr. omn. ἀπέχεσθαι; Goth. c. Vulg. sic vs. seq. graecum εἰδέναι per *ei viti* reddidit. — *kalkinassau*] cod. B ‡ *kalkinassaus*, nam *af* praepositio tertium casum postulat; locorum, quorum ad M. 27, 57 mentionem fecimus, alia est ratio et idem vitium a librario codicis B commissum iam supra Cor. 2, 3, 18 (*af ahmins*) animadvertimus, ubi A recte *af ahmin* habet.

4, 4. *gastaldan*] gr. omn. post *kas*.

4, 6. *nih*] neque, gr. omn. καί. — *bifaih...*] Cast. edidit *bifaihodai ïn ..o..s,* ex quibus posterioribus literis *toïs,* pro *tojis* dictum, efficit; quam coniecturam (nam praeter *bifaih,* quod edidimus, nihil fere certo cognosci posse ipse confitetur) an cuiquam probaverit, dubitamus, et nunc ipse fortasse ei patrocinium renuntiavit. Nos legimus *bifaiho (ïn) wamma toje,* i. e. decipiat (in) aliquo operum, ut cum vers. Armen., cum qua Gothum saepius concinere vidimus, τῳ pro τῷ legerit. — *ïst*] est, ° gr. omn. — *allaize*] omnium, gr. omn. περὶ πάντων τούτων.

4, 8. *ïnuh*] sic cod. B; Cast. ‡ *ïþ.* — *saei*] sec., Goth. c. codd. ° καί. — *ïzvis*] vobis, gr. εἰς ἡμᾶς.

4, 9. *broþrulubon*] sic cod. B; Rom. 12, 10 *broþralubon* legitur. — *þaurbum*] opus habemus, gr. χρείαν ἔχετε, cf. 5, 1.

10 silbans jus at guþa uslaisidai sijuþ du frijon ïzvis misso. jah auk taujiþ þata
ïn allans broþruns ïn allai makidonai. aþþan bidjam ïzvis broþrjus biauknan
11 mais jah biarbaidjan anaqal jah taujan svesa jah vaurkjan handum ïzvaraim
12 svasve jah ïzvis anabudum. ei gaggaiþ gafehaba du þaim þaiei uta sind jah
13 ni ainishun wis þaurbeiþ. aþþan ni vileima ïzvis unveisans broþrjus bi þans
14 anaslepandans ei ni saurgaiþ sve þai anþarai þaiei ni haband ven. unte jabai
galaubjam þatei ïesus gasvalt jah usstoþ. sva jah guþ þans þaiei anasaislepun
15 þairh ïesu tiuhaiþ miþ ïmma. þatuþ-þan ïzvis qiþam ïn vaurda fraujins
þatei veis þai libandans þai bilaibidans ïn quma fraujins ni bisnivam faur
16 þans anaslepandans. unte silba frauja ïn haitjai ïn stibnai arkaggilaus jah ïn
þuthaurna guþs dalaþ atsteigiþ af himina jah dauþans þai ïn xristau usstan-
17 dand faurþis. þaþro þan veis þai libandans þai aflifnandans suns miþ ïmma
fravilvanda ïn milhmam du gamotjan fraujin ïn luftau jah framvigis miþ
18. 5, 1 fraujin vairþam. svaei nu þrafsteiþ ïzvis misso ïn þaim vaurdam. aþþan bi

---

ipsi vos a deo edocti estis ad amandum vos invicem; 10. et enim facitis hoc in omnes fratres in omni Macidonia; at oramus vos, fratres, augeri plus 11. et studere requiei et facere propria et operari manibus vestris, sicuti etiam vobis praecepimus, 12. ut ambuletis honeste ad hos, qui foris sunt, et non ullius aliquo egeatis. 13. At non volumus vos inscios, fratres, de his obdormiscentibus, ut non moereatis, uti hi alii, qui non habent spem. 14. Nam si credimus, quod Iesus mortuus-est et resurrexit, sic etiam deus hos, qui obdormiverunt, per Iesum agit cum eo. 15. Hoc autem vobis dicimus in verbo domini, quod nos hi viventes, hi relicti in adventu domini non praevenimus ante hos obdormiscentes. 16. Nam ipse dominus in iussu, in voce arcangeli et in tuba dei deorsum descendit a coelo et mortui hi in Christo resurgunt antea. 17. Deinde autem nos hi viventes hi relicti statim cum eo rapimur in nubibus ad occurrendum domino in aëre et perpetuo cum domino fimus. 18. Adeo nunc consolamini vos invicem in his verbis. 5, 1. At de

---

4, 11. *vaurkjan*] Goth. c. codd. ° *ἰδίαις*. — *jah*] quart. etiam, ° gr. omn. praeter cod. f et *α* ap. Mi.

4, 12. *gafehaba*] sic cod. B denuo inspectus; nos olim *garedaba* (vid. Rom. 13, 13) scriptum esse coniiciebamus. — *ni ainishun wis*] non ullius aliquo, gr. omn. *μηδενός*; Goth. c. Vulg.

4, 13. *unveisans*] sc. *visan*, vid. ad Rom. 15, 8. — *broþrjus*] Cast. ‡ *broþrus*. — *sve*] Goth. ° *καί*.

4, 14. *tiuhaiþ*] quum non solum h. l. *þiuhaiþ*, sed etiam Gal. 5, 10 *bairaiþ* et Coloss. 3, 15 *svignjaiþ* legatur, pro quibus formis, si indicativi esse debent, *tiuhiþ*, *bairiþ*, *svigneiþ*, si coniunctivi, *tiuhai*, *bairai*, *svignjai* secundum regulas formationis scribendum fuit, nunc non dubium est, quin illa forma coniunctivi cum addito *þ*, a sermone evangeliorum aliena, posteriore aetate inducta sit et ita adhibita, ut pro graeco futuro aut imperativo poneretur.

4, 16. *haitjai*] sic cod. B; Cast. ‡ *hait jah*. — *þai*] hi, ° gr. omn.

4, 17. *ïmma*] eo, gr. omn. *αὐτοῖς*; Goth. c. Slav. 5. — *jah*] Goth. ° *οὕτω*.

4, 18. *nu*] igitur, ° gr. omn.

2 þo þeihsa jah mela broþrjus ni þaurbum ei ïzvis meljaima. unte silbans
3 gaaggvo vituþ þatei dags fraujins sve þiubs ïn naht sva qimiþ. þan qiþand
gavairþi jah tulgiþa. þanuh unveniggo ïns blissoþ fralusts svasve sair qiþu-
4 haftons jah unþaþliuhand. aþþan jus broþrjus ni sijuþ ïn riqiza ei sa dags
5 ïzvis sve þiubs gafahai. unte allai jus sunjus liuhadis sijuþ jah sunjus dagis
6 ni siuþ nahts ni riqizis. þannu nu ni slepaima sve þai anþarai ak vakaima
7 jah varai sijaima. unte þaiei slepand. naht slepand jah þaiei drugkanai vair-
8 þand. nahts drugkanai vairþand. ïþ veis dagis visandans unskavai sijaima
gahamodai brunjon galaubeinais jah friaþvos jah hilma venai nasseinais.
9 unte ni satida uns guþ ïn hatis ak du gafreideinai ganistais þairh fraujan
10 unsarana ïesu xristu. saei gasvalt faur uns ei jaþþe slepaima jaþþe va-
11 kaima samana miþ ïmma libaima. ïnuh þis þrafsteiþ ïzvis misso jah timr-

---

his momentis et temporibus, fratres, non egemus, ut vobis scribamus, 2. nam ipsi accurate scitis, quod dies domini, uti fur in nocte, sic venit. 3. Quum dicunt: pax et securitas, tunc repente eos supervenit interitus, sicuti dolor gravidae et effugiunt. 4. At vos, fratres, non estis in tenebris, ut hic dies vos uti fur capiat; 5. nam omnes vos filii lucis estis et filii diei non estis noctis, non tenebrarum. 6. Itaque ergo non dormiamus, uti hi alii, sed vigilemus et sobrii simus; 7. nam qui dormiunt, nocte dormiunt, et qui ebrii fiunt, noctu ebrii fiunt; 8. verum nos diei exsistentes sobrii simus, induti lorica fidei et amoris et galea, spe salutis; 9. nam non posuit nos deus in iram, sed ad acquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christum, 10. qui mortuus-est pro nobis, ut sive dormiamus, sive vigilemus simul cum eo vivamus. 11. Propter hoc consolamini vos invicem et aedifi-

---

5, 1. *þaurbum — meljaima*] gr. *χρείαν ἔχετε — γράφεσθαι*; Goth. c. Vulg.

5, 3. *blissoþ*] sic cum Cast. edidimus, quamquam codice denuo inspecto *buss..þ* cognoscere sibi videri ait, saltem an *l* post *b* scriptum sit, dubium ei videtur. Veram lectionem ex his reliquiis eruere, nobis non contigit, ne augurari quidem; sed hoc scimus, Goth. c. codd. *φανήσεται* legere non potuisse, quod verbum huic voci respondens accusativum *ïns* post se poni non pateretur; potius in illa lacerata voce verbum latere putamus, quod significationem superveniendi habeat. — *fralusts*] hanc vocem in cod. B prorsus evanidam Cast. recte restituit. — *sair qiþuhaftons*] sic cod. B; Cast. ‡ *qaisv þis hafteis*, quamquam in adnotatione eam lectionem certam esse dicit. — *jah*] sec., deest *ni*, aperto librarii mendo, nisi in loco propter lituram difficili lectu, scriptum fuit *ni gaþliuhand; unþaþliuhand* quidem est verbum recte compositum ipsumque graeco *ἐκφεύγειν* reddendo aptissimum, vid. Cor. 2, 11, 33, sed additum sibi habere solet id, quod effugitur, is autem casus ubi omittitur, *gaþliuhan*, quod proposuimus, Goth. utitur, vid. M. 8, 33. Mc. 5, 14. 14, 50. 16, 8.

5, 5. *siuþ*] estis, gr. *ἐσμέν*. — *nahts*] cod. B ‡ *nahs*.

5, 6. *sve*] Goth. c. codd. et verss. ° *καί*.

5, 7. *nahts*] Cast. non debebat *nahti* coniicere, nam ea non est insueta, quam ipse vocat, sed falsa forma; *nahts* recte habet, vid. L. 2, 8.

5, 8. *unskavai*] e Cor. 1, 15, 34 Cast. *usskavai* vel potius *usskavjai* legendum esse, recte monet, cf. vs. 6; *n* et *s* literas saepius permutari vidimus M. 7, 23. Mc. 6, 2. — *nasseinais*] sic cod. B pro *nasèinais*, vid. ad Gal. 5, 15.

5, 10. *slepaima — vakaima*] ∾ gr.

12 jaiþ ainwarjizuh anþar anþarana svasve jah taujiþ. aþþan bidjam ïzvis
broþrjus kunnan þans arbaidjandans ïn ïzvis jah faurstassjans ïzvarans ïn
13 fraujin. sveraiþ ïns ufarassau ïn friaþvai ïn vaurstvis ïze jah gavairþi ha-
14 baiþ ïn ïzvis. bidjamuþ-þan ïzvis broþrjus talzjaiþ þans ungatassans þrafst-
jaiþ þans grindafraþjans usþulaiþ þans siukans usbeisneigai sijaiþ viþra
15 allans. saiwiþ ïbai was ubil ana ubilamma wamma usgildai ak sinteino þiuþ
16. 17 laistjaiþ miþ ïzvis misso jah viþra allans. sinteino faginoþ ïn fraujin. un-
18 sveibandans bidjaiþ. ïn allamma aviliudoþ. þata auk ïst vilja guþs ïn
19. 20 xristau ïesu ïn ïzvis. ahman ni afwapjaiþ. praufetjam ni frakunneiþ.
21. 22 aþþan all uskiusaiþ. þatei goþ sijai gahabaiþ. af allamma vaihte ubilaizo
23 afhabaiþ ïzvis. aþþan silba guþ gavairþjis gaveihai ïzvis allandjo jah gahai-
lana ïzvarana ahman jah saivala jah leik unfairinona ïn quma fraujins un-
24. 25 saris ïesuis xristaus gafastaidau. triggvs saei laþoda ïzvis. saei jah taujiþ. broþrjus

---

cate unusquisque alter alterum, sicut etiam facitis. 12. At rogamus vos, fratres, cognoscere hos laborantes in vobis et praesides vestros in domino. 13. Honorate eos abundantia in amore propter opus eorum et pacem habete in vobis. 14. Rogamus autem vos, fratres, moneatis hos incompositos, consolemini hos pusillanimes, sustineatis hos imbecillos, longanimi sitis erga omnes; 15. videte, ne quis malum pro malo cui retribuat, sed semper bonum sequamini cum vobis invicem et erga omnes; 16. semper gaudete in domino, 17. non-cessantes orate, in omni gratias-agite; 18. hoc enim est voluntas dei in Christo Iesu in vos; 19. spiritum ne exstinguite, 20. profetias ne spernite, 21. sed omne probetis, quod bonum sit, teneatis; 22. ab omni rerum malarum detinete vos, 23. at ipse deus pacis sanctificet vos omnimodis et integrum vestrum spiritum et anima et corpus inculpata in adventu domini nostri Iesu Christi servetur. 24. Fidelis qui vocavit vos, qui etiam facit; 25. fratres,

---

5, 12. 13. *fraujin*] Goth. ° *καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς καί.* — *sveraiþ*] honorate, gr. ἡγεῖσθαι ab ἐρωτῶμεν pendens; Goth. quum nunc imperativo utatur, ante *gavairþi habaiþ* recte addit *jah,* quod a gr. item recte abest. — *ïzvis*] vobis, gr. omn. ἑαυτοῖς (vobis ipsis), cf. 2, 14.

5, 14. *broþrjus*] cod. B ‡ *broþjus.* — *ungatassans*] sic cod. B; Cast. ‡ *ungatlisans.* — *usþulaiþ*] sustineatis, gr. omn. ἀντέχεσθε (*andnimaiþ,* cf. Tit. 1, 9), Goth. videtur per errorem ἀνέχεσθε legisse, quod idem etiam librario codicis 74 accidit.

5, 15. *ubil ana*] Cast. ‡ ict.; ceterum pro *ana* (super) gr. omn. ἀντί, cuius praepositionis significationi quum *ana* non respondeat, non dubitamus, quin in cod. B *und* scriptum sit, uti legitur Rom. 12, 17 *ni ainummehun ubil und ubilamma usgibands,* cf. M. 5, 38. — *laistjaiþ*] Goth. c. codd. ° *καί.*

5, 16. *ïn fraujin*] in domino, ° gr.

5, 18. *ïst*] est, ° gr.

5, 22. *ubilaizo*] incipit cod. A.

5, 23. *jah — ahman*] quum Goth. nunc accusativum ponat, nihil est certius, quam *καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα* ab ἁγιάσαι pendere eum existimavisse, quum apud omn. gr. et verss. cum ψυχή et σῶμα ad τηρηθείη pertineat et nominativus casus esse debeat (*jah gahails ïzvar ahma*).

26. 27 bidjaiþuþ-þan jah bi uns. goljaiþ broþruns allans ïn gafrijonai veihai. bi-
svara ïzvis ïn fraujin ei ussiggvaidau so aipistaule þaim veiham broþrum.
28 ansts fraujins unsaris ïesuis xristaus miþ ïzvis. amen.

---

oretis autem etiam pro nobis. 26. Salutetis fratres omnes in osculo sancto. 27. Obtestor vos in domino, ut recitetur haec epistola his sanctis fratribus. 28. Gratia domini nostri Iesu Christi cum vobis, amen.

5, 25. *þan*] autem, ° gr. omn. — *jah*] etiam, ° gr.

5, 27. *aipistaule*] cod. B c. cod. 17 ° *πᾶσι;* in cod. A etiamsi illius vocis (*allaim*) vestigia propter lituram membranae non cognoscuntur, tamen spatium ad capiendam eam sufficit.

5, 28. *amen*] amen, ° gr.

E V A N G E L I A.

Du þaissalaunekaium anþara anastodeiþ.

1, 1 **P**avlus jah silbanus jah teimauþaius aikklesjon þaissalauneikaie ïn guþa attin
2 unsaramma jah fraujin ïesu xristau. ansts ïzvis jah gavairþi fram guþa attin
3 unsaramma jah fraujin ïesu xristau. aviliudon skulum guþa sinteino ïn ïzvara
broþrjus svasve vairþ ïst. unte ufarvahseiþ galaubeins ïzvara jah managniþ
4 friaþva ainwarjizuh allaize ïzvara ïn ïzvis misso. svaei veis silbans ïn ïzvis
wopam ïn aikklesjom guþs ïn stivitjis ïzvaris jah galaubeinais ïn allaim
5 vrakjom ïzvaraim jah aglom þozei usþulaiþ. taikn garaihtaizos stauos guþs
du vairþans briggan ïzvis þiudangardjos guþs ïn *þizozei jah vinniþ.*
6 *sveþauh* jabai garaiht ïst at guþa usgildan þaim gaþreihandam uns aggviþa.

Ad Thessalonicenses altera incipit.

1, 1. Pavlus et Silbanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium in deo patri nostro et domino Iesu Christo;
2. gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. 3. Gratias-agere debemus eo semper propter vos,
fratres, sicuti dignum est; nam supercrescit fides vestra et abundat amor unius-cuiusque omnium vestrum in vos
invicem: 4. ita-ut nos ipsi in vobis gloriemur in ecclesiis dei propter patientiam vestram et fidem in omnibus perse-
cutionibus vestris et doloribus, quos patimini; 5. exemplum iusti iudicii dei, ad dignos faciendum vos regno
dei, propter quod etiam patimini. 6. Tamen si iustum est apud deum, retribuere his tribulantibus nos angorem,

---

Adnotatio.

Inscript. *du þaissalaunekaium anþara*] cod. A: *du þaissalauneikaum* (sic!) *b anas*[*todeiþ*]; verbi *anastodeiþ*, quod e cod. A in inscriptione posuimus, literae ultimae, quas uncis inclusimus, adeo erant exstinctae, ut Castillionaeus coniectura eas restitueret; cf. Prolegg. p. XXIII, 76. Ceterum in inscriptione ad epistolam priorem pro *þaissalauneikim*, uti secundum *rumonim*, *galatim* all. scripsimus, potius *þaissalauneikaium* scribere debebamus, (hoc enim rectius est, quam quod codd. praebent, et sic etiam in subscriptione huius epistolae legitur), atque etiam *kaulaussaim* Col. subscr. in *kaulaussaium* mutandum esse videtur.

1, 4. *ïn*] pr. in, ⁰cod. B, addidimus e cod. A. – *stivitjis*] sic pro *stivitjons*, quod Cast. e loco penitus exeso edidit, legendum est; id autem exigit primum *ïzvaris*, forma neutrius, deinde quod Gothi ὑπομονήν non *stivitjon* sed *stiviti* dicunt, vid. Cor. 2, 1, 6. 6, 4. — *vrakjom*] sic codd.; Cast. ‡ *vrakjam.*

1, 5. *ïn*] desinit cod. B; quae hinc edidit Cast. usque ad *jabai* versu sequente, ea omnia, quum membrana penitus abrasa esset, coniectura invenit; sic quoque, inquit ille, in hac et sequentibus pagellis duabus multis opus fuit coniecturis.

1, 6. *jabai*] gr. omn. εἴπερ; quod quum Gothus per *sveþauh jabai* reddere soleat, (vid. Rom. 8, 9. cf. Cor. 2, 10, 8), id etiam hoc loco pro simplici *jabai* scribendum esse censuimus, nam Cast. etiamsi codice iterum consulto literas

7 ïþ ïzvis gaþraihanaim *ïusila* miþ uns ïn andhuleinai fraujins unsaris ïesuis
8 xristaus af himinam miþ aggilum mahtais ïs. ïn funins lauhmonai gibandins
fraveit ni kunnandam guþ jah ni ufhausjandam aivaggeljon fraujins unsaris
9 ïesuis xristaus. þaiei . . . . . fralust aiveinon fram andvairþja fraujins jah
10 fram vulþau mahtais ïs. þan *qimiþ* ushauhjan ïn þaim veiham ïs jah . . . .
le . . . . . ba . . . . . ïn allaim þaim galaubjandam unte galaubida ïst veitvo-
11 dei unsara ïzvis in jainamma daga. du þammei jah bidjam sinteino bi ïzvis ei
ïzvis vairþans briggai þizos laþonais guþ unsar jah fulljai alla leikain þiuþeinais

---

7. verum vobis tribulatis requiem cum nobis in revelatione domini nostri Iesu Christi de coelis cum angelis potentiae eius, 8. in ignis fulgure dantis vindictam non noscentibus deum et non obedientibus evangelio domini nostri Iesu Christi; 9. qui poenam dant, interitum aeternum, a facie domini et a gloria potentiae eius; 10. ubi venit glorificari in his sanctis eius et . . . . in omnibus his credentibus, nam creditum est testimonium nostrum vobis in illo die. 11. Ad quod etiam precamur semper pro vobis, ut vos dignos reddat hac vocatione deus noster et perficiat omne placitum bonitatis

---

fere nullas conspexit, tamen locum ad tot literas capiendas sufficere dicit. Aliis quidem locis πεϱ encliticum gothice *raihtis* est (vid. ad Cor. 2, 8, 7), ut *jabai raihtis* quoque legi possit; quoniam autem Cast. post *jabai* nihil conspici ad h. l. diserte dicit, coniectura *jabai raihtis* abstinendum est. — *ïst*] est, gr. omn. — *uns*] nos, gr. omn. ὑμᾶς, praeter cod. B 2 ap. Mill.

1, 7. *ïþ*] verum, gr. omn. καί, Goth. c. vers. lat. Sabat. — *gaþraihanaim*] Massm. M. G. A. 1840 p. 127 iniuria pro falso habet, vid. Matth. 7, 14. Cor. 2, 4, 8. neque versu proxime praecedente legitur, uti ille ait, *gaþraihandam*, sed recte *gaþreihandam* — *ïusila*] hanc vocem penitus obliteratam restitui ope Cor. 2, 8, 13. CAST. — *unsaris*] nostri, [0] gr., Goth. c. codd. ap. Mill. — *xristaus*] Christi, [0] gr., Goth. c. codd. ap. Mill. et Mi. — *himinam*] coelis, sic pro *himina* (οὐϱανοῦ) in membrana exesa Castillionaeo scriptum esse videtur; mirum: nam quum in evangeliis οὐϱανὸς singularis a Gothis semper fere per *himinos*, numero plurali, convertatur, in epistolis interpretes nostri non solum graecorum vestigia persequuntur, sed etiam praeter eorum auctoritatem pro plurali singularem ponunt, vid. ad Eph. 3, 15. et Col. 1, 16.

1, 8. *funins lauhmonai*] ignis fulgure, gr. πυϱὶ φλογός. Goth. c. codd. φλογὶ πυϱός, verbis transpositis, legit. Ceterum pro *lauhmonai* cum Massm. l. l. p. 126 *lauhmonjai* legendum esse putamus, vid. Luc. 10, 18. 17, 24. — *gibandins*], sic pro *gibandis*, quod Cast. e loco plane exeso male edidit, legendum est.

1, 9. *þaiei*] Cast. duo verba inde sequentia, quae graecis verbis δίκην τίσουσι, respondeant, quum in cod. omnino essent exstincta, coniectando per *fraveit usgiband* reddidit; quam coniecturam Massm. l. l. p. 134 iniuria laudat, nam verbum quod ἐκδίκησιν, i. e. ultionem, significat, idem δίκην, i. e. poenam, significare non potest. Rectius Cast. pro τίσουσι *usgiband* posuit, vid. Philem. 19. Quod autem aliud verbum gothicum pro *fraveit* scriptum fuerit, difficile est dictu, nam δίκη nullo alio novi testamenti loco legitur, ut inde coniectura fieri possit.

1, 10. *qimiþ*] Cast. ‡ *qemi* coniectura restituit; id enim verborum iunctura non admittit, quia Gothi, ubi coniunctivus aoristi graeci, pro Latinorum futuro exacto positus, exprimendus est, indicativo, rarius coniunctivo praesentis uti solent, vid. Grim. Gr. IV, 147. Sic etiam infra 2, 3 pro *qemi* iterum *qimiþ* vel *qimai* legendum est, quod etiam *vairþai* probat, quod sequitur. — *ushauhjan*] fortasse *ushauhnan* legendum est, uti Cast. etiam vers. 12. edidit. — . . . . *le* . . . *ba* . . .] ex his singulis literis Cast. fecit *mikilein atgiban guþa*, quae significent: magnalia dare deo; eaque lectio Massmanno l. l. p. 134 placet. Sed interpres, si vere sic scripsisset, quam longe quaesumus ab auctore graeco aberravisset? et quomodo is, qui θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασι dicitur, ab interprete magnalia dare deo in omnibus credentibus dici potest? Probabilius esset, si legeretur *mikilein haban ïn allaim þaim galaubjandam.* — *ïzvis*] vobis, gr. omn. ἐφ᾽ ὑμᾶς. procul dubio ante *ïzvis* praepositio *du* vel *ïn* excidit, quod propter sequens ï facile fieri poterat; cave autem *ana* suppleas, hoc propter significationem adversariam hic locum non habet. — *jainamma daga*] illo die, ∾ gr. omn.

12 **seinaizos jah vaurstv galaubeinais ïn mahtai. ei ushauhnai namo fraujins**
unsaris ïesuis ïn ïzvis jah jus ïn ïmma bi anstai guþs unsaris jah frau-
2, 1 **jins unsaris ïesuis xristaus. aþþan bidjam ïzvis broþruns ïn qumis fraujins**
2 **unsaris ïesuis xristaus jah . . gaqumþais unsaraizos du ïmma. du ni**
sprauto vagjan *ïzvis ahin nih drobnan nih þairh ahman nih þairh*
vaurda nih þairh aipistaulein sve þairh uns þatei ïnstandai
3 ***dags xristaus. ni washun ïzvis* usluto *wamma haidau* unte *niba***
***qimiþ afstass faurþis* jah andhulids vairþai manna fravaurhtais sunus**
4 **fralustais. sa andstandands jah ufarhafjands sik ufar all qiþana guþ aiþþau**

---

suae et opus fidei in potentia, 12. ut glorificetur nomen domini nostri Iesu in vobis et vos in eo secundum gratiam dei nostri et domini nostri Iesu Christi. 2, 1. At precamur vos fratres propter adventum domini nostri Iesu Christi et congregationem nostram ad eum, 2. ad non cito movendum vos mente nec terrendum, nec per spiritum nec per verba nec per epistolam, uti per nos; quod instet dies Christi. 3. Ne quis vos decipiat ullo modo, nam nisi venerit discessio prius et revelatus fiat homo peccati, filius perditionis. 4. Hic resistens et extollens se supra omne dictum deum aut

---

1, 11. *seinaizos*] suae, ⁰ gr. omn., Goth. cum Vulg. et vers. arab. et aethiop.

1, 12. *ïesuis*] Goth c. codd. ⁰ χριστοῦ. — *unsaris*] sec., nostri, ⁰ gr. omn., Goth. cum Sabat.

2, 1. *broþruns*] fratres, Gothus accusativo cum *ïzvis* e *bidjam* pendente pro vocativo Graecorum (ἀδελφοί) utitur; Massm. l. l. p. 126 quum *broþruns* vocativi formam esse recte negasset, id quod Cast. h. l. dixerat, non debebat idem opinari, Gothum versionibus latinis (*rogamus vos fratres*) deceptum sic convertisse, nam e graecis libris, non e latinis versionibus hausta est versio gothica, uti ipse cum Cast. iudicat l. l. p. 332. — *qumis*] sic legendum est pro *quma*, quod Cast. repudiatis legibus grammaticis edidit; ultima enim litera in codice exstincta est. — . . . *gaqumþais unsaraizos*] congregationem nostram, ∾ gr. omn.; ceterum Cast. *miþgaqumþais* edidit, sed lectio est incerta, nec nobis gothicum *miþ* — ad exprimendum graecum ἐπι — in compositis aptum esse videtur.

2, 2. 3. *ïzvis ahin — washun ïzvis*] haec omnia adeo sunt deleta, ut magna ex parte essent divinanda; tamen literae, quae legi possunt, lectioni meae conveniunt. CAST. *ïzvis*] sic nos scripsimus pro soloeco *jus*, nam post *du* cum infinitivo subiectum sententiae casu accusativo ponitur, vid. Thess. 1, 2, 12 *veitvodjandans du gaggan ïzvis vairþaba guþs.* cf. Marc. 4, 1 *galesun sik du ïmma manageins filu, svasve ïna galeiþan ïn skip.* — *drobnan*] ubi Gothi hoc verbo utuntur, compositum est aut *ïndrobnan* (Joh. 13, 21. 14, 1. 27.) aut *gadrobnan* (Luc. 1, 12. Ioh. 12, 27.); Cast. a nobis de hoc loco interrogatus, plane nihil amplius legere se posse respondit; fortasse igitur alterutrum illorum compositorum h. l. in cod. scriptum fuit — *vaurda*] verba, gr. omn. λόγου numero singulari, lectionem editam Cast. effinxit ex ultima litera *a*, quae sola legi potest. — *ïnstandai*] huius verbi duae tantum ultimae literae supersunt, Cast. comparato loco Tim. 2, 4, 2. *ïnstandan* coniecit, quod Massm. l. l. p. 134 iniuria comprobat; nam ἐνεστάναι, quod h. l. convertendum erat, et ἐπιστῆναι quod Tim. l. l. Gothus per *ïnstandan* reddidit, res plane dissimiles significant; fortasse rectius scribitur *atgaggai*, vid. Tim. 2, 3, 1. — *xristaus*] Christi, gr. κυρίου. — *wamma haidau*] sic legendum est, Cast. e coniectura ‡ *wammeh*, cuius verbi primam solummodo literam cognoscere potuit; *wazuh* quod *omnis*, *quisque* significat, in eiusmodi sententiis negativis locum non habet. Ceterum cave cum Castillionaeo Gothum aliter, atque habent graeci, legisse arbitreris, nam Graecorum morem negationes duplicandi Gothi non ubique imitantur. — *niba — faurþis*] vix apparent hic vestigia literarum. CAST. Recte explevit, praeterquam quod *qimiþ* vel *qimai* pro *qemi* ponere debebat, vid. ad 1, 10.

2, 4. *ufar*] supra, gr. omn. ἐπί, Goth. c. vet lat. — *qiþana*] hoc falsum est, sive Gothus cum vetere illa lat. versione *qui dicitur* legit (sic *qiþanana* scribendum erat), sive ad *all* retulit (sic *qiþan* vel *qiþano* esse debebat); nos *qiþanana* praeferimus, cf. etiam Massm. l. l. p. 133. —

15. 16 allata blotinassu svaei ïn guþs al sitan s . . . — — unsaros. aþþan silba
frauja unsar ïesus xristus jah guþ jah atta unsar saei frijoda uns jah atgaf
17 gaþlaiht aiveina jah ven goda ïn anstai. gaþrafstjai hairtona ïzvara jah
3, 1 gatulgjai ïn allaim vaurstvam jah vaurdam godaim. þata anþar ei bidjaiþ jah
bi unsis broþrjus ei vaurd fraujins þragjai jah mikiljaidau svasve jah at ïzvis.
2 jah ei us*laus*jaindau af gastojanaim jah ubilaim mannam. ni auk ïst allaim
3 galaubeins. aþþan triggvs frauja saei gatulgeiþ ïzvis jah galausjai ïzvis af
4 þamma ubilin. aþþan gatrauam ïn fraujin ei þatei anabudum ïzvis jah taujiþ
5 jah taujan habaiþ. frauja garaihtjai hairtona ïzvara ïn friaþvai guþs jah ïn

---

omne cultum, ita-ut in dei templo sedeat — 15. — nostram. 16. At ipse dominus noster Iesus Christus et deus et pater noster, qui amavit nos et dedit consolationem aeternam et spem bonam in gratia, 17. consoletur corda vestra et confirmet in omnibus operibus et verbis bonis. 3, 1. Hoc reliquum, ut precemini etiam pro nobis, fratres, ut verbum domini currat et glorificetur, sicuti etiam apud vos, 2. et ut liberemur ab importunis et malis hominibus, non enim est omnibus fides. 3. At fidelis dominus, qui confirmat vos et liberet vos ab hoc malo. 4. At confidimus in domino, ut quod praecepimus vobis, etiam faciatis et facturi sitis. 5. Dominus dirigat corda vestra in amore dei et in

---

svaei ïn] nullum harum literarum vestigium deprehendo, sed locus adest. CAST. Addere etiam ille debebat *ïna*, nam *svaei* post se suumque infinitivum habere solet accusativum subiecti, vid. ad vers. 2; si vet. latina et Vulg. *is* omittunt, res alia est. — *al*] sic cod. pro *alh*, uti Marc. 15, 38. vid. ad Matth. 5, 15. — *s* . . . .] Cast. edidit *sik ustaiknjands;* quum autem de his nihil remanserit nisi prima litera *s*, lectio omnino dubia est, nec minus coniici poterat *sve guþ* . . . ., nam gr. multi hic inserunt *ὡς θεόν*. Ceterum definit cod. A.

2, 15. *unsaros*] pergit cod. B. Cast. opinatur praecessise *þairh aipistauleins* et Gothum plurali pro *δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν* usum esse et h. l. aliter atque Neh. 6, 17 (ubi legitur *aipistaulans*) flexisse. Nobis secus videtur; nam cur interpres h l. plurali usus sit, nulla est causa, et *ἐπιστολή* per *aipistaule* singulari numero redditum in Pauli epistolis saepius invenitur; quum autem ad pronomen *unsaros* substantivum plurali numero requiratur, sine dubio praecessit *þairh bokos*, sic infra 3, 14 *διὰ τῆς ἐπιστολῆς* iterum per *þairh þos bokos* redditur; cf. Cor. 2, 7, 8. 3, 1.

2, 17. *hairtona ïzvara*] ∾ gr omn. praeter cod. *k* ap. Mi.; sic infra 3, 5. ubi nullus gr. consentit. — *gatulgjai*] Goth. c. codd. ⁰ *ὑμᾶς*. — *vaurstvam jah vaurdam*] operibus et verbis, ∾ gr.

3, 1. *ei bidjaiþ*] ut oretis, gr. omn. *προσεύχεσθε;* sic Gal. 5, 16 pro *λέγω δέ· πνεύματι περιπατεῖτε* dicit: *aþþan qiþa, ei ahmin gaggaiþ.* cf. ad Marc. 15, 36. — *jah bi unsis broþrjus*] etiam pro nobis fratres, gr. omn. *ἀδελφοί περὶ ἡμῶν;* haec transpositio verborum etiam in Sabat. invenitur; cod. autem B ‡ *broþrous* habet.

3, 2. *af gastojanaim*] hanc lectionem Cast. cod. iterum inspecto certam esse confirmat, sed eam falsam esse multa arguunt. Primum enim, quae est haec forma participii de verbo *stojan* flexa? ea certe *stauïþs* vel *stojiþs* esse debebat; deinde si hanc formam concedimus, qui fieri potest, ut *judicatus* dicatur, quem Graeci *ἄτοπον* vocant? Nobis potius ict. *afgastoþanaim* legendum esse videtur; uti enim *ungastoþans visan* Cor. 1, 4, 11 est *ἀστατεῖν*, certum locum non habere, sic *afgastoþans* proprie est, qui suo loco motus est, *ἄτοπος*. Verba autem translatae significationis Gothi saepe ad verbum reddunt, sic, ut unum e multis citemus, Tim. 1, 3, 6 *νεόφυτον* Gothus *niujana satiđana* dicit. Scilicet talia sunt Castillionaeo oscitantiae interpretis, cf. eum ad vers. 7. Quam coniecturam per se spectatam qui probant, ii fortasse *ἀπό* post *ῥύειν* a Gotho omissum desiderabunt; sed pariter interpres praepositione *af* post verba solvendi, liberandi omissa Cor. 1, 7, 27 *galausiþs ïs qenai* pro *λέλυσαι ἀπό γυναικός* dicit. Ceterum Cast. vocem *uslausjaindau* magna ex parte exstinctam probe restituit. — *ïst*] est, ⁰ gr. omn.

3, 3. *triggvs*] Goth. ⁰ *ἐστίν*.

3, 4. *anabudum*] praecepimus, gr. omn. et verss. *παραγγέλλομεν*.

3, 5. *frauja*] Goth. ⁰ *δέ*. — *hairtona ïzvara*] vid. ad 2, 17.

6 **usþulainai xristaus. aþþan anabiudam ïzvis broþrjus ïn namin fraujins unsaris**
ïesuis xristaus ei gaskaidaiþ ïzvis af allamma broþre wairbandane ungatassaba jah
7 **ni bi anafilham þoei andnemuþ at uns. silbans auk kunnuþ waiva skuld ïst ga-**
8 **leikon unsis. unte ni ungatevidai vesum ïn ïzvis ni arvjo hlaib matidedum at**
wamma ak vinnandans arbaidai naht jah daga vaurkjandans ei ni kauridedeima
9 **wana ïzvara. ni þatei ni habaidedeima valdufni ak ei uns silbans du frisahtai**
10 **gebeima du galeikon unsis. jah auk þan vesum at ïzvis þata ïzvis anabudum**
11 **ei jabai was ni vili vaurkjan ni matjai. hausjam auk sumans wairbandans ïn**
12 **ïzvis ungatassaba ni vaiht vaurkjandans ak fairveitjandans. þaimuh svaleikaim**
anabiudam jah bidjam ïn fraujin ïesua xristau ei miþ rimisa vaurkjandans
13 **seinana hlaib matjaina. aþþan jus broþrjus ni vairþaiþ usgrudjans vaila tau-**
14 **jandans. ïþ jabai was ni uthausjai vaurda unsaramma þairh þos bokos þana**
15 **gatarhjaiþ. ni blandaiþ ïzvis miþ ïmma ei gaskamai sik. jah ni svasve fijand**
16 **ïna rahnjaiþ ak talzjaiþ sve broþar. aþþan silba frauja gavairþeis gibai ïzvis**
17 **gavairþi sinteino ïn allaim stadim. frauja miþ allaim ïzvis. so goleins meinai**

---

patientia Christi. 6. At praecipimus vobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut separetis vos ab omni fratrum ambulantium inordinate et non secundum traditiones, quae accepistis a nobis. 7. Ipsi enim nostis, quomodo debitum est imitari nos; 8. nam non inordinati fuimus in vobis, non gratis panem comedimus apud quemquam, sed patientes labore nocte et die operantes, ut non gravaremus quemquam vestrum. 9. Non quod non haberemus potestatem, sed ut nos ipsos ad exemplum daremus ad imitandum nos. 10. Et enim quum essemus apud vos, hoc vobis praecepimus, ut si quis non velit operari, non edat. 11. Audimus enim aliquos ambulantes in vobis inordinate, non quidquam operantes, sed nugas-sectantes. 12. Hisque talibus praecipimus et precamur in domino Iesu Christo ut cum silentio operantes suum panem comedant. 13. At vos fratres, ne fiatis lassi bene facientes. 14. Verum si quis non obediat verbo nostro per has literas, hunc notetis, ne misceatis vos cum eo, ut pudeat eum. 15. Et ne sicuti inimicum eum existimetis, sed doceatis uti fratrem. 16. At ipse dominus pacis det vobis pacem semper in omnibus locis. Dominus cum omnibus vobis. 17. Haec salutatio mea

---

3, 6. *wairbandane ungatassaba*] ambulantium inordinate, ∾ gr. omn., Goth. c. Vulg. — *anafilham*] traditiones, gr. omn. παράδοσιν. — *andnemuþ*] accepistis, gr. παρελάβοσαν.

3, 7. *ïst*] pergit cod. A.

3, 8. *ni*] sec., cod. A *nih* (neque). — *vinnandans arbaidai*] patientes (in) labore, gr. omn. ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ. Ceterum pro solo *arbaidai* scribendum fuisse *ïn arbaidai*, Cast. recte monet.

3, 9. *gebeima*] Goth. ⁰ ὑμῖν.

3, 10. *ïzvis anabudum*] vobis praecepimus ∾ gr. omn. — *ni*] sec., in cod. A locus uni literae vacat, ut scriptum esse possit *nih* (nec); nullum tamen literae *h* vestigium. CAST.

3, 12. *þaimuh*] hisque, gr. omn. τοῖς δέ; sic — *uh* encliticum pro graeco δέ Gothus posuit Matth. 27, 44. vid. ad Ioh. 18, 26. — *ïn fraujin*] in domino, gr. διὰ τοῦ κυρίου; ceterum Goth. c. Vulg. ⁰ ἡμῶν.

3, 14. *ni*] sec., ne, gr. καὶ μή.

3, 15. *ïna*] eum, ⁰ gr. omn.

3, 16. *stadim*] locis, gr. τρόπῳ.

handau pavlaus þatei ïst bandvo ana allaim aipistaulem meinaim. sva melja.
18 ansts fraujins unsaris ïesuis xristaus miþ allaim ïzvis. amen.
du þaissalauneikaium anþara ustauh.

---

manu Pavli, quod est signum in omnibus epistolis meis; sic scribo. 18. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses altera explicit.

3, 17. *aipistaulem meinaim*] epistolis meis, cod. B ‡ *aipistaulemeinaim*, ut librarius non solum *m* in exitu verbi *aipistaulem* propter sequentem eandem literam omiserit (sic Tim. 2, 2, 2 *þriggvaimannam* pro *þriggvaim mannam*. cf. ad Ioh. 12, 42), sed etiam pro integra terminatione — *eim* mutilatam — *em* posuerit (vid. ad Luc. 10, 5. ubi addenda sunt haec: *frume* Cor. I. subscr. *anavilje* Phil. 4, 5. *ne* Skeir. 38, 7). Ceterum cod. A h. l. exesus est et gr. omn. omittunt *meinaim* (meis). —

Subscriptio. Gr. alii aliter. — *anþara*] altera; cod. B (nam cod. A est obliteratus) mendose *frumei* (prior). Quum enim subscriptio huius alterius ad Thessalonicenses epistolae et inscriptio prioris ad Timotheum in eadem pagella sint scriptae et librario esset scribendum: *du þaissalauneikaium anþara ustauh.* deinde: *du teimauþaiu frumei dustodeiþ*, falso ille quidem supra *frumei* pro *anþara*, infra autem *ustauh* pro *dustodeiþ* scripsit; cf. ad Tim. I. inscript.

Du þeimauþaiau frumei dustodeiþ.

1, 1 Pavlus apaustaulus xristaus ïesuis bi anabusnim guþs nasjandis unsaris jah
2 xristaus ïesuis venais unsaraizos. þeimauþaiu valisin barna ïn galaubeinai
ansts armaio gavairþi fram guþa attin jah xristau ïesu fraujin unsaramma.
3 svasve baþ þuk saljan ïn aifaison galeiþands makidonais ei faurbiudais
4 sumaim ei anþarleiko ni laisjaina. niþ-þan atsaiwaina spille jah gabaurþivaurde
andilausaize þoei soknim andstaldand mais þau timreinai guþs þizai visandein
5 ïn galaubeinai. aþþan andeis ïst anabusnais friaþva us hrainjamma hairtin jah
6 miþvisscin godai jah galaubeinai unhindarveisai. af þaimei sumai afairzidai

---

Ad Thimotheum prior incipit.

1, 1. Pavlus apostolus Christi Iesu secundum praecepta dei servatoris nostri et Christi Iesu, spei nostrae, 2. Thimotheo, optato filio in fide gratia, misericordia, pax a deo patre et Christo Iesu, domino nostro. 3. Sicuti rogavi te manere in Efeso proficiscens in-Macedoniam, ut interdicas quibusdam, ut aliter non doceant, 4. neque intendant fabulis et genealogiis interminatis, quae quaestiones praebent magis quam aedificationem dei, hanc existentem in fide. 5. At finis est praecepti amor ex puro corde et conscientia bona et fide sincera. 6. De quibus quidam seducti

---

Adnotatio.

Inscriptio in cod. B solummodo legitur. — *þeimauþaiau*] cod. B ‡ *þaimaauþaiau;* ceterum *þeimauþaius* pro *teimauþaius* scriptum est, sic etiam 1, 2. (vid ad 2, 10); recte autem *teimauþaius* infra 1, 18. 2, 1, 2. — *dustodeiþ*] incipit, cod. B ‡ *ustauh,* explicit; vid. ad Subscript. Thess. II.

Initium huius epistolae in utroque cod. legitur.

1, 1. *xristaus ïesuis*] pr. ∾ gr. omn. praeter cod. *f* ap. Mi. — *anabusnim*] praecepta, gr. omn. ἐπιταγήν.

1, 2. *þeimauþaiu*] sic cod. B, cod. A rectius *þeimauþaiau,* vid. ad Luc. 1, 54. — *attin*] Goth. c. codd. ⁰ἡμῶν.

1, 3. *galeiþands*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *galeiþans;* sic saepius librarius codicis B lapsus est: infra vs. 9 *vitans.* 3, 4 *fauragaggans,* quo utroque loco cod. A recte *vitands* et *fauragaggands* habet; idem mendum continet etiam 2, 2, 6. ubi pro *arbaidjands* scriptum est *arbaidjans;* contra 1, 2, 13 pro *gadigands* legendum est *gadigans,* vid. ad Marc. 12, 24. — *makidonais*] cod. A *makedonais,* cf. ad Cor. 2, 1, 16. Ceterum de genitivo post verba proficiscendi posito vid. ad Luc. 15, 15.

1, 4. *andilausaize*] cod. A ‡ *andalausaize,* vid. ad 5, 14. — *þau*] sic codd.; Cast. ‡ *þan.* — *timreinai*] aedificationem, gr. οἰκονομίαν. — *visandein*] existentem, ⁰ gr. omn.; ceterum cod A ‡ *visandin,* uti infra 3, 4 *anaviljin* pro *anaviljein;* procul dubio sic etiam *visandin* Skeir. p. 49, 17 pro *visandein* scriptum est.

1, 5. *aþþanandeis*] cod. B ‡ *aþþandeis,* librarii enim non solum singulas literas, dupliciter scribendas, omittunt, sed etiam syllabas, sic Matth. 26, 73 *standans* pro *standandans,* sic infra 3, 13. 4, 7. 2, 1, 8. al. cf. ad 1, 17. — *ïst anabusnais*] est praecepti, ∾ gr. omn. — *miþvissein*] cod. A marg. *gamundai,* recordatione.

7 usvandidedun du lausavaurdein. viljandans visan vitodalaisarjos ni fraþjandans
8 nih wa rodjand nih bi wa stiurjand. aþþan vitum þatei god ïst vitoþ jabai was
9 ïs vitodeigo brukeiþ. vitands þatei garaihtamma vitoþ nist satiþ ak vitodalausaim jah untalaim jah unsibjaim jah fravaurhtaim jah unairknaim jah usveihaim
10 attans bliggvandam jah aiþeins bliggvandam mannans maurþrjandam horam mannans gaþivandam liugnjam ufarsvaram jah jabai wa alja þizai hailon laiseinai
11 andstandand. sei ïst bi aivaggeli vulþaus þis audagins guþs þatei gatrauaiþ ïst
12 mis. jah aviliudo þamma ïnsvinþjandin mik xristau ïesu fraujin unsaramma
13 unte galaubjandan mik gahugida gasatjands ïn andbahtja. ïkei faura vas vajamerjands jah vraks jah ufbrikands akei gaarmaiþs vas unte unvitands
14 gatavida ïn ungalaubeinai. ïþ ufarassiþ ansts fraujins miþ galaubeinai jah
15 friaþvai þizai ïn xristau. triggv þata vaurd jah allaizos andanumtais vairþ

---

converterunt ad vaniloquium, 7. volentes esse legis-doctores, non cogitantes, nec quid loquuntur, nec de quo affirmant. 8. At scimus, quod bona est lex, si quis ea legitime utitur; 9. sciens, quod iusto lex non-est posita, sed lege-solutis et contumacibus et impiis et peccatoribus et sceleratis et incestis, patres percutientibus et matres percutientibus, homines necantibus, 10. fornicariis, viros subigentibus, mendacibus, periuris et si forte alia huic sanae doctrinae resistunt, 11. quae est secundum evangelium gloriae huius beati dei, quod creditum est mihi; 12. et gratias-ago huic confortanti me Christo Iesu, domino nostro, nam credentem me existimavit ponens in ministerio, 13. ego-qui prius fui blasphemans et persecutor et contumeliosus; sed misericordiam-nactus fui, nam inscius feci in incredulitate. 14. Verum abundat gratia domini cum fide et amore hoc in Christo. 15. Fidele hoc verbum et omni acceptione dignum,

---

1, 7. *ni*] cod. A *nih* (nec).

1, 8. *vitum*] scimus, cod. A *vituþ* (scitis). — *vitodeigo*] legitime, cod. A *vitoda* (lege, secundum legem), qui est dativus modi, uti Luc. I, 74 *unagein* ἀφόβως. Errant igitur Cast. et Massm. l. l. p. 212 *vitodabrukeiþ* iunctim scribentes, uti erravit Cast. Col. 3, 22 *leika fraujam* (κατὰ σάρκα κυρίοις) iunctim scribens, cf. infra ad 5, 14. Plane alia ratio est verborum *vitodalaisarjos* et *svultavairþja*, quae nobis Cast. obiicit

1, 9. *vitands*] cod. B ǂ *vitans*, vid. ad vs. 3. Ceterum Goth. [0] τοῦτο, vid. ad 2, 1, 15. — *vitoþ nist*] ∾ cod. A. — *ak*] sed, gr. omn. δέ, vid. ad Cor. 1, 14, 20. — *jah*] sec. et quart., et, [0] gr. omn. — *unsibjaim*] ἀνόμοις, cod. A marg c. gr. omn. *afgudaim*, ἀσεβέσι. — *aiþeins*] desinit cod. A. — *horam*] Goth. [0] ἀρσενοκοίταις, de ea omissione cf. Massm. l. l. p. 220.

1, 10. *gaþivandam*] Cast. ex loco omnino exeso ǂ *gaþivjandam*, quod Massm. l. l. p. 134 probare non debebat; sic *anaþivan* (δουλαγωγεῖν) Cor. 1, 9, 27 et *gaþivan* (δουλοῦν) Cor. 1, 7, 15. (καταδουλοῦν) 2, 11, 20. Gal. 2, 4. (περιπείρειν) Tim. 1, 6, 10. nullo autem loco *þivjan*. — *wa alja — andstandand*] siquidem ea lectio certa est neque *wo* pro *wa* in cod. legitur, cave cum Cast. *wa* pro plurali habeas, is enim *wo* esse debet; potius *wa* est casus absolutus pro adverbio positus et significat *forte*, vid. Cor. 2, 12, 6. 18. Ioh. 14, 13; sic *we* Cor. 2, 11, 21. et Gothus pro εἴ τι iunctim εἶτι legisse videtur.

1, 11. *sei ïst*] quae est, [0] gr. omn.; Goth. c. vers.

1, 14. *ufarassiþ*] sic Cast. loco exeso legendum esse videtur, et *ufarasseiþ* legi posse negat, quia locus tot literis non vacet. Nos quia graeci omn. ὑπερεπλεόνασε praeterito tempore habent, *ufarassida* coniecimus; fieri etiam potest, ut librarius *ufaraseiþ* pro *ufarasseiþ* scripserit; *ufarassiþ* autem prorsus falsum est. — *fraujins*] Goth. [0] ἡμῶν. — *xristau*] Goth. [0] Ἰησοῦ.

þatei xristus ïesus qam ïn þamma fairwau fravaurhtans nasjan þizeei frumists
16 ïm ïk. akei duþe gaarmaiþs varþ ei ïn mis frumistamma ataugidedi xristaus
ïesus alla usbeisnein du frisahtai þaim ïze anavairþai vesun du galaubjan ïmma
17 du libainai aiveinon. aþþan þiudana aive undivanjamma ungasaiwanamma
18 ainamma frodamma guþa sveriþa jah vulþus ïn aldins aive amen. þo anabusn
anafilha þus barnilo teimauþaiu bi þaim faura faursnivandam ana þuk praufetjam
19 ei driugais ïn þaim þata godo drauhtivitoþ. habands galaubein jah goda miþ-
vissein þizaiei sumai afskiubandans bi galaubein naqadai vaurþun. þizeei ïst
hymainaius jah alaiksandrus þanzei anafalh satanin ei gatalzjaindau ni vajamer-
2, 1 jan. bidja nu frumist allis taujan bidos aihtronins liteinins aviliuda fram allaim
2 mannam. fram þiudanam jah fram allaim þaim ïn ufarassau visandam ei slavandein
3 jah sutja los bauaima ïn allai gagudein jah gariudja. þatuþ-þan ïst god jah andanem
4 ïn andvairþja nasjandis unsaris guþs. saei allans mans vili ganisan jah ïn ufkunþja
5 sunjos qiman. ains allis guþ ains jah midumonds guþs jah manne manna xristus

---

quod Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores servare, quorum primus sum ego. 16. Sed ideo misericordiam nactus fui, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad exemplum his qui futuri fuerunt ad credendum ei ad vitam aeternam. 17. At regi saeculorum immortali, invisibili, uni, sapienti deo, honor et gloria in aetates saeculorum, amen. 18. Hoc praeceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum has prius praecedentes ad te prophetias, ut milites in his hanc bonam militiam, 19. habens fidem et bonam conscientiam, quam quidam depellentes de fide nudi facti-sunt; quorum est Hymenaeus et Alexander, quos tradidi Satanae, ut doceantur non blasphemare. 2, 1. Rogo nunc primum omnis facere rogationes, preces, petitiones, gratiarum-actiones pro omnibus hominibus; 2. pro regibus, et pro omnibus his in eminentia existentibus, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. 3. Hocce enim est bonum et acceptum in facie servatoris nostri dei, 4. qui omnes homines vult servari et in cognitionem veritatis venire. 5. Unus enim deus, unus etiam mediator dei et hominum, homo Christus

---

1, 16. *xristaus ïesus*] ∾ gr. omn.; ceterum de *xristaus*, non mendosa quidem, uti ait Cast., sed insolita forma pro *xristus* vid. ad Marc. 7, 32. ubi adde: Gal 4, 19 *xristaus*. Marc. 10, 46 *barteimaiaus*. Ioh. 8, 52 et Tim. 2, 1, 10 *dauþau* pro *xristus*, *barteimaius*, *dauþu*. — *du galaubjan*] Cast. ‡ jct.; sic *du* cum infinitivo post *anavairþs* iterum legitur Thess. 1, 3, 4 *anavairþ vas uns du vinnan agliþos*.

1, 17. *undivanjamma*] sic pro *undivanamma*, uti esse debebat (vid. Cor. 1, 15, 53. 54. 2, 5, 4), in codice denuo inspecto legi Cast. affirmat. Utrum autem Gothus ἀϑανάτῳ an ἀφϑάρτῳ legerit, certo dici non potest, *divans* etiam Cor. 1, 15, 54 pro φϑαρτός ponitur. — *frodamma*] sapienti, ^{0} gr.; ceterum cod. B ‡ *fridamma*. — *aldins aive*] in codice lego: *ald . . . dins aive;* sed prior *d* evanidum et adhuc magis literae, quae inter utrumque *d* intercedunt. Videtur igitur librarius literas *dins* bis scripsisse et deinde semel delevisse. CAST. Fortasse etiam scriptum fuit *allos aldins aive*, uti Eph. 3, 21. sic quidem saepius Gothus locos parallelos alterum ex altero auget.

1, 18. *faura*] prius. abundat et ^{0} gr. omn.; ceterum hinc pergit cod. A.

2, 1. *frumist*] Cast. ‡ *fkumist*.

2, 2. *fram*] sec. pro, ^{0} gr. omn. — *jah sutja*] cod. A *jas-sutja*. — *sutja los*] sic in utroque cod. scriptum esse videri Cast. dicit; qui nobiscum divisim scribunt, eos nec *slavandein* pro substantivo, nulla auctoritate comprobato, nec *sutjalos* pro adverbio inusitato atque insuper comparativo maxime otioso habere oportet.

2, 3. *ïst*] est, ^{0} gr. omn.

2, 4. *ïn*] ad, cod. B ^{0} ‡, addidimus e cod. A.

6 ïesus. sa gibands sik silban andabaht faur allans veitvodein melam svesaim.
7 du þammei gasatiþs ïm ïk merjands jah apaustaulus sunja qiþa ïn xristau ni
8 liuga laisareis þiudo ïn galaubeinai jah sunjai. viljau nu vairans bidjan ïn allaim
9 stadim ushafjandans sviknos handuns ïnuh þvairhein jah tveiflein. samaleiko jah
qinons ïn gafeteinai hrainjai miþ gariudjon jah mahein fotjandeins sik ni ïn
10 flahtom aiþþau gulþa aiþþau markreitum aiþþau vastjom galubaim. ak þatei
11 gadob ïst qinom gahaitandeim guþ blotan þairh vaurstva goda. qino ïn hauïþa
12 galaisjai sik ïn allai ufhauseinai. ïþ galaisjan qinon ni uslaubja ni fraujinon
13 faura vaira ak visan ïn þahainai. adam auk fruma gadigans varþ þaþroh
14 aivva. jah adam ni varþ uslutoþs ïþ qino uslutoda ïn missadedai varþ.

Iesus, 6. hic dans se ipsum redemtionem pro omnibus, testimonium temporibus propriis; 7. ad quod constitutus sum ego praeco et apostolus, veritatem dico in Christo, non mentior, doctor gentilium in fide et veritate. 8. Volo nunc, viros precari in omnibus locis, tollentes puras manus sine iracundia et disceptatione. 9. Similiter etiam mulieres in vestimento puro cum castitate et modestia ornantes se, non in torquibus aut auro aut margaritis aut vestibus pretiosis, 10. sed quod decorum est mulieribus confidentibus deum colere per opera bona. 11. Mulier in silentio doceat se in omni obedientia; 12. verum docere mulieri non permitto, non dominari coram viro, sed esse in taciturnitate. 13. Adam enim prior formatus fuit, deinde Evva; 14. et Adam non fuit seductus, verum mulier seducta in facinore fuit.

2, 6. *andabaht*] sic cod. uterque, pro quo *andabauht* exspectabas, uti iam Massm. Skeir. Gloss. p 125 iudicavit, cui Cast. h. l. assentit; sic *faurbauhts* Eph. 1, 7. 14. Col. 1, 14. Si pro *andabaht* scriptum esset *andbaht*, non dubitaremus lectionem codicum probare, nam Christus etiam *ministrum* pro multis sese dedisse dici potest.

2, 7. *ïn xristau*] in Christo, ⁰ gr.

2, 8. *vairans bidjan*] viros precari, ∾ gr. omn., cf. tamen cod. *d* ap. Mi.

2, 9. *mahein*] Massm. M. G. A. p. 127 et Grimm Gr. I. p. 40 (3. edit.) *ïnahein* legendum esse recte monent; idem verbum, quod h. l. *σωφροσύνη* significat, infra 2, 1, 7 pro *σωφρονισμός* et Rom. 12, 16 adiectivum *ïnahs* pro *φρόνιμος* interpres usurpavit. — *gulþa*] cod. B et Cast. ‡ *gulþ;* nimirum propter sequentem vocem *aiþþau* alterum *a* intercidit; cf ad Ioh. 12, 42. Cod. A hoc loco exesus. — *galubaim*] sic in utroque cod. pro usitato *galaubaim*, vid. Rom 9, 21. Cor. 1, 7, 23. *filugalaubs* Ioh. 12, 3. *ungalaubs* Rom. 9, 21. Sic *u* minus accurate pro *au* etiam scribitur in voce *diabulus*, et saepius in terminationibus verborum, vid. ad Luc. 1, 54.

2, 10. *blotan*] cod. B et Cast. ‡ *bloþan*; cod. A exesus; vid. ad Gal. 2, 11. Sic idem librarius in eodem verbo Cor. 2, 8, 4 peccaverat, et uterque *þeimaþaius* supra 1, 2 pro *teimauþaius* scripserunt; et cod. A 3, 16 *ïnsahþaba* pro *ïnsahtaba*.

2, 11. *hauïþa*] sic in utroque cod. scriptum esse Cast affirmat; offendit autem ipsum Castillionaeum haec vox insolita, et coniicit *hauniþa* (immo *hauniþai*), in humilitate; sed neuter codex breviationis signum habet et *hauniþa* nimis longe a sensu textus graeci aberrare nobis videtur, quam ut probare possimus; fortasse autem legendum est *ïn hliuþa* in auditu, i. e. audientes, cf. goth. *hliuma*, island. *hliodr, hlyda;* Graff IV. p. 1102.

2, 12. *galaisjan qinon*] docere mulieri, ∾ gr. — *faura*] coram, ⁰ gr. omn., Gothus igitur formula *ni fraujinon faura vaira* indicat, feminas in concionibus coram viris nec auctoritatem sibi arrogare, nec dominari debere. — *þahainai*] Cast. e cod. B (nam A h l. plane exesus est) *þeigainai* edidit, quamquam *e* distincte legere non poterat; quum autem inter voces gothicas, quae quidem sunt cognitae, nulla sit, a qua recte deflecti possit (quis enim credere potest *þeigains* a *þeihan* esse et h. l. ubi de *taciturnitate* sermo est, interpretem tam diligentem *profectus* ponere?), id quod etiam ad *þageinai* valet, quod Massm. l. l. p. 127 coniecit: non dubitavimus, coniecturam nostram in textu ponere; *þahains* autem est a *þahan* (*σιγᾶν, σιωπᾶν, φιμοῦσθαι*).

2, 13. *gadigans*] cod. B ‡ *gadigands*, cod. A exstinctus; vid. ad 1, 3.

15 ïþ ganisiþ þairh barne gabaurþ jabai gastandand ïn galaubeinai jah friaþvai jah
3, 1 veihiþai miþ gafraþjein. triggv þata vaurd jabai was aipiskaupeins gairneiþ
2 godis vaurstvis gairneiþ. skal nu aipiskaupus ungafairinonds visan ainaizos
3 qenais aba andaþahts gariuds froþs gafaurs gastigods laiseigs nih veinnas ni
4 slahals ak sutis airknis ni sakjis ni faihufriks seinamma garda vaila faura-
5 gaggands barna habands ufhausjandona miþ allai anaviljein. ïþ jabai was sei-
6 namma garda fauragaggan ni mag waiva aikklesjon guþs gakarai. nih niujan
7 satidana ïbai aufto ufarhauhiþs ïn staua atdriusai unhulþins. skal auk ïs veit-
vodiþa goda haban fram þaim uta ei ni atdriusai ïn ïdveit jah hlamma
8 unhulþins. jah sva diakaununs gariudans nih faihufrikans ni veina filu

---

15. Verum servatur per puerorum generationem, si manent in fide et amore et sanctitate cum modestia. 3, 1. Fidele hoc verbum; si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. 2. Debet nunc episcopus integer esse, unius mulieris maritus, sobrius, pudicus, prudens, modestus, hospitalis, aptus-ad-docendum, 3. nec vinolentus, non plagiarius, sed mitis, pius, non litigiosus, non avarus, 4. suam domum bene administrans, pueros habens obedientes cum omni modestia. 5. Verum si quis suam domum administrare non potest, quomodo ecclesiam dei curet? 6. Neque recentem plantatum, ne forte elatus in iudicium incidat Satanae. 7. Debet enim is testimonium bonum habere ab his extra, ut non incidat in vituperationem et laqueum Satanae. 8. Et sic diaconos castos, nec avaros, non vino multum

---

2, 15. *friaþvai*] cod. A *frijaþvai*.

3, 2. *ungafairinonds*] sic forma activa in utroque codice, cum esse deberet *ungafairinoþs*, uti recte legitur 3, 10. 5, 7. 6, 14. Tit. 1, 7. et *unfairinodaba* Thess. 1, 2, 10. sed emendare noluimus, quum Tit. 1, 6 *ungafairinonds* eodem sensu repetatur. — *gariuds*] pudicus, ⁰ gr. omn.; Goth. c. Vulg., quae tamen habet post *κόσμιον*.

3, 3. *airknis*] pius, ⁰ gr. omn.; ceterum iis, qui *airkns* optant pro *airknis*, Cast. respondet, vocem editam in utroque cod. esse dubiam, videri tamen in *is* inniti. — *sakjis*] Cast. edidit ‡ *sakjas*, codice autem denuo inspecto, exesum quidem esse locum, sed *sakjis* legi posse dicit.

3, 4. *fauragaggands*] sic recte cod. A, *fauragaggans* autem, quod cod. B praebet, idem est mendum, quod supra ad 1, 3 notavimus, nec potest defendi, uti Castillionaeo videtur, nam participii *gaggans* longe alia est ratio. — *ufhausjandona*] desinit cod. B. — *anaviljein*] cod. A ‡ *anaviljin*, vid. ad 1, 4.

3, 6. *niujan satidana*] quum *skal visan* praecessisset, Gothus *niuja satiþs*, nominativo casu, scribere debebat; sed hoc saepius interpreti accidit, ut auctoritatem textus graeci secutus a constructione recta averteretur. Sic etiam versu 8. pro *diakaununs* scribendum erat *diakaunjus*, uti 5, 1. 2 dativi pro accusativis. Ceterum cod. A ‡ *satidina*, et Gothus pressius graecum *νεόφυτος* per *niuja satiþs* convertit, nam illud non proprie de recens plantato dicitur, sed de eo, qui nuperrime coetui Christiano socius adscriptus est. — *staua*] sic legendum est; Cast. qui hoc verbum in codice legere non poterat, male *stauai* edidit, id autem ordo verborum non patitur, vid. vs. 7 *atdriusai ïn ïdveit*.

3, 7. *atdriusai ïn ïdveit*] incidat in vituperationem, ∾ gr. omn.

3, 8. *jah*] et, ⁰ gr. omn. — *sva diakaununs*] sic diaconos, ∾ gr. omn.; ceterum de *diakaununs* accusativo, quum nominativus esse deberet, vid. ad vs. 6. — *faihufrikans*] avaros, gr. omn. *διλόγους*. — *veina filu*] notandum est, apud Gothum alia verborum structura usum, *veina* non pendere ex *filu*, uti in textu graeco est, sed ex verbo *haftjandans;* pariter infra 5, 23 *οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ* per *veinis leitil brukjais*. et 2, 2, 16 *ἐπὶ πλεῖον προκόψουσιν ἀσεβείας* per *filu gaggand du afgudein* convertit *filu;* enim et *leitil* ei sunt adverbia, quapropter substantiva his locis ex verbis pendent.

9 **haftjandans nih aglaitgastaldans. habandans runa galaubeinais ïn hrainjai**
10 **gahugdai. jah þai þan gakiusaindau frumist jas-sva andbahtjaina ungafairinodai**
11 **visandans. qinons samaleiko gariudos ni diabulos gafaurjos triggvos ïn allamma.**
12 **diakaunjus sijaina ainaizos qenais abans barnam vaila fauragaggandans jah seinaim**
13 **gardim. þai auk vaila andbahtjandans grid goda fairvaurkjand jah managa balþein**
14 **galaubeinai þizai ïn xristau ïesu. þata þus melja venjands qiman at þus sprauto.**
15 **aþþan jabai sainjau ei vitais waiva skuld ïst ïn garda guþs usmitan saei ïst**
16 **aikklesjo guþs libandins sauls jah tulgiþa sunjos. jah unsahtaba mikils ïst gagu-**
deins runa saei gabairhtiþs varþ ïn leika garaihts gadomiþs varþ ïn ahmin
ataugids varþ þaim aggilum merids varþ ïn þiudom galaubiþs varþ ïn fairwau
4, 1 **andnumans varþ ïn vulþau. aþþan ahma svikunþaba qiþiþ þatei ïn spidistaim**
dagam afstandand sumai galaubeinai atsaiwandans ahmane airziþos jah laiseino
2 **unhulþono. ïn liutein liugnavaurde jah gatandida habandane svesa miþvissein.**

---

adhaerentes, nec turpe-lucrum-sectantes; 9. habentes mysterium fidei in pura conscientia. 10. Et hi vero probentur primum et sic ministrent irreprehensibiles existentes. 11. Mulieres similiter castas, non calumniatrices, sobrias, fideles in omni. 12. Diaconi sint unius mulieris mariti, pueros bene curantes et suas domos. 13. Hi enim bene ministrantes gradum bonum acquirunt et multam fiduciam fide hac in Christo Iesu. 14. Hoc tibi scribo sperans venire ad te cito; 15. at si tardem, ut scias, quomodo debitum est in domo dei conversari, quae est ecclesia dei viventis, columna et firmamentum veritatis. 16. Et impugnate magnum est pietatis mysterium, qui revelatus fuit in carne, iustus iudicatus fuit in spiritu, conspectus fuit his angelis, nuntiatus fuit in gentilibus, creditus fuit in mundo, acceptus fuit in gloria. 4, 1. At spiritus manifeste dicit, quod in ultimis diebus deficiunt quidam a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum, 2. in dolo mendacium et cauteriatam habentium suam conscientiam,

---

3, 9. *hrainjai*] Cast. ‡ *hrainjon* (vid. 2, 1, 3), in codice enim nullum literarum vestigium superest.

3, 10. *jas-sva*] et sic, gr. εἶτα. — *visandans*] cod. A bis scriptum habet, vid. ad Cor. 2, 10, 12.

3, 11. *gafaurjos*] cod. A marg. *an..þ.....*, procul dubio *andaþahtos*. CAST. Recte, vid. vs. 2.

3, 13. *grid*] Goth. ⁰ἑαυτοῖς. — *galaubeinai*] fide, gr. omn. ἐν πίστει, ut Gothus ἐν omittat; probabilius autem est librarium *ïn* omisisse, quae literae eaedem sunt, in quibus praecedens *balþein* innititur, sic etiam iudicat Massm. l. l. p. 138. vid. ad 1, 5.

3, 15. *usmitan*] sic cod. A; Cast. ‡ *usmetan*.

3, 16. *unsahtaba*] cod. A ‡ *unsahþaba*, vid. ad 2, 10. — *saei*] Castillionaeo, qui in epicrisi ad Philipp. p. 63 hoc loco *guþ* legi affirmaverat, intenta oculorum acie et membrana acidis et sapone iterum iterumque tentata, tandem apparuere tenues ductus vocis *soei*, vid. eum ad Tim. p. 62 sq. Si autem Gothus revera ita scripsisset, in codice suo lectionem habuisset: μυστήριον ὃ ἐφανερώθη; quum autem dicat *gabairhtiþs varþ — garaihts gadomiþs varþ* cet., fieri non potest, ut *soei* ad *runa* relatum scripserit, sed sine dubio scripsit *saei*, quod aptum est et praecedenti *mikils* et sequentibus participiis. Quod autem *saei* scripsimus, minus audacter fecimus, nam denuo confitetur Cast., locum plane exesum esse.

4, 1. pergit cod. B. — *spidistaim*] ultimis, gr. omn. ὑστέροις praeter cod. Colbert., sic tamen ὕστερος per *spedists* etiam Luc. 20, 32 convertitur. Ceterum pro *spidistaim* cod. A usitatius *spedistaim* habet; Grimm (Gr. I. p. 59. 3 edit.) lectionem editam scripturae mendum pro *speidistaim* esse existimat. — *dagam*] diebus, gr. omn. καιροῖς. — *airziþos*] erroris, gr. πλάνοις, Goth. c. codd. πλάνης legit.

4, 2. *jah*] et, ⁰gr.

3 varjandane liugos gaþarban mate þanzei guþ gaskop du andniman miþ aviliudam
4 galaubjandam jah ufkunnandam sunja. unte all gaskaftais guþs goþ jah ni
5 vaiht du usvaurpai miþ aviliudam andnuman. gaveihada auk þairh vaurd guþs
6 jah bida. þata ïnsakands broþrum goþs vairþis andbahts xristaus ïesuis alands
7 vaurdam galaubeinais jah godaizos laiseinais þoei galaistides. ïþ þo usveihona
8 sve usalþanaizo spilla bivandei ïþ þroþei þuk silban du gagudein. aþþan lei-
keina usþroþeins du favamma ïst bruks ïþ gagudei du allamma ïst bruks
9 gahaita habandei libainais þizos nu jah þizos anavairþons. triggv þata
10 vaurd jah allaizos andanumtais vairþ. duþþe allis arbaidjam jah ïdveitjanda
unte venidedum du guþa libandin saci ïst nasjands allaize manne þishun
11. 12 galaubjandane. anabiud þata jah laisei. ni manna þeinai jundai frakunni
ak frisahts sijais þaim galaubjandam ïn vaurda ïn usmeta ïn friaþvai ïn
13 galaubeinai ïn svikniþai. unte qima gaumei saggva boko gaþlaihtai laiseinai.

---

3. prohibentium nuptias, abstinere cibis, quos deus produxit ad accipiendum cum gratiarum-actionibus credentibus et cognoscentibus veritatem. 4. Nam omne creaturae dei bonum et non res ad abiectionem, cum gratiarum-actionibus accepta; 5. sanctificatur enim per verbum dei et precationem. 6. Hoc suppeditans fratribus bonus fis minister Christi Iesu, nutritus verbis fidei et bonae doctrinae, quam assecutus-es. 7. Verum haec frivola, uti anuum fabulas, evita, verum exerce te ipsum ad pietatem. 8. Nam corporalis exercitatio ad paucum est utilis, verum pietas ad omne est utilis, promissiones habens vitae huius nunc et huius futurae. 9. Fidele hoc verbum et omni acceptione dignum. 10. Ad hoc enim laboramus et vituperamur, quia speravimus ad deum viventem, qui est servator omnium hominum, maxime credentium. 11. Praecipe hoc et doce. 12. Non homo tuam adolescentiam aspernetur, sed exemplum sis his credentibus in verbo, in conversatione, in amore, in fide, in castitate. 13. Dum venio, attende lectioni librorum, consolationi, doctrinae.

4, 3. *mate*] cod. B ‡ *amte;* cod. A plane obliteratus. — *aviliudam*] gratiarum actionibus, gr. omn. *εὐχαριστίας* singulari numero, sic vers. 4. et Eph. 5, 4.

4, 6. *xristaus ïesuis*] ∾ gr. — *alands*] sic cod. B; cod. A exesus; Cast. opinatur Gothum participio activo uti, quia *ἐντρεφόμενος* per errorem pro medio habuerit; Massm. l. l. p. 140 librarium *alands* pro *alans* frequenti permutatione (vid. ad 1, 1, 3) scripsisse; quarum opinionum neutra placet, potius forma verbi est *alan*, crescere, nutriri (Grimm. Gr. II. p. 8), cuius participium *alands* est; deinde formatur *aljan* transitivum pascere, nutrire.

4, 7. *sve usalþanaizo spilla*) quasi vetularum fabulas; *usalþans* est participium verbi *usalþan*, senescere, veralten, et *usalþana* est eine eraltete, uti apud Germanos veteres ab *ar*-sive *iralten* fit *ar*-sive *iraltet* vetula, veterosus, vid. Graff I. p. 200 sq. cf. *usvahsans* (*ἡλικίαν ἔχων*) Ioh. 9, 21. Miramur, quod Castill. qui *us alþanaizo* divscribit, non vidit, hanc verborum structuram soloecam esse; Massm. l. l. p. 131 hoc animadvertit et ne leges laedantur sermonis, *us* tanquam a librario falso loco positum ad *þroþei* trahere conatur; sed quibus haec coniectura, ingeniosa quidem, placet, iis comprobandum est, simplex *alþana γραῦς* significare posse. *usalþanaizo* ict. etiam Grimm Gr. I. p. 41 (3. edit.) legit. — *ïþ*] cod. B omittit vel potius librarius *bivandeiþroþei* scripsit pro *bivandeiïþþroþei*, sic Cor. 1, 13, 12. cf. supra ad 3, 13; in cod. A admodum exeso exstare videtur.

4, 8. *gagudei*] cod. B ‡ *gagudein;* in cod. A legi nequit. — *ïst bruks*] sec., est utilis, ∾ gr. omn. praeter cod. *l* ap. Mi. — *gahaita*] promissiones, gr. *ἐπαγγελίαν*. — *anavairþons*] desinit cod. A.

4, 10. *allis*] Goth. c. codd. ⁰ *καί;* ceterum Cast. recte adnotat, *allis* hac significatione in evangeliis saepe, in epistolis praeter hunc locum non inveniri; cf. tamen ad 6, 10.

4, 12. *manna*] sic cod. B; Cast. ‡ *mann.* — *frisahts*] sic legendum; cod. B et Cast. ‡ *frisaht,* ubi omissum est *s*

14 **ni sijais unkarja þizos ïn þus anstais sei gibana varþ þus þairh praufetjans**
15 **afar analageinai handive praizbytaireis. þo sido [þize] ïnuþ-þaim sijais ei**
16 **þatei þeihais þu svikunþ sijai allaim. atsaiw du þus silbin jah du laiseinai**
usdaudo þairhvis ïn þaim. þatuh auk taujands jah þuk silban ganasjis jah haus-
5, 1 **jandans þus. seneigana ni andbeitais ak gaþlaih sve attin juggans sve broþruns**
2. 3 **seneigos sve aiþeins juggos sve svistruns ïn allai sviknein. viduvons sverai**
4 **þozei bi sunjai sijaina viduvons. ïþ jabai wo viduvono barna aiþþau barne**
barna habai galaisjaina sik faurþis svesana gard barusnjan jah andalauni
usgiban fadreinam þata auk ïst god jah andanem ïn andvairþja guþs.

---

14. Ne sis negligens huius in te gratiae, quae data fuit tibi per prophetias post impositionem manuum presbyteri. 15. Haec meditare (horum), inque his sis, ut quod proficis tu, manifestum sit omnibus. 16. Adspice ad te ipsum et ad doctrinam, sollicite permane in his; hocce enim faciens et te ipsum conservas et audientes te. 5, 1. Senem non increpes, sed adhortare uti patrem, iuvenes uti fratres, 2. anus uti matres, iuvenculas uti sorores in omni castitate; 3. viduas honora, quae in veritate sunt viduae; 4. verum si quae viduarum liberos aut liberorum liberos habeat, doceant se prius propriam domum pie-colere et gratiam retribuere parentibus; hoc enim est bonum et acceptum in facie dei.

---

propter sequentem eandem literam, quod saepe observavimus. Lectionem editam etiam Massm. l. l. p. 136 sq. rectam esse animadvertit, sed an quisquam toto orbe inveniatur, qui etiam accusativum hoc loco recte positum esse cum eo opinetur, valde dubitamus.

4, 14. *afar analageinai*] post impositionem, quasi legerit interpres *μετὰ ἐπίϑεσιν*, quum autem gr. omn. *μετὰ ἐπιϑέσεως* praebeant, convertendum erat *miþ analageinai*. — *praizbytaireis*] presbyteri, gr. omn. *πρεσβυτερίου*, praeter cod. Leicest., qui *πρεσβυτέρου* habet, cum quo Goth. concinit. Si Goth. lectionem vulgatam secutus esset, scribendum ei erat *praizbytaireins*, sed nullum breviationis signum super syllabam — *eis* conspicitur, quae etiam in initio lineae scripta est.

4, 15. *þize*] horum, omnino superfluum est, nam ad sequentia pertinere non potest, quia *ïnuþ-þaim* in initio sententiae poni debet; neque potest ad praecedentia *þo sido*, nisi forte quis variam lectionem e margine in textu positam esse existimat. — *ïnuþ-þaim*] inque his, sic cod. B; Cast. ‡ *ïnuþþan*, et insuper opinatur, *ïn* cum *visan* componendum esse, quod verbum, scilicet *ïnvisan*, genitivum (*þize*) post se habere; sed *ïnvisan* plane aliam habet significationem, vid. ad Marc. 16, 1. neque si *inesse* significaret, genitivum e se pendentem habere posset; igitur miramur, quod Massm. l. l. p. 217 tam incaute cum Cast. consentit. — *sijai*] Goth. c. codd. ⁰ *ἐν*.

4, 16. *usdaudo*] sollicite, ⁰ gr. omn. — *ïn*] in, ⁰ gr.

5, 1. *attin*] Massm. l. l. p. 138 falsum pro *attan* esse censet; idque ei in mentem venisse videtur, quod complures accusativi sequuntur; sed dativus *attin* recte habet post *gaþlaihan*, vid. Marc. 10, 16. Cor. 2, 7, 6 Tim. 1, 5, 8. de accusativis autem sequentibus statuendum est idem, quod supra ad 3, 6 adnotavimus.

5, 2. *aiþeins*] sic scribendum est pro *aiþeis*, uti in cod. B, sed in fine lineae, legitur.

5, 4. *galaisjaina*] pergit cod. A. — *sik*] cod. B ⁰ ‡, addidimus e cod. A, nam *μανθάνειν* est *laisjan sik* vid. 2, 11. 5, 13. 2, 3, 14. Phil. 4, 9. 11. Skeir. 45, 7. — *barusnjan*] sensus hujus verbi, cuius lectio in utroque codice indubia est, viris doctis plane non cognitus esse videtur; Castillionaeus h. l. e *beruseis* deflecti et regendi significationem habere dicit; sed quid commune habet notio regendi cum *εὐσεβεῖν*, quod textus habet, et quid rei familiaris imperium ad puerulos pertinet? Massmannus, cui Castillionaei interpretatio merito non placet, l. l. p. 130 et 179, *barusnjan* profectum esse existimat e BARU, quod ad *paro* (nemus), *parawari* (sacerdos) et alia referendum sit et colere, adorari significet; sed etiam hoc sensus nostri loci non admittit. Nobis potius cum *barn* ex eadem radice natum esse et significare videtur: colere filiorum more, uti liberi solent, quod graeco *εὐσεβεῖν*, pie agere, aptissime respondet. — *god jah*] bonum et, ⁰ cod. A c. gr.

5 aþþan soei bi sunjai viduvo ïst jah ainakla venida du guþa jah þairhvisiþ ïn
6 bidom nahtam jah dagam. ïþ so vizondei ïn azetjam jah libandei dauþa ïst.
7. 8 jah þata anabiud ei ungafairinodos sijaina. aþþan jabai was svesaim þishun
9 ïngardjam ni gaþlaihiþ galaubein ïnvidiþ jah ïst ungalaubjandin vairsiza. viduvo
10 gavaljaidau ni mins saihstigum jere sei vesi ainis abins qens ïn vaurstvam
godaim veitvodiþa habandei jah barna fodidedi jah gastins andnemi jah veihaim
fotuns þvohi jah aglons vinnandam andbahtidedi jah allamma vaurstve godaize
11. 12 afarlaistidedi. ïþ juggos viduvons bivandei . . . . . galaubein vana gata-
13 videdun. aþþan samana jah unvaurstvons laisjand sik þairhgaggan gardins
aþþan ni þatain unvaurstvons ak jah unfaurjos jah fairveitjandeins jah
14 rodjandeins þoei ni skulda sind. viljau nu juggos liugan barna bairan
16 garda valdan . . . . viduvons andbahtjai ïm jah ni kaurjaidau aikklesjo

---

5. At quae in veritate vidua est et desolata speravit ad deum et perseverat in precibus noctibus et diebus; 6. verum haec degens in deliciis etiam vivens mortua est. 7. Et hoc praecipe, ut irreprehensibiles sint. 8. At si quis suos, maxime domesticos, non adhortatur, fidem negat et est non-credente peior. 9. Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quae fuerit unius mariti uxor, 10. in operibus bonis testimonium habens, et filios nutriverit et hospites exceperit et sanctis pedes laverit et afflictiones patientibus subministraverit et omne operum bonorum secuta-sit. 11. Verum adolescentes viduas devita . . . . . . 12. . . . fidem irritam reddiderunt. 13. At simul etiam otiosae docent se obire domos; at non solum otiosae, sed etiam garrulae et male-sedulae et loquentes, quae non debita sunt. 14. Volo nunc adultas nubere, filios procreare, domum gubernare . . . . 16. . . . viduas, subministret iis et non gravetur ecclesia,

---

5, 5. *bidom*] Goth. c. verss latt. ^{0} καὶ ταῖς προσευχαῖς.

5, 6. *jah*] et, ^{0} gr. omn.

5, 7. *ungafairinodos*] sic recte cod. A (non *unfairinodos*, uti Cast. edidit); cod. B ‡ *ungafairidos*.

5, 8. *svesaim*] Goth. ^{0} καί. — *ïnvidiþ*] negat, gr. omn. ἤρνηται (renuntiatum habet), sic infra 2, 3, 5.

5, 9. *saihstigum jere*] sexaginta annorum, ∾ gr. omn.

5, 10. *jah — jah*] sive — sive, aliis locis hoc *jaþþe* — *jaþþe* esse solet; cave autem cum Massm. l. l. p. 141 *jah* in *jabai* mutes aut cum Cast. *ei jah — jah* (quod et — et) scriptum fuisse opineris. — *gastins*] sic codd., Cast. ‡ *gastis*, quod hic vir doctus pro *gasteis* esse arbritrabatur. — *allamma*] desinit cod. B.

5, 11. *bivandei*] quae inde sequuntur usque ad *galaubein* versu sequente adeo sunt exstincta, ut Cast. eorum ne vestigium quidem invenire potuerit.

5, 12. *vana*] sic legendum est, Cast. ‡ *vanana* ex loco plane exeso edidit.

5, 13. *fairveitjandeins*] post primam huius verbi syllabam desinit plagula XLI et incipit XLIV codicis A, in qua scriptura omnis deleta est et Castillionaeus, quod nondum sibi accidisset, adeo nulla vestigia literarum vidit, ut quae usque ad versum 17 edidit (ibi autem incipit plagula XLIII) e singulis lineis coniectando componeret. — *jah*] ult. et, ^{0} gr. omn.

5, 14. *garda valdan*] Cast. et Massm. l. l. p. 212 ‡ ict., sic etiam nobis ipsis Matth. 10, 25 et Luc. 14, 21 *garda valdands* div. scribendum erat, nam verbum compositum *gardivaldands* esse debat, uti *matibalgs*, *gastigods*, *frastisibja*, *drauhtivitoþ*, *andilaus*, (non igitur *andalaus*, uti cod. A supra 1, 4 habet).

5, 16. *andbahtjai*] Cast. dubitat, utrum sic, an *andstaldai* legendum sit; sed *andstaldan* personam accusativo casu post se habet, dativo autem rem, vid. Cor. 2, 9, 10. Gal. 3, 5. Tim. 1, 1, 4.

17. 18 ei þaim bi sunjai . . . . ïn vaurda jah laiseinai. qaþ auk gameleins auhsau
19 þriskandin munþ ni faurvaipjais jah vairþs sa vaurstva mizdons ïs. bi praizby-
terein vroh ni andnimais niba *ïn andvair***þ***ja* **tvadje aiþþau þrije veitvode.**
20 ïþ þans fravaurhtans ïn andvairþja allaize gasak ei jah þai anþarai agis habaina.
21 veitvodja ïn andvairþja guþs jah fraujins unsaris ïesuis xristaus jah þize gava-
lidane aggile ei þata fastais ïnu faurdomein ni vaiht taujands bi viljahalþein.
22 handuns sprauto ni mannhun lagjais ni gamainja siais fravaurhtim framaþjaim
23 þuk silban sviknana fastais. ju ni drigkais þanamais vato ak veinis leitil
24 brukjais ïn qiþaus þeinis jah þizo ufta sauhte þeinaizo. sumaize manne fra-
vaurhteis svikunþos sind faurbisnivandeins du stauai sumaize þan jah afargag-
25 gand. samaleiko þan jah vaurstva goda svikunþa sind jah þo aljaleikos sik
6, 1 habandona filhan ni mahta sind. sva managai sve sijaina uf jukuzjai skal-
kans seinans fraujans allaizos sveriþos vairþans rahnjaina ei namo fraujins

---

ut his in veritate . . . . . 17. . . . in verbo et doctrina. 18. Dixit enim scriptura: bovi trituranti os ne capistro-obdures, et dignus hic operarius mercede eius. 19. In presbyterium accusationem ne accipias nisi in facie duorum aut trium testium; 20. verum hos peccatores in facie omnium argue, ut etiam hi reliqui timorem habeant. 21. Testor in facie dei et domini nostri Iesu Christi et horum electorum angelorum, ut hoc observes sine praeiudicio, non rem faciens secundum propensionem. 22. Manus cito ne homini imponas, ne socius sis peccatis alienis. 23. Te ipsum purum custodias; iam ne bibas amplius aquam, sed vino modice utaris propter ventrem tuum et has saepe infirmitates tuas. 24. Quorundam hominum peccata manifesta sunt, properantia ad iudicium; quorundam vero etiam subsequuntur. 25. Similiter vero etiam opera bona manifesta sunt et haec aliter se habentia; abscondi non possibilia sunt. 6, 1. Tam multi quam sint sub iugo servi, suos dominos omni honore dignos existiment, ut nomini domini

---

5, 17. *laiseinai*] Cast. *ïn laiseinai*, quum vero nullus gr. *ïn* habeat neque Cast. in cod. legere posset, sed hanc solam ob causam adderet, quod locus ei vacare videretur, nos quidem omisimus.

5, 18. *qaþ*] dixit, gr. omn. λέγει. — *vaurstva*) Massmanno l. l. p. 126 displicet et *vaurstvja* legi mavult, negans *unvaurstvons*, quod supra vs. 13 legatur, exemplo uti posse. Sane illud non potest, nec potest *allavaurstvans* Col. 4, 12. sed uti nunc *vaurstva* habemus, sic permultis locis *gavaurstva* (συνεργός, ὁ συνεργῶν) legitur, neque nos quidem illa forma offensi sumus.

5, 19. *ïn andvairþja*] Cast. praeter literas . . . *rþ* . . nihil cognoscere potuit; pro *ïn* male *bi* scripsit, de quo errore etiam Massm. l. l. p. 134 monuit. Ceterum Gothus, si vere ita scripsit, a Graecorum auctoritate nimis discedit, nec propius eis accederet, si Castillionaei coniectura *ana munþa* probabilior esset; fortasse *bi veitvodiþai* scribendum est. — *tvadje*] sic Cast. edidit pro *tvaddje*, quod duplex *d* locus capere non posse ei videretur.

5, 20. *ïþ*] verum, ⁰ gr.

5, 21. *unsaris*] nostri, ⁰ gr. omn. praeter cod. 9 ap. Mi. — *viljahalþein*] pergit cod. B.

5, 22. *mannhun*] Cast. e cod. B ‡ *manhun*, cod. A exesus; vid. Marc. 1, 44.

5, 23. *qiþaus*] cod. B marg. *suqnis*. — *þizo ufta* — *þeinaizo*] sic codd. quamquam omnis paene scriptura deleta est, et sic Massm. etiam l. l. p. 133 legendum esse censet; Cast. ‡ *þize ufte* — *þeinaize*.

5, 24. *sumaize*] sec., cod A *sumaizeh;* ceterum Goth. τινῶν cum cod. Colbert. ap. Mill. legit pro τισί.

5, 25. *þan*] autem, ⁰ gr. omn. praeter cod. ap. Mill.

6, 1. *jukuzjai*] Massm. l. l. p. 136 comperire cupit, an vere sic legatur, quia Gal. 5, 1 idem casus *jukuzja* sit; sed vir doctus errat, illo loco *jukuzja* est accusativus, nostro autem *jukuzjai* dativus, quod utrumque recte ad formam *jukuzi* redit. — *fraujins*] domini, gr. θεοῦ.

2 **jah laiseins ni vajamerjaidau. aþþan þaiei galaubjandans haband fraujans ni
frakunneina unte broþrjus sind ak mais skalkinona unte galaubjandans sind jah
3 liubai þaiei vailadedais gadailans sind. þata laisei jah gaþlaih. jabai was alja-
leikos laisjai jah ni atgaggai du hailaim vaurdam þaim fraujins unsaris ïesuis
4 xristaus jah þizai bi gagudein laiseinai. ïþ hauhþuhts ni vaiht vitands ak siu-
kands bi soknins jah vaurdajiukos us þaimei vairþand neiþa maurþra haifsteis ana-
5 qisseis anamindeis ubilos usbalþeins fravardidaize manne ahin at þaimei gatarniþ
6 ïst sunja hugjandane faihugavaurki visan gagudein. aþþan ïst gavaurki mikil
7 gagudei miþ ganaubïn. ni vaiht auk brahtedum ïn þamma fairwau. bi sunjai þatei
8 ni usbairan wa magum. aþþan habandans usfodein jah gaskadvein þaimuh ganohidai
9 sijaima. aþþan þaiei vileina gabigai vairþan atdriusand ïn fraistubnja jah hlamma**

---

et doctrinae non maledicatur. 2. At qui credentes habent dominos, ne contemnant, quia fratres sunt, sed magis serviant, quia credentes sunt et dilecti, qui beneficii participes sunt. Hoc doce et adhortare. 3. Si quis aliter doceat et non accedat ad sana verba haec domini nostri Iesu Christi et hanc secundum pietatem doctrinam: 4. verum superbus, non quidquam sciens, sed aegrotans de quaestionibus et verbi-controversiis, ex quibus fiunt invidiae, caedes, contentiones, convicia, suspiciones malae, 5. contentiones deperditorum hominum mente, apud quos occultata est veritas, existimantium quaestum esse pietatem. 6. At est quaestus magnus pietas cum contento-animo; 7. non rem enim portavimus in hunc mundum; in veritate, quod non auferre quidquam possumus. 8. At habentes alimentum et vestimentum, hisce contenti simus. 9. At qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et laqueum

---

6, 3. *atgaggai*] accedat, cod. A *atgaggiþ* (accedit) — *laiseinai*] Cast. ‡ *laisenai*, ipse p. 72 emendat.

6, 4. *ïþ*] verum, ^{0} gr. omn., Goth. c. vers. et patribus latt. — *hauhþuhts*] superbus, gr. omn. τετύφωται. — *maurþra*] caedes, ^{0} gr. omn., nec legitur in cod. A; etiamsi enim vestigium literae *a* apparet, et spatium aliquod esse videtur, tamen hoc integro illi verbo non sufficit, eamque literam Cast. a librario falso scriptam ab eodemque deletam esse existimat. Ceterum non dubium est, quin *maurþra* in cod. B inde sit natum, quod alii pro φθόνοι legebant φόνοι, quam utramque lectionem aut interpres recepit aut librarius de margine inseruit; cf. ad Eph. 2, 3. — *haifsteis*] sic recte cod. A; cod. B ‡ *haifteis*.

6, 5. *ahin*] Goth. ^{0} καί. — *gatarniþ*] sic cod. B pro *gatarnida*, cf. ad Nehem. 6, 16. Non est autem, quod Cast. mendum scriptoris pro *gatairniþ* (immo *gataurniþ*) esse suspicetur; nam praeclare habet *gatarnan*, si comparas *tarnjan* et *tarnen*, occulere, quibus verbis Germani superioris et medii aevi utuntur, vid. Glossarium v. *Tarnjan*. — *gagudein*] cod. B ^{0} c. gr. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων; in cod. A ea scripta esse videntur, sed prae nova scriptura Cast. nihil nisi literam *þ* cognoscere potuit.

6, 6. *gavaurki*] versu proxime praecedente erat *faihugavaurki*; de hoc Gothorum more, si duo verba composita proxime sese subsequuntur, in altero particulam non repetendi sed simplex ponendi, jam ad Luc. 15, 24 diximus, addimus nunc haec: Rom. 15, 4 *sva filu auk sve* fauragameliþ *varþ, du unsarai laiseinai* gameliþ *varþ* (ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη). 12, 1. 2 *vaila galeikaidana — galeikaiþ* (εὐάρεστον — εὐάρεστον). Cor. 1, 15, 48. 49 *sa ufarhiminakunda — þis himinakundins* (ὁ ἐπουράνιος — τοῦ ἐπουρανίου). Thess 2, 3, 15 *svasve — sve* (ὡς — ὡς). Ioh. 9, 31 *andhauseiþ — hauseiþ* (ἀκούει — ἀκούει). 13, 14 *usþvoh — þvahan* (ἔνιψα — νίπτειν) 17, 25 *ufkunþa — kunþa* (ἔγνω — ἔγνων). Igitur Tim. 2, 3, 4 φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι Gothus sic convertit: *frijondans viljan seinana mais þau guþ;* similiter Matth. 8, 32 *hairda sveine — hairda* (τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων — ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων). cf. Ioh. 10, 31 *nemun stainans ei vaurpeina* (sc. *stainam*, λιθάσωσι) *ana ina*. Raro praecedit simplex et sequitur compositum: Cor. 1, 4, 7 *namt — andnamt* (ἔλαβες — ἔλαβες). 2, 3, 2. 3 *gamelida — ïnna gamelida* (gr. bis ἐγγεγραμμένη).

6, 7. *bi sunjai*] in veritate (ἀληθές), gr. δῆλον.

6, 8. *usfodein — gaskadvein*] alimentum — vestimentum, gr. διατροφὰς — σκεπάσματα.

6, 9. *hlamma*] Cast. et Massm. l. l. p. 202 iniuria

unhulþins jah lustuns managans unnutjans jah skaþulans þaiei saggqjand mans
10 ïn fravardein jah fralust. vaurts allaize ubilaize ïst faihugeiro þizozei sumai
gairnjandans afairzidai vaurþun af galaubeinai jah sik silbans gaþivaidedun
11 sairam managaim. ïþ þu jai manna guþs þata þliuhais ïþ laistjais garaihtein
12 gagudein galaubein friaþva þulain qairrein. haifstei þo godon haifst galaubei-
nais undgreip libain aiveinon du þizaiei laþoþs ïs jah andhaihaist þamma godin
13 andahaita ïn andvairþja managaize veitvode. anabiuda ïn andvairþja guþs þis
gaqiujandins alla jah xristaus ïesuis þis veitvodjandins uf paunteau peilatau
14 þata godo andahait. fastan þuk þo anabusn unvamma ungafairinoda und qum
15 fraujins unsaris ïesuis xristaus. þanei ïn melam svesaim taikneiþ sa audaga
16 jah ains mahteiga jah þiudans þiudanondane jah frauja fraujinondane. saei ains
aih undivanein jah liuhaþ bauïþ unatgaht þanei saw manne ni ainshun nih sai . . . —

diaboli et cupiditates multas inutiles et noxias, quae demergunt homines in interitum et deperditionem. 10. Radix omnium malorum est avaritia, quam quidam cupientes abducti fuerunt a fide et se ipsos subiecerunt doloribus multis. 11. Verum tu profecto, homo dei, hoc fugias, verum secteris iustitiam, pietatem, fidem, amorem, patientiam, mansuetudinem; 12. pugna hanc bonam pugnam fidei, apprehende vitam aeternam, ad quam vocatus es et confessus-es hanc bonam confessionem in praesentia multorum testium. 13. Iubeo in praesentia dei huius vivificantis omnia et Christi Jesu huius testantis sub Ponteo Pilato hanc bonam confessionem, 14. observare te hoc praeceptum immaculatum, irreprehensibile usque-ad adventum domini nostri Iesu Christi, 15. quem in temporibus suis ostendit hic beatus et unus potens et rex regnantium et dominus dominantium, 16. qui unus habet immortalitatem et lucem inhabitat inaccessibilem, quem vidit hominum non unus neque vi[dere] . . . .

pro dativo habent, cuius verbi nominativum Massm. p. 219 *hlams* (sic!) facit; accusativum esse structura verborum et h. l. et supra 3, 7 perspicue docet; dubium autem est, sitne forma ipsa *hlamm* neutra (tum utitur Gothus plurali), an *hlamma* feminina; de verbis linguarum cognatarum vid. Graff IV. 557. Gr. II. 33. — *unhulþins*] diaboli, ⁰ gr. — *unnutjans*] inutiles, gr. ἀνοήτους, Goth. c. codd. et verss. ἀνονήτους. — *saggqjand*] Cod. A *sagqjand*.

6, 10. *vaurts*] Goth. ⁰ γάρ; sed fieri potuit, ut librarius *allis* omiserit propter sequens *allaize*, cf. ad Rom. 9, 15. — *faihugeiro*] Massm. l. l. p. 130 legendum esse censet *faihugeironi*, uti Col. 3, 5; nobis e contrario Col. 3, 5 *faihugeironi* ex nostro loco in *faihugeiron* mutandum esse videtur; nam forma feminina esse debet, uti illo loco pronomen *sei* et hoc loco *þizozei* monstrat. — *gaþivaidedun*] subiecerunt, gr. omn. περιέπειραν.

6, 11. *jai*] profecto, ⁰ gr. omn., vid. Rom. 9, 18. 20. — *friaþva*] cod. A *frijaþva*.

6, 12. *libain aiveinon*] vitam aeternam, ∾ gr. omn.

6, 13. *anabiuda*] Goth. ⁰ σοί c. codd. ap. Mill. — *andvairþja*] desinit cod. A. — *paunteau*] sic indubitate in cod. B legi Cast. affirmat, exspectabamus aut *pauntiau*, uti scriptum est Matth. 27, 2. Luc. 3, 1. aut *pauntjau;* lectio codicis ferri posset, si nomen graecum illi viro Ποντεῖος esset, quum autem Πόντιος appelletur, librarius sine dubio — *eau* pro — *jau* falso scripsit; sic librarii negligentia *e* et *j* permutata sunt etiam Cor. 2, 8, 20 et Nehem. 6, 18.

6, 14. *qum*] sic cod. B; Cast. ‡ *quma*.

6, 15. *ïn*] in, ⁰ gr. omn. — *taikneiþ*] sic cod. B; Cast. ‡ *taiknip*. — *jah*] sec. et, ⁰ gr. omn.

6, 16. *jah*] et, ⁰ gr. — *manne ni ainshun*] hominum non unus, ∾ gr. omn.

Du Teimauþaiu anþara.

1, 1 Pavlus apaustaulus ïesuis xristaus þairh viljan guþs bi gahaitam libainais þizos
2 ïn xristau ïesu. teimauþaiau liubin barna ansts armaio gavairþi fram guþa
3 attin jah xristau ïesu fraujin unsaramma. aviliudo guþa meinamma þammei
skalkino fram fadreinam ïn hrainjai gahugdai waiva unsveibando haba bi
4 þuk gaminþi ïn bidom meinaim naht jah daga. gairnjands þuk gasaiwan
5 gamunands tagre þeinaize ei fahedais usfullnau. gamaudein andnimands
þizos sei ïst ïn þus unliutons galaubeinais sei bauaida faurþis ïn avon þeinai
6 lauïdja jah aiþein þeinai aivneika. aþþan traua þatei jah ïn þus. ïn þizozei
vaihtais gamaudja þuk anaqiujan anst guþs sei ïst ïn þus þairh analagein handive

---

Ad Timotheum altera.

1, 1. Pavlus apostolus Iesu Christi per voluntatem dei secundum promissiones vitae huius in Christo Iesu, 2. Timotheo, dilecto filio. Gratia, misericordia, pax a deo patre et Christo Iesu domino nostro. 3. Gratias-ago deo meo, cui servio a parentibus in pura conscientia, quomodo indesinenter habeo de te memoriam in precibus meis nocte et die. 4. Cupiens te videre, recordans lacrimarum tuarum, ut gaudio explear, 5. memoriam accipiens huius, quae est in te infucatae fidei, quae habitavit prius in avia tua Loide et matre tua Evnice; at confido, quod etiam in te. 6. Propter quam rem admoneo te, resuscitare gratiam dei, quae est in te per impositionem manuum

---

Adnotatio.

Inscript. In cod. A nulla inscriptio legitur; in cod. B initium usque ad vs. 5 deest; igitur inscriptionem de coniectura addidimus.

1, 1. *gahaitam*] promissiones, gr. omn. *ἐπαγγελίαν*.

1, 3. *aviliudo*] Cast. ‡ *aviliuao*. — *meinamma*] meo ° gr. — *unsveibando*] Cast. opinatur, Gothum h. l. neutro uti, quemadmodum Graeci, nimirum *ἀδιάλειπτον*, usi sint; sed vir doctus non vidit, *ἀδιάλειπτον* non neutrum, sed femininum idque ad *μνείαν* referendum esse; Gothum autem neutro eam ob causam uti, quia *gaminþi* eius generis est. Quod si non ad *gaminþi* referretur, dicendum erat *unsveibands aviliudo*, uti legitur Eph. 1, 16 cf. Thess. 1, 5, 17 *unsveibandans bidjaiþ*. Qua opportunitate usi monemus, etiam Thess. 1, 2, 13 pro *unsveibandanei*, quod Castillionaei auctoritate freti edidimus, scribendum esse *unsveibandans*, eamque lectionem, a nobis jam pridem coniectura inventam, Cast. in codice iterum inspecto invenit. — *þuk*] sic cod. A; Cast. ‡ *þus*.

1, 4. *tagre þeinaize*] Cast. e loco plane deleticio male *þeinaize tagre* edidit.

1, 5. *lauïdja*] sic cod. A, nos malumus *lauïdjai;* ceterum Gothus pro *Λωΐδι* legisse videtur *Λοΐδι*, quia graecum *o* gothice per *au* exprimi solet, quamquam etiam *au* pro graeco *ω* ponitur: *adauneikam* *Ἀδωνικάμ* Esdr. 2, 13. *daurþaius* *Δωρι*-s. *Δωρόθεος* Calend. Goth. *nauel* *Νῶε* Luc. 17, 27. *praitauria* *πραιτώριον* Ioh. 18, 33. *trauada* *Τρωάς* Cor. 2, 2, 12. Tim. 2, 4, 13. *trakauneitidus* *Τραχωνίτις* Luc. 3, 1. — *aivneika*] ab ultimis literis duabus huius vocis cod. B incipit, librarius autem pro *ka* male *ra* scripsit. Ceterum pro *aivneika* optamus *aivneikai*. — *aþþan*] Cast. ‡ *þan*, nam *þan* si significat *δέ*, in initio enuntiati non ponitur, et Cast. ipse *aþþan* legendum esse existimat, nam ante *þan* in utroque codice locus literis duabus vacat.

1, 6. *analagein*] sic cod. B; cod. A *lagein*, sic 1, 5, 22 *χεῖρας ἐπιτίθεναι* Gothus per simplex *lagjan handuns* convertit.

7 **meinaizo. unte ni gaf unsis guþ ahman faurhteins ak mahtais jah friaþvos jah**
8 **ïnaheins. ni nunu skamai þuk veitvodiþos fraujins unsaris ïesuis nih meina**
9 **bandjins ïs ak miþarbaidei aivaggeljon bi mahtai guþs þis nasjandins uns jah**
laþondins laþonai veihai ni bi vaurstvam unsaraim ak bi seinai leikainai jah
10 **anstai sei gibana ïst unsis ïn xristau ïesu faur mela aiveina. ïþ gasvikunþida**
nu þairh gabairhtein nasjandis unsaris ïesuis xristaus gatairandins raihtis dauþau
11 **ïþ galiuhtjandins libain jah unriurein þairh aivaggeljon. ïn þoei gasatiþs ïm**
12 **ïk merjands jah apaustaulus jah laisareis þiudo. ïn þizozei fairinos jah þata**
vinna. akei nih skama mik unte vait wamma galaubida jah gatraua þammei
13 **mahteigs ïst þata anafilh mein fastan ïn jainana dag. frisaht habands hailaize**
vaurde þoei at mis hausides ïn galaubeinai jah friaþvai ïn xristau ïesu.
14. 15 **þata godo anafilh fastai þairh ahman veihana saei bauïþ ïn uns. vaist þatei**

---

mearum; 7. nam non dedit nobis deus spiritum timoris, sed virtutis et amoris et sobrietatis. 8. Ne igitur pudeat te testimonii domini nostri Iesu, neque mei vincti eius, sed collabora evangelio secundum virtutem dei, 9. huius servantis nos et vocantis vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum placitum et gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora aeterna, 10. verum manifestata nunc per apparitionem servatoris nostri Iesu Christi, destruentis quidem mortem, verum illuminantis vitam et perpetuitatem per evangelium, 11. in quo positus sum ego praedicans et apostolus et doctor gentilium; 12. propter quam causam etiam hoc patior; sed nec pudet me, nam scio, cui credidi, et confido, quod potens est hoc traditum meum servare in illum diem. 13. Delineationem habens sanorum verborum, quae apud me audivisti in fide et amore in Christo Iesu, 14. hoc bonum traditum serva per spiritum sanctum, qui habitat in nobis. 15. Scis, quod

---

1, 7. *friaþvos*] cod. A *frijaþvos*.

1, 8. *nunu*] cod. A ‡ *nu*, nam inter *nu* et *nunu* in sententiis prohibitivis hoc interest, quod *nunu* post negationem ipsam collocatur: Matth. 10, 26 et 31 *ni nunu ogeiþ ïzvis ïns.* Rom. 14, 15 *ni nunu mata þeinamma jainamma fraqistjais.* 14, 20 *ni nunu ïn matis gatair vaurstv guþs; nu* autem inter se ipsum et negationem verbum interpositum habet: Matth. 6, 8 *ni galeikoþ nu þaim.* 6, 31 *ni maurnaiþ nu qiþandans.* Rom. 14, 13 *ni þanamais nu uns misso stojaima.* Eph. 5, 7 *ni vairþaiþ nu gadailans ïm.* Col. 2, 16 *ni manna nu ïzvis bidomjai ïn mata.* — *ïesuis*] [0] gr., qui habent, *Χριστόν* addunt.

1, 9. *laþondins*] cod. A *laþondins uns*, vocantis nos, cum edit. Aldin. apud Mill. —

1, 10. *dauþau*] sic pro *dauþu* cod. B; cod. A obliteratus est, vid. ad Tim. 1, 1, 16. — *aivaggeljon*] sic cod. A, ut speramus, qui h. l. exesus est; cod. B ‡ *aivaggejon*.

1, 12. *þammei*] pro *þatei* (ὅτι), vid. ad Phil. 2, 24. ubi adde: Marc. 16, 4 *gaumidedun* þammei *afvalviþs ïst sa stains.* Luc. 17, 15 *gaumjands* þammei *hrains varþ.* Dicitur etiam Luc. 10, 20 þamma *ni faginoþ* ei *þai ahmans ïzvis ufhausjand. ïþ faginod ïn* þammei cet. (*ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται, χαίρετε δὲ ὅτι κτλ.*) — *ïn jainana dag*] cod. B et Cast. ‡ *ïn jainamma dag;* in cod. B enim *daga* scriptum esse videtur, *a* autem in terminatione librarius quum propter sensum delevisset, praecedens pronomen emendare neglexit.

1, 13. *habands*] habens, gr. *ἔχε*, Goth. c. cod. German. ap. Mill. — *friaþvai*] cod. A *frijaþvai;* inter *friaþvai* et *ïn* in cod. A vacuus locus est, in quo articulus *þizai* (*τῇ*) scriptum fuisse videtur, quem cod. B omnino omittit.

1, 14. *bauïþ*] vid. ad Rom. 7, 18.

1, 15. *vaist*] cod. B et Cast. ‡ *vaits*, cod. A exstinctus; sic librarii literas saepe temere transponunt, cf. Marc. 14, 13. Ceterum Goth. [0] *τοῦτο*, nisi forte librarius *þata* propter sequens *þatei* negligenter omisit; idem fac-

afvandidedun sik af mis allai þaiei sind ïn asiai. þizei ïst fygailus jah airmo-
16 gaineis. gibai armaion frauja auneiseifauraus garda unte ufta mik anaþrafstida
17 jah naudibandjo meinaizo ni skamaida sik. ak qimands ïn rumai usdaudo sokida
18 mik jah bigat. gibai frauja ïmma bigitan armahairtein at fraujin ïn jainamma
2, 1 daga jah wan filu mais ïn aifaison andbahtida mis vaila þu kant. þu nu barn
2 mein valiso ïnsvinþei þuk ïn anstai þizai ïn xristau ïesu jah þoei hausides at
mis þairh managa veitvodja vaurda guþs þo anafilh triggvaim mannam þaiei
3 vairþai sijaina jah anþarans laisjan. þu nu arbaidei sve gods gadrauhts xristaus
4 ïesuis. ni ainshun drauhtinonds fraujin dugavindiþ sik gavaurkjam þizos aldais
5 ei galeikai þammei drauhtinoþ. jah þan jabai haifsteiþ was ni veipada
6 niba vitodeigo brikiþ. arbaidjands airþos vaurstvja skal frumist akrane

---

averterunt se a me omnes, qui sunt in Asia; horum est Fygelus et Ermogenes. 16. Det misericordiam dominus Onesifori domui, nam saepe me consolatus-est et vinculorum meorum non puduit eum, 17. sed veniens in Romam sollicite quaesivit me et invenit; 18. det dominus ei invenire misericordiam apud dominum in illo die et quam multum magis in Efeso subministravit mihi, bene tu scis. 2, 1. Tu igitur, fili mi dilecte, confirma te in gratia hac in Christo Iesu, 2. et quae audivisti a me per multa testimonia verba dei, haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei sint etiam alios docere. 3. Tu igitur labora uti bonus miles Christi Iesu. 4. Non unus militans domino implicat se negotiis huius vitae, ut placeat, cui militat. 5. Et vero si certat quis, non coronatur, nisi legitime luctatur. 6. Laborans terrae cultor debet primum fruges

---

tum est 1, 1, 9. — *þizei*] horum, sic in cod. B, codex autem A obliteratus esse pergit; ceterum graecum *ὧν* per *þizeei* reddendum erat, nec dubitamus, quin interpres sic scripserit, librarius autem duplex *e* negligentia semel tantum posuerit, vid. 2, 17. — *fygailus*] gr. *φύγελλος*. — *airmogaineis*] sic Gothus pro *Ἑρμογένης* suppresso spiritu aspero pronuntiavit, sic infra 2, 17 *ymainaius*, quum 1, 1, 20 recte *hymainaius* scripsisset. Notandum etiam est, in eodem nomine proprio graecum *o* parvum per gothicum *o* longum exprimi, cf. ad Phil. 4, 2.

1, 16. *garda*] sic cod. B; Cast. ‡ *gardin*.

1, 17. *usdaudo*] sollicite, gr. *σπουδαιότερον*.

1, 18. *frauja ïmma*] dominus ei, ∾ gr. omn. — *mais*] magis, hoc adverbium hoc loco positum sensum plane perturbat, quum autem paulo infra *vaila* positivus pro *βέλτιον* comparativo legatur, illud *mais*, a librario falso loco scriptum ante aut post *vaila* collocandum esse existimamus. Ceterum h. l. cod. A adeo exstinctus est, ut, ubi haec pagina finiatur, Castillionaeo plane dubium sit; pergit autem demum 2, 21.

2, 1. *valiso*] dilecte, ⁰ gr. omn.

2, 2. *veitvodja vaurda guþs*] testimonia verba dei, gr. omn. *μαρτύρων*. Gothum potius *μαρτυρίων* legisse videri, iam Cast. recte adnotavit; *vaurda guþs*, quae omnino abundant, sine dubio librarius e margine, ubi a glossatore posita erant, huc inseruit, de qua re diximus ad Cor. 1, 15, 6 et Prolegg. XX, 59. Ceterum Cast. ‡ ict. *veitvodjavaurda*, Massm. l. l. p. 211 et 212 modo iunctim, modo divisim scribit, et ubi dividit *veitvodja* ei adiectivum esse videtur; si autem sic statuitur, quid *guþs*, additamento otiosissimo, fiet? — *triggvaim mannam*] cod. B ‡ *triggvaimannam*, vid. ad Thess. 2, 3, 17.

2, 3. *xristaus ïesuis*] ∾ gr.

2, 4. *fraujin*] domino, graeci alii omittunt, alii *τῷ θεῷ* legunt; Goth. *τῷ κυρίῳ* in libro suo legit. — *gavaurkjam þizos aldais*] negotiis huius vitae, ∾ gr. omn. — *galeikai þammei drauhtinoþ*] placeat cui militat, gr. omn. *τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ*.

2, 6. *arbaidjands*] cod. B ‡ *arbaidjans*, vid. ad 1, 1, 3. — *airþos vaurstvja*] terrae cultor, gr. omn. *γεωργός*; quod si Cast. dicit, Gothis nomen agricolae non fuisse quod rudes fuissent et pecudes sequti, eum Massm. l. l. p. 219 sq. optime confutat et patribus nostris rei agrariae cognitionem fortissime vindicat; modo ne agricolam bauman sive *akraman* vocibus barbaricis nominasset, para-

7. 8 andniman. fraþei þatei qiþa. gibiþ auk þus frauja fraþi us allaim. gamuneis
9 xristu ïesu urrisanana us dauþaim us fraiva davidis bi aivaggeljon meinai. ïn
10 þizaiei arbaidja und bandjos sve ubiltojis. akei vaurd guþs nist gabundan. ïnuh
þis all gaþula bi þans gavalidans ei jah þai ganist gatilona sei ïst ïn xristau
11 ïesu miþ vulþau aiveinamma. triggv þata vaurd jabai miþgadauþnodedum jah
12. 13 miþlibam. jabai gaþulam jah miþþiudanom. jabai afaikam jah ïs afaikiþ uns. jabai ni
14 galaubjam jains triggvs visiþ afaikan sik silban ni mag. þizei gamaudei veitvodjands
ïn andvairþja fraujins. vaurdam veihan du ni vaihtai daug niba usvalteinai þaim
15 hausjondam. usdaudei þuk silban gakusanana usgiban guþa vaurstvjan unaiviskana
16 raihtaba raidjandan vaurd sunjos. ïþ þo dvalona usveihona lausavaurdja bivandei
17 unte filu gaggand du afgudein, jah vaurd ïze sve gund vuliþ. þizeei vesun ymai-

---

percipere. 7. Intellige, quod dico; dat enim tibi dominus intelligentiam ex omnibus. 8. Recordare Christum Iesum resuscitatum e mortuis e semine Davidis secundum evangelium meum, 9. in quo laboro usque-ad vincula, uti maleficus; sed verbum dei non-est vinctum. 10. Propterque id omne patior de his electis, ut etiam hi salutem assequantur, quae est in Christo Iesu cum gloria aeterna. 11. Fidele hoc verbum, si commortui-sumus, etiam cumvivimus; 12. si patimur, etiam cumregnamus; si non-agnoscimus, etiam is non-agnoscit nos; 13. si non credimus, ille fidelis manet, renuntiare sibi ipsi non potest. 14. Horum recordare testificans in facie domini; verbis contendere ad non quidquam prodest nisi (ad) subversionem his audientibus. 15. Stude te ipsum probatum exhibere deo operatorem inconfusibilem, recte constituentem verbum veritatis. 16. Verum hos ineptos, profanos inanes-sermones devita, nam multum eunt ad impietatem, 17. et verbum eorum uti pus fervet; quorum fuerunt Yme-

---

tum enim erat *vaurstvja*, quod Marc. 12, 1. Luc. 20, 9. Ioh. 15, 1 γεωργόν significat.

2, 7. *gibiþ*] dat, gr. δῴη, Goth. c. codd. δώσει legit. — *us allaim*] ex omnibus, gr. omn. ἐν πᾶσιν.

2, 8. *xristu ïesu*] ∾ gr. omn.

2, 11. *jabai*] Goth. ⁰ γάρ.

2, 13. *afaikan*] Goth. c. codd. ⁰ γάρ.

2, 14. *vaurdam — hausjondam*] verbis — audientibus, Gothus sensum magis quam verba textus graeci secutus est, convertit enim quasi legisset: λογομαχεῖν (γὰρ) εἰς οὐδὲν χρήσιμον εἰ μὴ ἐπὶ κτλ. Ceterum *hausjondam* non mendose scriptum est pro *hausjandam*, uti Cast. opinatur, nam vid. ad Luc. 5, 15.

2, 15. *gakusanana*] sic cod. B; Cast. ‡ *gaktusanana*.

2, 16. *dvalona, usveihona*] ineptos, profanos, gr. omn. solummodo βεβήλους. — *lausavaurdja*] Massmanno l. l. p. 126 dubium esse videtur, quia 1, 1, 6 *lausavaurdei* legatur, sed utrumque recte habet; *lausavaurdja* hoc loco est a *lausavaurdi*, quam formam etiam *andavaürdi* Luc. 2, 47. Ioh. 19, 9 et *gavaurdi* Cor. 1, 15, 33 habent; *lausavaurdei* autem formatum est uti *aglaitivaurdei* Col. 3, 8. *dvalavaurdei* Eph. 5, 4. *filuvaurdei* Matth. 6, 7. — *unte* — *afgudein*] nam — impietatem, Cast. qui, ut fere solet, hoc loco inique, ne dicamus maligne de linguae gothicae virtutibus loquitur, sensum horum verborum plane non perspexit, vid. autem quae adnotavimus ad 1, 3, 8. Nam praepositio ἐπί a Gotho non omissa, sed per *du* reddita et ad *afgudein* posita est, neque si vere abesset, Cast. dicere debebat, per *unte* posse reddi, id quod Massm. l. l. p. 134 iam animadvertit; neque *und filu* h. l. dici potest, nam hoc, nisi cum *mais* iunctum, ante comparativum non invenitur, vid. Luc. 18, 39. Cor. 2, 3, 9. Phil. 1, 23.

2, 17. *gund vuliþ*] Cast. ‡ *gun svuliþ*, cod. B *gun.. vuliþ*, litera inter *n* et *v* omnino deleta; quum igitur *gunt*, *kund* apud Germanos veteres et *gund* apud Anglosaxones pus, saniem significet (Graff IV. 219); deinde *svulan* gothicum non sit, *vulan* autem iam Rom. 12, 11 inveniatur, non dubitamus lectionem nostram pro certa habere, neque multum afuit, quin Massmann. qui l. l. p. 201 *guns vuliþ* coniecit, et Grimm, qui Gram. I. 564 (3. edit.) *gunds vuliþ* optavit, rectam lectionem invenirent. — *vesun*] fuerunt, gr. omn. ἐστί; pariter cum duobus subiectis singularibus verbum plurale ponitur Luc. 2, 43 *vissedun ïosef jah aiþei*, gr. ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ. — *ymai-*

18 naius jah filetus. þaiei bi sunja usvissai usmetun qiþandans usstass ju vaurþana
19 jah galaubein sumaize usvaltidedun. aþþan tulgus grunduvaddjus guþs standiþ
habands sigljo þata. kunþa frauja þans þaiei sind ïs jah afstandai af unselein wazuh
20 saei namnjai namo fraujins. aþþan ïn mikilamma garda ni sind þatainei kasa gulþeina
jah silubreina ak jah triveina jah digana jah suma du sverain sumuþ-þan du unsve-
21 rain. aþþan jabai was gahrainjai sik þizei vairþiþ kas du sveriþai gaveihaiþ bruk
22 fraujin du allamma vaurstve godaize gamanviþ. aþþan juggans lustuns þliuh ïþ
laistei garaihtein galaubein friaþva gavairþi miþ þaim bidai anahaitandam fraujan us
23 hrainjamma hairtin. ïþ þos dvalons jah untalons soknins bivandei vitands þatei
24 gabairand sakjons. ïþ skalks fraujins ni skal sakan ak qairrus visan viþra allans
25 laiseigs usþulands ïn qairrein talzjands þans andstandandans niu wan gibai ïm
26 guþ ïdreiga du ufkunþja sunjos. jah usskavjaindau us unhulþins vruggon

---

naeus et Filetus, 18. qui circa veritatem secreti versati-sunt, dicentes, resurrectionem iam factam et fidem quorumdam subverterunt. 19. At firmum fundamentum dei stat, habens signaculum hoc: novit dominus hos qui sunt eius, et: discedat ab impietate quisque, qui nominet nomen domini. 20. At in magna domo non sunt solum vasa aurea et argentea, sed etiam lignea et fictilia et quaedam ad honorem, quaedam autem ad contumeliam. 21. At si quis mundat se his, fit vas ad honorem sanctificatum, utile domino ad omne operum bonorum paratum. 22. At juveniles cupiditates fuge, verum sequere justitiam, fidem, amorem, pacem cum his prece invocantibus dominum ex puro corde; 23. verum has ineptas et stultas quaestiones devita, sciens, quod proferunt concertationes. 24. Verum servus domini non debet concertare, sed mansuetus esse adversus omnes, docibilis, patiens, 25. in mansuetudine docens hos adversantes, num forte det iis deus poenitentiam ad cognitionem veritatis, 26. et resipiscant ex diaboli tendicula,

---

naius] vid. ad 1, 15; Cast. edidit *ymainaïus*, dicit autem in codice super *i* non duo tantum, sed tria puncta posita esse videri. Sed neque scriptores horum codicum in mediis verbis puncta scribere, neque Gothi sonum *ai* in his nominum terminationibus pronuntiando distrahere solent. Fortasse illa puncta maculae membrana fortuito factae sunt, cf. Massm. Skeir. p. 17.

2, 18. *sunja*] cod. B et Cast. ‡ *sunjai*, quod satis inepte dictum esset, non enim κατὰ τὴν ἀλήθειαν sed περὶ τὴν ἀλήθειαν aberraverunt. Orta autem codicis lectio e terminatione verbi sequentis *usvissai*, vid. Skeir. p. 33, 10 *miþ baitreins þvairheins*, pro *baitrein*. cf. Cor 2. 3, 18 cod B *af fraujins ahmins* pro *ahmin*. Skeir. 40, 20 *du daupeinais garehsnais* pro *garehsnai*, ubi librarius terminatione praecedente in errorem inductus est. — *galaubein — usvaltidedun*] fidem — subverterunt, ∾ gr. omn.

2, 20. *sverain — unsverain*] Massm. l. l. p. 132 recte dicit, hanc codicis lectionem falsam et aut *sverainai — unsverainai*, aut *sverein — unsverein* legendum esse; nam de accusativo post *du* praepositionem posito, ad exemplum Col. 4, 10. 13. h. l. cogitari non debet.

2, 21. *gaveihaiþ*] Goth. ⁰καί. *du*] pergit cod. A.

2, 22. *friaþva*] cod. A *frijaþva*. — *bidai anahaitandam*] prece invocantibus, gr. solummodo ἐπικαλουμένων, sic Rom. 10, 13. cf. Thess. 1, 4, 1. — *fraujan*] ita recte in cod. A; in cod. B dubito an legam *frauja*, quod mendum librarii. CAST.

2, 25. *andstandandans*] resistentes, gr. ἀντιδιατιθεμένους, Goth. c. codd. ἀντικειμένους legit, vid. 1, 1, 10. Gal. 5, 17. Thess. 2, 2, 4. — *niu wan*] Castillonaeo videtur Luc. 4, 11 *wan ni* (immo *ei wan ni*) eadem significatione dici, qua h. l. *niu wan;* nobis non idem videtur, sed Gothus sensum, utroque loco diversum, optime perspexit, id quod eius translatio utriusque loci diversa comprobat.

2, 26. *usskavjaindau*] sic cod. B; cod. A *usskarjaindau*. Lectionem codicis B cum Castillionaeo praeferimus propterea, quod Gothus etiam Cor. 1, 15, 34 ἐκνήφειν per *usskavjan sik* et Thess. 1, 5, 8 νήφωμεν per

3, 1 **fram þammei gafahanai tiuhanda afar ïs viljin. aþþan þata kunneis ei ïn spedistaim**
2 **dagam atgaggand jera sleidja. jah vairþand mannans sik friondans faihugairnai**
bihaitjans hauhhairtai vajamerjandans fadreinam ungawairbai. launavargos unairknai
3 **unhunslagai unmildjai fairinondans ungahabandans sik unmanariggvai unseljai**
4 **fralevjandans untilamalskai ufbaulidai frijondans viljan seinana mais þau guþ**
5. 6 **habandans hivi gagudeins ïþ maht ïzos ïnvidandans. jah þans afvandei. unte us**
þaim sind þaiei sliupand ïn gardins jah frahunþana tiuhand qineina afhlaþana
7 **fravaurhtim þoei tiuhanda du lustum missaleikaim. sinteino laisjandona sik ni**
8 **aiv wanhun ïn ufkunþja sunjos qiman mahteiga. aþþan þamma haidau ei jannis**
jah mambres andstoþun moseza sva jah þai andstandand sunjai mannans fravaur-
9 **þanai ahin uskusanai bi galaubein. akei ni þeihand du filusnai unte unviti ïze svikunþ**

---

a quo capti ducuntur post eius voluntatem. 3, 1. At hoc cognoscas, quod in ultimis diebus accedunt anni difficiles, 2. et fiunt homines se amantes, pecuniae-cupidi, jactatores, superbi, maledici, parentibus non-obedientes, ingrati, impii, 3. non-libantes, non-diligentes, calumniantes, non-continentes se, inmanfueti, bonorum-inimici, 4. prodentes, protervi, inflati, amantes voluntatem suam magis quam deum, 5. habentes speciem pietatis, verum virtutem eius negantes; etiam hos devita. 6. Nam ex his sunt, qui irrepunt in domos et captivas agunt mulierculas oneratas peccatis, quae aguntur ad cupiditates varias, 7. semper docentes se, non tempore ullo in cognitionem veritatis venire potentes. 8. At hoc modo quo Iannis et Mambres restiterunt Mosi, sic etiam hi resistunt veritati, homines deperditi mente, reprobati de fide. 9. Sed non proficiunt ad multitudinem, nam insipientia eorum manifesta

---

usskavai sijaima convertit; lectionem codicis A, quae Massmanno l. l. p. 138. 203 valde arridet et quam (allato veterosaxon. *scerian*) *ordinare*, *ornare* explicat, ferremus, si h. l. mentio ordinationis vel ornatus cuiusdam (ex diaboli tendiculis) sensui apta esset. Passivi autem pro activo cum *sik* positi simile exemplum invenies Cor. 1, 15, 33 *ni afairzjaindau* (irret euch nicht!). — *fram þammei gafahanai tiuhanda*] a quo capti ducuntur, gr. omn. ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ, Goth. c. Vulg.; ceterum cod. A pro *tiuhanda* praebet *habanda* (tenentur). — *afar*] post, gr. omn. εἰς.

3, 1. *jera*] anni, gr. omn. καιροί.

3, 2. *jah*] et, gr. γάρ. — *friondans*] cod. A *frijondans* et in marg. *seinaigairnai*, perperam pro *seinagairnai*, sic idem cod. Tit. 1, 10 *lausaivaurdai* pro *lausavaurdai;* hoc mendum e terminatione sequentium ortum est; aut quum librarius eiusdem codicis Tim. I I, 1, 4 *andalausaize* pro *andilausaize* male scripserit, fere adducimur, ut suspicemur, hunc hominem verba nonnumquam scripsisse, uti os vulgi ea indistincte pronuntiaret. Ceterum etiam div. *seina gairnai* scribendum est, nam cum pronominibus verba componi non solent. — *hauhhairtai*] cod. B ‡ *hauhairtai*. — *unairknai*] cod. A *unairknans*.

3, 3. *unhunslagai, unmildjai*] non-libantes, non-diligentes, ∾ gr. — *unmanariggvai*] cod A ‡ *unmanarigvai*. —

3, 4. *frijondans viljan seinana*] amantes voluntatem suam, gr. omn. φιλήδονοι, quod est *voluptatem* amantes; Castillionaeo probabile videtur, Gothum latinas versiones sequentem in iis pro *voluptatem* legisse *voluntatem;* cf. ad Eph. 2, 3. — *þau*] Cast. ‡ *þan*.

3, 5. *jah þans*] cod. A *jaþ-þans*.

3, 6. *þaiei*] sic recte cod. A; cod. B et Cast. ‡ *þoei*, quae. — *du lustum*] ad cupiditates, gr. omn. ἐπιθυμίαις, casu instrumentali; ceterum pro *lustum* cod. A ‡ *luslustum*, cf. ad Ioh. 9, 41.

3, 7. *ni*] non, cod. A c. gr. omn. *jan-ni*, καὶ μή.

3, 8. *þamma — ei*] vid. ad Luc. 1, 20 et ad Col. 1, 9. cf. Rom. 9, 20 et ad Luc. 10, 5. — *jannis*] cod. A *jannes*. — *mambres*] gr. Ἰαμβρῆς.

3, 9. *svikunþ*] cod. A marg. *gatarhiþ*, famosa. —

10 vairþiþ allaim svasve jah jainaize vas. ïþ þu galaista ïs laiseinai meinai usmeta
11 muna sidau galaubeinai usbeisnai friaþvai þulainai. vrakjom vunnim wileika
mis vaurþun ïn antiaukiai ïn eikaunion ïn lystros wileikos vrakos usþulida jah
12 us allaim mik galausida frauja. jah þan allai þaiei vileina gagudaba liban ïn
13 xristau ïesu vrakos vinnand. ïþ ubilai mannans jah liutai þeihand du vairsizin
14 airzjai jah airzjandans. ïþ þu framvairþis visais ïn þaimei galaisides þuk jah
15 gatrauaida sind þus vitands at wamma ganamt. jah þatei us barniskja veihos
bokos kunþes þos mahteigons þuk usfratvjan du ganistai þairh galaubein þo ïn
16 xristau ïesu. all boko gudiskaizos ahmateinais jah þaurftos du laiseinai du
17 gasahtai du garaihteinai du talzeinai ïn garaihtein. ei ustauhans sijai manna
4, 1 guþs du allamma vaurstve godaize gamanviþs. veitvodja ïn andvairþja guþs
jah fraujins xristaus ïesuis saei skal stojan qivans jah dauþans bi qum ïs

---

fit omnibus sicuti etiam illorum fuit. 10. Verum tu sectator es doctrinae meae, vitae-rationi, proposito, mori, fidei, longanimitati, amori, patientiae, 11. persecutionibus, passionibus, qualia mihi facta-sunt in Antiocia, in Iconio, in Lystris, quales persecutiones passus-sum et ex omnibus me liberavit dominus. 12. Et autem omnes, qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur. 13. Verum mali homines et simulatores proficiunt ad peius, errantes et errare-facientes; 14. verum tu porro maneas, in quibus docuisti te et (quae) credita sunt tibi, sciens a quo accepisti, 15. et quod a pueritia sacros libros nosti hos valentes te instruere ad salutem per fidem hanc in Christo Iesu. 16. Omne librorum divinae spirationis et utiles ad doctrinam, ad vituperationem, ad instructionem, ad institutionem in iustitia, 17. ut perfectus sit homo dei ad omne operum bonorum paratus. 4, 1. Testificor in facie dei et domini Christi Iesu, qui debet judicare vivos et mortuos in adventu eius,

---

jah] etiam, ⁰cod. B, in cod. A supra lineam scriptum est.

3, 10. *galaista ïs*] Cast. et Massm. l. l. p. 138 *galaistais*, quod ab utroque librario male pro *galaistjais* scriptum esse illi opinantur; sed quid quaesumus coniunctivus hoc loco et hac verborum structura significat, quum textus graecus perfectum habeat? Lectioni nostrae fides datur e Gal. 6, 16 *sva managai sve þizai garaideinai galaistans sind*, ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσι. Marc. 1, 36 *jah galaistans vaurþun ïmma*, καὶ κατεδίωξαν αὐτόν. Ceterum cod. A marg. ‡ *galaisides* pro *galaistides* (secutus es). — *laiseinai meinai*] doctrinae meae, ∾ gr. omn. — *sidau*] mori, ⁰gr. omn. — *friaþvai*] cod. A *frijaþvai*.

3, 11. *lystros*] quum haec forma dativi non gothica sit, interpres graeca forma usus esse videtur, quod eum saepius fecisse inter omnes constat, sic *ïairusaulymon*, *gazaufylakio*, *þoman* al.; *o* autem posuit pro graeco οι, quia haec vocalis linguam gothicam plane deficit; Βέροια igitur in Calend. Goth. per *bairauja* redditur. — *vrakos*] cod. A *vrakjos*, cf. ad Gal. 6, 12. — *usþulida*] sic uterque cod. ‡ pro *usþulaida*.

3, 13. *du vairsizin*] cod. A marg. *du ubelamma* (sic pro *ubilamma*, vid. ad Luc. 8, 17), ad malum. — *airzjai jah airzjandans*] errantes et errare facientes, ∾ gr. omn.; Goth. cum Vulg.

3, 14. *framvairþis*] porro (non *constans*, uti Cast. interpretatur), ⁰gr. omn. — *jah*] sic cod. B; in cod. A utrum *jan* an *jau* scriptum sit, Cast. discernere non potuit.

3, 15. *usfratvjan*] sic codd. pro *usfraþjan* aut *usfraþvjan*, uti Castillionaeo videtur.

3, 16. *garaihteinai — garaihtein*] Cast. vult notari, *garaihteins* hoc versu et graeco ἐπανόρθωσις et δικαιοσύνη respondere; sed errat ille quidem, nam *garaihteinai* sensu transitivo a *garaihteins*, *garaihtein* autem sensu intransitivo a *garaihtei* est.

3, 17. *manna guþs*] homo dei, ∾ gr. omn.; Goth. cum Vulg.

4, 1. *fraujins*] domini, ⁰gr. — *xristaus ïesuis*] ∾ gr. — *bi*] in, gr. κατ. — *qum*] Massmanno l. l. p. 204 dativus, elisione ortus, esse videtur, cuius mirae coniecturae nulla est necessitas, nam *bi* etiam aliis locis sic cum accusativo ponitur. — *ïs*] pr., Goth. ⁰κατ.

2 þiudinassu ïs. merei vaurd stand uhteigo unuhteigo gasak gaþlaih gawotei ïn
3 allai usbeisnai jah laiseinai. vairþiþ mel þan haila laisein ni usþuland ak du
4 seinaim lustum dragand sis laisarjans suþjondans hausein. aþþan af sunjai
5 hausein afvandjand ïþ du spillam gavandjand sik. ïþ þu andaþahts sijais ïn
6 allaim arbaidei vaurstv vaurkei aivaggelistins andbahti þein usfullei. aþþan
7 ïk ju hunsljada jah mel meinaizos disvissais atïst. haifst þo godon haifstida run
8 ustauh galaubein gafastaida. þaþro þan galagiþs ïst mis vaips garaihteins þanei
usgibiþ mis frauja ïn jainamma daga sa raihta staua. aþþan ni þatainei mis ak
9. 10 jah allaim þaiei frijond qum ïs. sniumei qiman at mis sprauto. unte demas
mis bilaiþ frijonds þo nu ald jah galaiþ du þaissalauneikai krispus du galatiai
11 teitus du dalmatiai. lukas ïst miþ mis ains marku andnimands brigg miþ þus
12 silbin unte ïst mis bruks du andbahtja. aþþan tykeiku ïnsandida ïn aifaison.
13 hakul þanei bilaiþ ïn trauadai at karpau qimands atbair jah bokos þishun maim-
14 branans. alaiksandrus aizasmiþa managa mis unþiuþa ustaiknida. usgildiþ ïmma

---

regno eius; 2. praedica verbum, insta opportune, importune, vitupera, adhortare, increpa in omni patientia et doctrina. 3. Fit tempus, quum sanam doctrinam non patiuntur, sed ad suas cupiditates acervant sibi doctores titillantes auditum, 4. at a veritate auditum avertunt, verum ad fabulas convertunt se. 5. Verum tu sobrius sis in omnibus, labora, opus operare evangelistae, ministerium tuum exple. 6. At ego nunc sacrificor et tempus mei discessus adest. 7. Pugnam hanc bonam pugnavi, cursum finivi, fidem servavi; 8. inde autem imposita est mihi corona justitiae, quam dat mihi dominus in illo die, hic iustus iudex; at non solum mihi, sed etiam omnibus, qui amant adventum eius. 9. Festina venire ad me celeriter; 10. nam Demas me deseruit amans hanc nunc vitam et profectus-est ad Thessalonicem, Crispus ad Galatiam, Titus ad Dalmatiam; 11. Lucas est cum me unus; Marcum excipiens duc cum te ipso, nam est mihi utilis ad ministerium. 12. At Tycecum misi in Efesum. 13. Penulam, quam reliqui in Troade apud Carpum, veniens adfer et libros, maxime membranas. 14. Alexander ferrarius-faber multis me malis affecit; remunerat ei

---

4, 2. *stand*] cod. A *ïnstand.* — *uhteigo*] sic rectius cod. A, cod. B *ohteigo*, cf. ad Luc. 4, 13. — *gaþlaih gawotei*] adhortare, increpa, ∾ gr.

4, 3. *vairþiþ*] Goth. ⁰ γάρ. — *dragand sis*] acervant sibi, ∾ gr.; ceterum cod. A *gadragand*, coacervant. — *suþjondans*] cod A *suþjandans*, cf. ad 2, 14. Ceterum Goth. h. l. sensum magis quam verba sequitur; *suþjondans* enim est accusativus ad *laisarjans* referendus et interpretandum est: quaerunt magistros, qui aures suas delectent.

4, 4. init. Goth. ⁰ καί.

4, 6. *disvissais*] discessus, cod. A marg. *gamalteinais*, dissolutionis.

4, 8. *þaþro þan*] inde autem, cod. A *þaþroh*, inde. — *vaips garaihteins*] corona iustitiae, ∾ gr. omn. — *raihta*] cod. A *garaihta*, quod multo frequentius est, cf. tamen ad Rom. 9, 33.

4, 10. *jah*] cod. A *jag-*. — *krispus*] sic cod. B cum Syr.; cod. A *kreskus*, cum gr. — *teitus du dalmatiai*] Titus ad Dalmatiam, ⁰ cod. B.

4, 11. *miþ mis ains*] cum me unus, ∾ gr. — *andbahtja*] desinit cod B.

4, 13. *hakul*] sic in cod. A, quod Massm. l. l. p. 127 sq. coniectura invenit; Cast. ‡ *hakga*.

4, 14. *alaiksandrus*] cod. A ‡ *alalaiksandrus*, de qua falsa syllabarum repetitione vid. ad Ioh. 9, 41. — *usgildiþ*] retribuit (ἀποδώσει), gr. ἀποδῴη.

15 frauja bi vaurstvam ïs. þammei jah þu vitai filu auk andstoþ unsaraim vaur-
16 dam. ïn frumiston meinai sunjonai ni manna mis miþvas ak allai mis biliþun.
ni rahnjai . . . — —

---

dominus secundum opera eius; 15. quem etiam tu cave, multum enim restitit nostris verbis. 16. In prima mea defensione non homo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt; ne impute[tur] — —

4, 16. *miþvas*] cod. A ‡ *miþvasa.* — *ni*] Goth. αὐτοῖς aut omisit, aut post λογισθείη in codice suo invenit, quamquam in nullo eorum librorum, quos habemus, sic legitur.

Du Teitau *anastodeiþ.*

1, 1 Pavlus skalks guþs ïþ apaustaulus ïesuis xristaus bi galaubeinai gavalidaize
2 guþs jah ufkunþja sunjos sei bi gagudein ïst. du venai libainais aiveinons
3 þoei gahaihait unliugands guþ faur mela aiveina. ïþ atbairhtida mela svesamma
vaurd sein ïn mereinai sei gatrauaida ïst mis bi anabusnai nasjandis unsaris
4 guþs. teitau valisin barna bi gamainjai galaubeinai ansts jah gavairþi fram
5 guþa attin jah xristau ïesu nasjand unsaramma. ïn þizozei vaihtais bilaiþ þus
ïn kretai ïn þize ei vanata atgaraihtjais jah gasatjais and baurgs praizbytairein
6 svasve ïk þus garaidida. jabai was ïst ungafairinonds ainaizos qenais aba barna
7 habands galaubeina ni ïn usqissai usstiureins aiþþau ungawairba. skaluþ-þan

---

Ad Titum incipit.

1, 1. Pavlus servus dei, verum apostolus Iesu Christi, secundum fidem electorum dei et cognitionem veritatis, quae secundum pietatem est, 2. ad spem vitae aeternae, quam promisit non-mentiens deus ante tempora aeterna, 3. verum manifestavit tempore proprio verbum suum in praedicatione, quae credita est mihi secundum praeceptum servatoris nostri dei, 4. Tito, dilecto filio, secundum communem fidem, gratia et pax a deo patre et Christo Iesu servatore nostro. 5. Propter quam rem reliqui te in Creta, propter haec ut defectum corrigas et constituas per urbes presbyterium sicuti ego tibi ordinavi. 6. Si quis est integer, unius feminae maritus, filios habens fideles, non in diffamatione luxuriae aut non-obedientes. 7. Debetque enim

---

Adnotatio.

Fragmenta huius epistolae usque ad 1, 10 in cod. B, 1, 9—2, 1 in cod. A leguntur et jam edita sunt in Specim. Ulfilae partium ineditarum, Mediol. 1819 p. 18 sq.

Inscript. *anastodeiþ*] de hoc verbo nihil nisi litera prima in codice superest. CAST. cf. Prolegg. p. XXIII.

1, 3. *atbairhtida*] sic cod. B; Specim. ‡ *atbairhida.* — *mela svesamma*] tempore proprio, gr. omn. *καιροῖς ἰδίοις.*

1, 4. *valisin*] sic cod. B; Specim. ‡ *validin*, hoc enim est *optato* (vid. Cor. 2, 5, 8. Phil. 1, 22.), *γνήσιος* autem convertitur per *valis*, vid Phil. 4, 3. Tim. 1, 1, 2. cf. 2, 2, 1. Col. 3, 12. — *galaubeinai*] sic cod. B; Specim ‡ *galaubeinais.* — *jah*] pr., gr. *ἔλεος.* — *xristau ïesu*] gr. *κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.*

1, 5. *þizozei vaihtais*] quam rem, gr. omn. *τούτου.* — *ïn þize ei*] propter haec ut, gr. omn. *ἵνα*; ceterum Cast. ‡ ict. *þizeei;* sic etiam Neh. 5, 18 *ïn þize ei ni* div. scribendum est. — *vanata*] sic cod. B; Specim. ‡ *van[an].* — *and*] sic cod. B; Specim. ‡ *ana.* — *praizbytairein*] presbyterium, gr. omn. *πρεσβυτέρους*, Goth. c. Latin. —

1, 6. *ungafairinonds*] vid. ad Tim. 1, 3, 2.

aipiskaupus ungafairinoþs visan sve guþs fauragaggja ni hauhhairts ni bihaitja
8 ni þvairhs ni veinnas ni slahals ni aglaitgastalds. ak gastigods bleiþs andaþahts
9 garaihts veihs gaþaurbs. andanemeigs bi laiseinai vaurdis triggvis ei mahteigs
10 sijai jah gaþlaihan ïn laiseinai hailai jaþ-þans andstandandans gasakan. sind auk
11 managai ungawairbai lausavaurdai lutondans þishun þai us bimaita. þanzei skal
gasakan þaiei gardins allans usvaltjand laisjandans þatei ni skuld ïst ïn faihu-
12 gairneins. qaþ auk sums ïze sves ïze praufetus kretes sinteino liugnjans ubila
13 biarja vambos latos. so ïst veitvodei sunjeina ïn þizozei fairinos gasak ïns
14 wassaba ei hailai sijaina ïn galaubeinai. ni atsaiwandans judaiviskaize spilli
15 jah anabusne manne afvandjandane sis sunja. aþþan all hrain hrainjaim ïþ
bisaulidaim jah ungalaubjandam ni vaiht hrain ak bisaulida sind ïze jah
16 aha jah miþvissei. guþ andhaitand kunnan ïþ vaurstvam ïnvidand andasetjai

---

episcopus irreprehensus esse, uti dei dispensator, non superbus, non iactator, non iracundus, non vinolentus, non percussor, non turpis-lucri-studiosus; 8. sed hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus, modestus, 9. curans secundum doctrinam verbum fidele, ut potens sit et consolari in doctrina sana et hos reluctantes arguere. 10. Sunt enim multi non-obedientes, vaniloqui, seducentes, maxime hi ex circumcisione, 11. quos debet arguere; qui domos totas subvertunt, docentes quod non debitum est propter lucri-turpis-cupiditatem. 12. Dixit enim quidam eorum, proprius eorum propheta: Cretes semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri. 13. Hoc est testimonium verum, propter quam causam argue eos severe, ut sani sint in fide, 14. non spectantes iudaicas fabulas et praecepta hominum avertentium sibi veritatem. 15. At omne purum puris, verum maculatis et infidelibus non quidquam purum sed maculata sunt eorum et mens et conscientia. 16. Deum confitentur nosse, verum operibus negant, abominabiles

---

1, 7. *ni bihaitja*] non iactator, ⁰gr. omn.; ceterum Specim. ‡ *ni bihatgja;* neque significat *bihaitja* iurgiosus, uti Cast. Specim. p. 30 convertit, neque iracundus (ὀργίλος), uti Massm. Skeir. Gloss. p. 137 interpretatur, sed ἀλαζών, iactator, vid. Tim. 2, 3, 2. e quo loco gemello illud *ni bihaitja* huc ductum esse videtur.

1, 8. *gaþaurbs*] sic cod. B; Cast. ‡ *gataurbs*, Specim. ‡ *gaþair*[*d*]*s*.

1, 9. *vaurdis*] incipit cod. A. — *vaurdis triggvis*] verbum fidele, ∾ gr. omn.; ceterum pro *triggvis*, recta lectione codicis B, cod. A ‡ *triggvs*, Specim. ‡ *traiggvs*.

1, 10. *managai*] Goth. c. codd. ⁰καί. — *lausavaurdai*] cod. A ‡ *lausaivaurdai*, vid. ad Tim. 2, 3, 2; ceterum Goth. ⁰καί. — *þishun*] desin. cod. B.

1, 11. *gardins allans*] domos totas, ∾ gr. omn.

1, 12. *auk*] enim, ⁰gr.; Goth. aut cum cod. *d* ap. Mi. γάρ, aut cum cod. F et G δέ legit, sic *auk* pro graeco δέ legitur Rom. 8, 10. Cor. 1, 10, 20. 15, 50; cf. *auk jah* pro δὲ καί Cor. 1, 1, 16. 2, 13, 9. — *kretes*] sic cod. pro *kreteis*, cf. ad Luc. 10, 5 et Thessal. 2, 3, 17. — *biarja*] sic cod. A; Specim. ‡ *unbiarja*, cf. Grim. Gr. I, 39 (3. edit.) Ceterum quum haec verba versum heroicum, quem Paulus apostolus ab Epimenide vate desumpserit (vid. Blomf. ad Callim. Iov. 8), efficere inter omnes constet, Massm. l. l. p. 224 etiam verba gothica in eiusmodi versum compescere studuit; fecit autem hunc:

kretos (sic!) | *sintei-* | *no* [*ga*]- | *liugnjans* | *ubila* | *biar-* | *ja*.

Medius fidius nae, versus bellissimus!

1, 13. *ist*] gr. omn. ante *sunjeina*. — *wassaba*] sic nunc Cast. edidit, quum Specim. ‡ *þrussaba* edidisset, duae enim literae priores in cod. exesae sunt; *wassaba* adverbium firmatur ex substantivo *wassei*, ἀποτομία, Rom. 11, 22. *þrussaba* autem nihil habet, quo probetur.

1, 14. *spilli*] sic cod. A pro *spille*, vid. Rom. 7, 5. Grimm I, 36. **). — *afvandjandane sis sunja*] *sis* non

2, 1 visandans jah ungalaubjandans jah du allamma vaurstve godaize uskusanai. iþ
þu rodei þatei gadof ist þizai hailon laiseinai — —

existentes et non-credentes et ad omne operum bonorum reprobati. 2, 1. Verum tu loquere, quod decens est huic sanae doctrinae — —

abundat, uti Cast. existimat, sed addito *sis* Gothum verba media reddere, etiam Massm. l. l. p. 125 recte monet.

1, 16. *uskusanai*] cod. A marg. *ungakusanai*, quod etiam graeco ἀδόκιμος respondet, vid. Cor. 2, 13, 5 sqq.

Du Filemauna.

11. 12 — ïþ nu þus jah mis bruks. þanuh ïnsandida. ïþ þu ïna þat-ïst meinos brusts
13 andnim. þanei ïk vilda at mis gahaban ei faur þuk mis andbahtidedi ïn band-
14 jom aivaggeljons. ïþ ïnu þein ragin ni vaiht vilda taujan ei ni svasve bi
15 nauþai þiuþ þein sijai ak us lustum. aufto auk duþe afgaf sik du weilai ei
16 aiveinana ïna andnimais. ju ni svasve skalk ak ufar skalk broþar liubana
17 ussindo mis ïþ wan filu mais þus jah ïn leika jah ïn fraujin. jabai nu mik
18 habais du gamana andnim þana sve mik. ïþ jabai wa gaskoþ þus aiþþau skula
19 ïst þata mis rahnei. ïk pavlus gamelida meinai handau ïk usgiba ei ni qiþau
20 þus þatei jaþ-þuk silban mis skula ïs. jai broþar ïk þeina niutau ïn fraujin

Ad Filemonem.

11. — verum nunc tibi et mihi utilis. 12. Huncce misi; verum tu eum, id est mea viscera, excipe; 13. quem ego volui apud me retinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis evangelii. 14. Verum sine tuo consilio non quidquam volui facere, ut non sicuti secundum necessitatem bonum tuum sit, sed ex animi-promtitudinibus. 15. Forsitan enim ideo detulit se ad tempus, ut aeternum eum excipias, 16. iam non sicuti servum, sed supra servum, fratrem dilectum, maxime mihi, verum quam multo magis tibi et in carne et in domino? 17. Si igitur me habes ad socium, excipe hunc uti me. 18. Verum si quid nocuit tibi aut debitor est, hoc mihi imputa. 19. Ego Pavlus scripsi mea manu, ego reddo, ut non dicam tibi, quod et tui ipsius mihi debitor es. 20. Profecto, frater, ego te fruar in domino;

Adnotatio.

Quae de hac epistola supersunt, in solo cod. A continentur.

11. *þanuh*] Cast. existimat, Gothum pro ὃν legisse οὖν; sed huius coniecturae nulla est necessitas, *þanuh* pro *þanei* dictum est, uti saepius, vid. ad Ioh. 18, 26. ubi adde Luc. 16, 20. 17, 12. — *ïnsandida*] misi, gr. ἀνέπεμψα.

12. *meinos brusts*] mea viscera, cod. A marg. *meina h[air]þra*, quod idem significat; literas *air*, cum membranae parte abscissas, Cast. probe restituit, vid Cor. 2, 6, 12.

14. *þiuþ þein sijai*] cod. A et Cast. ‡ *þiuþeinssijai*, modo omissa litera *þ* propter sequentem eandem (vid. ad Marc. 10, 44), modo falso duplicata litera *s*. — *us lustum*] cod. A marg. *gabaurjaba* (libenter), quod saepius pro ἡδέως positum est, vid. Marc. 6, 20. 12, 37. 14, 65. Cor. 2, 12, 9. 15.

19. *þuk silban mis skula ïs*] notandum est, ad *skula ïs*, pariter atque nos hodieque loquimur, accusativum esse positum, quasi illud esset verbum transitivum; Rom. autem 13, 8. *ni ainummehun vaihtais skulans sijaiþ*, res debita genitivo ponitur. De accusativis, similiter ita positis, cf. Grimm Gr. IV, 755 sqq.

21 anaþrafstei meinos brusts ïn xristau. gatrauands ufhauseinai þeinai gamelida
22 þus vitands þatei jah ufar þatei qiþa taujis. bijandzuþ-þan manvei mis
23 saliþvos venja auk ei þairh bidos ïzvaros fragibaidau ïzvis. goleiþ þuk aipafras
sa miþfrahunþana mis ïn xristau ïesu — —

---

refice mea viscera in Christo. 21. Confidens obsequio tuo scripsi tibi, sciens, quod etiam supra quod dico facis. 22. Simulque vero para mihi hospitium; spero enim, ut per preces vestras doner vobis. 23. Salutat te Epafras, hic concaptivus mihi in Christo Iesu — —

---

22. *bijandzuþ-*] unde hoc verbum ductum sit et quid vere significet, adhuc dubium est. Cast. Spec. p. 31 comparat anglosax. *bigeondan*, angl *beyond* et convertit per *praeterea;* Grimm Gr. III, 127 *) a verbo *bijan* (i. e. praeterire, transire, progredi) ducit, et genitivum participii anomalum esse et pro adverbio positum *pariter, ulterius, praeterea* significare, existimat. Si *bijands* vere est participium, quod non dubitamus, etiam nominativus esse potest, (Grimm autem genitivum aut pluralis accusativum esse putat), ad subiectum enuntiati referendus, hoc sensu: *pergens, addens* para mihi hospitium; sic pro adverbiis graecis Gothus participia ponit: Cor. 1, 16, 10 *ei teimauþaius unagands sijai at ïzvis*, gr. ἀφόβως γένηται. Thess. 1, 2, 13 *veis aviliudom guþa unsveibandans* (sic pro edito *unsveibandane* in cod. legitur) gr. ἀδιαλείπτως. sic 5, 17. Aliis autem locis ἅμα, quod gr. h. l. habent, gothice est *samana* Ps. 53, 3. Col. 4, 3. Thess. 1, 5, 10. aut *suns* Thess. 1, 4, 17.

FRAGMENTA
VETERIS TESTAMENTI.

I. Psalmorum fragmentum.

53, 2. 3 ... saei fraþjai aiþþau sokjai guþ. allai usvandidedun, samana unbrukjai vaurþun.

53, 2. .. qui intelligat aut requirat deum. 3. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti-sunt.

Adnotatio.

Psalm. Si Gothi reliquos veteris testamenti libros in sermonem suum conversos habebant, (vid. Prolegg. p. X sq.) etiam librum Psalmorum (*bokos psalmo* Luc. 20, 42. cf. Eph. 4, 8 cod. A marg.) translatum iis fuisse, certum putari posse existimamus, maxime quum *Sunja* et *Frithila*, sacerdotes gothici, iis operam suam impendisse ferantur (Massm. Skeir. p. 88 *). Illius quidem psalmorum translationis nunc nulla habemus fragmenta; nam illorum locorum, qui inde in novo testamento allegantur, interpretatio ducta est non e psalmorum libro ipso, sed e graeco novi testamenti textu, vid. Eph. 4, 8. ubi Gothus cum Apostolo dicit: *ussteigands in hauhiþa ushanþ hunþ jah atuhgaf gibos mannam.* quum Psalm. 68, 19 ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν· ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώπῳ dicatur. Sic Ioh. 13, 18 *saei matida miþ mis hlaib ushof ana mik fairzna seina.* ubi Ulfilas recedens et ab hebr. et a Septuag. (Ps. 41, 10) e textu graeco Evangelistae hausit. Luc. 20, 42 *qaþ frauja du fraujin meinamma: sit af taihsvon meinai, unte ik galagja fijands þeinans fotubaurd fotive þeinaize.* ubi Evangelista cum Septuaginta (Ps. 110, 1) omnibus verbis concinit. Nam certum est, interpretationem veteris testamenti a Gothis non e codice hebraico factam esse, sed ex illa translatione graeca, maxime ex eo illius textu, quem Complutensis editio continet, aut ex Vulgata, versione latina, quae cum textu Complutensi ex eodem fonte fluxit; vid. Prolegg. p. XXIII. In huius sententiae fidem afferri potest etiam nostrum fragmentum Psalmi 53, 2. 3., quod edidimus e *Skeir.* p. 37. id enim a verbis hebraicis discrepans cum LXX concinit. Ad singula verba huius fragmenti nihil est notandum, nisi Massmannum p. 37. versionem graecam pressius sequentem pro *intelligat* — *requirat* — minus accurate *est* (immo *sit*) *intelligens* — *requirens* convertisse.

II. Fragmentum libri Esdrae.

2, 8. 9. 10 . . . . . hunda ·m·e· sunjus zaxxaiaus ·w·j· sunive banauïs ·x·m·b·
11. 12. 13 sunive babavis ·x·k·g· sunive asgadis þusundi ·w·u·q· sunive adauneika-
14. 15. 16 mis ·x·j·q· sunive baggeisis tva þusundja ·j·q· sunive addin ·v·n·d· sun-
17. 18 jus ateiris sunaus aizaikeiïns niuntehund jah ·h· sunive bassaus ·t·l·g· sunive

2, 8. . . . . (non)genti XLV; 9. filii Zachchaei DCCLX; 10. filiorum Banavi DCXLII. 11. filiorum Babavis DCXXIII; 12. filiorum Asgadis mille DCCLXXVI; 13. filiorum Adonicamis DCLXVI; 14. filiorum Baggesis duo millia LXVI; 15. filiorum Addinis CDLIV; 16. filii Atiris, filii Ezeciae nonaginta et VIII; 17. filiorum Bassi CCCXXXIII; 18. filiorum

Adnotatio.

Esdr. 2, 8—27 versus adhuc ineditos Castillionaeus nobis edendos liberalissime tradidit, de codicis autem conditione haec scribit: „mirum in hac pagella numeri a textu graeco saepius discrepant, quum pagella iam edita passim concordent. Nonnunquam quidem fieri potuit, ut male legerim, sed hoc plus quam semel et iterum mihi accidisse vix crediderim, nam summam in lectione curam adhibui. Idem dicendum est de nominum scriptura et quod Gothus pro graeco *υἱοί (sunjus)* etiam genitivum *sunive* vid. ad vs. 10) et *υἱῶν* ponit, quae certo sunt certiora. Nolo tamen dissimulare, pagellam omnem ita esse rescriptam (cf. Prolegg. p. XXXIV), ut lineae recentioris scripturae lineis veteribus impositae sint, neque illarum ulla pars perspicue appareat.“ Versus 28—42 iam editi sunt in Specim. p. 2.

2, 9. *zaxxaiaus*] Sept. *Ζακχού*, Vulg. *Zachai*, Goth. quasi legisset in codice suo *Ζακχαίου*, hoc enim respondet formae editae, vid. L. 19, 2. 5. Fortasse secundum Compl. *Ζακχαΐα* scribendum est *zaxxaiïns*, cf. ad vs. 16.

2, 10. *sunive*] filiorum, sic nunc et in sequentibus saepius Gothus pro nominativo utitur genitivo, de quo usu post numeralia vid. Grimm. IV, 741 sq. — *banauïs*] Castillionaeo in cod. *baggauïs* scriptum esse videbatur; lectionem editam postulat Sept. *Βανουί*, cf. hebr. et Vulg. *Bani*. Si Gothus Compl. secutus est, pro *banauïs* scripsit *banaiïns*, illa enim habet *Βανέα*.

2, 11. *babavis*] cod. ‡ *babaavis*, litera *a* falso duplicata, cf. Tim. 2, 4, 14. sic etiam vs. 25 *kareiaþiareim* legendum est pro lectione cod. *kareiaþiaareim*.

2, 12. *þusundi*] Cast. legit *þusund*, sed rectam lectionem in cod. existere speramus, literula enim *i* legentis aciem oculorum facile effugere potest. — *u·q·*] LXXVI, gr. et Vulg. *εἴκοσι δύο* (·*k*·*b*·).

2, 13. *adauneikamis*] quia Sept. habent *Ἀδωνικάμ*, exspectabas *adoneikamis*, sed vid. ad Tim. 2, 1, 5.

2, 14. *baggeisis*] sic legit Cast., sed sine dubio falsum; Sept. *Βαγουί*, Vulg. et hebr. *Begvai*, fortasse h. l. scriptum est l. *baggauïs*. — ·*j*·*q*·] LXVI, Sept. et Vulg. LVI (·*n*·*q*·).

2, 15. *þusundja*] notandum est, *þusundi*, quod aliis locis genere est feminino, h. l. neutrorum flexionem sequi; pariter Islandis *þusund*, antea uti femininum inflexum, postea neutrum factum est, vid. Gr. I, 764. — *addin*] mirum est, quod forma sine terminatione posita est, exspectabas *addinis;* attamen infra vs. 21 etiam *baiþlaem* pro *baiþlaemis*.

2, 16. *sunjus*] sic legendum est, cod. ‡ *sunaus*, quod mendum, si vere ita scriptum est, ex eodem verbo sequenti ortum est. — *sunaus aizaikeiïns*] filii Ezeciae, hebraicum לִיחִזְקִיָּה, quod Sept. ad verbum per *τῷ Ἐζεκίᾳ* et Vulg. per: *qui ex Ezechia erant*, dederunt, Gothus scriptoris cogitationem optime assecutus et voluntatem interpretatus probe convertit. Ceterum pro *aizaikeiïns* Cast. ‡ *aizaikeiiais;* nomina propria in — *a* desinentia, gothice flectuntur, uti emendavimus, vid. 35 *sainnaiïns*. 40 *odueiïns*. Neh. 6, 18 *saikaineiïns*, *aieirins*, *barakeiïns*, al. propterea etiam mutandum erat vs. 18 *ïorisis* in *ïorins*, et 36 *aiddunis* in *aidduïns*. — *niuntehund*] sic legendum est, cod. ‡ *niunhund;* cave autem legendum esse existimes *niunhunda*, nam non nongenti erant illi, sed nonaginta.

2, 17. ·*l*·*g*·] XXXIII, gr. et lat. XXIII (·*k*·*g*·).

19. 20. 21 ïorins ·r·i·b· sunive assaumis ·s·k·g· sunive gabairis ·ϙ·e· sunive baiþ-
22. 23. 24 laem ·r·k·g· sunive naitofaþeis ·r·m·q· sunive anaþoþis ·r·k·h· sunive
25. 26 asmoþis ·r·n·h· vairos kareiaþiareim jah kafairi jah beroþ ·w·m·g· vairos
27. 28 rama jah gabaa ·x·i·b· vairos makmas ·r·k·b· vairos baiþilis jah aai ·s·k·g·
29. 30. 31 vairos nabavis ·n·b· sunjus makeibis ·r·n·q· sunjus aillamis anþaris þu-
32. 33 sundi ·s·n·d· sunjus eiramis ·t·k· sunjus lyddomaeis jah anos ·w·k·e· sunjus
34. 35 eiaireikons ·t·m·e· sunjus sainnaïns ·g· þusundjos ·x·l· jah gudjans sunjus
36. 37 aidduïns us garda ïesuis niunhunda ·u·g· sunjus aimmeirins þusundi ·n·b·

Iorae CXII; 19. filiorum Assomis CCXXIII; 20. filiorum Gaberis XCV; 21. filiorum Bethlemis CXXIII; 22. filiorum Netofathis CXXXXVI; 23. filiorum Anathothis CXXVIII; 24. filiorum Asmothis CLVIII; 25. viri Cariathiarim et Caferi et Beroth DCCXLIII; 26. viri Rama et Gabaa DCXII; 27. viri Macmas CXXII; 28. viri Bethilis et Aai CCXXIII; 29. viri Nabavis LII; 30. filii Macebis CLVI; 31. filii Ellamis alterius mille CCLIV; 32. filii Eramis CCCXX; 33. filii Lyddomais et Anois DCCXXV; 34. filii Iericonis CCCXLV; 35. filii Sennaae III millia DCXXX; et sacerdotes: 36. filii Edduae ex domo Iesuis nongenti LXXIII; 37. filii Emmirae mille LII;

2, 18. *ïorins*] Cast. ‡ *ïorisis;* vid. ad vs. 16. Cast. in hoc codice *si* saepius pro *n* legit, vid. praecipue ad Neh. 5, 18.

2, 20. ·ϙ·] de hoc signo, non litera, sed episemo, graeco *κόππα* respondente et numerum nonagenarium significante, in Grammatica exponetur; interea cf. Buttmann Gr. Gr. I. p. 12. Anm. 5. Matthiae Gr. Gr. I. p. 22. 24. Schneider Formenl. d. Lat. Spr. I. p. 322. et de forma episemi graeca, gothicae simili, Bast ad Gregor. Cor. p. 82. Cast. non satis curate distinguens scribit *u*. Pariter Gothi altero episemo ↗, quod graece *σαμπῖ* s. *σὰν* vocatur, ad significandum nongentenarium numerum utuntur, vid. Prolegg. XI. pro quo signo, quum infra vs. 36 *niunhunda* numerale positum sit, Cast existimavit, Gothos hunc numerum non nisi numerali verbo exprimere.

2, 21. *baiþlaem*] cod. ‡ *baaaiþlaem;* pro terminatione — *em* debebat esse — *aim;* sed sic gothicum *e* longum pro brevi *ε* graeco etiam in *tertius* Rom. 16, 22 (*Τέρτιος*). *ïared* L. 3, 37 (*Ἰαρέδ*) ponitur. Ceterum quod *baiþlaem* sine terminatione dicitur, vid. ad vs. 15.

2, 22. *naitofaþeis*] Sept. Vulg. *Νετωφά*, Goth. c. Complut. *Νετωφάθ*. — ·*r*·*m*·*q*·] CXXXXVI, Sept. et Vulg. *πεντήκοντα ἕξ* (·*n*·*q*·).

2, 24. ·*r*·*n*·*h*] CLVIII, Sept. et Vulg. *τεσσαράκοντα τρεῖς* (·*m*·*q*·).

2, 25. *vairos*] viri, Sept. et Vulg. *υἱοί*. sic vs. 26 et 29. — *kareiaþiareim*] vid. ad vs. 11. — *kafairi*] sic Cast. legit, sed sine dubio falsum est pro *kafira*, nam Sept. *Χαφιρά* et Vulg. *Cephira* habent.

2, 26. *vairos*] vid. ad vs. 25. — ·*i*·*b*·] XII, Sept. et Vulg. *εἴκοσι εἷς* (·*k*·*a*·).

2, 28. *aai*] sic Cast. edidit, sed ea lectio neque cum Sept. (*Αἰά*) neque cum Complut. (*Αἴ*) concinit, fortasse legendum *ai*, cf. ad vs. 11. — ·*s*·] CC, Sept. *τετρακόσιοι* (·*v*·); Goth. cum Complut.

2, 29. *vairos*] vid. ad vs. 25.

2, 31. *aillamis anþaris*] Ellamis alterius, Sept. *Ἠλαμάρ*. Goth. c. Complut. Ceterum pro *aillam* exspectabus *ellam*, sed vid. ad M. 8, 28.

2, 32. *eiramis*] Sept. *Ἠλάμ*; Goth. c. Complut. *Ἠράμ*. ceterum cod. et Cast. ‡ *eeiramis.*

2, 33. *lyddomaeis*] an hoc rectum sit, dubitamus, certe neque cum Sept. (*Λοδωδί*), neque cum Complut. (*Λοδαδίδ*) concinit. — *anos*] gr. *Ὠνώ*.

2, 35. *sainnaïns*] Cast. Spec. ‡ *ainnains*, librarius enim *s* ab initio praetermisit, quia verbum praecedens in eandam literam desinebat, vid. ad Mc. 10, 44; ceterum — *ïns*, punctis distinctum, Cast. nunc in cod. legit.

2, 36. *aidduïns*] Cast. ‡ *aiddunis*, nam gr. *Ἰεδουά*, vid. ad vs. 16. — *us garda*] ex domo, gr. *τῷ οἴκῳ*, Vulg. *in domo;* cf. vs. 40 et ad vs. 16. — *ïesuis*] h. l. librarius scriptione compendiaria (*ïuïs*) non utens omnes literas scripsit, quod hanc ob causam fecit, quia h. l. non de Iesu Christo agitur, sed de alio homine cognomini, sic vs. 40 et Col. 4, 11. Sic etiam *guþ* in plurali (Zahn ad Ioh. 10, 34) et *frauja*, ubi non de Christo dicitur, plene scribuntur.

38. 39. 40 sunjus fallasuris þusundi ·s·m·z· sunjus ïareimis þusundi ·i·z· jah laivvei-
41 teis sunjus ïesuis jah kaidmeielis us sunum odueïns ·u·d· sunjus asabis
42 liuþarjos ·r·n·h· sunjus dauravarde sunjus saillaumis jah sunjus ater....

---

38. filii Fallasuris mille CCXLVII; 39. filii Iarimis mille XVII; 40. et Levitae: filii Iesuis et Cedmielis de filiis Oduiae LXXIV; 41. filii Asabis, cantores, CLVIII; 42. filii ianitorum; filii Sellomis et filii Ater...

2, 38. *fallasuris*] sic edidit Cast., gr. Φασούρ aut Φασσούρ, quod gothice est *fassuris;* lectio codicis, in quo *a* et *l* difficile distinguuntur, eodem modo orta esse videtur, quo supra *baaaiþlaem* pro *baiþlaem*.

2, 39. *ïareimis*] Sept. Ἠρέμ, Goth. cum Vulg. *Harim* (Complut. Χαρίμ) legisse videtur. — *·i·z·*] XVII. Sept. ἑπτά, Goth. c. Complut.

2, 40. *Kaidmeielis*] gr. καδμιήλ, Goth. c. Vulg. *(Cedmihel)*.

2, 41. *sunjus asabis liuþarjos*] filii Asabis cantores, Sept. Vulg. hebr. οἱ ᾄδοντες υἱοὶ Ἀσάφ. — *·n·h·*] LVIII, Sept. Vulg. hebr. εἴκοσι ὀκτώ (*·k·h·*).

2, 42. *sunjus*] sec., cod. ‡ *sunaus*, quod iam Cast. Spec. recte monuit. — *jah*] et, ⁰ Sept. et Vulg.

III. Fragmentum libri Nehemiae.

5, 13 .... jah qaþ alla gamainþs amen jah hazidedun fraujan jah gatavidedun þata
14 vaurd alla so managei. jah fram þamma daga ei anabauþ mis ei veisjau fauramaþleis ïze ïn ïudaia fram jera ·k· und jer ·l· jah anþar artarksairksaus

---

5, 13. ....et dixit omnis coetus: amen! et laudaverunt dominum et fecerunt hoc verbum omnis hic populus. 14. Et ab hoc die, quo praecepit mihi, ut essem praefectus eorum in Iudaia ab anno XX. usque ad annum XXX. et alterum Artarxerxis

---

Adnotatio.

Nehem. Hoc fragmentum editum est in Specim. p. 4—6.

5, 13. *alla gamainþs*] paulo post Goth. dicit *alla so managei*, qui usus articuli post *alls* ponendi frequentior est (Grimm. IV, 391), tamen vid. Mc. 11, 18 *alla managei*. Grimm. IV, 515. — *tavidedun*] fecerunt, Sept. Vulg. hebr. *fecit;* sic Gothus post nomina collectiva verbo plurali uti solet, vid. Grimm. IV, 191. — *þata vaurd — managei*] ∾ omnes libri; ceterum *alla* (omnis) ⁰ omnes.

5, 14. *jah*] pr. et, ⁰ Sept.; Goth. c. Compl. (καίγε). — *þamma daga ei*] vid. ad L. 1, 20. — *ei veisjau fauramaþleis*] Cast. ‡ *ei veisi du fauramaþleis*, vid. Löbe Beitr. zur Textbericht. der Skeir. p. 35 *). Ceterum Sept. scribunt: εἶναι εἰς ἄρχοντα, quod est gothice *visan du fauramaþlja*, vid. Col. 4, 11 *þatei vesun mis du gaþrafsteinai;* et propter hanc differentiam et quod *ei* post *anabiudan* ponit pro infinitivo, quem praebent Gr. et quo Gothus cum Graecis post hoc verbum omnibus aliis locis uti solet, vix est dubium, quin Gothus e Vulg. *(ut essem dux)* converterit. — *ïn ïudaia*] in Iudaea, omnes libri ἐν γῇ Ἰούδα, quod est *ïn ïudaialand*, vid. Mc. 1, 5. cf. L. 3, 1. — *und*] Sept. hebr. καὶ ἕως; Goth. c. Vulg. — *anþar*] Cast. ‡ *·b·n·þ[is]*, uti nos edidimus, in cod. scriptum esse videri, Cast. ipse nunc dicit; certe aliter scribi non potest. — *artarksairksaus*] Sept. hebr. Ἀρθασασθά; Goth.

þiudanis ·i·b· jera ïk jah broþrjus meinai hlaif fauramaþleis meinis ni matidedum.
15 Ïþ fauramaþljos þaiei veisun faura mis kauridedun þo managein jah nemun at
ïm hlaibans jah vein jah nauhþanuh silubris sikle ·m· jah skalkos ïze fraujino-
16 dedun þizai managein; ïþ ïk ni tavida sva faura andvairþja agisis guþs. jah
vaurstv þizos baurgsvaddjaus ni svinþida jah þaurp ni gastaistald jah þivos
17 meinai jah allai þai galisanans du þamma vaurstva. jah ïudaieis jah þai faura-
maþljos ·r· jah ·n· gumane jah þai qimandans at unsis us þiudom þaim bisun-
18 jane unsis ana biuda meinamma andnumanai veisun. jah vas fraquman dagis
wizuh stiur ·a· lamba gavalida ·q· jah gaitsa gamanvida vas mis. jah bi ·i· dagans
gaf vein allai þizai filusnai [jah allai þizai managein] jah *allamma þo alla* hlaif

---

regis, XII annos, ego et fratres mei panem praefecturae meae non comedimus. 15. Verum praefecti, qui fuerunt ante me, gravarunt hunc populum et acceperunt ab illis panes et vinum et etiam argenti siclorum XL, et servi eorum imperaverunt huic populo; verum ego non feci sic coram facie timoris dei. 16. Et opus hujus muri non prohibui et agrum non acquisivi et servi mei et omnes hi collecti ad hoc opus. 17. Et Iudaei et hi praefecti C et L virorum et hi proficentes ad nos ex gentibus his circum nos ad mensam meam excepti erant. 18. Et erat consumtum die quovis bos I, arietes electi VI et hircus paratus erat mihi, et in X dies dedi vinum omni huic multitudini [et omni huic populo] et *omni hanc omnem* panem

---

c. Vulg. — *þiudanis*] regis, ^{0}Sept.; Goth. c. Compl. — *·i·b· jera*] XII annos, ∾ omn. libri. — *hlaif — matidedum*] panem — comedimus, Sept. *βίαν αὐτῶν οὐκ ἔφαγον.* Goth. c. Compl. *ἄρτον τῆς ἡγεμονίας μου οὐκ ἐφάγομεν.*

5, 15. *ïþ — managein*] verum — populum, Sept. *καὶ τὰς βίας τὰς πρώτας, αἳ πρὸ ἐμοῦ ἐβάρυναν ἐπ' αὐτούς.* Goth. c. Compl. *οἱ δὲ ἄρχοντες οἱ ἔμπροσθέν μου ἐβάρυναν ἐπὶ τὸν λαόν.* — *hlaibans — vein*] panes — vinum, Sept. Vulg. *ἐν ἄρτοις — ἐν οἴνῳ*, nimirum ad verbum reddentes hebr. בְּלֶחֶם; Goth. probe convertit. — *jah nauhþanuh*] et etiam, gr. *ἔσχατον.* — *sikle*] siclorum, Sept. *δίδραχμα*, Goth. c. Compl. *σίκλους.* — *skalkos — fraujinodedun*] servi — imperaverunt, Sept. *ἐκτετιναγμένοι — ἐξουσιάζονται*, Goth. c. Compl. *τὰ παιδάρια — ἐκυρίευσαν.* — *guþs*] dei, sic Goth. cum Sept. et Vulg., quamquam Compl. *κυρίου.*

5, 16. *vaurstv — svinþida*] opus — prohibui, Goth. contemta auctoritate Complut. (*ἐν ἔργῳ τοῦ τείχους τούτων ἐκράτησα*) et Vulg. (*quin potius in opere muri aedificavi*), ad Sept. propius accedit, qui convertunt: *ἐν ἔργῳ τοῦ τείχους τούτων οὐκ ἐκράτησα.* — *jah*] pr. et, ^{0}Sept.; Goth. c. Vulg. et hebr. — *jah þivos meinai*] et servi mei, ^{0}Sept.; Goth. c. Complut., omittit autem *ἐκεῖ* (*jainar*) post *galisanans*, quod omnes habent, et cum Sept. et Vulg. legit *ἐπί* pro *διά.*

5, 17. *jah þai fauramaþljos*] et hi praefecti, ^{0}Sept.; Goth. c. Compl.; sed praeter hanc auctoritatem cum Sept. post. *·r·* inserit *jah* (et). — *þai*] sec. hi, ^{0}omnes gr. et lat. — *andnumanai veisun*] excepti erant, ^{0}Sept. et hebr., cf. Vulg. quae *erant* addit.

5, 18. *vas fraquman*] erat consumtum, Goth. neque cum gr. et hebr. (*γινόμενον*), neque cum Vulg. (*parabatur*) concinit. — *wizuh*] quovis, omn. *μίαν* (*ainis*), sed probe Gothus convertit. — *·a·*] Goth. c. hebr. ^{0}*καί.* — *gavalida ·q·*] ∾ omn. libri. — *gaitsa*] sic cod. teste Cast., exspectabas *gaitja.* — *dagans*] ^{0}Goth. *ἐν πᾶσι*, inserit autem *allai* ante *þizai filusnai* et *gaf* (dedi) ante *vein*, contra omnium auctoritatem, nisi quod Vulg. infra *tribuebam* addit. — *filusnai*] sic cod., Cast. ‡ *filussiai.* Ceterum quum quae subsequuntur, *jah allai þizai managein* (et omni huic populo), in nullo alio libro legantur, non est dubium, quin duas lectiones in textu mixtas habeamus, quarum altera (*filusnai, πλήθει*) textui graeco magis accommodata est, ubi ad multitudinem vini refertur, de qua in textu sermo est; altera autem (*managein*) magis consentit cum ratione, qua interpres sensum scriptoris accepit. Rectius esset, si legeretur *all ïn þizai filusnai.* — *jah allamma þo alla hlaif*] sic edidit Cast., sed certo falsa est lectio; quid enim primum *allamma* significat et cui verbo textus respondet? deinde *hlaifs* est genere masculinum, non femininum; tum si articulus cum *alls* junctus ponitur, locum

fauramaþleis meinis ni sokida in þize ei ni kauridedjau þo managein in þaim
6, 14 vaurstvam — — — . . . te þaiei þrafstidedun mik. jah ustauhana varþ so
15. 16 baurgsvaddjus ·e· jah ·k· daga menoþs *ailulis* ·n· dage jah ·b· jah varþ
sve hausidedun fiands unsarai allai jah ohtedun allos þiudos þos bisunjane
unsis jah atdraus agis in ausona ize abraba jah ufkunþidun þatei fram guþa
17 unsaramma varþ usfulliþs þata vaurstv. jah in dagam jainaim managai veisun

---

praefecturae meae non quaesivi, propter haec, ut non gravarem hunc populum in his operibus . . . — — 6, 14. — (pro phe)tarum, qui exhortati-sunt me. 15. Et perfectus erat hic murus V. et XX. die mensis Elulis L diebus et II. 16. et factum-est, ubi audiverunt inimici nostri omnes, et timuerunt omnes gentes hae circum nos, et cecidit timor in aures earum vehementer et cognoverunt quod a deo nostro fuit perfectum hoc opus. 17. Et in diebus illis multi erant

---

habet aut post *alls*, aut si praecedit, *alls* post substantivum ponitur, vid. Grimm IV, 515 sq. postremo si vera esset lectio edita, interpres, quae in graec. (*καὶ σὺν τούτοις*) et Vulg. (*insuper et*) sunt, minus curate, ne dicamus sine sensu convertisset. Accedit autem, quod in codice non *allamma*, sed *alla*[m] scriptum est, quod Castillionaeo compendium pro *allamma* esse videbatur. Si consideramus textum Vulgatae, quam Gothus contemta graecorum auctoritate non semel sequitur, abest apud Gothum *et alia multa, insuper et* (*καὶ σὺν τούτοις*), id autem facili negotio etiam nostro restituere possumus, si pro soloeca lectione edita scribimus *jah alla miþ þaim jah* (et omnia; cum his etiam). — *hlaif*] panem, Sept. *ἄρτους*; Goth. c. Complut. — *fauramaþleis meinis*] praefecturae meae, Sept. *τῆς βίας*; Goth. c. Complut. *τῆς ἡγεμονίας μου*. — *in þize — vaurstvam*] propter haec — operibus, Gothus sensum magis, quam verba scriptoris sequitur, propius tamen ad graec. (*ὅτι βαρεῖα ἡ δουλεία ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον*) quam ad Vulg. (*valde enim attenuatus erat populus*) accedit. Ceterum de *þize ei* div. scribendo vid. ad Tit. 1, 5.

6, 14. . . . *te*] *praufete* Cast. recte explet. — *þrafstidedun*] si vere ita in cod. scriptum est, interpres sensum scriptoris plane pervertit; nam Noadia et alii prophetae, Nehemiam non consolati nec hortati sunt, (id quod significat *þrafstidedun*), sed potius omnem operam impendebant, ut eius consilium muri aedificandi impedirent, igitur erant *φοβερίζοντες*, id autem gothice est *þlahsidedun*, vid. Cor. 2, 10, 9. *ei ni þugkjaima sve þlahsjandans izvis þairh bokos* (*ἐκφοβεῖν ὑμᾶς*).

6, 15. *daga*] die, [0] Sept. et hebr.; Goth. c. Vulg. — *menoþs ailulis*], Cast. *men* . . ., quod literas sequentes propter membranae fissuram legere non potuit; explevimus e textu graeco (*Ἐλοὺλ μηνός*) vel potius e Vulg. transpositis verbis *mensis Elul* praebente. — *dage jah ·b·*] ∾ omn.

6, 16. *allai*] sic legendum est, Cast. ‡ *allans*, nimirum praeter *all* . . . nihil cognosci potest. Neque igitur opus est coniectura minus felici Grimmii IV, 516. qui opinatur, Gothum in libro suo *πάντας* legisse, qui accusativus ab *hausidedun* pendeat. Ceterum *allai* omn. libri habent ante *fiands*. — *jah*] sec. et, notanda constructio, quam omissa Vulg. auctoritate, cum Sept. communem habet; sic *jah* in apodosi saepius ponitur, cf. ad M. 8, 14. — *ausona*] aures, Sept. hebr. *ὀφθαλμοῖς*, quapropter Cast. *ausona* mendum librarii pro *augona* esse censet. — *abraba*] Sept. hebr. post *agis* ponunt. — *ufkunþidun*] sic cod pro usitato *ufkunþedun*, vid. ad L. 8, 56. — *usfulliþs*] sic cod., uti Massm. Sk. p. 182 monuit, Cast. ‡ *usfullþs*. Lectio autem codicis offensionem habet, quod *usfulliþs*, genere masculinum, ad *vaurstv* subiectum genere neutrum pertinet; sic vero saepius, maxime si praedicatum praecedit. Gal. 2, 16 *vairþiþ garaihts ainhun leike*. Skeir. 40, 14. *naudiþaurfts vas jah gadob — anþar* (genere neutrum); aliter neutrum praedicati ad nomina feminina refertur: Gal. 5, 11 *gatauran ist marzeins*. Eph. 3, 10 *kanniþ vesi — so handugei;* aut masculinum, maxime si substantiva in -s innituntur, uti Rom. 7, 8 et 11 *lev nimands fravaurhts*. Quod Sk. 49, 17 legitur *visandin vaihtai*, id pro *visandein* esse, ad Tim. 1, 1, 4 monuimus. Praeter participia etiam adiectiva et pronomina possessiva a nominibus suis genere saepe differunt, de qua re in Grammatica exponemus.

6, 17. *managai — im*] multi — eos, Gothus et a graec. (*ἀπὸ πολλῶν ἐντίμων Ἰούδα ἐπιστολαὶ ἐπορεύοντο πρὸς Τωβίαν καὶ αἱ Τωβία ἤρχοντο πρὸς αὐτούς*) et a Vulg. (*multae optimatum Iudaeorum epistolae mittebantur ad Tobiam et a Tobia veniebant ad eos)* discrepans, tamen

þize reikjane ïudaie þaiei sandidedun aipistulans du tobeiïn jah tobeias du ïm.
18 managai auk in ïudaia ufaiþjai veisun ïmma, unte megs vas saikaineiïns sunaus
aieirins jah ïoanan sunus ïs nam dauhtar maisaullamis sunaus barakeiïns du
19 qenai. jah rodidedun du ïmma — — ïn andvairþja meinamma, jah vaurda
7, 1 meina spillodedun ïmma jah aipistulans ïnsandida tobeias ogjan mik. jah varþ
sve gatimrida varþ so baurgsvaddjus jah gasatida haurdins jah gaveisodai
2 vaurþun dauravardos jah liuþarjos jah laivveiteis. jah anabauþ ananiïn
broþr meinamma jah ananeiïn fauramaþlja baurgs ïairusalems. unte sa vas vair
3 sunjeins jah ogands fraujan ufar managans. jah qaþ ïm ni uslukaindau daurons
ïairusalems und þatei urrinnai sunno — —

---

horum regum Iudaeorum, qui miserunt epistolas ad Tobiam et Tobias ad eos. 18. Multi enim in Iudaea iurati erant ei, nam gener erat Seceniae, filii Eirae, et Ioanan, filius eius, duxit filiam Mesollamis, filii Baraciae, uxorem. 19. Et locuti-sunt ad eum (pertinentia) in praesentia mea, et verba mea nuntiarunt ei, et epistolas misit Tobias, terrere me. 7, 1. Et factum est, ubi aedificatus fuit hic murus, et posui valvas et recensiti fuerunt ianitores et cantores et Levitae: 2. et praecepi Ananiae, fratri meo, et Ananiae, praefecto urbis Ierusalemis, nam hic erat vir verax et timens dominum super multos; 3. et dixi eis, ne aperiantur portae Ierusalemis usque dum oriatur sol. — —

---

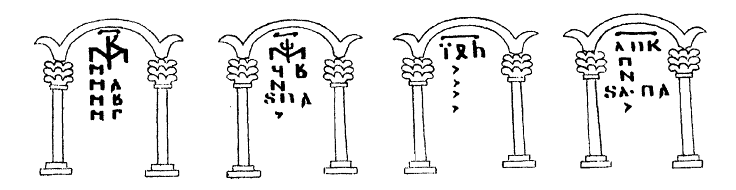
brevi et eleganti sermone cogitationem scriptoris optime assecutus est.

6, 18. *ufaiþjai*] Cast. *ufaiþeai* edidit, quod Grimm Gr. I, 59 (3. edit.) pro *ufaiþiai* accipiendum esse existimat; sed ne sic quidem illa lectio recte habet, nam unde *ufaiþiai* esse debet? Lectio nostra et formae integritate commendatur, et quod *j* et *e* saepius a librariis permutantur, cf. ad Tim. 1, 6, 13. accedit ut Cast. ipse nunc confiteatur, dubium esse, utrum *ufaiþeai* an *ufaiþjai* scriptum sit. — *aieirins*] Gr. Ἡραΐ, Vulg. *Area*, cum quo Goth. fortasse legit et *aireiïns* scripsit, cum literarum falsa transpositione cf. ad Ioh. 18, 36. Cum Vulg. etiam *ïoanan* legit, pro quo Gr. Ἰωνάν habent.

6, 19. *du ïmma* — —] Cast. *du* modo edidit et locum adeo obliteratum esse dicit, ut quae deinde sint scripta, legi non possint, videri autem supplenda verba, quae significent τὰ συμφέροντα αὐτῷ, quae legantur in Complut. Postea Massm. Skeir. p. 182 post *du* legit *ïmma*, reliqua explicare non potuit. Quae autem cum ita sint et *du ïmma* a verbo obliterato pendere debeat, verbum illud significationem graeci συμφέρειν habere non potest, nam his verbis *(dugan, batizo visan)* praepositio *du* iungi non solet (alia enim est ratio Tim. 2, 2, 14 *du vaihtai ni daug*); sed potius significationem minus definitam, v. c. pertinere, et ipsum esse potest *fairrinnan*, quod cum *du* iungunt Gothi, Eph. 5, 4. Sic quidem Gothus a Complut. (καίγε τὰ συμφέροντα αὐτῷ ἔλεγεν) et Vulg. *(sed et laudabant eum)* aliquanto differt et propius ad Sept. (καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἦσαν λέγοντες) accedit, sed sic saepius inter utrumque textum medius est, cf. ad 5, 16. — *ogjan*] sic cod.; Cast. ‡ *otjan*.

7, 2. *broþr*] sic cod.; Cast. ‡ *broþri*. — *ïairusalems*] Ierusalemis, gr. ἐν Ἱερουσαλήμ. — *vas*] erat, omn. libr. ὡς, sed sunt inter graecos, qui ἦν legant. — *ufar*] super, Sept. παρά, Goth. c. Complut. ὑπέρ.

𐌴𐌹𐌰𐌽𐌰𐌻𐌿𐌺𐌰𐍂𐌽𐌰𐍃𐍄𐌰𐌸𐌰𐌽𐍃𐌰𐍄𐌾𐌰𐌹𐌳𐌰𐌿:
𐌼 𐌽𐌹𐌷𐌰𐌻𐌻𐌹𐍃𐌹̈𐍃𐍄𐍈𐌰𐍆𐌿𐌻𐌲𐌹𐌽𐌹𐍃𐌸𐌰
𐍄𐌴𐌹𐌽𐌹𐌲𐌰𐌱𐌰𐌹𐍂𐌷𐍄𐌾𐌰𐌹𐌳𐌰𐌿· 𐌽𐌹𐌷𐍅𐌰𐍂𐌸
𐌰𐌽𐌰𐌻𐌰𐌿𐌲𐌽𐌰𐌺𐌴𐌹𐍃𐍅𐌹𐌺𐌿𐌽𐌸𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌹
𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹𐍈𐌰𐍃𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐌰𐌿𐍃𐍉𐌽𐌰𐌷𐌰𐌿𐍃
𐌾𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰𐌲𐌰𐌷𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌹:
𐌼𐌰 𐌾𐌰𐌷𐌵𐌰𐌸𐌳𐌿𐌹̈𐌼𐍃𐌰𐌹𐍈𐌹𐌸𐍈𐌰𐌷𐌰𐌿𐍃𐌴𐌹𐌸
𐌹̈𐌽𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹𐌴𐌹𐌼𐌹𐍄𐌰𐌸𐌼𐌹𐍄𐌹𐌸𐌼𐌹𐍄𐌰𐌳𐌰
𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃· 𐌾𐌰𐌷𐌱𐌹𐌰𐌿𐌺𐌰𐌳𐌰𐌹̈𐌶𐍅𐌹𐍃𐌸𐌰𐌹𐌼
𐌼𐌱 𐌲𐌰𐌻𐌰𐌿𐌱𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼: 𐌿𐌽𐍄𐌴𐌸𐌹𐍃𐍈𐌰𐌼
𐌼𐌴𐌷𐍃𐌰𐌴𐌹𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐌸𐌲𐌹𐌱𐌰𐌳𐌰𐌹̈𐌼𐌼𐌰·
𐌾𐌰𐌷𐍃𐌰𐌴𐌹𐌽𐌹𐌷𐌰𐌱𐌰𐌹𐌸𐌾𐌰𐌷𐌸𐌰𐍄𐌴𐌹𐌷𐌰
𐌱𐌰𐌹𐌸𐌰𐍆𐌽𐌹𐌼𐌰𐌳𐌰𐌹̈𐌼𐌼𐌰:
𐌼𐌲 𐌾𐌰𐌷𐌵𐌰𐌸𐍃𐍅𐌰𐌹̈𐍃𐍄𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌲𐌰𐍂𐌳𐌹
𐌲𐌸𐍃𐍃𐍅𐌰𐍃𐍅𐌴𐌾𐌰𐌱𐌰𐌹𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐍀𐌹𐌸
𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅𐌰𐌰𐌽𐌰𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌾𐌰𐌷𐍃𐌻𐌴𐍀𐌹𐌸𐌾𐌰𐌷
𐌿𐍂𐍂𐌴𐌹𐍃𐌹𐌸𐌽𐌰𐌷𐍄𐌾𐌰𐌷𐌳𐌰𐌲𐌰· 𐌾𐌰𐌷
𐌸𐌰𐍄𐌰𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅𐌺𐌴𐌹𐌽𐌹𐌸𐌾𐌰𐌷𐌻𐌹𐌿𐌳𐌹𐌸
𐍃𐍅𐌴𐌽𐌹𐍅𐌰𐌹𐍄𐌹̈𐍃· 𐍃𐌹𐌻𐌱𐍉𐌰𐌿𐌺𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰
𐌰𐌺𐍂𐌰𐌽𐌱𐌰𐌹𐍂𐌹𐌸𐍆𐍂𐌿𐌼𐌹𐍃𐍄𐍂𐌰𐍃·



I.

II.

III.

IV.

V.